

TIDSSKRIFT
FOR
LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

REDIGERET AF

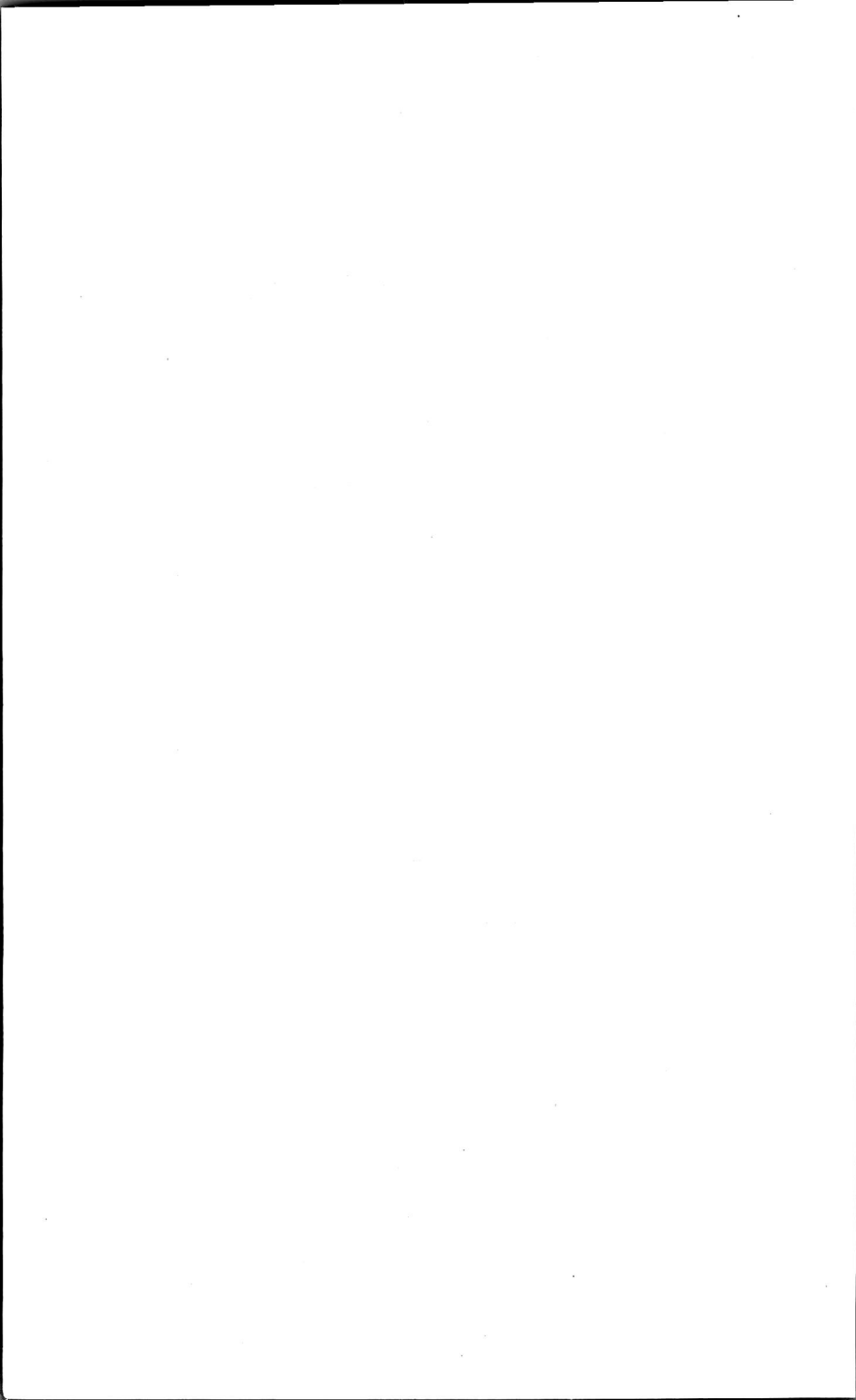
H. HERTEL

1915

KØBENHAVN
AUGUST BANGS BOGHADEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJER)

1915

INDHOLD.

	Side
Landbruget 1914. Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	1
»Milk and Dairies Act 1914«. En engelsk Lov om Tilsyn med Produktion og Forhandling af Mælk. Af Landbrugskonsulent <i>Harald Faber</i>	46
Danmarks Kreaturbestand 1914	58
Boganmeldelser	60
Mindre Meddelelser:	
Bestyrelsesmødet den 18. December 1914 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab	63
Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab	63
Skovbrugets økonomiske Betydning for Sverige	64
<i>Christian Colbjørnsen</i> , hans Liv og Gerning. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 17. December 1914 af Redaktør <i>Anton Bing</i>	65
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 18. December 1914	87, 145
Sven Lampa. Af Dr. phil. <i>J. C. Nielsen</i>	99
Några räkenskapsresultat från landtbruk i Malmöhus län år 1912 —13. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	101
Storbritannien og Irlands Indførsel af Landbrugsprodukter i Aaret 1914	105
Udkomne Bøger	108
Mindre Meddelelser:	
Etatsraad <i>Rudolf Schou</i>	111
Omsætningen mellem Danmark og Udlandet af Korn og Fo- derstoffer i 1914	111
Etatsraad <i>Rudolf Schou</i> . Af <i>H. Hertel</i>	113
Dr. <i>William Saunders</i> . Af Statskonsulent <i>P. A. Mørkeberg</i>	119
Mælkeribruget i Danmark 1914. Af Professor <i>B. Bøggild</i>	122

IV

	Side
Om Bestemmelse af Træstof i Foderstoffer. Af Laboratorieforsker <i>Gunner Jørgensen</i>	156
Det kgl. Selskab for Norges Vel's Undersøgelser i Landbrugets Driftsforhold. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	165
Bogameldelse. Af Professor <i>Carl H. Hansen</i>	170
Prisopgave	173
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	174
Fortegnelse over de indtil 20. Februar 1915 udstedte danske Udførselsforbud vedrørende Landbrugsprodukter	174
Nye Former for Hesteforsikring	175
Jægermester <i>F. Skov</i> . Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	177
Rentabilitets Fodringsforsøg med Malkekoer i Vinterhalvaaret 1913—14. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 27. Januar 1915. Af Professor <i>Harald Goldschmidt</i>	180
Sammenlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre. Af Statskonsulent <i>P. A. Mørkeberg</i>	197
Nye Midler til Bekæmpelse af Stuefluen. Af Dr. phil. <i>J. C. Nielsen</i>	206
Danmarks Produktion og Omsætning af Sukker	209
Bogameldelse. Af Konsulent <i>G. Ellbrecht</i>	213
Mindre Meddelelser:	
Danmarks Landbrugskonsulent i Rusland	216
Antallet af Landbrugsstuderende paa Landbohøjskolen	216
Sekretær <i>S. P. Petersen</i> . Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	217
Ernæring i By og paa Land. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 17. Februar 1915. Af Læge <i>M. Hindhede</i>	221
Kapitelstakster for 1914	258
Fjerkræavlens Stilling siden Verdenskrigens Udbrud. Af Konsulent <i>W. A. Kock</i>	260
Mindre Meddelelser:	
Planer om Oprettelsen af en Landboskole og en mindre Forsøgsstation paa Færøerne	263
Gaardejer <i>M. S. Holm</i>	265
Danmarks — specielt Landbrugets — Gæld til Udlandet. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 17. Marts 1915 af Kreditforeningsdirektør <i>M. P. Blem</i>	267
Horne Kirkeballes Quægassurantieforening	296
Udkomne Bøger	301
Mindre Meddelelser:	
Professor <i>Edvard Holm</i>	303
Kalisaltlejer i Spanien	304
Rettelse	304
Hestene i 1914. Af Statskonsulent <i>J. Jensen</i>	305

V

Side

Husdyrbruget 1914. Af Statskonsulent <i>Axel Appel</i>	319, 368
Mælkeproduktionen under Krigen. Af Statskonsulent <i>A. P. Hansen</i>	339
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1914. Af In- spektor <i>James Høyer</i>	347
Udkomne Bøger	353
Landbohøjskolens Bibliotek	355
Mindre Meddelelser:	
Statskonsulent <i>Axel Appel</i>	357
Statskontrollerede Produktioner 1914	358
Den ekstraordinære Kreaturtælling den 15. Maj 1915	360
Fjerkræavl i Italien	360
Etatsraad <i>Harald Branth</i>	360
Etatsraad <i>Harald Branth</i> . Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	361
Landbrugets Maskinværdi. Af Landbrugskonsulent <i>Niels Siggaard</i>	386
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914, 399, 428, 445, 504, 546	
Billeder af Landhusholdningsselskabets afgaaede Præsidenter....	403
Udkomne Bøger	406
Mindre Meddelelser:	
Andelsmejeriernes Størrelse	407
Indførselen af Gødninger til Danmark i 1914 og 1913	407
Landbolove. Af Justitsraad <i>H. Wulff</i>	409, 462
En ny Methode til Rygning af Sædefrø. Af Grosserer <i>Gustav Hage</i>	420
Landbohøjskolens Bibliotek	435
Mindre Meddelelser:	
Bestyrelsesmøde i Landhusholdningsselskabet	437
Andelsmejeriernes Anlægsaar	437
Høstudsigterne i de Forenede Stater i Nord-Amerika	438
Hvededyrkningen i England	438
Fremmede Smaaheste i Danmark	439
Storbritanniens Indførsel af Smør, Flæsk og Æg i det første Halvaar af 1914 og 1915	440
Kammerherre <i>C. Lüttichau</i> . Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	441
Bog anmeldelse. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	467
Mindre Meddelelser:	
Det dyrkede Landbrugsareals Benyttelse i 1915	470
Planteavl 1914. Af Statskonsulent <i>K. Hansen</i>	473
Nogle Bemærkninger til Klaring af vore Anskuelser om den fysiologiske Gruppedeling af Malkekvæggets Foder. Af Pro- fessor <i>Holger Møllgaard</i>	489
En praktisk Hønsarhusmodel. Af Konsulent <i>W. A. Kock</i>	497
Bestyrelsesmødet den 12. Oktober 1915 i Det kgl. danske Land- husholdningsselskab	513
Udkomne Bøger	521

VI

Side

Mindre Meddelelser:

Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Landhusholdnings-	
selskabet.....	522
Danmarks Smørekseport 1914—15 og Danmarks Omsætning	
med Udlandet af Landbrugets Produkter i Aaret 1914.....	522
<i>R. Dons'</i> analytisk-kemiske og bakteriologiske Laboratorium	522
Om <i>Azotobacters</i> Forekomst i Skovjord. Af Laboratorie-	
bestyrer <i>Harald R. Christensen</i>	522
Kreaturstyrken og det dyrkede Areal i Storbritannien og	
Irland.....	524
Australiens Faarebestand.....	524
Antallet af Dyrklæger i Danmark.....	524
<i>H. Schroll</i> , Kaptajn, Proprietær. Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	525
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1914—15. Af Afdelingschef <i>H.</i>	
<i>Hansen</i>	528
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet.....	564

REGISTRE.

a) Emner.

	Side
Andelskongres, den 4. —,	30
Andelsmejeriernes Anlægsaar.....	437
— Størrelse	407
Appel, Axel, Statskonsulent	357
Arbejderforholdene.....	26
Australiens Faarebestand	524
Azotobacters Forekomst i Skovjord.....	522
 Bestyrelsesmøder i Landhusholdningsselskabet	 63, 437, 513, 522
Billeder af Landhusholdningsselskabets Præsidenter.....	403
Bogammeldelser	60, 101, 108, 165, 170, 197, 213, 353, 467
Branth, Harald, Etatsraad.....	360, 361
Brødr. Bendix' Jubilæumslegat	153
 Colbjørnsen, Christian.....	 65
»Cour, Laurits la —, en dansk Landmand«, af Morten Pontop- pidan.....	60
 Danmarks Kreaturbestand i 1914 og 1915.....	 58, 360
— Landbrugskonsulent i Rusland	145, 216, 519
— Mejeri-Drifts-Statistik	353
— Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter i 1914.....	111, 323, 326, 522
— Produktion og Omsætning af Sukker	209
— Smørekspert 1914—15	522
— , specielt Landbrugets, Gæld til Udlandet.....	267
Det dyrkede Landbrugsareals Benyttelse i 1915.....	470
Dons' analytisk-kemiske og bakteriologiske Laboratorium.....	522
Det kgl. Selskab for Norges Vel's Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold	165
Dyrlæger i Danmark.....	524

VIII

	Side
England, Hvededyrkningen i —,	438
— , Milk and Dairies Act 1914	46
(Se endvidere under Storbritannien og Irland)	
Ernæring i By og paa Land	221
 Faareavlen i 1914	383
Fedeskuer i 1914	15, 382
Fedning, Prisopgave vedrørende —,	173
Fjerkræavl: Fællesudvalget for —,	21, 149
— : Haandbog i —,	170
— : i Italien	360
— : praktisk Hønseshusmodel	497
Fjerkræavlens Stilling siden Verdenskrigens Udbrud	260
Fodermesterskolen paa Tranekær	17
Foderstoffer, om Bestemmelse af Træstof i —,	156
Fond til Landmænds Uddannelse	92
Foredrag i Landhusholdningsselskabet 63, 65 174, 180, 221, 267, 564	
Forenede Stater i Nord-Amerika, Høstudsigterne i —,	438
Forsikring af Heste	175
Forsøg, anstillede paa Forsøgslaboratoriet	197, 213
Forsøgsstation paa Færøerne	263
Fremmede Smaaheste i Danmark	439
Fysiologisk Gruppedeling af Malkekvægets Foder	489
Færøerne: Oprettelsen af en Landboskole og Forsøgsstation paa —,	263, 518
 Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet	87, 145, 522
Gødningssindførselen til Danmark i 1914 og 1913	407
 »Haandbog i Fjerkræavl«, af W. A. Kock	170
Heste, fremmede smaa — i Danmark	439
Hesteforsikring, nye Former for —,	175
Hestene i 1914	19, 305
Holm, Edvard, Professor	303
Holm, M. S., Gaardejer	265
Holt's Lommebog for Landmænd 1915	61
Horne Kirkeballe Quægassurantieforening	296
Husdyrbruget 1914	319, 368
Hædersbelønninger, uddelte af Landhusholdningsselskabet	97
Hønseshusmodel	497
 Indførsel af Gødninger i 1914 og 1913	407
Indførsel af Landbrugsprodukter til Bretland 1914	105

IX

	Side
Ind- og Udførsel af Landbrugsprodukter m. m. i 1914.....	111, 323, 326, 522
Indsamling til Kammerraad Andersens Døtre.....	516
Kalisaltlejer i Spanien	304
Kapitelstakster for 1914	258
Kassererstillingen i Landhusholdningsselskabet	517
Kommissionsbetænkningen vedrørende Landbrugsundervisningen paa Landbohøjskolen.....	33
Kontrollen med Korn og Foderstoffer i 1914.....	317
Kraftfoderforbruget i 1914	325
Kreaturtællingen i 1914	58
— i 1915	360
Kvægavlen i 1914	14, 368
Købmand Sørensens og Hustrus Legat	153
Lampa, Sven	99
Landbohøjskolens Bibliotek	355, 435
Landbrugsskole paa Færøerne	263, 518
Landbruget i 1914	1
Landbrugets Gæld til Udlandet	267
Landbrugets Maskinværdi.....	386
Landbrugsarealets Benyttelse i 1915	470
Landbrugsstuderende paa Landbohøjskolen	216
Landejendomssalg.....	28
Landhusholdningsselskabets tidligere Landbrugskonsulent i Rus- land	145, 216, 519
Landøkonomisk Rejsebureau	94
Legater, nye —, under Landhusholdningsselskabet.....	153, 519
Love i 1914	36, 409, 462
Lüttichau, C., Kammerherre	441
Malkekvægets Foder, den fysiologiske Gruppedeling af —.....	489
Malkekoer, Rentabilitets Fodringsforsøg med — 1913—14	180
Maskiner og Redskaber i 1914	25
Maskinkonsulentstillingen.....	515
Maskinværdien i Landbruget.....	386
Methode til Rygning af Sædefrø.....	420
Milk and Dairies Act 1914	46
Mælkebruget i Danmark 1914.....	21, 122
Mælkeproduktionen under Krigen	339
Norge: Det kgl. Selskab for Norges Vel's Undersøgelser over Land- brugets Driftsforhold	165

Omsætningen med Udlandet af Landbrugets Produkter i 1914	323, 326, 522
— mellem Danmark og Udlandet af Korn og Foderstoffer i 1914.....	111
Personallistorie 41, 65, 99, 111, 113, 119, 177, 217, 265, 303,	357, 361, 403, 441, 525
Petersen, S. P., Sekretær og Konsulent.....	217
Planteavl 1914.....	12, 473
Praktisk Hønschusmodel	497
Prisopgave vedrørende Fedning	173
— — Opdræt af Heste.....	513
Proprietær J. H. Holms Legat	519
Regnskabsføringen i Landbruget	151
Rentabilitets Fodringsforsøg med Malkekøer i 1913—14	180
Rettelse.....	304
Rusland, Danmarks Landbrugskonsulent i —,	145, 216, 519
Räkenskapsresultat från landthbruk i Malmöhus län.....	101
Sammenlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre 197	
Saunders, William, Dr.....	119
Schou, Rud., Etatsraad	111, 113
Schroll, H., Kaptajn, Proprietær.....	525
Skov, F., Jægermester.....	177
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914	399, 428, 445, 504, 546
Statskontrollerede Produktioner i 1914	358
Statistisk Aarbog 1914	108
»Stofskiftets Fysiologi«, af Professor H. Møllgaard.....	60
Storbritannien og Irland: Indførsel af Landbrugsprodukter i 1914	105
— — Indførsel af Smør, Flæsk og Æg i første Halvaar af 1914 og 1915	440
— — Kreaturstyrken og det dyrkede Areal i 1915.....	524
(Se endvidere under England)	
Stuefluen, nye Midler til Bekæmpelse af —,.....	206
Sukker, Danmarks Produktion og Omsætning af —,	209
Sverige: Lampa, Sven, Dr.....	99
— Några räkenskapsresultat från landthbruk i Malmöhus län	101
— Skovbrugets økonomiske Betydning for —,.....	64
Svin, sammenlignende Forsøg med —,.....	197
Svineavl 1914	18

XI

	Side
Sædefrø, ny Methode til Rygning af —,	420
»Sædskefteformer og Foldudbytte«, af Niels Siggaard	467
Træstof i Foderstoffer	156
Tvangfri Møder af Landbrugsorganisationerne	517
Ud- og Indførsel af Landbrugsprodukter i 1914 .. 111, 323, 326, 522	
Udførselsforbud vedrørende Landbrugsprodukter	174
Udkomne Bøger 60, 101, 108, 165, 170, 197, 213, 301, 353, 406, 467	521
Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding	150
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1914—15	528
Verdenskrigens Indvirkning paa Landbruget	1, 260, 339
Veterinær- og Landbohøjskolen: Antallet af Landbrugsstuderende	
paa —,	216
Landbrugsundervisningen paa —,	33
Vinterfodringen 1913—14	324

b) Forfattere.

Appel, Axel, Statskonsulent	319, 368, 399
Bing, Anton, Redaktør	65
Blem, M. P., Kreditforeningsdirektør	267
Brask, Th. J., Statskonsulent	445
Brink Lassen, J., Landbrugsskoleforstander	60
Bøggild, B., Professor	122
Christensen, Anton, konstitueret Maskinkonsulent	509
Christensen, Harald R., Laboratoriebestyrer	522
Eillbrecht, G., Konsulent	213
Faber, Harald, Landbrugskonsulent	46
Feilberg, C. L., konstitueret Maskinkonsulent	511
Goldschmidt, Harald, Professor	180
Hage, Gustav, Grosserer	420
Hansen, A. P., Statskonsulent	339, 449
Hansen, Carl, Professor	170
Hansen, Fr., Statskonsulent	559
Hansen, H., Afdelingschef	528

XII

	Side
Hansen, K., Statskonsulent	473
Hertel, H., Sekretær	1, 60, 113, 177, 217, 361, 441, 525
Hindhede, M., Læge	221
Hørlyck, Nic., Statskonsulent	453
Høyer, James, Inspektør	347
 Jensen, J., Statskonsulent	 305, 504
Jørgensen, Gunner, Laboratorieførstander	156
 Kock, W. A., Konsulent	 260, 497
 Larsen, O. H., Professor	 101, 165, 467
 Møllgaard, Holger, Professor	 489
Mørkeberg, P. A., Statskonsulent	119, 197, 546
 Nielsen, J. C., Dr. phil.	 99, 206
 Pedersen, Niels, Statskonsulent	 457
 Riedel, W., Statskonsulent	 507
 Schwarz-Nielsen, J. C. A., Statskonsulent	 428
Siggaard, Niels, Landbrugskandidat	386
 Wulff, H., Justitsraad	 409, 462

c) Billeder.

Colbjørnsen, Christian	64— 65
Schou, Rud., Etatsraad	115
Skov, F., Jægermester	177
Petersen, S. P., Sekretær	217
Holm, M. S., Gaardejer	265
Branth, Harald, Etatsraad	363
Portrætter af Landhusholdningsselskabets afgaaede Præsidenter ..	404
Rygekammer for Sædefrø	422
Lüttichau, C., Kammerherre	443
Afdelingshønseshus paa Avlsstationen »Egholdt«	498
Afdelingshønseshus ved Borris Husmandsskole	499, 501
Schroll, H., Kaptajn, Proprietær	525

Landbruget 1914.

Af H. Hertel.

I en gammel Vise hedder det, at »Aaret skrider med megen Hast — og levner kun lidet Spor«, men er der noget Aar, for hvilket disse gamle Verslinjer ikke faar Gyldighed, da er det for det nu forløbne. Dette vil danne en Kløft mellem Aarene før og Aarene efter, og lange Tider vil hengaa, før de dybe Spor udviskes, som den nuværende Sværdtid sætter paa en Mangfoldighed af de vigtigste Omraader.

Det ligger nær at begynde denne Oversigt med en Redegørelse for Verdenskrigens Indvirkning i Almindelighed paa vort Landbrug. Paa nærværende Tidspunkt er det dog umuligt at overse Krigens Indflydelse og sige noget bestemt om dens Følger, man maa indskrænke sig til at fremhæve nogle af de mange Omraader, paa hvilke det danske Landbrug er blevet berørt af Verdenskrigen og overlade til Fremtiden gennem Kendsgerningerne at klarlægge os Følgerne.

Paa haandgribelig Maade er Landbruget saaledes blevet berørt, hvad de for dets Ve og Vel saa betydningsfulde Ind- og Udførselsforhold angaar. Medens det en Tid lang havde udmærkede Konjunkturer for Hestesalg, har dets Eksport af dets to vigtigste Produkter, Smørret og Flæsket, ofte været truet og er stadig vanskeliggjort, medens Udførselen af andre Artikler (først Korn, senere Heste, Uld, Huder m. m.) helt er forbudt. Endvidere har

Forholdene medført store Vanskeligheder for Landets Forsyning med Korn og Foderstoffer. I de senere Aar har vi af formalet og uformalet Hvede aarlig indført et Par Millioner Tønder, noget mere Rug, betydelig mindre Byg og Havre, endvidere 5—600,000 Tons Oljekager og 3—400,000 Tons Majs. Med et Slag standsede ved Krigens Begyndelse vor Indførsel af Korn og Foderstoffer, da Udførselen af dem blev forbudt af de fleste evropæiske Stater, deriblandt Rusland og Tyskland, og Landbruget, der omsætter Hovedmassen af denne Indførsel til Fedevarer, risikerede at komme i den alvorligste Forlegenhed. Vi var hovedsagelig henviste til Amerika, men til at begynde med stillede dette saa strænge Fordringer med Hensyn til Betalingen, og Risikoen var saa stor, at der ikke syntes at være nogen Mulighed for at faa Tilførsler derfra. Da traadte Staten og Nationalbanken hjælpende til, og der kom Gang i Indførselen, til England begyndte at standse Skibene paa deres Vej hertil. Ved den Tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold, Etatsraad *Rudolf Schous* dygtige og energiske Mellekomst lykkedes det imidlertid i Oktober og senere i December Maaned at faa frigivet større Partier af Majs og Foderstoffer, og der ventes nu efter Nytaar betydelige Tilførsler, blandt andet af Majs fra Amerika. Hvorledes det nu end gaar i 1915, og det er jo ganske umuligt at sige noget sikkert herom, saa meget er vist, at Manglen paa Foderstoffer har været saare følelig i Efteraaret og Priserne paa dem abnormt høje. Hertil kom, at Landmændenes frie Dispositionsret over Rug (og Hvede) blev indskrænket. Kun Smør- (og Æg-)priserne Stigning har svaret nogenlunde til Landmandens voksende Udgifter paa Foderkontoen, og Følgen har da ogsaa været, at særlig Svine-, men ogsaa Kvægbesætningerne er blevne en Del formindskede. Og saa Kornpriserne er stegne stærkt, og mange, men langt fra alle Landmænd har herved haft nogen Erstatning for de forøgede Udgifter.

Blandt de uheldige Forhold, Krigen har bragt, kan

endvidere nævnes, at den i høj Grad har vanskeliggjort (eller umuliggjort) at faa ordnet Prioritetslaan i Landejendomme, fordi de fleste Sparekasser ikke kan yde Laan, og Kreditforeningslaan enten slet ikke eller kun med store Tab kan realiseres, da Bankerne ikke køber Kreditforenings-Obligationer. Krigen har fremdeles paaført mange Landmænd Udgifter ved Overvintringen her i Landet af en Del af den udenlandske Arbejdskraft, den har indvirket paa Salget af Landejendomme, paa Besøget paa Landbrugs- og Mejeriskolerne o. s. v. — den har, kort sagt, paa mangfoldige Omraader grebet ind i vort Landbrugs Liv. Den nærmere Redegørelse herfor vil findes i den følgende Fremstilling af Landbrugets Virksomhed i dets enkelte Grene.

Forud for denne Fremstilling vil det være naturligt at give en kort summarisk Oversigt over de trufne, af de urolige og usikre Forhold fremkaldte, Foranstaltninger, for saa vidt disse direkte berører Landbruget eller indirekte har større Betydning for det, f. Eks. ved at paavirke Transportforholdene.

Verdenskrigen har selvfølgelig i høj Grad paavirket Europas Handel med Landbrugsprodukter. Allerede den 30. og 31. Juli udstedte Belgien, Frankrig og Tyskland forskellige Udførselsforbud, snart fulgte de fleste andre europæiske Stater efter og forbød Eksporten af Korn, Mel, Foderstoffer, Kartofler, Halm, Hø og Heste, ikke faa Stater tillige af Kvæg, Faar, Svin, dyriske Produkter m. v. Mer eller mindre omfattende Forbud blev saaledes udstedte af Belgien, Frankrig, Grækenland, Italien, Nederlandene, Norge, Rumænien, Rusland, Schweiz, Serbien, Spanien, Storbritannien og Irland, Sverige, Tyrkiet, Tyskland og Østrig-Ungarn.

Ogsaa Danmark fulgte med i Bevægelsen. Den 6. August vedtoges en »Lov om Forbud mod Udførsel af

visse Varer«, der bemyndiger Justitsministeren til midlertidig at forbyde Udførsel af Varer, tilhørende bl. a. Grupperne »Levnedsmidler, Korn- og Foderstoffer« og »Ride-, Træk- og Lastdyr«, og i Henhold til denne Lov forbødes samme Dag Udførselen af Foderstoffer (herunder Oliekager, Hø og Halm, Maltspirer, Soyaskraa, Klid, Kornaffald, Gulerødder, al Slags Kaalrabi, Ærter, Bønner og Linser), Korn, Kartofler, Mel og Gryn. Den 15. August ophævedes Forbudet mod Udførsel af Malt og Maltbyg, men den 24. samme Maaned blev atter Udførselen af Maltbyg (men ikke af Malt) forbudt. Fremdeles udstedtes der den 5. September Udførselsforbud for saadanne Heste, der var udpegede til Hæren i Henhold til Lov af 8. April 1913, eller om hvilke der forelaa Overenskomst med de beredne Afdelinger om Salg under visse Betingelser. Den 12. September forbødes Udførselen af Uld, medens det den 25. samme Maaned tillodes at udføre Kartofler, der stammer fra Marker, for hvilke der er udstedt Attest i Henhold til de af Landbrugsministeriet fastsatte Regler af 3. Juni 1914. Den 30. September uddvidedes Udførselsforbudet for Heste til ogsaa at omfatte Føl og Plage, den 19. Oktober forbødes Eksporten af Faare- og Lammeskind og den 26. samme Maaned af alle raa Kvæghuder samt af Kalveskind paa mindst 8 kg Saltvægt pr. Stk. Den 23. November blev Eksportforbudet for Heste atter udvidet og denne Gang til at omfatte alle Slags Heste. Den 5. December forbødes Udførselen af Malt og den 11. af Hørfrø, Soyabønner og Margarine. Endelig blev den 22. December Udførselen forbudt af alle forarbejdede Kunstgødninger og af Raastoffer til Forarbejdning af Gødning (under Forbudet er ikke indbefattet raa og pulveriseret Gødningskalk).

Endvidere forelaa alt den 7. August en midlertidig »Lov om Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer«, der bemyndiger Indenrigsministeren »til indtil videre at træffe Foranstaltninger til Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer, derunder mod fuld Erstat-

ning at lade Staten overtage saadanne Levnedsmidler og Varer, som det er af Betydning for Samfundet at have Raadighed over. Købesummen for Varer, som Staten maatte overtage, fastsættes af Kommissioner, hvis Virksomhedsomraade og Sammensætning bestemmes ved kgl. Anordning«. Dagen efter blev der nedsat en overordentlig Kommission — Prisreguleringskommissionen — med forhenv. Finansminister *Chr. Hage* som Formand. Den 28. August udstedtes en Bekendtgørelse, i Henhold til hvilken Staten overtog »mod fuld Erstatning de Dags Dato i Københavns og Frederiksbergs Kommuner og i Hellerup Sogn værende Hvedebeholdninger, saaledes at disse efter Overtagelsen ikke maa flyttes uden Politiets Tilladelse«. Den 29. nedsattes der en Kommission »til at fastsætte Købesummerne for de af Staten i Følge Indenrigsministeriets Bekendtgørelse af 28. August 1914 overtagne Hvedebeholdninger«, og denne Kommission fastsatte følgende Priser for 100 kg dansk Hvede, gode, sunde Varer: af Vægt mindst 130 Pd. hollandsk 16 Kr. 40 Øre og af Vægt mindst 128 Pd. hollandsk til 130 Pd. 16 Kr. 15 Øre; i disse Priser var indbefattet alle indtil Overtagelsesdagen ved Oplægning og Lagring paaløbne Omkostninger. Den 29. August udstedtes endvidere en kgl. Anordning, der paabød, at der i hver af Landets By- og Landkommuner skulde nedsættes en af 3 Medlemmer bestaaende Kommission, hvormed saavel Statsmyndigheder som Prisreguleringskommissionen kan træde i Forbindelse vedrørende Spørgsmaal om Landets Forsyning med Levnedsmidler og Varer, Regulering af Prisen paa samme m. m.

Den 22. og 23. September holdt Prisreguleringskommissionen Møder med Repræsentanter for Landhusholdningsselskabet, de samvirkende Landboforeninger og Husmandsforeninger og forskellige andre, og efter langvarige Forhandlinger opnaaedes enstemmig Tilslutning til et Forslag om at anbefale Regeringen at udstede Forbud mod Opfodring af Rug og Hvede. Efter foreliggende Op-

lysninger turde man nemlig gaa ud fra, at der i en nær Fremtid vilde blive bragt udenlandske Foderstoffer paa Markedet til forholdsvis moderate Priser. Og allerede den 25. September udstedtes et »Forbud mod til Fodring at anvende aftærsket Rug og Hvede, herfra dog undtaget Smaasæd og Frarensning, som ikke egner sig til Brødkorn«. Saa længe dette Forbud er i Kraft, er det ligeledes forbudt at anvende indenlandsk Rug og Hvede i Spiritusfabrikationen.

Samme Dag bestemte Indenrigsministeriet endvidere, at i København og Købstæderne skal Magistraten — paa Frederiksberg og i Marstal Politimesteren — indtil videre være bemyndiget til 1) at paabyde, at alt større Brød, d. v. s. Brød af mindst 350 Grams (= 70 Kvints) Vægt skal sælges efter Vægt, 2) at fastsætte Vægt for de forskellige Brødsorter og 3) at forbyde Forhandling af større Brød af anden Vægt. Den 4. November paabød Indenrigsministeriet Optælling af Brødkorn paa Gaardene og i Købstæderne. Oplysningerne skulde skaffes fra alle Ejendomme, til hvilke der er knyttet Landbrug, og som har mindst 1 Td. Hartk. eller er vurderet til en Ejendomsskyld til mindst 10,000 Kr. Optællingen afsluttedes i Slutningen af Maaneden og gav til Resultat, at der »skønnes« her i Landet at være 1,790,000 Tdr. uformalet Rug og 1,070,000 Tdr. uformalet Hvede. Disse Beholdninger menes at kunne dække Befolkningens Forbrug af Rug i ca. 260 Dage og af Hvede i ca. 200 Dage. Hvis man yderligere medregner de Ladninger, der allerede i Begyndelsen af November var indkøbt i Amerika til Afsendelse til Danmark, vil det tilstedeværende Forraad antagelig kunne dække Behovet til Menneskeføde i ca. 320 Dage for Rugens Vedkommende og i 240 for Hvedens. Fra 1. November 1914 til 1. September 1915, da den nye Høst antagelig kan være fremme, er der godt 300 Dage *). — Den 9.

*) Tallet for den tilstedeværende Rugbeholdning maa, efter senere indhentede Oplysninger, reduceres med $\frac{1}{5}$.

November udvidedes Forbudet mod at anvende Rug og Hvede til Fodring eller til Spiritusfabrikation til at omfatte al Rug og Hvede, tærsket og utærsket, derunder ogsaa al Smaasæd og Frarensning. Enhver, som sælger eller fordeler Rug og Hvede til Forbrugere, er pligtig til af vedkommende Aftager at erhverve en Erklæring om, at Kornet ikke vil blive anvendt i Strid mod Forbudet. Det paahviler de i Henhold til Anordning af 29. August 1914 for hver Kommune nedsatte Kommissioner angaaende Forsyning med Levnedsmidler at yde Politiet fornøden Bistand ved Tilsynet med dette Forbuds Overholdelse og at indberette Overtrædelser til vedkommende Politiovrighed.

Den 17. December paalagdes det Amtmændene over Præstø, Vejle og Ringkøbing Amter at ekspropriere en vis Mængde Rug og en Kommission blev nedsat for at fastsætte Prisen paa den eksproprierede Rug for derved at opnaa et Grundlag for en Maksimalpris. Kommissionens Flertal fastsatte Ekspropriations-Prisen til 18½ Kr. pr. 100 kg, 118 Pd. holl., for Rug i aftærsket Stand hos Ejeren, gode sunde Varer frit paa Vogn for Levering uden Sæk. Den 31. December fastsatte Ministeriet Maksimalprisen til 19½ Kr. med Tillæg eller Fradrag af 25 Øre for hvert fulde Pd. over eller under 118 Pd. holl. (dog ikke over 21 og under 18 Kr.). Efter 1. Marts 1915 ændres Prisen efter nærmere angivne Regler.

Vor Udførsel af Landbrugsprodukter til England har haft store Vanskeligheder at overvinde. Den 4. August erklærede England Tyskland Krig, og Dagen efter blev Esbjerggruterne standsede. Den 6. blev de atter sat i Gang, inddroges den 7., genoptoges Søndag Aften den 9., standsedes den 11. paa Grund af Mineudlægningerne i Nordsoen. Onsdagen den 12. besluttedes det at genoptage Eksporten og foreløbig dirigere alle Skibene til Leith. Saa viste det sig, at der ogsaa i den nordlige Del af Nordsøen var Minefare, hvorfor det den 28. August besluttedes at sende Skibene den betydelig længere Vej Nord om Skotland til Liverpool og at vælge Aarhus til Afskibsnings-

havn for Jylland i Stedet for Esbjerg. Da det imidlertid viste sig, at Arbejdet i Liverpool blev for overvældende, saaledes at Lagrene ophobedes og Varerne led Skade, besluttede man fra noget ind i September at føre Skibene forbi Byen op gennem Manchesterkanalen til Manchester, hvad der yderligere forlængede Rejsen med 6 Timer. Fra og med den 26. Oktober blev Ruterne atter omlagte, Farten til Manchester ophørte, og Skibene dirigeredes til Østkysten af England, nemlig til Grimsby, Hull, Newcastle og Leith. Derimod var man ikke i Stand til at imødekomme Esbjergs Ønske om Eksport fra denne Havn. Paa Grund af Udlægninger af nye Miner i Nordsøen blev den 18. og 19. December de Skibe, der afgik herfra med Landbrugsprodukter, beordrede til at anløbe Blyth og dér afvente nærmere Ordre. Den 20. December blev Sejladsen til Hull og Grimsby forbudt, og de udgaende Baade, saavel fra Provinsbyerne som fra København, blev anmodet om at søge ind til Newcastle eller Leith. Den 25. December meldtes, at Sejladsen paa Grimsby og Hull atter kunde genoptages.

[Det er altid let at kritisere, naar man er udenfor og uden Ansvar, og der skal derfor ikke her fremsættes nogen Kritik af Det Foren. Dampskibsselskabs Dispositioner, men kun udtales en Forundring over, at Selskabet vedblev saa længe at sejle paa Manchester — fra 6. September til 26. Oktober —, thi i al den Tid besejlede mange andre Liniers Skibe Nordsøen til Østkysthavnene, hvor Besørgelsen er billigere og hurtigere].

Til Støtte for Skibsfarten udkom der under 10. September 1914 en midlertidig Lov om »danske Skibes Forsikring mod Krigsfare«, i Henhold til hvilken der blev oprettet »et gensidigt Forsikringsinstitut med Støtte af Staten og under Medvirkning af saadanne danske Forsikringsselskaber, med hvilke Staten derom afslutter Overenskomst«. Pligtige til at indtræde i Forsikringsinstituttet er, med enkelte Undtagelser, alle registeringspligtige danske Skibe. Kommer Danmark i Krig, ophører Forsik-

ringen. Fjorten Dage senere, den 24. September, udkom en ny Lov angaaende Forsikring af Varer, der forsendes med danske Skibe, imod Krigsfare til Søs. Der er dannet et Forsikringsinstitut med Støtte af Staten og under Medvirkning af danske Forsikringsselskaber samt af et Konsortium, dannet med Overtagelsen af Forsikringen for Øje. Denne »Dansk Krigs-Søforsikring for Varer« op-
hører, hvis Danmark kommer i Krig.

Medens vor Udførsel af Landbrugsvarer til England altsaa er foregaaet ad længere Ruter end de sædvanlige, og Transporten har været dyrere, men Eksporten ellers ikke har lidt væsentlig Afbræk og har bragt gode Priser hjem for Smør og Æg, er Afsætningen til Tyskland i det hele og store foregaaet særdeles glat, og Priserne har gennemgaaende været gode, tildels høje, hvortil det har bidraget, at Tyskland dels har hævet Tolden paa Heste, Kvæg, Faar, Svin, Ost, Smør, Æg m. m., dels har tilladt Indførselen af Konserves, Pølser o. lign. samt givet forskellige Lempelser for Importen af fersk Kød.

Gaar man nu efter denne summariske Oversigt over til at behandle Aarets forskellige landøkonomiske Forhold, er der at melde, at H ø s t e n begyndte tidligt. For Aarets Vejrforhold, af hvilke Høstudbyttet trods Fremskridtene indenfor Planteavlens stadig paavirkes i stærk Grad, har Afdelingschef ved Meteorologisk Institut *H. Hansen* redegjort i Tidsskriftets sidste Hæfte, og da Statskonsulent *K. Hansen* i et kommende vil skildre Planteavlens Vilkaar og Udbytte i 1914, skal her kun gives en kort, summarisk Fremstilling af de enkelte Afgrøders Udbytte, bygget paa Det statistiske Departements i November Maaned udsendte foreløbige Høstberetning.

Allerede i Juli Maanedes sidste Uge var Rughøsten i Gang i alle Landsdele, først i August var Høsten almindelig for alle Kornsorter, og trods det lunefulde Vejr ved Høstens Begyndelse gik Arbejdet hurtigt og let, thi Ma-

skinnerne arbejdede godt i de staaende og ikke meget fyldige Afgrøder. Og i Maanedens sidste Halvdel fik vi et idealt Høstvejr, solvarmt og tørt, og inden Udgangen af August kunde der for de fleste Egne meldes, at nu var Høsten endt.

De enkelte Afgrøders Udbytte er jo altid vekslende fra Egn til Egn, eftersom Regnen er falden og Solen har skinnet, men i Fjor synes det at have været mere end almindeligt uensartet indenfor Amtsgrænserne, og Grunden hertil maa søges i, at Sommerregnen faldt saa overordentlig uens i de forskellige Egne. Den følgende Karakteristik af Høstudbyttet fremkommer, naar de mange, ofte afvigende Indberetninger samles i en Slags Generalnævner: Landet som Helhed.

For Landet som Helhed har da Hveden været Aarets bedste Afgrøde. Det samme gælder gennemgaaende i alle de Egne, hvor dens Dyrkning har nogen Betydning. Af de egentlige hvededyrkende Amter er Præstø Amt det eneste, hvor Udbyttet ikke har været over det normale. Rugen har som Helhed givet Middelhøst, men dette skyldes udelukkende Jylland, thi i alle Amter paa Øerne (Bornholm dog undtagen) har Udbyttet været under det normale. Mængdeudbyttet af Vaarsæd: Byg, Havre, Blandsæd og Bælgsæd har som Helhed været i mere eller mindre Grad under Middelhøst, bedst var Byg og Blandsæd, ringest Havre og Bælgsæd.

Medens det som Helhed kan siges, at Kornhøsten i 1914 Landet over har været lille, er der dog en Del Egne, hvor dette ikke gælder, saaledes særlig Mariibo, Vejle og Ribe Amter.

Kornafgrødernes Kvalitet er god, og dette gælder i alt væsentligt alle Afgrøder og alle Egne, dog er Kvalitetsvægten ikke særlig høj, da Sæden gennemgaaende er noget smaaornet.

Høsten af Rodfrugter har som Helhed været over Middelhøst for Kartofler, Gulerødder og Runkelroer, medens Udbyttet af Kaalroer og Turnips har været ikke saa

lidt under det normale. Kartoffelavlén har været ret uensartet i de forskellige Egne; under det normale har den været næsten overalt paa Øerne undtagen i Frederiksborg Amt.

Sukkerroerne har givet en god Middelhøst baade i Mængde og Godhed.

Udbyttet af Agerhø ligger lige saa meget under Middel, som Udbyttet af Engene ligger derover. Det samlede Facit bliver en normal Høavl af særdeles god Kvalitet.

Endelig har Sommergræsningen som Helhed været ringe. Meget godt har Udbyttet dog været i Vejle, Ringkøbing og Ribe Amter og normalt i Maribo og Svendborg Amter.

De vigtigste Svampeangreb paa Landbrugsplanter i 1914 har, i Henhold til en Meddelelse fra Professor, Dr. phil. *Kolpin Ravn*, været følgende: Stinkbrand hos Hvede og Stængelbrand hos Rug; lys Plet-syge hos Havre og Runkelroer; Gulspidssyge hos Havre; Rodbrand hos Runkel- og Sukkerroer, Havre og Byg; Tørforraadnelse hos Runkelroer; Fodsyge hos Hvede; Gulrust hos Hvede og Byg; Meldug hos Kaalroer og Turnips; Bladrullesyge og Sortbensyge hos Kartoffler; Kartoffelskimmel baade paa Top og Knolde; Skurv og Rodfiltsvamp paa Kartoffelknolde og Bægersvamp hos Kløver.

Hvad Markens Skadedyr i 1914 angaar, maa — efter Meddelelser fra Fru mag. scient. *S. Rostrup* — først nævnes stærke Fritflueangreb, de begyndte i Maj og fortsattes Sommeren i gennem, og meget stærke Angreb af Kaalmøllarver: utallige Sværme af Kaalmøl viste sig i Begyndelsen af Juni i Kaalroe- og Turnipsmarkerne, og i den sidste Tredjedel af Maaneden begyndte Larveangrebet og fortsattes mange Steder Sommeren igennem, ødelæggende Roerne (navnlig de sent saaede) for endelig i August-September at blive efterfulgt af stærke Kaalormeangreb, saa Roerne i September flere Steder stod med fuldstændig afrippede Blade; i det lange, milde Efteraar grønnedes de dog atter, saa at de fik en ny Vækst-

periode. Knoporme har ligeledes været til Stede i usædvanlig stor Mængde og flere Steder raseret de forskellige Rodfrugtafgrøder fuldstændigt. Ogsaa Jordlopper har ofte ødelagt Roemarkerne. Kaalfluellarverne har derimod optraadt ret moderat, om end de som sædvanlig har været paa Færde i de fleste Kaalroemarker. Kaallus og Bedelus har været ret talrigt til Stede. Bladrandbillen har i Foraaret afgnavet Ærterne mange Steder, ligesom Kløveren i Udlægget hen paa Sommeren har lidt en Del af dens Gnav. Smelderlarver, Havreaal og Kløveraal har som sædvanlig gjort megen Skade. Endelig led Vintersæden i Foraarsmaanederne flere Steder, navnlig paa Fyn og Vestsjælland, en Del ved Angreb af Larven af Kornets Blomsterflue.

Korn- og Foderstofmarkedet har selvfølgelig i høj Grad været paavirket af Krigsforholdene. Noget ind i August Maaned begyndte Rugpriserne at stige, lidt senere fulgte de andre Kornsorter med, i Løbet af Eftersommeren og Efteraaret var om end med enkelte mindre Svingninger Tendensen afgjort opadgaaende, og ind i December Maaned noteredes Hvede til 20.50—20.85 Kr., Rug til 22.25—23.50 Kr., Havre til 23.50—24.25 Kr. og Byg til 21.60—21.75 Kr. Men ogsaa Foderstofpriserne blev ekseptionelt høje, i lange Tider var der en saare følelig Mangel paa Foderstoffer, og først hen paa Efteraaret begyndte der at komme en Del Majs og Majsglutenfoder fra Amerika, Bomuldsfrøkager fra Golfen, Rapskager fra Genua, russiske, i England omladede, Solsikkekager o. s. v. I Løbet af Januar Maaned venter man betydeligere Tilførsler, saaledes bl. a. af Majs, af hvilket der da forhaabentlig vil være saa rigeligt, at alle Bestillinger kan efterkommes.

Det paa Planteavlens Omraade i de senere Aar indledede energiske Arbejde fortsættes stadig og sætter sig stedse tydeligere Spor. Den i sidste Aarsberetning omtalte vaagnende Interesse for Dyrkning af Spindplanter, navnlig af Hør og Hamp, har fortsat sig, og paa Plan-

teavlsudstillingen i Randers i Juli Maaned var der lagt særlig Vægt paa Udstillingen af Handelsplanter. Betydelig Opsigt vakte Tystofte Forsøgsstations Udstilling af Tobak. Som bekendt har Forsøgsleder *E. Lindhard* i de senere Aar søgt at finde fordelagtige Former for Dyrkning, Tørring og Gæring af Tobakken, og de paa Udstillingen fremstillede Cigarer af hjemmeavlet Tobak synes at love godt for Fremtiden.

I Henhold til Lov af 19. Februar 1914 om Udførsel af Kartoffler til de Forenede Stater (jvfr. nedenfor) blev der oprettet det i Loven omhandlede Tilsyn med Forekomsten af smitsomme Sygdomme hos Kartoffler, avlede i Danmark og bestemte til Udførsel til de Forenede Stater, og Tilsynet (hvis Leder er Professor, Dr. phil. *Kolpin Ravn*) fik Bemyndigelse til at udstede de for nævnte Udførsel fornødne, i Loven omhandlede Attester. De Foren. Stater hævede derefter for Danmarks Vedkommende Forbudet mod Indførsel af Kartoffler, naar disse ledsages af Tilsynets Attester. I Maj Maaned allarmedes man imidlertid ved et Telegram fra vor Gesandt i Washington om, at der var fundet »ondartet Knudeskurv« i 2 Sække Kartoffler fra Danmark, og at Indførsel til Staterne af Kartoffler herfra atter var forbudt. Hurtig opklaredes det, at de 2 Sække stammede fra Bornholm, og Landbrugsministeriet paabød, at der indtil videre ikke maa udstedes de omtalte Attester for Kartoffler, avlede paa Øen — det vil med andre Ord sige, at Kartoffler foreløbig ikke kan udføres fra Bornholm til de Foren. Stater. Den amerikanske Regering ophævede derefter Indførselsforbudet for danske Kartoffler med Undtagelse af Kartoffler fra Bornholm. — Der er, i Følge »Statistiske Efterretninger«, Nr. 10, nu under Kontrol et Areal, der menes efter Sortering at ville give ca. 20 Mill. kg Kartoffler til Udførsel.

Der blev, som omtalt i forrige Aarsberetning, i 1913 oprettet en Kartoffelnotering ved Hjælp af de samvirkende danske Landboforeninger, som for Aaret 1913—14 ydede et Tilskud af 500 Kr. en Gang for alle, idet de gik

ud fra, at Kartoffeleksportorerne fremtidig vilde overlage Noteringen. Formodningen slog ikke til, og Noteringen ophørte fra 1. Juni.

Paa Initiativ af det af Landhusholdningsselskabet nedsatte »Udvalg for Afsætningen af dansk Sædefrø til Udlandet« blev der i Foraaret 1914 paa en Del Forsøgsstationer i Europa og Amerika optaget Forsøg med forskellige af vore bedste Stammer, flere Stationer vilde have begyndt Forsøg til Efteraaret, og i dette skulde der atter af Selskabet være sendt dansk Sædefrø til fremmede Lande. Saa kom Krigen, med den Udførselsforbudet for dansk Korn m. v., og foreløbig standsede selvfølgelig Selskabets Arbejde for denne Sag dermed brat. Om det saa lovende begyndte Arbejde er spildt, vil Tiden vise.

Det af Landbrugsministeriet nedsatte Udvalg vedrørende Frøavl har foranlediget, at Ministeriet stillede Midler til Raadighed til en Undersøgelsesrejse til Rusland. Rejsen foretoges i Juni Maaned af Direktør *Dorph Petersen* og Landhusholdningsselskabets Landbrugskonsulent i Rusland, Landbrugskandidat *N. Otto Nielsen*.

Uagtet det mere vedrører Aaret 1915 end 1914 bør det dog nævnes, at paa det sjællandske Delegeretmøde fremhævede Professor *Westermann*, at Sandsynligheden taler for høje Kornpriser i Aaret 1915, og at en rigelig Anvendelse af Handelsgødninger for at forøge Aarets Afgrøder derfor er at anbefale. En saa rigelig Gødskning, at dens økonomiske Fordel vilde være saare tvivlsom under normale Forhold, vil nu sandsynligvis vise sig fordelagtig. Efter hvad »Det danske Gødnings-Kompagni« har meddelt, vil der rimeligvis blive rigeligt af Chilisalpeter og Kalisalte, men smaat med Superfosfat til Foraaret 1915.

Hvad *K v æ g a v l e n* angaar har — efter hvad Statskonsulent *Axel Appel* skriver til Tidsskriftet — »Priserne paa jyske Avlsdyr, fornemlig Tyre, omtrent været som i 1913, dog nærmest med lidt stigende Tendens. Tyrene sælges nu unge. Fra vore højst anerkendte Besætninger af jysk Malkerace sælges de bedste Tyre bort, inden de

bliver et Aar gamle. 10 Maaneders Tyrekalve er solgte til Kvægavlsforeninger for 1400 Kr. kontant og 1600 Kr. paa Vilkaar. Men af saadanne er Udvalget endnu for lille. Der har været øget Liv i Foreningsvæsenet paa Kvægbrugets Omraade, særlig for Kontrolforeningernes Vedkommende, men ogsaa, om end i mindre Grad, for Kvægavlsforeningernes. Ogsaa paa Øerne er, efter hvad Statskonsulent *Mørkeberg* meddeler, Priserne paa gode Avlsdyr noget stigende.

Det vakte megen Interesse, at man i 1914 baade i Jylland og paa Sjælland atter lod afholde *F e d e s k u e r*. Disse har været indstillede i lange Tider, paa Sjælland siden 1889 og i Jylland siden 1886 (dog var der til Ungskuet i Thisted 1913 knyttet en Afdeling for Fedekvæg). Naar Fedeskuerne ophørte for en lille Menneskealder siden, var de ændrede Markedsforhold selvsagt Grunden hertil, navnlig Tabet af det engelske Marked for levende Kvæg i Forbindelse med lave Kødpriser, og naar de nu optages paany, er den i den sidste halve Snes Aar voksende Udførsel af Kvæg og Kød i Forbindelse med stigende Kødpriser Anledningen hertil. Det var Kreaturkommissionærerne i København, som gav Stødet til Afholdelsen af Skuet i denne By, og det var (saa vidt vides) Kommissionærer i Hamborg, som agiterede for Fedekvægsafdelingen ved Ungskuet i Thisted. De, som handler med vore fede Kreaturer, har altsaa ment, at Landmændene kan lære af saadanne Skuer, og det er ikke usandsynligt, at de virkelig kan give mange nyttige Vink, naar den rette Dommerstab erhverves. I Tyskland holder man jævnlig Fedeskuer, og i England er de stadig tilbagevendende aarlige Begivenheder.

I København afholdtes Fedeskuet fra den 18.—20. April, i Kolding den 9. og 10. Maj. Medens paa det første Dyrene var i høj Grad forskellige, udmærket Fedekvæg vekslede med Dyr uden Form og Fedme, var Ensartetheden større og Kvaliteten gennemgaaende bedre paa Koldingskuet. Her hævdede atter Salling, Thy og Mors

deres ældgamle Ry som Jyllands bedste Fedeeagne, og her var fremstillet Dyr, der efter de Sagkyndiges Udtalelser »med Ære og Hæder kunde staa paa enhver som helst Plads paa Udstillingerne i den store Verden«. Kort-hornsracen dominerede ganske, idet ikke mindre end 73 pCt. af de udstillede Dyr hørte til denne og kun 12 pCt. til den jyske Race. Begge Skuer har utvivlsomt bidraget til at skabe forøget Interesse for og Forstaaelse af Fedningens Betydning, og den af Landhusholdningsselskabet udsatte Prisopgave vedrørende rationel Fedning af Udsættere fra Malkekvægsbesætningerne er ogsaa et Led i de nyeste Bestræbelser for at faa Fedningen ind i et godt, rationelt Spor.

Fedekvæget har været i jævn god Pris, men er dog ikke betalt saa højt, som man skulde have ventet. Forholdsvis bedst betalt har »Pøsekørerne« været, og mange har benyttet sig af Lejligheden til at skille sig af med disse. Dette er kun godt, men fra ikke faa Egne forlyder det, at Landmændene paa Grund af de høje Foderstofpriser har skilt sig af med mere Kvæg end heldigt. Sandsynligheden taler for gode Kødpriser, og det gælder derfor om ikke at forhaste sig med at formindske Kvægsbesætningerne — selvfølgelig under Forudsætning af, at de nødvendige Foderstoffer kan skaffes til Veje.

Ogsaa Ungskuet i Randers, der aabnedes den 17. Juli, og Fællesskuet (samt Statshingste- og Statstyreskuet) i Odense den 24. og 25. Juli paakaldte megen Interesse. Efter alle Udtalelser at dømme var det første i høj Grad vellykket, af anmeldte større Dyr var der 400 flere Numre end ved Landmandsforsamlingen i Randers 1894, og baade for Hestenes *), Kvægets, Svinenes og Faarenes Vedkommende var Kvaliteten særdeles god. Saaledes konstaterede Kvægskuet en glædelig Fremgang i Ydelsen og Svineskuet i Centrenes Godhed, og om Udstillingen af Faar udtaltes

*) Blandt Hestenes 3 Aars Hold fandtes der, efter Statskonsulent *J. Jensens* Mening, den bedste Hingst, *Duks*, den jyske Hesteavl endnu har frembragt.

det fra sagkyndig Side, at den »som Helhed var bedre end nogen Sinde tidligere«. Fællesskuet i Odense var i Fjor et Ungskue og omfattede derfor, naar Svin og Geder undtages, kun unge Handyr. Vel gjorde Skuet et noget lille Indtryk, men de forskellige Afdelinger omfattede smukke og tiltalende Dyr med fortrinlige Afstammingsforhold. Stot og sikkert gaar den fynske Kvægavl frem, men i Fjor var det maaske mindre Kvæget og mere de svære Heste, der samlede Interessen om sig. Fyn driver nu Jydeavl efter de bedste Principper, ligesom ogsaa Avlen af Belgiere synes at være i Fremgang, om end der var fremstillet enkelte sorgelige Individider.

Paa det sjællandske Delegeretmøde var der stærk Stemning for at faa aarlige Ungskuer paa Sjælland, som man har dem i Jylland og paa Fyn, og det vedtoges at holde et Ungskue i 1915, hvis Forholdene tillader det. Det overlodes til Bestyrelsen at bestemme Stedet for Afholdelsen.

Den i forrige Aarsoversigt omtalte planlagte Fodermesterskole paa Tranekær er traadt i Virksomhed i afvigte November Maaned. Den ledes af en af 9 Medlemmer bestaaende Bestyrelse, hvis Formand er Professor *Harald Goldschmidt*. Undervisningen meddeles af Skolens Bestyrer, Landbrugskandidat *A. Kjeldsen Rasmussen*, Inspektør *H. B. Koch*, Tranekær, Dyr læge *H. Beyer*, Snøde, og Kvægavlsleder *H. C. Henriksen*, Tranekær. Kursus'et varer 9 Maaneder og afsluttes med en Prøve. For Undervisning, Kost og Ophold betales i alt 400 Kr. Skolen har imidlertid, efter hvad Professor *Goldschmidt* skriver til Tidsskriftet, »dels ved Hjælp af Statstilskudet, dels paa Grund af ved privat Velvilje samlede Beløb — trods mange Udgifter til Montering af Skolens Lokaler — været meget rundhaandet med Understøttelser».

Som i 1913 viste der sig ogsaa i 1914 flere Tilfælde af Mund- og Klovesyge, i September saaledes hos en Bolsmænd paa Taasinge, i November i Landsbyen Torup og i Nysted Landsogn paa Lolland, i Begyndelsen af December

paa Københavns Kvægtorv hos Køer, som stammede fra Dyrehavegaarden ved Fortunen, den 10. December paa Falster og senere paa forskellige andre Steder. I Tyskland synes Sygdommen at være i stærk Tilvækst, det opgives saaledes officielt, at den 30. Juni var 2,577 Besætninger smittede og den 31. Oktober 17,773. Fra Nederlandene og England meldes, at Sygdommen atter har vist sig.

Aarets første Halvdel bragte gode Priser paa Slagterisvin, og da Foderstofpriserne var rimelige, var Svineavl en fordelagtig, Produktionen steg, og vor Udførsel af Bacon udgjorde i Maanederne Januar—Juli ca. 84 Mill. kg mod 69 Mill. i det tilsvarende Halvaar af 1913. Da Krigen udbrød, vendte Bladet sig. Beholdningerne af Foderstoffer var knappe, Tilførslerne smaa eller helt standse, Foderstofpriserne steg derfor stærkt, og mange Landmænd grebes af Frygt for den Risiko, Flæskeproduktionen frembød, Tusinder af Tillægssøer blev slagtede, og Slagtingerne forceredes i al Almindelighed. Det samme var Tilfældet i Sverige, og dette Lands Landbrugskonsulent i England skrev i Oktober Maaned, at »de engelske Flæskemarkeder trues af den Panik, som har grebet de engelske Landmænd, der sender alle deres Svin til Slagterierne.« Som Følge heraf var Flæskepriserne, sete i Forhold til Foderstofpriserne, lave en Tid af Efteraaret, men efterhaanden bedrede de sig noget. Da man paa Grund af de stedfundne panikagtige Slagtninger med Føje kan vente baade en Nedgang i Importen og mindre Tilførsler af indenlandsk Flæsk til de engelske Markeder, ventes det sikkert, at Priserne bliver høje, og det er stærkt tilraadet Landmændene at opretholde Produktionen. Saaledes vedtog Andelsslagterierne paa deres Delegeretmøde den 19. Oktober følgende »Henvendelse til Svineproducenterne«: »Da Erfaringen godtgør, at en større Del af Landmænd bortsælger deres Tillægssøer af Frygt for, at Fodermidlerne vil blive for dyre i Forhold til Flæskepriserne, saa tilraader Delegeretmødet absolut at fremme Svineavl mindst i samme Udstrækning som de foregaaende Aar,

da Flæskepriserne utvivlsomt bliver meget høje i de kommende Tider.«

Paa det nævnte Møde vedtoges endvidere følgende »Resolution om Salg af Varer«: »I Tilslutning til den af vort Land indtagne strænge neutrale Stilling overfor de krigsførende Magter udtaler Delegeretmødet, at de danske Andelsslagterier, med Hensyn til Afsætning af sin Flæskeproduktion, bør stille sig absolut paa det Standpunkt, at de forskellige Kvaliteter afsættes paa de Pladser, dels i Udlandet dels herhjemme, som Tilfældet var før Krigen Udbrud.«

Hvad Hesteavl en angaar, var Forholdene for den svære Avl og Halvblodsavl en normale i Aarets første Halvdel, men nærmest uheldige for Frederiksborgavl en. I Aarsberetningen fra det sjællandske Udvalg for Avl en af lettere Heste hedder det saaledes, at »mange af de bedste Hingste indenfor denne Avl er afgaaede i Aarets Løb, paa Grund af Dødsfald eller andre Aarsager, i den bedste Alder, uden at man tør sige, at Tilgangen i Øjeblikket kan fuldt ud erstatte dem.« I Aarets sidste Halvdel indtraf med Krigen ganske ekceptionelle Forhold. Efterspørgselen efter Heste steg stærkt, med den Priserne, og de Ord, som findes i »Ugeskrift for Landmænds« Oversigt over Aaret 1871 kunde være skrevne om Forholdene i Fjor. Det hedder saaledes i denne Oversigt, at paa Grund af Krigen mellem Frankrig og Tyskland »gennemrejte talrige Opkøbere ikke alene Jylland, men ogsaa alle Øerne og opkøbte næsten alt, hvad de kunde faa fat paa, til høje og stadig stigende Priser. Mange Tusinde Heste, for en stor Del gamle og fejlfulde, er derfor førte ud af Landet, og mange Landmænd har derved faaet en ikke ringe, uventet Indtægt.« Ogsaa i 1914 er der foruden gode Heste til lige udført til høje Priser mange Udskudsheste, som under almindelige Forhold ikke eller kun meget vanskeligt kan sælges. Som ovenfor omtalt mente Regeringen det rigtigst i September at forbyde Udførselen af de til Hæren udpegede Heste samt af Føl og Plage; senere udstedtes der

i November et almindeligt Udførselsforbud. De officielle Tal om vor samlede Udførsel i 1914 foreligger endnu ikke, men det tør vistnok siges, at de Tal, som er nævnte Mand og Mand imellem, er betydelig overdrevne. Og der er vist ingen Tvivl om, at de fleste Landmænd har været klare over, hvor farligt det vilde være at lade de gode Dyr gaa ud af deres Besætninger. Vor Hesteavl har næppe lidt Skade ved den skete Udrensning, noget andet er, at de Landmænd, der solgte Heste i August i Haab om senere at kunne købe ind igen, har forregnet sig og er komne galt afsted *).

Spørgsmaalet om den belgiske Hesteavls Fremtid interesserer ikke blot i og for sig, men ogsaa fordi der, som bekendt, i voksende Maalestok er købt Belgiere her til Landet, navnlig til Fyn og Vestsjælland. Den belgiske Hesteudførsel har i de senere Aar beløbet sig til 30,000—40,000 aarlig til en Værdi af over 50 Mill. Kr., hvoraf ca. $\frac{9}{10}$ kom fra Tyskland. Vel siges der, at en Del af de kostbareste Avlsdyr er bragte i Sikkerhed i England og Frankrig, men selv om dette forhaabentlig er sandt, vil vel den belgiske Hesteudførsel være delvis ødelagt for adskillige Aar. Krigen har værst hærget de Egne, Strækningerne om Liège, Louvain og Namur, hvor de bedste Opdrætttere boede, mange af disse er bukkede under paa Slagmarkerne, og Tyskerne har sikkert skrabet Rub og Stub til sig af Hestebestanden. Som saa meget andet i det ulykkelige Land har ogsaa Hesteavlen faaet et Knæk, som der maa Aars Arbejde til at oprette.

For Faareavlen har Aaret vel nærmest været normalt. Desværre viser det sig, at Inddragelsen af Stats-

*) *Agricultural Gazette* for 16. Novbr. skriver, at efter en meget ædruelig foretagen Beregning har Krigen hidtil lagt Beslag paa rundt angivet 1 Million Heste. Trækker den i Langdrag, vil Tallet blive langt større. De i Krigen anvendte Heste maa betragtes som tabte for det praktiske Arbejde. Bladet mener derfor, at naar Krigen er forbi, vil der rundt om i Europa blive en fast og stærk Efterspørgsel efter gode Heste.

tilskudet til Faareavlsforeningerne i betydelig Grad har hæmmet denne nyttige Foreningsbevægelse.

Hvad Fjerkræavlens angaar, var Gennemsnitsprisen for Æg i det første Halvaar af 1914 ca. 10 pCt. højere end i 1913 i samme Tidsrum. I Efteraarets Løb steg Ægpriserne yderligere og var i November og December ca. 30 Øre pr. kg højere end Aaret forud. Men samtidig dalede Ægproduktionen hurtigere end sædvanlig, hvad der skyldes baade utilstrækkelig Fodring og stor Nedslagtning paa Grund af de høje Kornpriser. Da Fjerkræavlens i adskillige af de krigsførende Lande rimeligvis for lange Tider har faaet et føleligt Knæk, taler Sandsynligheden for, at i de nærmeste Aar vil Konjunkturerne paa Ægmarkedet blive gode, og uheldigt vil det derfor være, hvis Danmark ikke vil blive i Stand til fuldt ud at drage Nytte af Konjunkturerne. — Gaaseavlens synes atter at vinde Fremgang, og for Dueavlens er Interessen voksende.

I September Maaned oprettedes »Fællesudvalget for Fjerkræavl« af Repræsentanter for Landhusholdningsselskabet, de samvirkende danske Landboforeninger og Husmandsforeninger samt Dansk Andels Æg-Eksport. Udvalget har modtaget et Statstilskud paa 12,000 Kr., de fire Organisationer har tilskudt 4000 Kr., saa der i alt haves 16,000 Kr. at virke med. Foreløbig omfatter Udvalgets Arbejde: 1) Præmiering af hele velledede Hønseshold og Oprettelsen af Avlscentre, 2) Spredning af billige, gode Rugeæg til Fremavlere og 3) Indretning og Drift af større Avlsstationer. En Avlsstation er alt oprettet hos Cand. phil. *Frantz Nielsen*, Ejby paa Fyn, og i indeværende Aar vil der antagelig blive oprettet to Stationer. Udvalgets Formand er Lensgreve *Moltke* og dets Konsulent Hr. W. A. *Kock*.

For Mejeribruget var den første Halvdel af Aaret nærmest normal, men med et Slag forandrede Forholdene sig, da Krigen brød ud. Udførselens foreløbige Standsning medførte, at der i 2 Uger ingen Smørnotering

blev sat, og da nogle Smørhandlere meddelte, at de ikke mente at være forpligtede til at aftage Smørret under de usikre Forhold, blev mange grebne af stærk Nervøsitet, og vistnok ikke saa faa Mejerier solgte Smørret til meget lave Priser — Statskonsulent *Niels Pedersen* har saaledes meddelt Tidsskriftet, at i hans Distrikt blev der nogle faa Dage solgt Smør til 70—75—80 Øre, og i Statskonsulent *Brask's* Distrikt var der Mejerier, som solgte det til 50—60 Øre Pundet! Heldigvis bedrede Forholdene inden for Smørhandelen sig ret hurtigt. De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation opfordrede Mejerierne til at oprette en gensidig Forsikring mod eventuelle Tab ved den forøgede Risiko, Forsikringen blev hurtig oprettet, og dens to første Bestemmelser er saalydende: 1. Sættes der en ordinær Notering (Statistikudvalgets), benyttes denne som Basis for Erstatningen. Foreligger der ingen Notering, erstattes Smørret med én Krone pr. Pund. 2. Tabene paalignes de enkelte deltagende Mejerier efter Mælke-mængden i det sidst afsluttede Regnskabsaar. — Allerede i Begyndelsen af September havde ca. 900 Mejerier indmeldt sig i den gensidige Forsikring. Og Udførselen kom atter hurtig i Gang, men den var vanskelig og maatte flere Gange omlægges (jvfr. ovenfor). Priserne bedrede sig lidt i Løbet af September Maaned, men naar de holdt sig lavere, end man skulde have ventet, maa (efter hvad Landbrugskonsulent *Harald Faber* meddelte i et Brev til »Ugeskrift for Landmænd«) Grunden hertil til Dels søges i Økonomi blandt Forbrugerne, ligesom Prisen ogsaa utvivlsomt var trykket i flere Uger derved, at vort Smør kom frem i ret daarlig Kvalitet paa Grund af Transportvanskeligheder. I Aarets sidste Kvartal var Priserne høje, indtil 22 Øre pr. Pund højere end i 1913.

Flødeudførselen til Tyskland, som var gaaet tilbage i 1913, er nu, da den tyske Smørtold er ophævet, omtrent helt standset. De tyske Importører kan jo ikke længere vinde den Fordel, som Smørtolden tidligere sikrede dem, naar de indførte Fløde og kærnede den til Smør. Dog er

der endnu enkelte Mejerier paa Lolland, som vedblivende udfører Fløde, da de tyske Købere tager deres Fortjeneste paa Salget af Kærnemælk.

Man haabede jo tidligere, at Kaseinfabrikationen vilde blive en gavnlig Regulator for Ostepriserne. Som bekendt er dette Haab blevet beskæmmet. I Aaret 1913 dalede Ostepriserne stærkt, og Nedgangen fortsattes i første Halvdel af i Fjor. Skummetmælks-Osten solgtes til 20 Øre pr. kg, medens det ikke gik saa slemt ud over de federe Oste, der dog ogsaa stadig dalede. De daarlige Konjunkturer var sikkert blevne ved, hvis Krigen ikke var kommen. Men med den kom voksende Efterspørgsel og stigende Priser, navnlig paa den magre Ost, som ret hurtigt blev købt op til Priser, som var indtil 100 pCt. højere end ved Aarets Begyndelse. Den stærke Stigning har imidlertid næppe været saa fordelagtig for alle osteproducerende Mejerier, som den kunde have været; thi Mejerierne har nemlig forsømt at holde den af Landhusholdningsselskabet paabegyndte og senere af Mejeribruget fortsatte Ostepris-Statistik i Gang, saa det var ikke let at følge den hurtige Stigning. Af samme Grund er det umuligt for Tiden at sige noget bestemt om, hvor Prisen for de forskellige Slags Ost ligger, men saa vidt man kan skønne, er Prisstigningen paa de bedre Sorter ikke særlig stor.

Ogsaa paa andre Maader, end de her skildrede, har Krigen grebet ind i vort Mejeribrugs Virken. Saaledes blev Forsøgslaboratoriets Smørudstillinger indstillede fra Midten af August til ind i November *), og Dansk Mejeristforening besluttede »under de nuværende spændte Forhold« kun at holde een Dags Delegeretmøde uden Foredrag.

Arbejdsforholdene har endelig været vanskelige paa en Del Mejerier, hvor enten Bestyreren eller en eller flere af Personalet har været indkaldt til Militærtjeneste.

*) I November Maaned var det 25 Aar siden, Smørudstillingerne begyndte.

»Om Kvalitetsbetalingen har der — skriver Statskonsulent *Horlyck* til Tidsskriftet — ogsaa i 1914 været stille, men da alle er enige om, at en ugentlig Bedømmelse bliver mere paastrængende for hver Dag, idet man uden Overdrivelse kan kalde det lidt farligt at undvære den under de Handelsforhold, vi i de senere Aar har haft, har man Lov til at haabe, at et almindeligt Krav fra Mejeriernes Side snart vil tvinge en ugentlig Bedømmelse igennem, og denne vil da naturligt blive efterfulgt af en Kvalitetsbetaling.«

Den af Statskonsulent *Niels Pedersen* i hans Aarsberetning for 1913 (se »Tidsskrift f. Landøk.« 1914, S. 501) omtalte Fremgangsmaade, ikke at benytte sig af Vand ved Smørrets Fremstilling, har vundet en Del Udbredelse i det forløbne Aar, og det er interessant at erfare, at vedkommende Mejerier har klaret sig overordentlig godt ved denne Fremgangsmaade, der bekræfter den gamle hollandske Opfattelse, at Smørret ikke maatte komme i Berøring med Vand.

Som det vil være mange bekendt, har Konsulent *Horlyck* i de sidste Aar arbejdet paa at faa Mejerierne til at syrne Skummetmælken, og fra 1. August 1913 fik Konsulenten Bredsten Andelsmejeri ved Vejle til at gøre Forsøg hermed. Sagen har stor Interesse, fordi Landmændene paa den Maade kan faa deres stærke Efterspørgsel efter Kærnemælk dækket. Tilfredsheden med Fremgangsmaaden er stor og almindelig, de Landmænd, som modtager den syrnede Mælk, mener, at den navnlig til Kalve og Grise er bedre end almindelig Mælk, og efter hvad de jyske Mejerikonsulenter meddeler Tidsskriftet, har i 1914 en Del Mejerier i Jylland fulgt Eksemplet fra Bredsten og sender nu kold og delvis syrnede Skummetmælk tilbage til Andelshaverne. Paa Øerne, i alt Fald paa Sjælland, er vistnok endnu ikke noget Mejeri begyndt derpaa.

De endeløse Overvejelser angaaende Oprettelsen af et Forsøgsmejeri er fortsatte i 1914, men ikke førte til Afslutning. Da saa meget er sikkert, at Oprettelsen og Drif-

ten vil kræve et betydeligt Statstilskud og et saadant næppe kunde ventes bevilget for det kommende Finansaar, tager man det med en vis Sindsro, at et endeligt Forslag ikke kom til at foreligge i Fjor.

Fra Maskinerne og Redskabernes Omraade er der at meddele, at Statsbevillingen til Proverne i Fjor blev forhøjet fra 5000 Kr. til 10,000 Kr. aarlig, og fra 1. April blev Proverne henlagt fra Landhusholdnings-selskabet til et Administrationsudvalg, der bestaar af 3 Medlemmer, nemlig af én Repræsentant for Selskabet, for Landboforeningerne og for Husmandsforeningerne. I Henhold til de af Administrationsudvalget vedtagne Bestemmelser kan der fremtidig afholdes 1) Hovedprøver eller sammenlignende Arbejdsprøver med flere Maskiner og Redskaber af samme Art, 2) Enkeltpøver og Nyhedsprøver samt 3) Varighedsprøver. Hovedprøverne i 1914 omfattede: a) Arbejdsprøve med Plove for det mindre Landbrug og b) Arbejdsprøve med Kartoffelkogere.

Efter hvad Statskonsulent *Anton Christensen* godhedsfuldt har meddelt Tidsskriftet, blev der i Aarets Begyndelse anskaffet en Mængde mindre Kværne til Landbruget. De mange Elektricitetsværker bevirker, at Hjemmemaling bliver almindeligere, og Prøven paa Virumgaard i Efteraaret 1913 *) skaffede nogen Klarhed over de forskellige Kværnsystemers Kraftforbrug i Forhold til Arbejdsydelsen. For at faa et Skon over Holdbarheden, afholdt Østjyllands Elektricitetsselskab en Varighedsprøve i Odder i Foraaret 1914, og det synes, som der ved Anskaffelserne i ikke ringe Grad tages Hensyn til de ved Proverne indhøstede Erfaringer.

I Aarets Løb er der endvidere anskaffet en Mængde Radsaamaskiner, som i stigende Grad finder Anvendelse i middelstore og mindre Landbrug. Den udvidede Græsfrøavl har medført, at Selvbinderne forsynes med Frøsamlere, af hvilke der i det sidste Par Aar er anskaffet

*) Jvfr. »Tidsskrift for Landøkonomi«, 1914, S. 54 og følg.

et betydeligt Antal, der nu anvendes saavel ved Mejning af Frøgræs som af Korn.

Hvad de almindelige Jordbehandlings-Redskaber angaar, vakte Efteraarets usædvanlig høje Priser paa Heste og Foderstoffer stærk Interesse for Spørgsmaalet: Jordbearbejdning ved mekanisk Trækkraft. Der kom i Løbet af Efteraaret 3 Motorplove til Sjælland og 1 til Jylland, og flere er bestilte. De er alle af svensk Fabrikat (Avance).

Endelig kan det nævnes, at Kogning af Kartofler til Svinefoder bliver mere og mere almindelig. I Løbet af Aaret er der indstalleret en Mængde Kogeanlæg, ligesom der er anskaffet mange baade store og smaa fritstaaende Kogere.

Hvad Landbrugets Arbejdskraft angaar, frygtede man for, at det skulde fremkalde alvorlige Kalamiteter for Høstarbejdet, da Verdenskrigens Udbrud nødvendiggjorde, at vi den 31. Juli og 1. August indkaldte ca. 20,000 Mand og atter den 5. August omtrent samme Antal. Høsten var lige begyndt, og Indkaldelserne vilde selvfølgelig berøve Landmændene en Del Arbejdskraft. Takket være det fortrinlige Høstvejr gik imidlertid Arbejdet hurtigere og lettere fra Haanden end ventet. Trods Indkaldelserne synes der ved Skiftetid at have været rigeligt med mandlig Arbejdskraft og — i Modsætning til hvad Tilfældet har været i de senere Aar — tillige af kvindelig. Den sidste har i Nutiden været i Tilbagegang: efter Folketællingerne var der af Kvinder over 15 Aar i 1901 anbragt 102,630 som Tyende og Medhjælpere i Landbruget, i 1911 kun 93,096. En stor Tid af Aaret har Indvandringen af Sæsonarbejdere bødet noget herpaa, og standser denne Indvandring, vil det mærkes saare føleligt.

»Landsudvalget for Anvendelse af udenlandske Landarbejdere« var den 26. September samlet til et Møde for at drøfte, hvorledes der skulde forholdes med Hensyn til de udenlandske Sæsonarbejdere, der paa Grund af Krigen ønskede at overvintre her i Landet. Der er opnaaet Til-

ladelse til, at disse maa forblive her, og til Arbejdsgiverne er der udsendt en paa Dansk og Polsk affattet Skrivelse med Forslag om at lade Overvintringen ske under følgende Former: 1. Der oprettes Arbejdskontrakt gældende indtil Udløbet af Sæsonen 1915 og saaledes, at de for 1914 gældende Kontrakter opretholdes uforandrede for Sæsonen 1915. 2. Det for Sæsonen 1914 inddragne Depositum samt det forfaldne Hjemrejsegebyr — samt eventuelt Fæstepenge — forfalder først til Udbetaling ved Udløbet af Kontraktperioden i Efteraaret 1915. 3. For Vinteren 1914 —15 tilsikres der Arbejderne ganske som i Sommersæsonen Bolig, Kartofler og Mælk, derhos Lys og Varme. 4. Endelig aabnes der Arbejderne Adgang til et maanedlig kontant Vederlag af mindst 10 Kr. i Form af Arbejdsfortjeneste. Med Hensyn til denne henstiller Udvalget, at Daglønnen for den Tid, der arbejdes, ikke reduceres under de i den løbende Kontrakt indeholdte laveste Daglønsatser, medens det ganske maa overlades Arbejdsgiveren at afgøre, om han foretrækker at lade Arbejdsfortjenesten indvindes ved enkelte hele Dages Arbejde eller ved en begrænset daglig Arbejdstid. — Som bekendt bestiller »Polakkerne« saa godt som intet under deres Vinterophold i Hjemlandet, de »ligger i Hi«, og de vil næppe heroppe forandre synderligt i deres Sædvaner; den af Landsudvalget foreslaaede Ordning vil derfor ikke nødvendiggøre det for nogen at afskedige de danske Arbejdere. Den herværende katolske Biskop *Johannes van Euch* har anbefalet Ordningen med følgende Ord: »Under Hensyn til de for Tiden herskende ulykkelige Krigsforhold kan jeg ikke andet end anbefale de herværende polske Sæsonarbejdere at akceptere det ovenstaaende Tilbud fra Landsudvalgets Side.« Det maa erindres, at Flertallet af de fremmede Arbejdere kommer netop fra de Egne, hvor Krigen har raset værst.

Selvfølgelig er den foreslaaede Ordning bleven kritiseret fra visse Sider. Det var kun, hvad man kunde vente. Enhver forsvarer eller angriber ud fra sit Standpunkt, og

Landsudvalget maa da trøste sig med, at det har foreslaaet en Ordning, som efter dets Overbevisning er human overfor de fremmede Arbejdere og til Landbrugets Gavn ved at skabe Mulighed for, at dette kan faa i alt Fald en Del fremmed Arbejdskraft til Raadighed i 1915.

Antallet af udenlandske Arbejdere (»Polakker«), der var beskæftigede i Danmark i Sommeren 1914, efter at være indkomne i Løbet af Foraaret, var 12,452, hvoraf 2,191 var Mænd, 10,224 Kvinder og 37 arbejdende Børn; 11,851 eller 95 pCt. var beskæftigede ved Landbrug, Resten hovedsagelig ved Teglværksarbejde *). Antallet af »Polakker« var i Fjor et Par Hundrede mindre end i 1913.

Af de fremmede Arbejdere i 1914 fandtes 10,785 paa Øerne og 1,667 i Jylland. Langt den overvejende Del af dem anvendes i de sukkerroedyrkende Egne.

Det Antal Ejendomme, der i de 3 sidste Aar benyttede fremmede Landarbejdere, har været:

Ejendommens Størrelse	1914	1913	1912
1—12 Tdr. Hartkorn	1.780	1.673	1.583
12—20 — —	349	357	341
20 Tdr. Hartkorn og derover.....	674	689	678
Ialt ...	2.803	2.719	2.602

Antallet af fremmede Arbejdere, der har overvintret her i Landet efter at være indkomne som Sæsonarbejdere, udgjorde i Vinteren 1911—12 880, i Vinteren 1912—13 1253 og i Vinteren 1913—14 1,586; af de sidstnævnte, der ikke er indbefattede i ovenstaaende Oversigt, var 712 Mænd, 730 Kvinder og 126 Børn.

Der foreligger selvfølgelig endnu ingen Opgørelse af de i 1914 skete L a n d e j e n d o m s s a l g. For Aaret 1913 er Antallet af disse opgjort til ca. 11,400 — heri dog medregnet Ejerskifter ved Arvefald —, hvad der er det største Antal Landejendomssalg, der nogensinde har fundet Sted i Danmark i et enkelt Aar. Det er selvfølgelig Udstykningsbevægelsen, der i de senere Aar en Del har

*) »Statistiske Efterretninger«, 1914, Nr. 11.

bidraget til at øge Antallet af Salg. Den Stigning i Landejendomspriserne, der er konstateret fra Begyndelsen af dette Aarhundrede, fortsatte sig i 1913, der har det højeste Prisniveau for vore Landejendomme *). At domme dels efter de i »Ugeskrift for Landmænd« meddelte Landejendomssalg, dels efter Udtalelser af Landinspektører og Landmænd faar man det Indtryk, at Krigen ikke har medført nogen Nedgang i Priserne, men derimod i Tallet af stedfundne Handeler.

Fra Foreningsomraadet er der kun lidt at meddele. Der er hverken oprettet nye eller ophævet gamle Landboforeninger, derimod er der bl. a. oprettet nogle Salgs- og Udførselsforeninger, saaledes Sydjysk Kreatur-eksportforening med Hjemsted i Kolding. Tuberkulinforeningernes Tal er nu (mærkværdig nok kun) 3, idet en ny Forening er dannet paa Bornholm for Klemensker og Omegn.

De 4 landøkonomiske Fællesforeninger holdt i Efteraaret deres sædvanlige aarlige Delegeretmøder. De samvirkende sjællandske Landboforeninger indskrænkede — hvad der under de nuværende Forhold er saare naturligt — Delegeretmødet til kun at omfatte én Dags Forhandlinger om, hvad der dog bør være Delegeretmødernes Hovedemne: Foreningsanliggenderne. Paa det jyske Møde holdtes der ikke mindre end 7 Foredrag om »Landbrugs Stilling under Verdenskrigen«, som selvfølgelig indeholdt mange fortræffelige Momenter, men ikke kunde bringe synderligt Nyt udover, hvad man alt havde læst og hørt. Disse Foredrag omhandlede: »Krigen og vore Finansforhold« (Indleder: Folketingsmand N. Neergaard), »Vore Kreditforhold« (Kreditforeningsdirektør J. Søren-

*) Priserne stillede sig saaledes i 1913:

	Gennemsnitlig Salgspris pr. Td. Hartkorn		
	Jord og Bygninger	Besætning og Inventar	Ialt
Gaarde.....	8.312 Kr.	2.066 Kr.	ca. 10.400
Huse	12.264 —	3.638 —	— 15.900

(»Statistiske Efterretn.« 1914, Nr. 13.)

sen-Saxager), »Statslaan paa Kreditforeningsobligationer« (*Gaardejer N. Sjøvad*), »Vort Kvæghold« (*Statskonsulent Appel*), »Svineproduktionen og Flæskeeksporten« (*Lands-tingsmand Niels Kr. Kristensen*), »Hestehold og Hestesalg« (*Konsulent Aug. Kjær*) og »Indkøb af Korn og Foderstoffer« (*Direktør Anders Nielsen*). Efter Forhandlingerne om de ved Krigen vanskeliggjorte Laaneforhold vedtoges følgende Resolution: »Delegeretmødet opfordrer Bestyrelsen til at henvende sig til Kreditforeninger, Banker og Sparekasser med indtrængende Anmodning om, dersom Obligationer ikke ved forestaaende Termin kan sælges, da at drage Omsorg for, at de kan belaaes til en rimelig Rente, samt eventuelt at henvende sig til Regeringen, for saa vidt denne støtter Købstæderne paa lignende Maade, med Krav om, at Regeringen yder sin Støtte ogsaa paa dette Omraade.«

Af andre Æmner, der behandledes paa de 3 Delegeretmøder, kan bl. a. nævnes: »Oprettelse af en Andels-Gødningsfabrik for Jylland« (*Proprietær G. Jørgensen*), »Hvad er der hidtil udrettet mod Raageplagen?« (*Proprietær Chr. Jessen-Friis*), »Forslag til Omordning af Landhoforeningernes Anvisning af Landejendomme« (*Forstander Madsen-Mygdal*), »Vor Ind- og Udførsel« (*Fuldmægtig Hertel Wulff*), »Indtryk fra en Rejse i Rusland« (*Direktør K. Dorph Petersen*) og »Landbrugets økonomiske Forhold« (*Amtsforvalter N. P. Jensen*).

Med stor Interesse fulgtes Forhandlingerne paa den 4. Andelskongres, der afholdtes i København den 6. og 7. April, og paa hvilken en Række vigtige Sager forhandlede. Andelsudvalgets Formand, Gaardejer *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard, meddelte i sit Indledningsforedrag om Andelsforeningernes Udvikling, at i 1866, da de 2 første Foreninger (Brugsforeninger) oprettedes, var Omsætningen 20,000 Kr., medens der i 1912 fandtes 3950 Andelsselskaber med en Omsætning af 535 Mill. Kr. Dette Tal er imponerende, det er jo Udtryk for en virkelig Vareomsætning og ikke for en mere eller mindre fingeret Han-

del, en Spekulationsomsætning som den, der f. Eks foregaar gennem et Vekselerfirma. Det er derfor forstaaeligt, at Kongressens Forhandlinger fulgtes med Opmærksomhed ikke blot af Landbruget, men ogsaa i industrielle og merkantile Kredse, i hvilke særlig de Udtalelser, som faldt om og mod Truster og Ringdannelser, synes at have vakt Uro. Til Værn mod disse foresloges det paa Kongressen at danne et Fond ved frivillige Bidrag fra Andelsforeningerne. Nu har man villet gøre gældende (»Tidskrift for Industri«, 1914, Nr. 4), at »dansk Landbrug er jo ikke andet end en eneste stor Trust. Gennem Fællesnoteringer, Afregningskurser o. s.v. fastsætter og kontrollerer vort Landbrug sine Priser, og den Interesse for Forbrugerne, som Landbruget nærer, naar Talen er om Forhold, hvori Landbrugerne selv fremtræder som saadanne, findes ikke slet saa udpræget i Forhold, hvor det er Landbruget, der er Producenter, og hvor Forbrugerne er disse Producenters Aftagere. Landbrugets Priser indrettes saa sandt ikke efter Forbrugernes Tarv.« Denne Paastand om, at Landbruget er »ikke andet end en eneste stor Trust«, er ret hasarderet. Trusten er jo en fast Organisation af den industrielle Kapitalisme med det Formaal indenfor en Industri at slaa den frie Konkurrence ned og tiltvinge sig et Monopolherredømme, og en »Ring« er en Overenskomst mellem Producenter gaaende ud paa for kortere eller længere Tid at indskrænke Konkurrencen og beherske Markedet. Men selv om vort Landbrug havde den bedste Vilje dertil, er det ved sine Sammenslutninger afskaaret fra at indskrænke eller udelukke den frie Konkurrence og ensidig bestemme, hvilke Priser Forbrugerne skal give. Det er paa Englands og Tysklands Markeder og paa Hjemmemarkedet underkastet den frie Konkurrence og er ganske udelukket fra at tiltvinge sig Monopolpriser. Naar det har sine »Fællesnoteringer, Afregningskurser o. s. v.«, er det alene for derved at søge at opnaa de Priser, som Udbud og Efterspørgsel virkelig hjemler det og ikke nøjes med lavere Priser, saaledes som det t.

Eks. fik i gamle Dage for sit Smør, da den københavnske Notering bestemte Smørprisen.

Forhandlingerne paa Andelskongressen viste, at der inden for Andelsforeningerne hersker fuld Enighed om Andelsbevægelsens Maal og Midler. Der var Enighed om alle de paa Kongressen behandlede store Spørgsmaal, om Andelsforeningernes Koncentration, Fællesrevisionen, Nødværgekampen mod Ringe og Truster, Paabegyndelsen af Andelsbankens Virksomhed o. s. v., og der var paa den anden Side fuld Forstaaelse af, at Andelsbevægelsen ikke skal forceres frem paa Omraader, hvor den hverken nu eller senere har nogen *raison d'être*. »Vi skal have alle de Andelsforeninger, vi har Brug for, men ikke en eneste mere.«

Andelsbanken begyndte sin Virksomhed i Begyndelsen af Oktober. Den har Kontor i Aarhus og ledes af *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard, og tidligere Kontorchef i Revisionsbanken *Jean W. Franck*.

Ogsaa vore *Landbrugsskolars* fredelige Virksomhed er bleven paavirket af Krigen: Indkaldelserne og Nervositeten har medført, at der til Efteraaret meldte sig et ringere Antal Elever end ellers, og det Landbrugslærermøde, som var fastsat til Afholdelse i Begyndelsen af August, blev aflyst.

I de senere Aar har der hos Landbrugsskolens Elever vist sig stigende Tilbøjelighed — som vistnok ogsaa er mærket stærkt i Fjor — til at afkorte Vinterkursuset til de 5 Maaneder, som nogle Skoler er beregnet paa. Selv gamle, ansete Skoler generes i ret høj Grad af denne Tilbøjelighed, ligesom det ogsaa er vanskeligt at faa et nogenlunde anstændigt Elevantal til de 9 Maaneders Kursus, som de fleste Skoler indbyder til. Med de voksende Krav, der nu til Dags stilles til Undervisningens Omfang og Landmandens Viden, er den nævnte Tilbøjelighed inkonsekvent og skadelig, og der bør gøres, hvad der kan, for at modvirke den. »Efter min Mening — skriver en anset

Landbrugsskoleforstander til Tidsskriftet — er det »det jagende« i Tiden, som her giver sig Udslag.»

Den 7. November var det 25 Aar siden, Malling Landbrugsskole begyndte sin Virksomhed. Omtrent 1400 Elever har besøgt Skolen, som har udrettet et stort og fortjenstfuldt Arbejde i Oplysningens Tjeneste.

Omkring 1. September udkom en Betænkning, der er afgiven af den i Efteraaret 1912 nedsatte Kommission til at overveje »Spørgsmaalet om Betimeligheden af en Omordning af Landbrugsundervisningen ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole med særligt Henblik paa Forholdet mellem Undervisningen paa Højskolen og Undervisningen paa Landets Landbrugsskoler samt til eventuelt at fremsætte dertil sigtende Ændringer i den for Højskolen gældende Undervisningsplan.« I Henhold til den saaledes stillede Opgave behandlede Kommissionen først Spørgsmaalet om »Undervisningens Formaale«, og den kommer her til det Resultat, at Undervisningen, som hidtil fortrinsvis har haft Uddannelsen af vordende praktiske Landmænd for Øje, fremtidig særlig bør gaa ud paa at gøre de Studerende kvalificerede til at overtage Stillinger som Landbrugslærere, Konsulenter o. l. saavel som til at forestaa Administrationen og Driften af større Landbrug eller til at indtage ledende Stillinger i Landbruget. Kommissionens Standpunkt er her i Overensstemmelse med den stedfundne Udvikling, der viser, at Procenttallet af Landbrugskandidater, der virker som praktiserende Landmænd, har været stærkt faldende. Udførligt kommer Kommissionen derefter ind paa de praktiske og teoretiske Krav til Fordannelsen, Studietidens Længde og Undervisningsfagene. Om en Del af disse Forhold har der været Enighed i Kommissionen, om andre Uenighed. Saaledes har der været Enighed om, at af de unge Mænd, der vil tage Eksamen, bør der kræves en praktisk Uddannelse af mindst 3 Aars Arbejde ved Landbrug efter det fyldte 15. Aar eller mindst 2 Aars efter det fyldte 17. Aar. Derimod

har der hersket Uenighed om Kravene til den teoretiske Fordannelse. Flertallet foreslaar, at for at indstille sig til Eksamen skal vedkommende enten have taget en af de Eksaminer, der giver Adgang til at indskrives som Student ved Universitetet, eller have bestaaet den almindelige Forberedelseseksamen eller Realeksamen; har han ikke en af disse Eksaminer, skal han underkaste sig en Optagelsesprøve i Dansk, Regning og elementær Matematik ved Højskolen. Efter Mindretallets Forslag bliver der ikke Tale om at bestaa nogen adgangsgivende Eksamen, men alle skal underkaste sig Optagelsesprøven. Der er ligeledes Uenighed med Hensyn til Undervisningens Varighed. Flertallet vil have det nuværende Kursus paa $1\frac{2}{3}$ Aar udvidet til $2\frac{2}{3}$ Aar, og det udvidede Kursus skal gennemgaas af alle, baade de, der vil uddanne sig til Landbrugslærere, Konsulenter o. l., og de, der agter at gaa til det praktiske Landbrug. Mindretallet vil have 2 Kursus, et paa $2\frac{2}{3}$ Aar for vordende Landbrugslærere, Konsulenter o. l. og et paa $1\frac{2}{3}$ Aar for vordende praktiske Landmænd. Derimod er Kommissionen enig om, at der paa det $2\frac{2}{3}$ Aars Kursus bør optages enkelte Fag, i hvilke der hidtil ikke er undervist (t. Eks. Husdyrenes Fysiologi, Have- og Skovbrugslære, de vigtigste Landbrugsindustri-grene, Fjerkræavl, Landbrugsgeografi, almindelig Økonomi, Sygdoms- og Beslaglære, Husbygningslære), endvidere at Undervisningen bør udvides i flere Fag (f. Eks. Maskinlære og Husdyrbrug), men indskrænkes i enkelte (som Mejerilære), at nogle Fag, i hvilke der er undervist, men ikke eksamineret ved Eksamen, gøres til Eksamens-fag, og at der i mere udstrakt Grad end hidtil afholdes praktiske Øvelser. Endelig foreslaar Kommissionen, at der ansættes en Hjælpedocent i Landbrugs-Zoologi og en Docent i Kvæg- og Svineavl, at Undervisningen i Red-skabs- og Maskin- samt Husbygningslære deles mellem 2 Docenter, og at der ansættes en Assistent i Jorddyrkning og Plantekultur *).

*) Uafhængig af de her kort refererede Flertals- og Mindretals-

Kommissionsbetænkningens videre Skæbne ligger nu hos Lovgivningsmagten. Denne vil forhaabentlig stille sig forstaaende til de i Betænkningen opstillede Krav, saaledes at den vækkende og vejledende Indflydelse, Højskolens Virksomhed i over et halvt Hundrede Aar har haft paa vort Landbrugs Arbejde, i udvidet Grad maa gøre sig gældende i Fremtiden.

Aarets litterære Forhold faar for en væsentlig Del deres Interesse ved, hvad der er planlagt og hvad der er afsluttet i 1914. Planlagt er saaledes en Fremstilling af den Del af Landbrugets Historie, der særlig vedrører dets driftsmæssige og tekniske Sider, Udarbejdelsen er overdraget Statskonsulent *K. Hansen*, der fra 1. April blev fritaget for Stillingen som Bestyrer af Forsøgsstationen i Lyngby og for en væsentlig Del af Konsulentarbejdet, og som har modtaget et Statstilskud af 2000 Kr. til forberedende Arbejder. Endvidere er planlagt, ved Samarbejde mellem Statens Bogsamlingskomite og Landhusholdningsselskabet, en ny Fortegnelse over Bøger passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker. Endelig er planlagt, efter Forhandlinger mellem Andelsudvalget og Landhusholdningsselskabet, et større Værk om Andelsbevægelsen i Danmark, som vil blive paabegyndt, naar rolige Tider atter indtræder. Afsluttet i 1914 er »Landbrugets Ordbog«, der fortsætter de udmærkede Traditioner fra vore 2 tidligere Landbrugs-Encyklopædier: »Landbrugs-Ordbog for den praktiske Landmand« og »Landmandsbogen«. »Landbrugets Ordbog« blev trykt i 6000 Eksemplarer, og den er nu, efter hvad der meddeles Tidsskriftet, omtrent udsolgt. Dette er kun godt og glædeligt, men glædeligere vilde det have været, hvis Oplaget havde været paa 20,000 og helt var solgt.

Af nye Skrifter er udkommet foruden flere Stambøger (blandt disse maa nævnes den første danske Stambog

Forslag har et andet Mindretal, Professor, Dr. phil. *Boas*, afgivet en selvstændig Indstilling, i hvilken han foreslaar oprettet 2 Kursus, et paa 2½ Aar og et paa 4 Aar.

over Søer), Meddelelser fra Forsøgsvirksomhederne, Beretninger (saaledes Beretningen om den 4. toaarige Konkurrence mellem hele Kvæghold i Sjællands Stift) m. v. blandt andet Professor *Holger Mollgaards* Forelæsninger over Stofskiftets Fysiologi, et nyt Bind af *Bjerges* og *Søegaards* interessante »Danske Vider og Vedtægter«, *Morten Pontoppidans* Skrifter om *Lauritz la Cour* til Skjærsø, en Udvalgsbetænkning vedrørende de af Landmænd og Mejerier indhøstede Erfaringer med Hensyn til det ret alvorlige Udbrud af Mund- og Klovesyge, som hjemsøgte Danmark i 1911—12 samt Kommissionsbetænkningen vedrørende Ordningen af Landbrugsundervisningen paa Landbohøjskolen (se ovenfor). Af Det statistiske Departements Offentliggørelser maa fremhæves Redegørelsen for Prioritetsgælden i Danmark pr. 1. Juli 1909 og for Arealets Benyttelse 1912. Endelig kan det nævnes, at nærværende Tidsskrift i Efteraaret havde bestaaet i 100 Aar.

Af Aarets Love har følgende landøkonomisk Betydning: Lov af 13. Juni 1914 om Oprettelse af Husmandsbrug, der indfører en Række Forandringer i Loven af 30. April 1909. Saaledes er nu Byarbejdere og Søfolk berettigede til at komme i Betragtning efter Loven, og Maksimumsgrænsen for Laaneværdien for de Ejendomme, der antages som Husmandsbrug, er bleven forøget. Efter Loven af 1909 maatte den kun, hvor Egnens Jordpriser er særlig høje, overstige 6,500 Kr. og i intet Tilfælde 8,000 Kr.; disse Tal er nu forøgede: 6,500 Kr. til 8,000 Kr. og 8,000 Kr. til 10,000 Kr. Endvidere er Renten af Statslaanet sat op fra 3 pCt. til 4 pCt., og den aarlige Bevilling til Udlaanene er forøget fra 4 til 5 Mill. Kr., dog gives denne Bevilling kun paa 3 Aar (ved de tidligere Love af 1899, 1904 og 1909 gaves Bevillingen for 5 Aar), hvad der er sket i Henhold til en Henstilling fra Landbokommissionen, der for Tiden overvejer Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af en lettere Adgang til Jord. Endelig er der sket forskellige Forandringer med Hensyn til Tillægslaanene, af hvilke der nu ogsaa skal svares en

Rente af 4 pCt. aarlig. — Lov af 19. Februar 1914 angaaende Udførsel af Kartofler til de Forenede Stater i Amerika bestemmer, at der oprettes et Tilsyn med Forekomsten af smitsomme Sygdomme hos Kartofler, avlede i Danmark og bestemte til Udførsel til de Foren. Stater, samt med smitsomme Sygdommes Tilstedeværelse i Kartoffelmarker, hvis Afgrøde er bestemt til saadan Udførsel. Tilsynet bemyndiges til at udstede Attester for Kartoffelpartier, bestemte til Udførsel til de Foren. Stater, lydende paa, at Kartoflerne 1) er avlede i Danmark, 2) er fri for smitsomme Sygdomme og 3) er avlede i Distrikter, hvor ondartede, smitsomme Kartoffelsygdomme ikke er til Stede. Landbrugsministeriet er bemyndiget til at forbyde Udførsel til de Foren. Stater af Kartoffelsendinger, som ikke er ledsagede af disse Attester. (De nærmere Regler for Tilsynets Virksomhed er fastsatte i Ministeriets Regulativ af 3. Juni 1914). — Lov af 29. Maj 1914 om Køb af Ejendommen Virumgaard i Lyngby Sogn bemyndiger Landbrugsministeriet til for 135,000 Kr. at købe Virumgaard, der ligger ganske tæt ved Forsøgsstationen ved Lyngby og hidtil har været forpagtet af denne i Forsøgsøjemed. — Lov af 21. April 1914 om landøkonomiske Forskudsforeninger tillader Forskudsforeningerne fremtidig at tage indtil 6 pCt. af de Penge, de laaner ud, medens det (i Henhold til Loven af 1908) tidligere kun var tilladt dem at tage indtil 5 pCt.

Disse Love henhører under Landbrugsministeriet. Under Justitsministeriet er vedtaget Lov af 2. Maj 1914 om Kontrollen med Len, Stamhuse, Fideikommisgodser og Pengefideikommisser. Oprindelig udøvedes Statens Kontrol med Majoraterne af Kancelliet, 1817 overdroges den til en under Kancelliet hørende særlig Embedsmand, »Lenssekretæren«, men 1848 henlagdes Kontrollen under det almindelige Embedspersonale i Justitsministeriet. Fra 1. Januar 1915 er Kontrollen udskilt fra dette og henlagt til et sær-

skilt Kontor, Lenskontoret, under Ledelse af en Chef, Lenssekretæren. Samtlige Udgifter ved Lenskontrollen, derunder Pensionsbyrder, godtgøres Statskassen af Besidderne i Forhold til deres Majoraters (Fideikommiskapitalers) Værdi.

Endvidere kan det nævnes, at Finansloven for 1914—15 har en samlet Bevilling paa Landbrugsministeriets Budget af 4,427,763 Kr. mod ca. 4,326,000 i det foregaaende og 4,546,000 Kr. i det næstforegaaende Finansaar. Af Nybevillingerne kan nævnes 67,000 Kr. til Erhvervelse af ca. 195 Tdr. Ld. af Hald Egeskov til fremtidig Bevarelse som fredet Naturmindesmærke. Af de større Bevillinger i Finansaaret 1914—15 kan nævnes: Veterinær- og Landbohøjskolen 614,042 Kr., Hedeselskabet 212,600 Kr. (foruden 4000 Kr. for Tilsyn med dets Virksomhed og 57,000 Kr. som Tilskud til Plantager, der staar under dets Tilsyn), »Hedebruget« 100,000 Kr., Mergeltransport 200,000 Kr., Husdyravlens Fremme 801,500 Kr., Planteavlens Fremme 363,964 Kr., Veterinærvæsenet 178,066 Kr., Præmiering af Husmandsbrug og Rejseunderstøttelser til Husmænd 118,000 Kr. — til den sidste Bevilling er der blevet knyttet en saalydende Anmærkning: »Landbrugsministeren bemyndiges til at overlade Administrationen af Bevillingen til Husmandsforeningerne.«

Endelig maa det anføres, at foranlediget af den europæiske Stormagtskrig bemyndigede en Lov af 6. August 1914 Justitsministeren til midlertidig at forbyde Udførselen af visse Varer, bl. a. Levnedsmidler, Korn- og Foderstoffer, Ride-, Træk- og Lastdyr, og i Henhold til en samme Dag udstedt Bekendtgørelse forbydes det indtil videre at udføre bl. a. Foderstoffer, Korn, Kartofler, Mel og Gryn her fra Landet. Og den 7. August udkom en anden midlertidig Lov om Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer, derunder mod fuld Erstatning at lade Staten overtage saadanne Levnedsmidler og Varer, som det er af Betydning for Samfundet at have Raadighed over. I Henhold til denne Lov udkom der den 8. August

en kgl. Forordning angaaende Nedsættelsen af en Kommission til at træffe Foranstaltninger til Landets Forsyning med de nødvendige Forbrugsartikler og disses hensigtsmæssige Fordeling og til, hvis det maatte findes fornuddent, at indvirke regulerende paa Handelen med og Priserne paa Levnedsmidler og Varer, naar uforholdsmæssig Prisstigning som Følge af Spekulationsforretninger eller af anden Aarsag er indtraadt eller kan befrygtes at ville indtræde. Til Kommissionens Formand udnævntes Grosserer, forhenv. Finansminister *Chr. Hage* og til dens Sekretær Kontorchef i Indenrigsministeriet *Martensen-Larsen*. — Den 16. November udkom der en Lov, som bestemmer, at den, som handler i Strid med de i Henhold til ovennævnte Lov af 7. August truffne Foranstaltninger, straffes med Bøde fra 5 Kr. til 10,000 Kr. eller Fængsel.

Om Aarets internationale Sammenkomster er ikke meget at sige. Flere af dem blev aflyste paa Grund af Krigen. Den 10. internationale Veterinærkongres i London aabnedes programmæssig den 3. August, men blev allerede afsluttet den følgende Dag. Programmæssig forløb derimod den 6. internationale Mejerikongres i Bern fra den 8.—10. Juni *). Paa Kongressen — for hvis Forløb Professor *Boggild* har gjort Rede i Tidsskriftets forrige Aargang S. 447—54 — fremsattes Indbydelse fra dansk Side til at lade den næste Kongres afholde i København 1917, og Indbydelsen blev modtaget. Vor Lovgivningsmagt har bevilget 30,000 Kr., fordelt paa 3 Aar, til dens Afholdelse, og ikke faa Institutioner og Forretninger har tegnet sig for større og mindre Bidrag hertil.

Men vil vi faa Æren af at blive Værtsfolk for den

*) To og Tyve danske Deltagere var indtegnede som Medlemmer af Kongressen.

internationale Mejerikongres 1917? Dette afhænger af, om de senere Tiaars store kulturelle Arbejde for stadig udvidet Samarbejde mellem Nationerne er lagt øde af Krigen eller vil blive genoptaget, naar Janus-Templet lukkes. Den fransk tyske Krig 1870—71 uddybede Kløften mellem Galler og Germaner, og i de mere end 40 Aar, i hvilke der var ydre Fred mellem de 2 Lande, var der Ufred i Hjerterne og en, ikke mindsket, intensiv Uvilje mellem de 2 Nationer. Hvor lang Tid vil der da ikke hengaa nu — da langt flere Nationer deltager i Krigen, og de Saar, den medfører, er endnu frygteligere end i 1870—71 — før den brændende Uvilje mellem de store Kulturnationer aftager og tillader det internationale Kulturarbejdes Genoptagelse? I alt Fald vil der sikkert gaa adskillige Aar, før Samarbejdet naar det samme Omfang som før Krigen. Næppe i noget andet Erhverv har det internationale Samkvem udviklet sig saa kraftigt som i Landbruget. »Det grønne Internationale« omfatter jo en Række betydningsfulde Forhold: den internationale Landbrugskommission og de internationale Landbrugskongresser, det internationale Mejeriforbund, de internationale Andelskongresser, Landbrugsinstituttet i Rom o. s. v. Dette Fællesarbejde mellem Dyrkerne af Landbrugets Teknik og Videnskab er i Pagt med det bedste i Tidsaanden, og forhaabentlig vil det overleve de nuværende Tilskikkelser, atter blive genoptaget og efterhaanden føre henimod et stadig voksende Fællesskab mellem Nationerne.

Det internationale Landbrugsinstitut i Rom har i 1914 arbejdet som sædvanlig paa de nu optagne Formaal. Et Spørgsmaal som Produktion og Forbrug af Kunstgødning lægger stærkt Beslag paa Institutets Interesser, Monografien om dette Spørgsmaal er udkommen i 2. Oplag og fortsættes i halvaarlige Oversigter i »Bulletin des renseignements agricoles«. Lignende Oversigter er nu planlagt for Foderstoffernes Vedkommende.

Hvad Landbrugets Personalhistorie angaar, har der inden for Landbohøjskolen fundet følgende Ansettelse Sted: Den 1. Juni udnævntes forhenværende Konsulent *O. H. Larsen* til Professor i Landbrugsfagene, den 1. August overtog Dr. phil. *N. Bjerrum*, tidligere Docent i Kemi ved Universitetet, afdøde Professor *Odin Christensens* Professorat i Kemi, fra 1. September udnævntes Ingeniør *C. L. Feilberg* til Docent i Tegning og Kulturteknik og Dyrslæge *Oluf Bang* til Professor i Veterinærvidenskab efter sin Fader Veterinærfysikus *B. Bang*, der ved sin Fratrædelse modtog saavel Kongens Tilkendegivelse af Tilfredshed med og Anerkendelse af hans 34-aarige Virksomhed ved Skolen som sine Kollegers, Landmænds og Dyrslægers Hyldest og Tak for hans udmærkede videnskabelige Arbejde og den elskværdige Redebonhed med hvilken han altid stillede sin Viden til Landbrugets Raadighed. — Endvidere kan det nævnes, at Forpagter *Niels Porse*, Galten, er valgt til »De danske Mejeriforeningers« Formand i Stedet for Gaardejer *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard, at denne ved Aarets Udgang nedlagde sit Mandat som Landboforeningernes Repræsentant i Statens Planteavlsudvalg (hans Efterfølger er endnu ikke valgt), og at Landhusholdningsselskabet har antaget Landbrugskandidat *N. Otto Nielsen*, Riga, som sin Landbrugskonsulent for Rusland. Paa Selskabets Anmodning har Udenrigsministeriet paalagt vor Gesandt i Petrograd at give de russiske Landbrugsautoriteter Meddelelse derom, da dette utvivlsomt vil kunne lette Hr. *Nielsens* Bestræbelser for at skabe en nøjere Forbindelse mellem dansk og russisk Landbrug. — Paa forskellig Vis har man hædret følgende Mænd, der i Fjor i 25 Aar havde været knyttet til Landbruget: Sekretær i Dansk Mejeristforening *Hans Appel*, Forsøgsleder *N. Beck*, Professor *Harald Goldschmidt*, Statskonsulent *J. Jensen*, Forsøgsleder *A. V. Lund*, Statskonsulent *P. A. Mørkeberg* og Professor *C. O. Jensen*. — Endelig kan det nævnes, at den 3. Marts fejrede Etatsraad *H. Valentiner* under stor Deltagelse sin 80-

aarige Fødselsdag, blandt andet overrakte »Dansk Mejeristforening« ham *Segelcke*-Medaillen, af hvilken der hidtil foruden det Eksempplar, som Professor *Segelcke* selv modtog i 1901, kun er uddelt et Eksempplar til Hofjægermester *F. Friis* i 1906 og et Aaret efter til Forpagter *Hempel Syberg*.

Blandt de i Aarets Løb Døde skal nævnes følgende: Den 4. Januar bortkaldtes Proprietær *Ole Rasmussen*, 72 Aar gammel. Sin længste Tid virkede han paa Lolland og Falster, først ved Mejeribruget, senere (efter at han i 1885 havde købt Gaabense Færgegaard) ved Landbruget, i hvis Foreningsliv han tog virksom Del. Han var saaledes Medlem af de samvirkende lolland-falsterske Landboforeningers Bestyrelse og Repræsentant for Maribo Amt i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad 1896—1911. — Den 28. Februar døde den som Videnskabsmand, Forfatter og Lærer højt skattede Professor *Odin Christensen*, 63 Aar gammel. Han var i en Menneskealder knyttet til Landbohøjskolen, og han forstod at vække sine Elevers Interesse for Agerbrugs-Kemien, og gennem de unge Mænd, der fra Højskolens Auditorier vendte tilbage til Landbruget, har han hidraget sit til, at de af Naturvidenskaberne indvundne Resultater blev udnyttet i Praksis. — Den 29. Marts afgik ved Døden den i det sjællandske Landbrug vel kendte Kammerherre *Oxholm* i sit 71. Aar. Paa sin Ejendom Rosenfeldt gik han i Spidsen med Indførelsen af nye Metoder og Redskaber, og i en Aarrække var han blandt Forsøgsværterne for de Fjordske Forsøg. I Slægtsarv havde Kammerherre *Oxholm* faaet Takt og Stilfuldhed i Fremtræden, hans Temperament var præget af hensynsfuld Maadehold, Ordene faldt ham let paa Læben, og han var derfor en velset Mand i Landbrugets Foreningsliv, saaledes i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, af hvilket han var Medlem fra December 1908. — Den 27. Maj mistede Selskabet atter et Bestyrelsesmedlem ved Kammerherre *H. Estrups* Død, Dagen før han fyldte 54 Aar. Kun i godt et Aar havde han været Medlem af Sel-

skabets Bestyrelsesraad, saa endnu havde han ikke haft Lejlighed til at indfri de Forventninger, man med Rette kunde nære til hans store Indsigt og betydelige Evner. Han havde skabt sig et anset Navn som praktisk Landmand, og han havde megen Interesse for det offentlige Liv, i hvilket han i de 20 Aar, han ejede og drev Herregaarden Ormstrup i Viborg Amt, var blevet en skattet Medarbejder paa Grund af sin usnobbende og retlinjede Karakter. 1907 havde han overtaget og boede paa Herresædet Kongsdal i Holbæk Amt. — Faa Dage efter, den 6. Juni meldtes atter et nyt Dødsfald, den 84 Aar gamle Proprietær *O. Lawaetz*'. Han var en fremragende dygtig Landmand, initiativrig og ideelt anlagt, og i en lang Aarrække havde han spillet en betydelig Rolle i det sjællandske Landbrug. — En Uge senere, den 13. Juni, døde den forhenværende Landbrugsminister *Anders Nielsen*, kun 52 Aar gammel. Hans politiske Virksomhed bragte ham, Husmandssønnen fra Tapdrup, frem til en ledende Stilling i Folketinget, og herfra gjorde han Skridtet over i den højeste Administration, idet han i 4 Ministerier røgtede Landbrugsministerens Virksomhed. I Landbruget vil han blive mindet som en velvillig Mand, der var lydhør over for Landbrugets Ønsker og i Besiddelse af en betydelig Forhandlingsdygtighed, hvorfor det ogsaa lykkedes ham at gennemføre en Del vigtige Love. — Atter den 3. Juli mistede vort Landbrug en landskendt Mand, Lensgreve *Danneskjold-Samsøe*, der bl. a. som Præsident i Landhusholdningsselskabet fra 1881—1893 havde udrettet et betydningsfuldt Arbejde. I Besiddelse af megen praktisk Erfaring, en betydelig Arbejdsevne (der udnyttedes med stor Pligtfølelse) og fortrinlige Evner som Forhandlingsleder, var det i Virkeligheden en ikke ringe personlig Indsats, Grev *Danneskjold* lagde ind i sit Arbejde i Selskabet. Som Paaskønnelse heraf udnævntes han i 1903 til dets Æresmedlem. — Den 4. og den 12. Juli døde henholdsvis Redaktør af »Hippologisk Tidsskrift« *H. Siversleth* og den tidligere Redaktør af »Vort Landbrug«, *J. H. Bagge*.

Den første en Kampens Mand, skarp i sin Polemik, ivrig paagaaende i Arbejdet for sine Ideer, den anden en Fredens Mand, forsigtig og samvittighedsfuld i sit redaktionelle Arbejde — begge i høj Grad sættende deres Præg paa de af dem ledede Blade. — Den 4. November døde, 46 Aar gammel, Husmand *Jørgen Nielsen* paa Aarhus Kommunehospital. Han var født paa Fyn, men hans Virkefeldt faldt i Jylland, hvor han var Lederen af den af ham skabte jyske Husmandsbevægelse, der nu tæller ca. 500 Husmandsforeninger med ca. 30,000 Medlemmer. For Husmandssagen nærrede *Jørgen Nielsen* en brændende Interesse, og han var den fødte Agitator, utrættelig i sin Virken, altid paagaaende, veltalende og slagfærdig, men ogsaa i Besiddelse af Agitatorens Hensynsløshed og Ensidighed, og yderliggaaende som han var i sine Anskuelser, har han ofte skudt over Maalet og derved hæmmet den Sag, det var hans stærke Ønske at fremme.

Som den ovenstaaende Fremstilling viser, har Aarets sidste 5 Maaneder for vort Landbrug været saa afvigende fra det sædvanlige, at dets Historie næppe har noget Side-stykke at opvise hertil. Fra hin skæbnesvangre Dag, den 25. Juli, da Østrig-Ungarn afbrød den diplomatiske Forbindelse med Serbien, har ogsaa vort neutrale Land maattet sande, at hvad Sundheden er for et Menneske, er Freden for et Land, og saare ofte har vi haft den stærkeste Følelse af Forholdenes Usikkerhed, af at færdes paa natgammel Is. Alle vore Bestræbelser er gaaede og gaar ud paa at holde os udenfor det store Opgør, og forhaabentlig vil dette ogsaa vedblivende lykkes os, men hvad vi ikke med vor bedste Vilje kan holde os udenfor, er Verdenskrigens Paavirkninger, dens nuværende og fremtidige Følger. Aaret 1914 er gaaet ud blodbesudlet og fuldt af Krigens Rædsler, og endnu aner ingen, hvor længe Verdensbranden skal vare. Saa længe den raser vil vort

Landbrugs Forhold være mer eller mindre vanskelige og udsatte for Overraskelser. Men selv naar Krigen om kortere eller længere Tid er ophørt og Skalmejens Toner atter lyder, maa vi være forberedte paa, at Forholdene ikke med det samme kommer i den gamle Gænge før Krigen. Efter de uhyre Tab for Landene, som denne medfører, vil Europas Købeevne sikkert blive i høj Grad formindsket, og det er ikke godt at sige, hvorledes Handels- og Toldforholdene og Samkvemmet mellem Landene senere vil udvikle sig. Da Fremtiden er skjult selv for dem, der nu paa den store Verdensscene er med til at skabe den, er det for almindelige Dødelige umuligt at sige, hvorledes den vil forme sig. Det visse er kun, at Fremtiden ligger hen i det uvisse.

Frederiksberg den 1. Januar 1915.

„Milk & Dairies Act, 1914“.

En engelsk Lov om Tilsyn med Produktion og Forhandling af Mælk.

Af *Harald Faber*.

London, Novbr. 1914.

Gennem en længere Aarrække er der arbejdet af forskellige Hygiejnikere herovre paa at faa indført Foranstaltninger til Formindskelse af Faren for Smitte ved tuberkuløs Mælk, og der er i saa Henseende tænkt næsten udelukkende paa Faren for Mennesker, selv om det forstaas, at de samme Foranstaltninger kan formindske Faren ogsaa for Kalve og Svin. Der er saaledes i forskellige store Byer undersøgt Prøver af Mælk og i ikke faa Tilfælde fundet, at Mælken, som den sælges, indeholder virkssomme Tuberkelbaciller. I London City er dette sket aarlig siden 1904. Det er ganske vist ikke noget stort Antal Prøver, der undersøges, i Fjor f. Eks. 48, hvilket var en betydelig Forøgelse af Antallet fra det foregaaende Aar; derfor svinger ogsaa den Procent af Proverne, der fandtes tuberkuløse, stærkt fra Aar til Aar. Gennemsnit ligger mellem 7 og 8 og var i 1913 10.4. De fem Prøver, som i 1913 fandtes tuberkuløse, kom fra 5 forskellige Gaarde; paa to af disse fandtes der en tuberkuløs Ko, som senere blev slagtet. Det har hidtil været Praxis, naar Mælken fra en Gaard fandtes tuberkuløs, at undersøge Besætningen, og hvis der fandtes tuberkuløse Køer at forbyde, at Mælken sendtes til London. Men det har kun haft det Resultat, at Mælken blev sendt andetsteds hen. Man har manglet Myndighed til at forlange Køerne slagtede, selv om det vidstes, at de gav tuberkuløs Mælk.

Det har vanskeliggjort Ordningen af denne Sag, at Køerne og de syge Mennesker sorterer under to forskellige Ministerier, Vanskeligheder som heller ikke er ukendte i andre Lande. Kvæget sorterer naturligvis under Landbrugsministeriet, Board of Agriculture, Sundhedsvæsenet under Local Government Board. Dette Ministerium, som undertiden paa Dansk kaldes Lokalforvaltningsministeriet, oprettedes ved Lov af 1871; det har et vist Tilsyn med de lokale Myndigheders Administration og Regnskaber, og dernæst er alt, hvad der hører under Fattigvæsen og Sundhedsvæsen, for saa vidt Centraladministrationen har dermed at gøre, henlagt under L. G. B. som det kaldes med en praktisk Forkortelse. L. G. B. har, som man vil se, Sager, der hjemme er henlagt dels under Justitsministeriet, dels under Indenrigsministeriet; Sager som tidligere i England sorterede under Home Office (Indenrigsministeriet), hvorfra L. G. B. og andre Ministerier efterhaanden er udskilte. »Board« betyder et Bord eller et Raad samlet om Bordet, og Ministeren er Præsident i Raadet og ikke Statssekretær som de oprindelige fem Ministre (for Indland, Udland, Kolonierne, Krig og Indien). I L. G. B. er der et medicinsk Departement, som har med de kommunale Embedslæger, Epidemier og lign. at gøre, og derunder atter et Kontor, der har Tilsyn med Levnedsmidler under Lov af 28. August 1907, herunder bl. a. Tilsyn med indførte Fødevarer, særlig Kød.

Board of Agriculture og L. G. B. mødtes til Samarbejde paa Levnedsmidlernes Omraade saa tidlig som 1899, idet Lov af 9. August 1899 om Tilsyn med Forhandling af Levnedsmidler og Medikamenter (Sale of Food and Drugs) gav begge Ministerier Ret til at lade deres Inspektører købe Prover af disse Varer for at undersøge deres Ægthed, og saafremt den paagældende lokale Myndighed ikke administrerede Loven i sit Distrikt, kunde Ministerierne træde til, naar enten Landbrugets eller Befolkningens Interesse i Almindelighed gjorde det ønskeligt.

Ved Lov af 21. August 1907 om Fabrikation af og

Handel med Smør og Margarine er denne Myndighed for begge Ministeriers Vedkommende bleven udvidet. Board of Agriculture har i 1901 og 1912 under Loven af 1899 udstedt Bekendtgørelser, der fastsætter Grænsen for Mælks Indhold af Fedt og andre faste Bestanddele, og har i 1902 under samme Lov fastsat 16 pCt. som Grænse for Vandmængden i Smør; L. G. B. har i 1912 under Lov af 28. August 1907 udstedt en Bekendtgørelse, der forbyder Til sætning af Konserveringsstoffer til Mælk. Man vil heraf se, hvorledes disse to Ministerier mere og mere tager Opgaver op, som Centraladministrationen tidligere overlod helt og holdent til de lokale Myndigheder om end under Love, der gjaldt for hele Riget, og hvorledes Ministerierne mødes paa netop saadant et Omraade som Mælkehandelen, som de dog behandler hver fra sit særegne Standpunkt.

I 1909 tog de to Ministerier fat paa Opgaven om at bekæmpe Smittefaren ved tuberkuløs Mælk. Mr. *John Burns*, President of the L. G. B., forelagde for Parlamentet den 25. Maj et Lovforslag, »Milk and Dairies Bill«, om Tilsyn med Produktion og Salg af Mælk. Da Skotland har sit eget L. G. B., gjaldt *John Burns*'s Forslag kun for England, Wales og Irland, men Dagen forud var der forelagt et lignende Forslag, som gjaldt for Skotland og som var undertegnet af Lord *Pentland*, tidligere Kaptain *Sinclair*, som i 1904 organiserede et Besøg af et Selskab af skotske Landmænd til Danmark. Ved Forelæggelsen af Forslaget blev der meddelt, at der i Forbindelse dermed af Landbrugsministeriet vilde blive udstedt en Bekendtgørelse angaaende Anmeldelsespligt af tuberkuløst Kvæg, dets Undersøgelse, Isolation og eventuelle Nedslagning mod Erstatning. Denne Bekendtgørelse udstedtes den 27. Maj samme Aar, men blev senere taget tilbage uden at den havde faaet Lovkraft, og L. G. B.'s Lovforslag blev taget tilbage uden at være blevet behandlet i Parlamentet. Der var ikke stor Begejstring for Sagen; der er jo ikke nogen meget indgaaende Forstaaelse i Landbrugskredse herovre af Tuberkulosens Væsen og Betydning, hvorimod der var

en meget klar Opfattelse af, at Erstatningen af de ved det Offentliges Indgriben nedslaaede tuberkuløse Kreaturer vilde falde paa Kommunerne og det næsten udelukkende Landkommunerne, medens Hensigten med baade Lovforslaget og Bekendtgørelsen var at beskytte Konsumenterne af den muligvis smittede Mælk, altsaa Beboerne i Byerne.

Sagen laa hen i et Par Aar og i December 1912 kom *John Burns* atter frem med sit Lovforslag. Det var i Mellemtiden bleven noget ændret. En Bestemmelse, som der havde været opponeret imod, var falden bort, nemlig den, at en Embedslæge (hvis man maa benytte dette Udtryk som Oversættelse af Medical Officer of Health) skulde have Lov til at inspicere en Mejerigaard (dairy) i et andet Distrikt, naar han havde Grund til at tro, at der derfra sendtes tuberkuløs Mælk til det Distrikt, hvis Embedslæge han var. Imidlertid er det jo klart, at en Samvirken mellem Autoriteterne i det Distrikt, hvortil den tuberkuløse Mælk sendes, og dem i det Distrikt, hvor Mælken produceres, er nødvendig, naar det ønskede Maal skal naas. En saadan er derfor indrettet ved en senere Affattelse. Den største Ændring var dog ikke i selve Lovforslaget, men i en ledsagende Bemærkning, at Regeringen (egentlig The Treasury som ikke kan oversættes, da noget tilsvarende ikke findes i Danmark) var belavet paa, hvis Parlamentet vilde gaa med dertil, at lade Finanserne dække Halvdelen af det Beløb, der i de første 5 Aar maatte blive udbetalt af de lokale Myndigheder som Erstatning for nedslaaet tuberkuløst Kvæg, nedslaaet i Følge den Bekendtgørelse fra Board of Agriculture, som atter stilledes i Udsigt.

Den 13. Februar 1913 kom Landbrugsministeriets Tuberkulose Order, som fik Lovkraft den 1. Maj s. A. (se herom i min Aarsberetning, Tidsskrift f. Landøk. 1914, Side 669) og 28. Marts blev L. G. B.'s Lovforslag atter forelagt for Parlamentet, men udgik senere af Mangel paa Tid. I 1914 lykkedes det dog omsider at faa »Milk and Dairies Bill« vedtaget. Den forelagdes i Maj i en ændret

Skikkelse, var til 2. Behandling i Underhuset i Juni, til 3. Behandling i Juli og blev Lov (Milk and Dairies Act, 1914) den 10. August.

I sin endelige Form begynder Loven med (§ 1) at sætte Straf for at sælge eller udbyde til Salg til Føde for Mennesker eller for at bruge eller lade andre bruge til Tilvirkning af Produkter til Føde for Mennesker Mælk fra en Ko, som har givet tuberkuløs Mælk eller som lider af tuberkuløs Afmagring eller Yvertuberkulose eller akut Yverbetændelse eller af en af følgende Sygdomme: Akut Mastitis, Aktinomycosis i Yveret, Miltbrand, Mund- og Klovesyge eller Materieafsondring i Yveret. Der kan ved senere Bekendtgørelser gøres Tilføjelser til denne Liste. Det gøres dog til en Betingelse for Straffældighed, at vedkommende forud er bleven advaret af en kommunal Embedsmand, eller at han ad anden Vej vidste eller ved almindelig Omhu kunde have faaet at vide, at Koen gav tuberkuløs Mælk eller led af de nævnte Sygdomme. Straffen for at overtræde denne saavel som Lovens andre Bestemmelser er fastsat til en Bøde, som ikke overskrider £ 5 for første Forseelse eller £ 50 for en senere Forseelse, eller naar der er Tale om en vedvarende Overtrædelse, ikke overskrider £ 2 om Dagen, saa længe Overtrædelsen finder Sted.

En Anklage for Overtrædelse kan rejses enten i den Jurisdiktion, hvor Forseelsen er begaaet, f. Eks. hvor den tuberkuløse Mælk er solgt, eller i den, hvor Mejeriet (dairy) er beliggende. Betegnelsen »Dairy« tages i en meget udvidet Forstand og omfatter en Gaard (farm), Kostald, ethvert Sted hvor Mælk opbevares for Salg, forhandles eller oparbejdes til Smør, Ost, Mælkepulver eller kondenseret Mælk; der er dog gjort en bestemt Undtagelse for saadanne Udsalgs- eller Udsækkningslokaler, hvor Mælk sælges til Forbrug paa Stedet og hvor der ikke forhandles Mælk i lukkede Beholdere, som udleveres uden at aabnes. Hvis Indehaveren af et »Dairy« i denne udvidede Forstand tiltales under Loven, kan han bringe Anklagen videre imod

den Person, som han mener var den egentlige Overtræder, og hvis Indehaveren af Mejeriet beviser for Retten, at han selv har udvist fornøden Omhu for at overholde Loven og de Bekendtgørelser, der er udstedte under den med Lovkraft, og at den anden Person, som han anklager, begik Overtrædelsen uden Indehaverens Vidende, saa skal denne anden Person dømmes og Indehaveren gaa fri.

Det paahviler de lokale Myndigheder at paase, at Bestemmelserne i § 1 overholdes og at bringe Overtræderne deraf og af de Bekendtgørelser, der udstedes under »Milk and Dairies Act« for Retten. Grevskabsraadenes eller Byraadenes Skriver (Clerk) eller en anden Embedsmand, som Raadet bemyndiger dertil, skal optræde som Anklager. Dette er det Princip, som altid er gennemført i saadanne Sager; Centraladministrationen, paa hvis Initiativ Lovene bliver til, overlader Lokalforvaltningen at føre dem ud i Livet, idet dog det paagældende Ministerium, L. G. B., følger nøje med og søger at overtale de lokale Myndigheder, som ikke tager sig af Sagerne, til at vise større Iver. Undertiden, men kun i alvorlige Tilfælde, optræder L. G. B. paa den lokale Myndigheds Vegne og for dennes Regning, men man gaar grumme nødig saa vidt. Maalet er at opdrage Folket til Selvstyre, og man ser hellere, at en Lov i en Aarrække forbliver et dødt Bogstav i en eller flere Egne, end at den tvinges igennem imod Befolkningens Overbevisning, som denne giver sig Udslag gennem deres folkevalgte lokale Repræsentanter. Saaledes var Loven om Margarine, om Levnedsmidlers Forfalskning, om Vaksination og mange andre i aarevis uden Virkning i visse Byer og Distrikter. I Byerne Gloucester og Leicester var der 80 pCt. af Børnene, som ikke blev vaksinerede; i Gloucester var der aldrig taget Prøver under Lovene af 1875—1887 om Forfalskning af Levnedsmidler, da jeg i 1892 anklagede to Firmaer for at have solgt forfalsket Smør som kommende »direkte fra danske Gaarde« *).

*) Se min Aarsberetning for 1892.

Ved denne overbærende Fremgangsmaade søges opnaaet, at Befolkningen bevarer Følelsen af, at Lovgivning og Administration er ved dem og for dem. I § 10 i »Milk and Dairies Act« bestemmes det, at hvis en lokal Myndighed undlader at gøre sin Pligt under Loven, kan L. G. B. foranstalte en Undersøgelse af Forholdene paa Stedet og derefter træffe de Bestemmelser, de maatte finde nødvendige for at tvinge det lokale Raad til at gøre sin Pligt, og disse Bestemmelser kan da gennemføres ved Rettens Hjælp (ved »mandamus«). Skulde den efterladende Myndighed været et Raad for et mindre Distrikt, kan L. G. B. bestemme, at alle Rettigheder og Pligter under »Milk and Dairies Act« og under »Milk and Dairies Orders« tages fra Distriktsraadet og henlægges under Grevskabsraadet.

Er Centraladministrationens direkte Indgriben saaledes stærkt indskrænket, har den paa en anden Maade faaet ret betydelig Indflydelse ved under denne og andre lignende Love at faa Myndighed til at udstede Ordre (Bekendtgørelser) med Lovkraft*). Ved § 2 af »Milk and Dairies Act«, er saaledes L. G. B. bemyndiget til, med Landbrugsministeriets Samtykke, at udstede Ordre, som skal kaldes »Milk and Dairies Orders«. I Virkeligheden er dette kun en Opfriskning i noget udvidet Form af en Myndighed, der saa langt tilbage som 1878 gaves Privy Council under Loven om smitsomme Sygdomme hos Husdyr, og som ved en senere Lov af 1886 med samme Titel overdroges til L. G. B. Under førstnævnte Lov udstedtes der i 1879 en »Dairies, Cow-sheds and Milk-shops Order«, ændret i 1885, som tilsigtede adskilligt af det, der nu søges opnaaet ved »Milk and Dairies Act« og de »Milk and Dairies Ordre«, der kan ventes under denne Lov. Men den gamle »Dairies, Cow-sheds and Milk-shops Order« fik ikke saa stor Virkning, baade fordi Befolkningen ikke var moden til den, og fordi den videnskabelig tekniske Viden paa de paagældende Omraa-

*) Se herom i »Ugeskrift for Landmænd« 1906, Side 537, »Andelsbladet« 1908, Side 881.

der knap var tilstrækkelig afgæret. Der var forøvrigt Bestemmelser om Registrering af Mælkeudsalg, disses Renlighed og Vandforsyning, om Renlighed, Lys, Ventilation og Vands Tilløb og Afløb i og fra Kostalde, Forbud imod at Personer med smitsomme Sygdomme malke eller tager Del i Mælkens Behandling (saaledes som det for nylig med ubehageligt Resultat fandt Sted i Danmark), Forbud imod at sælge Mælk af syge Køer eller blande den med anden Mælk.

De »Milk and Dairies Ordres«, der kan udstedes under den nye Lov, kan omfatte:

- a) Registrering af alle Mejerier (Dairies, se Forklaring ovenfor) hos den lokale Myndighed;
- b) Inspektion af Mejerier og de der arbejdende Personer;
- c) Forebyggelse af det sundhedsfarlige ved at inficeret, smittet eller snavset Mælk sælges til Forbrug eller benyttes ved Tilvirkning af Fødevarer;
- d) Forbud mod Farvning af Mælk eller Tilsætning af skummet Mælk, Vand eller andre Stoffer til Mælk for Salg, eller Skumning af Mælk til Salg eller Regler for saaledes behandlet Mælks Salg til Menneskeføde;
- e) Regler for Afkøling, Forsendelse og Detaillering af Mælk til Salg eller Oparbejdelse til Menneskeføde;
- f) Mærkning, Identificering og Forsegling af Beholdere for Forsendelse af Mælk;
- g) Fastsættelse af Betydningen af Benævnelsen »Certified Milk« (pasteuriseret Mælk, Børnemælk, Mælk fra undersøgte Besætninger eller lign.) og Regler for Benyttelsen af denne Benævnelse i Forbindelse med Salg af Mælk, og Forbud mod Misbrug af Benævnelsen.

Saadanne Ordre har Lovkraft og Overtrædelse af dem straffes som Overtrædelse af Loven (se ovenfor). Der er derfor truffet visse Foranstaltninger for, at Centraladministrationen ikke skal faa for megen Magt. Det bestemmes saaledes, at disse Ordre skal forelægges Parlamentet snarest muligt efter at de er udstedte, og hvis enten Over- eller Underhuset inden en Frist af 40 Dage ved en Adresse

til Kongen beder om, at Ordren maa blive ophævet, skal den ophæves, dog saaledes, at hvad der alt er sket under den, ikke afficeres deraf.

Det Maskineri, der tilvejebringes eller sættes i Bevægelse for at forhindre Salg af tuberkuløs Mælk, er i Korthed følgende. Det vigtigste er maaske nok § 7, Ansættelsen af Dyr læger i de forskellige Kommuner. I nogle Kommuner er der alt saadanne ansat under Loven af 1894 om smitsomme Sygdomme hos Husdyr; de faar da de Pligter, som følger af denne Lov. I de andre Kommuner kan der, og skal der hvis L. G. B. forlanger det, ansættes Dyr læger, og der er i Loven af 1914 sket det betydelige Fremskridt, at der forlanges, at saadanne kommunale Dyr læger skal være Medlemmer af »Royal College of Veterinary Surgeons«, altsaa fuldt kvalificerede. Det kan ogsaa forlanges, at der indrettes de fornødne bakteriologiske Laboratorier til Undersøgelse af Mælk. Der er maaske ingen Overflod paa Dyr læger, egnede for de nye Hverv Loven skaber, og der er ganske sikkert ikke i alle Kommuner nogen stærk Følelse af deres Nødvendighed, men under Loven vil der, ved Ministeriets diskrete Tilskyndelse, efterhaanden komme baade veterinære kommunale Embedsmænd og Forstaaelse af den Nytte, disse er til. Medens tidligere Undersøgelse af Kvæg var overladt til Embedslægerne, er der i Lovens § 12 udtrykkelig bestemt, at enhver saadan Undersøgelse skal udføres af en Dyr læge. Dette er en offentlig Anerkendelse af Dyr lægernes Betydning, som hidtil har været savnet.

Naar en Embedslæge har Grund til at formode, at der sælges tuberkuløs Mælk fra Køer i hans Distrikt, kan han lade Dyr lægen undersøge Køerne, hvorefter Embedslægen indberetter til Raadet, som kan stævne den, der producerer eller forhandler Mælken, til at møde for Raadet, eller til inden en given Frist paa mindst 48 Timer at forklare, hvorfor der ikke skulde udstedes Forbud mod Salg af Mælken fra de Køer. Hvis denne Forklaring ikke kommer, eller ikke findes fyldestgørende, kan Raadet forbyde

Brugen til Menneskeføde af Mælken fra Besætningen eller fra enkelte Køer i den eller stille visse Betingelser for Brugen, f. Eks. at den først bliver kogt. Hvis et saadant Forbud, med nærmere Begrundelse, nedlægges, skal der sendes en Genpart til L. G. B. og til Landbrugsministeriet. Bliver Resultatet, at der ikke udstedes et Forbud, skal Vedkommende holdes skadesløs for de rimelige Udgifter, han har haft ved at afværge Forbudet. Han kan ogsaa appellere Sagen til Rettens Afgørelse, hvis der udstedes Forbud. Hvis han ikke selv ved sin Forsømmelse har fremkaldt Forbudet, skal han have Erstatning for den Skade, han lider derved, eller ved at Forbudet ikke hæves, saa snart der er Grund dertil. Naar et saadant Forbud forhindrer ham fra at levere kontraheret Mælk, skal dette ikke kunne regnes som et Kontraktbrud. Leverer han Mælk imod Forbudet, ifalder han Straf som ovennævnt.

Sælges der i et Distrikt tuberkuløs Mælk fra Køer i et andet Distrikt, skal Embedslægen i førstnævnte Distrikt anmelde dette til sin Kollega for det Grevskab eller den Bykommune, hvor Køerne findes, hvorefter denne skal lade Køerne undersøge, idet førstnævnte Embedslæge eller en Veterinærinspektør paa hans Vegne, ligesom ogsaa en Dyr læge paa Koholderens Vegne skal gives Lejlighed til at overvære Undersøgelsen. Resultatet af denne skal af Raadet for det Distrikt, hvor Køerne findes, sendes i Genpart til den Embedslæge, som anmeldte Sagen, ledsaget af en veterinær og bakteriologisk Beretning samt af en Meddelelse om, hvad der er foretaget som Følge af Undersøgelsen.

Der gives udførlige Regler for Retten til og Fremgangsmaaden ved at tage Prøver af Mælk. Ret til at tage Prøver har Inspektører under L. G. B., Embedslæger eller de Personer, som disse maatte sende med Autoritet til at handle paa deres Vegne, dog at Embedslægen eller hans Udsending ikke kan tage Prøver udenfor deres Distrikt, med mindre L. G. B. bemyndiger dem dertil. For at Resultatet af en Undersøgelse af en saadan Mælkeprøve skal

kunne bruges for Retten ved en Anklage under denne Lov eller under Lovene af 1875 til 1907 om Salg af Levnedsmidler (herunder Margarinelovene), skal der ved Prøvetagningen følges den Fremgangsmaade, som er foreskrevet i sidstnævnte Love: man skal købe den Mælk, man vil bruge til Prøve; naar man har købt og betalt for Mælken, skal man meddele Sælgeren, at man har købt Mælken for at lade den undersøge; Prøven skal derefter deles i 3 Dele, som hver for sig skal indpakkes, forsegles og mærkes, alt paa passende Maade; den ene Del skal derefter leveres til Sælgeren; en af de andre to Dele skal undersøges og den tredje skal opbevares til eventuel senere Undersøgelse. Saaledes omgærdes Sælgeren imod Overgreb fra Autoriteternes Side. Sælges der i et Distrikt tuberkuløs Mælk, som kommer fra et andet Distrikt, kan Embedslægen for det Distrikt, hvor den sælges, paalægge Embedslægen i det Distrikt, hvor Mælken produceredes, at tage Prøver af Mælken og sende førstnævnte Embedslæge en Del af Prøven.

Der er endnu to Bestemmelser i Loven, der fortjener en kort Omtale. Den ene, i § 8, paalægger L. G. B. at udstede en Bekendtgørelse under den Lov af 1907, hvorunder Ministeriet alt har udstedt Bekendtgørelser om Indførsel af Kød og om fordærvet Kød (i 1908 og 1909), og om Mælk og Fløde (i 1912); den nye Bekendtgørelse skal træffe Bestemmelser om Indførsel af Mælk og Mejeriprodukter for at sikre den offentlige Sundhed. Det er altsaa en Fremtidssag, og det vil være bedst at afvente Affattelsen, før der siges noget nærmere derom. Kun turde det paa Forhaand kunne siges, at Bestemmelsen ikke kan komme til at genere Indførsel til England af danske Mejeriprodukter, da disse alt opfylder alle rimelige Fordringer til Sundheden. Det danske Mejeribrug maa snarest være interesseret i, at Fordringerne fra engelsk Side skærpes saa meget som mulig, da faa Lande vil være saa godt rustede til at tilfredsstille dem som netop Danmark.

Den anden Bestemmelse, i § 9, gaar ud paa at be-

myndige Sundhedsraadet i Kommunerne til med L. G. B.'s Samtykke at oprette Depoter for Leverance af Børnemælk, speciel tilberedt Mælk til Børn under to Aar; Mælken maa ikke leveres til lavere Pris end den, hvori den staar Kommunen. Der er det ejendommelige ved denne Lovbestemmelse, at den kommer en Postdag for sent eller rettere adskillige. I Januar 1907 skrev jeg *) om syv eller otte kommunale Mælkeforsyninger, specielt om Resultaterne af en i Liverpool, som mentes at have holdt Liv i 1400 Børn aarlig, som ellers vilde være døde. Og jeg omtalte, at det i Slutningen af 1906 rygtedes, at *John Burns* »havde til Hensigt at give de lokale Myndigheder den Retsstilling til at indrette saadanne Depoter for pasteuriseret Mælk, som de for Tiden synes at savne«. Man har i L. G. B. i over syv Aar set gennem Fingre med, at disse Kommuner anvendte Midler til dette Formaal, skønt der savnes Lovhjemmel dertil; i Betragtning af det gode Formaal og det gode Resultat, og formentlig fordi der ikke er rejst Protest derimod fra Beboernes Side, har L. G. B. undladt at gøre, hvad det strængt taget skulde have gjort, nægtet at godkende disse Udgiftsposter i Kommunernes Regnskaber. Nu er denne Anomali endelig fjærnet ved »Milk and Dairies Act, 1914«.

*) »Ugeskrift for Landmænd«, 1907, Side 88.

Danmarks Kreaturbestand i 1914.

Hvert 5. Aar afholdes de almindelige Kreaturtællinger i Danmark, og den sidste af disse Tællinger fandt Sted den 15. Juli 1914. Om denne Tælling har »Statistiske Efterretninger« i de senere Numre bragt en Del Oplysninger, fra hvilke nedenstaaende Tal er hentede.

Det samlede Antal Heste og Føl i Danmark udgjorte i 1914 ca. 567,000. Fem Aar tidligere var Tallet 535,000, d. v. s. at vor Hestebestand i det sidst forløbne Femaar er stegen med næsten 6 pCt. Der har været Fremgang i alle Amter, størst i de jyske, mindst i Øernes. Ribe Amt staar med den største Tilvækst (11.2 pCt.), Maribo Amt med den mindste (1.0 pCt.).

Den samlede Hestebestand fordelte sig saaledes: 12,000 fandtes i Hovedstaden (København og Frederiksberg), 24,000 i Provinsbyerne og 531,000 i Landdistrikterne. Hestetallet i Byerne var omtrent det samme som i 1909 — hele Tilvæksten falder altsaa paa Landet.

Svinebestanden er gaaet meget stærkt frem i de sidste 5 Aar, fra 1,468,000 i Aaret 1909 til 2,497,000 i Fjor. Forøgelsen er saaledes 1,029,000 eller ikke mindre end 70 pCt.! Baade absolut og relativt har Fremgangen været størst i Jylland — saaledes har Tilvæksten været 101.8 pCt. i Randers og 121.3 pCt. i Aarhus Amt —, men ogsaa paa Øerne er Svinebestanden vokset stærkt, og i intet Amt har Forøgelsen været under 40 pCt.

Hvad Hornkvægbestanden angaar, udgjorde den i 1909 2,254,000 Stkr. og i 1914 godt 2,463,000 Stkr. Der har altsaa været en Fremgang paa ca. 209,000 Stkr. eller lidt over 9 pCt. Denne Forøgelse, over 40,000 Stkr. aarlig, er vel ikke saa stor som i den nærmest foregaaende Tællingsperiode, 1903—09, da den aarlige Forøgelse var ca. 70.000, men den maa dog siges at være betydelig.

Ogsaa for Kvægets Vedkommende har Stigningen været langt stærkere i de jyske Amter end i Øernes. Af den samlede Forøgelse falder over de fire Femtede paa Jylland, hvor Tallet steg fra 1.328.000 til 1.495.000 eller med 12.6 pCt., medens Øernes Hornkvægbestand kun forøgedes fra 926,000 til 968,000 eller med 4.5 pCt.

Af Hornkvæget var 1.310,000 Køer og Kvier, som har kælvet. Denne, Malkekøernes, Gruppe, er siden 1905 kun vokset med 28,000 Stkr. eller 2.2 pCt. Derimod er der med Hensyn til Malkekøernes Aldersfordeling foregaaet den betydningsfulde Forandring, at Antallet af unge Køer er steget meget stærkt, medens der har været en stærk Tilbagegang for de ældre Aldersklassers Vedkommende. Den samlede Stigning paa 28,000 fremkommer i Virkeligheden ved, at man har udsendt af Bestanden 15,000 gamle Køer paa 10 Aar og derover og 55,000 paa 6—10 Aar og erstattet disse 70,000 med 98,000 unge Køer paa under 6 Aar. Denne Forøgelse af Malkekobestanden er en Fortsættelse af tidligere Bestræbelser (konstaterede ved de foregaaende Tællinger) i samme Retning.

Tyrenes Antal steg i de sidste 5 Aar fra 73,000 til 96,000 eller med 31 pCt.; ogsaa for disses Vedkommende har der været en meget stærk Forøgelse af de yngste Klasser.

Ogsaa Stuenes Antal er vokset, fra 58,000 til 68,000 eller med 18 pCt. Af disse findes de 62,000 i Jylland. Størst Udbredelse har Studeholdet i Egnene omkring det vestlige Limfjordsbækken, ligesom der ogsaa findes en Del Stude i Marskegnene ved Ribe.

Faarebestanden var i 1909 727,000, i 1914 514,000, altsaa en forholdsvis betydelig Tilbagegang. Jylland har nu mellem 4 og 5 Gange saa mange Faar som Øerne, 419,000 mod 95,000.

Antallet af Geder blev første Gang optalt i 1881. Der fandtes da kun ca. 9300 Geder og Kid. I 1909 var Tallet 40,300 og i 1914 40,500.

Endelig foreligger der Oplysninger om Hønsesholdet. I 1909 var Antallet af Høns og Kyllinger 11.81 Millioner Stkr., i 1914 15.15 Mill. — altsaa en stærk Forøgelse. Henvend tre Femtede af Hønsbestanden findes paa Øerne. For disse var Tilvæksten 29 pCt. fra 1909 til 1914, for Jylland 27 pCt.

Boganmeldelser.

H. Møllgaard: Stofskiftets Fysiologi. Professoren i Dyrefysiologi ved Landbohøjskolen, *Holger Møllgaard*, har ladet sine Forelæsninger over Stofskiftets Fysiologi mangfoldiggøre i Autografi (trykt som Manuskript) hos Boghandler *Arnold Busck*, Købmagergade 49, København. Bogen tæller 158 Sider og koster 5,50 Kr.

Efter i Indledningen at have givet en Oversigt over Stofskiftefysiologiens Historie behandles »Stofskifteforsøgets Metodik« i et udførligt Afsnit. Derefter gaar Forfatteren ind paa »Stofskifte ved Hunger, ved Optagelse af Næring, samt i Hvile og under Arbejde«. Dette er Bogens interessanteste Afsnit.

I tre mindre Afsnit behandles sluttelig: »Stofaflejring i Organismen«, »Teoretiske Betragtninger over Stofskiftet af organiske Næringsstoffer« og »Stofskiftet af anorganiske Stoffer«.

Fremstillingen er særdeles klar, og Ordningen af Stoffet er god og let overskuelig. Det er lykkedes Forfatteren at forelægge det vanskelige, men yderst interessante, Emne »Stofskiftets Fysiologi« i en saadan Form, at Bogen kan læses med godt Udbytte af Folk med ret elementære Kundskaber i Kemi og Fysiologi. Den maa derfor meget anbefales til de Lærere ved Landbrugsskolerne, som underviser i de Fag, hvori Stofskiftet hos Husdyrene behandles. Men vel oplyste Landmænd vil ogsaa kunne læse Bogen med Udbytte.

Professor *Møllgaards* Forelæsninger over Mælkesekretionen Fysiologi kan købes for 4.50 Kr.

I. Brink Lassen.

En dansk Landmand: Laurits la Cour til Skjærsø. Af *Morten Pontoppidan*. 160 Sidér. (G. B. N. F. Københ.).

I 1877 udgav *Frederik Barfod* et ret stort Skrift om »Laurits la Cour og Ellen Kirst. Poulsen«, der vel giver en interessant og varmtfølt Skildring af disse 2 udmærkede Mennesker, men der tillige (som *Pontoppidan* fremhæver) er skreven »med en Vidtløftighed og en vis formløs Sammenhoben af Enkeltheder, som hindrer Overskueligheden og giver det hele Arbejde mere Præget af en Materialesamling end af en udformet Levnedstegning«. Paa Opfordring af Slægterne *la Cour* og *Barfod*

har *Morten Pontoppidan* derfor foretaget en Bearbejdelse af *Fr. Barfods* »Materialiesamling«, og Resultatet er blevet det foreliggende lille Skrift.

Det var i 1825, kun 23 Aar gammel, at *Laurits la Cour* købte Herregaarden Skjærsø ved Æbeltoft. Faa Aar efter begyndte der for Landbrudet en lang og lykkelig Udviklingsperiode med nye og mere rationelle Fremgangsmaader, og ikke alene for sin egen Egn, men for en vid Omkreds blev *la Cour* Banebryderen for de fleste af Tidens Forbedringer: han var en bekendt Studeopdrætter*), en Foregangsmand paa Kartoffelavlens og Hededyrkningens Omraader, men særlig havde han sin Styrke i alt, hvad der vedrører en fortrinlig Dyrkning af Jorden — han var i det hele (som *Fr. Barfod* siger om ham) »en saa helstøbt Landmand, som vi kun have set faa«. I al sin Gerning støttedes han af sin dygtige Hustru, og begge var de varmtfølende og sjældent sympatetiske Personer.

Om dette og meget mere læser man med stor Interesse og Fornøjelse i *Pontoppidans* Skrift. Nægtes kan det imidlertid ikke, at Indtrykket af *la Cours* og hans Hustrus Personligheder sikkert vilde have staaet kraftigere i Læserens Bevidsthed, hvis Forfatteren ikke stadig havde anslaaet Lovprisningens Toner. Selv de bedste Personer har jo deres smaa menneskelige Skavanker, men man fristes til at sige, at de her skildrede 2 Mennesker hører hjemme fra før Syndefaldet. Hvor udmærkede de end var, burde de staa for os baade i Lys og Skygge. Nu falder der i Virkeligheden kun saa stærkt et Lys over dem, at deres Personlighedspræg noget udviskes derved.

P. Holt's Lommebog for Landmænd for Aaret 1915. Halvtred-sindstyvende Aargang. (N. C. Roms Forlag. København).

I Aaret 1866 udkom *Holt's* Lommebog for Landmænd for første Gang og er siden da udkommen hvert Aar. Den var ikke den første i sit Slags. Allerede i 1857**) havde Godsejer A. *Valentiner* udgivet en Lommebog for Landmænd, der var en, navnlig for de større Landmænd beregnet, nyttig og god Lommebog. Den fik imidlertid kun en kort Levetid, hvorimod *Holt's* Lommebog, der oprindeligt særlig var beregnet for de mindre Landmænd, nu fejrer sit 50 Aars Jubilæum. En Lommebog op-

*) I nærværende Tidsskrift (1860) har han under Mærket »En gammel Studefeder« skrevet en Afhandling om »Studefedning i Jylland«.

**) Ikke, som andet Steds anført, i 1860.

naar selysagt kun en saa lang Levetid, naar den baade er praktisk indrettet til de daglige Optegnelser og paa omhyggelig Maade bringer de Oplysninger, som det for Landmanden er nødvendigt at kende. Lommebogen er, paa Grund af sine gode Egenskaber, en i mangfoldige Landmandshjem kjær, aarlig tilbagevendende, Gæst, der selvfølgelig ikke her behøver nogen nærmere Præsentation.

Der følger med Lommebogen et af Statskonsulent *K. Hansen* forfattet fornøjeligt lille Hefte om vort Landbrugs Udvikling i de sidste 50 Aar, endvidere bringer den et Billede af *P. Holt* med en dertil knyttet Festartikel af *N. C. Rom*. Meget tilbøjelig er man jo ikke til at gaa i Rette med de i Festartikler gængse stærke Udtryk, men ét bør dog anholdes i den foreliggende Artikel, nemlig naar det hedder, at Lommebogen har »en stor Del af Æren« for de i de sidste 50 Aar »gjorte uhyre Fremskridt og derved vundne Velstand«. Dette er dog at skyde for højt over Maalet! Men selv om Lommebogen maa nøjes med, lad os sige, kun en lille Del af Fortjenesten for de skete Fremskridt, er dette ogsaa al Ære værd og berettiger med Rette til at fejre dens Jubilæum.

Jordskyld. Af Dr. phil. *C. N. Starcke*. 261 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Kemisk Undersøgelse over Mælkens Koagulering og Koaglets Opløselighed i Saltvand. Af Professor, Dr. phil. *Orla-Jensen*. 23 Sider. (Særtryk af »Det kgl. d. Videnskabernes Selskabs Forhandlinger«. 1914, Nr. 4. (Københ.).

Statens Redskabsprøver. 1. Beretning. Organisation af Statens Redskabsprøver. Meddelelser fra Nyhedsudvalget. 24 Sider. **2. Beretning.** Arbejdsprøve med Husmandsplove ved Odense 1914. Enkelt- og Nyhedsprøver med forskellige Plove 1914. 51 Sider. (August Bangs Boghandel, Københ.).

Fortegnelse over samtlige Andels- og private Mejerier i Danmark. 2. Udgave. Udarbejdet af Kontoret for Mejeristatistik, Odense, ved *Johannes Kyed*. 72 Sider. Det fremgaar af Fortegnelsen, at der for Tiden findes 1180 Andelsmejerier og 359 private Mejerier i Danmark. (Odense).

Overstigt over de af Danmarks geologiske Undersøgelse i Finansåret 1913—1914 udførte landøkonomiske Arbejder. Udgivet af Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. 17 Sider. (C. A. Reitzel's Bogh. Københ.).

Mindre Meddelelser.

Bestyrelsesmødet den 18. December 1914 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Til Stede var Præsidenterne: Lensgreve *F. Moltke*, Kammerherre *Carl Bech* og Professor *T. Westermann*. Af Bestyrelsesraadet var mødt Dhrr. Gaardejer *H. Andersen*, Højetoftegaard, Etatsraad *Harald Branth*, Professor *B. Bøggild*, Lærer *Chr. Christensen*, Proprietær *C. Hansen*, Gaardejer *J. P. Jensen*, Direktør *H. Junker*, Direktør *Anders Nielsen*, Proprietær *P. Olufsen*, Greve *L. Reventlow*, Lensbaron *Rosenkrantz*, Forpagter *G. F. Schroll*, Forpagter *Selchau Hansen*, Jægermester *F. H. Skov*, Forpagter *Chr. Sonne* og Forpagter *J. Willumsen*.

Da der vil blive givet Meddelelse i Referatet fra Generalforsamlingen om de stedfundne Valg, om Optagelse af nye Medlemmer, om Godkendelse af Selskabets Regnskab for Aaret 1913—14 samt om de forskellige paa Dagsordenen opførte Æmner, som ogsaa findes paa Dagsordenen for Generalforsamlingen, henvises her til Referatet fra denne, hvilket vil blive paabegyndt i Tidsskriftets næste Hefte. Kun skal følgende refereres her:

Efter at Valgenes Udfald var meddelt, udtalte den ledende Præsident, Lensgreve *Moltke* følgende: Af de af Landboforeningerne valgte Medlemmer af Bestyrelsesraadet er der 2, derfratræder med dette Aars Udgang, nemlig Godsejer *G. de Lichtenberg*, Hessel, der blev valgt ind i Raadet i December 1894, og Gaardejer *J. P. Jensen*, Toftegaard, der valgtes i December 1900. Den første har i en lang Aarrække været Medlem af vort Læringleudvalg, den anden er Medlem af vort Belønningsudvalg. Vi skylder dem begge en hjertelig Tak baade for udmærket Arbejde i Udvalgene og for loyalt og behageligt Samarbejde her i Bestyrelsesraadet. Vi vil bevare Dhrr. i venlig Erindring og haaber sikkert, at de vil bevare deres Interesse for vort gamle Selskab.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende 3 Foredrag: Onsdagen den 27. Januar vil Pro-

fessor *Harald Goldschmidt* holde Foredrag om »Rentabilitets-Fodringsforsøg med Malkekøer i Vinteren 1913—14«, Onsdagen den 17. Februar vil Læge *M. Hindhede* holde Foredrag om »Kosten paa Landet og i Byen«, og Onsdagen den 24. Marts vil Professor, Dr. phil. *F. Kolpin Ravn* holde Foredrag om »Bakterierne som Plantefjender«.

Skovbrugets økonomiske Betydning for Sverige er som bekendt meget stor, Sverige er Evropas skovrigeste Land, og ikke mindre end 52 pCt. af hele Arealet er bevokset med Skov. Efter Sverige følger Rusland med 41 pCt., Tyskland med 26 og Norge med 22 pCt., medens Danmarks Skovareal nu er omtrent en halv Snes Procent.

Efter nogle paa den baltiske Udstilling fremstillede Tavler fremgaar det, i Følge »*Landtmannen*«, at Brutto-Salgsværdierne af de svenske Skoves aarlige Afkastning beregnes til ikke mindre end 572.5 Mill. Kr. De vigtigste Poster er følgende: Skovene leverer af Raavarer til Savværksindustrien for ca. 200 Mill. Kr., til Husanvendelse for ca. 165 Mill. Kr. og til Træmassetilvirkning for 115 Mill. Kr. Skovene bidrager altsaa direkte og indirekte med ca. 1½ Mill. Kr. daglig til det svenske Folks Udkomme.

Skovenes Værdi er beregnet til:

Statsskovene	230.439.000 Kr.
Øvrige offentlige Skove.....	79.104.000 —
Private Skove.....	1.247.651.000 —
Ialt...	1.557.194.000 Kr.

Skovenes Udstrækning veksler stærkt i de forskellige Len. Saaledes udgør Skovarealet i Västernorrlands og Gäfleborgs Len ikke mindre end 82 pCt. af hele Arealet, men i Malmøhus Len kun 9.5 pCt.

CHR. COLBIORNSEN.

Direct. pens.

18 Clements. post.

Christian Colbjørnsen, hans Liv og Gerning.

Tale holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
paa Hundredaarsdagen efter hans Død den 17. December 1914.
Af Redaktør *Anton Bing*.

Den ledende Præsident, Lensgreve *F. Moltke*, aabnede Mødet med at udtale følgende: Det er i Dag 100 Aar siden, at *Chr. Colbjørnsen* afgik ved Døden. I Følge Selskabets Stilling som Landets ældste Landbruksorganisation, hvis Præsident *Colbjørnsen* var fra 1788—1794, har vi ønsket paa denne Dag at hædre hans Minde. Det var os om at gøre, at det blev en Mand af Landbrugets Midte, der ved denne Lejlighed førte Ordet, og vi har derfor rettet en Henvendelse til Redaktør *Anton Bing* om at paa tage sig dette Hverv, og han har velvilligt imødekommet vor Opfordring.

Jeg skal dermed give Ordet til Hr. Redaktør *Bing*.

Den 23. Februar 1815 afholdtes der et Møde i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab — netop i den samme Sal, hvor vi nu er forsamlede. Det var da halvtredie Maaned siden, at *Christian Colbjørnsen* var afgaaet ved Døden, og i sin Mindetale over ham udtalte Selskabets daværende Præsident, den højtfortjente *Jonas Collin*, følgende Ord:

»Hvad du har virket for den danske Agerdyrker og derved for Grundvolden til vort Fødelands Velstand: dansk

Agerdyrkning, det skal blive bevaret i taknemlig Erin-
dring, saalænge Ploven føres over danske Sletter!«

Tiden har ikke gjort disse Ord til Skamme. Hvad der end siden har optaget Sindene, i Medgangs og Modgangs Dage, har danske Mænd bestandig set tilbage paa hin Periode i vort Folks Historie som en fredlyst Plet, hvorom alle har samlet sig i Taknemlighed og Beundring. Ikke saaledes at forstaa, at det hele Folk i Enighed og Samdrægtighed gik til Løsning af en paatrængende Opgave; der var en langvarig og hidsig Kamp at bestaa for at opnaa de ønskede Resultater. Vel ikke en Kamp, hvor der flød Blod, men en Kamp, hvor modstridende Interesser og Anskuelser satte Lidenskabens voldsomt i Bevægelse paa begge Sider, en Kamp, hvor det figurlig talt gjaldt Liv eller Død, baade fordi det sunde Liv i Samfundet her gjorde sin Ret gældende, og fordi de ledende Mænd satte hele deres Personlighed ind paa at føre Kampen til Ende.

Og det, der kaster en særlig Glans over hine Dage, det skyldes dette, at det ikke var en enkelt Klasse eller et enkelt Samfundslag, der rejste sig for at erhverve en Ret, man hidtil havde forholdt det. Det var Repræsentanter for andre Samfundsklasser, for Adel og Borgerskab, der førte an i Kampen for Bondestandens Frigørelse — og blandt disse Mænd indtog *Chr. Colbjørnsen* sin Plads i første Række.

Naar Præsidiet da har ønsket, at vi her i vort Selskab, hvis Præsident Colbjørnsen var i 6 Aar (1788—1794), paa Hundredaarsdagen efter hans Død skulde drage Minderne frem om hans Liv og Gerning, og har overdraget mig at føre Ordet, saa har jeg paataget mig det under den Forstaaelse, at det her ikke gjaldt at kaste et nyt historisk Lys over Tiden og Personligheden, hvad jeg ikke kunde paatage mig, men at vi skulde søge i Fællesskab at genopleve i Erindringen, hvad der forhen er fortalt om Colbjørnsens Liv og Arbejde i Samfundets Tjeneste.

Men for at dette kan forstaas, maa jeg, ganske løst skitseret, give et Udsyn over Tilstanden i Landboforhol-

dene, saaledes som de forelaa, forinden Colbjørnsen optraadte paa Arenaen.

De Ord af Jonas Collin, som jeg før citerede, om Agerdyrkningen som Grundvolden for Landets Velstand, var ikke en ny Tanke, han udkastede. Gennem hele det 18. Aarhundrede indtager Lndboforholdene en vigtig Plads i Regeringernes Overvejelser — allerede Frederik IV's Ophævelse af Vornedskabet i Begyndelsen af Aarhundredet vidner jo derom — og hos Forfattere, der behandler landøkonomiske og nationaløkonomiske Emner. Man havde Blikket aabent for Landbrugets Betydning og at det trængte til at fremhjælpes. Men i Valget af Midlerne famlede man, og der, hvor Brøsten var størst, turde man ikke gribe kraftigt ind. Gamle Fordomme og gamle Rettigheder stillede sig imod.

Landbrugets mislige Stilling var af dobbelt Art: Et forældet Landbrugssystem og den sociale Fordeling af Rettigheder og Pligter indenfor Landbostanden.

Jeg skal ikke her dvæle ved det første Punkt: Fællesskabet og Trevangsbruget og hvilken Hemsko dette System lagde paa Udviklingen i Tidens Løb. Til Trods for Lovgivningen om Udskiftningen og dygtige Godsejeres Bestræbelser blev det et stort og bekosteligt Arbejde at rykke den gamle danske Landsby op med Rode.

Medens det vel kan siges, at paa dette Punkt var Interesserne fælles, stillede Sagen sig helt anderledes med Hensyn til Forholdet mellem Herremand og Bonde. Efterhaanden sam Tiden skred frem, havde dette udviklet sig til et Husbondforhold, hvor Grænserne for Herremandens Ret over Bonden var flydende. Ihvorvel man ikke kan være blind for at Tilstanden oprindelig var opstaaet af visse fælles agrariske og sociale Interesser, gjorde dog i Tidens Løb den Stærkeres Ret sig her i høj Grad gældende, men som altid i slige Tilfælde begrundet i Nødvendigheden: Nødvendigheden i at erholde den for de store Gaarde fornødne Arbejdskraft, Nødvendigheden i at

have Folk til at overtage de fæsteledige Gaarde, og Nødvendigheden i at sætte Godserne i Stand til at kunne opfylde den Pligt, som paahvilede dem, at stille Mandskab til Landmilitsen.

Vi kender alle de Byrder, som disse »Nødvendigheder« lagde paa Bonden:

Hoveriet, der blev mere og mere ubestemt og udvidet, efterhaanden som Herregaardsjorderne øgedes og Driften forbedredes;

Tiendens Optrædning i Kærven;

Overtagelse af Fæstegaardene uden Syn, og

Herremanden som Skifteforvalter i Bondens Bo, med en sædvanmæssig Ret til selv at indsætte Vurderingsmænd over Gaardens Tilstand ved Afleveringen; og

Straffemidlerne mod genstridige Bønder: Træhesten, Halsjernet og Hundehullet, hvortil Ordene i Danske Lov og Fæstebrevet om »Hørighed og Lydighed« mod Husbonden gav en formentlig Ret — alt maatte virke som en Tynge, en Underkuelse af Landets talrigste Stand.

Men mest virkede Stavnbaandet hertil. Jeg skal ikke gennemgaa dets Historie i dets Udvikling, kun minde om, at i dets strengeste Form var Bonden bundet til det Gods, paa hvilket han var født, fra det 4. Aar til det 40. Aar, og ingen Landsoldat maatte nedsætte sig andet Steds end paa det Gods, fra hvilket han var udskrevet, og paa dette skulde han være pligtig at fæste Gaard.

Hvad disse Forhold førte til af Misbrug, af Handel med Bønder som Godsets Inventar, af Trusler og Overgreb fra Godsets underordnede Tjenestemænd, Ridefoged og Ladefoged, derom foreligger der talrige Vidnesbyrd.

Det havde ikke manglet paa Arbejde for at bringe en bedre Tilstand til Veje. Der gik i det 18. Aarhundrede en ny Aandsstrømning henover Europa, der optog til Drøftelse Samfundsforholdene og Menneskets Stilling og Rettigheder indenfor disse. Statsmændene og de intelligente Kredse i Landene lyttede til den nye Lære, og gen-

nem Litteraturen og de Mænd, der havde foretaget Studierejser i Udlandet, naaede den ind over Danmarks Grænser.

Allerede før den Tid havde *Arent Berntsen* midt i det 17. Aarhundrede i sit Værk »Danmarckis og Norgis fructbar Herlighed« klaget over Hoveriet og Vornedskaabet, og op gennem Tiden optræder Forfattere, der henvender Opmærksomheden paa Trangen til Reformer. I det af *Adam Gottlob Moltke*, den første Lensgreve til Bregentved, i Midten af det 18. Aarhundrede grundlagte Tidsskrift »Danmarks og Norges økonomiske Magasin« tages Spørgsmaalene op, endvidere kan nævnes *Frederik Lützens* »Økonomiske Tanker til højere Eftertanke«, *Jens Schelderpup Sneedorfs* »Den patriotiske Tilskuer«, og den bekendte *Oeder*, Stifteren af *Flora Danica*, gør sig i et paa en Gang frisindet og besindigt Skrift til Talsmand for at give Bonden fuld borgerlig Frihed og Ejendom af den Jord, han dyrker.

Senere, i Aarhundredets sidste Fjerdedel, opstaar der en Rigidom, man kunde næsten sige en Syndflod af større og mindre Skrifter for og imod indgribende Reformer, der i de intelligente Kredse forbereder Stemningen og gør Landbosagen til Dagens Spørgsmaal.

Og fra Litteraturen gik visse af Reformerne over til Udførelse i Praksis; oplyste og fremsynte Godsejere gav Eksemplet. Der var *Grev Stolberg* som Administrator for Enkedronningen *Sofie Magdalenes* Gods paa Hørsholm, den ældre *Bernstorff*, der klogt og rationelt omskaber Bøndernes Vilkaar paa sit Gods, lige som ogsaa *Grev A. G. Moltke* her maa nævnes som Foregangsmand ved sine dygtige Foranstaltninger paa Bregentved. Og ikke faa humane Godsejere fulgte Eksemplet. Men fra Regeringens Side holdt man sig ængstelig tilbage. Vel fortolkede Generalprokuren *Henrik Stampe Lovene* i Humanitetens Aand under *Frederik V* og *Christian VII*, og forskellige Kommissioner og Forordninger søgte at begrænse det ubestemte Hoveri, men Frygten for at svække Godsejerne til Statens Skade og for at Bondens Frigørelse skulde

afstedkomme et Kaos, der berøvede Landbruget sin Arbejdskraft og Hæren sine Soldater, holdt den tilbage.

Men uden Love og Regler og en kraftig Regering til at gennemføre saadanne, var Sagen haabløs.

Da kom endelig Forløsningens Time. Den Dag — den 14. April 1784 — da den 16-aarige Kronprins Frederik første Gang tog Sæde i Statsraadet og efter en forud lagt Plan forelagde sin sindssyge Fader til Underskrift en Forandring af Statsraadets Sammensætning, den Dag lysnede det for den danske Bondestand. Den ny Tid var indledet.

Den betydeligste Mand i det nye Ministerium var *Andreas Peter Bernstorff*. Han vendte efter 4 Aars Forløb atter tilbage til Danmark, og alle saa hen til ham, hvis Statsmandsevner, ædle og humane Sind og retsindige Karakter alt tidligere havde skaffet ham en sjælden Popularitet. Som Udenrigsminister maatte han vel ved hele dette indenrigske Foretagende komme til at staa noget i Baggrunden, men det var Reformvennerne en uvurderlig Støtte at vide ham paa deres Side, og i Statsraadet blev han deres trofaste Talsmand.

Den Mand, hvis Navn svæver paa alles Læber, naar Talen er om Landboreformerne, er *Christian Ditlev Reventlow*, Lensgreven til Pederstrup og Christianssæde. Han havde været virksom ved de hemmelige Forhandlinger, der førte til Regeringsforandringen og Bernstorffs Tilbagekaldelse, og derved vundet Kronprinsens Tillid; og i August 1784 bliver han udnævnt til 1. Deputeret i Rente-kammeret, det Ministerium, hvorunder Landbosagerne væsentlig sorterede. Besjælet af den nye Tids humane Ideer og en frejdig Tro paa deres Gennemførelse, udrustet med en kraftig Vilje og et udmærket Administrationstalent, men ogsaa med klog Besindighed, skred han til Værket. Og med et lykkeligt Blik valgte han til sin Medarbejder *Juristen Chr. Colbjørnsen*.

En ualmindelig Livsbane havde denne Mand allerede gennemskredet. Han var født i Norge paa Sørum Gaard i Christians Amt den 29. Januar 1749 og hørte til en anset

Slægt. Blandt hans Aner kan nævnes hans Farfaders Søster, den bekendte Præstekone Anna Colbjørnsdatter, der viste sit Mod og sin Snildhed under Carl XII's Indfald i Norge 1716. Han kom i sit 9. Aar i Christiania Latin-skole, og da Faderen, der var Regimentskvartermester, døde i Holsten 1761, tog en Slægtning, *Amtmand Chr. Petersen* sig af ham, og holdt ham i Latinskolen nogle Aar. Da Amtmanden forflyttedes til Bergen, tog han Dren-gen med sig, gav ham Lejlighed til at deltage i Embeds-forretningerne paa sit Kontor, og lod ham samtidig fort-sætte sine Studier. Omkring Aaret 1771 drager Colbjørn-sen til København og tager i Juli 1773 Studentereksamen; to Dage efter bliver han juridisk Kandidat, og endnu i November s. A. modtager han Bestalling som Højesterets-advokat. I Sandhed! Befordringen maa have gaaet lettere for sig i hine Dage end i vore. Det er dog rimeligt, at hans 5 Aar ældre Broder, *Jacob Edvard Colbjørnsen*, der var en udmærket Jurist, har bistaaet ham ved Studiet og banet Vejen for ham. Denne Broder var iøvrigt ogsaa blevet Højesteretsadvokat i samme Aar, som han var blevet juri-disk Kandidat, men havde i 1772 omskiftet denne Stilling med Professoratet i Lovkyndighed ved Københavns Uni-versitet; muligt at han har søgt at holde Pladsen aaben for Broderen.

Colbjørnsen vinder hurtigt Anseelse og Yndest som Advokat; hans gode Uddannelse som praktisk Jurist paa Amtmandskontoret i Norge kommer ham her til Nytte, men navnlig hans sjældne Begavelse og Dygtighed. Han besad et skarpt juridisk Hoved og en Veltalenhed, der vekslede fra svulmende Patos til bidende Spot; dertil en udviklet Retssans og en ærlig Vilje til at kæmpe for Ret-ten. — Lad os høre, hvorledes en af hans Samtidige, *K. L. Rahbek*, udtaler sig om ham:

»Han var lige Mester i Epigrammet og Panegyrikken, lige øvet i at svinge Lynstraalen og slynge Blomsterkranse« — og et andet Sted kalder han ham: »Demosthenes Col-bjørnsen med den Gracchus-Ild, det mirabeauske Vid,

den demostheniske Veltalenhed, den mangesidige Sagkyn-
dighed, den Normandsiver for Frihed og Ret.»

Der er under denne gammeldags Form virkelig givet
en rammende Karakteristik af Colbjørnsens mangesidige
Personlighed.

Thi paa ham havde Tidsaanden sat sit Præg, den
Aand, der skulde føre til det store Gennembrud: den fran-
ske Revolution. Han nærrede en levende Begejstring for
Frihedens Sag og for Anerkendelsen af Menneskets natur-
lige Rettigheder i Borgersamfundet, og han var en svoren
Fjende af al Standsulighed. Med hans ildfulde Karakter
og til Tider store Voldsomhed i Angrebet, kunde jeg vel
tænke mig ham — om han havde levet under en sydligere
Breddegrad — springe op paa en Stol i Palais Royal's Have
og som en anden *Danton* kalde Borgerne til Kamp mod
Tyranniet. Nu levede han under en nordligere, en køli-
gere Breddegrad, og hans Begejstring tog en anden Ret-
ning. Ikke mod Enevælden vendte han sine Vaaben, men
mod de Forrettigheder og Misbrug, der havde optaarnet
sig under denne. Aristokrati og Lenstyranni vilde han til
Livs — borgerlig Frihed og lige Ret for alle under den
saakaldte »oplyste Enevælde«, det var det Ideal, der fore-
svævede ham.

Jeg har nævnt, at han tidlig gjorde Carrière som Ad-
vokat, og den bragte ham rigelige Indtægter. *Aug. Hen-
nings*, en frisindet Embedsmand, der stod den Bern-
storff'ske Kreds nær, angiver den ved Midten af 1780'erne
til 10,000 Rdl., et Beløb, der paa hin Tid betød mere end
nu. I Regeringskredsene faar man Øje for hans Dygtig-
hed, han kommer i »Rangen«, bliver 1776 Justitsraad og
udnævnes i 1780 til Kammeradvokat, Rentekamrets Rets-
konsulent og Sagfører.

Men et svageligt Helbred og et nervøst, febrilsk Tem-
perament slider paa hans Kræfter. Allerede 1778 indgiver
han en Ansøgning om at maatte komme i Betragtning,
naar et Amtmandsembede i Norge bliver ledigt, og han
anfører i denne, at hans Helbred forbyder ham at fort-

sætte som Advokat, da den Bevægelse, hans Blod sættes i »saa ofte jeg taler offentlig, forøger min Gigtsvaghed, saa at jeg daglig, efter at have talt i Højesteret, maa udstaa de bitreste Smerter«. Dette har vel ogsaa fremkaldt hos ham det pirrelige Sind, der var ham egen; han taalte ikke gerne Modsigelse eller Modstand, og han havde vanskeligt ved at underordne sig, hvad enten det gjaldt hans Overordnede i Kollegiet eller Justitiarius i Højesteret. Allerede Aaret efter sin Ansættelse søger han Afsked som Kammeradvokat, men Rentekamret vilde ikke slippe ham, og Ansøgningen blev afslaaet i de mest smigrende og anerkennende Udtryk. Men 1785 kom det til et Brud med Højesteret. I en Retssag, som Colbjørnsen havde ført for Kammeret, havde Højesteret tilkendt ham et Salær, som han fandt at være for ringe, og han klagede derover til Kammeret i Udtryk, der var temmelig nærgaaende for Højesteret. Sagen blev forelagt for Cancelliet, det daværende Justitsministerium, der æskede en Erklæring af Justitiarius *v. Osten*. Denne, der ikke var Colbjørnsen god, viste Klagen skarpt tilbage og krævede, at der skredes alvorligt ind mod Colbjørnsen. Sagen endte imidlertid med, at Colbjørnsen ved en kgl. Resolution af 25. Maj 1785 fik en meget mild Irettesættelse.

Men nu var Maalet fuldt for Colbjørnsen, han nedlagde sin Advokatur og søgte Afsked som Kammeradvokat, der blev ham bevilget 28. September 1785 i meget naadige Udtryk. Han forlader derefter Hovedstaden og bosætter sig paa en Bondegaard, han ejede i Nærum.

Men faa Maaneder tidligere havde han faaet Lejlighed til at udføre et Arbejde, der viste, i hvor høj Grad hans Anskuelser om Landboreformerne stemmede overens med dem, der gærede i Tiden.

Til Rentekamret var der i 1783 indkommet et Forslag fra en Herredsfoged *Biering* i Viborg, der gik ud paa, at Taksationsmændene ved Dødsboer over Fæstebønder burde udtages af Retsbetjentene og ikke som hidtil af den Godsejer, paa hvis Gods den Afdøde havde været Fæster,

og som selv kunde have Krav i Boet, for hvilket han iøvrigt var Skifteforvalter. Da Sagens Løsning kunde komme til at berøre hele Retsforholdet mellem Godsejer og Fæster, og Rentekammeret intet havde imod at give den en videre Udstrækning, blev Sagen forelagt Amtmændene, og da de indkomne Besvarelser faldt forskelligt ud, indhentede man Betænkninger fra Generalprokurøren *O. L. Bang* og Kammeradvokaten *Chr. Colbjørnsen*. I alt væsentlig faldt disse Betænkninger sammen, men Colbjørnsens er sikrere, fastere, man kunde sige mere aggressiv. Det er, som om han her ruster sig til det Arbejde, han siden skulde komme til at udføre.

Han kaster sig straks, uden Datidens stilistiske Omsvøb, *in medias res* og begynder sin Promemoria saaledes:

»Blandt de ved Misbrug indførte Uordner, der bidrager til at gøre Fæstebøndernes Kaar beklagelige, er unægtelig den Omgangsmaade, der i Almindelighed over det ganske Land har været brugt i Henseende til Bestemmelsen af Bygnings Fælds og Besætnings Godtgørelse, naar en Fæster enten formedelst Dødsfald eller andre Aarsager forlader den i Fæste hafte Gaard. I dette Tilfælde er Husbonden selv den, der middelbar bestemmer Godtgørelsen, efterdi han lader samme fastsætte ved Personer, som han selv dertil udmelder og som ofte bestaar af hans egne Tjenere, hvilke sjælden eller aldrig beediger deres Forretninger; og umiddelbar er han paa een Gang, naar denne Godtgørelse skal fordres i en Bondes Stervbo, baade Creditor og Dommer, idet han ifølge Danske Lov er den kompetente Skifteforvalter og altsaa den, der ifølge samme Lov paakender baade enhver Fordrings Gyldighed og Fortrinsret, ifald samme enten af Arvingerne eller Medcreditorerne blev modsagt. Den sidste af disse Rettigheder er hjemlet ved Lov; men den første derimod er et Middel til Undertrykkelse, som fra gammel Tid af har været indført ved Misbrug og derefter ved bestandig Udøvelse er bleven en Vedtægt, der har taget Sæde ved Siden af Loven«. Han erkender, at denne Sædvane, endskønt den er almindelig

indført, dog ikke af alle er bleven misbrugt, mange udmærkede Godsejere har vist sig som Fædre mod deres egne Godsers Beboere. »Imidlertid«, fortsætter han, »er det dog ustridigt, at Fæstebøndernes Vilkaar er altfor usikre, naar de ingen anden Beskærmelse har imod Forurettelser af deres Jorddrotter end disses Tænkemaade; thi endog de, der er saa lykkelige at have de bedste Herskaber, maa dog altid leve i Uvished om deres egen og deres Børns tilkommende Skæbne, naar Godset engang kommer i en anden Ejermands Haand. Fæstebøndernes Rettigheder bør altsaa bestemmes ved en Lov og denne maa, naar den skal beskytte en ringe Stand mod en mægtigere, gives en saadan Styrke og Fasthed, at den sidste ikke, ved sin Vælde og hins Svaghed, skal kunne rokke den eller hindre dens alvorlige Haandhævelse«.

Og nu fremsætter han Fordringer om en Retsstilling for Bonden, der skulde faa Indflydelse paa hele den senere Udvikling.

Det var i Marts Maaned 1785, at Colbjørnsen afgav denne Betænkning, og som jeg har nævnt, faar han i September s. A. sin Ansøgning om Afsked som Kammeradvokat bevilget og trækker sig ud af al offentlig Virksomhed. Men det var kun kort Tid, han skulde faa Lov at nyde sit Otium paa Bondegaarden i Nærum. Den tidligere omtalte Aug. Hennings siger i nogle utrykte Optegnelser: »Her besøgte Grev Reventlow ham ofte og drog ham derfra ind i Sager, der ikke hørte til hans Fag«.

Vi kan ikke være i Tvivl om, af hvilken Beskaffenhed disse »Sager« var. Reventlow var paa dette Tidspunkt i fuld Gang med Gennemførelsen af sine Reformplaner. Han var i August 1784 bleven 1. Deputeret i Rentekammeret og allerede i November s. A. havde han hos Kronprinsen udvirket Nedsættelsen af den saakaldte »lille Landbokommission«, der havde til Opgave at gøre Forslag om Forbedring af Vilkaarene for Fæstebønder og Husmænd paa Krongodset paa Frederiksborg og Kronborg Amter.

Men han stilede videre ud, og gjort dristig af sit første Held, benyttede han Lejligheden under et Referat hos Kronprinsen i Begyndelsen af Juli 1786 til at give en Fremstilling af hele den ulykkelige Tilstand, der herskede i Landboforholdene, men ogsaa af de Vanskeligheder, en Reform paa dette Omraade vilde møde. Da indgav en lykkelig Inspiration den 18aarige Fyrste hine Ord, der siden blev landskendte: »Jeg synes, at man i en saa vigtig Sag, hvorpaa Landets Vel beror, ikke bør tabe nogen Dag. Kan man ikke begynde derpaa i Morgen ligesaa godt som i Overmorgen!« Man maa sætte sig tilbage i Tiden for at forstaa, hvilken Betydning et saadant Ord af den regerende Fyrste havde. Datidens Reformvenner forstod det. Da Reventlow i sin overstrømmende Glæde ilede til Bernstorff for at meddele ham Budskabet, udbrød denne: »Jeg erkender heri et Vink af Forsynet, der vaager over Danmark. Jeg vilde maaske have betænkt mig, om man ikke maatte vente et Par Aar endnu, men da Kronprinsen selv er bestemt, saa tør vi haabe alt!«

Lad os et Øjeblik vende vore Øjne mod det Barneportræt, der smykker denne Sal, og som Kronprins Frederik selv — eller vel andre paa hans Vegne — har skænket vort Selskab i 1776. I 64 Aar var han dette Selskabs Patron eller Beskytter, i 55 Aar styrede han Land og Rige. Man siger jo, at een fortjenstfuld Gerning i en Konges Liv dækker over mange Fejl og Misgreb. Saa meget er vist, at alle danske Landmænd — være sig Godsejer eller Bonde — bestandig vil mindes Kong Frederik den Sjette for det Lod, han i sin Ungdoms Dage kastede i Vægtsskaalen for Bondens Sag.

Og Reventlow smedede, medens Jernet var varmt; faa Dage efter forelaa den af ham forfattede Indstilling fra Rentekammeret om Nedsættelsen af en Landbokommission og den 25. August 1786 udstedtes den kgl. Resolution, der opretter denne, den saakaldte »*s t o r e L a n d b o k o m m i s s i o n*«. Den bestod af 16 Medlemmer, og

blandt disse var Colbjørnsen, der tillige skulde fungere som Kommissionens Sekretær.

Kun med Ængstelighed paatog han sig dette Hverv; under Indtrykket af Arbejdets Vanskelighed og det store Ansvar, der vilde komme til at hvile paa ham, gik han i sin nervøse Uro — som han selv udtrykker sig — »til Danmarks og Retfærdigheds Ven, den vise Bernstorff« for at formaa denne til at bede Kronprinsen om at fritage ham for Hvervet, men saa store var baade Bernstorffs og Reventlows Forventninger til ham, at hans Gang var for-gæves.

Der var vel heller ingen, der var bedre egnet til denne Stilling end Colbjørnsen. Han besad en luende Tro paa Frigørelsens Nødvendighed og Retfærdighed, en Skarp-sindighed og Veltalenhed til at forsvare sin Sag og afvæbne Modstanderne og dertil Juristens Evne til at fremdrage Retsstandpunktet og formulere Indstillingerne. Han fik fuldt Brug for disse Egenskaber, thi Kommissionen var saa retfærdigt sammensat, at den talte baade Venner og Modstandere af gennemgribende Reformer blandt sine Medlemmer.

Det blev i det kgl. Commissorium om Kommissionens Nedsættelse bestemt, at dens Forhandlinger skulde »ved Trykken bekendtgøres«. Dette skete ogsaa saaledes, og man finder i de to Bind, der udkom, alle de skriftlige og trykte Indlæg i Sagerne; men om den mundtlige Forhandling foreligger der kun en kort Protokollation om, hvad der er forelagt og vedtaget paa Møderne. Det vilde have været værdifuldt, om man havde kunnet følge Colbjørnsens Deltagelse i den mundtlige Debat; alt taler for, at hans Indflydelse ogsaa her har været betydelig. I et Strids-skrift, der udkom efter Stavnsbaandets Løsning, udtaler en af hans Modstandere, at man godt vidste, hvorledes det var gaaet til i Kommissionen, idet Medlemmerne kun havde Valget mellem at følge Colbjørnsens Meninger eller holde sig borte fra Forhandlingerne. Naar man ser, hvorledes han i de trykte Indlæg behandler en Modstander,

kan man nok finde Bekræftelse paa denne Udtalelse.

Et af Kommissionens Medlemmer, Justitsraad, Godsejer *Qvistgaard* til Gerdrup, havde afgivet en Betænkning, hvori han skarpt imødegaar de af Colbjørnsen fremsatte Betragtninger, der laa til Grund for Forhandlingen. Colbjørnsen leverer nu et Modindlæg, der har Næb og Klør. Her en lille Prøve:

»Hr. Justitsraad *Qvistgaard* siger: at saa længe Bøndernes Forfatning er saadan, at de ikke kan lægge saa meget til bedste, at de deraf kan ernære sig selv og sine i deres Alderdom, (og dette haaber Hr. Justitsraaden, at Bonden ikke i lang Tid skal kunne opnaa) bør de, til Fordel for dem selv, for Landet og Regeringen (ikke til Fordel for Godsejerne) forblive paa Godset til deres Dødsdag.

Her har da Bondestanden sin Dom beskrevet under Hr. Justitsraad *Qvistgaards* Haand. Den danske Bonde skal være stavnbunden til sin Dødsdag. Efter den Tid gør Hr. Justitsraaden ingen Fordring paa ham; han har altsaa Frihed til at lade sig begrave udenfor Godset, naar han først har bevist, at han er rigtig død; og foruden denne Frihed, fra hans Dødsdag at regne, giver Hr. Justitsraaden endnu Haab om, at naar Bondestanden kommer til at bestaa af Kapitalister, der kan lægge saa meget op, at de i Alderdommen kan ernære baade sig selv og sine (hvilket vist kan ventes under Vornedskabets milde Scepter), kan de dog i levende Live vente at faa mere Frihed, end de nu have.

Hr. Justitsraaden er alt for oplyst for at kunne sige, uden i Skemt: at det var rimeligt, Bondestanden i Danmark, som stavnbunden, kunde i Almindelighed blive formuende«.

Kommissionen holdt sit første Møde den 18. September 1786, og paa dette fremlægges de tidligere nævnte Betænkninger af Bang og Colbjørnsen og endvidere en Promemoria, forfattet af Colbjørnsen, der indeholdt en Oversigt over de Sager, der først og fremmest burde be-

handles, og som dannede Grundlaget for det første Afsnit af Kommissionens Forhandlinger.

Det gjaldt i første Række Ordningen af Fæstebondens retslige Stilling ligoverfor Godsejeren, hvorom der førtes en indgaaende Forhandling. Fra forskellige af Kommissionens Medlemmer afgaves der dygtige Indlæg, men det var dog Colbjørnsens Forslag, der i det væsentlige slog igennem, ligesom han forfattede Kommissionens Indstilling, hvis enkelte Punkter ordret gik over i Forordningen af 8. Juni 1787.

Det var hin berømte Lov, der bl. a. fastslog

lovlig Synsforretning af uvildige Mænd ved en Fæstegaards Overtagelse og Fratrædelse og Bestemmelser om den Besætning og Forsyning, der skulde overleveres med Gaarden;

der forbød Godsejeren paa egen Haand at sætte Bonden fra Gaarden eller som Skifteforvalter i hans Dødsbo at paakende sine egne Krav i dette;

og der anordnede, hvad der skulde forstaas ved »Hørrighed og Lydighed«, idet det samtidigt blev aldeles forbudt Godsejeren paa egen Haand at lade Bønderne straffe med Træhesten, Halsjernet, det saakaldte Fængsel i Hullet o. desl.

Det andet store Lovværk, som Kommissionen havde til Opgave at behandle, var Ophævelsen af Stavnsbåndet. Til selve Ordningen af de herhen hørende Bestemmelser har han maaske ikke været i den Grad medvirkende, som ved den først omtalte Lov; flere af Kommissionens Medlemmer ydede her deres fortræffelige Bidrag, og Reventlow gennearbejdede de forskellige Forslag til et organisk Hele. Colbjørnsens Fortjeneste her er hans Hævdelse af Retsstandpunktet gennem alle Forhandlingerne og den glimrende affattede Indstilling, hvor han kraftigt og veltalende lægger Sagen frem, og af hvilken man ret lærer hans Syn paa Samfundsforholdene og hans ejendommelige Egenskaber at kende. Jeg kommer derfor til at dvæle noget udførligere ved denne.

Han begynder med at give en historisk Oversigt over Bondestandens Vilkaar ligefra »Alderdommen«, som han med en Germanisme kalder Oldtiden, til den sidste Forordning om Stavnsbaandet under Christian VI. Han skildrer helt igennem med mørke Farver, men nu bryder Harmen løs:

»Denne Anordning, ved hvilken den sidste Levning af Bondestandens Frihed blev opofret, er udstedt igennem det forrige Land-Økonomi- og Commerce-Collegium. Den har ikke engang laant sit Skin fra Landmilitievæsenet. Lens-Herredømmet havde allerede gjort saadan Fremgang, at det turde opløfte sit Hoved og vise sig i sin egen Skikkelse.

Aarsagen til denne Forordning anføres i dens Indledning at have været en almindelig Kvægsyge i Danmark. Dens Hensigt skulde være at lette og understøtte Landmanden i de besværlige Tider, som dette Uheld havde foraarsaget. Den handler i Almindelighed om Skatters Eftergivelse, toldfri Indførsel af Kreaturer fra fremmede Stæder og Forbud paa at udføre Huder, Heste og Køer af Riget m. v. Og midt iblandt disse Bestemmelser, allernaadigste Konge! finder man det Baand, som hæfter Bønderne til Godset indtil deres Dødsdag«.

Han fortsætter med at fremstille de senere tilkomne Bestemmelser og gaar dernæst over til at vise, hvad der taler mod Stavnsbaandet:

»Det kommer ikke overens med Regeringsformen«, er det første Punkt, han fremhæver; og han begrundet det med, at Stavnsbaandet skyder et Led ind mellem Kongen og en Del af hans Undersaatter: »Godsejeren er Undersaat ligesaa vel som de, der behør hans Grund; denne er hans Ejendom, men hine er hans Medborgere«.

Dernæst gør han gældende, at Stavnsbaandet er skadeligt for Landets Forsvarsvæsen, hvilket han begrundet dermed: »at de bedste og dueligste

Folk kan unddrages fra Krigstjenesten; denne bliver forbadt og Rekrutteringen usikker«.

Og endelig: »Stavnsbaandet er skadeligt for Bondestandens moralske og politiske Forfatning. Thi naar man sammenholder den Stavnbundnes Tilstand med den frie Borgers og vejer begges moralske Bevæg-Aarsager til at tænke og handle, saa bliver det indlysende, at hin ikke i saa høj Grad som denne kan elske sit Fædreland, fordi det er tillukt for ham; ikke saa fuldkommen føle sine undersaatlige Pligter imod Regenten, fordi han er underkastet Jorddrottens umiddelbare Herredom; ikke have det samme kække Mod, fordi han er født i Baand og opdragen i Undertrykkelse; ikke besidde saa megen Vindskibelighed, fordi baade hans Evner og hans Villie er indskrænkede. — —

— — Dersom vi ikke har fejlet i de foranførte Slutninger; dersom de er byggede paa Fornuft og stadfæstede ved Erfaring; og dersom det er en uryggelig Sandhed, at den offentlige Lyksalighed ikke kan bestaa uden ved borgerlig Frihed, saa kan det ikke sættes i Tvivl, at det bliver højst nødvendigt, at Bondestanden løses fra Stavnsbaandet til Godserne, og at Grænserne for det unge Mandskabs og de indrullerede Soldaters Opholdssteder gives saa megen Udvidelse, som Forsvarsvæsenet kan taale, indtil de har udtjent, da det siden bør være dem tilladt, som frie Borgere, at nedsætte dem og søge Levebrød, hvor de finder det fordelagtigst i Landet.

Krigstjenesten bliver da en personlig og undersaatlig Pligt for enhver af Bondestanden, som har Evner til at opfylde den. Jorddrotternes vilkaarlige Magt over Mandskabet vil ophøre; den almindelige Ulyst til Krigstjenesten forsvinde, Folkeformerelsen tiltage og Arbejdsomhed oplyses. Den skal da ikke længer være ringeagtet, den Stand, hvis arbejdende Hænder underholder og forsværer Staten. Fædrelandet skal alle Vegne med aabne Arme imodtage dets frigjorte Sønner i sit ømme Skød, og de skal lære at elske denne velgørende Moder, som de tilforn ikke kendte«.

Og endnu skal jeg anføre en Hymne til Frihedens Pris, han her indfletter: »Ingen Følelse er mere dybt indprentet i Mennesket end Lyst til Frihed. Denne er dets fornemste Lidenskab, ligesom den er Naturens første og ypperligste Gave til den ædleste af sine Skabninger«.

Sjældnen har vistnok baade i Fortid og Nutid en kgl. Kommission givet Udtryk for Harmen over den bestaaende Tilstand og Tilliden til en grundlæggende Forbedring med saa megen Fynd og Varme.

Den 28. April 1788 afgav Kommissionen sin Indstilling, af hvilken Lovstederne ordret optoges i Forordningen af 20. Juni 1788 om Stavnssbaandets Løsning.

Nu afslutter Kommissionen sit første Afsnit og optager først atter sit Arbejde efter henvend 2 Aars Forløb. Colbjørnsen var imidlertid allerede i 1787 blevet Assessor i Højesteret og i 1788 Generalprokurør og Cancellideputeret; han nedlægger derfor sit Hverv som Sekretær i Kommissionen, og hans Delagtighed i dens senere Arbejde er ikke fremtrædende. Men ogsaa i sin nye Stilling øvede han en gavnlig Indflydelse paa Lovenes Gennemførelse i Praksis, og der frembød sig meget snart en Lejlighed for ham til overfor Offentligheden at optræde som Landbo- lovenes Hævder og Forsvarer. Jeg sigter her til hans Deltagelse i den saakaldte »jydske Proprietærefejde«.

Det er forstaaeligt, at disse Love hos mange af Godsejerne vakte baade Harme og Bekymring. Dels følte man det som en Krænkelse, at deres Rettigheder var saa stærkt beskaarne, og at deres Udøvelse af disse var bleven underkastet en saa ubarmhertig Kritik, og dels ansaa de deres økonomiske Eksistens truet ved de nye Bestemmelser. Da nu Kronprinsen i Sommeren 1790 efter sit Bryllup opholdt sig paa Louisenlund i Slesvig, besluttede en Del jydske Godsejere at benytte denne Lejlighed til at øve et Tryk paa Kronprinsen, og Kammerherrerne *Lüttichau* til Aakær og Dybvad og *Beenfeldt* til Serridslevgaard rejste

til Slesvig og overrakte Kronprinsen paa 103 jyske Godsejere og Proprietærers Vegne et »Tillidsskrift«, hvori der i høje Toner klagedes over de nye Love. Kronprinsen sendte dette »Tillidsskrift« til Kommissionen, der i en af Colbjørnsen forfattet Betænkning imødegik Angrebet paa dens Arbejde. Men da Sagen rygtevis var bleven bekendt over hele Landet og havde vakt Opsigt, og det tilmed i en af de offentlige Tidender var blevet omtalt, at de to Afsendinge af Herskaberne var blevne »naadigst anseet og imodtaget«, erholdt Colbjørnsen Tilladelse til at offentliggøre »Tillidsskriftet« og levere et Modskrift. Dette udkom da i Oktober 1790 under Titlen: »Betragtninger i Anledning af endeel jyske Jorddrotters Klage«, saaledes at Klagen var aftrykt paa den ene Side, Colbjørnsens »Anmærkninger« paa den modstaaende. Det vakte en uhyre Opsigt og kaldte Modstandere og Tilhængere af Reformerne frem paa Arenaen. Af hvad jeg tidligere har omtalt om Colbjørnsens advokatoriske Evner, behøver jeg ikke at sige, at det var glimrende affattet; men nægtes kan det ikke, at han under Forsvaret for Lovene gik over til et meget skarpt og personligt Angreb paa Underskriverne, hvem han endog stillede i Belysning som Majestætsforbrydere og Lovkrænkere. Vor store Historieskriver *Edvard Holm*, der har leveret den udførligste Skildring af Colbjørnsens Liv, er ikke fri for at bebrejde ham dette Skrift og kalde hans Adfærd paa visse Punkter i dette for uridderlig. Jeg vover at gøre en anden Betragtning gældende.

Hvor ofte havde man ikke set, at Enevældens Regeringer i Landbosagen havde gjort ét Skridt frem og to tilbage? Heller ikke i dette Tilfælde var Regeringen enig, idet to af Ministrene, *Schack-Rathlou* og *Rosenkrantz*, havde indgivet deres Begæring om Afsked i Anledning af Vedtagelsen i Statsraadet af Stavnbaandsløsningen. Og kunde man stole paa, at den 22aarige Kronprins vilde vise sig klippefast, naar han paavirkedes yderligere af en privilegeret Stand, der naturlig stod Hoffet nærmest —

maaske ogsaa paavirkedes af sin Svigerfader, Prins *Carl* af Hessen, der almindelig antoges at øve en uheldig Indflydelse paa ham? Reformvennerne har da villet slaa et Slag for at forhindre dette, og Colbjørnsen var Mand for at udføre det. Hvad der opstod af Sensation i denne Sag — falske Underskrifter paa Klagen, Retssager og Stridskrifter —, maa jeg her forbigaa; men vist er det, at Colbjørnsen ved sine »Betragtninger« havde givet Modstanden mod Landboreformerne Naadesstødet.

Idet jeg nu forlader Colbjørnsens Arbejde for Bondefrigørelsen, maa jeg et Øjeblik dvæle ved hans Virksomhed som Generalprokurør. Han øvede som saadan en overordentlig heldig Indflydelse, særlig paa den Del af Lovgivningen, der omfattede Retsplejen; af hans vigtigste Lovarbejder kan nævnes Forordningerne om Fængs-
lernes bedre Indretning, om Oprettelse af Forligskommissioner og om Rettens vedbørlige og hurtige Pleje. De var alle prægede af Humanitet og Blik for Livets praktiske Sider, hvad hans Erfaring som praktisk Jurist havde aabnet hans Øje for. Flere Gange finder man ogsaa i hans Betænkninger i Landbokommissionen Udtalelser om, at man saa meget som muligt skal undgaa, »at Formaliteter (bag hvilke Uretfærdighed saa ofte lurar) skal gøre det fornødent at bruge Prokuratorer«.

Det af hans Lovarbejder, han selv satte højest, var Reskriptet af 3. December 1790 om Trykkefriheden; det blev modtaget med almindelig Jubel, og fra Udlandet kom der Lovord om, at dette Reskript var den eneste Trykkefrihedslov i Europa. Han stod da som den populære Mand i Landet. Men Folkeyndest er omskiftelig. Den ubeherskede, man kan efter Datidens Forhold næsten sige tøjlesløse Maade, hvorpaa Skribenterne nu drøftede baade indenlandske og udenlandske politiske Spørgsmaal, affødte en Række Pressesager, og de frisdannede Mænd vendte sig nu mod Colbjørnsen, hvem de beskyldte for at have sveget sine fordums liberale An-

skuelser. Navnlig rettede *P. A. Heiberg* voldsomme Angreb imod ham, og i sin Satire »Sproggranskning« sigtede han Colbjørnsen for at have benyttet sin Stilling til at begaa en uretfærdig Handling mod en Nabo, Kromanden i Nærum.

Alle disse Angreb fremkaldte vel Bitterhed og Stædighed i Colbjørnsens Sind, men han vægrede sig dog tappert mod at gøre Forslag om en Indskrænkning i Trykkefriheden. Der kom Opfordringer nok til ham derom, baade fra konservative Kredse til Regeringen og Henstillinger fra selve Kancelliet, der i den Anledning havde nedsat en Kommission. Først da den russiske Kejser øvede en Pression paa vor Regering, bøjede Colbjørnsen sig og udarbejdede Forordningen af 27. September 1799, der betegnede en betydelig Indskrænkning af Bestemmelserne i Loven af 1790. — Den offentlige Mening betragtede det som en Hævn mod Heiberg fra Colbjørnsens Side, og da Heibergs Domfældelse kom snart efter — Forvisningen fra Kongens Riger og Lande —, lagdes Skylden herfor over paa Colbjørnsen, og han blev i den følgende Tid Genstand for haarde Domme som Reaktionens Mand. I Forholdet til Heiberg har imidlertid *Anders Sandøe Ørsted* senere retfærdiggjort Colbjørnsen.

Men i Længden kunde Almenheden ikke glemme, hvad Samfundet skyldte Colbjørnsen. Efterhaanden kom der Ro over Sindene, og da Colbjørnsen i 1804 var bleven Justitiarius i Højesteret og saaledes kom til at staa fjernere fra Døgnet Strid, vendte Anerkendelsen af hans Fortjenester lidt efter lidt tilbage.

Han døde d. 17. December 1814 i den bekendte Ejendom i Stormgade, der kaldes det Holsteinske Palæ — nuværende Nr. 10, som han selv tidligere havde ejet.

Vi har Beretning om hans sidste Dage i nogle Breve, skrevne fra København til den tidligere Hofmand *Johan Bülow* paa Sanderumgaard. Vi ser heraf, at Kong Frederik besøger ham under Sygelejet og bagefter udtaler til sine Omgivelser: »Han var min sande Ven!« — D. 2. December skrives der: »Geheimekonferensraad Colbjørn-

sen er nu nær ved sit Endeligt. Min Ven var hos ham i Gaar og tog Afsked med ham. I Liv og Død er han den samme. Rolighed og Tilfredshed var malet i hans matte Aasyn, Pulsen var næsten borte. Han talte endnu om Politik og Danmark. Fædrelandets Skæbne er gaaet ham nær til Hjertet. Skemtsomme Indfald og en lille Ed blandede sig dog undertiden i hans Tale. Meget lærerigt er det at se en saadan god og brav Mand dø.« — Og i et Brev af 10. December: »Colbjørnsen er nær ved den ønskede Død. Hvorfor betjente man sig ikke mere, da gode Raad var dyre, af hans lyse Hoved, Erfaring, Indsigter og Patriotisme?»

Man kan nok forestille sig, at tunge Tanker har hvilet paa hans Sind i hans sidste Dage. Saa han tilbage, maatte han savne mange af de Mænd, der stod ved hans Side i hans Manddomstid: Bernstorff død for mange Aar siden, Ludvig Reventlow død, Christian Ditlev Reventlow afskediget og henlevende sine sidste Aar paa de lollandske Godser. Og saa han paa Landets Tilstand, blev det ikke bedre: Hovedstaden falden »for engelske Blus og Brande«, Flaaden ranet, Staten bankerot, hans Fødeland skilt fra hans Fædreland.

Men man siger jo, at visse Folk paa deres Dødsleje faar en profetisk Gave, faar Evne til at se ind i Fremtiden. Har Colbjørnsen haft en saadan, da vil der være kastet Lys ind i Mørket. Han vilde da have set Landbruget, efter nogle trange Aar, undergaa en Udvikling, der stillede det paa en første Plads blandt Landene. Han vilde have set Bonden fri og frels, søgende Kundskaber og Oplysning, styrende sine egne Sager og deltage i Landets Styrelse, ja lige ind i Kongens Raad. Og han vilde have set den Frihedsstøtte, hvortil han selv havde været med at lægge Grundstenen, endnu knejse paa sin gamle Plads som en Mindestøtte, en Æresstøtte ogsaa for ham.

Og det vilde sikkert have mildnet hans sidste Øjeblikke at vide, at ogsaa paa ham skulde det gamle Ord finde Anvendelse:

Retfærdighed frelser fra Døden!

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 18. December 1914.

Den ledende Præsident, Lensgreve *Moltke*, aabnede Generalforsamlingen med følgende Udtalelse:

Maa jeg byde Dem alle Velkommen til Generalforsamlingen i Aften. Inden vi gaar over til Dagsordenen, vil jeg gerne minde om nogle af Landbrugets betydende Mænd, der er gaaet bort, siden vi sidst var samlede; det var alle Mænd, der med Rette havde et godt Navn i vort Landbrug. Jeg skal her nævne Proprietær *Ole Rasmussen*, Professor *Odin Christensen*, Kammerherre *C. Oxholm*, Kammerherre *H. Estrup*, Proprietær *O. Lawaetz*, flhv. Landbrugsminister *Anders Nielsen*, Lensgreve *Danneskiold-Samsøe* og Redaktørerne *H. Siversleth* og *J. H. Bagge*. Alle disse Mænd har jo paa forskellig Maade gjort et stort og fortjenstfuldt Arbejde indenfor vort Erhverv: i det praktiske og videnskabelige Landbrug, paa Foreningsomraadet, i Administrationen og i Oplysningens Tjeneste. Særlig er der Grund til her i Landhusholdningsselskabet at mindes dels Lensgreve *Danneskiold-Samsøe*, der i 12 Aar, fra 1881—93 var Præsident i Selskabet, og som saadan udførte et meget stort og dygtigt Arbejde, der til Tider daglig lagde Beslag paa hans Tid og Arbejdskraft, dels de 3 afdøde Bestyrelsesmedlemmer: Kammerherrerne *Estrup* og *Oxholm* samt Proprietær *Rasmussen*. De omfattede Selskabets Anliggender med den største Interesse, og de var loyale og behagelige Kolleger at arbejde sammen med. Landbrugsminister *Anders Nielsen* var en dygtig og elskværdig Mand, der ved enhver Lejlighed viste os den største Interesse og velvillig Forstaaelse. Alle disse Mænd, jeg her har nævnt, vil vi mindes med Taknemlighed og Højagtelse.

Forsamlingen sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Den ledende Præsident: Jeg beder derefter Sekretæren meddele Udfaldet af Valgene.

Sekretær *Hertel:* Der er ialt indsendt 116 Stemmesedler. Til Præsident er genvalgt Lensgreve *Moltke* med 107 Stemmer, til Medlemmer af Bestyrelsesraadet: Hofjægmester *A. Tesdorpf* med 116 Stemmer, Etatsraad *W. A. Langkilde*, Godsinspektør *H. C. G. Tilemann* og Kammerherre, Hofjægmester *L. Greve Reventlow*, hver med 115 Stemmer, samt Hofjægmester *Cederfeldt de Simonsen* med 114 Stemmer. Som nye Medlemmer er valgte: Kammerherre *J. Baron Wedell Neergaard* til Svenstrup med 89 Stemmer og Hofjægmester *G. Baron Lerche* til Birkendegaard med 87 Stemmer.

Landboforeningernes Stemmegivning har givet følgende Resultat: for Ringkøbing Amt er valgt Proprietær *P. Olufsen*, Qvistrup, Ribe Amt: Klitplantør *Vilh. Pinholt*, Vejers, Vejle Amt: Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard (Nyvalg), Maribo Amt: Inspektør *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, Præstø Amt: Forpagter *Selchau Hansen*, Alslevgaard, Sorø Amt: Godsejer *A. Bech*, Kruusensminde, og for Randers Amt: Forpagter *Damsgaard-Sørensen*, Bjellerup Ladegaard (Nyvalg). Til Revisor er genvalgt Godsejer *W. Pontoppidan* med 106 Stemmer, til Medlem af Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse er valgt Professor *H. V. Nyholm* med 77 Stemmer, til Medlemmer af Belønningsudvalget er genvalgt Hofjægmester *G. E. Grüner* til Dronninggaard og Jægmester *F. H. Skov*, Tybrind, til Medlem af Bogudvalget er genvalgt Etatsraad *H. Valentiner* og til Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Københavns Frihavn er genvalgt Grosserer *G. Hage*, Etatsraad *Rud. Schou* og Sekretær *Hertel*.

Sekretæren oplæste derefter Navnene paa de i Aarets Løb indmeldte, som alle var optagne som Medlemmer. Medlemsantallet stiller sig derefter saaledes:

Ved Generalforsamlingen forrige Aar havde Selskabet	799 Medl.
Optagne i Aarets Løb er.....	27 —
	826 Medl.
Afgaaede ved Døden i Aarets Løb.....	7
Udmeldte	17
	24 Medl.
Selskabet har altsaa d. 18. Decbr. 1914.....	802 Medl.

Sekretæren fremhævede, at dette var et glædeligt Resultat, da man fra andre Foreninger i dette Efteraar hørte om en meget stærk Tilbagegang af Medlemsantallet.

Det reviderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. April 1913 til 31. Marts 1914 fremlagdes med tilhørende Bilag til Medlemmernes Gennemsyn. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden, og i Bestyrelsesraadets Møde forud for Generalforsamlingen var der givet Regnskabsføreren Decharge.

Beretninger.

Om Selskabets almindelige Virksomhed afgaves følgende Beretning af Sekretær *Hertel*: Hvad Selskabets litterære Virksomhed angaar, skal jeg tillade mig at oplyse, at foruden »Tidsskrift for Landøkonomi« — som i indeværende Efteraar blev 100 Aar gammelt, og for hvis Virksomhed der derfor er gjort Rede i et Foredrag her i Selskabet — og »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«, »Landøkonomisk Aarbog« og Aarsberetningen har Medlemmerne i Aar modtaget Professor *Kolpin Ravns* Skrift: *Smitsomme Sygdomme hos Landbrugsplanterne*.

Som det sikkert vil erindres er det af Selskabet nedsatte »Udvalg for Udbredelse af Landbrugslitteratur« i sin Betænkning (offentliggjort i »Tidsskrift for Landøkonomi«, 1913, Side 727 ff.) fremkommet med en Del Forslag, bl. a. vedrørende Udgivelsen af forskellige Skrifter, saaledes af Landbrugets Historie og af Andelsbevægelsens Historie i Danmark samt af en ny Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker. Af Meddelelser i Landbrugspressen vil det vides, at efter Forhandlinger med Landbrugsministeriet, Landhusholdningsselskabet og Statskonsulent *K. Hansen* er det overdraget denne at udarbejde Landbrugshistorien. Hvad Bogen om Andelsbevægelsen angaar, har Selskabet forhandlet med Andelsudvalget, der gerne vil udgive den. Skriftets Udarbejdelse kunde for saa vidt lige saa godt være paabegyndt i Dag som i Morgen, men man har paa Grund af de nuværende urolige Tider ønsket at stille Sagen i Bero, til der oprinder fredelige Tider. Hvad endelig Bogfortegnelsen angaar, er der til at forberede den nedsat et Udvalg, bestaaende af Professor *Steenberg* (Formand), Redaktør *Anton Bing*, Bibliotekar *Raphael Meyer* og Sekretær *Hertel*. Udvalget har formaaet følgende Mænd til at udarbejde Fortegnelsens enkelte Afsnit: Højskoleforstander *J. Appel* Fysik og kemiske Skrifter, Højskolelærer *P. Bjerge* Geografi, Direktør *W. Dreyer* Naturhistorie, Sekretær *G. Engberg* religiøse Skrifter, Professor, Dr. *K. Erslev* Historie, Direktør *G. Gregersen* tekniske Skrifter, Statskonsulent *K. Hansen* landøkonomiske Skrifter, Professor *Edv. Lehmann* religiøse Skrifter, Højskoleforstander *H. Rosendal* Historie og

Professor, Dr. C. Wilkens Nationaløkonomi, Opdragelse og Filosofi. Der mangler endnu Forfattere til Fortegnelsen over skønlitterære Skrifter. Udvalget vedtog paa et Møde forleden Dag at henvende sig til forskellige Mænd derom; de første, Udvalget havde henvendt sig til, sagde nej, saa jeg kan altsaa endnu ikke nævne for de Herrer, hvem der vil paatage sig den Del af Arbejdet.

Foruden at stille Forslag om Udgivelsen af disse 3 Skrifter har Litteraturudvalget endvidere stillet en Række andre Forslag, og Selskabet har i Aar paa forskellig Maade søgt at føre disse Forslag ud i Livet.

Endnu skal nævnes, at Selskabet i Maj Maaned udsatte en Prisopgave om »Fedning, særlig af Udsættere — Køer, Tyre, Kvier — fra Malkekvægsbesætningerne«, og at det har besluttet eventuelt at udsætte en anden Prisopgave vedrørende Tørring af Korn og Frø.

Af L æ r l i n g e tjener der for Tiden 44 under Selskabet, hvad der er noget mindre end i de tre foregaaende Aar og noget mere end i Aarene længere tilbage.

Der er i Aar henlagt et nyt L e g a t under Selskabet, nemlig »Brødr. Bendix' Jubilæumslegat«. »Købmand Jørgen Sørensen og Hustru Cecilie Sørensen, født Langes Legat« har Selskabet faaet udbetalt i Aar, og det vil begynde at virke i 1915. Senere paa Aftenen vil der blive givet Meddelelse om disse to Legater.

Et Udvalg er ophævet fra 1. April i Aar, nemlig det i 1892 nedsatte Redskabs- og Maskinudvalg. Det vil erindres, at paa Forslag af Selskabet og De samvirkende danske Landboforeninger er Statsbevillingen til Maskinprøverne paa indeværende Aars Finanslov forhøjet fra 5000 til 10,000 Kr., og samtidig er Ledelsen af de statsunderstøttede Maskinprøver gaaet fra Selskabet til et Administrationsudvalg, som bestaar af 1 Repræsentant for Landhusholdningsselskabet — nemlig Kammerherre *Bech*, som tillige er Udvalgets Formand — 1 for Landboforeningerne — Gaardejer *M. S. Holm*, Madebjerggaard — og 1 for Husmandsforeningerne — nemlig Folketingsmand, Parcel-list *N. Frederiksen*, Karleby.

To nye Udvalg er nedsat i Aar: det før nævnte »Udvalg angaaende Udarbejdelsen af en ny Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker« og »Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding«. Om det sidste vil der blive givet Meddelelse senere paa Dagsordenen, hvad der ogsaa gælder om »Fællesudvalget for

Fjerkræavl«, til hvilket Selskabet har valgt et Medlem, nemlig Lensgreve *Moltke*, der er Udvalgets Formand.

Den af Selskabet bestyrede Statskonsulentvirksomhed er i Aarets Løb gaaet sin rolige Gang.

Selskabets egne Konsulenter har faaet en Tilvækst af én, nemlig Landbrugskandidat *N. Otto Nielsen* i Riga, der er ansat som Selskabets Landbrugskonsulent i Rusland. Herom vil der blive givet nærmere Meddelelse senere paa Dagsordenen. Som i Fjor har Selskabet heller ikke i Aar taget Initiativet til Afholdelsen af et almindeligt Konsulentmøde. Det har været under Overvejelse at forberede et saadant til Afholdelse nu i Efteraaret, men for at dette kunde ske, maatte Forberedelserne være begyndte i Eftersommeren, og da ingen med blot nogenlunde Sikkerhed dengang kunde stille Horoskopet for Fremtiden, blev Mødet opgivet. Krigsforholdene har ogsaa paavirket Overvejelserne vedrørende Afholdelsen af det næste tvangfri Møde af Repræsentanter for De samvirkende danske Landboforeninger og Husmandsforeninger, Andelsudvalget og Selskabet. Ogsaa dette Møde maa planlægges i god Tid; men ligesom Muserne tier under Krig, er der ogsaa, saa længe Europa genlyder af Kanontorden, forstaaeligt nok, kun ringe Tilbøjelighed til at optage Forhandlinger om et Møde et Par Maaneder ud i Fremtiden.

Den ved Verdenskrigen skabte Situation har selvfølgelig ogsaa paa anden Maade været følt i Selskabet. Det har deltaget i et Par Møder i Prisreguleringskommissionen, det søgte i Begyndelsen af August sammen med »Engageringskontoret for Handel og Industri« at træffe en Ordning ved Hjælp af hvilken der kunde tilføres Landbruget en delvis Erstatning for den Arbejdskraft, som man frygtede for, at Indkaldelserne vilde berøve det, og ikke faa Oplysninger m. v. er underhaanden af forskellige Autoriteter søgte indhentet paa Selskabets Kontor. Endvidere har Krigen indirekte kunnet mærkes paa flere Omraader, og den har foreløbig helt standset det af »Udvalget for Afsætningen af dansk Sædefrø til Udlandet« udfoldede Arbejde med at sende dansk Sædefrø til Udlandets Forsøgsstationer. Men forhaabentlig vil dette saa godt paabegyndte Arbejde blive optaget, naar Freden er vendt tilbage.

Af Understøttelser har Landhusholdningsselskabet, dels ved Hjælp af *Julius Skrikes* Stiftelses og dels af egne Midler ydet følgende: Foreningen af landøkonomiske Tidsskrifter til Studierejser i landøkonomisk Øjemed for Medlemmer af Foreningen 500 Kr., Dansk Andels Æg-Eksport til Konkurrencer mellem hele Hønseshold 100 Kr.; tre af Selskabets udtjente

Landvæsenlærlinge har hver faaet 150 Kr. til et Ophold paa en Landbrugsskole; af Proprietær Holms Legat er der tilstaaet 500 Kr. til *Lauge Olsen* til Studium paa Landbohøjskolen; til *Kurt Koefoed-Hansen* til et 9 Maaneders Kursus paa Lyngby Landboskole, og til Landbrugskandidat *K. A. C. Bondorff* til et Fortsættelseskursus paa Landbohøjskolen; endelig har Statskonsulent *P. A. Morkeberg* modtaget 200 Kr. til Udarbejdelsen af Familiestambøger. Det aarlige Tilskud af 150 Fres., som Selskabet sammen med De samvirkende danske Landboforeninger sædvanlig i Oktober Maaned sender »la commission internationale d'agriculture«, har det selvfølgelig ikke i Aar kunnet sende til Paris, men Beløbet vil blive sendt, naar Forholdene tillader det. Af Konferensraad *W. A. Hansens* Legat har Finmarken i Aar modtaget 420 Kr. Om de af Selskabet uddelte Sølvbægre, Duelighedsmedailler og Belønninger af det *Pedersen-Bjergaard'ske* Legat vil der senere blive givet Meddelelse.

Der er i 1914 holdt 8 Foredrag i Selskabet, nemlig af Kreditforeningsdirektør *Blem*, Konsulent *Kock*, Kammerherre *Bech*, Prof., Dr. med. *C. O. Jensen*, Prof., Dr. phil. *Orla Jensen*, Prof., Dr. phil. *Kolpin Ravn*, Sekretær *Hertel* og Redaktør *Anton Bing*.

Som sædvanlig har Selskabet givet en Del Oplysninger til Institutioner og Private i Ind- og Udlandet. Siden Verdenskrigens Udbrud er dog alle Forespørgsler fra Udlandet standset brat. Til Landbrugsministeriet er der, paa Foranledning fra dette, afgivet forskellige Erklæringer i 1914.

»Fond til Landmænds Uddannelse«.

Beretning om Fondens Virksomhed i det 45. Forretningsaar, 1914, aflagdes af Kasserer, Landbrugskandidat *H. C. Larsen*: Angaaende de ledige Stipendier indkom der 22 Ansøgninger, som alle gik ud paa, at Vedkommende var uformuende og ønskede Understøttelse til Studium ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for derefter at søge Ansættelse som Lærer ved en Landbrugsskole, som Konsulent eller i lignende Virksomhed.

Der blev tilstaaet 2 Ansøgere Understøttelse paa 15 Kr. maanedlig i 8 Maaneder, nemlig: for 1. Gang til *Rasmus Pedersen* og for 2. Gang til *Arne Høgsbro*; 3 Ansøgere fik 20 Kr. maanedlig i 9 Maaneder, nemlig for 1. Gang: *R. Hansen-Kampp* og *J. Madsen Henriksen*, og for 2. Gang *Hans Aage Brandt*.

Understøttelserne vil saaledes tilsammen udgøre 720 Kr.,

og da der var 828 Kr. 58 Øre til Raadighed, vil der altsaa blive et Overskud af 108 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab.

Der var som trykte Bilag udsendt og omdelt paa Pladserne Beretning fra Selskabets Konsulent i Mejeribrug og Beretning fra Selskabets Konsulent i Fjerkræavl. De toges begge til Efterretning uden Omtale.

Meddelelser ved Landbrugsministeriets Konsulent i Agrikulturkemi, Prof., Dr. phil. K. Rordam.

Den ledende Præsident: Prof. Rordams Beretning foreligger trykt og er omdelt som Bilag. Maa jeg spørge, om nogen ønsker Ordet i Anledning af denne Beretning?

Professor Rordam: Maa jeg blot gøre en lille Tilføjelse til den foreliggende Beretning. Fra forskellige Sider er der i den sidste Tid sket Henvendelser til mig — endnu i Dag har jeg modtaget en saadan Henvendelse — om, hvorvidt der kunde gøres noget for at forhindre den Knaphed paa Kunstgødning, som sikkert vil mærkes til Foraaret for Landmændenes Vedkommende. Det er jo saaledes, at visse af disse Kunstgødninger fabrikeres og skaffes tilveje udelukkende i vort sydlige Naboland, nemlig Kaligødninger. For deres Vedkommende har man ikke Grund til at tro, at der vil ske nogen Forandring, hvis da ikke alt styrter sammen. Snarere kan det ventes, at de vil blive billigere, saa man vist ikke behøver at frygte for nogen Knaphed for deres Vedkommende. Men for Kvælstof- og Fosforsyregødningernes Vedkommende er det utvivlsomt — saa vidt man da kan skønne —, at der vil kunne ventes en meget ubehagelig Knaphed. Det er muligt, at der allerede er Opmærksomhed for det fra Autoriteternes Side. Da der er saa mange Ting paa Dagsordenen, skal jeg ikke her fremdrage de mange Tegn, der er til, at i vort sydlige Naboland vil der blive en overordentlig stor Knaphed, specielt paa Kvælstofgødninger, navnlig alle dem, der kan bruges til Fremstilling af Salpetersyre; og det kan de næsten alle, undtagen de rent organiske Kvælstofgødninger. Der vil sikkert fra militær Side blive lagt Beslag paa alle de Stoffer, der egner sig til at fremstille Salpetersyre af. Gennemgaar man tyske tekniske Blade, ser man, hvorledes de er ude om at faa erhvervet paa hvilken som helst Maade Materiale til Fremstilling af Salpetersyre og derigennem Sprængstoffer. Der er sikkert Fare for, at der vil ske en betydelig Eksport af saadanne Varer fra Danmark,

som maaske ikke saa ganske direkte kommer ind under Bestemmelserne om Krigskontrabande som Chilisalpeter, men som dog paa en eller anden Maade vil kunne anvendes og saaledes blive berøvet det danske Landbrug. Den samme Knap-
hed vil sandsynligvis fremkomme for Fosforsyregødningernes Vedkommende; vi ser, at der ogsaa er en ganske overordentlig Knap-
hed paa dem, og at Tyskland vil kunne berøve os noget der. Derfor vil jeg tillade mig den ærbødige Henstilling til det høje Præsidium — maaske den er overflødig, i saa Fald gør det jo ikke noget, at jeg fremsætter den i Henhold til de mange Henvendelser, der er kommet til mig — om at have i Erindring eventuelt paa rette Sted at gøre gældende, at der ikke burde ske — efter min Mening — nogen som helst Eks-
port af Materiale til Kunstgødning eller af færdig Kunstgød-
ning fra Danmark.

Den ledende Præsident: Denne Henstilling fra Prof. Rør-
dam skal selvfølgelig straks blive taget under alvorlig Over-
vejelse indenfor Præsidiet.

Paa Dagsordenen var dernæst opført:

Meddelelse om Selskabets Kontrol med
Korn- og Foderstoffer i Københavns Frihavn
i Aaret 1914 ved Inspektør *James Hoyer*.

Den ledende Præsident: Jeg maa desværre lade dette
Punkt udgaa af Dagsordenen, da vi fra Inspektør *James Hoyer*
har faaet Meddelelse om, at han er absolut forhindret fra at
komme til Stede, idet nogle af hans Medhjælpere er indkaldte.
Han har derfor saa meget at bestille og er saa overanstrengt,
at han ikke har kunnet give Møde.

Det landøkonomiske Rejsbureau.

Meddelelse om Bureauets Virksomhed aflagdes af dets Le-
der, Landbrugskandidat *Ib Windfeldt*:

Virksomheden indenfor »Landøkonomisk Rejsbureau«
har i det forløbne Aar formet sig paa omtrent samme Maade
som i de to foregaaende Aar, Bureauet har eksisteret. Kon-
toret har som sædvanlig været aabent hver Dag i Tiden fra
1. Maj—1. Oktober.

I de første 3 Maaneder var Bureauets Virksomhed meget
stærkt stigende, sammenlignet med de tidligere Aar. Imidler-
tid stoppede Strømmen af Rejsende ret pludselig op med Kri-
gens Udbrud, og efter August Maanedes Begyndelse har der
kun været nogle faa Henvendelser.

Det første Punkt paa Bureauets Virksomhedsplan: Dan-
skes Rejser i Danmark, har der ligesaa lidt i Aar
som i Fjor været Brug for. Derimod har det andet Punkt:
Dankes Rejser i Udlandet givet Bureauet meget at
bestille. Størsteparten af de Henvendelser, man her har mod-
taget, er fra unge danske Landmænd, som søger midlertidigt
Ophold ved Landbruget i Udlandet, som Regel for et halvt,
sjældnere for et helt Aar. Af saadanne Henvendelser er mod-
taget ialt 57, og heraf ønskede 22 at komme til Tyskland, 17 til
England, 6 til Holland, 4 til Rusland, 3 til Belgien, 3 til Norge
og 2 til Sverige.

Bureauet har i det forløbne Aar søgt at fremskaffe en Del
nye Adresser paa dygtige Landmænd i Udlandet, som enten
er villige til at modtage unge danske for kortere eller længere
Tid eller til at vise dem deres Bedrift. Saadanne Adresser er
faaet dels gennem Korrespondance med Landbrugsselskaber
eller Enkeltpersoner i Udlandet og dels gennem de Indberet-
ninger, som Stipendiater indsender til Landbrugsministeriet om
deres Rejser i Udlandet, og som overlades Bureauet.

Hvad endelig det tredie Punkt: Rejser for Udlæn-
dinge her i Landet angaar, har Bureauet planlagt føl-
gende Fællesrejser: 5 for tyske Selskaber, 4 for polske, 3 for
engelske, 2 for russiske, 2 for amerikanske, 1 for et hollandsk
og 1 for et svensk, og endelig har der været en uruguayansk
Kommission, som i en 3 Ugers Tid studerede vort Landbrug
ved Rejser i de forskellige Landsdele. Blandt de tyske Sel-
skaber var der to fra tyske Landbrugs-Institutter, nemlig et
fra Landbrugsinstituttet i Halle under Ledelse af Professor
Steinbrück, og et fra Landbrugsinstituttet i Königsberg under
Ledelse af Direktøren for Instituttet, Geheimeregierungsrat, Pro-
fessor *Hansen*.

Af de polske Selskaber var der ét, som udelukkende be-
stod af Damer, som ønskede at studere Fjerkræavl og Svine-
avl, et andet var udelukkende Godsejere, og et tredie var alle
mindre Jordbrugere. Alle de polske Rejser er ordnet gennem
Central Landhusholdningsselskabet i Warschau, og Bureauet
har, foruden at planlægge Rejserne, ogsaa skaffet Rejseførere
under Opholdet her.

Medens det ene af de russiske Selskaber udelukkende om-
fattede Smaabrugere, var det andet en Kommission, udsendt
fra det russiske Landbrugsministerium for under Ledelse af
Baron *Harry von Rosen* at studere Frøavl her i Landet. Baron
Rosen har allerede adskillige Gange besøgt Danmark og inter-
esserer sig meget for dansk Landbrug.

Det ene af de engelske Selskaber var meget stort — 50—60 Deltagere — og deres Besøg her i Landet fandt Sted under Ledelse af Regeringskonsulent, Etatsraad *Rud. Schou* med Assistance af Konsulent *W. A. Kock*.

Det hollandske Selskab ønskede at studere dansk Frøavl, og det svenske Selskab var Eleverne fra *Alnarp*, som under Ledelse af Lektor *Forsberg* vilde studere Frøavl og samtidig se nogle Svinebesætninger af dansk Landrace her paa Øerne. Denne sidste Rejse maatte dog i sidste Øjeblik opgives paa Grund af Krigens Udbrud.

Men foruden disse større Fællesrejser har Bureauet planlagt Rejser for en hel Del Enkeltpersoner, som henvender sig paa Kontoret og ønsker en Plan for nogle Dages Rejse udarbejdet med det samme.

Ordningen af de større Fællesrejser kræver selvfølgelig megen Tid, da det altid medfører en ret omfattende Korrespondance, dels med det paagældende Rejseselskab og dels med de forskellige Besøgssteder.

Ogsaa personlige Henvendelser paa Bureauet har der været mange af i Aar. Ialt har 126 henvendt sig angaaende Oplysninger, og heraf var ca. $\frac{3}{4}$ Udlændinge. Endelig har der været nogle Anmodninger om Pladser her i Landet, nemlig 2 fra Tyskere, 1 russisk Polak, 1 Böhmer og 1 Islænder. Heraf har Bureauet faaet anbragt de 3, medens de 2 har faaet opgivet Adresser paa danske Landmænd og derefter selv søgt at finde en Plads.

Foruden det her anførte har der været en Del forskellige Henvendelser til Bureauet, bl. a. om Køb af dansk Kvæg til Syd-Afrika, om Køb af dansk Kvæg til Kanada og efter Krigens Udbrud en Del Henvendelser om Køb af Heste. Saadanne Spørgsmaal falder ganske vist ikke ind under Bureauets Virksomhedsplan, men man har søgt at besvare dem paa bedste Maade.

Den kortfattede Beskrivelse af det danske Landbrug, som foreligger paa saavel Tysk som Engelsk, synes alle de Udlændinge, som kommer her for at studere vort Landbrug, at være overordentlig glade for. Denne udmærkede lille Bog er nu ogsaa blevet oversat til Fransk, men foreligger endnu ikke rentrykt.

Den ledende Præsident: Maa jeg spørge, om nogen ønsker at udtale sig om denne Beretning eller rette Spørgsmaal i den Anledning?

Professor *Boggild:* Vi hørte jo, at det er overmaade mange Udlændinge, der henvender sig til Bureauet for at faa Oplys-

ninger; og de er sikkert mange Gange glade over, at de kan faa dem dør. Maa jeg spørge, om de faar alle Oplysninger gratis, saa de kun maa betale, hvis de vil have Rejseførere? (*Windfeld: Ja!*) Faar de ogsaa Tryksagerne gratis? (*Windfeld: Ja!*)

Selskabets Hædersbelønninger.

Sekretær *Hertel*: Af Hædersbelønninger for Landboflid er der uddelt 5 Sølvbægre og 1 hædrende Omtale. Det store Sølvbæger er tildelt følgende: Husmand *Anders Nielsen*, Vester Tørslev Sogn, Nørhald Herred, Randers Amt; Husmand *Kristen Jensen Hoiland*, Rind Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, og Husmand *Jens Kristensen*, Rind Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Det almindelige Sølvbæger er tilkendt Husmand *Peter Petersen*, Tjæreby Sogn, Vester Flakkebjerg Herred, Sorø Amt, og Husmand *Peter Hansen*, Herredskirke Sogn, Lollands Nørre Herred, Maribo Amt. Endelig er der tilkendt Husmand *Jens Ingvorsen*, Terslev Sogn, Ringsted Herred, Sorø Amt, hædrende Omtale.

Der er i Aar uddelt 20 Duelighedsmedailler, nemlig til 5 Kvinder og 15 Mænd. De fordeler sig saaledes efter Landsdele: *Sjælland*: Tjenestepige *Johanne Marie Larsen* i Snertinge, Skovfoged *Jakob Hansen*, Engelholm pr. Tappernøje, Herkabskusk *Rasmus Andresen*, Egemark pr. Snertinge, Skovfoged *P. S. H. Beesche*, Kærehave pr. Ringsted, og Husmand *Jens Peter Hansen*, Lækkende pr. Mern. *Bornholm*: Husmand *Johan Jensen*, Udmarksminde pr. Allinge. *Lolland-Falster*: Havemand *Hans Jørgen Mikkelsen*, Bellinge pr. Egebjerg, Husmandskone *Margrethe Bruun*, Bellinge pr. Egebjerg, Arbejdsmand *Rasmus Hansen Grammendorf*, Kjærstrup pr. Holeby, Skovfoged *Fritz Rosenven*, Gammelgaard pr. Søllested. *Fyn*: Tjenestepige *Michaela Abelone Thomsen*, Koelbjerg Skole pr. Bred, Arbejdsmand *Rasmus Hansen*, Boltingegaard pr. Ringe, fhv. Fodermester *Eskild Jørgensen*, Helnæs pr. Ebberup, Husejer *Niels Jensen*, Helnæs pr. Ebberup. *Langeland*: *Karl Frederiksen*, Egelykke pr. Tranekær. *Jylland*: Landarbejder *Frederik Schermer*, Ørnstrup, *Grethe Lauritzen*, Engelsholm pr. Vejle, *Line Nielsen Post*, Engelsholm pr. Vejle, Landarbejder *P. Nielsen*, Damkjær pr. Randers, Husmand *Hans Nielsen*, Hastrup Mark pr. Spentrup.

Det er i Aar 4de Gang, Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedaille er uddelt. Første Gang var i 1911, da der indkom 99 Ansøgninger; i 1912 indkom der 45, i 1913 27 og nu i Aar 38, hvoraf 15 fra Kvinder og 23 fra Mænd.

Af *J. Pedersen-Bjergaards* Legat til Uddeling af Præmier for særlig fremragende Ydelser paa Landbrugsbinæringernes Omraade af Folk i smaa Kaar, er der uddelt 16 Præmier, nemlig til følgende:

Statshusmand *Ejner Husballe*, Solskov pr. Hedensted, *Fredrikke Alstrup*, Middelhede pr. Rindsholm, Husmandsdatter *Hansine Nielsen*, Skovshøjrup pr. Brenderup, Bryggeriarbejder *Henrik Jensen*, Valby, Landpostbud *A. P. Andersen*, Gadstrup, Husmand *Niels Nielsen Bech*, Rundborghus pr. Hvam St., Gaardejer *Theodor Nielsen*, Hornskrogsgaard pr. Ullerslev, Snedker *V. Christensen*, Fredensborg, Fisker *Jens Henriksen*, Nykøbing, Mors, Indremissionær *Kristian Knudsen*, Bryrup, Husmand *Lars Petersen*, Esbønderup, Husmand *Karl Nielsens Hustru*, Korsør, Husmand *Anders Kristian Andersen*, Grønnemose pr. Aarup, Statshusmand *Christen Madsen*, Lindelse, Langeland, Invalid *Rudolf Johansen*, Lyngby, og Farversvend *Chr. B. Holm*, H. C. Jensensvej 18, København.

Omtrent Halvdelen af Præmierne bestod af Sølvbægre, de øvrige var Pengepræmier.

(Sluttes.)

Sven Lampa.

(1839—1914).

I det gamle Aars sidste Maaned led den svenske Entomologi et stort Tab ved Professor *Sven Lampa's* Død.

Lampa tilhørte en i Sverige vidt udbredt Slægt, hvis Stamfader i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede var indvandret fra Königsberg. Han fødtes den 17. November 1839 og fik i en allerede noget fremrykket Alder Ansættelse som praktisk Entomolog under det svenske Landbrugsakademi og udnævntes senere til Statsentomolog. I Aarene 1897—1909 var han Forstander for Sveriges entomologiske Anstalt, fra 1871 til 1901 Redaktør af Entomologisk Tidsskrift og i en Del af disse Aar tillige »Uppsatser i praktisk Entomologi«.

Det skyldes i særlig Grad *Sven Lampa's* ihærdige Arbejde, at den svenske Regering i 1897 oprettede en entomologisk Anstalt med det Formaal at anstille Undersøgelser angaaende Land-, Have- og Skovbrugets Skadedyr og de imod disse anvendelige Bekæmpelsesmidler. Allerede tidligt havde man i Amerika haft Øje for det store Tab, som Skadeinsekterne tilføjede Landbruget, og havde indrettet Forsøgsstationer og Laboratorier til Studium af disse; men i Europa var den Gang saadanne faste Institutioner — bortset fra enkelte Anstalter med speciellere Formaal — noget ganske ukendt. Senere har de fleste europæiske Stater fulgt Sveriges Eksempel.

Medens *Sven Lampa* tidligere gentagne Gange havde fremhævet, at der paa de Rejser, som han foretog i Egenskab af Statsentomolog, ikke gaves ham Lejlighed til at foretage dybere gaaende Undersøgelser, blev han ved Udnævnelsen til Forstander for den entomologiske Anstalt sat i Stand til under gunstige Forhold at udrrette et stort Arbejde, der har haft den største Betydning for Kendskabet til særlig de Dyr, der i Sverige optræder som Skadedyr for Landbruget. I en lang Række Afhandlinger i »Uppsatser i praktisk Entomologi« har han bearbejdet store Grupper af skadelige Landbrugs- og Havebrugsinsekter med særligt Hensyn til de imod dem anvendelige Forebyggelses- og Bekæmpelsesmidler; Skovbrugsinsekterne laa ham derimod fjærnere.

Det skyldes derfor først og fremmest *Sven Lampa's* Arbejde, at Landbrugszoologien staar paa et saa højt Standpunkt i vort Naboland. For os her i Danmark, for hvem *Lampa's* Undersøgelser har haft og stadig har stor Betydning, er der al mulig Anledning til at mindes ham og se hen til hans Livsværk, Skabelsen af en Anstalt til Undersøgelse af skadelige Insekter, som et attraaværdigt Maal, et Maal, der sandsynligvis næppe naas her i Landet i en overskuelig Aarrække; men som jo dog en Gang maa naas, saa vist som det danske Landbrug, lige saa lidt som Landbruget i andre Lande, kan være tjent med, at der ikke tages rationelt fat paa Bekæmpelse af dets Skadedyr.

J. C. Nielsen,

Dr. phil.

Några räkenskapsresultat från landtbruk i Malmöhus län år 1912—13.

Statistisk undersökning på grundval af genom Malmöhus läns landtbruksbokföringsförening förda räkenskaper år 1912—13 af

Ludvig Nanneson.

Den foreliggende Afhandling af Agronom *Nanneson* er offentliggjort i Malmöhus läns Hushållningssällskaps kvartalsskrift, Hefte 2, 1914, og foreligger tillige som Særtryk. Den omfatter Resultater fra 40 Landbrug, der alle har ført et Regnskab, som muliggør en fuldstændig Kontrol med det samlede Landbrugs Rentabilitet samt en Redegørelse for Landmandens og hans Families Indkomst ved Landbrug saavel som ved andet Erhverv. Derimod er der kun et mindre Antal af de bearbejdede Regnskaber, der tillige har kunnet afgive Materiale til Belysning af de enkelte Driftsgrenes Rentabilitet.

Ejendommenes Størrelse varierer fra under 10 til over 200 ha, men de $\frac{3}{4}$ af Brugene ligger dog mellem 25 og 10 ha; det er altsaa hovedsagelig større Bønderbrug og Proprietærgaarde fra den af Sveriges Provinser, hvis Landbrug har mest tilfælles med danske Landbrugsforhold, navnlig paa Øerne.

En Oversigt over Kapitalforholdene indenfor de enkelte Grupper af Landbrug viser omstaaende Resultat. En nærmere Redegørelse for Grundkapitalens Sammensætning er kun foretaget antydningssvis, fordi Inventarlisterne fra de enkelte Ejendomme ikke har været til-

Landbrugskapital pr. ha dyrket Areal.

	Samtlige Ejendomme		Ejendommenes Størrelse			
	Middel-tal	I pCt. af Grdkap.	10—25 ha	25—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha
Antal Ejendomme.	40	—	4	21	9	6
Middelstørrelse i ha	58.5	—	21.9	35.4	66.7	151.7
Grundkapital (Jord, Bygn. m. m.)	1828.63	100.0	2230.80	1984.55	1809.10	1672.00
Kreaturer	274.30	15.0	341.50	274.48	257.61	278.18
Redskaber og Maskiner	90.25	5.0	140.70	102.75	79.90	81.83
Forsk. Forraad . .	40.66	2.2	62.51	40.82	42.28	33.35
Driftskapital ialt . .	405.21	22.2	544.79	418.05	379.79	393.96
Samlet Landbrugskapital	2233.84	122.2	2775.59	2402.60	2188.89	2065.36

strækkeligt detaillerede til her at give paalidelige Tal.

Derimod er der ført en detaljeret K a s s e b o g, som giver nøje Oplysning om alle Indtægter og Udgifter. Hvad Indtægterne af Landbruget angaar, fordeler disse sig omtrent ligeligt paa Planteavlen (48.26 pCt.) og paa Husdyrbruget (49.18 pCt.). Den samlede Indtægt har gennemsnitlig udgjort 453.23 Kr. pr. ha, medens Udgiften beløber sig til 337.98 Kr. Den største Udgiftspost er I n d k ø b a f K r a f t f o d e r med 86.42 Kr. pr. ha og derefter følger A r b e j d s u d g i f t e r n e med 79.58 Kr.

Kasseindtægten er selvfølgelig ikke identisk med den samlede B r u t t o p r o d u k t i o n. For at finde denne maa man tillige tage Hensyn til Naturalomsætningen mellem Landbruget og a n d e t E r h v e r v samt til eventuelle Forandringer i Landbrugets Kapitalformue i Aarets Løb. Ad denne Vej er Bruttoproduktionen pr. ha for de 40 Ejendomme opgjort til 479.78 Kr., og ligesom Pengeindtægten fordeler den sig nogenlunde ligeligt paa Planteproduktion og dyrisk Produktion.

Til Driftsudgifterne er foruden de egentlige Driftsomkostninger tillige medregnet alle løbende Udgifter ved Forrentning, Amortisering og Vedligeholdelse af Landbrugets Kapital samt Ejendomsskatter og et passende Vederlag for Landmandens og hans Families eget Arbejde. Den sidste Post er ansat forskellig i de enkelte Tilfælde, varierende nærmest efter Ejendommens Størrelse, men udgørende i Gennemsnit 1819.35 Kr. pr. Ejendom eller 31.10 Kr. pr. ha, medens den fremmede Arbejdskraft har kostet 107.18 Kr. pr. ha.

Ved Forrentning af Kapitalen er regnet med $4\frac{1}{2}$ pCt. for Grundkapitalen og 6 pCt. for Driftskapitalen. Bygningernes Amortisation og Vedligeholdelse har medført en Udgift, der udgør $2\frac{1}{2}$ pCt. af Bygningsassurancen, og for Redskaber og Maskiner beløber den samme Udgift sig til 22.7 pCt. af Værdien, hvilket dog sikkert er for meget og maa skyldes en for stærk Afskrivning.

Men beregnet paa denne Maade bliver den samlede Driftsudgift 490.89 Kr. pr. ha, eller ca. 11 Kr. mere end Bruttoindtægten, hvilket viser, at den beregnede Rente har været højere, end Driftsoverskuddet kan svare til. Undlader man at medregne Renteudgiften i Driftsudgifterne, bliver disse kun 384.29 Kr., og trækkes denne Sum fra Bruttoindtægten, faas gennemsnitlig 95.49 Kr. pr. ha, hvilket forrenter den samlede Landbrugskapital med 4.23 pCt., varierende fra 9.4 til $\div$ 1.7 pCt. og i Virkeligheden maa kaldes et ganske smukt Resultat.

I det efterfølgende Afsnit har Forfatteren forsøgt ved en statistisk Behandling af Materialet at søge Spørgsmaalet om Driftssystemets Indflydelse paa Brugenes Rentabilitet belyst, og med dette Formaal for Øje inddelt disse i 6 Grupper efter Forrentningsprocenten. Hertil er Materialet imidlertid for lille, og de fremkomne Tal tør næppe tillægges nogen almindelig Betydning. Enkelte Forholds Indflydelse fremtræder dog meget tydeligt; f. Eks. stiger Rentabiliteten ganske regelmæssigt med Bruttoproduktionens Stigning og med Planteproduktionens Andel i

denne, medens et stærkt forceret Husdyrbrug har givet et mindre gunstigt Resultat. Det maa imidlertid her erindres, at man befinder sig i et Distrikt med udstrakt Sukkerroedyrkning, og 1912 var netop et gunstigt Sukkerroear, hvorfor Sukkerroearalets Indflydelse paa det samlede Landbrugs Rentabilitet bliver meget iøjnefaldende.

Af andre statistiske Beregninger, der frembyder almindelig Interesse, kan anføres Undersøgelserne over de med Hesteholdet forbundne Udgifter. Som Hovedresultat kan nævnes, at en Heste-Arbejdstime gennemsnitlig har kostet 32.6 Øre, varierende fra 30 til 41 Øre.

For en mindre Del af de 40 Ejendomme har Regnskabet som nævnt tilladt en detailleret Kontrol saavel med Plantedyrkningens som med Husdyrbrugets Rentabilitet. Det vil føre for vidt her at komme ind paa de interessante Oversigter, som knytter sig til denne Del af Afhandlingen; men det skal lige anføres, at blandt de forskellige Afgrøder hævder Sukkerroerne saavel i 1912 som i den foregaaende Sommer deres Overlegenhed m. H. t. Nettooverskuddet pr. ha. Kun Lucernen synes at skulle kunne gøre den Rangen stridig, medens Foderroerne har givet et mindre godt Resultat og Grønfoderafgrøderne endog et betydeligt Deficit.

Kvægholdet har givet et nogenlunde godt Udbytte, idet der efter en Betaling af 9.83 Øre pr. kg F.-E. af det hjemmeavlede Foder er blevet et Overskud af ca. 15 Kr. pr. Ko. Langt gunstigere stiller sig dog Svineproduktionen, der har givet et Nettooverskud af 18.58 Kr. pr. 100 kg lev. Vægt, svarende til ca. 32 pCt. af den samlede Produktionsudgift.

Decbr. 1914.

O. H. Larsen.

Storbritanniens og Irlands Indførsel af Landbrugsprodukter i Aaret 1914.

Til Bretland indførtes der i de 3 sidste Aar

Af	1914 Mill. £	1913 Mill. £	1912 Mill. £
Korn og Mel for	79.7	85.5	88.5
Levende Kvæg og Faar	0.05	0.3	0.1
Al Slags Kød.....	63.1	56.7	49.1
Smør.....	24.0	24.1	24.4
Ost	8.0	7.0	7.4
Æg.....	8.7	9.6	8.4
Ialt ...	183.5	183.2	177.9

Den samlede Indførselsværdi af disse Landbrugsprodukter var altsaa ca. 3330 Mill. Kr. eller 5—6 Mill. Kr. mere end i 1913 og ca. 128 Mill. Kr. mere end i 1912.

For Danmarks 3 store Udførselsartikler stiller Forholdet sig saaledes:

Af Smør indførtes:

Fra	1912 Cwts.	1913 Cwts.	1914 Cwts.
Rusland	683.650	751.414	616.380
Sverige	335.014	332.331	270.138
Danmark	1.618.048	1.706.759	1.749.072
Nederlandene	113.716	153.172	183.999
Frankrig.....	246.652	248.579	273.819
Amerikas foren. Stater ...	2.596	164	7.844
Argentina	67.244	72.418	55.704
Australien	541.253	588.399	433.802
Ny Zeeland	349.012	251.663	357.920
Kanada	27	813	3.151
Andre Lande.....	47.947	33.316	32.092
I alt ...	4.005.159	4.139.028	3.983.921

Af Bacon indførtes:

	1912	1913	1914
Fra	Cwts.	Cwts.	Cwts.
Danmark	2.318.708	2.334.945	2.714.807
Amerikas foren. Stater...	1.698.347	1.803.371	1.522.958
Kanada	387.401	243.522	342.286
Andre Lande.....	229.643	476.052	518.029
I alt ...	4.634.099	4.857.890	5.098.080

Af Æg indførtes:

	1912	1913	1914
Fra	St. Hundr.	St. Hundr.	St. Hundr.
Rusland.	9.677.098	11.453.277	6.870.827
Danmark	3.623.815	4.264.943	4.315.900
Tyskland	524.677	513.740	406.374
Nederlandene.....	801.227	977.350	1.192.286
Frankrig.....	669.687	702.281	632.947
Italien.....	958.344	845.789	874.193
Østrig-Ungarn	997.987	833.651	911.674
Andre Lande.....	1.832.217	1.938.919	2.701.084
I alt	19.085.052	21.579.950	17.905.285

Som man vil se af Tabellerne, er Tilførslerne fra Danmark af alle 3 Produkter voksede i 1914, sammenlignet med de foregaaende Aar. Et andet Spørgsmaal er det imidlertid, om den Nettoindtægt, vor Udførsel har bragt os, ogsaa er vokset. Som bekendt har vor Landbrugseksport til England haft store Vanskeligheder at overvinde efter Verdenskrigens Udbrud, og i Krigens Begyndelse led vi store Tab ved Trafiken over Leith og Liverpool — i mange Kasser var indtil 80 pCt. af Æggene knækkede, Partier af Flæsk forsvundne, af Smør beskadigede. Og i den lange Tid man mente det nødvendigt at opretholde den lange Sejlads paa Manchester, har vort Landbrug maattet betale høje Skibsfragter og høje Fragter for Flæsk fra Manchester til London. Vel har Noteringerne paa Smør og Æg været betydeligt højere i Aarets 3 sidste Maaneder og paa Flæsk noget højere i November og December end i de tilsvarende Maaneder i 1913, men de abnormt høje Foderstofpriser har jo i Virkeligheden neutraliseret Prisstigningens Fordel for Landbruget. Forøvrigt er det, saa længe Verdenskrigen føres, selvfølgelig umuligt at opgøre dennes Indflydelse paa vort Landbrugs Handelsforhold.

Det oplyser ikke meget om vort Landbrugs Fortjeneste, at den engelske Statistik opgør Værdien af den danske Tilførsel af Smør, Flæsk og Æg i 1914 til at være højere end i

noget foregaaende Aar. For de 3 sidste Aar er Værdien af det indførte danske Smør, Bacon og Æg opgjort til:

	1912	1913	1914
	£	£	£
Smør	10.356.001	10.657.589	11.038.637
Flæsk	7.835.133	8.865.670	9.936.454
Æg	1.942.573	2.296.843	2.546.979
I alt ...	20.133.707	21.820.102	23.522.070

Disse 3 Produkters samlede Indførselsværdi var altsaa i 1912 ca. 366 Mill. Kr., i 1913 ca. 397 Mill. Kr. og i Fjor ca. 428 Mill. Kr.

Tabellerne over Tilførslerne fra de forskellige Lande viser for 1914, sammenlignet med de foregaaende Aar, vel nogle Svingninger, men kun enkelte store. Den største Svingning udviser Ægindførselen fra Rusland, der er gaaet ca. $4\frac{1}{2}$ Mill. St. Hundrede tilbage. Af de Forandringer, som har fundet Sted i det sidste Aar, vil det imidlertid være ørkesløst at søge at drage Slutninger for de kommende Aar. Ogsaa paa den internationale Landbrugshandel vil sikkert 1914 sætte sine dybe Spor. Naar Bretlands Indførselsstatistik for 1915 foreligger, vil den utvivlsomt vise større Svingninger end i det nu forløbne Aar, og det samme vil vel ogsaa blive Tilfældet i de følgende Aar. Thi Sandsynligheden taler for, at mange Lande, som nu bidrager til Englands Forsyning med Levnedsmidler, paa Grund af formindskede Besætninger og af andre Aarsager selv vil komme til at lægge Beslag paa den hjemlige Produktion i langt højere Grad end hidtil. Og det er ikke godt at vide, hvorledes Samkvemmet mellem Landene, Traktat- og Handelsforholdene vil forme sig efter Stormagtkrigens Afslutning. Ogsaa for Verdenshandelen med Landbrugsprodukter ligger Fremtiden hen i det uvisse.

Da man ofte ser fremført sikkert altfor højtspændte Forventninger om en dansk Kartoffeludførsel til England, skal endnu anføres, at dette Land indførte af Kartoffler 5.8 Mill. cwts. i 1912, 9.4 Mill. i 1913 og 3.3 Mill. i 1914. Over $\frac{2}{3}$ af Indførselen kom i Fjor fra Frankrig og Kanalørerne.

Udkomne Bøger.

Statistisk Aarbog. 19. Aargang 1914. Udgivet af Det Statistiske Departement. 224 Sider. (G. B. N. F. Københ.). — I hvert Aars December Maaned udkommer Statistisk Aarbog, der bringer en Rigdom af nyttige Oplysninger. Ved Tal, hentedes dels fra tidligere Offentliggørelser og dels fra endnu ikke trykt Materiale, belyses de fleste af de Forhold herhjemme, som overhovedet lader sig statistisk behandle. Udviklingen indenfor de forskellige Erhvervsgrupper og de almindelige økonomiske Tilstande kan, i større eller mindre Grad, klarlægges ved at sammenholde de i tidligere Aarbøger bragte Tal med de nyeste, og i de internationale Oversigter kan der hentes interessante Oplysninger om, hvorledes Danmarks Stilling paa forskellige Omraader er indenfor det store Verdenssamfund. Der kan selvfølgelig ikke her være Tale om at komme nærmere ind paa Aarbogens mange Tabeller; kun paa nogle enkelte Tal, valgte ret vilkaarligt ud af det store Materiale, skal Opmærksomheden henledes.

Til Belysning af den økonomiske Situation foreligger bl. a. en Sparekasse-Statistik. Der henstod i de egentlige Sparekasser (altsaa bortset fra Bankernes Sparekasseafdelinger) den 31. Marts

1908 723.1 Mill. Kr.	1912 844.2 Mill. Kr.
1910 767.6 - -	1913 838.2 - -

Endvidere indestod der i Overformynderiet den 31. Marts

1908 246 Mill. Kr.	1912 274 Mill. Kr.
1910 257 - -	1914 291 - -

Samtidig med at Indskuddene i Sparekasserne og Anbringelserne i Overformynderiet er voksende, har Befolkningen haft Raad til at anbringe betydelige Summer i vore Aktieselskaber. Disses Aktiekapital udgjorde

1908 773 Mill. Kr.	1912 854 Mill. Kr.
1910 804 - -	1914 915 - -

Sparekasserenten har holdt sig uforandret i de senere Aar. Af Landets godt 500 Sparekasser gav i Regnskabsaaret 1907—08

477 og i Aaret 1912—13 472 4 pCt. eller derover. For Aktieselskaberne synes de senere Tider at have været gode. I de Selskaber, hvis Udbytte er bekendt, er den gennemsnitlige Dividende opgjort til:

for 1908	6.31 pCt.	for 1911	6.84 pCt.
- 1909	6.18 -	- 1912	? -
- 1910	6.46 -	- 1913	8.19 -

De her opførte Tal fra Sparekasserne, Overformynderiet og Aktieselskaberne er et Vidnesbyrd om Befolkningens voksende Velstand.

Hvad Landbruget angaar, karakteriseres de senere Aar bl. a. ved den voksende Udførsel, de hyppige Landejendomsalg, de stigende Landejendomspriser og Udstykningen. Udførselen af Landbrugets Produkter i de senere Aar har Ekspeditionsskretær *N. C. Christensen* belyst udførligt i Hefterne 11 og 12 af Tidsskriftets forrige Aargang, og der skal derfor her kun anføres, hvorledes Eksporten af de vigtigste Produkter i 1913 fordelte sig mellem vore 2 store Kunder, Storbritannien og Tyskland. Der udførtes af indenlandske Varer til:

	Storbritannien	Tyskland
	1000 Kr.	1000 Kr.
Levende Dyr	43	68.080
Flæsk, Kød m. m.	162.364	19.215
Smør, Fløde, Mælk	180.081	26 293
Æg	31.421	1.322
Ialt	373.909	114.910

Vi udførte altsaa til Storbritannien for 374 Mill. Kr. og til Tyskland for 115 Mill. Kr.

De mange Landejendomssalg til høje Priser belyses ved følgende Tal: Medens der i Gennemsnit af Aarene 1905—09 aarlig solgtes af Huse ca. 5200 og af Gaarde ca. 3900, er vi nu oppe paa et aarligt Salg af Huse af ca. 6200 og af Gaarde af ca. 4800 — eller tilsammen ca. 11000 (hertil kommer Salget af ubebyggede Lodder, der udgør henimod et Par Tusind Stkr. aarlig). Ved Salg i almindelig fri Handel var den gennemsnitlige Pris pr. Td. Hartkorn (Besætning og Inventar medregnet):

	Huse	Gaarde
	Kr.	Kr.
i Gennemsnit af 1905—09	13.001	7.974
1910	14.035	8.670
1911	14.633	8.991
1912	15.512	9.716
1913	15.902	10.378

Hvad endelig Udstykningen angaar, skal til dens Belysning kun følgende Tal anføres. Siden Udstedelsen af den første Lov (af 1899) om Statshjælp til Oprettelse af Husmandsbrug er der paa Øerne oprettet 2569 Statshusmandsbrug og i Jylland 4548 — tilsammen 7117. Statskassens Udlaan har i alt været ca. 33½ Mill. Kr. *) Antallet af nyoprettede Husmandsbrug er iøvrigt aftaget i de senere Aar, og det synes, som om man paa flere Egne nu begynder at nærme sig et Mættelsespunkt.

Regnskabsbog for Landbrugere. Udarbejdet af *V. Anthon*, Sekretær ved Landsoverskatteraadet, og *A. Hohwy*, Assistent i Skattedepartementet. 72 Sider. (Olaf O. Barfod & Co.s Forlag Københ.).

Landøkonomisk Aarboek for 1915. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Redigeret af *H. C. Larsen*. 130 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Danmarks Vareindførsel og -udførsel i Aaret 1913. Udgivet af Det statistiske Departement. (Statistisk Tabelværk. 5te Række. Litra D. Nr. 31 (andet Hefte). (G. B. N. F. Københ.).

Beretning om lokale Markforsøg, udførte paa Fyn i Sommeren 1914. Samlet og bearbejdet af Planteavlsudvalget for De samv. Landboforeninger i Fyns Stift ved *H. Kryger-Larsen*, Konsulent i Planteavl. 133 Sider. (Odense).

Haandbog i Fjerkræavl. Af Landhusholdningsselskabets Konsulent i Fjerkræavl *W. A. Kock*. Med 12. Hefte foreligger denne interessante og smukt udstyrede Haandbog nu sluttet. 246 Sider i Kvart. (Det Schønbergske Forlag, Københ.).

*) Heri ikke medregnet de i Henhold til Loven af 1909 ydede Tillægslaan, hvis samlede Sum udgør 2.8 Mill. Kr.

Mindre Meddelelser.

† **Etatsraad Rudolf Schou.** Efter at Redaktionen af nærværende Hefte var sluttet, indløb der Meddelelse om, at den Tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold, **Etatsraad Rudolf Schou**, Lørdagen den 23. Januar pludselig var afgaaet ved Døden i London, hvortil han var rejst 8 Dage før for at virke for Frigivelsen af Foderstoffer til Danmark.

Tidsskriftet vil i næste Hefte bringe den Afdødes Billede og Biografi.

Omsætningen mellem Danmark og Udlandet af Korn og Foderstoffer i 1914. I Nr. 1 af »Statistiske Efterretninger«, 1915, findes en interessant Redegørelse for vor Handel med Korn og Foderstoffer i Fjor. Af denne fremgaar det, at vor Overskudsindførsel i de 2 sidste Aar har været:

Af	1914	1913
	Mill. kg	Mill. kg
Hvede, Rug, Havre, Byg, Majs	487	774
Hvede- og Rugmel	52	73
Hvedeklid	29	45
Oliekager	419	572
I alt . . .	1.007	1.464

Medregner man Nedgangen for nogle mindre væsentlige Varesorter (Bælgsæd, Melassefoder m. v.), der er udeladte i ovenstaaende Opgørelse, faar man for 1914, sammenlignet med 1913, en Nedgang i Totalvægten for Indførselsoverskudet paa ca. 470 Mill. kg.

Langt den største Del af Nedgangen falder paa Aarets fem sidste Maaneder under de mange Forstyrrelser, som Krigen har fremkaldt. Dette fremgaar af følgende Oversigt:

	Januar—Juli		August—Decbr.	
	1914	1913	1914	1913
Indførsel af	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg
Hvede og Hvedemel....	99.6	125.9	49.9	102.1
Rug og Rugmel	120.0	124.0	23.0	122.0
Havre og Byg.....	88.3	47.3	18.8	57.2
Majs	190.7	259.8	75.2	145.1
Hvedeklid	21.4	22.1	8.0	23.1
Oliekager	319.4	342.3	131.8	254.3
Tilsammen ...	839.4	921.4	306.7	703.8

Indførselsmængden gik altsaa i de fem sidste Maaneder af 1914 ned med ca. 400 Mill. kg og svarer kun til lidt over $\frac{2}{5}$ af Importen i det foregaaende Aar. Den største Tilbagegang viser Rugindførselen, hvad der ikke er til at undre sig over, thi under normale Forhold kommer hele vor Indførsel af uformalet Rug paa et Par Procent nær fra Rusland og Tyskland og hele Rugmelsimporten fra Tyskland, altsaa fra Lande, hvis Udførsel af disse Varer helt er standset. Ogsaa Havre og Byg leveres hovedsagelig fra europæiske Lande, hvorfor ogsaa disse Varer viser en stor Nedgang. Af Hvede, Majs og Oliekager blev Importmængden derimod kun halveret; store Mængder af disse 2 Kornsorter samt af de vigtigste blandt Oliekagesorterne bliver nemlig ogsaa under normale Forhold leveret af Lande udenfor Evropa.

Foruden de indførte Oliekager modtager vort Husdyrbrug en i de senere Aar stærkt voksende Mængde Foderstof fra den indenlandske Olieindustri. Forbruget af danske Oliekager udgjorde i 1913 ca. 56 Mill. kg, hvoraf $\frac{3}{5}$ var Soyakager. Dette Bidrag har været endnu større i 1914, idet bl. a. Indførselen af Soyabønner blev forøget fra 48 Mill. kg i 1913 til 74 Mill. kg i 1914, og da mindst $\frac{5}{6}$ af Soyabønnernes Vægt er Foderstof, er der alene ved Forøgelsen i denne Import kommen et Plus i Foderstofmængde paa 20 Mill. kg.

Rudolf Schou.

Som meddelt i Tidsskriftets forrige Hefte døde Etatsraad *Rudolf Schou* den 23. Januar i London, hvortil han var kommet et Par Dage i Forvejen for at søge at udvirke Lettelser for Foderstofindførselen til Danmark.

Rud. Schou var en Søn af Oberstløjtnant *Theodor Val. Schou* og fødtes i København den 27. April 1862. Da Skoletiden var afsluttet med Præliminæreksamen 1878, var han i $\frac{3}{4}$ Aar i Snedkerlære. Hans Hu stod imidlertid til Landbruget, Haandværket blev forladt, og han tilbragte nogle Læreaar paa Harrestedgaard og Krogerup, var Medhjælper paa Knabstrup og tog 1885 Landbrugs-eksamen med Udmærkelse. Derefter var han Bestyrer og senere Forpagter af Gl. Antvorskov Teglværk ved Slagelse, som Faderen ejede; samtidig ledede han et mindre Landbrug, der hørte til Teglværket, og deltog i forskellige Landbrugsarbejder under Sorø Amts landøkonomiske Selskab.

Da Sekretærstillingen i Landhusholdningsselskabet blev ledig fra den 1. Januar 1894 at regne, søgte *Schou* den. Der var ialt 22 Ansøgere, deriblandt flere med kendte og ansete Navne i vort Landbrug. Valget var vanskeligt. Skulde man foretrække en ældre, fuldt udviklet Mand eller en yngre, dygtig Mand, der vel ikke straks var Posten voksen, men maatte anses for at være

saa udviklingsdygtig, at han snart blev det. Den sidste Anskuelse gik af med Sejren, og *Schou* — en *homo novus* i Landbruget — blev, til Forundring for adskillige, indstillet af Bestyrelsesraadet og valgt af Medlemmerne.

Dette Valg viste sig snart at være heldigt. *Rudolf Schou* var som Sekretær pligtopfyldende og arbejdsivrig. I Besiddelse af en smidig Intelligens fangede han hurtigt det centrale i en Sag, han var initiativrig, snar i Vendingen, og der var intet af den danske »Far-i-Mag« hos ham eller af den gængse Tilbøjelighed til at holde sig paa det tørre af Frygt for »at gaa i Vandet« og vove sig længere ud, end man kan bunde. Men hans Forslag trængte undertiden til at gaas nærmere efter, og det kunde hænde, at naar de gennemførtes, fik de andre, mindre gunstige Resultater, end han havde ventet. Blandt de Sager, han specielt interesserede sig for som Landhusholdningsselskabets Sekretær, kan fremhæves Eksporten af fersk eller mildt saltet dansk Smør, særlig til Paris, og den rationelle Udvikling af vor Kødindustri, navnlig med Udførsel for Øje. For at søge disse Sager fremmede foretog han Rejser dels til Paris og London, dels til Norge for at studere Konserveindustrien i Stavanger og til Nordamerika for at sætte sig ind i Kødindustrien. Han gjorde i Efteraaret 1897 Rede for sine indhøstede Erfaringer i et Foredrag i Landhusholdningsselskabet.

Ved Kaptajn *la Cours* Død den 21. Februar 1898 blev Stillingen som »Landbrugsministeriets Tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold« ledig. I Foraaet samme Aar arvede *Schou* denne betydningsfulde Stilling. Da den ikke lod sig forene med Sekretærstillingen i Landhusholdningsselskabet, fratraadte *Schou* den sidste med Udgangen af 1898, men paa forskellig Maade vedligeholdte han sin Forbindelse med Selskabet, og hans Interesse for dette holdt sig til det sidste.

Som tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold udrettede *Rud. Schou* et stort og nyttigt Arbejde. En Mand, der som faa andre er kyndig til at dømme her-

om — nemlig Formanden for De samvirkende danske Andels - Svineslagterier, Landstingsmand *Sørensen Saks-ager* — skriver bl. a. følgende i »Andelsbladet«: »Etats-

Ejfelt fotogr.

raad *Rudolf Schou* har jo i et langt Spand af Aar været Statens Tilsynsførende ved Udførselen af Landbrugsprodukter, og i denne hans Stilling lærte man at sætte stor

Pris paa ham, thi altid var han lydhør for fremkomne Klager over Transporten af Landbrugsprodukter og rede til at undersøge saadanne Klager, naar de forelagdes for ham, hvad enten det gjaldt Udslibningen herhjemme, eller det gjaldt Transporten til og i England. Mangen en Gang har Etatsraad *Rudolf Schou* ved sin kloge og rolige Optræden faaet Mangler afhjulpne og Stridigheder bilagte, som ved første Øjekast kunde se ret alvorlige ud.«

Ikke blot ved Transportforholdenes Ordning m. v. var *Schou* Landbruget en nyttig Hjælper, han var det ogsaa gennem de Forhandlinger i udenlandske Ministerier og med ledende Udlændinge, som hans Gerning førte med sig. Til at føre saadanne Forhandlinger var han udmærket skikket. Der var over hans Person et vist kosmopolitisk Anstrøg — hans Ideal var vistnok i sin Optræden at føre sig som *a perfect gentleman* —, han var repræsentativ, selvsikker, udmærket sprogdygtig og i Besiddelse af mange Kundskaber om hjemlige og fremmede Landbrugsforhold. Han forstod derfor at gøre sig gældende, og han ejede en Paagaahenhed, der ikke lod sig forbløffe eller tabte sine Maal af Sigte. Ved en given Lejlighed udtalte han sig omtrent paa følgende Maade: »Skal jeg i Udlandet opnaa noget eller indhente Oplysninger, søger jeg altid Forbindelse med de ledende Mænd, og naar dette saa er lykkedes mig, er det selvfølgelig altid lettere at naa, hvad jeg vil, og de Ledende skaffer mig saa fra deres sagkyndige Underordnede de positive Oplysninger, jeg har Brug for. Man skal altid gaa til Topfigurerne. De fleste Danske er for beskedne hertil, men det er dumt.«

Efterhaanden fik *Rudolf Schou* mange og gode Forbindelser i Udlandet og et nøje Kendskab til de fremmede Markeder. Sine Forbindelser og sin Viden udnyttede han med stor Dygtighed til at skaffe vort Landbrug fordelagtige Afsætningsvilkaar og rydde opstaaede Vanskeligheder af Vejen. Dette har vel næppe tidligere vist sig mere virkningsfuldt end netop i de sidste Dage. Da Eng-

lænderne i Efteraaret begyndte at standse Skibene paa deres Vej hertil, fattede *Schou* den Plan gennem diplomatiske Forhandlinger at bevæge England til at frigive saa betydelige Mængder som muligt af Korn og Foderstoffer til Danmark mod Garanti for, at Varerne blev her i Landet; han forhandlede med Ministeriet og Andelsudvalget herhjemme, rejste gentagne Gange til London og opnaaede som bekendt at faa store Mængder frigivne. Paa hans tredje Rejse med dette Maal for Øje var det, at Døden indhentede ham.

Etatsraad *Rudolf Schou* interesserede sig levende for udvidet Samarbejde mellem de 3 nordiske Landbrug, og hvor han i Praksis kunde vise denne sin Interesse, gjorde han det. Et Udtryk for den Paaskønnelse, hans Bestræbelser i denne Retning vandt, var den Palmedekoration, som »Landhusholdningsselskabernes Fælleskjøb« i Kristiania lod lægge paa hans Kiste. I »Landtmannen«s Biografi af ham hedder det bl. a.: »Ved den i Aaret 1897 afholdte nordiske Landbrugskongres i Stockholm, for hvilken han interesserede sig stærkt og til hvilken han var en af dem, der tog Initiativet, holdt han et Opmærksomhed vækkende Foredrag om de Omraader, paa hvilke et Samarbejde kan iværksættes mellem de skandinaviske Landes Landbrug. Mange af de deri udtalte Tanker fortjener sikkert den Dag i Dag at mindes og komme til Udførelse. Efter at han i 1903 var valgt til udenlandsk Medlem af Akademiet, holdt han ved Akademiets Sammenkomst i November Maaned samme Aar et med talrige Lysbilleder illustreret Foredrag om Udviklingen af Danmarks Landbrug, et Foredrag, som sikkert er i frisk Erindring hos dem, som overværede det.«

Af *Schous vita* kan endnu fremhæves, at han som Medlem af Komitéen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris 1900 forestod Udgivelsen af det paa Dansk og Fransk affattede smukke og anselige Værk »Om Landbruget i Danmark«, og Aaret efter udgav han

paa Landbrugsministeriets Foranstaltning »Bestemmelser vedrørende Indførsel af danske Landbrugsprodukter, særlig til europæiske Hovedlande«. Af nærværende Tidsskrift var han Redaktør fra 1. Januar 1899 til Udgangen af 1905, og i 8 Aar var han Formand for »Dansk Eksportforening«.

Selvfølge­lig fik *Schou* officiel Anerkendelse for sit Arbejde. Han var Ridder og Dannebrogsmænd, blev Etatsraad og var dekoreret med mange udenlandske Ordner. Han satte Pris paa den ydre Anerkendelse, der saaledes fulgte hans Skib i Køl­vandet; men endnu større Glæde har det sikkert været ham, naar han i Landbruget mødte Paaskønnelse for den af ham udfoldede fortjenstfulde, ofte brydsomme Virksomhed.

Dr. William Saunders.

Dr. *William Saunders* døde d. 13. September 1914. De kanadiske Landbrugsblade og ikke mindst Regeringsorganet »The Agricultural Gazette of Canada» bringer udførlige Biografier over den afdøde, som de kalder en af Kanadas bedste Borgere. Antagelig kunde »Tidsskrift for Landøkonomi« ogsaa ønske at fremføre et Par Mindeord i Anledning af denne Bortgang. Og det er mig en personlig Tilfredsstillelse at formulere disse, da Dr. W. S. var en af de Mænd, som bidrog væsentligst til at gøre mit Ophold i Kanada indholdsrigt for mig. Vi stiftede Bekendtskab i Winnepeg, hvor vi begge holdt Foredrag ved British Associations Møde.

Dr. W. *Saunders'* store Livsværk er knyttet til de landøkonomiske Forsøgsstationer i Kanada, som han har grundlagt og ledet i 25 Aar fra deres Oprettelse i 1886 til 1911, da han trak sig tilbage. Og jeg tror ikke, at jeg siger for meget, naar jeg udtaler, at disse Forsøgsstationer baade i deres Anlæg og Virksomhed maa betragtes som mønsterværdige, for saa vidt som de er udmærket afpassede efter det kanadiske Behov, og tillige fordi de kanadiske Landmænd føler sig knyttede til dem som til deres egen Bedrift; de føler sig hjemme dør, og de følger det Liv, som udfoldes paa Forsøgsstationerne, med stor Interesse og Tillid. De kanadiske Forsøgsstationer og det Arbejde, som udføres dør, er altsaa godt afpasset efter

Landets og Folkets Ejendommeligheder. Æren herfor tilskrives den nu afdøde Grundlægger.

Dr. W. *Saunders* blev født 1836 i Devonshire i England og drog som 12-aarig tillige med sine Forældre til Kanada, hvor de bosatte sig i London, Ontario, altsaa i den sydlige Del af Østkanada i et frugtbart Landskab, omgivet af de store Søer. I sin Ungdom studerede Dr. S. Kemi og Pharmaci, og han nedsatte sig i nævnte By som Fabrikant af kemiske Artikler. I 1882 var hans Navn i den kemiske Verden saa anerkendt, at han udnævntes til Statskemiker i Ontario. Før den Tid havde han arbejdet for Dannelsen af en pharmaceutisk Læreanstalt i Ontario og været en af Grundlæggerne for denne, hvis Præsident han derefter var i 2 Aar. Samtidig udfoldedes hans Interesse for Insektverdenen. Han arbejdede for Dannelsen af det entomologiske Selskab i Ontario, hvis Præsident han var fra 1883—86; i 13 Aar var han Redaktør af dette Selskabs Organ og leverede personlig betydelige Bidrag til dette. I 1882 udgav han en meget skattet Bog om Insektangreb paa Frugt. Men sin betydeligste og mest vidtrækkende Virksomhed i denne Periode udførte han paa sin lille Landejendom i Nærheden af London (Ontario), hvor han særlig beskæftigede sig med Forædlingsarbejder. Her fremstillede han ved Krydsning nye Frugter, nye Blomster og nye Varieteter af Sæd. Enkelthederne i disse Arbejder skal jeg ikke komme ind paa her, de er nedlagte i tilgængelige Beretninger.

Men saa meget turde fremgaa af foranstaaende, at den kanadiske Regering havde let ved at træffe sit Valg, da den i 1886 søgte en Mand til at grundlægge og lede de landøkonomiske Forsøgsstationer, som Parlamentet havde besluttet at etablere for at hjælpe Landbruget ud over det primitive Stade, hvorpaa det befandt sig. Dr. W. S. var selvskreven til dette Arbejde. I Oktober 1886 udnævntes Dr. W. S. til Direktør for disse Forsøgsstationer, — og 2 Aar derefter var Hovedforsøgsstationen (The Central Experimental Farm ved Ottawa) og 4 dertil

hørende Forsøgsstationer, spredt i det vidtstrakte Rige, etablerede og udstyrede og de nødvendige Bygninger rejste. Senere er der kommet flere Forsøgsstationer til, saa der nu ialt er 12 foruden Centralanstalten, hvor alle Traadene samles. Det er store Foretagender; Centralanstalten og flere af de betydeligste Forsøgsgaarde er hver paa flere Hundrede acres.

Nogen nærmere Beskrivelse af Forsøgsstationerne kan jeg ikke komme ind paa her, det tillader Pladsen ikke, ej heller blot i store Træk en Skitsering af Virksomheden. De udførlige Aarsberetninger og dertil hørende specielle Afhandlinger vilde ellers gøre denne Opgave overkommelig. Jeg skal kun antyde, at Forsøgene omfatter baade Landbrug, Havebrug og Trækultur, og dertil føje, at Dr. W. S. navnlig har ledet Arbejdet ind i det Spor at udfinde de mest rationelle Metoder indenfor Plantekultur, Husdyrbrug, Frugtavl og Trævækst, afpassede efter hver Egns Behov. Skulde jeg blandt Arbejderne fremhæve enkelte særlig epokegørende og værdifulde for Kanada, maatte jeg nævne Tiltrækningen af nye Frugtsorter, afpassede efter Egne med meget haard Vinter. Her benyttedes som Moderplante den ualmindelig haardføre Wild Siberian Crab, som bestøvedes med forskellige haardføre russiske og amerikanske Æblesorter. Resultatet efter mange Aars Arbejde blev et rigt bærende Æbletræ med store Frugter, som kan trives i Egne, hvor Vinterkulden gaar ned paa 40 ° C. Størst økonomisk Betydning fik dog de nye Hvedevarieteter, navnlig Marquis-Hveden, frembragt ved Krydsning af »Red Fife« med »Hard Red Calcuta«. Det er en frugtbar, tidlig moden Hvede med udmærket Bageevne og smukt Eksteriør, som nu har fundet stor Udbredelse i Prærieegnene.

Dr. W. S. var en af Kanadas store Mænd, en af Landbrugets betydeligste, en Fører og Forsker af Rang og samtidig en stille, beskeden og hyggelig Mand.

Peter Aug. Mørkeberg.

Mælkeribruget i Danmark 1914.

Af Professor *Bernhard Bøggild.*

Efter en lang Række gode Aar for det danske Mælkeribrug med en næsten uafbrudt jævn og glædelig Udvikling kom 1914 som et i næsten alle Henseender højest mærkeligt Aar. — Nu er Aaret gaaet; men endnu er det for tidligt at dømme om dets historiske Betydning specielt for det danske Mælkeribruks Fremtid, saavel som for hele Danmarks, ja hele Europas Skæbne. — Her skal kun tilstræbes at give en kort Oversigt over det nu forløbne Aars Produktionsvilkaar og de Uregelmæssigheder og Forandringer i Produktionen, Markedsforholdene og Priserne, der allerede kan betegnes som foreliggende Kendsgerninger. Hvorvidt de indtraadte Forandringer vil faa varig Betydning, faar staa hen som aabne Spørgsmaal, der først vil kunne besvares i kommende Aar.

Efteraaret 1913 havde givet en i sin Helhed jævn god Høst, meget god for Vintersædens Vedkommende, mindre god for Vaarsædens, men særdeles god for Rodfrugternes Vedkommende, og da Høavlen ogsaa havde været jævn god, og Handelsfoderstoffernes Pris var ret rimelig i Forhold til Priserne paa Smør, Slagtekvæg og Flæsk, søgte Landmændene ganske naturlig Vinteren igennem at fortsætte deres store Produktion af disse Varer.

Det milde Efteraarsvejr fortsattes ind i November og December Maaned. Enkelte Tilfælde af Mund- og

Klovesyge (17. Oktober i Menstrup ved Ringsted, 20. November i Romdrup ved Aalborg og ved Juletid paa Kal-lundborg Ladegaard) blev heldig isolerede. Sundhedstil-standen i Besætningerne var iøvrigt god, og Mælkerierne modtog Vinteren igennem en stor Mælkemængde, og Smøreksperten gik godt — uden Ishindringer eller andre Vanskeligheder.

Mellem Jul og Nytaar fik vi Frost og Snestorm med Højvande fra Østersøen, men 2. Januar slog det om til Tø. Vejret vedblev dog at være uroligt, og 8. Januar fik vi atter Storm fra Øst med Højvande over de sydlige Øer. I de følgende Dage, 9.—14. Januar, var det stadig Frost ($\div$ 5—7 °), og derefter blev der udmærket Lejlighed til at faa Ishusene fyldte, inden vi atter i Slutningen af Maaneden fik mildt Vejr, og heldigt var det, at Mælke-rierne fik en god Isforsyning, thi allerede i Februar be-gyndte Foraaret at melde sig.

Omkring i Villahaverne og i lune Kroge saa man Eranthis og andre Foraarsbebudere komme frem. I det stadig milde Vejr gennem Februar og Marts forslog Fo-deret godt, og Kvæg og Svin trivedes udmærket; men det var ofte Regn og Taage, kun af og til lidt Nattefrost, og Markerne var stadig saa opblødte, at Markarbejde var umuligt. — Endnu i den første halve Snes Dage af April fik vi saa megen Regn, at Saaning var umulig. Paaske-lørdag (11. April) fik vi om Aftenen stærkt Tordenvejr, og faa Dage senere fik vi omsider smukt og frodigt For-aarsvejr. — Den 18. April, da der trindt i Landet holdtes Veteranfest, kunde man glæde sig ved smukt Vejr for de Gamle at færdes i, og allerede den 22. April kunde man langs Banen fra København til Brørup se adskillige Køer paa Græs, og i Slutningen af Maaneden var der mange mindre Landmænd, der lod Køerne komme ud nogle Timer daglig, ingenlunde af Mangel paa Roer og andet Foder, men for at udnytte det tidlige Foraarsgræs' stærkt mælkedrivende Evne og saaledes fremme Produk-tionen af billig Mælk.

Maj Maaned blev vel omtrent af normal Varme, men Vejret var saa blæsende og Nedbøren saa ringe, at For-aarsgræsningen, der var begyndt saa tidlig, snart blev ret tarvelig, og endnu daarligere blev det, da den første Del af Juni ogsaa bragte tørt og koldt Vejr. Midt i Maaneden kom der vel Varme og Regn, men Regnen faldt kun som Byger, der mange Steder var saa sparsomme, at Græsningen vedblev at være utilfredsstillende for Kvægets Ernæring.

Under disse Forhold blev Mælkeriernes Mælkemængde ikke saa stor, som man havde ventet, og da Juli Maaned derefter fulgte med ualmindelig Sol og Varme, blev Sommergræsningen mange Steder helt daarlig. — Kun hvor Jorden var i god Kultur, og Bygerne kom i rette Tid, blev Græsningen nogenlunde, og mange Steder var der en paafaldende Forskel at se paa saavel Græsset som Korn- og Rodfrugtafgrøderne endog paa Nabomarker. Urene og daarlig dyrkede Jorder gav i det varme og tørre Vejr kun ynkkelige Afgrøder.

Allerede i Midten af Juli var Staldfodring mange Steder en Nødvendighed, om Kvæget ikke skulde sulte, og hvem, der havde gode Luccerne marker, havde Grund til at glæde sig. Den forholdsvis lave Smørpris opfordrede ikke til rigeligt Brug af Kraftfoder, og Høsten tegnede til, særlig for Vaarsædens Vedkommende, at komme tidlig og mange Steder at blive meget ringere end de foregaaende gode Aar, saa Fodringen var sparsom, og Mælkemængden var stærkt nedadgaaende. Saa kom pludselig Krigen. Lørdag den 1. August erklærede Tyskland Rusland Krig, og Uroen, der havde været nogle Uger mellem Østrig og Serbien, var naaet til vore Farvande.

Fredag den 31. Juli indkaldtes Mandskab til Flaaden og Søforterne, og allerede Lørdag den 1. August indkaldtes der flere Aargange til Hæren, samtidig med at de frivillige Korps straks greb til Vaaben, og endelig den

5. August blev indtil 6—8 Aar gammelt Mandskab indkaldt.

De unge Folks hurtige Bortrejse lige i Høstens Travlhed satte naturlig Sindene i Bevægelse *), og hertil bidrog ogsaa nogle Handlendes Nervøsitet, der pludselig den 3.—4. August nægtede at levere Kul, der længe forud havde været bestilt, eller som telefonerede til Mælkerierne, at Smørret ikke maatte afsendes, da det ikke kunde eksporteres. De vildeste Rygter bredte sig med Lynets Fart, telefonerede fra Sted til Sted, og Forvirringen var helt besynderlig. Man drøftede endog, om Mælkerierne skulde indstille Driften for at spare Kullene, og om Køer og Svin fremdeles skulde fodres som hidtil. Enkelte Mælkerier solgte Smørret den første Uge i August til 55—75 Øre pr. Pd., fordi Smørhandlerne ikke vilde have det, medens de mere besindige gemte det i Kølerummene eller solgte det for 1 Kr. pr. Pd. — Noteringen, der de foregaaende Uger havde været 111, udeblev ganske, fordi Smøreksporten var standset; men de engelske Modtagere til Wholesale og Maypole og ligeledes Eksportforeningernes Direktører telefonerede heldigvis hurtig til deres mange Mælkerier, at Smørret skulde blive staaende i Kølerummene eller, naar der ikke var Plads til mere, indsendes til Kølerummene i Byerne, og 2—3 Uger senere blev alt dette Smør da ogsaa afregnet Mælkerierne til ca. 110 Øre pr. Pd. eller kun lidt derunder.

Mange Høns og Kyllinger slagtedes, mange undervægtige Svin leveredes til Slagterierne, der snart nægtede foreløbig at modtage Svin, og mange Køer blev satte paa Græs for at spare Staldfoderet. Besindige Fagmænd, hver i sin Egn, fik dog snart ved gode Artikler i Dagblade og Fagblade den værste Uro stillet; men for Mælkemængden var der sket en Nedgang, der ikke senere blev oprettet;

*) Alene af Mælkeribestyrere og Mejerister blev der straks indkaldt over 300 Mand, hvis Navne og Adresser »Mælkeritidende« har kunnet oplyse. En Del er vel atter blevet hjemsendt, men saa er der andre bleven indkaldte.

thi Folk, der manglede Kraftfoder, kom straks i Forlegenhed, og Landmændene blev ganske naturlig tilbageholdne med Salget af Sæd. Priserne steg hurtig, og Forbruget af al Slags Kraftfoder blev indskrænket mest muligt, fordi alle Tilførseler pludselig standsede.

Heldigvis var Vejret godt, og der var ingen Lejesæd. Høstarbejdet skred hurtig fremad, al Sæd blev bjerget i god, tør Tilstand, og da Varmen tog af, og der kom nogen Regn, blev Græsningen ogsaa bedre, men sparsom blev den dog ved at være, og Heste og Kvæg maatte nøjes med den, som den var. — Om end ad Omveje kom Eksporten til England igen i Gang, og Tyskerne, der straks havde slaaet en Streg over en Del af deres Toldsatser, købte Heste til gode Priser og snart ogsaa Kvæg, Oksekød m. m.

Ingen vidste, hvad Dagen i Morgen skulde bringe, men der blev dog mere og mere Udsigt til, at vi kunde vedblive at være neutrale — med en Sikringsstyrke under Vaaben, og saa haabede man paa, at Krigen maatte høre op, om ikke før, saa dog til Vinteren. Nu gjaldt det om at faa Efteraarsarbejdet gjort, Roerne hjemkørte, Kulhusene fyldte og højest mulig Pris for, hvad man havde at sælge, — og Priserne paa Heste, Smør, Ost, Korn, Flæsk, Kød og de fleste andre Produkter af Landbruget var høje og stigende; men ogsaa alt, hvad der skulde købes, var meget dyrt eller næsten slet ikke til at faa. Særlig umuligt var det at faa et paalideligt Overblik over Forholdene, og Aaret sluttede saaledes med Uro og Frygt for, hvad Fremtiden vilde bringe.

Af omstaaende Tabel ses, at Overskudsindførselen af Korn og Indførselen af Oliekager og Hvedeklid, efter gennemgaaende i mange Aar at være steget (og særlig for Oliekagernes Vedkommende at være steget ret stærkt), nu er gaaet en Del ned, medene samtidig Forbruget af danske Oliekager er tiltaget ret betydeligt. Den store Nedgang i Indførselen skyldes naturligvis for en stor Del Krigen, men bemærkes maa det dog, at Indførselen i Januar—Juli allerede havde været noget mindre i 1914

end i 1913, hvorefter den gik næsten helt i Staa i de første Maaneder af Krigen, og under disse Omstændigheder har det jo været et stort Gode, at de danske Soya-kagefabrikker har været i Stand til at forøge deres Produktion.

Tabel I.
Tal vedrørende Fodringen
(i Million Kilogram)

Lândbrugsaar*)	Indførsels Over-skud af Korn (1)	Indførsel af		Forbrug af danske Oliekager (4)	Til-sammen
		Oliekager (2)	Hvedeklid (3)		
1909—1910.....	682.5	432.0	46.5	c. 30	1191
1910—1911.....	676.4	469.4	44.7	c. 40	1230
1911—1912.....	714.5	522.4	49.3	c. 44	1330
1912—1913.....	742.2	578.9	50.4	c. 53	1424
1913—1914.....	605.7	495.4	34.5	c. 80	1216

Vil vi dernæst til foranstaaende almindelige Udtalelser føje nogle Meddelelser om Aarsresultaterne og Forholdene paa nogle enkelte Andelsmælkerier, kan vi atter i Aar benytte de samme 5 Mælkeriers Aarsregnskaber, som nu i mange Aar velvillig har været stillede til Raadighed.

Det fynske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været omtalt i de ti foregaaende Aarsberetninger, har i Aaret 1. November 1913 til 31. Oktober 1914 modtaget ialt 8,754,706 Pd. Sødmælk, hvilket er en Op-gang af ca. 300,000 Pd. Sødmælk; men herom oplyser

*) For de fire sidste Aar omfatter Tabellen i Kol. 1 Hvede, Rug, Byg, Havre, Majs, Foderærter samt Hvedemel og Rugmel; i Kol. 2 Kager o. l. af Bomuldsfrø, Solsikkefrø, Jordnødder, Raps, Hørfrø, Hampefrø og Palmekærner. For det første Aar er Statistikken opgjort paa en lidt anden Maade, hvilket dog ikke i væsentlig Grad forrykker Sammenligningen.

Bestyreren yderligere, at der i Vinterhalvaaret var en Stigning af ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Pd. Mælk mere end de foregaaende Aar, hvorimod der i Aarets sidste 2—3 Maaneder, altsaa særlig i September og Oktober, har været indtil 3000 Pd. Mælk mindre daglig end paa samme Tid de foregaaende Aar, dels fordi Andelshaverne for at spare det dyre Kraftfoder eller i nogle Tilfælde af Frygt for Mangel paa Kraftfoder i de kommende Vintermaaneder lod Køerne gaa alt for længe ude, og dels fordi den sædvanlige Mælkeproduktion, da Køerne omsider blev bundne ind i daarlig Foderstand, ikke kunde naas — end ikke ved normalt Kraftfoderforbrug, og selvfølgelig endnu mindre ved Indskrænkninger i Brugen af de dyre Oliekager.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der de tre foregaaende Aar har været 25.4, 25.9 og 25.3, har i Aar været 25.5, altsaa omtrent som Gennemsnittet af de tre foregaaende Aar. Og Smørprisen, der i de samme tre Aar var 102.9, 110.9 og 106.7 Øre pr. Pd., har i Aar været 105.6 Øre. — Skummetmælk og Kærnemælk afregnes her Andelshaverne til 3 Øre pr. Kande (i 1912—13 4 Øre pr. Kd.), medens den i den ret betydelige Butikshandel sælges for 1 Øre pr. Pd. (Sødmælken for 5 Øre pr. Pd.). Og om Sødmælakens Betaling til Andelshaverne efter *Gerbers* Apparat og med Prøveudtagning hver Dag meddeler Bestyreren, at der fremdeles er Tilfredshed.

Om Osteproduktionen, der har omfattet 211,000 Pd. Sødmælk og 1,150,000 Pd. Skummetmælk og Kærnemælk, skriver Bestyreren, at Aaret begyndte med sløje Priser, og at den store Mælkemængde om Vinteren foranledigede en Forøgelse af Produktionen, saa at man naaede hen til Midten af Sommeren, inden der viste sig lidt Stigning i Prisen; men straks, Krigen var udbrudt, kom der Liv i Ostehandelen; Prisen steg hurtig, naaede hen paa Efteraaret en uventet Højde og er senere vedbleven at være meget høj. — Det samlede Nettoudbytte, hvortil Mælken er udbragt, er i Aar 4.5 Øre pr. Pd. med Skummetmælken, som foran angivet, regnet til $\frac{3}{4}$ Øre pr. Pd., medens det

sidste Aar var 4.64 Øre pr. Pd. med Skummetmælken regnet til 1 Øre pr. Pd. — Resultatet er altsaa væsentlig bedre end i 1913, der dog var et særdeles godt Aar, og Bestyreren udtaler da ogsaa som sin Mening, at alt i alt har det været et godt Aar, tilfredsstillende for saavel Andelshaverne som for ham personlig.

Det samme store, meget mønsterværdige jyske Andelsmælkeri med stor Osteproduktion, som har været omtalt hvert Aar siden 1894, har i Aar indsendt omstaaende Regnskab for Tiden 31. Oktober 1913 til 30. Oktober 1914.

Mælkemængden, som i 1913 var steget til 10,547,382 Pd., har i Aar været 11,349,675 Pd., altsaa betydelig mere, men her i den sydlige Del af Ribe Amt var ogsaa Sommergræsningen ret tilfredsstillende, og samtidig har Forbruget af Mælk til 1 Pd. Smør været 25.4, medens det i 1912 og 1913 var 25.58 og 25.3. — Smørrets Salgspris, der i 1912 og 1913 var henholdsvis 113 og 108.2 Øre pr. Pd., har i Aar kun været 106.24 Øre pr. Pd., og herom skriver Bestyreren, at det skyldes, at Fløden den største Del af Aaret, ligesom i de foregaaende Aar, er bleven kørt Syd for Grænsen, medens Kærnemælken hver Dag er kørt tilbage med Vognen, som har bragt Fløden. Denne Arbejdsmaade, der havde givet god Fortjeneste i 1911 og 1912, og som ogsaa var gaaet nogenlunde i 1913, har i Aar givet Tab paa Grund af Krigen; thi straks da denne udbrød, blev Tolden paa Smør i Tyskland, ligesom paa mange andre Varer, fuldstændig ophævet, og det skete netop paa en Aarstid, da man ventede en god Fortjeneste i de følgende Maaneder, i Haab om hvilken man havde fundet sig i at arbejde i mange Maaneder med den store Kørselsudgift m. m. uden at faa noget Overskud.

Der er ostet 1,215,724 Pd. Sødsmælk, 2,026,101 Pd. Skummetmælk og 53,180 Pd. Kærnemælk, altsaa en anseelig Mængde, som er anvendt til Goudaost, Edamost,

Taffelost og 25 pCt.'s Ost m. m. (der laves ikke Centrifugeost). Den samlede Værdi af Produktionen angives i Aarsregnskabet til næsten 116,000 Kr., idet der er solgt Ost for ca. 97,000 Kr., Valle for 7232 Kr., og Lageret ved Aarets Slutning har en Værdi af ca. 11,600 Kr. — Om Ostehandelen skriver Bestyreren, at den jo ikke har været særlig god, nærmest daarlig, men han har personlig ikke Grund til at klage, da Afsætningen er gaaet ret regelmæssig for ham til antagelige Priser til de mange gamle Forbindelser, som jo altid er en stor Fordel at have, særlig i sløje Tider. — Livlig Efterspørgsel kom jo først henimod Regnskabsaarets Slutning, saa Prisstigningen kan ikke ses meget i dette Aars Regnskab.

Det samlede Aarsresultat fremgaar af omstaaende Uddrag af Regnskabet. Der er 275 Andelshavere, som har leveret fra 1478 Pd. Mælk til 216,310 Pd. Mælk. Tilsammen har Andelshaverne nu ca. 2000 Køer, og de foreliggende Gennemsnitspoints fra Mælkebedømmelsen viser, at de fleste leverer god Mælk, medens de laveste Points ingenlunde fortrinsvis findes hos de mindste Mælkeproducenter. — Driftsudgifterne, der i 1912 og 1913 var henholdsvis 433 og 402 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, har i Aar kun været 382.5 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, idet der jo har været mere Mælk at fordele Driftsudgifterne paa. — Og det endelige Resultat bliver, at hvert Pund Mælk er udbragt i en Nettopris af $4.01 + 0.96 = 4.97$ Øre, altsaa en Nettopris af 19.88 Øre pr. Kande hjemme paa Produktionsstedet hos hver enkelt Andelshaver, medens de tilsvarende Tal for 1910—13 var henholdsvis 18.92, 19.56, 20.96 og 20.28 Øre, idet her altid den tilbagelevere-de Skummetmælk og Kærnemælk er beregnet til 1 Øre pr. Pd., men dog saaledes, at ingen behøver at modtage mere, end hvad han ønsker at faa til nævnte Pris. — Bestyreren slutter med at skrive, at nu skal der indlægges Kølemaskine og en større Dampmaskine, da den aarlig stigende Mælkemængde kræver mere Kraft. Den daglige Mælkemængde er ganske vist nu ved Aarets Slutning

UDGIFTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel af Mælk m. m.	13833.27	121.9
Kul	4714.73	41.5
Emballage, Pergament m. m.	1225.52	10.8
Is	276.75	2.4
Olie	221.45	1.9
Lønninger	8626.94	76.0
Salt, Farve, Løbe, Kalk, m. m.	1749.45	15.4
Inventarets Vedligeholdelse	2187.42	19.3
Mælkevoernes Vedligeholdelse	1514.95	13.3
Bygningernes Vedligeholdelse	314.42	2.8
Regnskabsbøger, Porto, Rejser m. m.	622.04	5.5
Nye Anskaffelser	1240.83	10.9
Renter og Afdrag	5974.20	52.6
Andre Udgifter	926.58	8.1
Ialt...	43428.55	382.5

INDTÆGTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

Salg af 391987 Pd. Smør (à 106 ¹ / ₄ Øre)	416531.76 Kr.
— - 262136 - Ost	96739.35 —
Andelshaverne 7419357 Pd. Skum- og Kærnemælk.	74193.57 —
— 2902591 - Valle	7232.22 —
Salg af Mælk og Fløde	12032.34 —
Indvundne Renter	671.52 —
Andre Indtægter	105.45 —
Ialt...	607506.21 Kr.

Der er ialt indvejet 11349675 Pd. nymalket Mælk, alt-
 saa er Mælken udbragt i 5.35 Øre pr. Pd.
 Der er udbetalt til Andelshaverne for Mælk 454813 Kr.
 98 Øre, altsaa 4.01 — —

Forskel 1.34 Øre pr. Pd.
 Driftsudgift 0.38 — —

Overskud ... 0.96 Øre pr. Pd.

usædvanlig lille paa Grund af Knapheden paa Handelsfoderstoffer; men han mener, det er kun rent forbigaaende, og at Mælkemængden snart skal gaa op igen.

Det vestjyske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været omtalt i de foregaaende 13 Aarsberetninger, har nu faaet en ny Bestyrer, der velvillig har indsendt et Regnskab for Tiden 24. Oktober 1913 til 22. Oktober 1914. — Mælkemængden er her steget fra 10.6 Mill. Pd. til 11,042,107 Pd., en Stigning, der ogsaa her skyldes Vinterhalvaaret, medens Sommergræsningen var daarlignende paa Grund af Tørken, og Knapheden paa Handelsfoderstoffer siden har foranlediget, at den daglige Mælkemængde ved Aarets Slutning var mindre end sædvanlig paa den Aarstid. — Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der i 1911—13 var henholdsvis 25.62, 25.75 og 25.56, har i Aar kun været 25.34, hvilket i Vestjylland er et meget lavt Forbrug. — Smørprisen, der i 1911—13 var 102.16, 110.6 og 106.1 Øre, har i Aar været 105.96 Øre pr. Pd., altsaa ogsaa her lidt mindre end sidste Aar. — Driftsudgifterne, der sidste Aar var 452.4 Øre, har i Aar været 459.0 Øre pr. 1000 Pd. Mælk. — Ligesom tidligere har Andelshaverne haft Lejlighed til at faa kogt Kartofler (502 Læs) og faa lavet en Del af Mælken til Ost, for hvilket der kun betales 1 Øre pr. Pd., og der er brugt 150 Kr. til »Bremseudhaling«, en Foranstaltning, der har været fortsat gennem flere Aar, og hvorved det er naaet, at Kvæget nu ikke bisser.

Det endelige Resultat bliver, idet Andelshaverne, som Regnskabet viser, faar Skummetmælken og Kærnemælken hjem til $\frac{1}{2}$ Øre pr. Pd., at Nettoværdien, hvortil 1 Pd. Mælk er udbragt, er $3.754 + 0.479 = 4.233$ Øre pr. Pd. eller 16.932 Øre pr. Kande, medens det tilsvarende Tal for 1913 var 16.832 Øre. — Altsaa, Aaret har som Helhed her givet meget Mælk, der er udbragt til fuldtud samme Nettoværdi som i det foregaaende gode Aar.

UDGIFTER

paa et vestjysk Andelsmælkeri.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel af Mælk	25361.64	229.8
— - Kul og Smør m. m.	297.55	2.7
Lønninger	5586.00	50.6
Brændsel	4173.44	37.8
Is	160.00	1.6
Dritler og Pergament	6258.59	56.9
Olie og Fedt	197.13	1.8
Salt, Farve, Løbe, Papir og Rengørings- artikler	1274.05	11.6
Vedligeholdelse af Bygninger	300.96	2.8
— - Inventar	558.17	5.1
Skat, Renter og Afdrag paa Gæld	2317.21	20.1
Andre Udgifter	4199.16	38.2
Ialt...	50683.90	459.0

INDTÆGTER

paa et vestjysk Andelsmælkeri.

Solgt 435807 Pd. Smør (à 105.96 Øre)	461803.13 Kr.
— 10493048 - Sk.- og Kærnem. til Andelsh. à $\frac{1}{2}$ Ø. pr. Pd.	52465.24 —
— 43784 - Skummetmælk à 1 Øre pr. Pd. (Detail)	437.84 —
— Affald	1075.49 —
Andre Indtægter	2279.27 —
Ialt...	518060.97 Kr.

Der er ialt indvejet 11042107 Pd. Sødsmælk, som er
udbragt i 4.692 Øre pr. Pd.

Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 414484 Kr.

13 Øre, altsaa 3.754 — —

Forskel 0.938 Øre pr. Pd.

Driftsudgift 0.459 — —

Overskud ... 0.479 Øre pr. Pd.

Det tredje store jyske Andelsmælkeri, der har været omtalt i de sidste syv Aarsberetninger, hvor Mælkemængden i 1913 steg til 10,552,975 Pd., har i Aar haft 11,108,232 Pd., altsaa en anseelig Stigning, der ogsaa her maa tilskrives Vinterhalvaaret. — Mælkeforbruget er her dalet fra 25.85 til 25.70 Pd. til 1 Pd. Smør, og Smørprisen, der i 1913 var 108.09 Øre, har i Aar været 107.62 Øre pr. Pd., medens Gennemsnitsprisen pr. Pd. Ost er gaaet ned fra 20.91 Øre til 19.16 Øre pr. Pd. (mest ca. 10 pCt.'s Blandingsost), og Ostesalget beløber sig til 14,400 Kr. — Det endelige Resultat er, at 1 Pd. Sødsmælk er udbragt i en Nettopris af 4.5 Øre, altsaa 18.0 Øre pr. Kande, aldeles som i 1913 (idet Skummetmælk og Kærnemælk her leveres tilbage til 3 Øre pr. Kande), og ogsaa her har Aaret altsaa givet en stor Mælkemængde, der er udbragt til samme Nettoværdi som i 1913.

Her har man i Efteraarsmaanederne 1914 for en Bekostning af 15,000 Kr. foretaget en Vandboring, der har givet godt Resultat, og dernæst en betydelig Omforandring og Udvidelse af Lokalerne, hvorved det er blevet muligt at afkøle den pasteuriserede Skummetmælk og indføre Syrning af en stor Del af den, forinden den sendes hjem til Andelshaverne, en Foranstaltning, hvormed disse foreløbig erklærer sig udmærket tilfredse, idet de siger, at Kalve og Grise trives godt ved den syrnede Mælk.

Det fynske Andelsmælkeri med Kaseproduktion endelig, der er blevet omtalt i de tre sidste Aarsberetninger, har i Aaret 26. September 1913 til 1. Oktober 1914 (371 Dage) fra 171 Andelshavere modtaget 6,452,135 Pd. Mælk (sidste Aar 6,201,670 Pd.), og Bestyreren skriver, at ved Aarets Slutning var den daglige Mælkemængde ca. 1500 Pd. Mælk mindre end paa samme Tid i 1913, mest paa Grund af Vanskeligheden ved at faa Oliekager, medens der var Glæde over en stor Avl af Rodfrugter. — Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der i 1911—13 var henholdsvis 25.11, 25.53 og

25.04, har i Aar været 25.17 Pd., og Bestyreren skriver, at det var særlig i den første Halvdel af Juni, at det var stort, endog over 27 Pd. — Smørprisen har været 106.07, medens den sidste Aar var 106.78 Øre pr. Pd., og Driftsudgifterne er gaaede ned fra 374 til 359 Øre pr. 1000 Pd. Mælk.

Der er i Aar slet ikke lavet Kasein, men der er blevet solgt 1,400,000 Pd. Mælk, hvoraf ca. 200,000 Pd. nymalket Morgenmælk til en Ostehandler, der laver Ost i det Lokale, hvor der før blev lavet Kasein, og tager den friske Ost til sit Lager i Odense. — Han betaler Mælken med $5\frac{1}{2}$ Øre pr. 4 Pd., idet Vallen, som leveres tilbage, beregnes til 1 Øre pr. Kande Mælk, hvorhos Fedtet i Sød-mælken betales efter Smørprisen — en Handel, der i det forløbne Aar har været fordelagtig for Andelshaverne. — Bestyreren skriver, at alt i alt har der været udmærket Tilfredshed hos Andelshaverne. Det endelige Resultat er, at Nettoprisen pr. Kande Sød-mælk er 19.38 Øre (sidste Aar 19.39 Øre), idet den hjemsendte Skummetmælk og Kærnemælk beregnes til 4 Øre pr. Kande.

Alle disse fem Aarsregnskaber fra store Andelsmælkerier viser saaledes, at trods Manglen paa Kraftfoder i August—Oktober Maaneder og trods en nogle Steder tarvelig Sommergræsning har Aarets Mælkemængde været større end nogen Sinde tidligere — takket være den gode Vinterproduktion, og gennemgaaende er Mælken blevet udbragt til omtrent samme Nettopris som i det gode Aar 1913, saaledes at Landbrugsaaret 1914 i sin Helhed maa siges at have været et meget godt og tilfredsstillende Mælkeriaar.

Landbrugsaarets vekslende Smørpriser belyses ved omstaaende Tabel over de maanedlige Gennemsnit af Københavns Smørnotering. Her er saavel Børsudvalgets som Statistikudvalgets Tal sammenstillede med Tallene

fra de foregaaende Aar. — Det ses, at Priserne i November, December og Januar var omtrent som i det foregaaende Aar, men i Februar, Marts og April var de forholdsvis lave. Aarets laveste Pris (94—95) var i Ugerne før og efter Majdag. Stigningen i Juni var kun lille. Det var først i Juli, at Stigningen blev nogenlunde tilfreds-

Tabel II.

Maanedlig Gennemsnit af Københavns Smørnotering.

	1909— 10	1910— 11	1911— 12	1912—13		1913—14	
				Børsudv.	Statistik- udv.	Børsudv.	Statistik- udv.
November.	110.25	97.50	114.20	109.50	110.00	110.25	110.75
December.	107.20	97.80	115.75	110.75	111.75	110.75	112.00
Januar ...	103.00	96.50	114.00	107.80	108.20	107.60	109.20
Februar...	107.25	100.75	114.20	110.50	110.75	104.50	105.50
Marts.....	110.60	99.20	115.75	111.25	112.50	104.50	106.00
April	103.00	97.00	106.50	102.25	102.75	98.60	99.60
Maj.....	96.00	91.50	98.40	96.60	97.20	95.75	96.75
Juni.....	96.40	94.00	99.75	99.00	100.50	97.75	98.50
Juli	96.25	100.00	100.25	101.60	102.40	107.20	108.00
August....	96.25	110.40	106.60	101.50	102.50	101.00	102.00
September	97.60	114.25	110.00	110.00	110.50	105.25	105.25
Oktober...	98.50	120.50	111.00	113.20	113.80	118.60	119.40
Gennemsnit for hele Aaret	101.94	101.52	108.77	106.06	106.79	105.54	106.48

stillende, da den svigtende Græsning havde foranlediget, at Smørmængden tog stærkt af. Og saa kom den besynderlige Uregelmæssighed i første Halvdel af August. I to Uger blev der ingen Notering sat, fordi Eksporten pludselig blev standset.

Der kan være delte Meninger om, hvorledes Noteringen for August bør angives. Her er valgt at angive Noteringen, som den blev sat de to sidste Uger, om end uden Tvivl de fleste Mælkerier fik de to første Ugers

Smør afregnet til ca. 110 Øre, medens enkelte Mælkerier havde skyndt sig med at sælge til forskellige Priser mellem 55 Øre og 105 Øre. — Aarsgennemsnittet er udregnet som Gennemsnit af de foreliggende 50 Noteringer, hvorved Indflydelsen af Uregelmæssigheden i August i Hovedsagen er undgaaet, i Overensstemmelse med, at de fleste Mælkeriers Gennemsnitspris for August netop har været ca. 106 Øre pr. Pd.

Som Tallene viser, er der Aaret igennem blevet sat to Noteringer, en af Børsudvalget (Grosserernes) og en af Statistikudvalget (Producenternes). Handelsstanden søger vel at hævde, at Producenternes Notering ingen Betydning har, thi det er Børsudvalgets Notering, der handles efter; men som Regel nøjes Mælkerierne dog ikke med denne Pris. De faar en Overpris omtrent i Overensstemmelse med Forskellen mellem de to Noteringer, og man har da ogsaa set Børsudvalget faktisk indrømme dette ved 6 Gange i Aarets Løb at »i n c l u d e r e« en eller to Øre i Noteringen, saaledes at denne derved er bleven forhøjet ud over, hvad Markedet har givet Anledning til, og det virkelige Forhold er blevet, at næsten alle gode Mælkerier har faaet omtrent den Gennemsnitsnotering, som Statistikudvalgets Notering angiver, der saaledes fortjener Betegnelsen »den rigtigste Notering«. — Fra Producenternes Side har der da ogsaa, bortset fra Uregelmæssigheden i Begyndelsen af August, været almindelig Tilfredshed med Statistikudvalgets Virksomhed, der ønskes fortsat for at tjene som en paalidelig Regulering af Grosserernes Priser.

Hvad Produktionens og Eksportens Størrelse angaar, skal her kun meddeles, at den igennem hele Vinterhalvaaret var større end nogen Sinde tidligere. Der gik ikke alene meget Smør til England, men ogsaa en betydelig Del til Tyskland, Østrig og Schweiz, og denne store Eksport blev fortsat ind i April Kvartal, saaledes at der f. Eks. endnu i Juni Maaned paa Konsummælkeriet i Basel kunde ses dansk lurmærket Smør ankomme i hel Vognladning

og i Ugens Løb blive uddelt til Brugsforeningens Medlemmer, medens italiensk Smør blev solgt betydelig billigere.

Som sædvanlig i de senere Aar fik Tyskland en stor Del af sin Forsyning i Form af Fløde; men Smørpriserne i Tyskland var forholdsvis for smaa for denne Trafik. Der var ingen Fortjeneste ved Flødeeksporten, og hen paa Forsommeren tog den ogsaa af, saaledes at den var nedadgaaende, forinden Krigen brat standsede den for de fleste Mælkerier, idet Tyskland ophævede Indførselstolden paa Smør som paa mange andre Landbrugsvarer. — Enkelte Steder paa Lolland skal Flødeeksporten være bleven fortsat, fordi Køberne har et fordelagtigt Salg af Kærnemælken, men de fleste Steder er den standset og ventes foreløbig ikke mere i Gang.

Hvad Indførselen af Smør angaar, var den vel i Landbrugsaarets 10 første Maaneder omtrent som i de nærmest foregaaende Aar, men da Krigen var udbrudt, kom der intet russisk Smør i August og September, hvorimod det svenske Smør vedblev at komme og at blive genudført som sædvanlig. En Følge heraf er jo ganske naturlig, at Omsætningen af fremmed Smør er gaaet noget ned, og særlig at Forbruget af udenlandsk Smør her i Danmark er aftaget stærkt i de senere Maaneder og nu er næsten ganske ophørt.

Om Udførselen til England kan der henvises til den engelske Statistik i omstaaende Tabel III. Her ses Englands samlede Indførsel af Smør i Kalenderaaret 1914 at være gaaet ned, medens Danmarks Smøreksport til England er stegen ret betydelig. Stigningen skyldes vel for en Del, at Flødeeksporten til Tyskland indskrænkedes og senere næsten ophørte, men ogsaa, at vor Vinterproduktion af Smør var meget stor. — Værdien af Smørret her fra Danmark beløber sig til over 11 Mill. £, og samtidig sendte Danmark Bacon o. lign. for næsten 10 Mill. £ og Æg for over 2½ Mill. £, alle tre Varer til meget større Beløb end tidligere.

Som allerede foran nævnt gik Eksporten helt regelmæssig Vinteren igennem uden Standsning af Sne eller Is, men i første Uge af August blev det galt. Tirsdag den 4. August havde England erklæret Tyskland Krig, og dermed indstillede Eksportbaadene Sejladsen indtil Søndag

Tabel III.

Englands Indførsel af Smør i Cwts.

(1 Cwt. = 50.8 kg.)

Fra	1910	1911	1912	1913	1914
Rusland	584040	638284	683650	751414	616380
Sverige	345684	360357	335014	332331	270138
Danmark	1726091	1707178	1618048	1706759	1749072
Holland	154537	104655	113716	153172	183999
Frankrig	361249	171080	246652	248579	273819
Forenede Stater .	756	23052	2596	164	7844
Argentina	65944	24209	67244	72418	55704
Victoria	307929	441481	264522	275519	204716
N. S. Wales	217780	281588	186695	155936	122392
Queensland	113384	151330	90036	156914	106694
New Zealand	362674	276446	349012	251663	357920
Kanada	16805	61936	27	813	3151
Andre Lande	68666	61096	47947	33310	32092
Ialt	4325539	4302692	4005159	4139022	3983921

den 9. August. Kun enkelte Dampere dristede sig derefter til at gaa fra Esbjerg til Parkeston eller Hull, men man haabede at kunne holde Forbindelserne Nord om Skagen til Leith og Newcastle. Torsdag den 27. August standse- des al Eksport, fordi Tyskernes Miner havde foranlediget Ulykker udenfor Tynen, og næste Dag dirigeredes alle Skibene Nord om Skotland, samtidig med at Det Forenede Dampskibsselskab flyttede sit Kontorpersonale m. m. fra Esbjerg til Aarhus. Eksporten foregik saa der-

efter nogle Uger Nord om Jylland og Skotland til Glasgow og Liverpool og en Tid endog for nogle Skibes Vedkommende ad Kanalen helt op til Manchester. Fragten var bleven meget dyrere, Tiden længere, og mange Modtagere var stadig utilfredse over forsinket Ankomst, Forringelse af Varer af alle Slags, særlig mange knækkede Æg, og Eksportørerne maatte finde sig i Afdrag i Priserne; men længe varede det, inden man igen turde sende Skibene til Englands Østkyst; kun nogle faa Eksportører i Esbjerg dristede sig til ugentlig at sende en lille Dampere direkte fra Esbjerg til Parkeston.

Vil man se lidt nærmere paa de øvrige Tal i Tabel III, er der særlig Grund til at bemærke, at Englands Indførsel af Smør fra Rusland (og Finland) har været lille, uden Tvivl særlig fordi Transporten gennem Østersøen har været standset siden Krigens Udbrud og kun ret uregelmæssig og vanskelig har kunnet foregaa over Archangelsk, Nord om Norge, eller ad Jernbanen gennem Sverige og Norge. — At Mængden af svensk Smør har været aftagende, maa formentlig tilskrives først en daarlig Sommergræsning og senere stor Mangel paa Handelsfoderstoffer. — I Holland og Frankrig har Følgerne af den meget ondartede Mund- og Klovesyge i 1911 nu mere og mere fortaget sig. — Amerika og Kanada har kun lidt at undvære, Argentina og Australien har sendt mindre end i 1913, hvorimod New Zealand har kunnet sende mere, trods det, at der samtidig er gaaet en stigende Mængde Smør derfra til det nordvestlige Amerika.

Ostehandelens Forløb har været helt abnormt. Som allerede foran nævnt laa mange Mælkerier ved Vinterhalvaarets Begyndelse, i November 1913, inde med ret store Beholdninger, og Priserne var smaa. Den store Mælkemængde foranledigede i Vinterens Løb en yderligere Forøgelse af Osteproduktionen, Markedet vedblev at være daarligt, og da saa Juli Maaned blev usædvanlig varm, var der Grund til at vente et demoraliserende Forløb.

seret Marked med mange Vragoste. Men Krigen forandrede hurtig Forholdene. — Nogle Ostehandlere skaffede sig store Leverancer til Soldaternes Fælleshusholdninger, og da samtidig Mælkemængden var aftagende og Kornet til Svinene vanskeligt at faa fat i, tog Produktionen af Ost brat af. Samtidig rygtedes det, at Importørerne af Schweizerost, i hvert Fald foreløbig, ikke kunde faa de i Schweiz købte Ost frem ad de tyske Jernbaner, og tysk Ost saasom Limburger og Mainzer Käse udeblev ganske, samtidig med at al Ost fra Rusland udeblev ligesom det russiske Smør. Og Følgen heraf blev ganske naturlig, at de danske Ostehandlere nu meldte sig som Købere til bedre Priser end faa Uger tidligere, ja, snart var der endog nogle, som købte Ost til høje Priser med Tanke om at kunne eksportere dem til Tyskland. — Lagrene formindskedes hurtigt, og allerede i September var Priserne meget højere end normalt, særlig for de magre Ostes Vedkommende, og senere er Priserne vedblevne at være høje og Efterspørgselen stor, medens der slet ikke tænkes paa Kasein, som man i Foraaret hist og her var begyndt at fremstille af Frygt for Overproduktion af Ost.

K o n d e n s e r e t M æ l k er jo nu, som allerede omtalt i Aarsberetningen for 1913, en anselig Eksportvare, særlig fra Den danske Mælk e k o n d e n s e r i n g s f a b r i k i N a k s k o v. Men i Efteraaret 1913 var det, som saa ofte før for denne Produktion, vanskeligt med Afsætningen, idet mange Fabrikker i Holland og andre Steder laa med store Lagre. Den Omstændighed, at de Forenede Stater i Nordamerika ophævede Tolden paa Daasemælk, foranledigede naturligt, at der blev forsøgt Eksport herfra til New York og andre store Byer derovre, og at den danske Mælk havde vakt en vis Opmærksomhed hinsides Havet, fik jeg et Vidnesbyrd om af to Amerikanere, der kom her i Slutningen af Juni for at overtale mig til at hjælpe dem ind paa Fabrikken i Nakskov — en Opfordring, jeg dog afviste med Henvisning til, at

de Herrer jo netop kom fra Kongressen i Schweiz, hvor alle de store sammensluttede Kondenseringsfabrikker jo havde været lukkede for os Kongressister, hvilket dør betragtedes som noget ganske selvfølgeligt. — Naa, en Maaned senere udbrod Krigen, og da blev der pludselig stærk Efterspørgsel efter alle Daasevarer. — Nu kunde der ikke alene sælges alt, hvad der kunde produceres, men ogsaa opnaas gode Priser. — Der er derfor Grund til at antage, at den unge og allerede ret store danske Fabrik i Aar vil kunne udvise et godt Aarsresultat og — hvis Krigen fortsættes — et endnu bedre næste Aar.

Ogsaa for Mælkeriskolernes Arbejde blev Krigen af stor Betydning, idet det straks i Begyndelsen af August viste sig, at mange af dem, der havde meldt sig som Elever, maatte melde Forfald paa Grund af Indkaldelse, medens paa adskillige Mælkerier Bestyrerne var blevne indkaldte, saa det var ønskeligt, at Mejeristen, der var kendt med de stedlige Forhold, blev for at fortsætte Driften. — Det blev derfor drøftet foreløbig at se Tiden an, og saa skete det, at Onsdag den 26. August, da der skulde tærskes ved Elektricitet paa Ladelund, kom der Ild i Laden, som hurtig bredte sig til Skolebygningen, Mælkeriet m. m. — Man enedes derefter om at udsætte det sædvanlige 8 Maaneders Kursus paa Dalum saavel som paa Ladelund fra 1. September til 1. November og saa lade det vare til 30. Juni 1915. —

Det almindelige danske Mejeristmøde, der i Aar skulde have været afholdt paa Tune Landboskole den 27. og 28. August, blev helt aflyst, fordi Bestyrerne under de usikre Forhold ikke vilde forlade Hjemmet og blive borte Natten over, og af samme Grund indskrænkedes det aarlige Delegeretmøde, der i Aar blev afholdt i Odense, til kun at vare én Dag.

Drøftelsen om Mælkerilovene har i Aar været forholdsvis sparsom, idet den væsentligst har været indskrænket til Forhandlinger om »L u r m æ r k e - R e g-

l e r n e«, Kontrol med Pasteuriseringen o. lign., — og Forsøgsmejeriet staar vel ogsaa nu omtrent som for et Aar siden.

Adskillige Mælkerier er i Aarets Løb blevne mere eller mindre ombyggede og delvis forsynede med nye Maskiner. Vistnok mellem 20 og 30 Mælkerier, mest i Jylland, er gaaede over til at benytte et Regenerativapparat til Afkøling af den pasteuriserede Centrifugemælk, hvorefter en Del af denne syrnes og først 24 Timer senere hjemsendes. Ligeledes har en Del Mælkerier faaet opstillet Køleanlæg, hvortil mange flere dog formentlig endnu trænger, idet adskillige Ishuse er for smaa og for daarlig vedligeholdte.

Ligesom i 1913 saaledes er der jo ogsaa i 1914 bleven holdt mange Jubilæer; om end de, der faldt efter 1. August, vel for en Del er blevne holdt i Stilhed eller som Foredragsmøder med fælles Kaffedrikning o. lign., saa er der dog her ikke mindre Grund derfor til at fremhæve, at disse 25 Aars Jubilæer bør opfattes som glædelige Vidnesbyrd om, at det var godt, at vi fik de mange Andelsmælkerier oprettede, og at det store Flertal af Andelshavere nu er tilfredse med, hvad der er naaet gennem Andelsmælkerierne.

Blandt Jubilarerne skal her alene nævnes *Hans Appel*, der efter i 25 Aar at have været Dansk Mejeristfor­ enings Sekretær og Redaktør af »Mælkeritidende« den 1. Juli blev hædret ved en Fest paa Fyns Forsamlingshus. Her blev Festtalen holdt af *Jens P. Justesen* som den eneste, der i de 25 Aar havde staaet i nøje Samarbejde med *Hans Appel*, hvorefter mange andre hyldede ham med Sang og Tale og blandt andet takkede ham for hans Udtalelse om Betydningen af Tilpasningsevnen, hvorved den kloge og besindige Mand netop kan naa frem til at hævde sin Stilling og udfylde sin Plads.

Til Slutning skal der endnu mindes om, at i Juni Maaned deltog et forholdsvis stort Antal Danske i den

VI. internationale Mælkerikongres i Bern *) og i de derefter følgende Udflugter, der var baade belærende og fornøjelige, idet der blev Lejlighed til at se den storslaaede Bjergnatur, frugtbart Agerland, talrige Kvægbesætninger, mange Osterier med og uden store Svinehold, flere Oste-lagre, en Mælkekondenseringsfabrik og mange andre Fabrikker. — Ved Kongressens Slutningsmøde blev Indbydelsen overbragt og enstemmig modtaget til at afholde den næste internationale Mælkerikongres her i København i 1917. — De mange Nationers Repræsentanter skiltes som gode Venner, og mange af os har kendt hinanden i 20—30 Aar, — og faa Uger efter bryder Krigen ud, og nu sidder vor Præsident, Stifteren af det internationale Mælkeriforbund, den udmærkede belgiske Godsejer og betydelige Mælkerimand, Baron *Peers*, som landflygtig i Holland uden, som han skriver til mig, at kunne faa Forbindelse med sine belgiske Venner og Hjælpere, hvis Opholdssteder for største Delen er ham fuldstændig ukendte.

*) Se »Tidsskrift for Landøkonomi« 1914, S. 447—454.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 18. December 1914.

(Sluttet fra S. 98).

B. Meddelelser fra Præsidiet.

Landbrugskandidat *N. Otto Nielsens* Ansættelse som Landhusholdningsselskabets Landbrugskonsulent i Rusland.

Professor *Westermann*: Allerede kort efter Statskonsulent Arups Død blev der ved et Bestyrelsesmøde i Selskabet fremsat den Tanke, at man burde drage Grænsen for vor landøkonomiske Interessesfære længere mod Øst, og det blev ved denne Lejlighed, som senere, da Spørgsmaalet om Midler til forøget Afsætning af dansk Sædefrø kom under Debat, fremhævet, at den enestaaende Udvikling af det russiske Landbrug, som er foregaaet i de senere Aar, og som for en ikke ringe Del skyldes en dansk Mands, nuværende russisk Statsraad *Koefoeds* Initiativ og Arbejde, burde foranledige os til at have Opmærksomheden særlig henvendt paa Rusland som Afsætningssted for forædlede Produkter af vort Husdyrbrug og vor Planteavl, af Landbrugsmaskiner m. m. Til Belysning af Fremgangen i det russiske Landbrug kan anføres, at der i de sidste 8 Aar er udskiftet af Fællesskab et Areal 5—6 Gange saa stort som Danmark og at en tilsvarende vældig Udvikling har fundet Sted i Organisationen af Landbrugsundervisningen, Konsulent-, Forsøgs- og Andelsvæsenet.

Nedsættelsen af en Kommission eller et Udvalg under Landbrugsministeriet bl. a. med det Formaal at fremskaffe Forslag til Fremme af vor Frøhandel, førte til Forhandlinger med en i Podolien som Godsinspektør virkende dansk Landbrugskandidat, Hr. *N. Otto Nielsen*, der senere med Understøt-

telse fra Statskassen har foretaget en Undersøgelsesrejse i Rusland med særligt Henblik paa Udforskning af Afsætningsmulighederne for dansk Sædefrø.

Hr. Nielsen har stedse interesseret sig meget for en Samvirksomhed mellem det danske og det russiske Landbrug, og da han i Foraaret afsluttede den Virksomhed ved Reorganisation af en større Landejendom, som han havde ledet en halv Snes Aar, ønskede han Ansættelse som dansk Landbrugskonsulent i Rusland.

Den nævnte Forhandling i Landhusholdningsselskabets Bestyrelse resulterede i en Henvendelse til Landbrugsministeriet fra Selskabet, der anmodede Ministeriet om at faa Lejlighed til at erklære sig, inden der blev truffet Bestemmelse om afdøde Konsulent Arups Post. Som bekendt er denne endnu ikke bleven besat, og Selskabet havde ikke Anledning til at vente, at der fra Ministeriets Side vilde blive rettet Henvendelse til det om en Ordning af landøkonomisk Konsulentvirksomhed med særligt Henblik paa det sydøstlige Udland, hvor Præsidiet dog mener, at lovende Opgaver ligger for.

Under disse Forhold indkom under 10. Maj d. A. et Andragende til Selskabet fra nævnte Godsinspektør Nielsen om som Indledning til en eventuel fast Virksomhed under Staten at blive antagen som Selskabets Konsulent for Rusland.

I Andragendet stilles der ikke foreløbig Krav om Gage, men Hr. Nielsen forpligter sig til uden Vederlag at vejlede Selskabets Medlemmer, der maatte henvende sig til ham, naar han blot faar sine Udlæg til Rejse, Porto o. l. i den Anledning dækkede.

Da der saaledes ikke for Selskabet var forbunden nogen direkte Udgift med Antagelsen, da det af flere Grunde var ønskeligt at faa Sagen hurtigt indledet, og da Præsidiet desuden skønnede, at man næppe vilde kunne faa en bedre kvalificeret Personlighed til denne vanskelige Post, der allerede af Hensyn til Sproget sætter snævre Grænser for Antallet af dem, man kan vælge imellem, besluttede man straks at antage Hr. Nielsen som foreløbig Konsulent uden Gage, hvilket man meddelte ham i Skrivelse af 13. Maj med Tilføje, at Præsidiet maa forbeholde sig at drøfte Spørgsmaalet om den endelige Ansættelse med Bestyrelsen i indeværende Efteraar. Man meddelte endvidere, at man eventuelt senere, hvis endelig Ansættelse fandt Sted, og de fornødne Midler kunde skaffes, at yde ham et passende Vederlag, samt at man var enig med ham i Ønskeligheden af, at hans Stilling som Selskabets Konsulent kunde danne Overgangen til hans Ansættelse som Statskonsulent.

Man vedlagde endelig en Instruks for Hr. N. som Selskabets foreløbige Konsulent, hvilken Instruks er tiltraadt af ham. Denne foreløbige Ansættelse blev ved Bestyrelsesmødet den 8. Oktober d. A. godkendt, saaledes at Hr. Nielsen nu er fast ansat under de angivne Vilkaar, men desværre har Krigen medført, at hans Forventninger om en passende lønnet Bivirksomhed er glippede, og det er derfor ikke sandsynligt, at han ret længe vil kunne opretholde en ulønnet Virksomhed, og dette saa meget mindre, som Livet i Rusland er meget dyrt. Man maa dog haabe, at det paa en eller anden Maade lykkes at bevare Hr. Nielsen for Samarbejdet mellem de to Lande og ikke mindst nu, da der turde vise sig bedre Udsigter for et saadant end tidligere. Den nævnte enorme Udvikling i det russiske Landbrug har nemlig ført til et stigende Forbrug af Maskiner, Sædefrø, Husdyr m. m., og denne Leverance er særlig overtaget af Tyskland og Sverige. Efter Krigen maa det vel forudsættes, at den tyske Import vil blive hæmmet i væsentlig Grad, og det vilde da være meget ønskeligt, om vi kunde være rustede til at overtage en Del af den.

Direktør *Dorph-Petersen*: Jeg er fra et Par Sider blevet opfordret til at sige et Par Ord om Landbrugskandidat N. O. *Nielsens* Ansættelse som Konsulent i Rusland. For det første maa jeg lykønske Selskabet til denne Ansættelse, idet vi vist alle kan være enige om, at det er af største Betydning, at der skabes god Forbindelse med dette mægtige Rige, hvor der, som Professor Westermann meddelte, er en saa uhyre Udvikling. Siden 1906 er der sket en fuldstændig Omvæltning paa de fleste Landbrugsomraader derovre, først og fremmest ved, at Jorden gaar over fra Fællesdrift til Selveje, idet der siden 1907 er udskiftet et Areal, der er 6 Gange saa stort som Danmark. Det alene viser, hvilken uhyre Udvikling der er; og i naturlig Forbindelse dermed staar, at Konsulenternes Antal derovre i de 7 Aar er tidoblet, fra 700 til 7000, ligesom Antallet af Landbrugsskoler og Forsøgsstationer er steget overordentligt. Det er en rivende Udvikling, der er og navnlig vil blive, ogsaa paa Trods af Krigen; selvfølgelig vil den blive sat noget i Staa en Tid, men der er ingen Tvivl om, at Udviklingen vil fortsættes. Det er sikkert rigtigt, hvad Professor Westermann sagde, at der særlig nu fra vor Side bør gøres alt, hvad der kan gøres for at knytte disse Forbindelser, fordi man ikke kan lægge Skjul paa, at den Uvilje, der i Forvejen var mellem Rusland og Tyskland, vil og maa blive uddybet af det, der sker for Øjeblikket, og at derfor den meget store Mellemhandel, der var mellem Tyskland og Rusland, vil blive

indskrænket, saa der vil blive Lejlighed for os til at skaffe os nyt Marked derovre, hvis vi har de rette Forbindelser til at hjælpe os dermed. Efter at jeg har været sammen med Nielsen i 5—6 Uger paa den omtalte Rejse, kan jeg med velberaad Hu i høj Grad lykønske Selskabet til Ansættelsen af Nielsen. Han har, som Professor Westermann fremhævede, et fuldstændigt Kendskab til det russiske Sprog, og, hvad endnu mere er, til de russiske Forhold. Overalt, hvor vi kom frem paa vor 6—7000 km lange Rejse i Rusland, i Syd som i Nord, vidste han Besked om Tingene. Foruden Russisk kan han Tysk som sit Modersmaal, idet han er opdraget i Østersøprovinserne, hvor Tysk er det almindelige Sprog. Han havde, navnlig vel paa Grund af sin Personlighed, men ogsaa fordi han i 9—10 Aar havde været Godsinspektør hos Grev *Heiden* — en meget fremragende Mand i Rusland — en ualmindelig Evne til at komme ind alle Steder; i Landets Institutioner, i Semstwoerne og paa Godserne — alle Steder aabnede Dørene sig for os, saa snart han havde gjort Rede for vort Ærinde. I saa Henseende var det os ogsaa til stor Sotte, at Baron *Rosen* fra det russiske Landbrugsministerium, som Sekretær Windfeld omtalte, havde sørget for, at der hele Vejen, hvor vi kom frem gennem Rusland, laa Anbefalinger til alle Guvernementsagronomerne. Da Konsulent N. O. Nielsen endvidere er i Besiddelse af en ualmindelig taktfuld Optræden, vil han sikkert kunne skaffe os gode Forbindelser i Rusland og i det hele være os til stor Nytte ved at skaffe Oplysning om alle Forhold derovre. Jeg tror derfor, det vil være til overmaade megen Gavn for det danske Landbrug og for Udviklingen af Omsætningen med Rusland, hvis vi kan faa N. O. Nielsen fast ansat som Statskonsulent derovre, og, som Professor Westermann udtalte Ønsket om, skaffe ham en passende Gage for den Virksomhed. Det maa efter min Mening anses for meget uheldigt, om han ret længe skulde være nødt til at have andet at varetage ved Siden af. Der er mere end nok at gøre for en dygtig og driftig Mand som vor Landbrugskonsulent. Den danske Konsul *Herskind* i Riga sagde, at vi under Kejser Alexander den 3die havde forspildt store Chancer for at faa gode Forbindelser i Rusland; vore Landmænd, der havde søgt at afsætte vore Produkter i Rusland, havde oftest altfor tydeligt vist, at de for en Krone snarest ønskede at faa en Daler igen. De havde set for smaat paa Forholdene og bl. a. ikke været klare over, hvilken Betydning en reel, men kraftig Reklame havde, naar man vilde skaffe sig Afsætning i dette uhyre Land. Der kunde herom siges betydeligt mere, men jeg skal indskrænke mig til disse, paa Opfordring anførte, Bemærkninger.

Fællesudvalget for Fjerkræavl.

Lensgreve *Moltke*: Foranlediget ved en Skrivelse fra Landbrugsministeriet af 14. Juni 1913, hvori det opfordrede Landhusholdningsselskabet til at sætte sig i Forbindelse med Danmarks Fjerkræavlerforening og De samvirkende danske Husmandsforeninger for gennem Forhandling med disse at fremkomme med et Forslag til effektivt Samarbejde, da Ministeriet ansaa det for uheldigt, at de Foreninger og Institutioner, der arbejdede til Fremme af Fjerkræavl eller ønskede at optage dette Arbejde, arbejdede hver for sig, blev der i Oktober f. A. afholdt et Møde i Selskabet med Repræsentanter for dette, Danmarks Fjerkræavlerforening, De samvirkende danske Husmandsforeninger, De samvirkende danske Landboforeninger og Dansk Andels-Ægeksport, hvilke to sidstnævnte Organisationer senere var blevet opfordrede af Landbrugsministeriet til at deltage i Forhandlingerne. Paa dette Møde endes de 4 Organisationer om et Forslag til en Plan, hvorimod Danmarks Fjerkræavlerforenings Repræsentanter udtalte, at de ikke kunde tiltræde Planen, inden Foreningens Repræsentantskab havde taget Stilling til den, hvilket ikke kunde ske før i Juli Maaned næste Aar, naar Repræsentantskabet holdt Møde. — Planen sendtes derefter til Ministeriet, der godkendte den, og paa dette Aars Finanslov er der stillet 12,000 Kr. til Raadighed til Fremme af de foreslaaede Foranstaltninger paa Betingelse af, at de samarbejdende Foreninger yder et Beløb svarende til $\frac{1}{3}$ af Statstilskudet. Danmarks Fjerkræavlerforening har senere meddelt, at den efter Omstændighederne mener ikke for Tiden at kunne deltage i det omhandlede Samarbejde.

Dette er nu blevet optaget af de 4 andre Foreninger, der har nedsat et Udvalg, bestaaende af følgende 4 Medlemmer: Hofjægermester *Cederfeld de Simonsen* (valgt af Landboforeningerne), Direktør *Fr. Møller* (valgt af Dansk Andels-Ægeksport), Husmand *Johannes Hansen*, Sødunge (valgt af Husmandsforeningerne) og Lensgreve *Moltke* (valgt af Selskabet).

Udvalget holdt sit første Møde den 8. September. Paa dette vedtoges det, at Udvalgets Navn skal være Fællesudvalget for Fjerkræavl. Til Udvalgets Formand valgtes Lensgreve *Moltke*, til Næstformand Direktør *Møller*, til dets Sekretær Sekretær *Hertel* og til dets Konsulent og Kasserer Konsulent *Kock*.

Udvalget vedtog sin Forretningsorden og Budgettet, der er lagt under Forudsætning af, at der bliver ialt 16,000 Kr. til

Raadighed, og det gennemgik Virksomhedsplanen og bestemte Maaden, paa hvilken den skal føres ud i Livet.

Udvalgets Arbejde vil foreløbig komme til at omfatte: 1) Præmiering af hele, velledede Hønseshold og Oprettelse af Avlscentre; 2) Spredning af billige, gode Rugeæg til Fremavlere; 3) Indretning og Drift af større Avlsstationer.

Udvalget har derefter afholdt et Møde Mandag den 19. Oktober, paa hvilket man blandt andet vedtog:

1) at yde et Beløb af 1600 Kr. til Opførelse af et Hønseshus ved Borris Husmandsskole;

2) at antage cand. phil. *F. Nielsens* Hønseri i Ejby som Avlsstation fra 1. Oktober 1914 og at yde Avlsstationen et Tilskud af 800 Kr. for Finansaaret 1914—15;

3) at yde et Tilskud af 1800 Kr. for Finansaaret 1914—1915 til Indretning af en eventuel Avlsstation ved Fyns Stifts Husmandsskole i Odense, ligesom Fællesudvalget vil, inden Finansaaret er udløbet, tage under Overvejelse at yde et yderligere Tilskud, hvis det viser sig, at der kan spares Midler paa nogle af de andre Konti.

Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding.

Professor *Westermann*: Paa Bestyrelsesmødet den 18. December 1913 blev det vedtaget at nedsætte et Udvalg med det Formaal at stille Forslag til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding og at henstille til Hedeselskabet og »De samvirkende danske Landboforeninger« at vælge Medlemmer til at indtræde i Udvalget. De to nævnte Institutioner stillede sig meget velvilligt til Sagen, og overensstemmende med Selskabets Anmodning valgte Hedeselskabet 3 Medlemmer, nemlig Dhrr. Kommitteret *C. Dalgas*, Ingeniør *Kr. Thomsen* og Ingeniør *Claudi Westh*, medens De samv. danske Landboforeninger valgte 2 Medlemmer, nemlig Dhrr. Hofjægermester *Ad. Tesdorpf* og Jægermester *F. Skov*. Fra Landhusholdningsselskabet indtraadte i Udvalget Landinspektør *L. Schmidt* og Taleren, sidstnævnte som Formand for Udvalget, hvis Sekretærforretninger velvilligt er overtaget af Hr. Ingeniør, Docent *C. Feilberg*.

Udvalget har afholdt to Møder, og ved disse i Hovedsagen afstukket Omraadet for sin Virksomhed, der i det væsentlige kan deles i Behandling af henholdsvis juridisk-økonomiske og

agronomisk-tekniske Forhold, og til videre Udarbejdelse af Forslag indenfor disse Omraader er der nedsat to Underudvalg.

Da disse Underudvalgs Opgave er af meget omfattende Natur, idet der bl. a. er Tale om Undersøgelser og Forsøg, hvortil der kræves Medvirkning fra forskellige Personer og Institutioner udenfor Udvalgene, maa man være forberedt paa, at Udvalgets Arbejde vil strække sig over et længere Tidsrum.

Blandt de Institutioner, hvis Bistand man har paakaldt, skal blot nævnes de samvirkende Landboforeninger i Jylland, paa Fyn og Lolland-Falster samt Landboforeningen paa Bornholm, hvem man har anmodet om at fremskaffe en lignende Oversigt over de vandlidende Arealer i de paagældende Landsdele, som den, der foreligger for Sjælland. Man har fra Udvalgets Side rettet Henvendelse til de samvirkende Husmandsforeninger om at vælge en Repræsentant til at indtræde i Underudvalget for Behandling af juridisk-økonomiske Spørgsmaal vedrørende Fugtighedens Regulering, og endelig er der sendt Anmodning til »Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse« om, saa vidt muligt, at fremskaffe en Oversigt over Grundvandets Højde i den Del af Landets dyrkede Jorder, hvor der kan tænkes at være Sandsynlighed for rentabel Benyttelse af Grundvandet til at tilføre Kulturplanterne Fugtighed i Tørkeperioder.

For begge Underudvalg er der meget trykt Materiale at gennemgaa, og Arbejdet vanskeliggøres ikke lidet derved, at Udvalgenes Medlemmer er spredte over hele Landet. Ogsaa af denne Grund trækker Arbejdet derfor let noget ud; men Opgaven er jo saa stor og sammensat, at man ikke paa Forhaand kunde vente andet.

Selskabets Arbejde for Fremme af Regnskabsføringen i Landbruget.

Professor *Westermann*: Ved Generalforsamlingen i Fjor blev der givet Meddelelse om Selskabets Arbejde for Fremme af Regnskabsføringen i Landbruget, specielt ved Henvendelser til en Række Institutioner (Landboforeninger, Kontrolforeninger og Landbrugsskoler). Der blev endvidere givet Oplysning om Priserne paa Regnskabsbøgerne, om Oplagets Størrelse samt om det foreløbige Salg til Partipris, som da udgjorde 612 Sæt af et Oplag paa 2000.

Salget er fremdeles gaaet godt, og da det skønnedes, at man snart maatte skride til Trykning af et nyt Oplag, sammen-

kaldtes Regnskabsudvalget til et Møde i Oktober Maaned, for overensstemmende med, hvad der ogsaa blev meddelt her i Fjor, at overveje, om der ved Trykningen af det ny Oplag burde foretages Forandringer som Følge af de ved Brugen af Bøgerne indhøstede Erfaringer og under Hensyn til de Anker, der er rejst ved Regnskabsbøgernes Fremkomst, for saa vidt man fandt disse berettigede.

Udvalgets Overvejelser i den Retning førte til Vedtagelse af nogle Ændringer i Rubrikkerne i Hovedbog, Arbejdsregnskab og Besætningsregnskab, alt ifølge Udvalgets eget Initiativ, og desuden blev det besluttet at imødekomme det fra forskellige Sider rejste Krav om Angivelse af en Form for Statusopgørelse til Indførelse i Prøveregnskabet og eventuelt tillige til Anvendelse i Særtryk.

Vi tør vel haabe, at Regnskabet med de nævnte Forbedringer vil vinde endnu mere Bifald end hidtil, og derved komme til at gøre den Nytte, det tilsigter.

Direktør *Dorph-Petersen*: I Københavns Amts Landboforening er der indført Regnskaber paa Grundlag af disse Skemaer, og det hele gaar udmærket. Der er 36 Deltagere, som fører Regnskabet paa den Maade, idet der er een Mand, der leder denne Regnskabsføring, og som kommer rundt paa Gaardene en à to Gange om Maaneden. Det første Aar har det imidlertid vist sig, at man ikke kunde faa Statstilskud til at lade Regnskabsføringen foretage paa den Maade, fordi denne Mands Virksomhed hverken kunde henføres under Husdyrbrugs- eller Planteavlsbevillingen. Man mener imidlertid, at det maatte kunne føres ind under Planteavlsbevillingen ved, at det blev anset for Regnskab med hele Markbrug. Var det ikke muligt ved Forhandling med Landbrugsministeren at opnaa, at der kunde gives Statstilskud i saadanne Tilfælde? Skulde det volde Vanskelighed, vil jeg spørge, om man kan vente Landhusholdningsselskabets Støtte i denne vigtige Sag. Det er af største Betydning for at gennemføre den saa mange Steder som muligt, at der kan gives Støtte til at faa saadanne unge Mænd til at føre Regnskaberne. Jeg mener naturligvis ikke, at Landhusholdningsselskabet skal give denne Støtte direkte, men blot eventuelt medvirke til at skaffe Statsstøtte. Naar Sagen først er kommet i Gang, kan en saadan Støtte jo inddrages; men det er en Hæmsko for Landbruget, naar Regnskabsføringen ikke kommer i Gang, og der synes i Københavns Amt at være nogen Vanskelighed ved at faa det til at gaa de første Aar, hvis man ikke faar Støtte dertil.

»Brødr. Bendix' Jubilæumslegat« og
»Købmand Jørgen Sørensen og Hustru Cecilie
Sørensen, født Langes Legat«.

Lensgreve *Moltke*: Selskabet har i Aar faaet to nye Legater; det førstnævnte er stiftet af Brødrene *Bendix* i Anledning af deres Jubilæum for nogen Tid siden. Jeg vil gerne her i Aften udtale Selskabets bedste Tak til Brødrene *Bendix* for det Legat, de har givet Selskabet. Vi er saa meget glattere over dette Legat, som der i Fundatsen er givet saa vide Rammer for dets Anvendelse, at Renterne kan uddeles hvert 3die Aar. Selskabet er derved sat i Stand til at udsætte Præmier for en Prisopgave, som vi ellers paa Grund af Pengeforholdene vilde have haft noget ondt ved at faa frem. En hjertelig Tak til Brødrene *Bendix* for dette Legat.

Det andet Legat er Købmand *Jørgen Sørensen* og Hustru *Cecilie Sørensen* født *Langes Legat*. For dette er der indkøbt Kreditforeningsobligationer for 23,000 Kr.; paa Grund af de lave Kurser har vi derfor faaet 25,000 Kr. $4\frac{1}{2}$ pCt. Obligationer.

Ordlyden af Fundatserne vil blive meddelt i Aarsberetningen.

C. Forslag fra Præsidiets.

Virksomhedsplanen for Aaret 1915—16.

Budget for Aaret 1915—16.

Kasserer *H. C. Larsen*: Forslaget til Virksomhedsplan og til Budgettet for det kommende Finansaar har været omsendt til d'Hrr. Medlemmer af Landhusholdningsselskabet og findes omdelt paa Pladserne. Det foreligger i den Form, hvori Bestyrelsen har vedtaget det i Oktober til Forelæggelse for Generalforsamlingen. Paa Forslaget til Virksomhedsplanen er der ikke foretaget nogen Ændring; den er ganske saadan, som den er for i Aar og har været i de senere Aar. For Budgettets Vedkommende gælder noget lignende; men der er dog enkelte mindre Ændringer. Jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa, hvori disse Ændringer bestaar. Opstillingen af Budgettet er i det hele den samme, som den har været i flere Aar, saa der er vel ingen Anledning til at komme nærmere ind paa den eller læse hele Forslaget op. Inddelingen er som sædvanlig: Under *A* opføres alt, hvad der vedrører Selskabets ordinære Virksomhed, under *B* gøres der Rede for Anvendelsen af Legatmidler og Fond, henlagte under Selskabet. De to første Ru-

brikker viser Budgettet for indeværende Aar, de to følgende Forslaget, som det stilles for det kommende Finansaar.

Den første Konto, hvorpaa der er foretaget Forandring, er A, 5: »Bidrag fra den Raben-Levetzauske Fond«, der er nedsat med 500 Kr. Der har i en Aarrække været ydet Selskabet et Beløb af 1000 Kr. til Udgivelse af Landbrugsskrifter; men det er for indeværende Finansaar nedsat til 500 Kr., og det er næppe sandsynligt, at det i de nærmeste Aar kan ventes forhøjet. Iøvrigt er der under A ikke andre Ændringer.

Jeg vil gerne gøre opmærksom paa de to sidste Linier under dette Afsnit, hvor Selskabets Gæld den 1. April 1915 anslaaes til 2000 Kr. Den er i Øjeblikket, eller rettere var den 1. April 1914 omkring 700 Kr. Efter at den i en Aarrække har været ret betydelig, har vi efterhaanden arbejdet den ned til det forholdsvis meget lille Beløb, den nu er; men, som det vil ses af Budgettet, er vi forberedte paa, at der vil komme en lille Tilbagegang i indeværende Finansaar, saa vi vistnok maa regne med, at den vil være 2000 Kr. den 1. April 1915. Budgetet er nu lagt saaledes, som det vil ses af den yderste Post ude til højre i dette Afsnit, at der kunde paaregnes et Afdrag af 1420 Kr. paa Gælden. Dertil er dog yderligere at bemærke, som det ogsaa vil ses paa Bagsiden af Budgetforslaget, at Indtægterne er ansatte under Forudsætning af, at Selskabet fremdeles modtager den hidtidige Støtte fra Statskassen, det Classenske Fideikommis, den Raben-Levetzauske Fond, Julius Skrikes Stiftelse o. s. v. Dette gælder ogsaa for alle de nævnte Institutioner undtagen det Classenske Fideikommis. Siden Forslaget blev vedtaget i Bestyrelsesraadets Møde i Oktober, er der nemlig kommet Meddelelse fra det Classenske Fideikommis om, at dets Tilskud for det kommende Aar er nedsat fra 1600 Kr. til 800 Kr. Derfor maa vi være forberedte paa, at vi ikke paa det kommende Aars Regnskab kan afskrive de 1420 Kr. som forudsat, men 800 Kr. mindre, altsaa omkring 600 Kr.

Under Afsnit B: »Legatmidler og Fond«, er at gøre opmærksom paa, at et af disse Fond er udgaaet af Budgettet, hvor det har været opført i en Aarrække, nemlig det, der fra Aktieselskabet Beauvais Conservesfabrikker er bestemt til landøkonomiske Formaal og fordelt til Landboforeningerne til Anvendelse i Overensstemmelse med Fondets Formaal. Det er sket i Henhold til tidligere Vedtagelse. Under B, 14, Proprietær J. H. Holms Legat, er der paa Udgiftssiden foreslaaet en Nedsættelse paa 1900 Kr., altsaa fra 3900 Kr. til 2000 Kr., foranlediget ved Bestyrelsens Ønske om at søge den Kapital,

som ligger til Grund for dette Legat, og som andrager ca. 100,000 Kr., bragt noget op, idet den blev overleveret Landhusholdningsselskabet i delvis mindre gode Papirer, saaledes at medens den paalydende Værdi er 107,000 Kr., er den virkelige Værdi sandsynligvis ikke mere end 93,000 Kr. Bestyrelsen har ment, det vilde være ønskeligt, at man fik Kapitalen bragt op til 100,000 Kr.; derfor foreslaar man at lægge de 1900 Kr., eller ca. 2000 Kr., aarlig til Legatkapitalen, indtil den har naaet de 100,000 Kr.

Som det fremgik af den ledende Præsidents Meddelelse før, er der endelig tilkommet et nyt Legat, der er opført under Konto B, 16: »Brødr. Bendix' Jubilæumslegat« paa 10,000 Kr., der til Renten 4 pCt. giver en aarlig Indtægt af 400 Kr. De Renteindtægter, for hvilke der ikke er foreslaaet nogen Anvendelse i det kommende Finansaar, foreslaas overførte til de paagældende Legatkapitaler. Den samlede Sum er anført i sidste Linie af Budgetforslaget. Dette balancerer med et Beløb af 65,208 Kr.

Lensgreve *Moltke*: Dagsordenen er hermed udtømt. Maa jeg spørge, om nogen af Medlemmerne har Sager, som de ønsker at bringe frem udenfor Dagsordenen? (Ophold). Da det ikke er Tilfældet, hæver jeg Generalforsamlingen og takker for Deres Nærværelse.

Om Bestemmelse af Træstof i Foderstoffer.

Af *Gunner Jorgensen*, Forstander for V. Steins Laboratorium.

Det er en kendt Sag, at der i lange Tider har været arbejdet og at der stadig arbejdes paa dels at udfinde nye Metoder og dels at forbedre de hidtil anvendte Metoder til Bestemmelse af Mængden af Træstof, Raacellestof, Cellulose eller hvad man har kaldt den Del af de forskellige Plantestoffer, der forbliver uopløste ved Behandling med forskellige Opløsningsmidler, og som fra Begyndelsen nærmest har været tænkt saa nær som muligt at skulle repræsentere den ufordøjelige Del af de vegetabiliske Foderstoffer.

Saaledes er der herhjemme i den nyeste Tid fremkommen to omfattende Arbejder over Cellulosebestemmelse i Græsser o. lign., nemlig: *K. Rørdam*: Undersøgelse af nogle Græssers og Kløverarters kemiske Sammensætning paa forskellige Modningsstadier, Afsnit C: Bestemmelse af Cellulose (Videnskabernes Selskabs Skrifter 1913), og *R. K. Kristensen*: Om Cellestofbestemmelse i Hø (Tidsskrift for Planteavl 1914).

Undersøgelser af denne Art har ubestridelig deres store Betydning, thi om én Ting hersker der Enighed blandt vistnok alle de Forskere, der har beskæftiget sig med dette Spørgsmaal, nemlig, at ingen af de hidtil brugte Metoder til Cellestofbestemmelse kan siges at være tilstrækkelig videnskabeligt funderet, fordi det, man bestemmer ved en af de foreslaaede Behandlingsmaader, ikke er et bestemt, kemisk definerbart Stof, men en Blan-

ding af flere, i kemisk Henseende indbyrdes forskellige Stoffer.

Da det saaledes blev bekendt, at det efter *Weende-*Metoden vundne Træstof indeholdt vekslende og ofte betydelige Mængder Pentosaner, men at det efter *J. Königs* senere udarbejdede Glycerin-Svovlsyremetode vundne Træstof kun indeholdt forholdsvis mindre Mængder Pentosaner, Stoffer, der i kemisk Henseende ikke henregnes til Gruppen Cellulose, var der almindelig Enighed om, at *Königs* Metode for saa vidt var mere rationel end *Weende*-Metoden, som man ved førstnævnte Metode fik et mere ensartet Træstof end efter sidstnævnte. Paa den anden Side indeholder *König*-Træstoffet ofte betydelige Mængder Lignin og ogsaa lidt flere kvælstofholdige Stoffer end *Weende*-Træstoffet, men der er den Forskel, at man har en almindelig anerkendt og praktisk Metode til at bestemme Pentosanindholdet i Plantestofferne, men ikke til Bestemmelse af Ligninmængden.

J. König arbejder stadig paa at bestemme Mængderne af de forskellige Stoffer, hvoraf det efter hans Metode vundne Træstof bestaar, og han har for ganske nylig (*Zeitschr. f. Untersuch. der Nahrungs- u. Genussmittel*, B. 28, S. 177, 1914) offentliggjort en Række Undersøgelser, hvorefter han mener at have godtgjort, at der hverken eksisterer Ligno-, Pekto- eller andre Cellulosekondensationsprodukter som kemiske Forbindelser, men at man maa antage, at Cellemembranerne indeholder mekaniske Blandinger af Cellulose og Lignin, Cutin osv.

Samme Sted angiver *J. König* for en betydelig Række af forskellige Plantestoffer de Mængder af Lignin, som han har fundet i det efter hans Metode vundne Træstof. Heraf skal med runde Tal anføres følgende:

König-Træstoffet af:	Lignin
Hvedeklid	40 pCt.
Hvedestraa	31 —
Blomstrende Græs.....	20 —
do. Kløver	22 —

Lignin findes derimod ikke i *Weende*-Træstoffet, da det opløses ved den stedfindende Alkalibehandling.

Videnskabelig set kan der rettes den Indvending mod begge de her nævnte og forøvrigt ogsaa mod de andre i Praksis anvendte Træstoffbestemmelsesmetoder, at der foregaar en Behandling med Syre, og da det ved Forsøg er godtgjort, at ren Cellulose angribes af Syrer, vil det vejede Træstof altsaa ikke indeholde hele den i det undersøgte Plantestof værende Mængde Cellulose.

For Træstof, vundet efter *Königs* Metode af Hø, tilvirket af en Blanding af Græsserne Draphavre, Hundegræs og Timothe samt af Bælglplantarten Kællingetand, har *R. K. Kristensen* saaledes ved Ekstrapolation bestemt, hvor meget Cellestof der vilde findes efter 0 Timers Kogetid, og efter de anførte to Forsøgsrækker skal der ved 1 Times Kogning opløses ca. 9 og ca. 14 pCt. af pentosan- og æggehvidefrit Cellestof.

De Fordele, der i videnskabelig Henseende opnaas ved at anvende *Königs* Træstoffmetode, synes altsaa ikke særlig iøjnefaldende, og det Spørgsmaal, om der kan siges at være Grund til ved Analysen af Handelsfoderstoffer at forlade *Weende*-Metoden, melder sig derfor ganske naturligt.

Det Forhold, at *Königs* Metode er optaget i de af Landbrugsministeriet fastsatte Fælles Arbejdsmetoder for Undersøgelser foretagne i Medfør af Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer af 26. Marts 1898, betyder praktisk set ikke meget, fordi man for Foderstoffer, der undersøges i Henhold til nævnte Lov, og deres Antal er forholdsvis ringe, kun kan garantere Mængderne af Æggehvidekvælstof (og dertil svarende Renæggehvide), Raafedt, Sukker og Stivelse, og da Analyseomkostningerne selvfølgelig spiller en betydelig Rolle ved Handelsanalyser, begæres der ved disse Undersøgelser aldrig Træstoffbestemmelser.

Anderledes stiller Forholdet sig ved de langt talrigere Undersøgelser, der foretages af Handelsfoderstoffer, der

ikke sælges efter Foderstofloven, thi for disse finder jævnlig Garanti Sted for Antallet af Værdistofenheder, hvorved man forstaar Summen af kvælstoffri Ekstraktstoffer og det dobbelte af Procenttallene for Fedt og kvælstofholdige Stoffer.

Betegnelsen Værdistofenheder indførte *Steins* Laboratorium for nogle Aar siden (se Laboratoriets Beretning for 1910), fordi det tidligere benyttede Udtryk Foder-værdienheder ogsaa bruges i anden Betydning. Fra anden Side ser man Benævnelsen Prisværdi-Enheder anvendt, men dette forekommer os at være et meget uheldigt Udtryk, thi hvad er en Vares »Prisværdi«? Det maa nærmest kaldes en Tautologi.

Naar her tales om Handelsfoderstoffer, menes kun de Foderstoffer, der overhovedet er Genstand for Køb og Salg paa Basis af Antallet af Værdistofenhederne, d. v. s. de almindelige Foderkager, Soyaskraa o. lign., men derimod ikke saadanne Fodermidler som Græs, Hø, Halm, Korn, Roer osv., for hvilke hele denne Undersøgelsesform ikke har nogen som helst praktisk Betydning i Handel og Vandel, da de ikke bringes i Handelen med Garanti for Værdistofenhedernes Antal.

Som ovenfor sagt indgaar i Beregningen af et Foderstofs Antal af Værdistofenheder bl. a. de kvælstoffri Ekstraktstoffer. Procentmængden af disse bestemmes imidlertid ikke direkte, men den fremkommer som Differens, idet man fastsætter Foderstoffets procentiske Indhold af kvælstofholdige Stoffer, Fedt, Træstof, Askebestanddele og Vand og trækker Summen af disse Procenttal fra 100. Det følger heraf, at det for at faa sammenlignelige Værdier for de kvælstoffri Ekstraktstoffer og derigennem for Værdistofenhederne er nødvendigt ved Bestemmelsen af de ovennævnte 5 Stoffer eller Stofgrupper altid at følge den samme Fremgangsmaade.

Nu har det lige fra denne Analyseforms Fremkomst været en Vedtægt, at man ved Udregningen af den i Analysen som kvælstoffri Ekstraktstoffer betegnede Blanding

af forskellige kvælstoffri, organiske Stoffer skulde benytte det Procenttal for Træstof, som man finder efter *Weende*-Metoden. Herom er bl. a. to saa store Autoriteter paa Agrikulturmekaniens Omraade som *V. Storch* (Forsøgslaboratoriets 58. Beretning) og *O. Kellner* (Die Ernährung der landwirtschaftlichen Nutztiere, 1909) enige, og da det gennem talrige Undersøgelser er bevist, at man baade ved *Königs* og andre Træstofmetoder som Regel faar Tal, der afviger betydeligt fra de efter *Weende*-Metoden fundne, vilde der fremkomme en højst uheldig Forvirring, dersom man vilde bibeholde Betegnelsen kvælstoffri Ekstraktstoffer ved de Analyser, hvor der var benyttet andre Træstofmetoder end *Weende*-Metoden. Heraf følger, at Handelslaboratorierne er nødte til at benytte *Weende*-Metoden i alle de Tilfælde, hvor deres Kunder forlanger Mængden af kvælstoffri Ekstraktstoffer eller Antallet af Værdistofenheder angivet i Analysen. Det samme gælder forøvrigt om *O. Kellners* Stivelseværdier, thi Beregningen af disse foretages ogsaa paa Grundlag af den konventionelle Metode med Træstoffet bestemt efter *Weende*-Metoden.

Endvidere udtaler *V. Storch*, at det fremgaar af Undersøgelser udførte paa Forsøgslaboratoriet, at det efter *Weende*-Metoden vundne Træstof fra samme Slags Foderstof altid synes at have ret nær samme Procentindhold af Pentosaner og af Kvælstof. *V. Storch* har opstillet en Tabel, hvori angives de Faktorer, som han har fundet, at man kan benytte for at omregne *Weende*-Træstoffet til pentosan- og æggehvidefrit Træstof for ikke mindre end 14 forskellige Foderstoffer, hvoriblandt findes 7 forskellige Foderkager samt Hvedeklid, og selv om *V. Storch* ikke betragter disse Undersøgelser som tilstrækkelige, mener han dog, at man foreløbig kan benytte dem ved Omregningen af *Weende*-Træstoffet til pentosan- og æggehvidefrit Træstof, og det vilde dog være et overkommeligt Arbejde at supplere disse Undersøgelser saaledes, at man for alle de almindelige Foderstoffer kunde beregne det i disse indeholdte pentosan- og æggehvidefrit Træstof.

Nedenfor skal opstilles en Analyseform, hvor en saa-

dan Omregning er foretaget for de to Foderkagesorter, som efter Forsøgslaboratoriets 58. Beretning indeholder den største og mindste Mængde Pentosaner, nemlig Hampefrø- og Jordnødkager.

Tallene for de direkte bestemte Stoffer eller Stofgrupper er tagne fra *Steins* Laboratoriums Beretning for 1913, dog med Undtagelse af Pentosanbestemmelserne, der ligesom Faktorerne for Omregningen af Træstoffet hidrører fra Forsøgslaboratoriets 58. Beretning. Endvidere er »andre kvælstofholdige Stoffer« beregnet ved Multiplikation af Kvælstoffet i anden Forbindelse med Faktoren 6.25, fordi *O. Kellner* angiver, at man stillende er enedes herom; der er dog ingen Tvivl om, at denne Faktor er for høj, men i Betragtning af Tallenes ringe Størrelse vil dette ikke faa nogen nævneværdig Betydning.

Her skal endnu gøres opmærksom paa, at det ikke i nedenstaaende Analyseform vilde være korrekt at opstille Tallet for *Königs* Træstof, da dette jo indeholder baade Pentosaner og kvælstofholdige Forbindelser.

	Hampefrøkager	Jordnødkager
Renæggehvide	28.6 pCt.	39.3 pCt.
Andre kvælstofholdige Stoffer.....	1.2 —	2.1 —
Raafedt	8.2 —	8.8 —
Pentosaner	13.2 —	5.9 —
Træstof, pentosan- og æggehvidefrit	16.4 —	5.0 —
Andre organiske Stoffer	13.8 —	21.8 —
Askebestanddele	9.1 —	7.3 —
Vand	9.5 —	9.8 —
	100.0	100.0

Til Sammenligning skal her gengives Gennemsnittallene fra *Steins* Laboratoriums Aarsberetning 1913 for de samme Kagesorter.

	Hampefrøkager	Jordnødkager
Kvælstofholdige Stoffer.....	33.7 pCt.	46.8 pCt.
Fedt	8.2 —	8.8 —
Kvælstoffri Ekstraktstoffer.....	12.5 —	21.3 —
Træstof	27.0 —	6.0 —
Askebestanddele	9.1 —	7.3 —
Vand	9.5 —	9.8 —
	100.0	100.0

Som det vil ses, falder Tallene for »andre organiske Stoffer« ved den første Opstillingsform ret nær sammen med de for »kvælstoffri Ekstraktstoffer« i den anden angivne, men dette kan dog ikke tillægges større Betydning, da de to Stofgrupper for en Del bestaar af forskellige Stoffer.

Hvorvidt det nu maa anses for mest korrekt at opføre Pentosanerne i Gruppen Træstof eller ej, maa vel i første Linie bero paa, hvorvidt eller i hvilken Grad de maa henregnes til de ufordøjelige eller til de fordøjelige Stoffer.

I nedenstaaende Tabel er gengivet 1) Indholdet af Pentosaner i 100 Dele *Weende*-Træstof efter *V. Storch* og 2) Fordøjelighedsprocenten af *Weende*-Træstoffet efter *O. Kellner*:

	1)	2)
Sesamkager	Spor	31
Rapskager	6.9	8
Palmekager	11.6	39
Jordnødkager	12.0	15
Hvedeklid	16.5	26
Bomuldsfrøkager	18.3	28
Solsikkekager	26.8	30
Hampefrøkager	32.9	8

Man ser heraf, at der aldeles ikke kan paapeges nogen Parallelitet mellem Indholdet af Pentosaner i *Weende*-Træstoffet og dets Fordøjelighed; eksempelvis er saaledes Solsikketræstoffet, hvoraf over $\frac{1}{4}$ bestaar af Pentosaner, ikke mere fordøjeligt end det saa godt som pentosanfri Sesamtræstof, og endvidere udviser Hampefrø- og Rapskagetræstoffet samme Fordøjelighedsprocent, skønt det førstnævnte indeholder 5 Gange saa mange Pentosaner som det sidstnævnte.

Man maa være berettiget til heraf at drage den Slutning, at Fordøjeligheden af den Del af Pentosanerne, der ved *Weende*-Metoden indgaar i Træstoffet, ikke er større end den øvrige Del af *Weende*-Træstoffet, men naar dette

er Tilfældet, og hvis man i Gruppen Træstof sammenfatter de tungest opløselige Bestanddele af Plantestofferne, kan der praktisk set næppe indvendes noget væsentligt imod, at man ved Handelsanalyser opfører den i Træstoffet indgaaede Del af Pentosanerne som Træstof, selv om den kemiske Bygning af de to Polysakkarider Cellulose og Pentosaner, hvis Konstitution jo iøvrigt er i høj Grad usikker, er forskellig.

Endnu skal nævnes to mere praktiske Fortrin, som *R. K. Kristensen* fremdrager til Gunst for *Königs* Metode, nemlig at denne er den simpleste i Udførelsen, og at den giver bedre Overensstemmelse ved Dobbeltbestemmelser end *Weende*-Metoden. Hertil skal kun bemærkes, at *Weende*-Metoden ingenlunde kan kaldes upraktisk i sin Udførelse, og at den Nøjagtighedsgrad, som *R. K. Kristensen* har fundet — Middelfejlen er ved *Weende*-Metoden 1.8 pr. 100 Dele Træstof —, maa kaldes tilstrækkelig ved Handelsanalyser af Foderkager, idet Middelfejlen for et Foderstof med f. Eks. 10 pCt. Træstof kun bliver 0.18 pCt. Naturligvis vilde man, dersom Forholdene ved disse Metoder ellers var lige, foretrække *Königs* Metode, selv om Glycerin i Øjeblikket er en ret kostbar Handelsartikel.

Det fremgaar af denne Redegørelse, at *Weende*-Metoden besidder det Fortrin fremfor *Königs* Metode, at medens det efter sidstnævnte Metode vundne Træstof som Hovedforurening indeholder Lignin, til hvis kvantitative Bestemmelse man ikke har nogen praktisk eller anerkendt sikker Bestemmelsesmetode, er Hovedforureningen i *Weende*-Træstoffet Pentosaner, hvis Mængde ret let og nøjagtigt lader sig fastsætte, og som ligesom ogsaa Kvælstofindholdet efter *V. Storch* synes at være ret konstant for det af samme Plantedel vundne Træstof. Efter *V. Storchs* Undersøgelser vil man utvivlsomt uden noget synderlig stort Arbejde kunne blive i Stand til af *Weende*-

Træstoffets Mængde at beregne Mængden af pentosan- og æggehvidefrit Træstof for alle de almindelige Foderstoffer, saaledes at man kan opføre det samlede Indhold af Pentosaner som en særskilt Gruppe. For de Handelsanalyser, for hvilke der begæres Procenttallet af kvælstoffri Ekstraktstoffer eller Antallet af Værdistofenheder, skal *Weende*-Metoden benyttes, og det samme gælder ved Udregningen af Stivelseværdierne efter *O. Kellner*. Ved disse Handelsanalyser spiller det Forhold, at det af forskellige Foderstoffer vundne *Weende*-Træstof kan indeholde forskellige Mængder Pentosaner, ingen nævneværdig praktisk Rolle, fordi disse Undersøgelser hovedsagelig gaar ud paa at drage Sammenligninger mellem Foderstoffer af samme Art. Endelig vilde hele det store Materiale af Undersøgelser og Fodringsforsøg, der allerede foreligger med *Weende*-Metoden som Grundlag, gaa til Spilde, dersom denne Metode blev forladt, og det vilde kræve et overordentlig stort Arbejde at faa et lige saa fyldigt Materiale med en anden Træstofmetode som Grundlag.

København, i December 1914.

Det kgl. Selskap for Norges Vel's Undersøgelser i Landbrugets Driftsforhold.

Regnskapsresultater fra norske gaardsbruk regnskapsaaret

$\frac{1}{4}$ 1912— $\frac{1}{4}$ 1913. Ved *Haakon Five*.

I »Tidsskrift for Landøkonomi« 1914 S. 144—152 er der givet en kort Redegørelse for Formaalet med og Organisationen af de Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold, som under Ledelse af Landbrugslærer *Haakon Five* foretages af Det kgl. Selskap for Norges Vel, og i samme Opsats er Resultaterne fra første Aars Regnskaber omtalte.

Den nu foreliggende Redegørelse for andet Aars Resultater omfatter Regnskaber fra 42 norske Landbrug af forskellig Størrelse og fordelte paa ret forskellige Distrikter, nemlig 27 fra Fladbygger paa Østlandet, 6 fra østlandske Fjeldbygger og 9 fra Namdalen i Nordre Trondhjems Amt. Af de 42 Landbrug deltager Halvdelen første Gang i Undersøgelserne, medens den anden Halvdel ogsaa afgav Regnskabsresultater for 1911—12, i hvilket Aar det samlede Antal regnskabsførende Landbrug var 39. Grunden til, at ca. Halvdelen af disse Brug ikke har deltaget i Undersøgelserne for Regnskabsaaret 1912—13, omtales ikke i Beretningen, men det er jo muligt, at flere af Brugene har ført Regnskaber begge Aar, uden at Resultaterne fra 1912—13 har egnet sig for statistisk Behandling.

Regnskabernes Form og den anvendte Fremgangsmaade ved Bearbejdelsen er iøvrigt i Hovedtrækkene den samme som sidste Aar, men paa Grund af det noget

fyldigere Materiale har man forsøgt en Gruppering af Fladlandsbrugene paa Østlandet efter Størrelse, idet man skelner mellem »mindre«, »middelstore« og »store« Gaarde. Det gennemsnitlige Indmarksareal for disse 3 Grupper er henholdsvis 9.84, 21.16 og 48.48 ha, medens Antallet af Brug i de enkelte Grupper har været henholdsvis 5, 13 og 8.

Det vil saaledes ses, at Grupperne dels er smaa og dels af ret uensartet Størrelse, hvorfor de beregnede Middeltal bør tages med Forbehold.

Næst efter nogle indledende Bemærkninger gør Forfatteren Rede for Høst- og Prisforhold i 1912—13, og det fremgaar heraf, at Fladlandsbrugene paa Østlandet har haft et godt Høstaar, medens Afgrøderne i Fjeldbygderne og i Namdalen nærmest har været under Middel; dette Forhold maa have i Erindring ved den senere Betragtning af Driftsudbyttet.

Ved Omtalen af selve Regnskabsresultaterne begyndes med Status eller Formuetilstanden. Mest Interesse frembyder Aktivkapitalens Fordeling, navnlig Fordelingen af den egentlige Landbrugskapital, der bl. a. viser, at Bygningskapitalen er relativ høj under norske Forhold, navnlig Nord paa i Namdalen. Som Følge heraf bliver ogsaa den samlede Grundkapital procentvis høj; den udgør for Østlandet ca. 76 pCt. af Aktivkapitalen, medens den for danske Bønderbrug sikkert hyppigt ligger en Del lavere. I Procent af Grundkapitalen udgør Bygningskapitalen for Østlandet ca. 56 pCt. og for Namdalen endog 65 pCt. Til Sammenligning kan anføres, at tilsvarende Undersøgelser fra 40 Ejendomme i Malmöhus Len for 1912—13 *) viser, at Bygningernes Værdi kun udgør 31 pCt.; men disse Brug er gennemsnitlig noget større end de norske (58.5 ha). Efter Ejendoms-skyldvurderingen herhjemme i 1909 var Bygningsværdien for danske Gaardbrug fra 8000—100,000 Kr.s Ejen-

*) *Ludvig Nannesson*: Några räkenskapsresultat från landtbruk i Malmöhus län år 1912—13. Malmö 1914.

domsskyld gennemsnitlig 52 pCt. af Vurderingssummen *), men dette Tal kan ikke direkte sammenlignes med de foran nævnte Procenttal, thi Assurancesummen, som er lagt til Grund for Vurderingen, er for høj i Forhold til den samlede Ejendomsskyldværdi, og man kan derfor sikkert gaa ud fra, at Bygningskapitalen ved en rationel Vurdering vilde ligge betydeligt under 50 pCt. af Grundkapitalen for de paagældende Ejendommers Vedkommende.

Næst efter den udførlige Omtale af Kapitalforholdene er der gjort Rede for Jordens Benyttelse, for Landbrugets Udgifter og Indtægter samt for Driftsudbyttet.

De hertil knyttede Oversigtstabeller er meget instruktive, og der er i Teksten udførligt gjort Rede for de forskellige Afvigelser, dels mellem de enkelte Grupper af Landbrug og dels mellem Resultaterne fra dette Aars og forrige Aars Regnskaber. Gennemgaaende viser det sidste Regnskabsaar et godt Driftsresultat, navnlig for Østlandsbrugene, der, efter at Skatterne er betalte, og Landmanden har faaet et tilfredsstillende Vederlag for sit og sin Families Arbejde, har forrentet den i dem anbragte Kapital med gennemsnitlig $6\frac{1}{2}$ pCt., medens Namdalsbrугenes Forrentningsprocent kun er $4\frac{1}{4}$ og Fjeldbygdebrугene godt 3 pCt.

Iøvrigt stiller Forrentningen sig gunstigt i de middelstore Østlandsbrug (7.95 pCt.), medens de mindre Brug er nede paa 3.29 pCt. Det maa imidlertid her bemærkes, at Familiens Arbejdsfortjeneste er beregnet højere paa de mindre Brug end paa de middelstore og omtrent lige saa højt som paa de store Gaarde, nemlig pr. voksent Familiemedlem henholdsvis 668, 627 og 702 Kr. aarlig. Vilde man regne med en tilsvarende Arbejdsfortjeneste under hjemlige Forhold, er det sandsynligt, at mange mindre Landbrug slet ingen Rente vilde give af

*) Vurderingen til Ejendomsskyld pr. 1. Juli 1909. Stat. Tabelværk 5. Række, Litra E. Nr. 6.

den i dem anbragte Kapital, saa de norske Smaabruks Driftsudbytte maa i Virkeligheden betegnes som meget tilfredsstillende. Forøvrigt er Antallet af Brug i denne Gruppe saa lille (5), at Resultatet af den Grund bliver mere upaalideligt end for de andre to Grupper.

I et særligt Afsnit paa ikke mindre end 22 Sider er der i Aar gjort Forsøg paa en Udredning af Driftsmaadens Indflydelse paa Rentabiliteten, først for de forskellige Grupper af Landbrug og dernæst for de enkelte Brug indenfor hver Gruppe. Efterhaanden maa dette Spørgsmaal vel antages at blive det centrale i hele Undersøgelsen, men saa længe Materialet ikke er mere omfattende, vil Værdien af en saadan Undersøgelse altid blive noget problematisk, fordi det i de enkelte Tilfælde ofte er ganske andre Forhold end Driftsmaaden, der faar den dominerende Indflydelse paa Resultatet. Undersøgelsen frembyder desuden den Vanskelighed, at de talmæssige Udtryk for Driftsmaaden ikke altid er tilstrækkelig karakteriserende eller oplysende.

Forfatteren har her holdt sig til saadanne Forhold som Agermarkens procentiske Benyttelse, Forholdet mellem Driftsindtægten af Planteavl og Husdyrbrug, Størrelsen af Kraftfoder- og Gødningsindkøb, Hesteholdets Størrelse, Arbejdsudgifternes Størrelse etc.; men det er jo ingenlunde let at afgøre, hvilken Indflydelse hvert af disse Forhold i det enkelte Tilfælde har haft paa Resultatet, og endnu vanskeligere at drage almindelige Slutninger af disse Resultater, og Forfatteren har da ogsaa været ret varsom i saa Henseende. Naar Materialet med Tiden bliver noget større, saa en Inddeling af Brugene i Grupper efter de her nævnte Hensyn lader sig gennemføre, vil man selvfølgelig bedre ad denne Vej være i Stand til at finde talmæssige Udtryk for de forskellige Driftsforholds Indflydelse paa Rentabiliteten.

I de følgende Afsnit er der gjort Rede for Størrelsen og Fordelingen af Husholdningsudgifterne, Landmandens Nettoindtægt og det pri-

v a t e F o r b r u g. Husholdningsudgifterne er størst paa Østlandet, 106 Øre pr. Kostdag, medens Namdalsbrugene og Fjeldbygdegaardene staar med henholdsvis 96 og 93 Øre pr. Kostdag.

Hvad L a n d m a n d e n s N e t t o i n d t æ g t a n g a a r, da fordeler denne sig for Fladlandsbrugenes Vedkommende omtrent ligeligt paa A r b e j d s i n d t æ g t og K a p i t a l r e n t e, men saaledes naturligvis, at Arbejdsindtægten er dominerende i de mindre Brug — 73 pCt. —, medens den kommer under Renteindtægten i de store Brug — 46 pCt. I Fjeldbygderne, hvor Indmarken kun gennemsnitlig udgør 8.38 ha, udgør Arbejdsindtægten endog ca. 82 pCt. af den samlede Nettoindtægt, men disse Brug har jo ogsaa gennemgaaende forrentet Kapitalen mindre godt (3.14 pCt.).

O. H. Larsen.

Boganmeldelse.

Haandbog i Fjerkræavl af W. A. Kock, Konsulent i Fjerkræavl ved Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Med 215 i Teksten trykte Illustrationer og 7 Farvetavler. 254 Sider i stort Kvart Format. (Det Schønbergske Forlag, København).

Anmeldt af Professor *Carl H. Hansen*.

Den store økonomiske Betydning Fjerkræavlen har for Danmark, ses vel bedst deraf, at der, foruden det store hjemlige Forbrug af Fjerkræ og Æg, aarlig udføres for ca. 30 Millioner Kroner danske Æg. Man maa derfor være glad for enhver Bestræbelse, der søger at underbygge denne Virksomhed, der, selv om den væsentlig maa opfattes som et Bierhverv, dog for en meget stor Del af Landets Befolkning har en meget stor økonomisk Betydning. Man maa derfor ogsaa med Glæde hilse Fremkomsten af Konsulent *Kocks* nu afsluttede Værk, der søger at samle alle de Forhold vedrørende Fjerkræavlen, der har økonomisk Betydning, og det maa siges, at Forf.s Bestræbelser for at frembringe en god og nyttig Haandbog er kronede med Held.

Til Udgivelse af Bogen er der ydet Forf. Støtte af det Raben-Levetzauske Fond, det Classenske Fideikommis og af Lensgreve *Bille-Brahe-Selby* til Hvedholm.

Man ser straks, at det har været Forf. en stor Glæde at udarbejde denne Haandbog, dette viser sig ikke mindst ved den store Omhu, der er anvendt for at skabe ikke blot en nyttig, men ogsaa en meget smuk Bog, hvis hele Udstyr med det udsøgte Papir og Tryk og de mange baade instruktive og smukke Billeder gør, at man føler Glæde ved at læse i den.

Langt Hovedparten af Bogen skyldes Konsulent *Kocks* Pen, men han har paa Felter, hvor han har ment hos andre at finde større Specialkendskab, knyttet Samarbejde med disse, og Landbrugskonsulent *Harald Faber*, Statskonsulent *P. A.*

Mørkeberg, Stiftsgartner C. Brødsgaard, Overgartner J. Risum
Direktør *Fr. Møller, Grosserer Edm. Knudsen* samt Anmelderen
har paa forskellig Maade ydet Bistand ved Udarbejdelsen.

Som rimeligt, hvor det drejer sig om en Haandbog, der i særlig Grad skal være til Nytte for den økonomiske Fjerkræavl, er det første Afsnit, der omhandler Hønseavl og Hønsehold, langt det største. Der gives her Anvisning paa Indretning af Løbegaarde og Hønsehuse, paa Avl, Røgt og Pleje, de forskellige Udragningsformer o. s. v. i en saadan Form, at enhver Hønseholder direkte kan udnytte de givne Oplysninger i sin Bedrift, hvad enten det gælder om smaa eller store Hønserier, om primitive eller mere flotte Forhold; de mange Billeder forøger yderligere Udbyttet. En enkelt lille Ting vil jeg dog gerne benytte Lejligheden til at korrigere. Paa Side 41 fortælles om forskellige, ikke særlig heldige, Former for Hønsehusindretning, og der siges, at Hønsehus over en Svinestald er et tvivlsomt Gode; jeg vil sige, det er et afgjort Onde, hvilket iøvrigt ogsaa fremgaar af en senere Omtale af dette Forhold. Hønsetuberkulose kan nemlig efter de seneste Undersøgelser overføres til Svinet, et Forhold, der kan blive af meget stor Betydning for hele Hønseholdets Rentabilitet.

I andet Afsnit, Fjerkræets, særlig Hønsenes Sundhedslære, har Anmelderen forsøgt at give en kortfattet Fremstilling af nogle af de vigtigste anatomiske og fysiologiske Forhold i Forbindelse med Omtalen af de vigtigste Fjerkræsygdomme og disses Forebyggelse.

Tredje Afsnit omtaler det øvrige Fjerkræhold; foruden Duer, Ænder, Gæs og Kalkuner findes der ogsaa under dette Afsnit en kort Omtale af Perlehøns, Fasaner, Paafulge og Svaner, altsaa saadanne, der danner Overgangen mellem Fjerkræ og Sirfugle. Endelig afsluttes Bogen med Omtale af Æg og Fjerkræ som Handelsvare.

Sammenslutningen af de forskellige Fjerkræavlsforeninger, Forsøgslaboratoriets Hønsforsøg og det af forskellige landøkonomiske Foreninger og Institutioner dannede Fællesudvalg for Fjerkræavlens viser, at der er under Udvikling en mere maalbevidst Stræben for at højne Fjerkræavlens og udvikle dens Økonomi. Fremkomsten af Konsulent *Kocks* Haandbog vil sikkert blive en betydelig Støtte for disse Bestræbelser, og jeg vil anbefale den paa det bedste til enhver, der vil deltage i Arbejdet for Fjerkræavlens Fremme.

A. Forsøg med Ostning af Mælk af forskellig Fedme. B. Oversigt over Ostesagens Udvikling i Danmark. C. Forsøg med „Universalpasteuren“. D. Tabeller over Smørudbyttet af Mælk

og Fløde. 86. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 102 Sider. (Aug. Bangs Bogh., Københ.).

Sjette Beretning om sammenlignende Forsøg med Svin fra statsunderstøttede Avlscentre. 87. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 107 Sider. (Aug. Bangs Bogh., Københ.).

Beretning om Planteavlsarbejdet i Landboforeningerne i Jylland. Samlet og bearbejdet af Foreningen af jyske Landboforeningers Planteavlsudvalg. 431 Sider. (Skanderborg).

Beretning om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1914. Udarbejdet af A. P. Jensen. 320 Sider. (Københ.).

Beretning om det 28. Delegeretmøde i De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift den 27. og 28. November 1914. Udarbejdet af Foreningernes Sekretær. 150 Sider. (Odense).

Tyreslægters Indflydelse paa Afkommets Ydelse. III. Hellestrup-Tyrene. Beretning til De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. Af Konsulent Jørg. Fr. Petersen. 86 Sider. (Odense).

Askov Lærlinge. Aarsskrift for 1913—14. 147 Sider. (Lehmann & Stage, Københ.).

Beretning fra Statsanstalten Dansk Frøkontrol for 1913—14. 55 Sider. (Københ.).

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1914. Samlet og bearbejdet af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved A. P. Jacobsen. 389 Sider. (København).

Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 40. Delegeretmøde i Aarhus den 13. og 14. November 1914, samlet af Foreningens Sekretær. (Aarhus).

Stambog over Heste af jysk Race. Hopper XIII. Af J. Jensen. 248 Sider. **Stambog over Heste af jysk Race. Hingste XXI.** Af J. Jensen. 67 Sider. **Stambog over Tyre af jysk Race. XXII.** Af Axel Appel og S. P. Petersen. 144 Sider. Alle 3 Stambøger er udgivne af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. (Aarhus).

Rentabilitets-Fodringsforsøg med Malkekøer i Vinterhalvaaret 1913—14. Ved Harald Goldschmidt. 39 Sider. (G. B. N. F., København).

Prisopgave.

I Maj Maaned 1914 udsatte Landhusholdningsselskabet følgende Prisopgave:

»I Betragtning af, at der aarlig udsættes ca. 20 pCt. af de danske Malkekøer, at endvidere mange mindre vellykkede Kvier udsættes, at de gamle Tyre skal anvendes, naar de ikke længere benyttes i Avlens Tjeneste, og at endelig en Mængde unge Tyre, der opfostres i Haab om at faa gode Stamtyre af dem, mislykkes og derfor maa udsættes, er Spørgsmaalet om den bedst mulige Udnyttelse af disse Dyr gennem en rationel Fedning af den største Betydning for vort Landbrug. Da Interessen for en rationel Fedning endvidere nu er vakt ved Nutidens gode Priser paa Fedekvæg, har Landhusholdningsselskabet besluttet at udsætte en Prisopgave om

Fedning, særlig af Udsættere — Køer, Tyre, Kvier — fra Malkekvægbesætninger (Fedningsmaaden, Fedningsgraden, Fedningens Økonomi).

For den bedste fyldestgørende Besvarelse udsættes herved en Præmie af 500 Kroner.«

Da det nedsatte Dommerudvalg ikke har fundet nogen af de indsendte Besvarelser tilstrækkelig fyldestgørende, udsætter Landhusholdningsselskabet herved paany Prisopgaven.

Besvarelserne, der indsendes til Landhusholdningsselskabet, Vestre Boulevard 34, København B., inden den 1. Marts 1916, betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages af en lukket Konvolut, der bærer samme Motto og indeholder Oplysning om Forfatterens Navn, Stilling og Adresse.

Den pribelønnede Afhandling bliver Landhusholdningsselskabets Ejendom.

Februar 1915.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Følgende to Foredrag vil blive afholdte i Marts Maaned: Onsdag den 17. Marts vil Kreditforeningsdirektør *M. P. Blem* holde Foredrag om »Danmarks — specielt Landbrugets — Gæld til Udlandet« og Onsdag den 24. Marts vil Professor, Dr. phil. *F. Kölpin Ravn* holde Foredrag om »Bakterierne som Plantefjender«.

Fortegnelse over de indtil 20. Februar 1915 udstedte danske Udførselsforbud vedrørende Landbrugsprodukter m. v. Den 6. August 1914: Foderstoffer (herunder Oliekager, Hø, Halm, Maltspirer, Soyaskraa, Klid, Kornaffald, alle Gulerødder, al Slags Kaalrabi, Ærter [saavel Koge- som Foderærter], Bønner og Linser samt Blodmel og Blodfoderkager), Korn, Malt, Kartofler, Mel (herunder Brød af enhver Slags) og Gryn (herunder Majsena, Sagogryn, Risengryn og Boghvedegryn.

(Den 15. August ophævedes Forbudet mod Udførsel af Malt og Maltbyg, men den 24. August blev atter Udførselen af Maltbyg og den 5. December af Malt forbudt. Den 25 September tillodes Udførselen af Kartofler, der stammer fra Marker, for hvilke der er udstedt Attest i H. t. de af Landbrugsministeriet fastsatte Regler af 3. Juni 1914 vedrørende Udførsel af Kartofler til de Forenede Stater i Amerika. Sendingen skulde være emballeret i Sække à 75 kg og ledsaget af en Attest, udstedt af Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme. Den 15. Oktober ophævedes Bestemmelsen om Emballeringen i Sække à 75 kg.)

Den 20. August: Vegetabiliske Olier og Steariner til Anvendelse i Margarinefabrikationen.

Den 5. September: Heste, som er udpegede til Hæren i Medfør af Lov af 8. April 1913, samt Heste, der efter Overenskomst mellem Ejeren og Afdelinger af Hæren under visse Omstændigheder skal afgives til denne.

Den 12. September: Uld.

Den 30. September: Føl og Plage, saaledes at kun de Heste maatte udføres, hvis 4 første blivende Fortænder (Inderstanden i hver Kæbeside) er vokset helt ud, og som tillige har tabt de næste 4 Mælketænder (Mellemtanden i hver Kæbeside).

Den 19. Oktober: UBEREDTE Lamme- og Faareskind. (Forbudet senere udvidet til at gælde ogsaa beredte).

Den 26. Oktober: Raa Kvæghuder samt Kalveskind paa mindst 8 kg Saltvægt pr. Stk. (Forbudet senere udvidet til at gælde ogsaa beredte).

Den 31. Oktober: Kopra, Sesamfrø og Jordnødder.

Den 23. November: *Alle* Heste.

Den 5. December: Hørfrø, Soyabønner, Margarine.

Den 22. December: Alle forarbejdede Kunstgødninger (herunder Superfosfat, Blodgødning, Benmel og svovlsur Ammoniak) samt Raastoffer til Forarbejdning af Gødning (herunder raa og kogte Ben). (Forbudet omfatter ikke raa og pulveriseret Gødningskalk).

Den 10. Januar 1915: Svinefedt. Forbudet omfatter ikke Fedt til teknisk Brug, naar den paagældende Vares Emballage er i Overensstemmelse med Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 28. Oktober 1914.

Den 13. Januar: Kløverfrø.

Den 4. Februar: Svinehuder og Palmekærner.

Den 10. Februar: Raa Hamp. Fra den 15. Februar at regne ophævedes endvidere Tilladelsen til at udføre Kartofler, der stammer fra Marker, fra hvilke det har været tilladt at udføre Kartofler til de Forenede Stater i Amerika, saaledes at enhver Udførsel af Kartofler er forbudt.

Nye Former for Hesteforsikring. »Kreatursforsikringsbolaget« i Finland har vedtaget nye Love, i hvilke der indgaar nogle Forsikringsformer for Heste, som formindsker Heste-Ejerens og -Opdrætterens Risiko ved Plejen og Anvendelsen af dette vort kostbareste Husdyr. Efter »Handlingar och Tidskrift« meddeles her følgende om disse nye Forsikringsformer:

Der er saaledes indført en *Liv- og Kapitalforsikring for Heste*. Hensigten med denne Forsikringsform er at give Hesteejerne en Mulighed for, samtidig med at Hesten er forsikret mod Død og Ulykkestilfælde, gennem de aarlige Præmier at indvinde Hestens Indkøbsværdi. I Aarenes Løb formindskes Hestens Værdi jo ret betydeligt, saa den i en ældre Alder er betydelig mindre værd end i de yngre Aar. Naar Hesten har udtjent, forvolder det ofte den mindre Jordbruger store Van-

skeligheder at anskaffe sig en ny. Tegnes der nu en Forsikring af den nye Form, faar Hestens Ejer, naar han beholder den, til den har fyldt 18 Aar, udbetalt Hestens oprindelige Forsikringsværdi. Paa denne Maade har han saaledes opsparet Penge til Indkøb af en ny Hest. Den gamle Hest er vedblivende hans Ejendom, men modtages ikke mere til Forsikring. Præmiebeløbet, der indbetales, kan selvfølgelig ogsaa fastsættes saaledes, at Ejeren kun faar Halvdelen af den oprindelige Forsikringsværdi udbetalt. Under den hele Tid er Hesten samtidig forsikret mod Dødsfald og Ulykkestilfælde, og det hele Forsikringsbeløb udbetales, hvis Hesten dør, eller hvis den paa Grund af Sygdom eller Ulykkestilfælde kommer i en saadan Forfatning, at den maa dræbes for at undgaa Dyrplageri. Erstatning til et mindre Beløb, dog højst til Halvdelen af Forsikringsværdien, udbetales for en Hest, hvis Anvendelse er betydelig forringet som Følge af Sygdom eller Ulykkestilfælde, og som efter foretagen Dyrlægeundersøgelse erklæres for uhelbredelig, men dog kan anvendes til Arbejde.

En anden ny Bestemmelse er *Udredning af Erstatning for Føl eller Foster efter forsikret Hoppe*; den tildeles:

a) for Føl, som dør inden de 2 første Uger efter Fødselen eller paa Grund af Sygdom, Ulykkestilfælde eller medfødt Fejl maa dræbes inden for denne Tid, samt

b) for Foster, som efter den 3. Drægtighedsmaaned gaar tabt paa Grund af Kastning.

Ved Tvillingfødsel udredes der kun Erstatning som for enkelt Foster, og hvis et af Fostrene bliver i Live, gives der ingen Erstatning.

Hvis en forsikret Hoppe har kastet i 2 paa hinanden følgende Drægtighedstilstande, gives der ikke yderligere Erstatning for senere forulykket Foster efter denne Hoppe.

Erstatning for Føl og Foster udredes med 10 pCt. af Moderdyrets Forsikringsværdi.

Jægermester *F. Skov*.

Den 23. Februar døde Jægermester *F. Skov* pludselig af en Hjerneblødning i København, hvortil han samme Dag var ankommet for at gennemgaa en Badekur for Gigt-lidelser. Meddelelsen om Dødsfaldet kom ganske uventet. Efter menneskelig Beregning havde den tilsyneladende kraftige Mand endnu en Række gode Arbejdsaar og et nyt-tigt Samfundsarbejde foran sig, og med levende Beklagelse modtog man derfor Budskabet om, at nu var denne dygtige Landmand gaaet ud af Sagaen.

Frants Skov var Søn af en Tømremester i Broby-skov paa Fyn og fødtes den 9. November 1857. Han gik til Landbruget, blev Landbrugskandidat 1882, var i 10 Aar Forvalter, først paa Rosvang under *Buus*, senere paa Wedellsborg, og overtog 1892 Forpagtningen af Hovedgaarden Tybrind under Grevs-kabet Wedellsborg. Der hører til Tybrind (ifølge *Trap*: »Danmark«, 3. Udgave) 82 Tdr. Ager og Engs Hartkorn og $16\frac{5}{8}$ Tdr. Skovskylld, Arealet er 1193 Tdr. Land.

Skov ledede sin store Forpagtning fortræffeligt. En i vort Landbrug meget anset Mand, der i omtrent en Men-skealder har haft Lejlighed til nøje at følge hans Virk-

somhed, har velvilligt til Tidsskriftet karakteriseret denne i følgende Ord: »Sjældent har jeg truffet en Landmand, der i saa høj en Grad som han forstod at udnytte sine grundige teoretiske Kundskaber i det praktiske Landbrugs Tjeneste. Han var som Landbruger en energisk, maaltbevidst og ualmindelig praktisk Landmand, og hans Bedrift bar i alle Henseender Vidnesbyrd herom. Hans Interesse for Landbruget paa alle Omraader var saa udpræget, og hans Planlæggelse af Bedriften var saa klar og selvstændig, at han til Trods for megen Optagethed ved Rejser og Møder baade omfattede og fulgte Bedriften i de mindste Detailler.« — I Aarenes Løb har mange unge Landmænd faaet deres praktiske Uddannelse paa Tybrind, der var et af Landhusholdningsselskabets »Læresteder«. *Skov* var overfor sine Elever en samvittighedsfuld Husbond. Han lærte dem at arbejde og at tænke over Arbejdet, og som Regel havde han en ung Landbrugskandidat hos sig, der om Vinteren holdt Foredrag for dem.

Allerede i en ung Alder kom den virkelystne Mand til at deltage i det offentlige Liv, og mange var de Hverv, han efterhaanden paatog sig: i en Aarrække var han Formand for det fynske Planteavlsudvalg, 1898 valgtes han ind i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad som Repræsentant for Odense Amt og 1902 til Næstformand for De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift, han var Formand for Andelsselskabet Odense offentlige Slagtehus og Eksportslagteri, for Udvalget for Afholdelse af Kursus i Maskinbrug for Landmænd*) og for Kommissionen angaaende Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere i Assens Amdsraadskreds, han var eller havde været Medlem af mangfoldige Udvalg, af Bestyrelsen for Landbrugskandidatforeningen m. m. Jægermester *Skov* omfattede sine mange og forskelligartede Hverv med stor Interesse, derfor nedlagde han ogsaa et betydeligt Arbejde i dem, og det var sjældent og vistnok aldrig med sin gode

*) Den 18. Marts valgtes Folketingsmand *P. Th. Nielsen* til Formand for dette Udvalg.

Vilje, han ikke mødte, naar Pligten kaldte. Hans medfødte praktiske Sans og nøje Kendskab til Landbrugets Arbejdsvilkaar var ham selvfølgelig til stor Nytte i hans offentlige Virksomhed. Ofte kunde man ogsaa mærke, at hans Horisont var bleven udvidet og hans Overblik klaret ved de ikke faa Udenlandsrejser, han havde foretaget i Norge og Sverige, Tyskland, Frankrig og England. Men netop paa Grund af hans offentlige Hvervs Talrigighed og hans store private Virksomhed havde han selvfølgelig ikke tilstrækkelig Tid og Lejlighed til mere indgaaende at følge med i de videnskabelige Forskninger og Nutidens store Forsøgs- og Undersøgelsesarbejder; han kunde derfor nu og da staa noget uforstaaende overfor de finere Nuancer i en Sags Udredning, eller naar han mødte Opfattelser, der bundede i en dybere teoretisk Viden, et mere indgaaende Kendskab, end han besad. Undertiden forekom det En, at han optraadte lidt mere selvsikkert, end hans Indsigt i det paagældende Emne egentlig berettigede ham til. Men hans ærlige Maade at være paa, hans »Gaaen-lige-løs« paa en Sag forsonede hermed, og selv om man var uenig med ham, var man dog lige gode Venner med ham, thi han hørte ikke til dem, der tager en saglig Imødegaaelse af deres Meninger som noget personligt. Han var en rettænkende Mand og en selvstændig Karakter, aaben i sin Færd, trofast i sit Venskab og sine Sympatier. Længe vil han blive savnet i vort offentlige Liv, og hans Venner vil mindes ham som en Mand med et aabent og varmt Hjerte.

Rentabilitets Fodringsforsøg med Malkekøer i Vinterhalvaaret 1913—14.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab d. 27. Januar 1915
af Professor *Harald Goldschmidt*. (Refereret af Landbrugskandidat
Chr. Sørensen).

Højtærede Præsident, mine Herrer!

Præsidiet for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har bæret mig med Anmodning om at fremlægge i et Foredrag et Emne fra mit Omraade. Naar jeg nu med Tak skal imødekomme denne Anmodning, saa haaber jeg, at det Emne, jeg har valgt, er af en saadan Beskaffenhed, at det, om end det jo langt fra kan kaldes nyt, dog maa vise sig at frembyde saa meget af Interesse, at den Tid, jeg beslaglægger for Dem, ikke maa siges at være helt spildt.

F o d r i n g s s p ø r g s m a a l e t og ikke mindst den Side deraf, der vedrører Malkekvæget, har jo længe været et af de mest aktuelle indenfor Mangfoldigheden af landøkonomiske Spørgsmaal, og — man fristes til at sige desværre — saaledes vil det vistnok ogsaa længe endnu vedblive at være Tilfældet — »desværre«, fordi det rimeligvis vil vare længe endnu, inden det videnskabelige Grundlag for dette Spørgsmaals fyldige og udtømmende Besvarelse er saa vidt afklaret, at det kan siges at være fuldtud solidt.

Hvis de praktiske Landmænd imidlertid vilde lægge Hænderne i Skødet, indtil der forelaa saadanne Resul-

tater af eksakte Forsøg, at Fodringens Praksis kunde baseres i alle Enkeltheder paa disse Resultater, saa frygter jeg for, at meget af det vilde tabes, som der allerede paa Sagens nuværende Standpunkt er Mulighed for at udnytte til Fordel for Landbrugets Økonomi.

Jeg har, mine Herrer, ved disse Bemærkninger villet antyde, at de Meddelelser, jeg skal have den Ære at forelægge, ikke gør Fordring paa at skulle kaldes epokegørende eller sensationelle, men kun skal tjene som et fornyet Fingerpeg om, at de Fodringsprincipper, som bl. a. jeg i en Aarrække har gjort mig til Talsmand for og kæmpet for, fortjener at og uden større Vanskelighed kan føres ud i Livet og ganske særlig fortjener at danne Grundlaget for de Hensyn, der bør tages, naar det drejer sig om at planlægge Fodringen indenfor den enkelte Besætning. At der ved Siden heraf er adskillige andre Forhold at tage i Betragtning, vil jeg ikke undlade ikke blot at antyde, men endog meget bestemt at pointere — om ikke af anden Grund, saa fordi jeg nødvendig vil misforstaas og endnu nødigere ser, at mine Ord bliver mistydet.

Jeg maa endnu blot have Lov til at forudskikke den Bemærkning, at jeg af Hensyn til Tiden forudsætter som bekendt, at Malkekvægets Fodring efter bl. a. min Overbevisning bør baseres paa det ganske vist endnu langt fra tilstrækkelig indgaaende Kendskab, man har og kan faa Lejlighed til at skaffe sig til de enkelte Individets Behov til de i Foderet tilstedeværende forskellige Næringsstoffer — Foderets Indhold af fordøjelig Æggehvide paa den ene Side og fordøjelige kvælstoffer paa den anden. Med andre Ord, det er efter min Overbevisning ikke nok at vide, at der skal tilføres en vis Mængde Næringsstof og specielt en vis Mængde fordøjeligt Næringsstof — hvorledes man nu end vil udtrykke denne Mængde, i »Kraftfoder-Enheder«, »Stivelsesværdi« o. s. v. —, men man maa nogenslunde nøjagtigt vide, hvor meget der af de forskellige Nærings-

stoffer, af Hensyn til den forventede Ydelse, d. v. s. den Produktmængde, der svarer til Dyrets Ydeevne paa de forskellige Tidspunkter af Laktationsperioden, behøves, for at Ydelsernes Mængde kan komme til at staa i nogenlunde passende Forhold til Foderets Mængde og økonomiske og fysiologiske Nyttевærdi.

Det er ogsaa i Erkendelse af den store økonomiske Betydning, det har at gaa frem efter i det mindste nogenlunde rationelle Principper ved Sammensætningen af Foderet til Malkekøer og ved Bestemmelsen af Mængden af de forskellige Foderstoffer til de enkelte Individer indenfor Besætningen, at jeg som Supplement til tidligere Forsøg atter sidste Vinter (1913—14) har anstillet et Fodringsforsøg med det Formaal at demonstrere Virkningen af, hvad der i Beretningen om et andet Forsøg er kaldet: *Rentabilitets-Fodring kontra »almindelig» Fodring*. Der er dog den, ikke helt uvæsentlige, Forskel paa »almindelig» Fodring sidste Gang og nu, at der denne Gang er sket Sammenligning med et Foder, der ikke blot ikke led af den Mangel, at Roemængden saaledes som sidste Gang var uforholdsmæssig stor, men som ogsaa i andre Retninger var mere i Overensstemmelse med rationelle Fodringsprincipper end Foderet paa den forrige Forsøgsgaard, en Oplysning, som dog ikke i nogen Maade skal opfattes som en Kritik, der er rettet særlig mod sidstnævnte Gaard.

Forsøget 1913—14 er anstillet paa *Torbenfeldt* pr. Mørkøv, og jeg skylder Ejeren, Hr. Hofjægermester, cand. jur. *F. Treschow*, min bedste Tak for Tilladelsen til Forsøgets Etablering paa Gaarden, ligesom jeg er Hr. Overforvalter *Aagaard* paa Torbenfeldt taknemlig for den Andel, han har haft i, at Forsøget kom i Gang, og for den Interesse, med hvilken han har fulgt det. Jeg retter ogsaa en Tak til min Assistent, Landbrugskandidat *Chr. Sørensen*, der ligesom ved tidligere Forsøg med Samvittighedsfuldhed og Interesse har fulgt de givne Instrukser. Endelig — sidst, men ikke mindst — er jeg *Land-*

brugsministeriet Tak skyldig, fordi det har sat mig i Stand til at afholde de med Forsøget forbundne Udgifter.

I. Forsøget er, som nævnt, anstillet som et Demonstrationsforsøg mellem »Rentabilitets-Fodring« kontra »almindelig Fodring«, og der er paa sædvanlig Maade dannet 2 saa vidt mulig ensartede Hold Køer med 10 Individer paa hvert Hold.

Holdene er ombyttede under Forsøget, saaledes at Hold I, der først var Forsøgshold, i anden Forsøgstid blev Kontrolhold, medens Hold II først var Kontrolhold og derpaa Forsøgshold. Hele Forsøget har varet 125 Dage, fra 29. November til 2. April.

Foderplan.

Daglig Gennemsnits-Foder pr. Ko.

	Gaardens Foder							Forsøgsfoderet (= Rentabilitetsfoderet ^a)			
	Forberedelsestid og Eftertid.							1. Forsøgstid		Hold I	
	1. Forsøgstid Begge Hold 2. Forsøgstid Hold II Hold I							2. Forsøgstid		Hold II	
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
	Halm	Hø	Roer	Oliekager ^{*)}	Melasseklid	Blandsæds- skraa	Ialt Kraft- foder	Halm	Hø	Roer	Oliekager ^{**)}
Hold I	6	1.5	30.0	1.5	0.5	1.0	3.0	4.0	1.5	31.8	2.09
Hold II	6	1.5	30.0	1.5	0.5	1.0	3.0	4.0	1.5	31.9	2.10

^{*)} Gaardens Oliekager bestod af lige Dele Bomuldsfrøkager, Jordnødkager og Solsikkekager.

^{**)} Forsøgsfoderets Oliekager bestod af Coldings Foderblanding Nr. 1, hvis Sammensætning paa vedkommende Tidspunkt var følgende: $\frac{5}{10}$ Jordnødkager, $\frac{3}{10}$ Soyaskraa, $\frac{1}{20}$ Soyakager, $\frac{1}{10}$ Rapskager og $\frac{1}{20}$ Bomuldsfrøkager.

I Forberedelsestid og Eftertid er begge Hold og i Forsøgstiderne det respektive Kontrolhold blevet fodret efter Gaardens Foderplan, medens Foderet til Forsøgsholdene væsentligt er sammensat efter Rentabilitetsfodrings-Princippet, d. v. s. i Henhold til Foderstoffernes Indhold og Fordøjelighed samt de enkelte Køers Vægt og Mælkemængde. — Kraftfoder og Roer er afvejet til hver enkelt Ko; Hø og Halm er afvejet samlet og fordelt skønsmæssigt. Der er anvendt Krybbe-skillerum.

Der er foretaget daglige Prøvemalkninger, Køerne er vejede hver 5. Dag, og Fedtbestemmelse af de enkelte Køers Mælk er udført hver 5. Dag.

II. Hvis vi herefter betragter de forskellige Forsøgsresultater og begynder med Mælkemængden, saa viser nedenstaaende Oversigt Mælkeydelsen i de forskellige Forsøgstider.

	Forberedelsest. 25 Dage	1. Forsøgst. 40 Dage	2. Forsøgst. 25 Dage	Eftertid 20 Dage
Hold I gennemsnitlig	11.45 kg	11.03 kg.	9.76 kg	9.29 kg
Hold II gennemsnitlig	11.30 -	10.51 -	9.83 -	9.10 -

Det ses heraf, at Forholdet imellem de to Holds Mælkemængde er omtrent ens i Forberedelses- og Eftertid, hvor Holdene fodredes ens, idet Hold I's Mælkemængde er henholdsvis 0.15 og 0.19 kg større end Hold II's. Betragtes derefter Mælkemængden i 1. Forsøgstid, hvor Hold I fik Rentabilitetsfoderet, bemærkes det, at dette Hold »holder« Mælken bedre end Hold II, der fik Gaardens Foder, idet Gennemsnits-Mælkemængden i 1. Forsøgstid er 0.52 kg større for Hold I end for Hold II. Der er altsaa en relativ Stigning i Hold I's Mælkemængde af $0.52 \div 0.15 = 0.37$ kg Mælk pr. Ko daglig.

I anden Forsøgstid, da Hold II fik Rentabilitetsfoderet, ses en relativ Stigning i dette Holds Mælkeydelse af $0.07 + 0.15 = 0.22$ kg. Den samlede Stigning til Gunst

for Forsøgsfoderet bliver derefter
$$\frac{0.22 + 0.37}{2} = 0.295$$

kg eller ca. 0.3 kg Mælk.

At Stigningen er større for Hold I end for Hold II, beror sikkert først og fremmest paa, at Foderet ikke er blevet reduceret for noget af Holdene i Forsøgsperioderne. Og Resultatet er da et Udtryk for, at et forholdsvis æggeghvidrigt Foder virker stærkere mælke drivende paa et tidligere end paa et senere Tidspunkt af Laktationsperioden.

III. Nedenstaaende Tal giver Oplysning om Holdenes Gennemsnitsvægt i de forskellige Forsøgsperioder.

	Forberedelsest. 25 Dage	1. Forsøgst. 40 Dage	2. Forsøgst. 25 Dage	Eftertid 20 Dage
Hold I gnstl.	936.04 Pd.	934.85 Pd.	952.50 Pd.	974.30 Pd.
Hold II gnstl.	937.36 -	953.23 -	939.98 -	972.50 -

Disse Tal viser, at Holdene har været meget ensartede i Forberedelsestid og Eftertid med Hensyn til Vægt. Endvidere ses, at Gennemsnitsvægten er størst i Forsøgstiderne for det Hold, der har faaet Gaardens mere tørstofrige Foder. Det ses, at Hold I i 1. Forsøgstids 40 Dage ikke undergaar nævneværdig Forandring (Vægtnedgang 1.2 Pd.), medens Hold II, der samtidig er Kontrolhold, ses at tiltage gennemsnitlig 15.8 Pd. i Vægt. I 2. Forsøgstid, da Foderet er byttet til Holdene, iagttages en Stigning af 17.7 Pd. for Hold I og en Vægtformindskelse af 13.2 Pd. for Hold II.

Disse Vægtsvingninger i de forskellige Perioder af Forsøget er dog ikke Udtryk for tilsvarende Forandringer i Køernes Huld, men beror uden Tvivl paa større eller mindre Indhold i Tarmkanalen. Betragtes nemlig de enkelte Vejninger, som findes angivet i det omdelte Bilag *), ses det, at Vægten forandrer sig i samme Moment, som Foderet forandres.

Tillige viser Tallene, at Forsøgsholdets Vægt ikke er undergaaet nogen uheldig Forandring i Sammenligning med Kontrolholdets. Men hermed være dog ikke sagt, at

*) De paagældende Tal findes i den nylig udkomne Beretning om Forsøget paa Torbenfeldt.

en langvarig Reduktion af et Foders Tørstofmængde og Indhold af fordøjeligt Næringsstof ikke skulde medføre Forringelse af Legemsvægten. Men alligevel er der ingen Tvivl om, at en Reduktion af Foderet i mangfoldige Tilfælde er økonomisk fordelagtig. — Naturligvis er det af Betydning, at Foderet altid er saa rigeligt, at Koens Mælkeproduktionsevne kan blive fuldt udnyttet. Navnlig i Begyndelsen af Laktationsperioden, hvor Koens Mælkeevne er størst, gælder det om at være paa den rigtige Side med Foderet. Hvis Koen da i dette Tidsrum skulde opspare noget Legemsfedt, kan og bør man paa et senere Tidspunkt af Laktationsperioden søge dette omsat til Mælk ved at give Koen et forholdsvis æggehviderigt og forholdsvis kulhydratfattigt Foder. Derved vil der ogsaa kunne spares Roer i Slutningen af Laktationsperioden.

IV. Om de to Holds Mælke-Fedtprocent i de forskellige Forsøgsperioder faar man et Indtryk ved at betragte nedenstaaende Tal.

	Forberedelsest.	1. Forsøgst.	2. Forsøgst.	Eftertid
Hold I gnstl.	3.32	3.25	3.27	3.30
Hold II gnstl.	3.41	3.30	3.27	3.36

Disse Tal viser, at de to Hold har været ret ensartede med Hensyn til Fedtprocent i Mælken. Men tillige viser de, at der ikke er øjensynlige Udslag i Retning af, at Forsøgsfoderet skulde have ugunstigere Indvirkning paa Mælkens Fedtprocent end Gaardens Foder.

V. Undersøger man dernæst ved Hjælp af Analyserne over de forskellige Foderstoffer, der er brugt, hvorledes Næringsoptagelsen i de forskellige Forsøgsperioder har stillet sig, saa viser det sig, at de to Hold hele Tiden har disponeret over rigelige Mængder af de før nævnte 2 Grupper Næringsstoffer. Regnes der nemlig med, at der til Vedligeholdelse af Legemsvægten daglig fordres pr. 500 kg 0.3 kg fordøjelig Æggehvide og 3.5 kg fordøjelig beregnet Kulhydrat, samt at der til 1 kg Mælk medgaar 40 g Æggehvide + 160 g beregnet Kulhydrat, saa skulde

der, ifølge Analyserne i Forbindelse med de benyttede Fordøjeligheds-Koefficienter, i Løbet af Forsøgstidens 125 Dage været optaget følgende Mængder i »Overskud«:

Hold I: ca. 16.4 kg Æggehvite + ca. 232.9 kg beregnet Kulhydrat.

Hold II: ca. 15.9 kg Æggehvite + ca. 242.8 kg beregnet Kulhydrat.

Ifølge afdøde Professor *O. Kellner* i Möckern skal der af hvert 1 kg Æggehvite og 1 kg beregnet Kulhydrat kunne dannes henholdsvis ca. 235 og ca. 250 g Legemsfedt. I Henhold til dette skulde der altsaa være dannet følgende Mængder af Legemsfedt:

Hold I: Ialt 6 2.0 8 k g Fedt.

Hold II: Ialt 6 4.3 4 k g Fedt.

Det er dog kun i Tilfælde af, at ovennævnte Næringsstoffer gives i ren Form, at deres fedtdannende Evne er saa stor som før nævnt. Indeholdes de i eller gives de sammen med Foderstoffer, i hvilke der findes større Mængder af Raacellestof (Hø, Halm), er deres fedtdannende Evne betydelig mindre, idet der fordres et vist Stofforbrug ved Uddragningen af Næringsstofferne af deres Forbindelser samt kræves et Arbejde til Transport af Foderet og dets ufordøjede Rester gennem Tarmkanalen. Det er endvidere lykkedes Professor *Kellner* at paavise, at for hvert 1 kg Raacellestof, Foderet i n d e h o l d e r, formindskes ovennævnte Næringsstoffers fedtdannende Evne med 1 4 3 g.

I Henhold til dette og i Henhold til Foderstof-Analyserne, der viser Mængden af opfodret Raacellestof, skulde der fra ovennævnte beregnede Legemsfedtmængde drages 41.53 kg for Hold I og 43.07 kg for Hold II. Herefter skulde der være dannet følgende Mængder Legemsfedt:

Hold I: 20.55 kg.

Hold II: 21.27 —

Kaster man derefter et Blik paa de to Holds Vægt i Forberedelsestid og Eftertid, saa ses der en Stigning i Vægt for Hold I af 19.00 kg og for Hold II af 18.00 kg, altsaa ret nær den beregnede Vægtforøgelse, naar Hensyn tages til, at Forsøget har strakt sig over 125 Dage.

VI. Vil vi efter dette betragte den økonomiske Side af Sagen — hvilken jo ikke er den mindst interessante for den praktiske Landmand —, saa maa vi erindre, hvad forhen er gjort opmærksom paa, nemlig at Foderændringen bevirkede en Stigning i Mælkemængde af ca. 0.3 kg. Men dertil maa lægges den Værdiforskel, der er paa Gaardens Foder og Rentabilitetsfoderet. Denne Forskel fremgaar af nedenstaaende Oversigt:

Gaardens Foder:	Rentabilitetsfoderet:
6.0 kg Halm à 2.00 Ø.. 12.00 Øre	4.0 kg Halm à 2.00 Ø.. 8.00 Øre
1.5 kg Hø à 5.00 Ø... 7.50 -	1.5 kg Hø à 5.00 Ø... 7.50 -
30.0 kg Roer med 12 pCt.	31.9 kg Roer =
Tørstof =	3.8 kg Roertørstof à
3.6 kg Roertørstof à	7.40 Øre 28.12 -
7.40 Øre 26.64 -	2.1 kg Oliekg. à 14.90 Ø. 31.29 -
1.5 kg Oliekg. à 13.78 Ø. 20.67 -	
0.5 kg Melasseklid à	
8.60 Øre 4.30 -	
1.0 kg Blandsæd à	
10.00 Øre 10.00 -	
Ialt... 81.11 Øre	74.91 Øre

Rentabilitetsfoderet har altsaa været 6.2 Øre billigere end Gaardens Foder. Men dertil maa lægges Værdien af ovenstaaende 0.3 kg Mælk, som Køerne har ydet mere, da de fik Rentabilitetsfoderet. Regnes 1 kg Mælk til 9 Øre, repræsenterer 0.3 kg Mælk en Værdi af 2.7 Øre. Disse lagt til ovenstaaende 6.2 Øre bevirker ialt et Merudbytte af 8.9 Øre gennemsnitlig pr. Ko daglig. Hertil kommer saa endvidere, at Udgifterne ved Knusning af Gaardens Oliekager ikke er medregnede, ligesom det ogsaa maa bemærkes, at Rentabilitetsfoderets Oliekager er anskaffede paa en Tid, da Noteringen var højere end paa

det Tidspunkt, da Gaardens Oliekager blev købt. Tages ogsaa disse Forhold i Betragtning, bliver Forskellen paa Værdien af de to Foderblandinger lavt regnet 10 Øre.

VII. Resultatet af foranstaaende kan sammenfattes i følgende Resume:

1. Ved i et Foder med nogenlunde passende Indhold af Æggehvide, men med et forholdsvis stort Kulhydratindhold, væsentlig som Følge af, at Halvdelen af Kraftfoderet (1.5 kg) bestod af Blandsæd og Melasseklid, at borttage en Trediedel (2 kg) af Halm mængden samt al Blandsæd og Melasseklid og ombytte disse Foderstoffer med en ringe Mængde Roer (ca. 0.2 kg Roetørstof) og 0.6 kg Oliekager, er der hidført en Rentabilitetsforbedring, svarende til ca. 10 Øre pr. Ko pr. Dag, uden at Ændringen synes at have paavirket Køernes Huld i uheldig Grad.
2. De anstillede Beregninger over Produktionen af Mælk og Legemsfedt i Forhold til Foderets Mængde og Indhold taler for Berettigelsen af fremdeles at sammensætte Foderet til Malkekvæg og særlig den Del deraf, som er beregnet paa at skulle komme Mælkesekretionen til Gode — de let fordøjelige Foderstoffer Oliekager og Roer — ved Hjælp af Tal, der tilnærmelsesvis angiver Fordøjelighedsgraden af de tilstedeværende Næringsstoffer: Æggehvide, Fedt og Kulhydrater.
3. Da det Foder, der er borttaget af Gaardens Foderblanding (1 kg Blandsæd, 0.5 kg Melasseklid og 2 kg Halm), repræsenterer ca. $1\frac{3}{4}$ kg Foder-Enhed, medens det, der er givet i Stedet herfor (0.6 kg Oliekager og 0.2 kg Roetørstof), svarer til kun ca. 1 kg F. E., som sædvanlig udregnet efter de herhjemme almindelig benyttede Erstatningstal, saa viser førnævnte Forsøgsresultat, at disse Tal ikke har haft fuld Gyldighed under de foreliggende Forhold — trods den Omstændighed, at Gaardens Foder utvivlsomt har været over »Æggehvideminimum«. (Ved Forsøgets Begyndelse

var der et »Overskud« af fordøjelig Æggehvite i Gaardens Foder, svarende til ca. 36 pCt. over Forsøgslaboratoriets »Æggehvideminimum«).

I saa Henseende bekræfter Forsøgsresultaterne det ved Beretninger om tidligere Forsøg gentagne Gange fremhævede Faktum, at Erstatningstallene i det mindste ikke egner sig som paalideligt Hjælpemiddel, naar det gælder om at lægge Plan for økonomisk Fodring af Malkekvæg.

Den Rentabilitetsforbedring, der er opnaaet ved Ændring af en Foderblanding, der ved første Øjekast synes at være ret omsigtsfuldt sammensat, og som utvivlsomt kan betragtes som Repræsentant for mangfoldige af de i Praksis anvendte Foderblandinger, viser — ligesom Resultaterne fra tidligere Forsøg —, at der maa kunne indvindes betydelige Summer ved at sætte Fodringen Landet over i System efter de samme Principper, som disse Forsøg er baserede paa. Selv om man nemlig reducerer »Rentabilitetsforbedringen« med 50 pCt. — hvilket er en meget betydelig Reduktion under Hensyntagen til, at Fodringen paa Torbenfeldt ganske afgjort var mere rationel end paa mangfoldige andre, baade smaa og store, Gaarde — vil det for Landets ca. $1\frac{1}{4}$ Million Malkekøer betyde et dagligt forøget Nettoudbytte af ca. 60,000 Kroner eller i 200 Vinterfodringsdage 12 Millioner Kroner.

Herefter at dømme tør det vel formodes, at de Midler, der maatte blive anvendt til paa forskellige Maader, dels direkte, dels indirekte, at retlede Kvægbrugerne angaaende rationel Fodring af Malkekvæg, er vel anvendt, eftersom der ad den Vej vil kunne forventes en væsentlig Forøgelse af Nationalformuen.

Foredraget var ledsaget af følgende Diskussion:

Godsejer *C. Moesgaard-Kjeldsen*: Det har interesseret mig meget at følge dette Foredrag, hvoraf man ser, at Professor *Goldschmidt* ikke har brugt den ene Faktor, vi regnede med ved Rentabilitets-Fodringsforsøgene, nemlig at reducere Foderet, efterhaanden som Mælkemængden gaar ned. Taleren troede ikke, man behøvede at reducere det af Professor *Goldschmidt* udregnede Beløb til det halve; man kan godt holde paa de 24 Mill. Kr. om Aaret, og saa kan der maaske endda lægges lidt til.

Et Spørgsmaal, som er ændret fra de tidligere Forsøg, er dette, at man straks fra Begyndelsen af Mælkeperioden fuldt ud udnytter Koens mælkegivende Evne. Taleren ønskede derfor gerne at forespørge, om Professor *Goldschmidt* vilde tilraade, at man gav et noget rigeligere Foder end det beregnede, for at man kunde være sikker paa, i den Tid, hvor Koens Malkeevne lader sig let paavirke, fuldt ud at faa denne udnyttet. Er dette rigtigt, maa det fremgaa af Resultaterne af de her refererede Forsøg, idet Hold II, som fik Gaardens Foder, har faaet 36 pCt. mere Æggehvide end nødvendigt efter Beregningen.

Professor *Goldschmidt*: Med Hensyn til Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden ved at fodre rigeligt i Begyndelsen af Laktationsperioden da har det ikke netop været min Mening at ville tilraade dette, men kun at gøre opmærksom paa, at en saadan Fremgangsmaade kan forsvares med Henblik paa Ønsket om muligt fuld Udnyttning af Malkeevnen paa dette Tidspunkt, hvor denne Evne, som bekendt, er forholdsvis let paavirkelig — men selvfølgelig kun under Forudsætning af, at man senere søger at nyttiggøre det ved den stærke Fodring eventuelt opsparede Overskud af Legemsfedt ved Hjælp af et forholdsvis æggehviderigt og kulhydratfattigt Foder. Derved vilde man ogsaa kunne spare Roer i sidste Del af Laktationsperioden og paa den Maade faa udnyttet noget af det, der i dens første Del var brugt for meget af dette Foder.

Angaaende de »36 pCt.« da maa Hr. Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* have misforstaaet mig. Hvad jeg mente, var dette: Naar i det foreliggende Tilfælde et vist Foder, der i Henhold til Mængde repræsenterede ca. 1 kg Foderenhed, havde vist sig at have en — økonomisk og fysiologisk set — gunstigere Virkning end et andet Foder, der svarede til ca. $1\frac{3}{4}$ kg Foderenhed (udregnet efter de herhjemme almindelig benyttede Erstatningstal), saa vilde man ikke kunne forklare dette under Henvi-
sning til, at Gaardens Foder (af hvilket der var bort-

taget $1\frac{3}{4}$ kg F. E. og tilføjet 1 kg F. E.) havde været under »Æggehvideminimum«; thi Æggehvidemængden var i Gaardens Foder ca. 36 pCt. større, end der svarer til, hvad man fra anden Side forstaar ved Æggehvideminimum.

Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* beklagede at have misforstaaet Professor *Goldschmidts* Udtalelser med Hensyn til de 36 pCt. Taleren troede dog, at 0.4 og 1.6 *) sikkert var saa rundeligt, saa der absolut ikke behøvedes mere. For en halv Snes Aar siden afviste man Spørgsmaalet herom med den Bemærkning, at det kostede jo ikke noget videre at dyrke Roer. D'Hrr. Planteavlere har nu vist os, at Prisen for Roetørstof ikke er, som først anført, $2\frac{1}{2}$ Øre, ej heller, som fra anden Side hævdet, 3.7 Øre, men nærmest 4.5 Øre. Arbejdskraften er nu stærkt stigende, og vi narrer os selv, om vi ikke tager dette Hensyn i Betragtning. Vi kan ikke trøste os med, at skulde vi give lidt for meget, saa faar vi det igen i Gødningen, thi Roer har, som bekendt, kun en meget ringe Gødningsværdi. Derimod kan det bedre forsvares i sidste Halvdel af Laktationsperioden at give et rundeligere Tilskud af Æggehvide, thi skulde man her give for 1 Kr. for meget Æggehvide til en Besætning paa en halv Snes Køer, saa faar man i hvert Fald de 50 Øre igen i Gødningen; men giver man derimod 1 Kr. for meget i Roer, saa faar man kun ca. 8 Øre igen.

Den ledende Præsident, Kammerherre *Carl Bech*, hævdede, at selv om man skulde give 5 Øre for Roetørstof, saa var dette endda billigt med Nutidens Foderstofpriser for Øje. Kunde man spare noget paa Foderet, blev Landmændene derved i Stand til at spare betydelige Værdier, som kunde sælges eller bruges til at holde en større Besætning.

Professor *Goldschmidt* gjorde opmærksom paa, at naar Prisen for Roetørstof kun var sat til 3.7 Øre, saa var dette gjort for at være saa upartisk som muligt (3.7 Øre pr. Pd. Roetørstof er i sin Tid angivet af Forsøgsassistent *N. Beck*), og fordi Taleren tidligere havde regnet med denne Pris; men Taleren var iøvrigt ganske enig med Kammerherre *Bech* og Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* i, at for saa lav en Pris var det ikke muligt at producere et Pund Roetørstof.

Kammerherre *Carl Bech* spurgte, hvorledes Professor *Goldschmidt* kunde tænke sig det mest praktisk for Landmæn-

*) Med Tallene 0.4 og 1.6 hentydes til de Mængder (i kg) af henholdsvis fordøjelig Æggehvide og fordøjelig beregnet Kulhydrat, der var regnet med ved S sammensætningen af Produktionsfoderet for 10 kg Mælk.

dene at faa Raad og Vejledning med Hensyn til de Foderbeholdninger, vi har. Tidligere var det jo saa, at man paa halmrige Egne næsten overtalte sine Fodermestre til at give saa megen Halm som muligt, thi det hed sig jo altid, at det kom igen i Gødningen. Da nu Halmen har en ret betydelig Foderværdi og Salgsværdi, og da man har et fortrinligt Strømateriale i Tørvestrøelsen, eller opsamler Ajlen i fortrinlige, tætte, store Beholdere, stiller Sagen sig noget anderledes. Vi er tilbøjelige til i Fodringsspørgsmaalet at famle os for meget frem. Det var derfor ønskeligt, om man ad en praktisk Vej, gennem et Bureau eller lignende, kunde faa en velbegrundet Plan frem for sin Vinterfodring, naar man opgav, hvor meget man havde avlet. Det var nemlig ofte vanskeligt for en Landmand at lægge en Plan for Vinterfodringen, dels fordi de forskellige Foderstoffer, Halm, Hø og Rodfrugter, havde forskellig Værdi efter den Jordbund, hvorpaa de var vokset, dels fordi saa meget afhang af, paa hvilket Vækststadium og under hvilke Vejrforhold Høsten fandt Sted, ligesom endelig Opbevaringen spillede en stor Rolle. Man maatte regne med mange Ubekendte.

Med de nuværende høje Foderstofpriser er Spørgsmaalet langt vigtigere end før, og ethvert Vink og enhver Vejledning vil derfor have langt mere Betydning end i tidligere Aar.

Professor *Goldschmidt* kunde godt tænke sig hele Fodringssagen ordnet paa den af Kammerherre *Bech* skitserede Maade. Men de, der skulde virke som Vejledere i Praksis, maatte da naturligvis bygge deres Anvisninger paa et bestemt System, gaa ud fra en given Plan, f. Eks. den af Taleren anbefalede og ved Rentabilitetsforsøgene fulgte. Selvfølgelig maatte man for at kunne lægge en fuldstændig Foderplan først og fremmest have oplyst, hvor meget man paa Stedet raadede over af de forskellige hjemmeavlede Foderstoffer. En Ting kunde Taleren imidlertid sige i al Almindelighed, nemlig dette, at hvis man disponerede over en stor Roebeholdning, saa skulde man straks banlyse andre hjemmeavlede eller i Handelen gaaende kulhydratrige Foderstoffer, saasom Korn, Klid, Melassefoder o. lign.

Taleren kunde i denne Forbindelse oplyse, at han kort efter Krigens Begyndelse havde modtaget og imødekommet Anmodning om at udarbejde Foderplaner under Hensyntagen til Vanskeligheden ved at anskaffe Oliekager til rimelige Priser. Da nu Landmændene ogsaa klager over, at de faar for lidt for Smørret og for den skummede Mælk — især efter at Svinebesætningerne er blevne reducerede —, havde Taleren

ment at turde anbefale at opfodre Skummetmælk til Malkekøerne som en delvis Erstatning for Oliekager. Taleren mente ikke, at det vilde frembyde større Vanskelighed at faa Køerne til at drikke Mælk.

Løvrigt vilde Taleren, skønt han godt indsaa, at det for at indrette Fodringen fuldt ud korrekt var nødvendigt at komme ud paa selve Gaardene, med Glæde stille sig til Tjeneste med Raad og Vejledning, saa vidt hans Tid tillod det. Taleren var for Resten i indeværende Vinter ogsaa blevet raadspurgt angaaende Hestefodring, og han havde formaaet vedkomme til at meddele Resultatet af den efter det givne Raad foretagne Foderændring — et Forhold, som er af den største Betydning, da man jo derved faar Lejlighed til at erfare, om de givne Anvisninger har haft den forønskede Virkning, eller om de muligvis bør ændres paa et eller andet Punkt.

Folketingsmand *Pinstrup* gjorde opmærksom paa, at man jo i de senere Aar havde lært, at et mindre Oliekagefoder og et stort Roefoder gav den billigste Mælk. I Aar kan man i Nordjylland med den ringe Høst, der har været, kun give den halve Halmmængde og et mindre Roefoder, og det havde vist sig, at Mælkeudbyttet var gaaet ned, selv om man anvendte den samme Kraftfodermængde. Det havde imidlertid sin store Betydning at vinde Klarhed paa dette Omraade. Det er en ny Teori, der nu her kommer til os Landmænd, og det ligger da nær for os at spørge: hvordan forholder dette sig til Resultaterne fra vort statsunderstøttede Forsøgslaboratorium? Det forekom Taleren, at Forsøgslaboratoriet forholdt sig passiv, og han ønskede derfor at forespørge, om Grunden hertil var den, at Forsøgslaboratoriet ikke vilde foretage saadanne Forsøg. Dette bør jo altid stille sig saaledes, at naar der kommer Ting frem ude hos Landmændene, saa maa det tage disse Ting op til Undersøgelse. Fra *Fjords* Tid har Forsøgslaboratoriet jo et godt Ord paa sig og har Landmændenes Tillid. Vil Forsøgslaboratoriet ikke have med disse Forsøg at gøre, vil det ikke anerkende Professor *Goldschmidts* Resultater? Det er jo et Spørgsmaal, som ogsaa Landhusholdningsselskabet bør kunne formaa Forsøgslaboratoriet til at tage op til nærmere Drøftelse. Der bør være et Samarbejde mellem Forsøgslaboratoriet og Lærerne ved Landbohøjskolen.

Kammerherre *Carl Bech*: Det er rigtigt, som Folketingsmand *Pinstrup* fremhævede, at det vil være en Opgave for Forsøgslaboratoriet, og det er jo ogsaa en stor Statshjælp, der hvert Aar ydes dette. Men der er en lille Fare ved den evige Statshjælp, idet det kan komme til at mangle paa Initiativ og

Friskhed. De statshjulpne Institutioner vejer, maaler og gransker længe, inden de tør komme frem med Resultaterne, og det er rigtigt, hvorimod den enkelte Mand lettere kommer frem med dem, og saa staar han til Ansvar for sine Meninger.

Taleren havde glædet sig over den Trofasthed, som Professor *Goldschmidt* har vist mod denne Opgave; der er vist Iver og Interesse for Sagen, og der vilde let være kommet noget afbleget over den, om det havde været en Statsinstitution, der havde udført Forsøgene.

Disse Forsøg her har forenet *Fjords* Metode med andre Fremgangsmaader, saa de kan efter mit Skøn anses for fuldt ud paalidelige. Nu havde Professor *Goldschmidt* jo ogsaa faaet en mindre Understøttelse til disse Forsøg. Taleren vilde haabe, at denne Hjælp maatte blive fortsat i fuldt ud tilstrækkelig Grad, og saaledes, at Forsøgene vedblivende bevarede deres Karakter som hvilende paa det private Initiativ. Vi Landmænd bør se hen til disse Forsøg med den største Interesse, og det er mit Haab, at Professor *Goldschmidt* vil føre dette Arbejde videre i Fremtiden.

Professor *Goldschmidt* bemærkede til Folketingsmand *Pinstrup*, at ved en stærk Reduktion af Roefoderet uden samtidig Forøgelse af Kraftfoderets (Oliekagefoderets) Mængde var det ikke saa mærkeligt, at Mælkemængden dalede; thi det æggehviderige Oliekagefoder kan ikke uden videre Pund for Pund bøde paa Mangler med Hensyn til Roetørstofmængde.

Taleren havde aldrig gjort sig til Talsmand for den svage Roefodring, men havde altid været imod den meget stærke Roefodring. Roemængden burde varieres paa samme Maade som Oliekagemængden i Forhold til Mælkeydelsen.

Hvad Forsøgslaboratoriet angaar, da kunde Taleren ikke udtale sig om, hvorfor Laboratoriet ikke underkastede de ved Rentabilitetsforsøgene opnaaede Resultater en nøjere Prøvelse, men han vilde ikke undlade at betone, at det, der stadig havde været Ledestjernen for de Forsøg, der oprindelig var paabegyndt af Taleren i Forbindelse med *Moesgaard-Kjeldsen* og *J. A. Lemming*, var Ønskeligheden af at faa undersøgt, om nu ogsaa de Resultater, som Forsøgslaboratoriet var kommet til, egnede sig til Overførelse i Praksis.

Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* var enig med Professor *Goldschmidt* i hans Modstand mod det meget store Roefoder. For ikke mange Aar siden var der i Jylland Landmænd, der skrev i Fagpressen, at 130—140 Pd. Roer pr. Dag ingenlunde var for stort et Foder til en Malkeko.

Angaaende Kammerherre *Bechs* Udtalelser vilde Taleren

gerne bemærke, at Paterniteten betyder saa meget her i Livet. Det er altid bedre, at Forældrene selv faar Lov til at virke med deres Barn fremfor at sætte det ud. Det vilde være ønskeligt, om enhver Landmand kom ind paa en systematisk Fodring. Der var mange dygtige, praktiske Landmænd, som f. Eks. Forpagter *Sonne*, der allerede i en Aarrække havde fulgt Professor *Goldschmidts* Plan ved Fodringen af deres Malkekøer.

Man kunde godt tænke sig Sagen ordnet gennem Opretelsen af et Bureau, hvortil Landmændene om Efteraaret indsendte Analyser af deres Hø og Roer. Taleren havde selv gennem 20 Aar brugt hvert Efteraar at lægge en bestemt Plan for Fodring af 200 Malkekøer og 150 Ungkreaturer og havde stedse naaet et godt Resultat derved.

Kammerherre *Carl Bech* ønskede at slutte dette Møde med en hjertelig Tak til Professor *Goldschmidt* for det udmærkede Foredrag. Det er jo et overordentlig vigtigt Spørgsmaal, og navnlig nu er det det i højere Grad end nogen Sinde, hvor der er mange Landmænd, der staar tvivlende overfor Spørgsmaalet, om de skal afsætte deres Hø og Halm, eller om de skal lægge Vind paa deres Besætning. Vi vil bede Professor *Goldschmidt* fortsætte med det Arbejde, som her er paabegyndt.

Sammenlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre.

Af Statskonsulent *Peter Aug. Mørkeberg.*

Forsøgslaboratoriet har udsendt sin 87. Beretning, som er den 6. i Rækken, der omfatter Forsøg af ovennævnte Art. Nr. 3 i Rækken (Laboratoriets 79. Beretning) omtales ret udførligt i Tidsskr. for Landøkonomi. De følgende Beretninger om samme Emne, Laboratoriets 80. og 85. samt den sidst udkomne, den 87. Beretning, er ikke væsensforskellige fra de foregaaende. Forsøgene foretages efter samme Grundplan; men hver Beretning danner dog et Hele for sig, fremstiller de Erfaringer, som sidste Aars Forsøg har indbragt. Der kan derfor nok være Grund til en Gang imellem at henlede Opmærksomheden paa Beretningernes Indhold, særlig da dette handler om saa interessante Emner som den Trivsel og Flæskekvalitet, man kan vente overført fra Svineavlscentrene til Landets almindelige Svinebestand.

Forsøgene udføres paa 3 Forsøgsstationer, Bregentved (Sjælland), Elsesminde (Fyn) og Rodstenseje (Jylland). — Forsøgsholdene bestaar hver af 4 jævnaaldrende Høns (2 Søer og 2 Galte), som i 7—8 Ugers Alderen føres til en af Forsøgsstationerne, hvor de under Forsøgslaboratoriets Ledelse og Kontrol bringes op til Slagterisvinets almindelige Vægt (ca. 90 kg), for derefter under samme Kontrol at slagtes, parteres og bedømmes af særlig Sagkyndige i et Andelsslagteri. Under Væksten

paa Forsøgsstationen vejes hvert Holds Foder daglig og hvert Svin hver 14. Dag. Herved faar man en paalidelig Maalestok for Holdenes Trivelighed og Vækstenergi. Ved den indgaaende og systematiske Undersøgelse paa Slagteriet lærer man Flæskets Kvalitet at kende, og man faar samtidig paalidelige Oplysninger om Forholdet mellem levende og slagtet Vægt samt om Mængden af Affald og Eksportflæsk. Undersøgelsen paa Slagteriet røber ogsaa Tilstedeværelsen af Sygdomme, om Svinene maatte være Sædet for saadanne. Forsøgsdyrene leveres fra de statsanerkendte Avlscentre for Svin af Landrace og af Yorkshirerace. De skal være tillagte i Centrene af kaarede Forældre. Og de Udvalg, som har med Avlens Ledelse at gøre, udpeger de Orner og Søer, hvis Afkom skal undersøges. Svinene fodres saavidt muligt ensartet paa alle 3 Forsøgsstationer.

Hensigten med Forsøgene er at underbygge Udvalget af Avlsdyr i Centrene. De Oplysninger, som Forsøgsstationerne giver over Forsøgsobjekternes Trivelighed, Vækstenergi og Kvalitet som Slagterivarer, føres nemlig paa Ophavsindividernes Konto og er medbestemmende ved Bedømmelsen af disses Avlsværdi. Disse Oplysninger tages altsaa i Betragtning, naar Avlscentrændvalgene træffer Bestemmelse om, hvilke af Stamdyrene i Avlscentrene, der skal formeres, og hvilke der skal udskydes af Avlens Tjeneste. Herved højnes Kvaliteten af Avlscentrenes Bestand. Og herved stiger efterhaanden Kvaliteten af de Avlsdyr, som fra Avlscentrene spredes ud over Landet.

Det er saaledes meget nyttige Forsøg, der her er Tale om.

Tidligere var Ejerne af Svineavlscentrene ikke obligatorisk forpligtede til at levere Forsøgsmateriale. Nu følger der med Modtagelsen af Statsanerkendelsen og Tilskudet til Centrene den Forpligtelse at stille gennemsnitlig 2 Grise pr. kaaret So til Disposition for Forsøgsstationerne. Grisene betales mindst med Markedspris og

leveres ca. 8 Uger gamle. De modtages kun, naar de vejer mindst 9 kg.

Paa Bregentved behandles Forsøgsmaterialet fra 1., 2. og 3. Distrikt (Sjælland med tilhørende Øer, Lolland-Falster og Bornholm). Paa Elsesminde indgaar Forsøgsdyrene fra 4. Distrikt (Fyn med tilhørende Øer); Rodstenseje er Forsøgsstation for Avlscentrene i Jylland (5., 6. og 7. Distrikt). Denne Fordeling er truffet af praktiske Hensyn, men svarer ikke ganske til Svineavlscentrenes Fordeling i Landet. Medens Elsesminde med Lethed optager Forsøgsdyrene fra sit Distrikt, og Bregentved nogenlunde svarer til sit Omraade, er det ikke muligt for Rodstenseje at optage alt det Forsøgsmateriale, som gerne skulde inddrages fra de jyske Svineavlscentre.

Forsøgene, som omtales i Laboratoriets 87. Beretning, gælder de Forsøgshold, hvis Skæbne er bragt til Afslutning i Tiden fra 1. September 1913 til 31. August 1914. Materialet omfatter 175 Hold Landsvin (L), 58 Hold Yorkshiresvin (Y) og 3 Hold Krydsninger mellem Orner af Yorkshirerace og Søer af Landrace (K), ialt 944 Svin. Af disse behandledes:

paa Bregentved 76 Hold L., 14 Hold Y. og 3 Hold K.

— Elsesminde 27 — L., 26 — Y.

— Rodstenseje 72 — L., 18 — Y.

Desuden undersøgte paa Elsesminde 9 Hold Landsvin og 1 Hold Yorkshiresvin fra Prøvecentrene paa Fyn, men da disse ikke hører til de egentlige Avlscentre, er de ikke medtaget i de almindelige Betragtninger i Beretningen og vil heller ikke blive omtalt nærmere i denne Artikel.

Beretningen indledes med en kortfattet Redegørelse for Arbejdet paa hver af de 3 Forsøgsstationer. Herfra stammer de netop anførte Talstørrelser om Forsøgenes Omfang. Det er jo et betydeligt Materiale, der er arbejdet med; men det er selvfølgelig ikke lykkedes at føre alle Svinene til en heldig Afslutning. Nogle Uheld har der været at kæmpe med. Af de 700 Svin af Land-

race maatte ca. 36 udsættes paa Grund af Utrivelighed og Sygdomme, desuden døde 21 Svin. Af disse Aarsager kom 13 af Forsøgsholdene kun til at bestaa af 1 eller 2 Svin. Disse 13 Hold er udeladte af Beretningen, da det er en Regel, at Forsøgene skal afsluttes med mindst 3 Svin paa Holdet for at blive taget i Betragtning. Desuden sendtes 10 af Forsøgsdyrene efter endt Fedning tilbage til Avlscentrene for at indgaa i Avlsdyrenes Rækker. Beretningen om Forsøgene med Svin af Landrace omfatter derfor kun 162 Hold med 606 Svin. Af de 232 Yorkshiresvin udsattes 12 paa Grund af Utrivelighed, Sygdom eller Dødsfald, og 4 traadte tilbage i Avlsdyrenes Rækker. Dette foranledigede en Afgang af 1 Hold, saa Beretningen om Forsøgene med Svin af Yorkshire-race kun omfatter 57 Hold med 215 Svin.

Uheldene er særlig indtraadt paa Bregentved, hvor ca. 36 Svin af Landrace og 4 af Yorkshirerace maatte udsættes paa Grund af Utrivelighed, Sygdom og Dødsfald. Paa Elsesminde udsattes ialt kun 7 Landsvin og 7 Yorkshiresvin, og paa Rodstenseje 14 Landsvin og 1 Yorkshiresvin af disse Aarsager. I Beretningen om Forsøgene paa Bregentved hedder det, at Sundhedstilstanden paa Forsøgsstationen i det forløbne Aar kun kan betegnes som ret tilfredsstillende, hvortil føjes, at der vel ikke er indtraadt Epidemier af nogen Art, men at »Schweine-seuchen« stadig synes at have været til Stede, og at den formentlig er Aarsagen til det store Antal Udsættene.

Men som foran meddelt er Forsøgene dog gennemført med 162 Hold Landsvin, omfattende 606 Individier, og med 57 Hold Yorkshiresvin, omfattende 215 Individier. Trods Uheldene er det altsaa ret storstilede Forsøg. Og da Materialet stammer fra de allerfleste af vore anerkendte Centrere, maa det vel være berettiget at drage nogle almindelige Slutninger deraf.

I vedføjede Tabel har jeg sammenføjet de Gennemsnitsresultater fra de enkelte Forsøgsstationer, som findes fremstillede i Beretningens almindelige Del.

**Sammendrag af Gennemsnitsresultaterne fra Forsøgsstationerne
i Perioden fra 1. Septbr. 1913 til 31. August 1914.**

Race	Landrace			Yorkshirerace		
	Bregent- ved	Elses- minde	Rod- stens- eje	Bregent- ved	Elses- minde	Rod- stens- eje
Forsøgsstation						
Antal Hold	65	27	70	13	26	18
Alder i Dage ved Ankomst	58	54		65	57	
Alder i Dage ved Slagtning	196	195	187	192	203	198
Vægt i kg ved Forsøgets Beg. . .	13,7	13,8	14,3	16,2	13,1	13,4
Vægt i kg ved Forsøgets Afsl. . .	90,9	92,3	91,4	90,2	91,4	90,5
kg Tilvækst for 1 Dyr i 10 Dage	5,6	5,6	5,9	5,9	5,4	5,7
kg F.E. pr. 1 kg Tilvækst i hele Forsøgstiden	3,80	3,72	3,56	3,72	3,71	3,44
pCt. Svind ved Slagtning	25,6	27,2	25,1	24,0	25,0	24,4
pCt. Affald	13,9	13,8	13,4	13,8	13,7	13,2
pCt. Eksportflæsk	60,5	59,0	61,5	62,2	61,3	62,4
Flæskets Tykkelse i Ryggen i cm	4,0	4,14	4,3	3,9	4,12	3,9
Flæskets Tykkelse i Bugen i cm	2,9	3,08	2,8	3,3	3,27	3,1
Kroplængde i cm fra Hofteskaal til Halssnit	93,1	91,8	94,0	92,5	91,8	92,5
Flæskets Fasthed	12,3	12,7	13,0	13,2	13,5	13,7
Bovparti	12,0	12,1	11,9	12,2	12,7	12,0
Rygflæskets Tykkelse			12,8			12,7
Points (0—15) ved	12,1	12,6		12,7	12,7	
Bedøm- melsen af:	10,5	11,9	11,7	12,7	12,4	12,9
Skinkernes Form og Størrelse	10,7	12,1	11,5	12,8	13,1	12,9
Finhed af Hoved, Ben og Svær	12,2	12,0	12,0	13,5	13,2	13,2
Kødfylde i overskaaret Stand	12,1	11,9		13,1	12,9	

Som en Hovedsum fremgaar det heraf — ligesom af hver af de 5 foregaaende Forsøgsberetninger — at Landracen og Yorkshireracen paa det nærmeste er hinanden jævnbyrdige i Trivelighed og Vækstenergi; gennemsnitlig bruger de nemlig omtrent det samme Antal Foderenheder til Produktionen af 1 kg levende Tilvækst og

den samme Alder for Opnaaelsen af den passende Slagterivægt. Men Yorkshiresvinene giver i Forhold til den levende Vægt mere Eksportflæsk end Landsvinene. Den gennemsnitlige Kvalitet af Flæsket er god hos begge Racer. Men Yorkshiresvinene giver finere Eksportflæsk end Landsvinene, navnlig bedre Bug og bedre Skinker samt finere Skind og Knogler og større Kødfuldhed.

I flere Retninger er Yorkshiresvinene derfor Landsvinene overlegne. Men som bekendt har Landsvinene ogsaa deres Fortrin i Forhold til Yorkshiresvinene. De er mere frugtbare og mere mælkerige, og de taaler bedre den danske Behandling og det danske Klima.

Der synes derfor at være god Grund til fremdeles at bevare de 2 Racer for at udnytte begges gode Egenskaber gennem Krydsning.

Nogle vilde maaske mene, at omstaaende Tabel burde være yderligere sammendraget, saa man ikke nøjedes med Gennemsnitsresultaterne for de enkelte Stationer, men tog Gennemsnit af samtlige Forsøg, henholdsvis for Landrace og Yorkshirerace. Denne Gennemsnitsberegning har Forsøgslaboratoriet imidlertid ikke udført. Det er sikkert ogsaa rigtigst at blive ved Gennemsnitsresultaterne for hver Forsøgsstation. Skønt Forsøgslaboratoriet bestræber sig for at gennemføre en ensartet Fremgangsmaade, gældende for samtlige Stationer, saavel angaaende Foderets Sammensætning som Behandlingen af Forsøgsdyrene og Bedømmelsen paa Slagteriet, bliver der dog noget ejendommeligt tilbage for hvert Forsøgsled, som gør Gennemsnitsberegningen mindre tilraadelig.

Fæster man saaledes særlig Opmærksomheden paa Foderforbruget, faar man det Indtryk, at Svinene, som føres til den sjællandske Forsøgsstation, saavel Landsvin som Yorkshiresvin, er mindre trivelige end de fynske og jyske Svin, idet Forsøgssvinene paa Bregentved har krævet flere Foderenheder til 1 kg Tilvækst, hvilket let ses af Tabellen. Men der er stor Sandsynlighed for, at

denne Forskel hidrører fra, at »Schweineseuchen« paa Bregentved har nedsat Svinenes Trivselighed noget.

Ser man paa Skinkernes Form og Størrelse og Bugens Form og Fylde, viser Tabellen sig atter til Ugunst for Bregentved m. H. t. Landracen, medens Yorkshire-svinene dersteds klarer sig godt. Dette staar rimeligvis noget i Forbindelse med det Forhold, som omtales i Beretningen om Forsøget paa Bregentved, at der er leveret forholdsvis mange Galte i Landsvinholdene og forholdsvis mange Søer i Yorkshireholdene. Reglen er, at der skal være 2 af hver Slags i hvert Hold, men denne Regel har Ejerne af de sjællandske Avlscentre ikke vist sig efterrettelig.

I den almindelige Del findes derefter for hver Forsøgsstation et Sammendrag til Belysning af Forhold indenfor enkelte Centre eller indenfor enkelte Avlsdyrs Produktion. Allerede her viser Forskellighederne sig tydeligere end ved de anførte Gennemsnitstal for alle Forsøgsholdene indenfor hver Station. Visse Centre og visse Stamdyr viser her Ejendommeligheder, som bringes i skarp Belysning. Man ser heraf, at de undersøgte Hold fra visse Centre som Daastrup, Lundbytorp, Børregaard m. fl. har lave Forbrugstal, og at Holdene fra andre Centre har givet Flæsk af særlig god Kvalitet, saaledes Fjellebrogaard og Sdr. Esterbølle. En Række enkelte Orner fremhæves som Fædre til Hold, der har flere særlig gode Egenskaber. Dette gælder ikke mindst Landornen »Oldrup«, som virker paa Centret i Gylling Overballe. — Det vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa disse Enkeltheder i denne Artikel.

Af andre Forhold, som belyses i Beretningens almindelige Del, skal jeg fremhæve, at en Del af Forsøgsdyrene ved Slagtningen har vist sig tuberkuløse. Paa Bregentved fandtes denne Sygdom hos 3 pCt. af de slagtede Forsøgssvin, medens den kun fandtes hos 1,5 pCt. paa Elsesminde og hos 0,8 pCt. paa Rodstenseje. Det fremhæves imidlertid i Beretningen fra Bregentved,

at Tuberkulosen kun fandtes i Halskirtlerne, at den derfor antagelig maatte betragtes som Fodringstuberkulose, og at den ikke kunde henføres til Dyrene fra enkelte Centre, men fordelte sig paa flere.

Om Levemaaden bemærkes fra alle Stationerne, at Foderet kun har bestaaet af Korn (Majs, Rug, Byg) og skummet Mælk. Det er givet i let syrnet Tilstand, og det har været af ret fast Konsistens, særlig for de ældre Svins Vedkommende.

Paa Bregentved har man mærket Forsøgsgrisene ved Tatovering og har været meget tilfreds dermed.

Fra Elsesminde bliver der gjort opmærksom paa, at man som Forebyggelsesmiddel mod »Schweineseuche« har anvendt en daglig Besprøjtning af Stalden med 1 pCt. Lysolopløsning. Sprøjtningen blev foretaget ved Hjælp af en almindelig Frugttræsprøjte om Aftenen, efter at Dyrene havde fortæret det sidste Foder.

For at forebygge Stivsyge har man paa alle Stationer anvendt noget Benmel.

Efter Beretningens almindelige Del, som jeg nu kortelig har omtalt, og som indtager 40 Sider, kommer Beretningens specielle Del, Hovedtabellerne, paa de næste 22 Sider. Her gøres der Rede for hvert enkelt Forsøgs-hold med Hensyn til dets Fodring, Tilvækst, Foderforbrug, Slagtningsresultat m. m. Det er disse Enkelt-heder, som har særlig Interesse for Ejerne af Avlscentre. De er vejledende for dem ved Bedømmelsen af Ophavsindividernes Avlsværdi; de hjælper dem til at finde, hvilke af deres egne Stamdyr, der bør formeres, og de er vejledende ved Valget af den næste Stamorne. Den store Forskellighed i tilsvarende Tal for alle disse Hold viser tydeligere end noget andet den store Betydning, som de sammenlignende Forsøg med Svin fra de statsanerkendte Avlscentre har for Svineavlens Udvikling.

Slutningskapitlet giver Oplysning om hvert Forsøgs-holds Afstamning, idet Avlsstedet, Faderen, Moderen og

Bedsteforældrene navngives. Her har man for Elsesminde og Rodstensejes Vedkommende henvist til Ophavsindividernes Stbg.-Nr., saa enhver, som vil foretage et dybere Studium af Triveligheds- og Kvalitetsforholdene indenfor Slægterne, faar al fornøden Vejledning.

Forsøgslaboratoriets 87. Beretning fortjener stor Udbredelse indenfor den Kreds af Landbrugere, der har Interesse for økonomisk Svinehold.

Nye Midler til Bekæmpelse af Stuefluen.

Af Dr. phil. J. C. Nielsen.

Samtidig med Erkendelsen af, at Stuefluen er et Dyr, der har stor Betydning som Spreader af forskellige Sygdomme, opstod Ønsket om at finde Midler til at begrænse dens Antal. Utallige er de Metoder, der er foreslåede og prøvede, men altid med negativt Resultat, naar der toges Sigte paa at udrydde Dyrene i fuldt udviklet Tilstand. Dette er ogsaa naturligt; om man gaar om med en Fluefanger og dræber alle de Stuefluer (og andre uskadelige Fluearter af lignende Udseende), som kommer indenfor Ens Rækkevidde, vil Resultatet ikke kunne mærkes det mindste; dertil er Stuefluerne for talrige og Antallet af dem, der kommer indenfor Fluefangernes Rækkevidde, relativt for faa. Som ved al Bekæmpelse af skadelige Insekter kommer det an paa at finde den Periode i Dyrets Liv, hvor det er mest saarbart, og angribe det paa dette Punkt.

Nu véd man, at Stuefluen som Larver fortrinshvis lever i Hestegødning. Hvis det derfor kunde lykkes at forhindre Fluerne i at benytte Gødningen som Ynglepladser, var man inde paa den rette Vej til at modvirke deres Formering. Der er her to Veje at gaa: enten lukke Gødningsbeholderne og derved forhindre Fluerne i at lægge Æg paa Gødningen, eller præparere Gødningen med et Giftstof, saaledes at Flueæggene og Larverne dræbes. Den første Metode har ikke vist sig praktisk, idet det langt fra

er let at aflukke en Beholder af et saa stort Omfang som en Gødningssbeholder, og som oven i Købet ofte aabnes, saa effektivt, at Fluerne ikke skaffer sig Adgang til den.

Den sidstnævnte Metode er derfor traadt i Forgrunden. En for kort Tid siden udsendt Beretning *) indeholder Meddelelserne om Resultaterne af nogle i Amerika anstillede Forsøg med Præparation af Gødning med Stoffer, der dræber Flueæggenes og Larverne.

Der maa stilles forskellige Fordringer til de Midler, der skal kunne anvendes paa denne Maade. Stoffet maa have dræbende Virkning paa en nogenlunde stor Procent af Flueyngelen, men maa paa den anden Side ikke være saa giftigt, at det bliver farligt for de Personer, der kommer i Berøring med Gødningen; dernæst maa det ikke hemme Bakterievirkomheden i Gødningen og ej heller have nogen skadelig Indvirkning paa Plantevæksten, naar Gødningen er bragt ud paa Marken.

De amerikanske Forfattere har anstillet Forsøg med en Række forskellige Kemikalier, der maatte forkastes, enten fordi de ikke dræbte Flueyngelen, eller fordi de havde skadelige Bivirkninger. De bedste Resultater opnaaedes ved Anvendelse af Boraks og brændt Colemanit **). Begge disse Stoffer havde en dødbringende Virkning paa Fluelarverne, af hvilke ca. 99 pCt. dræbtes. Boraks viste sig endvidere at have absolut dødbringende Virkning overfor Flueæggenes, medens Colemanit var uvirksomt overfor disse. I boraksbehandlet Gødning dræbtes Fluelarverne først paa det Tidspunkt, de skulde forvandle sig til Pupper. Grunden hertil søger Forfatterne enten i, at Boraks er uvirksomt overfor de yngre Larver, eller i den Tilbøjelighed, Fluelarverne har til før Forpupningen at søge hen til Hjørnerne og Kanterne af

*) Experiments in the destruction of fly larvæ in horse manure by F. C. Cook, R. H. Hutchison and F. M. Scales (Bulletin of the U. S. Department of Agriculture No. 118. Professional Paper).

**) Colemanit er et Mineral, et Slags Kalciumborat.

Gødningsbeholderne, paa hvilke Steder Gødningen var stærkest behandlet med Boraks. Ingen af disse Teorier synes imidlertid at give nogen antagelig Forklaring.

Af den kemiske Analyse og bakteriologiske Undersøgelse af Gødningen fremgik, at Behandlingen med de ovennævnte Stoffer ikke havde nogen skadelig Virkning paa Gødningen; snarere var Virkningen gavnlig. Forskellige Forsøg viste, at Gødning, der var behandlet med Boraks i Forholdet 0.62 Pund til 10 Kubikfod Gødning og anvendt paa Marken i Forholdet 15 Tons pr. acre, ikke skadede Planterne, medens større Mængder forarsagede, at nogle Planter blev lyse i Toppen. Disse Forsøg er dog endnu ikke helt afsluttede.

De amerikanske Forfattere har benyttet den Fremgangsmaade, at de ved Hjælp af en Sigte eller et Sold spredte 0.62 Pund Boraks eller 0.75 Pund brændt Colemanit over en Portion Gødning paa 10 Kubikfod, særlig ved Kanterne og Hjørnerne af Beholderen, og derefter overbrusede Gødningen med et Par Galloner Vand (en amerikansk Gallon = 3.78 Liter). Gødningen behandles med Boraks, medens den endnu var ganske frisk, da Fluorne lægger deres Æg paa den friske Gødning, og Æggene saaledes dræbtes, straks efter at de var aflagte.

Af alle de mange Fremgangsmaader til Bekæmpelse af Stuefluen, som er forsøgte i de senere Aar, synes den ovenfor omtalte at være den mest rationelle, bl. a. ogsaa fordi Behandlingen af Gødningen er forbundet med ringe Ulejlighed og Bekostning.

Danmarks Produktion og Omsætning af Sukker.

I de af »Det statistiske Departement« udgivne »Statistiske Meddelelser« og »Statistiske Efterretninger« findes udførlige Oplysninger til Belysning af Roesukkerindustriens Udvikling i Danmark, hvilke Oplysninger viser den stærkt voksende Betydning, denne Landbrugsindustri har faaet for vort Land. De følgende Oplysninger er uddragne af de af Departementet udgivne »Meddelelser« og »Efterretninger«.

Intet af Rodfrugtarealerne er i Nutiden forholdsvis undergaaet saa store Forandringer som Sukkerroernes, der fra den næstsidste til den sidste Arealopgørelse, det vil sige i Femaaret 1907—12, er blevet mere end fordoblet. Sukkerroearealet udgjorde:

	1896	1907	1912
	ha	ha	ha
Sjælland	1,772	2,427	6,531
Bornholm	—	—	1
Lolland-Falster	7,062	10,659	19,935
Fyen	3,779	2,488	4,947
Øerne...	12,613	15,574	31,414
Det sydøstlige Jylland	59	262	762
Det nordlige Jylland	—	42	60
Det sydvestlige Jylland	3	134	134
Jylland...	62	438	956
Hele Landet...	12,675	16,012	32,370

I det sydøstlige Jylland er der altsaa et lille Areal med Sukkerroer, men ellers dyrkes disse kun paa Øerne; de 61 pCt. af deres Areal findes paa Lolland-Falster. I det hele optager

Sukkerroerne nu op imod en Tiendedel af Rodfrugtarealet, men paa Lolland-Falster omkring de tre Fjerdedele.

Produktionen af Sukker er angivet i følgende Tabel, der endvidere oplyser, hvor meget Sukker der gennemsnitligt blev produceret pr. ha:

	Produceret Sukker	Produceret Sukker
	Mill. kg	gennemsn. pr. ha
		kg
1893—94.....	27.4	3,220
1903—04.....	46.0	3,330
1908—09.....	64.6	4,170
1909—10.....	63.6	3,810
1910—11.....	109.1	4,910
1911—12.....	111.0	4,440
1912—13.....	153.0	5,310
1913—14.....	142.1	4,650
1914—15.....	153.0	5,000

Sukkerproduktionen er altsaa vokset endnu stærkere end Arealet med Sukkerroer. Vel kan der fra Aar til Aar være betydelige Svingninger i Sukkerudbyttet pr. ha; men som Helhed har der været en stærk Stigning lige fra Sukkerroedyrkningsens Begyndelse og indtil de sidste Aar. Fremgangen skyldes saavel Tilvækst i den avlede Roemængde som navnlig forøget Sukkerprocent i Roerne og bedre teknisk Udnyttelse i Fabrikkerne. Den udvundne Sukkerprocent er saaledes fra Gennemsnit af 1873—77 til Gennemsnit af 1908—11 steget fra 6.65 til 14.03.

Samtidig med den indenlandske Produktions Stigning er Indførselen af Sukker gaaet ned. Medens der i Gennemsnit af Aarene 1901—05 og 1906—10 aarlig indgik til Forbrug fra Udlandet $31\frac{1}{3}$ og $30\frac{1}{3}$ Mill. kg, indførtes der i 1912 kun 15 Mill. kg, i 1913 $13\frac{1}{3}$ og i 1914 $23\frac{1}{2}$ Mill. kg. Den store Stigning i Indførselen i Fjor hidrører fra Sukker, bestemt til at raffinere, idet der heraf indførtes 14.7 Mill. kg i 1914, medens der under denne Position ingen Indførsel var i 1913.

Udførselen af indenlandsk Sukker var oprindelig ubetydelig, men naaede i 1896 op til 6 Mill. kg. Den bestod overvejende af et Efterprodukt, hvoraf Hjemmeforbruget efterhaanden steg stærkt, saaledes at Udførselen sank ned til 1 Mill. kg i 1903, derefter var den i nogle Aar ganske minimal, da Danmark ikke tilfredsstillede de af Brysselerkonventionen opstillede Vilkaar, men ved den i Aaret 1907 fra 1. Septbr. 1908 indførte Ændring i Konventionen blev det dog muligt at udføre dansk Sukker, idet den nævnte Ændring tillod England at ind-

føre Sukker fra Lande uden for Sukkerunionen. I Oktober 1911 vedtog Sukkerunionens permanente Kommission dernæst paa Englands Initiativ at ophæve den i 1903 indførte Straffetold paa dansk Sukker. Ophævelsen traadte straks i Kraft.

Udførselen af dansk Sukker var

i 1909... ca. 1	Mill. kg	i 1912... ca. 47.1	Mill. kg
- 1910... — 2.5	— —	- 1913... — 45.8	— —
- 1911... — 5.7	— —	- 1914... — 46.2	— —

I 1912 havde Udførselen en Værdi af ca. 9 Mill. Kr. og i 1913 af ca. 7½ Mill. Kr. Hvor stor Udførselsværdien har været i Fjor, er endnu ikke opgivet, men antagelig er den gaaet betydelig op, bl. a. af den Grund, at medens det udførte Sukker hidtil saa godt som udelukkende har hørt under Klasse 2, det er mørkere, mindre rent Sukker, der antagelig mest er gaaet enten til Udlandets Raffinaderier eller til Sukkervareindustrien, hørte derimod i 1914 ca. ⅓ af Eksportmængden under Klasse 1, der egner sig bedre til direkte Forbrug.

Udførselen af dansk Sukker fordelte sig saaledes:

	1912	1913	1914
Udført til	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg
Storbritannien	22	31.24	25.95
Hamborg	25	14.5	0.55
Frankrig	—	—	12.57
Norge	—	0.01	4.60

Desuden udførtes i Fjor et Par Mill. kg til forskellige andre Lande. Den i Tabellen anførte Udførsel til Hamborg er vistnok i Virkeligheden gaaet videre til ikke-tyske Lande, og naar der i 1914 kun er en Udførsel dertil paa ½ Mill. kg, betyder dette altsaa ikke en tilsvarende Formindskelse i den virkelige Omsætning med Tyskland.

Sukkerforbruget i Danmark er i Almindelighed stigende fra Aar til Aar, og det stiger stærkere end Folketallet, saa der forbruges stadig mere og mere pr. Individ. I sidste Halvdel af 1840'erne udgjorde det aarlige Sukkerforbrug pr. Individ kun ca. 7 kg, i Begyndelsen af 1870'erne var det steget til omtrent det dobbelte, nemlig 13 kg; midt i 1890'erne havde Tallet atter fordoblet sig; i Femaaret 1901—05 naaede Tallet over 30 kg, i 1906—10 over 35 kg, og i 1913 ca. 39.5 kg. Samme Aar opgjordes det samlede Sukkerforbrug til ca. 112 Mill. kg, hvoraf 100 Mill. var dansk og 12 Mill. fremmed Produkt.

I »Statistisk Aarbog« 1914 findes blandt de internationale

Oversigter en Tabel over de vigtigste Landes Forbrug af forskellige Artikler, deriblandt Sukker. I denne Oversigt staar Danmark højest blandt Landene, hvad Forbruget af Sukker pr. Individ angaar. Vort Forbrug er i denne Tabel opgjort til 37.6 kg pr. Indbygger, derefter kommer Bretland med 35.6 kg, Amerikas forenede Stater med 28.4 kg og Sverige med 24.6 kg; lavest staar Finland med 12.8 kg, Ungarn med 7.3 kg og Italien med 4.9 kg. Ogsaa for flere af de andre store »Velstandsartiklers« Vedkommende er Forbruget pr. Individ meget betydeligt her i Landet, saaledes for Tobak og Kaffe. Vort Tobaksforbrug pr. Individ (1.9 kg) overgaas kun af Nederlandene (3.6 kg) og Belgien (3.0 kg), og vort Kaffeforbrug (5.1 kg) kun af Nederlandene (7.0 kg), Sverige (5.7 kg) og Norge (5.2 kg). Vort store Forbrug af de 3 Varer staar vel for en væsentlig Del i Forbindelse med, at Skatten paa disse Artikler er forholdsvis lav i Danmark, men det skyldes sikkert ogsaa, at Sparsommeligheden kun er ringe hos den danske Befolkning.

Boganmeldelse.

86. Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. (I Kommission hos *Aug. Bang*. 102 Sider).

Denne Beretning, der omfatter 4 Afdelinger, nemlig: *A.* Forsøg med Ostning af Mælk af forskellig Fedme; *B.* Oversigt over Ostesagens Udvikling i Danmark; *C.* Forsøg med »Universalpasteuren« og *D.* Tabeller over Smøruddyttet af Mælk og Fløde, er i mange Henseender en højst interessant Beretning, der med megen Rutine er udarbejdet af Inspektør *P. V. P. Petersen Langmack*.

Først omtales Arbejdsmaaderne for de forskellige Slags Ost: Skummetmælks, 15 pCt.'s, 25 pCt.'s, 50 pCt.'s og 100 pCt.'s. De omtalte Benævnelser er ikke de gængse. Man siger f. Eks. en 50 pCt.'s Ost eller en halvfed Ost, men ikke Halvt-sødmælksost.

Forsøgene, der er udførte paa Wedellsborg, Langeskov, Brørup, Tranekjær og Gislev, er væsentligst planlagte for at efterprøve de i sin Tid af Laboratoriet udgivne Forholdstal, d. v. s. Forholdet mellem Ostens Fedt og Æggehvidestof. Dette Tal, der efterhaanden er et vigtigt Grundlag for Ostens Bedømmelse ved Udstillinger o. lign. samt lejlighedsvis ogsaa af Betydning i Handelen, har været Genstand for en Del Misnøje fra Fabrikanternes Side, og Laboratoriet har derfor, som omtalt, villet gennemprøve dem. Resultatet er kortelig, at de gamle Forholdstal er gode nok i enhver Henseende.

Da Laboratoriet skriver, at det maa tage det almindelige Forbehold, at disse Forholdstal er rene Forsøgstal, der ikke tager Sigte paa de i Praksis ved Handel, Udstillinger med Præmieæskning m. m. forekomne Forhold, kan de ikke uden videre benyttes som Standardtal hertil. Saadanne Standardtal maa fremgaa af et Valg, og til Støtte og Vejledning for et saadant kan Forholdstallene tjene, men heller ikke mere. Jeg

skal derfor ikke komme nærmere ind paa de fundne Resultater, der altsaa vil blive bestemmende for de Forholdstal, man nu vil have som grundlæggende i Praksis.

Forsøgene har bl. a. ogsaa konstateret, at det i og for sig er ligegyldigt, om Undersøgelserne finder Sted for den friske eller lagrede Ost, da Forholdstallene er omtrent de samme, praktisk set, skønt Tendensen selvfølgelig er for højere Tal for de lagrede Ost, maaske med en Afvigelse for Skummetmælksostens Vedkommende. Jeg har Lyst til her at indskyde den Bemærkning, at det analytisk set havde været rigtigst, at Analyserne altid toges af samme Ost i frisk og ældre Tilstand, da den enkelte Ost jo kan variere en hel Del, men jeg er paa den anden Side ikke blind for de praktiske Vanskeligheder, der klæber derved.

Forsøgene har ogsaa vist, at en »grov« Røring i Mod-sætning til »fin« Røring gav større Forholdstal, og at Ost af upasteuriseret Mælk gav højere Forholdstal end Ost af pasteuriseret Mælk; Pasteuriseringen har altsaa formindsket Forholdstallet.

Der er udarbejdet en meget interessant Tabel, som viser Forbindelsen mellem Ostens Forholdstal og Ostemælkens Fedtprocent, og denne Tabel vil sikkert være grundlæggende for Bestemmelse ved Valget af Grænserne for Forholdstallene.

Der er fortrinlige Tabeller over Osteudbytte for 100 Pd. Ostemælk, Vallens Indhold af Æggehvdestof og Fedt, samt over Forholdstal for Overgang af Fedt og Æggehvdestoffer fra Ostemælken til Osten, altsammen Forhold, det er af megen Interesse og Betydning at komme ind i.

Der findes meget andet interessant, men Pladsen tillader mig ikke at komme ind derpaa.

Ostningsforsøgene med Jersey mælk gav kvalitetsmæssig ikke noget paaviseligt Resultat, men kvantitativt, da Jersey-mælken jo er betydelig tørstofrigere.

Forsøgene har vist, at der er et ret konstant Forhold mellem Forholdstallene og Tallene for Ostemælkens Fedme. Denne »Konstant« fandtes at være 37.3 for almindelig Mælk og 30 for Jerseymælken.

Den korte Oversigt over Ostedagens Udvikling i Danmark er forfattet af *Hans Appel*; den er, som alt, hvad der kommer fra den Haand, god, men der burde være levnet Forfatteren mere Plads; som den foreligger nu, er den alt for koncentreret; det er kun et lille Billede, der gives af de senere Aars »Oste-historie«.

Forsøgene med »Universalpasteuren« er foretagne paa Foranledning af Statskonsulent *Nic. Hørlyck*, og de gik ud paa at finde, hvad Aarsagen var til, at udtagne Prøver fra »Universalpasteuren« ikke kunde staa for *Storchs* Reaktion, skønt Termometret havde vist langt over 80° C. Det vil føre for vidt at komme ind paa Grundene for og imod, men jeg skal nøjes med at udtale, at Laboratoriet og Fabrikanten begge mener, at man er paa den sikre Side, naar Termometret altid mindst viser 83° C.

Beretningen slutter med Tabeller over Smørudbyttet af Mælk og Fløde med givet Fedtindhold. Disse er praktiske og overskuelige og vil sikkert være af ikke ringe Betydning for Praksis.

Alt i alt er det en meget lodig Beretning, og det sikkert ikke ringe Materiale af Tal er behandlet med en næsten jongløragtig Behændighed af Beretningens Udarbejder.

G. Ellbrecht.

Oversigt over de af Danmarks geologiske Undersøgelse i Finans-aaret 1913—14 udførte landøkonomiske Arbejder. Udgivet af Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. 17 Sider. (C. A. Reitzel's Bogh. Københ.)

Mergel og Kalk i det nordvestlige Jylland. Af *V. Millthers*. Udgivet af Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. 24 Sider. (Reitzel's Bogh. Københ.)

Hvad enhver Hesteopdrætter bør vide. Af Redaktør *Siversleth's* efterladte Papirer. Udgivet af »Hippologisk Tidsskrift«. 34 Sider. (Københ.)

Beretning om Foreningen af danske Landbrugskandidaters Virksomhed i Aaret 1914. Udarbejdet af Foreningens Sekretær. 44 Sider. (Københ.)

Aarsskrift med Beretning om Virksomheden paa Husholdningsseminariet Ankerhus 1902—14. Udgivet af Foreningen Ankerhus. 112 Sider. (Sorø).

Kortfattet Vejledning i Haveus Pasning. Af *Gartner A. Nielsen*. 32 Sider. (F. Kamla's Boghandel. Københ.)

Mindre Meddelelser.

Som Danmarks Landbrugskonsulent i Rusland er Landbrugs-kandidat *N. Otto Nielsen* i Riga ansat fra 18. Februar d. A. Den 4. Marts tilskrev Landhusholdningsselskabet *Hr. Nielsen* saaledes:

»Landbrugsministeriet har meddelt Landhusholdnings-selskabet, at De, foreløbig for 2 Aar at regne, er bleven ansat som Danmarks Landbrugskonsulent i Rusland.

Idet Selskabet udtaler sin Glæde over, at De er bleven ansat af Staten, saaledes at De nu kan stille Deres Tid og Kræfter helt til det danske Landbrugs Raadighed, fritager Selskabet Dem herved for det af Dem paatagne Hverv som Landhusholdningsselskabets Landbrugskonsulent i Rusland.

Endelig bringer Selskabet Dem en erkendtlig Tak, fordi De paatog Dem det nævnte Hverv uden at modtage noget Vederlag herfor«.

Antallet af Landbrugsstuderende, der har løst Adgangskort til den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Forelæsninger og Øvelser i de sidste 5 Aar, har været:

1909—10	1910—11	1911—12	1912—13	1913—14
105	99	135	91	111

I Undervisningsaaet 1913—14 var 98 af de Studerende fra Kongeriget Danmark, 1 fra Norge, 1 fra Sverige, 4 fra Finland, 6 fra Rusland og 1 fra Østrig.

Sekretær *S. P. Petersen.*

Den 5. April døde, 63 Aar gammel, Konsulent og Sekretær *S. P. Petersen* efter lang Tids Svagelighed. Dødsbudskabet modtoges med vemodig Deltagelse af de mange indenfor vort Landbrugs Foreningsvæsen, han var kommen i Forbindelse med, og — at dømme efter Udtalelserne i jyske Blade og Mand og Mand imellem — med virkelig Sorg af mangfoldige jyske Land-

mænd, der havde lært at skatte den afdøde som Menneske og hans Virksomhed. Der var nemlig meget hos ham, der maatte vinde ham Jydernes forstaaende Sympati. Han var af gammel jysk Bondeæt, kendt fra Bunden af med Vilkaarene for Halvøens Landbrug, i Besiddelse af Egenskaber, man skatter højt i Jylland: Sindighed og Tilforladelighed i Optræden, Rolighed og Ligevægt i Sindet, et praktisk Greb at tage Sagerne paa, en Udholdenhed i Arbejdet, der kun var af det gode, en fast Vedhængen ved sine Meninger, der i mange Tilfælde var prisværdig, men der undertiden ogsaa kunde grænse op til Rethaveri.

Søren Peter Petersen var Søn af Gaardmandsfolk paa

Aarhusegnen. Han gik i Almueskolen og deltog fra sit 14. til sit 23. Aar som Bondekarl i alt forefaldende Landbrugsarbejde. Derefter søgte han til Gjedved Privatseminarium, hvor han 1878 tog Skolelærereksamen. To Aar senere blev han Landbrugskandidat, derefter Lærer paa Grejsdalens Landbrugsskole, og i Sommeren 1882 lærte han Mejeriet under Professor *Segelcke*. Saa fulgte nogle Aar med fortsat Lærervirksomhed og Rejser i Ind- og Udland, hvorefter han forestod Klank Landboskole 1885—89. »Foreningen af jyske Landboforeninger« ansatte ham 1888 som Konsulent i Husdyravl, samme Aar flyttede han til Malling og virkede i en halv Snes Aar som Lærer ved Landbrugsskolen dør samtidig med, at han varetog sin Konsulentvirksomhed.

I denne gjorde *S. P. Petersen* efter Udtalelser af dem, der her er kyndige til at tale med, udmærket Fyldest. Hans Arbejdsfelt var Kvægavlen og Kvægbruget, og blandt de mange Opgaver, til hvis Løsning han ydede et betydningsfuldt Bidrag, kan fremhæves Oprettelsen af Kvægavlsforeninger, Afholdelsen af Skuer for unge Dyr og Præmiering af »Familier«. Han tog Initiativet til de 2 sidste Foranstaltninger, og til at begynde med forestod han Fællesforeningens Stambogsføring, hvis første 2 Bind han udarbejdede, medens han ved de senere Binds Udgivelse samarbejdede med Statskonsulent *Appel*. Da han blev Fællesforeningens Sekretær, blev hans Arbejde i Stambogssagen stærkt aftagende — det samme var Tilfældet for Kvægavlsforeningernes Vedkommende —, men han opgav dog ikke helt Arbejdet, da han gennem dette ønskede stadig at bevare dog noget af den Forbindelse med Opdrætterne, som i mange Aar havde været hans Glæde. Ungskuerne, der takket være hans Energi nu er et betydningsfuldt Led i Arbejdet for den jyske Husdyravl, ordnede og ledede han til det sidste. »Betegnende for hans store Interesse for disse Skuer og for hans Pligtfølelse i det hele var det — skriver Statskonsulent *Appel* i »Andelsbladet« —, at han, skønt langt fra rask, rejste

til Vejle for at forberede det dør forestaaende Ungskue kun 8 Dage før hans Død. Det blev hans sidste Rejse i det jyske Landbrugs Tjeneste.«

Da Overretssagfører *Høegh Guldberg* døde den 6. December 1907, blev *S. P. Petersen* Fællesforeningens Sekretær. Han havde mange Betingelser for at udfylde denne Stilling: et nøje Kendskab til det jyske Landbrugs Forhold og Mænd, et sundt Omdømme og en (i alt Fald udadtil) uforstyrrelig Ro, der tog alt koldsindigt, ikke lod sig imponere, blev ved sit og ihærdigt søgte at sætte det igennem. Og endelig dette, at det jyske Landbrugs Ve og Vel laa ham saa stærkt paa Sinde, at han vist helst saa, at de var de Aksler, om hvilke alt drejede sig herhjemme. Men der var Sider af Sekretærvirksomheden, der maaske laa mindre godt for ham, det egentlige Kontorarbejde, Sagernes Ordning, Journaliseringen m. v., som kan synes ganske underordnet, men i Virkeligheden er af stor Betydning ved Ledelsen af en omfattende Organisation.

S. P. Petersen var en flittig Skribent, han greb gerne Pennen, og han skrev let og livligt, undertiden med en vis Humor, undertiden med et polemisk Tilsnit, der kunde være saa stærkt personligt, at han skød over, altsaa forbi, Maalet. Hans Viden var omfattende, og var hans Speciale end Husdyrbruget, havde dette Speciale dog ikke dræbt hans Interesse for, hvad der laa udenfor, og det er et meget stort Antal Landbrugsspørgsmaal, han har behandlet. Foruden aarlige Konsulentberetninger, Stambøger, en Mængde Artikler i Landbrugspressen — sammen med Gaardejer *Anders Nielsen* redigerede han »Andelsbladet«s tre første Aargange — har han i Forening med Konsulent *Gommesen* forfattet »Svinets Avl og Pleje«, og i 1892 udgav han »Landbrug før og nu. Blade af den danske Bondestands Historie« og »Blade af Landbrugets Historie i Aarhus Amt, udgivne som Festskrift i Anledning af Aarhus Landboforenings 50 Aars Jubilæum 1842—1892«. Begge indeholder gode historiske Oplysninger og er un-

derholdende skrevne, om end navnlig det sidste bærer Vidnesbyrd om, at der kun var levnet Forfatteren kort Tid til Udarbejdelsen.

— Det er, som alt fremhævet, med Vemod, at de, som i en Aarrække har kendt Sekretær *S. P. Petersen* og paa forskellig Vis har arbejdet sammen med ham, har erfaret hans Bortgang. Som han var, holdt man af ham; han var loyal at samarbejde med, ikke vækkende og æggende, men hyggelig og elskværdig i personligt Samvær, god at drøfte fælles Interesser med. I de Kredse, hvor han færdedes, vil der kun bevares venlige Minder om denne flittige og dygtige Mand.

Det Billede, Tidsskriftet bringer af ham, er fra 1890-ernes Midte, før Alder og Sygdom havde mærket ham.

Ernæring i By og paa Land.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 17.
Februar 1915 af Læge M. Hindhede.

Indledende Bemærkninger.

Jeg har med Glæde imødekommet Opfordringen til at tale om Ernæringsspørgsmaalet i denne Forsamling, men der er to Punkter, som generer mig.

1) Jeg kan i en Time faa sagt saa lidt om dette store Spørgsmaal, der saa levende har beskæftiget mig i 20 Aar, og hvorpaa jeg i de sidste 5 Aar har ofret hele min Tid.

2) Jeg kan ikke undgaa at stille mig selv og mit Arbejde mere i Forgrunden end klædeligt. Det er jeg nødt til, fordi jeg her i Europa nu en Gang er bleven presset ind i Centrum af den ny Bevægelse henimod en mere tarvelig Levemaade. Det havde for mig personligt været langt behageligere, om De havde valgt en udenforstaaende til at skildre Slagets Gang, men da De nu en Gang har henvendt Dem til mig, gaar jeg ud fra, at det er mit Synspunkt, mit Arbejde, De først og fremmest ønsker Oplysning om. Men jeg er ikke saa naiv at tro, at De mener, at jeg, som Officer i den ene kæmpende Hær, fremstiller Sagen upartisk. Men jeg kan maaske overraske Dem med at sige, at jeg i Grunden helst ønsker, at De ser paa mig med skeptiske Øjne, vel at mærke, hvis det kan føre Dem til selv at undersøge Sagen. Jeg vil dog ikke skjule, at dette Ønske rummer en lumsk Bagtanke! Jeg tror nemlig, at De efter et saadant Studium, særligt om det forenes

med et praktisk Eksperiment med simpel Levevis, vil stille Dem paa min Side. Men en Overbevisning, vundet ved selvstændig Undersøgelse, har selvfølgelig en ganske anden Værdi end en Overbevisning, erhvervet paa anden Haand.

Hvis De skulde ønske selv at undersøge Spørgsmaalet, skal jeg henlede Deres Opmærksomhed paa en Samling Litteratur, der er fremlagt her paa Bordet, De vil der finde begge Sider repræsenterede. (Se Litteraturfortegnelsen S. 256).

Hovedsummen af min Lære kan i Grunden sammenfattes i følgende Ligning:

$$1 \text{ Pd. magert Kød} = 1 \text{ Pd. Kartoffler.}$$

Denne Ligning kan maaske ved første Øjekast se overraskende ud, men ser vi bort fra en Smule Fedt i Kødet og en Smule Æggehvide i Kartofflerne, vil der i Kødet findes ca. 100 g Æggehvide og i Kartofflerne ca. 100 g Stivelse. Da Æggehvide og Stivelse har samme Kalorieværdi, kan Ligningens Rigtighed under de givne Forudsætninger ikke benægtes.

Denne Ligning minder sikkert Landmændene om Foderenheden. Vi havde Ligningen:

$$\frac{3}{4} \text{ Pd. Kager} = 1 \text{ Pd. Roetørstof.}$$

Om denne Ligning var det Prof. Henriques i sin Tid skrev (1)*):

»Den Tanke at erstatte $\frac{3}{4}$ Pd. af et stærkt kvælstofholdigt Foder med 1 Pd. kvælstoffattigt, er saa umulig, at man har Lov at kalde den uvidenskabelig.«

Ja vist! Men Køerne gav nu alligevel samme Mælmængde, selv om man tog Kager væk og gav Roer i Stedet. Man skændtes i Aare, man skændtes i tre, og lige vidt kom man, begge Parter havde tilsyneladende Ret. Det var mig ubegribeligt, at ingen kunde se Sammenhængen, som var, at Landmændene fodrede med mange flere Kager end nødvendigt, og at man derfor med Lethed

*) Dette og efterfølgende Tal i Parentes henviser til Literaturfortegnelsen i Slutningen.

kunde ombytte med Roer. Det skulde man ikke synes, at der var mange Ben i at hitte ud af, men jeg holdt mig tilbage i lang Tid, fordi jeg var overbevist om, at man kun vilde le ad den Doktor, der begyndte at snakke med om Fodring af Malkekøer. Men tilsidst blev jeg saa irriteret over, at min afdøde Onkels Forsøg skulde kaldes skadelige, at jeg tog fat — og saa var Spillet gaaende. At jeg nu her har faaet Ret, er der vel knap nogen der tvivler om. Prof. Mølgaard ved Landbohøjskolen siger nu det samme, som jeg sagde for 10 Aar siden — at Roernes Amider kan erstatte Æggehvide osv. (11). Men Spørgsmaalet er for Menneskets Vedkommende ganske det samme, kun siger man Kød for Kager og Kartoffler for Roer. Forskellen er blot den, at man hos Mennesket kan gaa langt videre med Ombytning end hos malkende Køer. En Ko, der giver 30 Pd. Mælk, skal hertil nødvendigvis bruge 1 Pd. kvælstofholdige Stoffer, og da der desuden skal bruges en Del til Krop og Fordøjelsessekreter, kan Koen ikke nøjes med Roer alene, hvorimod den ikke mælkeproducerende Madsen mageligt kan klare sig med Kartoffler.

Ernæringsspørgsmaalets Betydning og Teori.

Professor Goldschmidt forelagde Dem forleden en Fodringsmetode, som han beregnede kunde give Landet en Fortjeneste af 12 Mill. Kr. om Aaret. Sligt lægger man Mærke til, fordi at i Danmark drejer alt sig om Koen som Centrum. Hundreder af Tusinder gives der ud aarligt for at lære Danskerne den mest økonomiske Kreaturfodring. Jeg skal blot nævne Forsøgslaboratoriet, Kontrollforeninger, Undervisning paa Landbrugsskoler, Landbohøjskolen osv. Det maa maaske være mig tilladt at minde Dem om, at der ogsaa findes Mennesker i Danmark!

Mon der ikke Anno 1915 i Danmark tabes mange Gange flere Penge ved uøkonomisk Fodring af Mennesker end ved uøkonomisk Fodring af Køer? Jeg skulde tro det.

Danmark tæller 2,7 Mill. Mennesker, der antageligt spiser lige saa meget som 2,2 Mill. voksne Mænd. Sættes Gennemsnitsudgiften til Kosten til en voksen Mand i Danmark til 70 Øre, vil denne Udgift hos os dreje sig om 560 Mill. Kr. om Aaret. Bruger vi kun 69 Øre sparer vi 8 Mill., og nøjes vi med 60 Øre spares 80 Mill. Kr. om Aaret. Man forstaar bedst Betydningen af disse Tal ved Sammenligning. Danmarks samlede Statsudgifter var for sidste Regnskabsaar 111 Mill. Kr. Summen af Danmarks Eksport af Flæsk, Smør og Æg var 441 Mill. Kr. Vor Handelsbalance viste et Underskud af 140 Mill. Kr. Vor Statsgæld var 360 Mill. Kr. Statsgælden kunde altsaa afbetales i $4\frac{1}{2}$ Aar med de 80 Mil. Kr. Det vilde hjælpe et godt Stykke paa vor Handelsbalance, om vi aarligt kunde sende for 80 Mill. Kr. mere Fødevarer til Udlandet.

Ser vi Sagen i Forhold til den enkelte Familie, bliver Besparselsen for en Familie paa Mand, Hustru og 4 Børn, regnet = 4 voksne Mænd, 146 Kr. om Aaret, med Renter og Rentes Rente ($4\frac{1}{2}$ pCt.) bliver det i 30 Aar 9300 Kr., hvilket ved 60 Aars Alderen vil give en Livrente paa 800 Kr., lader man staa 5 Aar længere og tager først Livrenten ved 65 Aars Alder, bliver den ca. 1200 Kr. Eller vi tænker os Besparselsen anvendt til bedre Boliger. Det er Arbejderkaserne i de store Byer, der er Byarbejdernes Hovedulykke. Sundhedstilstanden afhænger væsentlig af Sol og Luft. Efter 10 Timers Fabriksarbejde maa Arbejderen have frisk Luft, det er næsten en Livsbetingelse. Tænk Dem saa en Arbejder en varm Sommerdag komme hjem Kl. 6 Eftm. til et Par Smaastuer i en Arbejderkaserne. Luften er saa kvalm, at den er lige til at kvæles i, han maa ud, men hvorhen? At gaa op og ned paa Gaden, indaande Kulrøg og se paa 4 Etagers Huse, er ikke til at holde ud, Land og Skov er for langt borte. Hvad er der saa tilbage? Svar: Beværtningen! Her ruineres for Alvor Sundheden, og her gaar de 10-Ører, som Kone og Born nødvendigvis skulde bruge. Dr. *Bonne* i Hamborg bekæmper Alkoholismen paa den Maade, at han først

faar Drankerne til at være afholdne og dernæst skaffer dem Huse i Havebyer udenfor Byen. Det er den bedste Drankerredningsmetode, jeg kender. Hvem gider gaa i en Beværtning, naar han en Sommeraften kan gaa ud og pleje sine egne Kartoffler, sine egne Jordbær, sine egne Æbletræer. Men til at naa dette Maal, hver Mand sit eget Hus, sin egen Have, vil de omtalte sparede 10-Ører være en fortrinlig Hjælp.

Men kan det danske Folk spare den 10-Øre? Inden vi undersøger dette Spørgsmaal, maa jeg bede Dem et Øjeblik følge mig ind paa Ernæringsteoriens Gebet.

Vi har hidindtil lært, at en voksen Mand ved Middelarbejde i sin Kost dagligt behøvede

120 g Æggehvite, 60 g Fedt, 500 g Kulhydrat.

Regner vi som sædvanligt Kalorieværdien for Æggehvite til 4,1, for Fedt til 9,3 og for Kulhydrat til 4,1, bliver den samlede Kalorieværdi

3100 Kalorier.

Men alle Mennesker behøver ikke lige mange Kalorier. Forbrug staar i Forhold til Legemsvægt og Arbejde. Regner vi med en Middelvægt, kan vi antageligt gaa ud fra, at en Bymand uden legemligt Arbejde kan klare sig med 2500, medens en Landarbejder bruger 3500 à 4000 Kalorier, ja, ved meget strengt Arbejde endog mere.

Men der gives mangfoldige Bymennesker, saavel Mænd som Kvinder, der uden Arbejde bruger 3500 à 4000 Kalorier. Hvad bliver Følgen heraf? Ja, nogle lægger sig Dobbeltthage og Borgmestermave til, andre, der ikke er indrettede paa at blive tykke, gaar det ligesom Farao's syv magre Køer, der aad de fede, men stadigt blev lige magre. Men derfor er den store Næringsmængde ikke uskadelig, Organerne anstreges og i 40—50 Aars Alderen har vi da alle disse Fordøjelsesforstyrrelser, Lever- og Nyresygdomme, der gør saa mange Byboere til Invalidere og lægger dem i en tidlig Grav.

For at give Dem et lille Indblik i de forskellige Fødemidlers Værdi, skal anføres enkelte Eksempler, der an-

giver, hvor mange Pd. (eller Liter), vi skal have af forskellige Raaprodukter, for at vi kan, for at regne med et rundt Tal, faa 3000 Kalorier eller Næring nok for 1 Dag. Kender vi saa desuden Prisen, kan vi let udregne, hvor meget det vil koste os at leve pr. Dag ved det enkelte Fødemiddel. Jeg ser her bort fra, at sligt i Praksis ikke er muligt. Vi har:

Dyriske Næringsmidler.

	Mængde	Pris Øre	Pris Øre pr. Dag
Centrifugemælk	9 Liter	2	18
Halvskummet Mælk	7 $\frac{1}{2}$ -	9	68
Sød Mælk	4 $\frac{1}{2}$ -	10	45
do.	4 $\frac{1}{2}$ -	20	90
Smør	$\frac{3}{4}$ Pd.	120	90
Margarine	$\frac{3}{4}$ -	60	45
Salt Flæsk	$\frac{3}{4}$ -	80	60
Fed Oksesteg	1 $\frac{4}{5}$ -	70	126
Skært Oksekød	4 -	80	320
Kalvesteg	5 -	65	325
Æg	4 -	80	320
Torsk	16 -	25	400
Rødspætter	24 -	50	1200
Østers	60 -	250	15000

Plantenæringsmidler.

	Mængde	Pris Øre	Pris Øre pr. Dag
Rugbrød	2 $\frac{1}{2}$ Pd.	8	20
Franskbrød	2 $\frac{1}{2}$ -	24	60
Kartofler	7 $\frac{1}{2}$ -	3	22
Hvidkaal	22 -	5	110
Selleri	13 -	12	156
Æbler	14 -	25	350
Jordbær	18 -	30	540
Salat	40 -	20	800
Tomater	30 -	30	900
Asparges	26 -	60	1560
Bajersk Øl*)	45 $\frac{1}{2}$ Bajere	15	675

*) Alkoholens Kalorieværdi ikke medregnet.

Man ser, hvilken uhyre Forskel der findes med Hensyn til Næringsværdi i de forskellige Fødemidler. For en økonomisk Husmoder er det lige saa nødvendigt at kende Fødemidlernes Næringsværdi*), som det er for Landmanden at kende Foderstoffernes Næringsværdi; men her staar Husmødrene vistnok langt tilbage.

Jeg antager, at adskillige vil studse over Fiskens ringe Værdi. Denne beror paa den store Mængde Affald og paa, at Fisk er et meget vandet og magert Næringsmiddel. Ved Rødspætter kan der regnes med ca. 60 pCt. Affald, altsaa med 10 Pd. Netto. Da Indholdet her er ca. 14 pCt. Æggehvide, vil der findes 700 g Æggehvide, hvilket giver 2870 Kalorier. Kommer hertil en Bagatel Fedt, naar vi op paa de 3000. Margarine kan ofte købes for næsten samme Pris som Rødspætter. Hvis Fedtindholdet er 85 pCt., faar vi her ca. 4000 Kalorier i et Pd., medens 1 Pd. Rødspætter (Brutto) kun giver os 125 Kalorier. Rødspætter bliver herefter ca. 30 Gange saa dyre som Margarine og ca. 15 Gange som Smør. Faa tænker over, at Kødets Hovedværdi ligger i Fedtindholdet, mange skærer endog det fede fra. Men Husmoderens Pengepung skal nok erfare, hvor »udrøj« en mager Kalvesteg er.

Paa Grundlag af Kalorieværdierne kan man passende dele Næringsværdierne i 2 Grupper: De egentlige Næringsmidler og Luksus- eller Nydelsesmidler. Til de egentlige Næringsmidler regner jeg:

Brød, Mel, Gryn, Kartofler, Smør, Margarine, Flæsk, Mælk, Ost og Sukker.

Til Luksusmidler:

Kød, Æg, Frugt, Grøntsager, Øl, Kaffe osv.

Jo mere man bruger af de første og jo mindre af de sidste, desto billigere bliver Kosten.

Det er selvfølgelig ikke hermed min Mening at be-

*) Den mest udførlige Tabel paa Dansk findes i 5. Beretning fra Hindhedes Kontor, Jakob Lunds Forlag, Pris 1 Kr. Heri Oplysning angaaende henimod 300 Næringsmidler.

nægte, at Kød, Æg osv. er Næringsmidler, jeg vil kun gøre forstaaeligt, at det er meget dyre Næringsmidler.

Man har diskuteret meget om, hvad der er billigt, Vegetarkost eller blandet Kost. I al Almindelighed er en saadan Strid Vrøvl. Den Vegetar, der holder sig væsentlig til Brød, Mel, Gryn og Kartofler, han kan leve billigt, men den, der væsentligt holder sig til Frugt og Grøntsager, kommer til at leve dyrt.

Praktiske Undersøgelser.

Min Virksomhed har 2 Grene:

- 1) Laboratorieundersøgelser,
- 2) Undersøgelser over det danske Folks Levevis.

Naar en halv Snes Familier et eller andet Sted bliver enige om at ville have deres Kost undersøgt, faar de gratis sendt en »Kontrolassistent«, der hver Dag indfinder sig i Familien og kontrollerer Indkøbene i Retning af Vægt og Pris osv. Efter 4 à 5 Uger gøres op, og hjemme paa Kontoret foretages saa en indgaaende Beregning over Næringsindhold og Pris. For Sammenlignings Skyld maa Tallene omregnes efter Enheder, det er efter voksne Mænd. Man gaar ud fra visse Skalaer, der angiver, hvor meget Børn i de forskellige Aldere spiser i Forhold til Voksne osv.

Statistisk Bureau har foretaget lignende Undersøgelser, men de er af en noget anden Natur. Det er væsentlig Pengeregnskab. Man faar nok at vide, hvor mange Pd. Kød, der er spist, men ikke, om Kødet er Steg, Mørbrad eller Skinkeben. Man faar at vide, at der er købt Grøntsager for saa og saa mange Penge, men hvad det er for Grøntsager eller hvad de vejer, faas ikke at vide. De vil let forstaa, at det herefter ikke er muligt med blot nogenlunde Nøjagtighed at udregne Næringsindholdet. Til Sammenligning skal jeg tillade mig at vise Dem en Hovedtabel over en af vore Undersøgelser. Der findes her opført 38 forskellige Kødsorter, 16 Sorter Mel og Gryn, 28 Sorter Frugt og Grøntsager osv. Ialt er der i Husholdningen anvendt 114 forskellige Slags Varer, hvis Indhold

er udregnet hver for sig. Naar De saa faar at vide, at det til Dato drejer sig om 150 Familier, vil De forstaa, at det giver os noget at bestille.

Det er jo Meningen, at vi paa Basis af disse Undersøgelser skal kunne lære ikke alene de enkelte Familier, men alle Landets Husmødre adskilligt i Retning af at spare paa de rigtige Steder. Af Stat. Bureaus Undersøgelser kan vanskeligt nogen Husmoder lære noget.

Jeg skal vise Dem nogle Hovedtal fra enkelte af vore Undersøgelser *). Vi har først en Husmand og en Gaardmand i Jylland, en Tandlæge i en Provinsby og en Læge i København. Husmanden bruger 6 Øre til Kød, 13 Øre til Nydelse og 31 Øre til Næring, ialt 44 Øre, herfor faas 3696 Kalorier. Gaardmanden bruger 11 Øre til Kød, 22 Øre til Nydelse og 31 Øre til Næring, ialt 53 Øre. Tandlægen bruger 36 Øre til Kød, 70 Øre til Nydelse, 35 Øre til Næring, ialt 105 Øre. Lægen bruger 15 Øre til Nydelse, 29 Øre til Næring, ialt 44 Øre.

Sammenligner vi, hvor meget hver betaler for samme Næringsmængde, 3100 Kalorier, kommer vi til 37, 50, 113 og 48 Øre. Lægen kommer nu ca. 25 pCt. over Husmanden, det svarer omtrent til Fødemidlernes højere Pris i København. Lægen lever i Virkeligheden paa »Husmands-kost«.

Læg Mærke til, at der er ingen af de 4 Familier, der faar »Æggehvide nok«, selv ikke Tandlægen, endskønt hans Kødforbrug er 60 g over Normen. Der er næppe 1 pCt. af Danmarks Befolkning, der i 3100 Kalorier faar 120 g Æggehvide. Det umuliggøres ved vort store Fedtforbrug. Vi er vant til at smøre tykt paa. Vi bruger antageligt i Danmark henved den dobbelte Fedtmængde i Forhold til Tyskland, derved kommer vi til at spise mindre af andre Næringsmidler, særligt af Brød og Kartofler, hvorved Æggehviden let kan nedbringes en Snes Gram. Den tyske Norm passer aldeles ikke for vore Forhold.

Af dyrisk Æggehvide skulde Gaardmanden faa nok,

*) Se næste Side.

Tabel I.

	Husmand (Nr. 4)		Gaardm. (Nr. 9)		Tandlæge		Læge	
A.	Kal.	Ore	Kal.	Ore	Kal.	Ore	Kal.	Ore
Kød	208	5.9	182	11.6	535	35.8	79	4.5
Æg	22	1.6	24	1.7	27	2.7	74	4.9
Frugt	61	2.7	70	4.6	129	9.6	89	3.3
Grøntsager	6	0.2	2	0.2	29	2.0	9	0.8
Øl, Spirituosa			78	1.9	66	10.5	4	0.1
Kaffe etc.		2.4	8	1.6	14	9.2		1.7
Ialt...	297	12.8	364	21.6	800	69.8	255	15.3
B.								
Flæsk	107	1.7	78	1.2				
Fedt	678	9.3	737	11.9	562	8.8	556	6.4
Mælk	301	3.4	294	4.3	184	6.9	218	6.0
Ost	49	0.8	26	0.5	54	3.0	11	0.5
Brød, Mel	1749	11.8	1293	9.3	758	10.0	1292	10.8
Sukker	365	3.3	401	3.5	305	4.4	287	2.6
Kartofler	141	0.9	100	0.9	198	2.2	215	2.4
Ialt...	3399	31.2	2929	31.6	2066	53.3	2579	28.7
A + B	3696	44.0	3293	53.2	2866	105.1	2834	44.0
Kød, g	61		113		290		58	
Pr. 3100 Kal.:								
Pris i Ore		37		50		113		48
Æggehvide, g	73		78		98		79	
Dyr. Æggehv., g	29		40		58		28	
Fedt, g	104		110		143		94	
Næringsstof-Forh...	1:9		1:9		1:7		1:9	

Tandlægen mere end nok, men Husmanden og Lægen allfor lidt. Efter Voit skulde man nemlig have mindst 40 g dyrisk Æggehvide. I den gamle Norm er Næringsstofforholdet, det vil sige Forholdet mellem Indhold af Æggehvide og andre Næringsstoffer som 1 : 5. Der er alt-

saa ingen af de undersøgte 4 Familier, der har det rette Næringsstofforhold.

Alle Familierne maa derfor efter de gamle Ideer være underernærede, særligt er det galt fat med Husmanden. Han maa, efter Rubner, lide af »Slaphed«, »Træghed« og »Mangel paa Arbejdslyst«. Det ser lidt underligt ud. Denne Mands Navn har jeg Lov til at nævne, det er *Niels Schmidt* ved Vejen Station. Han har modtaget følgende Præmier i Konkurrencer angaaende fortrinlig Dyrkning af Husmandslodder:

1893 Opmuntringspræmie, 1894 15 Kr., 1895 20 Kr. 1896 30 Kr., 1897 30 Kr., 1898 40 Kr., 1899 50 Kr., 1900 40 Kr., 1902 33 Kr., 1901—04—06 fik han første Klasses Diplom, men kan ikke huske Pengebeløbet. 1914 fik han Sølvtøj som 1. Præmie ved en 2-aarig Konkurrence. Schmidt har 8 sunde og kraftige Børn, de 4 er voksne og skal være lige saa dygtige som Faderen. De yngste saa jeg, de saa yderst sunde og velnærede ud. S. arbejder ofte hos Naboerne, og Proprietær *Madsen*, Bavngaard, regner ham for at være en af de dygtigste Arbejdere, han har. Han er tilfreds og glad, hans Penge har altid slaaet godt til — men han er altsaa »underernæret«!

Idet jeg beskæftiger mig med Hr. S., kommer jeg til at tænke paa, at jeg fornylig hørte en sagkyndig Mand udtale, at det paa Sjælland ofte gik grumme daarligt med Statshusmændene. Mon ikke en væsentlig Grund hertil kan være, at der spises for godt. En saadan Husmands Budget er lille. Schmidt beregnede sin Indtægt til 8 à 900 Kr. Kan han heraf sætte 50 Kr. i Sparekassen, føler han sig som en holden Mand.

Efter Statistisk Bureau bruger en dansk Husmand for 4 Enh. i Gennemsnit 131 Kr. mere til Kosten end Schmidt. Herved vilde fremkomme 61 Kr. i Underskud i Stedet for 50 Kr. i Overskud. Men det var nok til i nogle Aar at ruinere sin Mand, nok til at ødelægge den mest tiltalende Bevægelse i hele Danmark. Vi regnede med Gennemsnit, men hvordan skal det da gaa den Halvdel,

som er over Gennemsnittet. Et Husmandsbudget taaler ikke moderne Kost.

Hvor er det Synd at vænne de unge til dyr Kost, den Vane er det saa svært at komme fra igen. Jeg frygter, at mange unge Mænd faar deres Smag ødelagt under Militærlivet. En vestjysk Bondesøn, der var inde som Soldat i København og kom fra et godt Hjem, sagde til mig i Fjor: »Det er en underlig Kost, vi faar. Naar vi faar Kød, faar vi 2—3 store Skiver og kun et Par smaa Kartofler«. Jeg er i Besiddelse af et Spisereglement for Flaadens Skibe. Der gives Kød, Fisk eller Flæsk hver Dag og det i kolossale Mængder: $\frac{3}{4}$ Pd. fersk Kød eller Flæsk, et Pd. saltet Kød, 200 g Klipfisk. Kun om Lørdagen kan eventuelt gives Blodbudding for Kød, men saa skal der gives $\frac{1}{4}$ Pd. Kød til Aften, og samme Portion skal gives, naar der faas Klipfisk til Middag. Alt i alt gives der 400 g Kød om Dagen, det samme som Schmidt faar i en hel Uge. Er det ikke Synd i den Grad at fordærve fornuftige Landboeres Smag?

Dette Reglement er approberet af Neergaard i 1909. Jeg henstiller til Krigsministeren at høre — ikke Hindede, men f. Eks. sin Kone, inden et sligt Reglement approberes. Konen vil sikkert sige, at $\frac{4}{5}$ Pd. Kød pr. Dag, det er der ingen Mening i.

Reglementet er selvfølgelig skrevet og approberet i den bedste Mening, for at gøre det saa godt som muligt for Soldaterne, antageligt har ingen tænkt over de uheldige Følger. Det anførte Eksempel hører vel nok til de mest skrigende, men alle Reglementer, det være sig for Soldater eller for vore offentlige Anstalter, gaar vistnok mere eller mindre i samme Retning, der er næppe nogen, der med Hensyn til Kødforbrug repræsenterer Husmandskost.

Den i omtrent lige saa høj Grad underernærede Gaardmand er Statskonsulent *Frederik Hansen*, Vejen. Jeg regner Frederik Hansens Kost for en god Type paa en fornuftig Gaardmandskost, men indførte man denne

Kost paa Vejen Fattiggaard og indsendte Reglementet til Approbation, vilde det, hvis da ikke de danske Viden-skabsmænd ligesom de tyske har forandret Anskuelser i det sidste Aarstid, sandsynligvis blive kasseret paa Grund af Æggehvidemangel.

Læg Mærke til, at i de 3 Familier er Udgiften til de egentlige Næringsmidler omtrent ens, det er Udgiften til Luksusmidlerne, der bestemmer Forskellen.

Ved den følgende Tabel drejer det sig om 3 københavnske Familier med Indtægt mellem 1000 og 2000 Kr.

Politibetjenten holder hidtil i mine Undersøgelser Rekorden for billig Ernæring i København, men Grunden hertil kan være, at endskønt jeg har undersøgt ca. 40 københavnske Arbejderfamiliers Kost, er det maa-ske ikke lykkedes mig at faa fat i de allerfattigste, som dog interesserer mig mest, og som jeg saa gerne vilde være til Hjælp. Grunden er vistnok den, at den fattige generer sig ved at vise sin Fattigdom. Den samme Vanskelighed synes Statistisk Bureau at have haft, men det er kedeligt for Arbejdernes egen Skyld, da det kan give et bedre Indtryk af Levefoden, end der stemmer med Virkeligheden. Jeg haaber, at Tilliden vil komme efterhaanden som man erfarer, at jeg mener det godt.

Politibetjenten køber sin Kost omtrent lige saa billig som førnævnte Husmand, det vil sige, at Sammensætningen maa være endnu mere økonomisk. Snedkeren er kun 11 Øre højere, men han faar herfor kun 2200 Kalorier, det vil sige, at han sandsynligvis sulter. Grunden hertil er, at han bruger sine Penge til Luksusfødemidler, der bliver derfor slet ikke Raad til at faa Brød nok, Kartofler nok. Et større Kødforbrug er muligt en af de hyppigste Aarsager til Sult.

M a s k i n a r b e j d e r e n, der har Kone, men ingen Børn, synes at sætte alt ind paa at leve godt. Han gemmer næppe noget til sløje Tider eller til Huset i Havebyen.

Som Nr. 4 i Tabellen — under M — findes opført

Tabel II.

	Politib.		Snedker		Maskinarb.		Madsen	
A.	Kal.	Øre	Kal.	Øre	Kal.	Øre	Kal.	Øre
Kød	74	2.8	344	18.0	518	29.9		
Æg	29	1.3	10	1.1	40	4.1		
Frugt	39	1.5	17	0.6	68	4.1		
Grøntsager	11	0.7	18	1.4	31	2.3		
Øl, Spirituosa			15	1.2	91	4.4		
Kaffe etc.	4	3.0	4	5.8	8	5.0		
Ialt...	156	9.3	408	28.1	756	49.8		
B.								
Flæsk	31	0.5			87	1.3		
Fedt... ..	664	7.6	324	6.0	668	14.8	1400	20
Mælk	204	3.8	117	2.9	191	5.3		
Ost	60	1.9	67	2.1	121	3.7		
Brød, Mel	1686	14.9	972	11.9	1480	19.8		
Sukker	539	5.0	211	2.6	355	4.6		
Kartofler	238	1.9	118	2.1	160	3.0	2500	18
Ialt...	3422	35.6	1809	27.6	3062	52.5		
A + B	3578	44.9	2217	55.7	3818	102.3	3900	38
Kød, g	41		259		335			
Pr. 3100 Kal.:								
Pris, Øre		39		78		83		30
Æggehvide, g	79		106		92		25	
Dyr-Æggehv., g ...	18		58		49		00	
Fedt, g	86		101		124		115	
Næringsstof-Forh...	1:9		1:6		1:8		1:29	

nogle Tal for en Kost, bestaaende alene af Kartoffler og Margarine. Det svarer til den Kost, som 5 af mine Forsøgsindivider levede paa i kortere og længere Tid — indtil 14 Maaneder — i 1912—13. I en saadan Kost fandtes f. Eks. for 3100 Kalorier 25 g Æggehvide, 0 dyrisk Æggehvide og et Næringsstofforhold af 1 : 29. I en Men-

neskealder har man spekuleret op og ned angaaende, hvorvidt man behøver 100 eller 120 g Æggehvide, om man skal have 30 eller 40 g animalsk Æggehvide, om Næringsstofforholdet skal være 1 : 5 eller 1 : 6 osv. Men sæt nu, at man kunde klare sig med 30 g Æggehvide med 0 g animalsk, med et Næringsstofforhold paa 1 : 29. Hvis det gaar, vil med et Slag de gamle Anskuelser falde til Jorden. Man springer alle Mellemleddene over, man behøver ikke at spørge om 1 : 8, om 1 : 10 eller 1 : 12. Hvis De forstaar dette, forstaar De ogsaa Meningen med et Aars Forsøg paa Kartofler alene, der for en overfladisk Betragtning kan synes latterlig.

25 à 30 g Æggehvide svarer til 20 à 22 g Netto, det vil sige 20 à 22 g fordøjelig Æggehvide. Mangfoldige Gange har man før forsøgt at finde Æggehvideminimum, flere er ogsaa naaet at komme ned til 20 à 25 g, men ingen har kunnet holde ud mere end faa Dage, der er kommen Madlede, Kvalme, Fordøjelsesforstyrrelser osv. Heri har man set et Bevis for, at det var umuligt at nøjes med saa lidt. Hvordan kan det da være, at vi har kunnet holde ud i Aar og Dag med saa lave Normer? Er vi indrettede paa en hel anden Maade end andre Mennesker? Næppe! Det særegne for os er, at vi har 20-aarige Erfaringer at bygge paa. Vi ved, hvordan man skal indrette en æggehvidefattig Kost, som man kan holde ud med. Hvis vi ligesom vore Forgængere vilde bage Brød af fint Mel og Stivelse og dertil spise en Crème af Fløde og Sukker med rigeligt Smør til, saa skulde vi ogsaa nok faa Kvalme. Det gaar ikke at leve væsentlig ved unaturlige, kemisk rene Fødemidler, der mangler her forskellige, tildels ukendte Stoffer (Vitaminer), der synes at være vigtigere end Æggehvide.

Da jeg for 20 Aar siden i en Maaned 3 Gange om Dagen spiste ny Kartofler med Smør og Jordbær, i hvilken Kost der antagelig kun fandtes $\frac{1}{4}$ af den Æggehvidemængde, som man hidtil havde anset for nødvendig, da

fandt jeg en Nøgle, som senere har aabnet Dørene for mig i Ernæringsspørgsmaalets Labyrinth.

Jeg kan her kun antyde enkelte af vore vigtigste Eksperimenter:

Kartoffelforsøgene (16).

Ialt 5 Forsøgsindivider levede ialt i 977 Dage alene ved Kartoffler, Margarine og Vand, nemlig *Frederik Madsen* i 349 Dage, *Alfred Jørgensen* i 415 Dage, *Horace Fletcher* (den bekendte Amerikaner, der opholdt sig her i ca. 2 Aar for at følge Forsøgene) i 100 Dage, *M. Hindhede* i 86 Dage og stud. med. *Munk* i 29 Dage. Betydningen af disse Tal forstaas bedre, naar det erindres, at de hidtil gældende videnskabelige Ideer om Kartoffler har været byggede paa 3 Dages Forsøg. Af særlig Betydning er det desuden, at Forsøgene har været foretagne med saa mange forskellige Individer, og at Resultaterne overalt var ganske de samme, det udelukker, at mit berømte Forsøgsindivid, Madsen, er en abnorm Person, der ikke giver almenkyldige Resultater, saaledes som jeg ofte har hørt udtale. Den, der har studeret vore Beretninger, vil have lagt Mærke til, at vi ikke alene levede ved Kartoffler, men at vi søgte at forskaffe os de mest æggehvidefattige Kartoffler, vi kunde opdrive. Gennemsnitsindholdet af Æggehvide i Kartoffler er 2 pCt., men det lykkedes os at finde en Sort (up to date), der kun indeholdt 1,2 pCt. Hensigten hermed var at finde, hvilke Ulykker, der hændte, naar vi kom under Æggehvideminimum. Men i saa Henseende maatte Forsøgene anses for mislykkede, selv ved en saa fabelagtig æggehvidefattig Kost lykkedes det ikke at komme under Minimum, dette synes at være en næsten umulig Opgave. Selv om man kun faar $\frac{1}{5}$ af den gamle Norm (20 g i Stedet for 100 g fordøjelig Æggehvide), faar man Æggehvide nok. Dette gælder ikke alene ved lettere, men ogsaa ved meget strængt Arbejde, man klarer sig akkurat lige godt paa Kartoffler, kun spiser man i saa Fald flere og kommer

da ogsaa tilsvarende op med Æggehvide. Angaaende hvad Forsøgsindividerne kunde præstere af Arbejde under Kartoffelkosten, maa jeg nøjes med at henvise til Beretningen.

Brødforsøgene (17).

Det var Kartoffelkosten. Men nogle af Tysklands første Autoriteter, med Rubner i Spidsen, paa Ernærings-spørgsmaalets Omraade hævder med Bestemthed, at man vel kan komme langt ned med Æggehvide paa Kartoffelkost, men paa Brødkost gaar det ikke, Brødæggehvide har en langt ringere Værdi, og man kan derfor ikke her komme i Ligevægt under 90 g Netto = 80 g Brutto. Da nu Brød er en Hovedbestanddel i enhver økonomisk Kost, og man for en Sikkerheds Skyld altid maa sørge for at være et Stykke over Minimum, bør man blive ved den gamle Norm, 120 g Brutto. Hvis man kommer under Minimum, de 80 g fordøjelig Æggehvide ved Brødkost, truer Rubner med Svind af Organerne, Sløjhed, Slaphed og Mangel paa Arbejdslust osv. Man vil heraf forstaa Vigtigheden af at faa dette Spørgsmaal klaret. Hvad bygger Prof. Rubner sine Paastande paa? Naturligvis — havde jeg nær sagt — paa de sædvanlige 3 Dages Forsøg, der siger mindre end intet, fordi Organismen ikke kan komme i Ligevægt paa en ny Kost i 3 Dage, der maa 8 à 14 Dage til. Allerede i 1911 havde et 40 Dages Brødforsøg overbevist os om, at Rubners Paastand var falsk, men i 1913 tog vi saa Spørgsmaalet op igen for Alvor, jeg satte først 2 Forsøgsindivider hver i 38 Dage paa ren Brødkost (Rugbrød + Margarine). Men endskønt vi anstrengte os for at finde det mest æggehvidefattige Brød, kunde vi dog ikke naa under 50 g fordøjelig Æggehvide, men da herpaa naaedes Ligevægt, var Rubners Paastand allerede modbevist. Hvis vi vilde længere ned endnu, maatte der sammen med Brød nydes særligt æggehvidefattige eller æggehvidefri Fødemidler. Som saadanne benyttedes Svedsker, hvortil der, naar de tillaves som Grød, kan til-

sættes Sukker og Stivelse i betydelig Mængde, uden at der ved Nydannelsen opstaar Kvalme. Men selvfølgelig maatte der ikke nydes Mælk til. Paa denne Maade naaede vi ned til 20 g fordøjelig Æggehvide og fandt her Ligevægt.

Hermed var bevist, at Brødæggehvide havde nøjagtig samme Værdi som Kartoffel- og Kødæggehvide, og Rubners Hovedargument for Opretholdelsen af den gamle Norm var falden til Jorden.

At det ene Forsøgsindivid, *Frederik Madsen*, ikke var ødelagt først ved et Aars Kartoffelforsøg og dernæst ved et halvt Aars Brødforsøg, fremgaar af følgende Erklæring fra en af hans Arbejdsgivere. (*Madsen* benytter altid Søndagen til sin gamle Profession, Havearbejde):

Hr. Dr. M. Hindhede.

»I Besvarelse af Deres ærede Forespørgsel tillader jeg mig at meddele, at Gartner Madsen hver Søndag og Helligdag i den forløbne Foraarstid har arbejdet paa min Ejendom i Hjortekær, ca. 14¹/₂ Td. Ld. Beliggenhed ca. 1³/₄—2 Mil fra København. Han har stadig cyclet til og fra Stedet, Ophør naar ikke kan ses mere, Ankomst ca. 1 Time efter Solopgang. I det Tidsrum, hvor han har været hos mig, har han aldrig nydt Spise (Madsen vil meget nødigt spise i Arbejdstiden, han spiser i Reglen kun Morgen og Aften, med mindre det udtrykkeligt forlanges af mig, Hindhede) og har aldrig været at formaa til at drikke andet end Vand.

Det Arbejde, Hr. Madsen formaaar at udrette paa en saadan Arbejdsdag, er ganske utroligt, og jeg, som i Løbet af det sidste Aar har haft maaske 20—30 Mennesker i Arbejde, Akkordarbejdere og timelønnede, Afholdsfolk og Spiritusnydere, Socialister og Strejkebrydere, tør med Bestemthed sige, at jeg aldrig har mødt en Mand, som tilnærmelsesvis formaaar paa en Arbejdsdag at udrette, hvad Hr. Madsen præsterer. Hans Arbejde synes at gaa for ham som en Leg, og han er

altid i godt Humør, vittig og fornøjelig lige til han i susende Fart drager tilbage til København.

Af enkelte Smaatræk skal jeg nævne, at han efter en Dags stærkt Arbejde, just da Solen var ved at gaa ned, gav sig til at grave et Møddingsted ud, ca. 60 Kv.-Alen stort, et Par Spadestik i Jorden. Da jeg sagde til ham, at jeg syntes, det var næsten for meget af det gode, og at han snart maatte trænge til Hvile, besvarede han mit Spørgsmaal med humoristisk at slaa 2 Kraftspring eller Saltomortaler.«

De sidste Linier bærer Vidne om *Madsens* uudtømmelige Humør. En mere livsglad Sjæl end *Frederik Madsen* eksisterer næppe.

At det andet Forsøgsindivid, *Holger Madsen*, der deltog i Brødforsøgene, heller ikke var ødelagt, beviste han ved uden Træning (under Kontrol) at spadsere 13 Mil om Dagen 4 Dage i Træk.

Forsøg med Bygvandgrød.

Vi har mange andre endnu ikke offentliggjorte Forsøg, som Tiden ikke tillader at komme ind paa; jeg skal kun anføre et enkelt Eksempel:

I August 1914 indfandt sig hos mig en ung, tynd og blegnæbet Mand, Hr. *Lindmoe*, der ønskede at spørge mig til Raads i Anledning af sit skrøbelige Helbred. Han havde i 4 à 5 Aar lidt af Fordøjelsesforstyrrelser m. m. Efter hele hans Udseende og Tilstand vilde antagelig de 99 af 100 Læger have sat Manden paa »styrkende Kost«, om ikke paa Bøf, saa dog paa Fars, Mælk, Æg, ja, hvis de var helt til en Side, maaske endog paa Sanatogen! Jeg bød ham Bygvandgrød, Margarine og Vand. Vi var nemlig lige ved at planlægge saadanne Forsøg for at klare Byggrynenes Værdi. Jeg mente paa Forhaand, at det vilde vise sig, at man ikke kunde leve ved Byggryn + Fedtstof; jeg ventede Beri-beri, den Sygdom, som Japa-

nerne faar, naar de i længere Tid lever væsentlig ved poleret Ris, eller som fattige Newfoundlændere faar, naar de i længere Tid væsentlig lever ved Franskbrød. Grunden hertil er, at der i Kornets Skaller findes Stoffer (Vita-miner), som synes uundværlige for Legemet. Men det synes, som jeg her med Hensyn til Bygvandgrød tog fejl. Jeg skal nu tillade mig at præsentere Hr. *Lindmoe* for Dem *).

Hvordan kan det nu være, at den ventede Sygdom ikke har vist sig? Antagelig fordi vore danske Byggryn er slet afskallede. Det graalige, brogede Udseende tyder tilstrækkeligt paa, at der er Skaller tilbage, tyske Gryn kan se anderledes hvide og smukke ud. Men denne mangelfulde Afskalling maa anses for en Fordel.

Efter vort Kartoffelforsøg var der Folk, der sagde: Hindhede han er gal, han vil have, at vi skal leve ved Kartoffler alene!

Naar vore Hvedebrødsforsøg, vore Bygvandgrødsforsøg osv. bliver offentliggjorte, vil man selvfølgelig sige:

Hindhede han er gal, han vil have, vi skal leve ved Bygvandgrød alene!

Slige Udtalelser vidner om, at man ikke forstaar et Muk af det hele.

Hvad er da Meningen? For det første er det Meningen at klare Æggeghvidespørgsmaalet, skaffe Folk at vide, om de behøver at gaa i Angst for egen eller for Børnenes Sundhed, hvis det en Tid kniber med Pengene, saa der ikke kan skaffes Kød, Mælk og Æg nok. Har det ikke sin Interesse? Der er en Mængde Mødre, der har takket mig for, at jeg her har lettet en Sten fra deres Hjærte med Hensyn til deres Børns tilstrækkelige Ernæring.

Dernæst er det Meningen at undersøge de enkelte Fødemidlers Værdi. Naar vi først ved, at der kan leves

*) *Lindmoe* viste sig at være en ung Mand med et blomstrende, rødmuttet Udseende. Han erklærede overfor Forsamlingen, at han nu var fuldstændig sund, og at han under Bygvandgrødsforsøgene var tiltaget 20 Pd. i Vægt.

et Aar i bedste Velgaaende paa Kartoffler alene, er hermed bevist, at Kartoffler er et godt Fødemiddel. Naar der kan leves et Aar paa Bygvandgrød, er Byggryn et godt Fødemiddel. Har det ikke Værdi for Folk at faa at vide, at de 3 Næringsmidler: Grovbrød, Kartoffler og Byggrød, ikke alene er de 3 billigste, men sandsynligvis ogsaa de 3 bedste. Hvis vi til Sommer ikke har Brød, kan vi klare os med Byggrød, vel at mærke, hvis Svinene med Bryggerne til Hjælp ikke har ædt vort Byg forinden.

Man klager saa meget over, at Rugbrød er steget fra 8 til 12 Øre. Ja, det kan være slemt for dem, der er saa fattige, at de væsentlig maa leve ved Brød alene, men for den, der spiser $\frac{1}{2}$ Pd. Brød og $\frac{1}{2}$ Pd. Kød (Københavnernes spiser næppe mere Brød), er Sagen uden Betydning. Stigningen betyder kun 2 Øre om Dagen. Man behøver kun at indskrænke sit Kødforbrug med $\frac{1}{17}$, spise en Bid Kød mindre, for at man kan faa Raad til at betale de 2 Øre mere for Brød.

Men kan man nu stole paa vore Forsøg? Er det ikke noget, vi laver for at bevise vore egne fanatiske Meninger? Er jeg mon ikke i Reaktionens Tjeneste med det Formaal at lære Smaafolk at sulte. Ja, sligt er virkeligt sagt i mere eller mindre tydelige Ord *). Jeg tror,

*) Ministeriets Konsulent i Hygiejne, Professor Erlandsen, der stadig holder den gamle Norm i Ære (i alt Fald holder paa 110 g Æggehvide og fremhæver den dyriske Æggehvides Fortrin) skriver (48):

»Heldigvis synes der nu i Befolkningen at dæmre en Forstaaelse af, hvad der ligger bag de sidste Aars fanatisk ophidsede Kamp for Nedsættelsen af Æggehvidemængden i Folkeernæringen. Man begynder saa smaat at indse, at en Forskning, hvis Resultater paa Forhaand er vedtagne, og som gaar ud paa i Sundhedens Navn at gennemtrumfe økonomiske Reforme af Arbejdernes, Soldaternes, de Fattiges og de Fangnes Ernæring, arbejder under ufri Kaar og rummer en reaktionær Fare. Naar Forstaaelsen heraf engang bliver stærkere, vil man ogsaa erkende, at de, der har ydet og yder Modstand mod tvangsvis Indførelse af saadanne »Reformer«, ikke alene handler af personlige eller egennyttige Motiver, saaledes som det nu er Parolen i Hindhedes og hans Venners Kreds.«

at enhver, der kender mig, vil nøjes med at smile. De ved, at mine Bestræbelser gaar ud paa at faa de velstillede til at indskrænke deres Overdaadighed, dels for deres egen Skyld og dels for at vise Underklassen et godt Eksempel. Det er den eneste Metode, der duer.

Grunden til, at vore Forsøg har vakt Opsigt, er, at jeg har haft det Held at kunne faa Forsøgsindivider til at udføre, hvad andre ikke har kunnet.

Fysiologerne spiste selv Bøf med Spejlæg og gav Laboratoriekarlen 3 Mk. om Dagen ekstra for at spise Brød osv.; men Karlen løb sin Vej inden 3 Dage. Jeg har brugt en anden Metode, som har vist sig mere praktisk. Jeg satte mig selv i 3 Maaneder paa Kartofler med Margarine. Karlen fulgte mig og løb langt forbi — NB. uden at forlange Ekstrabetaling *).

Jeg er meget spændt paa, hvordan Modstanderne egentlig vil bære sig ad med at modbevise mig. Teori nytter ikke noget, der maa Forsøg til. Men 3 Dages Forsøg nytter ikke mod vore 300 Dages Forsøg. Men til Forsøg hører Forsøgsindivider; det vil næppe blive let at faa saadanne, naar Fysiologerne ikke selv vil opgive de »bedre Middage«. Hvor mange vil det? Og faar de saa endelig Individerne og de 300 Dages Forsøg — hvad saa? Ja, saa vil de selvfølgelig kun bekræfte vore Resultater.

Jeg har forøvrigt ikke set, at nogen i U d l a n d e t

*) Mine Forsøgsindividers Energi er jo enestaaende. Det er denne vi skylder, at vore Forsøg vækker den Opsigt, som de faktisk gør. Tænk en Gang nøjere over, ikke alene hvad det vil sige at leve ved Kartofler et Aar, men ogsaa hvad det vil sige 4 Aar igennem Dag ud og Dag ind (med ganske korte Afbrydelser i Ferier) at skulle passe paa, at ikke mindste Smule af Urin eller Ekskrementer gaar tilspilde! Det er Slaveliv! En anden Sag er det, at det neppe er rigtig af Samfundet at modtage et saadant Offer uden at yde en passende Godtgørelse. Mit Budget tillader mig ikke at byde en saadan, hvis jeg skal fortsætte begge Sider af min Virksomhed. Madsen er Laboratoriekarl, assisterende Kemiker og Forsøgsindivid. Han veed, at han næsten vilde være uerstattelig, men har aldrig benyttet sig deraf til at forlange en eneste Øre i Lønningstillæg.

tvivler om Paalideligheden af vore Forsøg. Jeg tror, det vækker nogen Tillid, at jeg saa ivrigt arbejder for at faa dem gentagne udenfor Danmarks Grænser, ja, jeg tilbyder endog at sende Forsøgsindivider, hvis de ingen selv kan faa. Det vilde jeg jo ikke gøre, hvis jeg ikke havde god Samvittighed.

Forøvrigt har man allerede begyndt at gentage Forsøgene. Jeg besøgte i Sommer et af Fysiologiens allerfineste Navne. Han havde da en Mand, der i 2 Maaneder havde levet paa Kartofler, og Resultatet svarede ganske til vore.

Samme Professor beklagede, at hans nuværende Forhold ikke tillod ham i saa høj Grad som ønskeligt at fortsætte disse Undersøgelser, men han havde netop Udsigt til at faa en større Institution til over $\frac{1}{2}$ Million, og i saa Fald lovede han mig at fortsætte.

Jeg besøgte ogsaa i et andet Land Direktøren for et fysiologisk Institut, anlagt for private Midler, for at tjene socialøkonomiske Formaal. Jeg mente, at det netop maatte være noget for ham at tage vore Undersøgelser op. Han svarede mig: »Ja, jeg har den største Lyst, men De kan sige Dem selv, at da jeg kun har 40,000 Fr. til Drift, hvoraf jeg bl. a. maa lønne 5 Tjenere, saa kan jeg ikke udføre saa indgaaende Undersøgelser«. Jeg saa paa det store, flotte Institut og kunde let forstaa, at der skulde 5 Tjenere til at holde rent, og at Direktøren derfor ikke kunde faa Raad til at faa en ordentlig fast Kemiker. Jeg tænkte paa mit beskedne Laboratorium i en lille 3 Værelsers Lejlighed og paa, om det virkelig skulde være nødvendigt, naar man ønsker at udføre et videnskabeligt Arbejde, at begynde med at forlange en Institution til 2—300,000 Kr.? Praktisk er det maaske. De bevilligende Myndigheder tror, naar de ser en slig Bygning, at her maa kunne udrettes Alverden, og staar Slottet der en Gang, kan man jo ikke let rive det ned igen.

En anden Fysiolog, der har gentaget mine Forsøg, er Prof. *Schittenhelm* i Königsberg. Denne Mand holdt i

Juni 1914 et Foredrag i München om Ernæringsspørgsmaalet. Han fremhæver, at han med Villie holder Foredraget i München, fordi denne By er den moderne Ernæringslæres Vugge. Foredraget er offentliggjort in extenso i det ledende medicinske Tidsskrift i München. Prof. S. udtalte bl. a. følgende (46):

»I den sidste Tid er Spørgsmaalet optaget med særlig Energi af den danske Læge *Hindhede*, og hans Lære har i hans Fædreneland vakt en saadan Opsigt, at Regeringen for ham har indrettet et særligt Institut til videre Studium af Ernæringsspørgsmaalet. Som bekendt har *Hindhede* med den største Konsekvens gennem mange Aar ernæret sig selv og sin Familie med en Kost, der navnlig har bestaaet af Grød, Mælk, Kartofler, Grøntsager, Brød med Margarine, Sukker og Frugt, og som kun har indeholdt ca. Halvdelen af den som normal antagne Æggehvitemængde, nemlig kun 50 g (fordøjelig Æggehvite H.). Derved har han befundet sig fuldstændig vel og været fuldt arbejdsdygtig, og hans Børn har udviklet sig paa det bedste. Han er nu gaaet videre og har hos dertil egnede Forsøgsindivider undersøgt Æggehviteminimum gennem længere Perioder og har derved fundet, at Minimum ved udelukkende Ernæring med Brød og Kartofler ligger omtrent ved samme Punkt i Nærheden af 20 g fordøjelig Æggehvite for 3000 Kalorier. Minimum for Kvælstofudskillelsen i Urinen ligger ved hans Forsøg ved 3 à 3½ g, et Tal, der stemmer meget godt med de Minimumstal, som andre Forfattere har fundet for Kvælstofudskillelse ved kvælstoffri Kost og ved Kød kost. Med andre Ord: Kartoffel og Brødaggehvite synes at have samme Værdi som Kødæggehvite og at kunne erstatte Legemsæggehvite Gram for Gram!«

»Disse utvivlsomt interessante og vigtige Undersøgelser af *Hindhede* har vakt stor Opsigt i vide

Kredse, fordi de synes at bevise, at vore Anskuelser angaaende Ernæringen trænger til at revideres fra Grunden af osv.»

S. hævder saa videre, at man i Praksis maa være forsigtig og ikke gaa saa langt ned osv. Selvfølgelig, det har jo heller aldrig været min Mening. Men det vigtigste er, at S. paa sin Klinik har gentaget mine Forsøg og konstateret Rigtigheden. Han skriver herom:

»Saaledes kunde *Wiener* i min Klinik paa en Kost efter Hindhedes Principper, væsentligt bestaaende af Kartofler, holde en Kone i Kvælstoffigevægt ved en Kvælstoftilførsel af $3,4 \text{ g} = 21,25 \text{ g}$ Æggehvide, uden at hun tabte i Legemsvægt.»

Den 16. Decbr. 1913 fandt en meget interessant Diskussion Sted i Landmandsklubben (Klub der Landwirte) i Berlin (47). Dr. *Caspari*, Prof. ved Landbohøjskolen i Berlin, havde holdt et Foredrag over Ernæringsspørgsmaalet og væsentlig stillet sig paa det gamle Standpunkt. Forskellige af Selskabets Medlemmer opponerede herimod. Dr. *Schultze*, Berlin, udtalte:

»For Hundrede Aar siden har det preussiske Folk i 10 Aar, fra 1806 til 1815, kun spist meget lidt Kød, fordi der paa Grund af Krigen var stor Nød i Landet. Energien blev ikke formindsket, men steg tværtimod i en overordentlig Grad. Vort Folk havde efter Hungersaarene 1806 til 1809 en Præstationsevne som aldrig før. Det stemmer godt med de før nævnte Angivelser angaaende Atleterne.»

I Anledning af Omtalen af vore Kartoffelforsøg udtalte Dr. *Schultze*:

»Den stærke Kartoffelspiser (*Madsen*) er ikke enestaaende med Hensyn til hans overordentlige Arbejdsevne. Vi har i Tyskland et bredt Befolkningslag, der lever paa denne Maade, og som er meget arbejdsdygtige. Det er Wartebürcher Høstarbejderne. De lever udelukkende af Kartofler og Olie og er paa denne Kost ualmindelig arbejdsdygtige. De gaar i Marken om

Morgenen før Sol staa op, fordi de stræber efter at blive færdige saa tidligt som muligt for at kunne drage hjem igen. Sammenligner vi hermed de hjemlige Godsarbejdere, saa lever de ganske anderledes, de spiser rigeligt Kød, lægger stor Vægt paa Tilmad (Zubrot) til Frokost og Aften og spiser ogsaa til Middag hyppigt Kød. Der er stor Forskel paa Kartoffelspiseren og Kødspiseren, den førstes Arbejdsdygtighed er Maanedrigennem langt større end den sidstes.«

Dr. *Stieger*, Sekretær i »Deutsche landwirtschaftliche Gesellschaft« udtalte sig paa ganske lignende Maade med Hensyn til sine Erfaringer angaaende Landarbejderes Arbejdsevne paa forskellig Kost. Han sluttede med følgende Ord:

»Spørgsmaalet er af overordentlig Betydning. Er det sandt, hvad *Hindhede* skriver, kan Landarbejderne anvende en langt større Del af deres Løn til højere Formaal. Det samme gælder Middelstanden. Sagen synes mig saa vigtig, at det er tvingende nødvendigt at faa Klarhed.«

Da Professor *Caspari* imidlertid ikke lod sig paavirke, traadte hans overordnede, Gehejmerraad, Prof. *Zuntz*, op og sagde (gengivet i lidt forkortet Form):

»Diskussionen er trukken saa længe ud, at jeg ikke skal forlænge den synderligt, men maaske tør jeg dog sige et Par Ord. Jeg skal erindre Hr. Kollega *Caspari* om, at vi i 6 Uger i Højbjergene levede ved 80 à 90 g Æggehvide, tilmed paa en Kost, der ikke ganske dækkede vort Behov, saa vi satte til af vort Legemsfedt, og dog tiltog vi i Arbejdsevne. Det forekommer mig heller ikke, at De kan affærdige *Chittendens* Forsøg saa kort, som De gjorde. De har ikke udtrykkeligt nævnt, at *Chittenden* hos sine Folk ved nøjagtige Maalinger konstaterede, at de ikke alene vedligeholdte deres Muskelkraft, men at denne endog stærkt forøgedes trods noget Tab af Fedt og Æggehvide — —. *Voits* Norm er kun et Gennemsnit, men

De vil erindre, at der i den Række af Ernæringsforsøg, som *Voit* benyttede til Opstilling af sin Standard, var et ikke ringe Antal velernærede, kraftige Folk, der med Hensyn til Æggehvideforbrug var langt under den *Voit'ske* Norm. Det synes mig vigtigt at pege herpaa, for at de Herrer, der har givet os saa værdifulde Oplysninger fra Praksis, ikke skal tro, at vi Fysiologer ganske udelukker Muligheden af at komme ud af det med ringere Æggehvidemængde. Hvad man paa Hygiejekongressen i 1910 anførte til Gunst for den *Voit'ske* Norm, var altsammen kun Muligheder. Man spurgte: Er I sikre paa, at ikke et Menneske, der er ernæret med en ringe Æggehvidemængde, er særlig modtagelig for visse Sygdomme? Og mere af samme Slags. Men Beviser havde man ikke, medens der paa den anden Side dog foreligger Beviser nok for, at Mennesker, der lever, som de ønsker, men som ikke har nogen særlig Lyst til Kødspisning, klarer sig med, skal vi sige 85 g Æggehvide.«

Man kan tænke sig, hvilken Triumf det var for mine Meningsfæller og Forsvarere, at se den 70-aarige Prof. *Zuntz* træde op paa deres Side imod sin egen Assistent og imod *Rubner*. *Zuntz* og *Rubner* er nemlig sideordnede Autoriteter, omtrent lige bekendte indenfor den fysiologiske Verden, de er hver Direktør for sit fysiologiske Institut i Berlin.

Disse offentlige Udtalelser, sammenholdte med mine private Oplevelser under mine Visiter hos tyske Fysiologer i Juli 1914, gjorde mig det ganske klart, at det kun var et Tidsspørgsmaal, naar de gamle Anskuelse vilde falde.

Rubner har i de senere Aar i en Række mere eller mindre polemiske Pjecer (36, 37) hævdet de gamle Ideer og truet med alle mulige Ulykker, hvis man nedsatte Æggehvidemængden. For et Aar siden udgav han et Stridsskrift (38), direkte rettet mod *Chittenden* og *Hindhede*. Dette Skrift er af en meget tarvelig Natur, idet der fra Ende til anden lægges mig Anskuelse i Munden, som

jeg aldrig har haft. Men dette Skrift har nu tabt sin Interesse, idet Rubner, før jeg fik naaet at imødegaa ham, selv har besørget dette Arbejde. En Kreds af tyske Viden-skabsmænd, hvorimellem Rubner, har nemlig nu, foran-lediget af Krigen, udgivet et Skrift paa Grundlag af hvil-ken der er udarbejdet Smaaapjecer og Kogebøger, der gra-tis spredes over Tyskland i Millioner af Eksemplarer. Herfra skal jeg anføre følgende (39—42):

»Under Hensynstagen til talrige senere Undersø-gelser er *Schaumburg* da i Aaret 1913 kommen til det Resultat, at de fleste Mennesker i Tyskland og Ame-rika ved Middelarbejde klarer sig med 70 g fordøjelig Æggehvide.«

»Derefter kan en voksen Mand i og for sig meget vel klare sig med 70 g fordøjelig Æggehvide uden at skade sit Legeme — —.«

Den rene Vegetarisme anbefales ikke,
»men vi skal undgaa Overmaal af dyriske Næringsmidler. Forbruget af Kød og Fedt er hos os i de sidste Aartier steget i en uhyre Grad. 1861 brugte vi 63 g*) Kød pr. Dag pr. Hoved, 1883 79 g, 1892 89 g, 1900 118 g, 1912 142 g. Vi fortærer altsaa nu forholdsvis dobbelt saa meget Kød som for 50 Aar siden og lige saa meget som noget andet Folk, Eng-lænderne indbefattede. Vi kan uden Betænkning igen nærme os til vore Forfædres Vaner med Hensyn til Kødforbrug, vi vilde da leve mange Gange sundere og sikkert billigere.«

At Rubner gaar saa vidt, at han ikke nøjes med at udtale, at man kan klare sig med en mindre Kød-mængde, men at han endog lover sine Landsmænd, at de »vilde leve mange Gange sundere«, naar de gik ned fra de 142 g Kød til Forfædrenes 63 g, det forbavser mig unægteligt. Det er ikke mere end et Aar siden, at Rubner skrev føl-gende (38):

*) Der angives kg pr. Aar, jeg har omregnet til g pr. Dag for at Tilhørerne kan sammenligne med de før anførte Tal for dansk Kost.

»Agitationen imod Kødnydelsen udgaar fra vegetarisk Side og er desuden et økonomisk Spørgsmaal. Afset derfra vil man fra medicinsk Side ikke paastaa, at 190 g Kød (skært Kød uden Ben og Fedt — *Hindhede*), som blev foreslaaet som daglig Norm, kunde have nogen skadelig Virkning. Denne Mængde repræsenterer 32—38 g Æggehvide. Naar man tænker sig denne Kødsmængde = 100 g kogt Kød eller 140 g kogt Skinke fordelt paa to Maaltider, vil intet fornuftigt Menneske deri se et Misbrug af Kød.«

Senere fremhæves, at Kødforbruget er langt ringere paa Landet end i Byerne, og der skrives i den Anledning:

»Sikkert er vor Landbefolkning ikke Bybefolkningen underlegen i Arbejdsevne, og hermed er Beviset bragt for, at selv for vort Klima er den stærke Kød-kost aldeles ikke nødvendig. Man kan heller ikke sige, at det tyske Folks Energi for 100 Aar siden, paa Frihedskrigens Tid, da Kødforbruget kun var 37 g, var mindre end nu.

At Praxis svarer til Teorierne, kan enhver overbevise sig om ved at studere de tyske Krigskogebøger, der til Middag byder paa $\frac{1}{2}$ Pd. Kød til 4 Personer, ganske svarende til Hindhedes Krigsspiseseddel. I det hele kunde jeg, uden at bryde Principperne optage hele Krigskogebogen i en ny Hindhedekogebog!«

Det var Nordtyskerne. Hvad Sydtyskerne angaar, da skriver *Max Gruber* i München følgende (*Gruber* er sammen med *Rubner* Forfatter til den mest bekendte tyske Haandbog i Hygiejne):

»Til Slutning kan det siges, at det kan betragtes som bevist, at vi, naar det skal være, kan nøjes med Halvdelen af den Æggehvidemængde, som Bybefolkningen nu fortærer i Fredstid.« (43).

Prof. *Grubner* slutter med følgende Ord:

»Det vilde være til blivende Velsignelse for vort Folk, om vore Koner ved denne Lejlighed kunde lære

at koge, om vi igen kunde blive mindre fordringsfulde med vore Fornødenheder. Vor Bondebefolkning er slaaende Beviser for, at man kan trives fortræffeligt ved Brød, Fastesupper, Kartoffel- og Melspiser med Mælk, Skørøst, Kaal, Salat, Løg og noget Kød og Flæsk i Tilgift, naar man kun i det hele faar nok.«

Man sammenligne hermed, hvor jeg skrev i min 4. Beretning:

»Drejer det sig om Approbation af Reglementer for offentlige Institutioner, mangler vi videnskabeligt Grundlag til at kassere en Spiseseddel, der ikke har andre Mangler, end at den kun indeholder 60 à 80 g Æggehvite pr. 3000 Kaloerier. Lavere kommer man i Praksis vanskeligt, naar man ikke vil anvende sin Kunst paa at naa saa nær som muligt til Minimum. Men at dette netop skulde være Idealet, derfor mangler vi paa den anden Side ogsaa Beviset.«

Og senere:

»Af praktiske Grunde finder Forfatteren det for Tiden uhensigtsmæssigt at stræbe mod ren Vegetarisme, derimod anser jeg det ikke for haabløst at naa tilbage mod den simple Kost, som vore Forfædre levede paa for nogle Menneskealder siden, og som endnu findes mange Steder paa Landet.«

Der skal nu gode Øjne til at se Forskellen paa tysk Videnskab 1915 og Hindhede 1904—14. Det var netop mine iagttagelser med Hensyn til den jyske Bondebefolkning's Levemaade, der i 90-erne gav mig Stødet til at tage Spørgsmaalet op til Undersøgelse (se: »En Reform« S. 9). Hvor er det interessant at se, at de tyske Videnskabsmænd nu endelig ogsaa opdager deres Landbefolkning og tager dem som fuldtgyldige Beviser. Der findes nu ikke mere et Ord om den gamle Paastand, at Bybefolkningen maa modificere Kosten for at faa Æggehvite nok. Det behøves nemlig ikke, naar de kan nøjes med Halvdelen.

At det ikke er Krigen, der har tvunget de nævnte Videnskabsmænd til at forandre Anskuelser, fremgaar af, at Omslaget, som paavist, laa i Luften før Krigens Ud-

brud. Denne Revolte med Hensyn til de gamle Ideer, kan naturligvis kun glæde mig ogsaa, fordi at det nu dog vel en Gang maa gaa op for alle, at naar jeg har holdt saa energisk fast paa mine Ideer, saa er det hverken af Vigtighed eller Fanatisme, men fordi jeg var overbevist om at være slumpet til at finde en Sandhed, som jeg for min Samvittigheds Skyld ikke kunde og turde slippe, men som jeg følte mig dreven til at sætte hele min Eksistens, hele min Person ind paa at bringe til Sejr. Jeg haaber derfor nu, at jeg snart kan faa den for min Virksomhed meget ønskelige Arbejdsro.

Tiden har desværre ikke tilladt mig at komme ind paa Spørgsmaalet Sundhed, ellers tror jeg nok, at jeg kunde have leveret Dem adskillige Beviser for, at man ikke alene uden Skade kan leve billigt og tarveligt, men at en saadan Levemaade endog har sine store Fordele set fra et Sundhedsstandpunkt. Jeg skal nøjes med at anføre et enkelt Eksempel.

De har alle hørt om de engelske Landarbejderes elendige Kaar, de tjener kun ca. et Par Kroner om Dagen, hvorfor en hel Familie maa leve. Fra den engelske Socialstatistiker *Rowntree's* Undersøgelser skal jeg anføre et enkelt Eksempel:

En Familie bestaar af Mand, Hustru og 5 Born = 4,85 Enheder. Ugebudgettet ser ud som følger:

Indtægt.	Udgift.
15 sh = Kr. 13,50	Føde Kr. 10,17
	Husleje » 1,80
	Lys og Varme » 0,94
	Sæbe » 0,22
	Forsikring » 0,30
	Sysager » 0,15
	Aviser » 0,11
	Ialt Kr. 13,69

Udgift til Kost bliver kun 30 Øre pr. Dag og Enhed, altsaa kun $\frac{2}{3}$ af førnævnte Husmand *Schmidts* Udgift. Men *Schmidts* Kost var ogsaa Herremandskost ved Siden

af den engelske Arbejders Kost. Spisesedlen saa ud som følger:

Morgen: The, Brød og Margarine eller Fedt.	
Middag:	Aften:
Budding, Kartofler, Grønsager og Flæsk.	The, Brød og Margarine.
Brød og Margarine.	Budding og Kartofler.
do. » Marmelade.	do. » do.
do. » do.	do. » do. og Turnips.
do. » Ost.	do. » do.
do. » do.	Kartofler, Brød og Fedt.
do. » Syltetøj.	Kartofler og Grønsager.

Ser man paa Spisesedlen og paa Regnskabet, faar man Indtryk af en ussel Tilværelse. Alt er pint ned til det alleryderste, ikke en Smule til at gøre Livet lyst, der kan kun tænkes paa overhovedet at faa noget at putte i Munden. Der bliver ikke en Gang noget tilovers til en saa nødvendig Udgift som Tøj. Tøjet maa enten tigges eller klares ved lidt ekstra Fortjeneste i Høstens Tid. England kan i Sandhed ikke være bekendt at lade sine Arbejdere leve paa denne Maade.

Kosten staar langt under Hindhede-Kost, langt under dansk Husmandskost, det er i Virkeligheden Madsen-Kost i stor Stil. *Rowntree* beregner endog, at Arbejderen ikke faar tilstrækkelig Fødemængde, de mangler $\frac{1}{4}$.

Men hvordan virker nu denne Sultekost paa Sundhedstilstanden? Ja, den engelske Stat har en indgaaende Statistik over Dødeligheden indenfor ca. 100 forskellige Professioner. Man finder saa til sin Overraskelse, at disse forsultne Landarbejdere har en meget ringe Dødelighed, ikke alene af Tuberkulose, hvilket kan forklares ved Færden i fri Luft, men ogsaa, og i særlig Grad, af Sygdomme, der nærmest kan tænkes at staa i Forbindelse med Ernæringen. Sættes Landarbejdernes Dødelighed af For-
døjelsessygdomme, Leversygdomme, Nyresygdomme, Sukkersyge og Podogra = 100, og betragter man følgende andre Professioners Dødelighed i Forhold hertil, har man:

	Dødelighed
Landarbejdere	100
Haandværkere	196
Handelsrejsende	308
Slagtere	333
Læger	356

Handelsrejsende og Slagtere er taget som Repræsentanter for stærkt spisende og særligt da for stærkt kød-spisende Personer, hvis Dødelighed altsaa ses at være 3 Gange saa stor af nævnte Sygdomme som Landarbejdernes. Lægerne er taget som Repræsentanter for den højeste Viden. Det forekommer mig at være meget paa-faldende, at næst efter Gæstgiverne findes der ikke en Profession i England, der har større Dødelighed af Ernæringssygdomme end Lægerne. Er Kundskaber da skadelige? Næppe! Men falske Kundskaber er antagelig værre end ingen Kundskaber.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Kammerherre *Carl Bech*, havde forsøgt at lade Hveden grovmale for at kunne bage Grahamsbrød deraf. Bageren havde gjort det et Par Gange, men paa-stod saa, at det var vanskeligere at bage end grovt Rugmel. Kunde Dr. *Hindhede* sige noget om, hvad der var Grunden hertil?

Dyrlæge *H. P. Hansen* spurgte om grovmalet Brød af Hvede lod sig syrne paa samme Maade som Rugbrød.

Læge *Hindhede*: Selv om man maler Hveden meget groft, kan det godt bages, men det fordrer da en betydelig længere Æltning. Medens Franskbrød næsten ingen Æltning kræver, maa man her ælte næsten $\frac{3}{4}$ Time. Maler man Hveden noget finere, gaar det betydeligt lettere, og navnlig hvis man rører lidt Kartoffelmos ud i lunkent Vand sammen med Gæren. Vi har været enkelte københavnske Familier behjælpelige med Fremstilling af det grove Hvedebrød, og de synes alle at være glade herved, det taales navnlig saa fortrinligt af svage Maver.

Med Hensyn til Syrningen var der sikkert intet til Hinder for, at man brugte almindelig Surdej, men vi har ikke prøvet dette.

For Husmænd er det en ret simpel Ting, naar de selv avler Hvede, da blot at grutte den. Har en Husmand Hvede,

Byg og Kartofler, kan han, om det skal være, klare sig, naar han køber noget Margarine eller andet Fedtstof til. Det er et meget vigtigt Punkt, at man altid sørger for at have gode Kartofler, og Taleren var ikke langt fra at mene, at vi her i København trængte lige saa haardt til en ordentlig Kartoffelforsyning som til vore Mælkeforsyninger.

Det er jo nemlig en kendt Sag, at man faar meget daarligere Kartofler her i Byen, og navnlig paa vore Hoteller. Men det er ogsaa af største Vigtighed at behandle Kartoflerne rigtigt under Kogningen. Der var en Gang en fransk Konge, der altid brugte, naar han skulde antage en ny Kok, da at lade ham prøve at koge Kartofler. Gjorde han dette tilfredsstillende, blev han antaget.

Den ledende Præsident havde for mange Aar tilbage været i Irland og set deres udmærkede Kartofler, de lever meget nøjsomt, og dog er det i Amerika Irlænderen, der paa sin tarvelligste Kost er den stærkeste, det er ham, der for en stor Del har medvirket ved de store amerikanske Jernbaneanlæg, og her har han maattet konkurrere med den nøjsomme Kineser. Taleren ønskede gerne at spørge Læge *Hindhede*, hvordan det forholdt sig med Kartofler, naar de blev bagte, saaledes som de f. Eks. i Amerika ofte benyttedes, og som de ogsaa i Jylland blev nydt, bl. a. i Optagningstiden, naar de bagtes i et Baal paa Marken.

Læge *Hindhede* udtalte, at bagte Kartofler var en udmærket Spise, og at det for Resten var en kedelig Ting ved Kartoflerne, at de altid skulde koges og aldrig kunde nydes i raa Tilstand som f. Eks. Gulerødder, der ogsaa er en udmærket god og sund Spise, og som i raa Tilstand har en fortrinlig Virkning paa Tænderne. Lad endelig Børn gnave raa Gulerødder. Hos Kulturfolkene træffer man altid daarlige Tænder, medens man hos Negre, der spiser raa Produkter, endog raa Majs og haardt ristet Kød, vil se, at de møder med 32 Tænder uden saa meget som et Hul. Men saa snart de stifter Bekendtskab med Kulturens Kogegryder, faar de straks daarlige Tænder. Prof. *Bluntschli* i Zürich undersøgte i Brasilien Tænderne paa 500 Aber, hvoraf Halvdelen var vilde, medens den anden Halvdel levede i zoologiske Haver. Resultatet heraf var, at hos alle de vilde Aber var Tænderne gode, medens de tæmmede havde daarlige Tænder.

Jeg har i Virkeligheden den Tro, at groft Brød, Smør og Frugt er den sundeste Kost, man kan faa. Jeg kan ikke faa den Kost indført i mit Hjem, fordi Familien gør Modstand, men paa Rejser benytter jeg mig af min Frihed. Da jeg i 1909—10 rejste omtrent et Aar i Tyskland, Schweiz, Norge og

Amerika (Studierejse), levede jeg væsentlig ved nævnte Kost, og jeg har aldrig befundet mig bedre. Denne Kost er ikke dyr: selv om man flotter sig med Frugt, klarer man sig med 1 à 1½ Kr., hvilket jo ikke kan siges at være særlig meget paa Rejse. I New York levede jeg paa et Hotel, hvor de billigste Værelser kostede 5½ Kr. (1½ Doll.), en billig Pris i den By. I Restaurationen kostede en Bøf en Dollar, men jeg levede ved Brød, Smør og Bananer — jeg sukker endnu ved Tanken om de glimrende Bananer, man fik der. Det var noget ganske andet, end hvad man faar her i Landet. Til den lange Forsending skal Bananerne nemlig plukkes i halvmoden Tilstand. Da jeg rejste for andres Penge, behøvede jeg ikke at rejse saa billigt, men hvilken Betydning kan dette Spørgsmaal ikke have for unge Mennesker, der har Lyst at se sig om. Tænkte man sig en saadan Levemaade indført i Familielivet, vilde Husholdningen simplificeres i en næsten utænkelig Grad, Pige vilde være ganske unødvendig, Fruen vilde oven i Købet komme til at føre et Driverliv, kunne gaa i Luften med Børnene det meste af Dagen. Men det er kun Drømme, som neppe bliver realiserede. En væsentlig Betingelse vilde desuden være en god Frugthave.

Landbrugsminister *Kristjan Pedersen* bad Læge *Hindhede* forklare lidt nærmere den Maade, hvorpaa man bedst skulde koge Kartoffler.

Læge *Hindhede* bemærkede hertil, at Hemmeligheden var at passe paa Kartofflerne under Kogningen. Hver Kartoffelsort har forskellig Kogetid, og da denne desuden varierer efter Størrelsen, bør smaa og store Kartoffler ikke koges sammen. Husmoderen maa nogenlunde kende sine Kartofflers Kogetid, det kommer nemlig an paa ikke at koge dem en Minut for længe, saa bliver de vandede og usmagelige. Naar Tiden nærmer sig, maa Husmoderen vaage over sin Kartoffelgryde, stikke til Kartofflerne med Gaffelen eller tage et Eksempplar op til Gennemskæring. Lidt før de er helt kogt færdige, hældes Vandet fra og Kartofflerne rystes tørre over Ilden. Herved faas den rette melede, men dog faste Konsistens, og naar de serveres straks, dampende varme, smager de fortrinligt, selv om de spises alene med koldt Smør eller Sauce. Den første Betingelse er dog, at Kartofflerne i sig selv er gode. Hvis Deres Hustru, mine Herrer, ikke kan servere Dem slige Kartoffler, saa sæt hende en Maanedstid alene paa Kartoffler, saa svarer jeg for, at hun vil lære Kunsten. Der spørges saa ofte om, om Kartoffler skal skrælles før Kogningen eller pilles efter. Det sidste er det mest økonomiske, der spildes ca. 20 % ved Skrælning, men er Kartofflerne ikke helt ekstra, bliver de

bedre ved Skrælning. Paa den Maade kan de ogsaa bedre serveres i meget varm Tilstand, hvilket er meget væsentligt. De kolde ofte opvarmede Restaurationskartofler regner jeg for uspiselige. Er man først klar over, at Kartoflerne hører til vore mest værdifulde Fødemidler, lærer man nok at behandle dem med Omhu, lige fra man lægger dem til man for-døjer dem.

Den ledende Præsident: Til Slutning en hjertelig Tak til Læge *Hindhede* for det interessante og alvorligt vækkende Foredrag og Held og Lykke til at fortsætte de her saa smukt paabegyndte Undersøgelser.

Litteratur.

Fodringspørgsmaalet.

- 1) 59. Beretning fra Forsøgslaboratoriet med Bilag (I Bilaget Referat af Diskussionen i 1901—03).
- 2) *Hindhede, Henriques, Bock*, Andelsbladet 1904 Nr. 12, 31, 33, 38, 39, 41, 42, 44, 45.
- 3) *Hindhede*: Om Æggehvidespørgsmaalet o. s. v., 55. Ber. fra Forsøgslaboratoriet, 1904.
- 4) *Henriques*: Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg, Gyldendal, 1905.
- 5) *Hindhede*: Brændende Punkter i Fodringspørgsmaalet, Gyldendal, 1906.
- 6) 60. Ber. fra Forsøgslaboratoriet, 1906.
- 7) 63. do. do. 1907.
- 8) *Hindhede*: Brændende Punkter i Fodringspørgsmaalet, Gyldendal, 1908.
- 9) do. : Fütterung von Milchkühen, Milchwirtschaftliches Zentralblatt, 1906, S. 49.
- 10) *Kellner*: Die Ernährung der landw. Nutztiere. 4. Auflage, 1907, S. 538—41.
- 11) *Møllgaard*: Om Mælkedannelsen, Tidsskrift for Landøkonomi, 1913, S. 256—262.

Ernæringspørgsmaalet.

- 12) *Hindhede*: En Reform af vor Ernæring. Gyldendal 1906. (Findes oversat i flere forskellige Sprog, paa Tysk i udvidet Form, K. F. Köhler, Leipzig).
- 13) do. : Økonomisk Kogebog, Gyldendal 1907.
- 14) do. : 1. Ber., Diæt og Urinsyre, Jakob Lund.
- 15) do. : 2. Ber., Fordøjelsesforsøg med Kartofler og Brød, do.
- 16) do. : 3. Ber., Æggehvideminimum (Kartoffelforsøgene), do.
- 17) do. : 4. Ber., do. (Brødforsøgene), do.
- 18) do. : 5. Ber., 7 fynske Landhusholdninger, do.
- 19) do. : 6. Ber., 14 jyske Husholdninger, do.
- 20) do. : Untersuchungen über den Einfluss einiger Nahrungsmittel auf die Löslichkeit der Harnsäure, Skandinavisches Archiv für Physiologie, 26. Band, S. 384 und 27. Band, S. 87, Veit et Co., Leipzig 1912.
- 21) do. : Untersuchungen über die Verdaulichkeit der Kartoffeln, sammesteds, 27. Band, S. 277.

- 22) *Hindhede*: do., Zeitschrift für physikalische und diätetische Therapie, Leipzig 1912, S. 657.
 - 23) do. : Untersuchungen über die Verdaulichkeit einiger Brotsorten, Skand. Archiv, 28. Band, S. 165.
 - 24) do. : do., Zeitschrift für phys. u. diät. Ther. 1913, S. 68.
 - 25) do. : Studien über Eiweisminimum, Skand. Archiv, 30. Band, S. 97.
 - 26) do. : do., Deutsches Archiv für klinische Medizin, 111. Band, S. 365.
 - 27) do. : Eiweisminimum bei Brotkost, Skand. Archiv, 31. Band, S. 259.
- NB. Nr. 20—27 er væsentlig kun Gengivelser af mine danske Beretninger, dog er der i de tyske Arbejder mere udførlige Tabeller.
- De følgende to Afhandlinger findes ikke paa dansk:
- 28) *Hindhede*: Harnsäurelösende Diät, Zeitschrift für phys. u. diät. Ther., 1913, S. 592.
 - 29) do. : Das Ganzkornbrot, sammesteds, 1914, S. 287.
- Endvidere følgende Afhandlinger i halvpopulær Form:
- 30) *Hindhede*: Mein Ernährungssystem, Kosmos 1912, S. 205 u. 203.
 - 31) do. : Verdaulichkeit und Nährwert einiger Brotsorten, Die Umschau, 1913, S. 763.
 - 32) do. : Eiweisminimum bei Brotkost, do., 1915, S. 145.
- Med det første vil udkomme:
- 33) *Hindhede*: Moderne Ernährung, Band I und II, W Vobach, Berlin. Paa Engelsk findes:
 - 34) *Hindhede*: Protein et Nutrition, Ewart Seymour, London 1913.
 - 35) do. : What to Eat and Why, do. 1914.
- I mine Skrifter findes udførlige Literaturhenvisninger til andre Forfatteres Arbejder, her skal kun nævnes:
- 36) *Rubner*: Volksernährungsfragen, Leipzig 1908.
 - 37) do. : Wandlungen in der Volksernährung, Leipzig 1913.
 - 38) do. : Ueber moderne Ernährungsreformen, Berlin 1914.
 - 39) *Eltzbacher, Rubner* m. fl.: Die deutsche Volksernährung und der englische Aushungerungsplan, 1915.
 - 40) do. do. : Ernährung in der Kriegszeit, 1915.
 - 41) Kriegskochbuch, Hamburg 1914, Hoesch.
 - 42) do. , Ausgabe für Ost-, Westpreussen und Pommern, Zentral-Einkaufsgesellschaft, Berlin 1915.
 - 43) *Gruber*: Mobilisierung des Ernährungswesens, Sonderabdruck aus den Süddeutschen Monatsheften, 1914.
 - 44) *Th. Christen*: Unsere grossen Ernährungs-Torheiten, Holze und Pahl, Dresden.
 - 45) *G. Stille*: Die Ernährungslehre, Gmelin, München 1915.
 - 46) *Schittenhelm*: Münchener med. Wochenschrift 1914, Nr. 29.
 - 47) Nachrichten aus der Klub der Landwirte zu Berlin, 1914, Nr. 581.
 - 48) *Rowtree*: How the laborer lives, London 1913.
 - 49) *Erlandsen*: Betænkning over en eventuel Ændring i Bispisningsreglementerne i de danske Straffeanstalter, i Aarsberetning om Straffeanstalterne 1912—13.
 - 50) *Erlandsen, Hegelund-Lange, Tigerstedt, Hindhede*: Ugeskrift for Læger 1914, Nr. 40—48.

Kapitelstakst

(Statistiske Meddelels

	Rug pr. Td.	Byg pr. Td.	Havre pr. Td.	Hvede pr. Td.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sjællands Stift (Bornholm und- taget)	19.34	18.16	14.10	
Møen				18.96
Bornholm	17.13	16.28	12.10	
Fyns Stift	19.73	18.85	14.05	
Lolland—Falsters Stift:				
Forrige Halsted Amt	20.22	18.81	13.97	19.77
Forrige Maribo Klosters og Aalholm Amter	19.64	19.13	14.47	19.68
Forrige Nykøbing Amt	19.63	18.49	14.18	19.35
Aalborg Stift:				
Vendsyssel og Han Herrederne	19.44	17.44	13.93	
Thy og Morsø	19.33	16.63	13.40	
Viborg Stift	19.70	17.88	13.96	
Aarhus Stift	19.77	18.78	14.65	
Ribe Stift:				
Ribe Amt	20.37	18.15	14.81	
Vejle Amt	19.98	19.22	14.82	
Ringkøbing Amt	19.82	17.49	14.18	
Gennemsnit for hele Landet ...	19.55	18.10	14.05	19.44
— for 1913	10.99	11.17	7.51	12.58
— for de sidste 10 Aar	12.28	11.93	8.35	13.92

Taksterne er for samtlige Varer højere end i 1913, dog er Forskellen for Flæsk og Honning ret uvæsentlig. For Smør er Kapitelstaksten højere end nogensinde før, det samme gælder for Rug, Byg og Havre (selvfølgelig bortset fra Pengeforvirringens Tid i Begyndelsen af forrige Aarhundrede), dog var Taksten for Rug for Aarene

r 1914.

R., 45. Bds. 5. Hefte.)

Hvide Ærter pr. Td.	Graa Ærter pr. Td.	Boghvede pr. Td.	Boghvede- gryn pr. Td.	Smør pr. Pd.	Flæsk pr. Pd.	Honning pr. Pot
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
21.64	19.08			1.10		
.....						
20.78	20.69					
20.66	20.22					
20.55	19.64					
.....			35.48	pr. Td.*) 271.04		
.....				pr. Pd.		
.....		18.36		1.24	0.71	1.54
.....		18.62		1.23	0.75	1.44
.....		19.04		1.23	0.68	1.42
20.91	19.91	18.67	35.48	pr. Pd. 1.20	0.71	1.47
13.38	12.93	12.58	25.08	1.11	0.70	1.43
14.32	13.67	12.65	24.67	1.06	0.60	1.30

1855 og 1867 omtrent lige saa høj som for 1914. Derimod har Hvedetaksten i tidligere Tid gentagne Gange endog betydeligt overskredet Taksten for 1914; saaledes naaede den i 1853 over 22 Kr., i 1873 næsten 23 Kr., i 1867 over 25 Kr. og i 1855 endog lidt over 26 Kr.

*) 1 Td. Smør à 224 Pd.

Fjerkræavlens Stilling siden Verdenskrigens Udbrud.

Siden Verdenskrigens Udbrud er der indtruffen en yderst vanskelig Tid for vore Fjerkræholdere, thi selv om Ægpriserne, sammenlignet med foregaaende Aar, har været højere, ja endog de højeste, vi har kendt, har Priserne paa Korn og Foderstoffer, ja selv Affaldsstoffer, der ellers grundet paa deres Indhold og Prisbillighed med stor Fordel lader sig anvende til Fjerkræet i al Almindelighed, været uforholdsmæssig høje, saaledes at det lavt sat har kostet mindst dobbelt saa meget at fodre Fjerkræ som ellers. Flere Steder har det endog været forbundet med meget store Vanskeligheder, ja næsten været umuligt, at skaffe de nødvendige eller i alt Fald til Fjerkræet velegnede Foderstoffer. Der er derfor ingen Tvivl om, at disse unormale Forhold har bevirket, at der over hele Landet er blevet luftet godt ud indenfor Fjerkræbesætningerne og da særlig hen paa Efteraaret, hvilket havde til Følge, at Fjerkræmarkedet blev overfyldt, og Priserne, der opnaaedes, var yderst lave. I nogle Dage, da Nervositeten var højest, var Fjerkræ næsten usælgeligt. Efter den i Juli 1914 stedfundne Tælling fandtes 15.15 Milioner Høns foruden andet Fjerkræ, et Antal, der nu er blevet betydelig reduceret, og føjes hertil, at Fjerkræet tilmed mange Steder, hvad der maa betegnes som det mest uøkonomiske af alt, fodres knapt, er det ikke saa underligt, at Ægproduktionen ikke nær er oppe paa det Kvantum som forrige Aar ved samme Tid. Er denne Nedslagtning, hvad man dog bør være berettiget til at vente, gaaet ud over de her i Landet hidindtil i stor Mængde forekommende gamle og tilmed ofte smaa Høns, er der næppe sket nogen stor Skade herved, da det jo er en kendt Sag, at Brugshønsene aldrig maa blive over $2\frac{1}{2}$ Aar, idet

Lægningen derefter aftager stærkt fra Aar til Aar, saa Nettoudbyttet endog helt kan udeblive. Selv om det i Øjeblikket kan være kedeligt nok, at vor Ægeksport, hvad det synes at tyde paa, vil komme til at udvise Nedgang, vil Antallet af Høns og dermed Ægproduktionen, naar der er Udsigt til, at normale Forhold igen vil indtræffe, hurtigt kunne bringes op igen.

Ser vi hen til Forholdene i Udlandet, da vil der utvivlsomt, naar fredelige Tider igen indtræffer for de krigsførende Lande, og vi forbliver uberørte af Krigen, staa gode Afsætningsmuligheder aabne for vore Fjerkræprodukter, selv om Købeevnen maaske ikke straks bliver fuldt saa god som tidligere for et saa dyrt Fødemiddel, som Æg (og da særlig Vinteræg) er. I de Egne af Belgien, som fra gammel Tid har været verdenskendte for deres fine fedede Fjerkræ, de saakaldte »Brüsseler Poularder«, for deres Vinterkyllinger (betegnet »Poulet de Lait«) og tidlige, slagtefærdige Ællinger, har store Slag været ud-kæmpet; en stor Procentdel af Frankrigs ca. 80 Mill. Stkr. Fjerkræ findes i de af Tyskerne besatte Egne af Landet og er sikkert blevet ødelagt; og fra England berettes der om, at Fjerkræbesætningerne, grundet paa de høje Foderpriser, er blevne betydelig indskrænkede. Ogsaa i Tyskland, hvor der findes over 65 Mill. Stkr. Fjerkræ, er der sikkert hulet godt ud med Hensyn til Antallet, særlig efter at der er beordret, at der nu kun maa holdes en halv Snes Høns paa Gaardene; og hvad er der ikke ødelagt af Fjerkræ i Østrig-Ungarns rige Fjerkrædistrikter, for ikke at tale om Ruslands, der har været gennemstrejft af Fjenden. I sidstnævnte Land maa yderligere store Værdier gaa tabt ved, at Landbrugsprodukter og deriblandt Æg stadig hobes op uden at kunne eksporteres til Udlandet. Som det fremgaar heraf, har Fjerkræavlen i de nævnte Lande faaet et stort Knæk, saa flere af disse vil antagelig nok i de kommende Tider fordre store Tilførsler af Fjerkræprodukter, som næppe vil kunne leveres fra Kolonierne, hvis Byer er i stadig Vækst og som Følge

deraf kræver et tiltagende Forbrug af Æg og Fjerkræ. Saaledes er Forholdet i alt Fald for de engelske Koloniers Vedkommende, og da i Særdeleshed for Kanadas.

Selv under de nuværende Forhold synes der saaledes for os at være god Grund til at skænke Fjerkræholdet fornøden Opmærksomhed, saa meget mere som det meget vel kan lønne sig at holde de unge Høns, som det gælder om at faa passet og plejet godt samt fodret billigt, men fremfor alt i k k e knapt. I Blødfoderet kan der saaledes bl. a. med Fordel anvendes forskellige Affaldsstoffer, som Brød-, kogt Fiske- og Kødaaffald, ligesom der er særlig Anledning til at henlede Opmærksomheden paa Kød- og Benmel, som er ret billigt, men som naturligvis maa anvendes med Maade, Mask, Kløver-, Lucerne- eller Brændenældehakkelse, kogte Roer, Gulerødder, Kartoffelskræller og finthakkede Kaalblade. Til billig Fodring hører ogsaa Anvendelsen af fintskaaret, saftigt, skørt Grønt, som f. Eks. Løvetandsblade og Agerkaal. Holder de høje Foderstofpriser sig til Efteraaret, maa det anbefales Fjerkræholderne at bjerger Bog, Agern og Kastanier, der efter at være skoldede, saa at Garvesyren kan trænge ud, tørres og males til Mel, som kan tilsættes Blødfoderet.

Sluttelig skal endnu tilføjes, at det gælder om at faa Kyllingerne, der bør stamme fra kontrollerede rigtlæggende Besætninger, rettidig tillagte samt passede og plejede godt. Da det tyder paa, at Priserne paa Slagtekyllinger vil blive højere, og ligesaa Ægpriserne, vil et større Kyllingetillæg sikkert kunne lønne sig. De slagtefærdige Hanekyllinger bør da snarest udskydes sammen med de daarlige Hønekyllinger. Da det først og fremmest kommer an paa, at den enkelte Fjerkræholder kan opnaa et virkelig reelt Overskud af sit Fjerkræhold, maa Løsenet stadig være: »Hold kun gode fra rigtydende Forældre stammende Høns«, thi Maalet er jo ikke at have en stor Ægproduktion og Ægudførsel, saafremt der skal et uforholdsmæssig stort Antal Høns til at producere Æggene.

W. A. Kock.

Mindre Meddelelser.

Planer om Oprettelsen af en Landboskole og en mindre Forsøgsstation paa Færøerne. Der blev i Aaret 1908 i Henhold til Lov af 13. Marts 1908 nedsat en Kommission »til Fremsættelse af Forslag til Ændringer i den færøske Landbolovgivning«. I 1911 afgav Kommissionen en udførlig Betænkning, der bl. a. indeholder Forslag om Oprettelsen af en Landbrugs-skole og en Forsøgsstation paa Færøerne. I Begyndelsen af 1914 rettede Færøernes Landboforening en Henstilling til Justitsministeriet om disse Forslags videre Fremme, og efter at denne Henstilling af Amtmanden var forelagt Lagtinget, overdrog dette til Landboforeningen at fremskaffe Tilbud og fremsætte Forslag om Udvalg af de til de nævnte Formaals Fremme bedst egnede Steder paa Færøerne. Landboforeningen er for nogen Tid siden gaaet i Gang med Forarbejderne til de to Landbrugsinstitutioners Oprettelse, og det vil da forhaabentlig ikke vare alt for længe, før Midlerne vil blive stillet til Raadighed, saaledes at de kan komme til at virke til Gavn for Øernes Landbrug.

Landbokommissionens Forslag vedrørende Landboskolen gaar i Hovedtrækkene ud paa følgende: Skolen skal undervise i Landbrug og Husgerning. Undervisningen ledes af en Bestyrer og en Bestyrerinde. Skolen skal kunne optage mindst 10 Elever, der som Regel skal have fyldt 17 Aar. Det almindelige Kursus varer fra 1. November til 31. Marts, Fortsættelseskursus'et fra 1. April til 15. Oktober. Undervisningen er hovedsagelig praktisk og omfatter i det almindelige Kursus' Landbrugsafdeling: A. Praktiske Øvelser i: 1. Kuiturarbejder, 2. Staldtjeneste og Kørsel, 3. Kvægets og Mælkens Behandling, 4. Faarenes Røgt og Havgens Behandling, 5. Haandværksarbejder, 6. Arbejdsledelse og 7. Dagbogsføring og Regnskabsføring. B. Teoretiske Fag i kort Omrids: 8. Jordbrugslære, 9. Husdyrlære og 10. Driftsberegninger og Driftslære. For Fortsættelseskursus'et vil Undervisningen foruden de for Vinterkursus'et anførte Fag endvidere

omfatte: C. Praktiske Øvelser i: 11. Foraarsarbejder, 12. Kulturplanternes, særlig Rodfrugternes Behandling i Væksttiden, 13. Havearbejder, 14. Andre almindelige Landbrugsarbejder og 15. Indhøstningsarbejder. D. Teoretiske Fag: 16. Landmaaling og Nivellering (med praktiske Øvelser), 17. Tegning og 18. Plantelære.

I Vinterhalvaaret meddeles den teoretiske Undervisning i mindst 150 Timer for Landbrugs eleverne, i Sommerhalvaaret foregaar den kun, naar de nødvendige Landbrugsarbejder ikke hindres derved. Offentlig Afgangsprøve finder ikke Sted, derimod faar Eleverne ved Afgangen et Vidnesbyrd om deres Duelighed og Forhold ved Skolen.

Betænkningen vedrørende Forsøgsstationen gaar i Hovedtrækkene ud paa, at der foruden de Forsøg, som har særlig Interesse for det færøske Landbrug, tillige efter Forslag (eller med Godkendelse) af Statens Planteavlsudvalg foretages saadanne Forsøg, som kan tjene til Løsning af almene plante-fysiologiske Spørgsmaal. De første Forsøg foreslaas at skulle omfatte: I. Stationære Plantekulturforsøg, nemlig: a. Arts-, Varietets- og Stammeforsøg, b. Saatids-, Udtyndings- og Afstandsforsøg samt Avlsstedsforsøg, c. Forsøg med Grøntfoderblandinger og d. med Blandinger af Græsmarksplanter, e. Iagttagelsesprøver, f. Frøavl og Forædling samt g. Gødningsforsøg. II. Lokale Forsøg paa Steder med særlig afvigende Jordbundsforhold og hvor Dyrkningen af en bestemt Planteart har særlig stor Betydning. — Kommissionen fremhæver endvidere Ønskeligheden af, at »Nydyrkningsforsøg« og »Havebrugsforsøg« bliver knyttede til Forsøgsstationen.

Forsøgene foreslaas henlagte under et Planteavlsudvalg paa 3 Medlemmer; Forsøgslederen bør ansættes af Justitsministeriet efter Indstilling af Planteavlsudvalget.

M. S. Holm.

Den 21. April døde, 61 Aar gammel, Ejeren af Madebjerggaard paa Samsø, Gaardejer *Mikkel Søren Holm*. Han var ved sin Død ubestridt den mest bekendte Landmand paa Samsø, den der i de sidste 25 Aar var gaaet i Spidsen for de landøkonomiske Fremskridt paa sin Fødeø, den der ved det Eksempel til Efterfølgelse, han gav som prak-

tisk Landmand, sit Initiativ og sin Energi mægtigst havde bibraget til Fremgang paa Øen.

Holm drev efter stedkendte Folks Udsagn sit store Bondebrug fortrinligt. Han havde et skarpt Blik for, hvad der betalte sig, og mange var de, der paa Madebjerggaard hentede nyttige Impulser, saaledes de unge Landmænd, der som hans Elever nød godt af hans praktiske Erfaring og lærte at skatte den Glæde, der følger med at udføre det jævne, daglige Arbejde flittigt og pligtopfyldende. Som Formand for Samsø Landboforening i 29 Aar gennemførte *Holm* en Række gavnlige Foranstaltninger, blandt hvilke særlig maa nævnes de 3-aarige Konkurrencer mellem hele Markbrug.

Ogsaa udenfor Samsø har *Holm* gjort en dygtig Indsats i dansk Landbrug. I de jyske Landboforeninger

var han en meget søgt Foredragsholder, der paa en saare indtrængende Maade agiterede for rationel Kartoffelavl, Ukrudtets Bekæmpelse, Lucernedyrkning, den stærke Gødskning m. m., og paa de jyske Delegeretmøder var han en af de Mænd, der i størst Grad havde Forsamlingens Øre, thi han talte kraftigt og indtrængende om de Emner, der laa ham paa Sinde, og han vovede sig ikke længere ud i Debatten, end han altid havde fast Bund under sig i sin solide Erfaring. Han var Medlem af den jyske Fællesforenings Bestyrelse og en meget virksom Formand for dens Maskinudvalg. Det var som saadan han i Fjor valgtes til De samvirkende danske Landboforeningers Repræsentant i Statens Redskabsudvalg.

I Aarenes Løb har der været betroet *Holm* forskellige betydningsfulde Tillidshverv. Han var saaledes Medlem af Landbokommissionen af 1894 og af Kommissionen af 1906 vedrørende Ulykkesforsikring i Landbrug, Skovbrug og Havebrug, Vurderingsmand ved Ansættelse af Ejendomsskyld, Medlem af Holbæk Amtraad 1904—10 o. s. v.

De, der kendte *Holm* nærmere, skildrer ham som en temperamentsfuld Natur, en frisk og frejdig Mand med aaben Sans for Livets ideale Sider.

Danmarks — specielt Landbrugets — Gæld til Udlandet.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 17. Marts 1915 af Kreditforeningsdirektør *M. P. Blem.*

Samfundet bør, lige saavel som en Privatmand, have Rede paa, hvad det ejer, og hvad det skylder, eller med andre Ord have Oversigt over sin Status; men det er ikke tilstrækkeligt blot at kende sin Status, man maa ogsaa vide, hvorledes de enkelte Grene af Bedriften stiller sig. Og naar jeg har følt Lyst til at anstille en Under-søgelse af en bestemt Post indenfor vort Samfunds Regnskab, vil det sikkert ikke findes unaturligt, at jeg har valgt Spørgsmaalet om Danmarks — særlig dets Landbrugs — Gæld til Udlandet. — Jeg har navnlig følt mig tilskyndet dertil ved et Spørgsmaal, som ikke saa sjældent bliver stillet til mig, især siden Udbrudet af den nu herskende, frygtelige Krig, det nemlig: Tør vi under de nuværende Forhold købe Kreditforeningsobligationer, eller risikerer vi ikke Tab paa dem, vi allerede ejer? Der tales jo nemlig saa tidt om, at Udlandet og navnlig Tyskland har opkøbt saa mange danske Kreditforeningsobligationer, og hvis det er Tilfældet, kan det saa ikke tænkes, at Tyskerne — om Krigen skulde vare længe, og de af den Grund kommer til at trænge til Penge — vilde kaste deres danske Værdipapirer, særlig vore letsælgelige Kreditforeningsobligationer, paa vort Marked og derved bevirke en Nedgang i Kursen til Skade for vort Pengemarked? —

Forskellige Beregninger.

Ja, det er rigtigt nok! Man har tidt set offentlige Udtalelser om, at vore Kreditforeningsobligationer i massevis gik til Udlandet, og der er anført de mest forskellige Tal for, hvor store Beløb af dem, der cirkulerer i de andre Lande. Jeg skal tillade mig at citere enkelte af disse. — I »*Danmarks Statistik*« af *Jens Warming* (Udgave 1913, Side 454) hedder det f. Eks., at ifølge de forskellige Kreditforeningers Regnskaber i 1911—12 var den samlede Restgæld 1645 Mill. Kr. Deraf faldt 800 à 900 Mill. Kr. paa Landdistrikterne, men paa egentlige Landejendomme paa over $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn næppe mere end 700 Mill. Kr. Og der tilføjes: »Kreditforeningsobligationer købes ogsaa i høj Grad af udenlandske, navnlig tyske, Kapitalister; i 1912 var der saaledes for 300 à 400 Mill. Kr. Kreditforeningsobligationer o. l. i Udlandet.«

Man ser her angivet et ret variabelt Tal og faar endda ingen Oplysning om, hvor stort et Beløb, der gaar paa de to smaa Bogstaver »o. l.«.

Den 18. Oktober 1912 holdt Finansminister *Neergaard* en Tale i Folketinget (Folketingstidende Sp. 440—41), hvori han gav Oplysning om Kreditforenings- og andre Obligationer og Aktier i danske Selskaber, der var paa udenlandske Hænder. Han opstillede her følgende Skala:

I 1907 udgjorde disse.....	288	Mill. Kr.,		
i 1910 — —	385	— —	og	
i 1912 — —	411	— —		

»Store nordiske Telegrafelskab«s var ikke medregnet heri, da det i en ganske overvejende Grad baade ejes af Udlændinge og dets Kapitalgenstande er beliggende i Udlandet; derimod er »Østasiatisk Kompagni« medtaget i de ovennævnte Tal. Hvilke andre Aktieselskaber, der er indbefattet i denne Beregning, nævnede Taleren ikke; kun udtalte han, at Skibenes og de faste Ejendommers Prioriteter til Udlandet var holdt udenfor og beregnet for sig.

Men heller ikke her faar man specificeret Kreditforeningernes Gæld til Udlandet.

Af andre Angivelser skal jeg anføre, at Sagfører *Bertelsen*, Høng, i Bladet »*Tiden*« (Nr. 43, 1914) skrev, »... at det gamle Venstres forældede Reformprogram i Jordspørgsmaalet har gjort vort Land til Verdens mest forgældede og ført vort Landbrug ud i et økonomisk Uføre, som aftvinger hvert Kirkesogn ca. 40,000 Kr.s Rentebyrde aarligt, væsentlig til udenlandske Kreditorer«.

Fremdeles skriver Folketingsmand, Dr. phil. C. N. *Starcke* i sin Bog »*Jordskyld*«, der udkom i December 1914 (Side 169): »Af vor Prioritetsgæld, som indbefattet Arvefæsteafgifter o. desl. i 1909 udgjorde 3293 Mill. Kr., var kun 450 Mill. Kr. i Kreditforeningsobligationer og Hypoteker paa udenlandsk Haand.«

Og endelig anslaas i en Pjece, der ligeledes udkom i December 1914: »*Vore Kreditforeninger i Krig og Fred*« af Sagfører *Sejr Brikso*, de i Udlandet cirkulerende danske Kreditforeningsobligationer til ca. 66 pCt. af samtlige vore cirkulerende Obligationer. Han skriver (Side 38): »Ved disse Foranstaltninger (d.v.s. Indførelsen af danske Kreditforeningsobligationer paa udenlandske Børser) er det efterhaanden lykkedes at pantsætte dansk Jord til udenlandsk Kapital i stor Stil. Af de i Omløb værende ca. halvanden Milliard danske Kreditforeningsobligationer regnes den ene Milliard at være paa udenlandske Hænder.« Og videre: »Og endelig oprettede man i 1906' »Hypotekbanken«, der under Statens Auspicier sætter Eksporten i System og nu har solgt henved 50 Mill. Kr. Kreditforeningsobligationer.« Og han fortsætter: »Der er imidlertid mange, der er betænkelige ved denne Pantsætning af Danmark til Udlandet som i salig Christoffer den andens Dage.«

*Vor udenlandske Gæld efter Kreditforeningernes
egne Beregninger.*

For at faa rigtig Besked paa, hvordan det hænger sammen med disse højst uensartede Angivelser af vore Kreditforeningers Gæld til Udlandet, har jeg anmodet alle vore forskellige Kreditforeningers Direktioner om hver især at meddele mig, hvor stort et Beløb af den af dem ledede Kreditforenings cirkulerende Kasseobligationer de paaregnede, der var paa udenlandske Hænder. Og med største Imødekommenhed har jeg modtaget Svar fra dem alle.

Af disse Svar fremgaar det, at Landets 12 Kreditforeninger samt »Kreditkassen for Husejere i Kjøbenhavn« og Kommunekreditforeningen tilsammen har for 1802,712 Mill. Kr. cirkulerende Kasseobligationer; vore 9 Hypotekforeninger har 119,240 Mill. Kr. og Landmandsbankens Hypotekafdeling 19,848 Mill. Kr., ialt ca. 1942 Mill. Kr. Heraf er højst 249 Mill. Kr. eller ca. 13 pCt. solgte til Udlandet! —

Endvidere har Kongeriget Danmarks Hypotekbank opkøbt 33,297 Mill. Kr. af vore Kreditforeningsobligationer for Penge, som nævnte Hypotekbank har laant i Paris; men disse Obligationer cirkulerer ikke i Udlandet. Medregner man imidlertid disse, bliver vore Kreditforeningers Gæld — direkte og indirekte — til Udlandet ca. 283 Mill. Kr. eller 14,6 pCt. af samtlige cirkulerende Kasseobligationer. Heraf falder ca. 216 Mill. Kr. af de 249 Mill. Kr. og 17 Mill. Kr. af Hypotekbankens 33,3 Mill. Kr. — ialt 233 Mill. Kr. af 283 Mill. Kr. — paa Landdistrikterne. Rentebyrden heraf bliver med en Gennemsnitsrente af 4 pCt. = 9,400,000 Kr. aarlig eller — da vi har 1740 Kirkesogne — ca. 5400 Kr. for hvert Kirkesogn i Danmark!

Vort Landbrugs Gæld til Udlandet er jo nemlig saa godt som udelukkende gaaet igennem Kreditforeningerne samt Landmandsbankens Hypotekafdeling. Fremmede

Livsforsikringsselskabers Udlaan i Danmark mod Prioriteter i faste Ejendomme er kun ca. 4 Mill. Kr., hvoraf intet i egentlige Landejendomme.

Jeg har her udarbejdet en Tabel med Angivelse af de enkelte Kreditforeningers og Hypotekforeningers Pant, Gældens Hovedstol, Restgæld, Reservefond, Kasseobligationer solgte til Hypotekbanken og Kasseobligationer solgte til Udlandet.

Uddrag af Kredit- og Hypotekforeningernes Status i 1914.

Efter disse Foreningers sidste Aarsregnskaber, alle daterede den 31. Marts 1914 undtagen den vest- og sønderjyske samt Københavns Kreditforening og Landmandsbankens Hypotekafdeling, som er daterede den 31. December 1913.

Navne i Rækkefølge efter Alder samt Datum for Statuternes Stadfæstelse	Laanenes Tal	Panteobligationernes Hovedstol Kr.	Panteobligationernes samlede Restbeløb Kr.	Reservefondenes samlede Beløb Kr.	Kasseobligationer, solgte til Hypotekbanken Kr.	Kasseobligationer, solgte til Udlandet Mill.Kr.
Kreditforeningen af jyd- ske Landejendomsbe- siddere, ¹ / ₁₂ 1851 ...	44,208	426,482,100	402,956,000	17,414,454	8,459,300	90 à 100,00
Ostifternes Kreditfor- ening, ⁹ / ₁₂ 1851	40,130	532,108,700	481,386,545	15,784,385	6,692,400	9,28
Kreditforen. af Købstad- grundejere i Jylland, ¹⁰ / ₁₁ 1852	21	87,600	15,474	344	—	0,00
Kreditforen. af Grund- ejere i Fyns Stift, ²⁰ / ₃ 1860	6,546	48,591,300	44,984,786	1,260,849	419,000	0,20
Den vest- og sønder- jyske Kreditforen., ¹⁵ / ₁₂ 1860	17,859	156,313,700	145,999,209	8,125,061	1,057,000	8,00
Kreditkassen for Land- ejendomme i Østif- terne, ¹² / ₆ 1866	12,302	150,450,800	141,006,891	3,796,852	68,000	0,20
Ny jydsk Købstad- kreditforen., ⁸ / ₃ 1871	12,218	121,823,500	114,080,674	6,487,833	3,164,500	0,15
Kreditforen. af Ejere af mindre Ejendomme paa Landet i Østif- terne, ²⁰ / ₇ 1880	29,174	44,123,330	39,417,105	1,943,915	—	21,0
Overføres...	162,458	1479,981,030	1369,846,684	54,813,693	19,860,200	138,83

Navne i Rækkefølge efter Alder samt Da- tum for Statuternes Stadfæstelse	Laane- nes Tal	Panteobliga- tionernes Hovedstol Kr.	Panteobliga- tionernes samlede Restbeløb Kr.	Reserve- fondenes samlede Beløb Kr.	Kasseobli- gationer, solgte til Hypotek- banken Kr.	Kasseobli- gationer, solgte til Udlandet Mill. Kr.
Overført...	162,458	1479,981,030	1369,846,684	54,813,693	19,860,200	138,83
Kreditforen. af Ejere af mindre Ejendomme paa Landet i Jylland, ⁹ / ₈ 1880.....	77,316	137,764,300	125,291,804	5,579,270	—	81,13
Kreditforen. af Grund- ejere i Kbhvn. og Om- egn, ¹⁹ / ₅ 1882	2,896	156,570,400	146,173,790	6,859,907	5,558,600	23,00
Kreditforen. af Grund- ejere paa Landet i Jyl- land, ²⁰ / ₇ 1893.....	5,664	34,635,200	32,047,792	1,594,603	2,312,700	0,00
Kreditforen. for indu- strielle Ejendomme, ²⁰ / ₄ 1898	583	9,225,900	8,832,354	884,511	—	0,04
Kreditkassen for Hus- ejere i København, Fundats ¹ / ₃ 1797 ...	1,752	105,275,287	98,246,800	6,403,449	5,126,600	1.50
Landmandsbankens Hypotekafdeling, Lov af ²⁵ / ₃ 1872	1,455	42,180,000	19,848,218	1,128,186	—	11,0
	252,124	1965,632,117	1800,287,442	77,263,619	32,858,100	248,60

Uddrag af Hypotekforeningernes Status 1913—14;

disse Foreninger udsteder ogsaa Kasseobligationer, som Regel mod sekundære Prioriteter.

	Antal Laan	Hovedstols- Laan Kr.	Panteobliga- tionernes samlede Restbeløb Kr.	Reserve- fond Kr.	Solgt til Hypotek- banken Kr.	Solgt til Ud- landet Kr.
De 6 forskellige Hypo- tekforeninger for By- ejendomme.....	13,259	106,102,900	98,054,312	4,040,054	—	0.00
De 3 forskellige Hypo- tekforeninger f. Land- ejendomme.....	12,863	22,756,500	21,287,223	1,107,277	—	0.00
	26,122	128,859,400	119,341,535	5,147,331	—	0.00

Samtlige ovennævnte Pengeinstitutters Laan mod primære eller sekundære Prioriteter i faste Ejendomme har tilsammen 278,246 Laan
 Panteobligationernes Hovedstol er..... 2,094,491,517 Kr.
 Panteobligationernes Restbeløb..... 1,919,628,977 —
 Disse Pengeinstitutters samlede Reservefond 82,410,950 —
 Kasseobligationer, solgt til Kongeriget Danmarks

Hypotekbank 32,858,100 —
 Kasseobligationer, solgt til Udlandet ca. 248,600,000 —

Af disse 248,6 Mill. Kr. er solgt:

til Tyskland.....	for ca. 213	Mill. Kr.
— England	— - 25	— —
— Norge	— - 6	— —
— Sverrig	— - 0,6	— —
— andre Lande	— - 4,0	— —

Tilsammen... for ca. 248,6 Mill. Kr.

Endvidere har Kreditforeningen for Kommuner i Danmark udstedt 705 Laan (Regnskab af ³¹/₁₂ 1913), med Hovedstol 25,610,400 Kr., Restgæld 22,273,409 Kr. og Reservefond 210,206 Kr. Af disse Obligationer er solgt til Hypotekbanken for 439.000 Kr. og til Udlandet for 500,000 Kr.

Denne Forenings Udlaan saavelsom Landmandsbankens Hypotekafdelings Kommune-Udlaan vil jeg henføre under Kommunernes Gæld tilsidst.

Foranstaaende Oversigt er bygget paa Kreditforeningernes og Hypotekforeningernes Regnskaber samt deres Beregninger over, hvad der er i Udlandet, og den stemmer med de Indberetninger fra Bankerne og Veksellerere til Statistisk Departement i 1912; naar man fradrager ca. 151 Mill. Kr., der, efter de Oplysninger, jeg ad privat Vej har indhentet, falder paa danske Aktieselskaber, saa stemmer disse fra forskellige Sider anførte Beregninger saa godt med hinanden — idet Bankerne opgiver 260 Mill. Kr. og Kreditforeningerne 249 Mill. Kr. solgte til Udlandet —, at Forskellen kun er ca. 4 pCt.; og siden 1912, da Stempel-skatten i Tyskland forhøjedes fra 1 til 2 pCt., er der ikke solgt nævneværdige Beløb til Tyskland; der er tværtimod kommet en Del tilbage igen. — Det er ganske vist ikke saa nemt nøjagtigt at udregne, hvor store Beløb der findes

i Udlandet, men det kan dog gøres paa Grundlag af Rentebetalingen til Udlandet og Bøgerne for noterede Kasseobligationer.

Østifternes Kreditforenings Obligationssalg til Tyskland.

Til 11. Juni Termin 1905 aabnede Østifternes Kreditforening en ny Serie — den 9. — med dansk, tysk og fransk Tekst paa Kasseobligationerne, og først nu begyndte det egentlige Salg til Tyskland. — Indtil da var der af de ældre Serier kun noteret ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. cirkulerende Kasseobligationer i Tyskland. Men nu afsluttedes en Kontrakt gennem Handelsbanken med Dresdner Bank om Notering af den 9. Series Kasseobligationer paa tyske Børser og om Udbetaling af Renter og udtrukne Kasseobligationer gennem nævnte Bank med Filialer. Disse Kasseobligationers Normalkurs er udregnet til: 100 Rm. = 88,889 Kr., men Udbetaling i tysk Mønt ved Dresdner Bank skal beregnes efter »a vista« Kursen paa Københavns Børs for Rm. 4 Dage før Forfaldsdagen.

Efter vore Beregninger har Østifternes Kreditforening for ca. 7 Mill. Kr. Kasseobligationer i Tyskland. Men naar a vista Kursen paa Rm. har været særlig høj paa Københavns Børs, som f. Eks. i December Termin 1907, da den var 89,50, og der kunde tjenes 68 Øre pr. 100 Kr. ved at sende Kupons herfra til Indløsning med tysk Mønt i Tyskland, saa er der indsendt Kupons svarende til over 9 Mill. Kr.; eller i Juni Termin 1913, da der kunde tjenes 41 Øre pr. 100 Kr., blev der indløst Kupons for ca. 7 Mill. Kr. af 9. Serie. Men i 1911 og 12, da a vista Kursen var 88,95 (Normalkursen er 88,889), indløstes kun Kupons svarende til 5,9 Mill. Kr. — Af 10. Serie, hvis Kasseobligationer ikke er noterede paa tyske Børser, synes der ikke at være solgt nævneværdige

Beløb, skønt 10. Series Kupons og Kasseobligationer og-saa kan indløses af Dresdner Bank i tysk Mønt.

Vi kan altsaa kun konstatere, at der er ca. 6,4 Mill. Kr. af vore Kasseobligationer i Tyskland — hvilket jeg vil afrunde opad til 7 Mill. Kr. Men saa er der godt 2 Mill. Kr. i Norge og Sverige og nogle mindre Beløb, ialt ca. 200,000 Kr., i andre Lande.

Som det kan ses af førnævnte Oversigt, er det navnlig de tvende Husmandskreditforeninger, der har eksporteret deres statsgaranterede Kasseobligationer til Udlandet, nemlig 102,13 Mill. Kr. af 164,6 Mill. Kr. eller ca. 62 pCt.; deraf er solgt til England 24 Mill. Kr. og til Tyskland 78 Mill. Kr. Endvidere har Kreditforeningen af jyske Landejendomsbesiddere, som allerede i 1880 fik sine Obligationer noterede paa Hamborgs Børs og i 1895 paa Berlins Børs, solgt 90—100 Mill. Kr. af deres 403 Mill. Kr. til Udlandet. — Af de jyske Kreditforeningers samlede Obligationsbeløb, ca. 820,5 Mill. Kr., er der til Udlandet solgt 180 à 190 Mill. Kr., medens der af Kreditforeningerne i København og paa Øerne (Fyen) med en Restgæld paa ca. 980 Mill. Kr. kun er solgt 58 Mill. Kr. — foruden hvad der er solgt til Hypotekbanken, hvilket andrager 17,866 Mill. Kr. for Øerne og 14,993 Mill. Kr. for Jylland.

Prioritetsgælden i Danmark 1. Juli 1909.

Herom har Statistisk Departement givet en Oversigt, dels i Tabelværk (5. R. Lit. E Nr. 9) og uddragsvis i Statistisk Aarbog 1914. Deraf fremgaar følgende Tal:

Hele Landets samlede Panteværdis	6.939,1	Mill. Kr.
Pantegelden ialt (incl. Arvefesteafgift)	3.292,7	— —
1) Deraf var:		
Københavns Panteværdis	1.726,8	— —
Købstædernes —	1.039,2	— —
Tilsammen Panteværdis	2.766,0	Mill. Kr.

Københavns Gæld	1.005,0	Mill. Kr.	
Købstædernes —	509,7	—	—
Tilsammen Gæld.....	1.514,7	Mill. Kr.	
2) Landdistrikternes Panteværdi (af 169,469 Ejendomme)	3.309,862	Mill. Kr.	
Landdistrikternes Gæld (paa 363,082 Td. Hartkorn)	1.417,006	—	—
Panteværdien for faste Ejendomme	2.621,150	—	—
— - Besætning og Inventar.....	688,706	—	—
Arvefæsteafgifterne er opført med.....	59,000	—	—
baade som Værdi og som Gæld, kapitaliseret med Faktor 25.			
Under Landdistrikternes Ejendomme uden Hartkorn findes endvidere: Skove, Stats- og kommunale samt industrielle Ejendomme, Landbrug med under 1 Td. Hartkorn, Havebrug, ubebyggede Lodder, Behoelses- og andre Ejendomme til Værdi	827,423	—	—
hvoraf Besætning og Inventar	70,454	—	—
Gælden paa disse Ejendomme andrager	358,627	—	—

Salgsværdi og Skyldværdi.

Altsaa er de egentlige Landejendommers Skyldværdi 2621,156 Mill. Kr. eller 7220 Kr. pr. Td. Hartkorn af 363,082 Tdr. (der er ialt 376,000 Tdr. Hartkorn). Besættningernes og Inventarets Værdi er 688,706 Mill. Kr. eller 1897 Kr. pr. Td. Hartkorn. Tilsammen 9117 Kr.s Værdi pr. Td. Hartkorn efter Skyldværdi. Men efter Salgspriserne var, ifølge Danmarks Statistik for 1909, 1 Td. Gaardhartkorn solgt for 6588 Kr., Besætning og Inventar for 1962 Kr., eller tilsammen for 8550 Kr.

Skyldværdien er altsaa i 1909 567 Kr. højere pr. Td. Hartkorn end Salgsværdien, og den største Forskel ligger hos fast Ejendom (Jord og Bygninger) med 632 Kr. højere Værdi, medens Besætning og Inventar er 65 Kr. lavere i Værdi. Hvis man nu udligner Husmandshartkornets Merværdi pr. Td. af dettes 36,000 Tdr. fra $\frac{1}{4}$ til 1 Td. paa det samlede Hartkorn, saa reduceres Merværdien fra 632 til 272 Kr. pr. Td. Hartkorn, og Besættings og

Inventars Værdi forhøjes fra 65 til 111 Kr. Altsaa reduceres Forskellen til 161 Kr. højere Skyldværdi pr. Td. Hartkorn end Salgsværdi. Disse Tal beviser egentlig, at Skyldværdien i 1909 gennemgaaende var lidt højere (ca. 2 pCt.) end Salgsværdien for danske Landejendomme!

Ved Sammenligning i Østifternes Kreditforening mellem Salgsværdi og Skyldværdi for Landejendomme, ved hvilken vi har lagt 25 pCt. til den faste Ejendoms Skyldværdi for Besætning og Inventar, har vi belaaet Landejendomme efter Skyldværdi med 58,3 pCt. og efter Købesummernes Gennemsnitstal for 1909—13 med 58,4 pCt.; men da Købesummerne i disse Aar steg, er jo Gennemsnittet af disse noget højere end i 1909.

Værdiforskydning i Beregningen fra 1912 til 1913.

Ifølge Statistiske Aarbøger var Prisen paa Landejendomme pr. Td. Hartkorn, fra og med 1 Td. og derover:

	Pris uden Besætning og Inventar	Pris for Besætning og Inventar	Pris tilsammen
1909	6.588 Kr.	1.962 Kr.	8.550 Kr.
1910	6.578 —	2.075 —	8.653 —
1911	6.858 —	2.133 —	8.991 —
1912	7.195 —	2.531 —	9.716 —
1913	8.312 —	2.066 —	10.378 —

Men at Ejendomspriserne fra 1912 til 1913 paa fast Ejendom (Jord og Bygninger) er gaaet op med 15,7 pCt., medens Løsøre (Besætning og Inventar) er gaaet ned med 22 pCt., trænger jo til en Forklaring. Og den finder man i »Statistiske Efterretninger« af 4. December 1914, Side 92. Det er Stempelloyen af 1911, der er Skyld heri.

Før 1913 indeholdt Skøderne paa Landejendomme altid en Sondring mellem Købesummen for fast Ejendom og for Løsøre for Stempelberegningens Skyld; men siden denne Lovs Ikrafttræden 1913, da Stempelafgiften for fast Ejendom betales med 1 pCt. af Ejendomsskyldværdien for fast Ejendom, plejer man ikke at udregne, hvad Løsørets Værdi andrager. Statistisk Departement har

imidlertid, siden denne Lov traadte i Kraft, indhentet »en skønsmæssig Erklæring fra Vurderingsraadet i den Skyldkreds, hvori Ejendommen er beliggende, angaaende Værdien af det i Handelen medfulgte Løsøre«. Om denne nye Beregningsmaade er bedre end den gamle, faar staa hen; kun vil jeg bemærke, at Pengeinstitutterne er mere tilfreds med, at Værdien for fast Ejendom er højere og for Løsøre lavere end før beregnet, thi det forhøjer jo Pantesikkerheden.

Da denne Gældsstatistik stammer fra 1909, er der jo sket en betydelig Forandring siden den Tid. Værdien er gaaet op med 1828 Kr. pr. Td. Hartkorn for Gaardhartkornet og 2110 Kr. for Husmandshartkornet, hvilket svarer til et Beløb af 677 Mill. Kr. eller 21,5 pCt. for Landbruget. Men Landbrugets Gæld blot til Kreditforeninger og Hypotekforeninger er samtidig steget med ca. 303,7 Mill. Kr. eller gaaet op fra 808,8 Mill. Kr. til 1112,5 Mill. Kr. Alene paa disse Pengeinstituter falder Gældsbyrden med 83 Kr. pr. Td. Hartkorn eller ca. 36,3 pCt., og det er jo 45 pCt. eller omtrent Halvdelen af Værdistigningen. Jeg antager dog, at ca. 20 pCt. deraf er Ombytning af ældre Gæld = ca. 60 Mill. Kr., saa det Beløb kan maaske veje noget op med de andre Pengeinstitutters Laan i Landejendomme paa den Tid. —

Jordværdi, Bygnings- samt Besætnings- og Inventars Værdi.

I Statistisk Aarvog for 1914 findes en interessant Oversigt over »Vurdering til Ejendomsskyld pr. 1. Juli 1909 af Landejendomme i Landdistrikterne«.

Heraf fremgaar det, at der er vurderet:

Ejendomme ialt	178.561	Stkr.
med Hartkorn	356.064	Tdr.
og Areal	5.930.597	Td. L.
Værdien for Jord og Bygninger var	2.501.462.000	Kr.
deraf var Bygningernes Assurancesum	1.377.474.000	Kr.
Besætningernes og Inventarets Værdi	688.706.000	Kr.

Paa Grundlag af disse Tal vil Jordens Værdi saavel
som Bygningernes Assuranceværdi

tilsammen andrage.....	422	Kr. pr. Td. L.
Jordens Værdi alene andrager	190	— —
Bygningernes Assuranceværdi	232	— —
Besætningernes og Inventarets Værdi	116	— —
Tilsammen Værdi....	538	Kr. pr. Td. L.

Der er jo ingen Tvivl om, at Bygningernes Assurancesum er meget høj, men alligevel — Jordværdien bliver den mindste i Forhold til Bygningernes, Besætningernes og Inventarets Værdi, navnlig for de mindre Landejendomme.

I et Foredrag, som jeg i Fjor holdt her i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab om »Landejendomspriser og Kreditforeningslaan«, fremførte jeg som Eksempel, at vi i Østifternes Kreditforening i 1913 havde givet Laan i 65 Nybyggerejendomme i Bornholms, Præstø, Sorø og Maribo Amter. Jorden var i de fleste Tilfælde købt af Udstykningsforeningerne til en billig Pris. Derefter var der opført nye Bygninger og anskaffet Besætning og Inventar. Jordens Pris andrager her gennemsnitlig ca. 40 pCt., Bygningernes Værdi ca. 44 pCt. og Besætningernes og Inventarets Værdi ca. 16 pCt. Gennemsnitsprisen kom paa 16,100 Kr. pr. Td. Hartkorn, og disse Ejendommes Jordareal var paa ca. $10\frac{1}{4}$ Td. Land gennemsnitlig hver.

Da vore Husmandsbrug paa $\frac{1}{4}$ —1 Td. Hartkorn ifølge Statistisk Aarbog i Aaret 1913 kom paa gennemsnitlig 15,902 Kr. pr. Td. Hartkorn, saa stemmer Priserne paa de nævnte 65 Nybyggerejendomme jo med Salgspriserne paa lignende Ejendomme i Danmark. —

Danmarks Nationalformue.

- 1) I Danmarks Statistik, 4. Bind, anslaa Falbe Hansen i Midten af Halvfjerdserne Nationalformuen til 5 Milliarder Kr.
- 2) I Skattekommissionens Beretning af 28. Marts 1900 anslaa Nationalformuen til..... 7 à $7\frac{1}{4}$ — . —

- 3) I 1908 har Finansminister Charles Bruun paa Grundlag af Beregning fra Statistisk Departement i en Tale i Folketinget anslaaet Nationalformuen til 10 Milliarder Kr.
- 4) I 1913 anslaar Finansminister Neergaard Nationalformuen til..... 12 — —

Men at Nationalformuen paa ca. 40 Aar er stegen fra 5 til 12 Milliarder Kroner eller ca. 175 Millioner om Aaret, det er jo en saa kolossal Fremgang, at man vanskelig kan fatte denne Beregning. Og selv om man nu ogsaa trækker den ene Milliard fra som Gæld til Udlandet m. m., saa bliver det endda 4000 Kr. pr. Individ eller 20,000 Kr. pr. Familie i Landet.

Men Nationalformuen omfatter jo alle Værdier, baade Flaaden og Fæstningen, militære og civile Værdier, af hvad Art og Navn nævnes kan, og Værdier, som kan svinge op og ned; men et Fingerpeg i Retning af den store Fremgang i Nationalvelstand i den sidste Menneskealder er disse Beregninger nu alligevel; Fremgangen er jo ca. 140 pCt.

Nationalindtægterne i Danmark.

Ifølge Danmarks Statistik, 4. Bind, og Statistiske Aarbøger er Indkomstskatterne i Aarene 1864—1914-15 for Skatteydere med en Indtægt af 800 Kr. og derover aarlig beregnede saaledes:

Gennemsnitlig:

I Aarene	Antal Skatteydere	pCt. af Befolkningen	Skatteydernes samlede Indkomst	Indtægt pr. Skatteyder	Indtægt pr. Individ af Befolkningen
1864.....	87,047	5,3 pCt.	160 Mill. Kr.	1956 Kr.	104 Kr.
1867.....	102,134	5,9 —	212 — —	2080 —	122 —
1870.....	111,422	6,2 —	222 — —	1972 —	124 —
1904/05..	306,937	12,3 —	664 — —	2164 —	266 —
1914/15..	430,014	15,6 —	910 — —	2116 —	330 —

Dersom man nu blot vil drage en Sammenligning fra 1870 til 1904—05 — Befolkningens Tilvækst ibereg-

net —, ser man en Stigning med ca. 176 pCt. af Skatteydernes Tal og ca. 200 pCt. af Skatteydernes Indkomster eller en Opgang fra 222 til 664 Mill. Kr. Og i de sidste 10 Aar stiger Skatteydernes Tal yderligere med 40 pCt.

Skatteydernes Indtægt er stegen fra 664 til 910 Mill. Kr. eller ca. 37 pCt. Ialt en Opgang fra 104 Kr. til 330 Kr. pr. Individ eller ca. 217 pCt. siden 1864.

Nationaludgifterne.

Desværre kan jeg ikke beregne disse ad statistisk Vej. Men der er næppe Tvivl om, at de ret godt har fulgt Skridt med de stigende Indtægter: Arbejdsløn, Skatter, Afgifter, Renter, Udgifter til Bolig, Føde og Klæder har jo været i uafbrudt Stigning. Samfundets Lefevod er sat op. Pengenes Værdi er sunket.

Skatternes Stigning kan ses af følgende Tabel: ved en Sammenligning med 1874 og 1911—12.

	Stats- skatterne	Kommune- skatterne	Tilsammen	pr. In- divid	pr. Familie
1874.	38,4 Mill. Kr.	16,4 Mill. Kr.	54,8 Mill. Kr.	29 Kr.	140 Kr.
1911/12 . .	95 — —	56 — —	151 — —	55 —	275 —

Forøgelsen er ca. 100 pCt. pr. Individ.

Og Skatterne er jo stegne yderligere siden 1911—12.

Sammenligner man vore Skatter med andre Landes, kan disse ses af følgende Tabel, der er hentet fra »Danmarks Statistik« af *Jens Warming* 1912 (Side 599):

1911	Statsskat Mill. Kr.	Kommuneskat Mill. Kr.	Tilsammen Mill. Kr.	Kr. pr. Individ	% af Natio- nalindtægt
Danmark . .	95	56	151	54	13
Norge	66	50	116	48	14
Sverige . . .	179	125	304	55	—
Finland . . .	51	23	74	25	15
Tyskland . .	2556	928	3484	54	11
Bretland . .	2759	1362	4121	91	11
Frankrig . .	2466	684	3150	78	18
Holland . . .	227	75	302	50	—

Hvad Arbejdslønnens Stigning angaar, saa har vi en
Oversigt over Daglejernes Løn paa Landet indtil 1905.

Faste Daglejeres Løn, iberegnet Kosten, var:

I 1871.....	349	Kr. om Aaret
- 1905.....	593	— — —

Siden 1905 har vi ingen saadan Opgørelse.

Nationalgælden til Udlandet.

Ifølge Skattekommisionens Beretning 1910; efter Finansminister *Neergaards* Tale i Folketinget 1912, og efter mine Beregninger 1915 opgøres Gælden til Udlandet saaledes:

	1872 Mill. Kr.	1891 Mill. Kr.	1900 Mill. Kr.	1907 Mill. Kr.	1910 Mill. Kr.	1912 Mill. Kr.	1915 Mill. Kr.
Udenlandske Værdipapirer i dansk Eje	161	114	92	121	120	134	180
Danske Værdipapirer i udenlandsk Eje.....	30	106	305	708	967	1011	928
	+131	+ 8	÷213	÷587	÷843	÷877	÷748

Statsgælden til Udlandet.

Af danske Statsgældsobligationer paa udenlandske Hænder var

i 1907.....	200	Mill. Kr.
- 1910.....	280	— —
- 1912.....	295	— —
- 1915.....	273	— —

Der er altsaa siden 1912 afdraget eller indkøbt paa danske Hænder ialt for + 22 Mill. Kr.

Selvfølgelig er den samlede danske Statsgæld ca. 20 Mill. Kr. større nu end i 1912, og den bliver efterhaanden større, naar de bevilgede Statslaan forbruges, men her tales jo kun om den i Udlandet værende Statsgæld. Til sammen var den danske Statsgæld d. 24. Februar 1915: 3 76,854 Mill. Kr.

Hypotekbankens Gæld var:

i 1907	20	Mill. Kr.
- 1910	40	— —
- 1912	39	— —
- 1915	50	— —

Altsaa har den laant siden 1912 ÷ 11 Mill. Kr.

Kommunernes Gæld til Udlandet var:

i 1907	80	Mill. Kr.
- 1910	168	— —
- 1912	181	— —

Men hertil maa lægges Landmandsbankens til Udlandet solgte Hypotekafdelings Kommuneobligationer, som udgør 16 Mill. Kr., og som har været henført under Kreditforeningsobligationer og Aktier.

Altsaa i 1912	197	Mill. Kr. og
- 1915	193	— —

Der er siden 1912 afdraget paa Kommunernes Gæld c a. 4 Mill. Kr.

Kreditforeningernes og de danske Aktieselskabers Værdipapirer i Udlandet m. m. var:

(Heri er ikke medregnet »Store Nordiske Telegrafelskab«s Aktier, der heller ikke er medtagne i Skattekommissionens Beretning 1910, fordi dette Selskabs Kapitalgenstande ifølge Neergaards Tale »i en ganske overvejende Grad baade ejes af Udlændinge og er beliggende i Udlandet«).

i 1907	288	Mill. Kr.
- 1910	385	— —
- 1912	411	— —
- 1915	329	— —

Af disse antages de 151 Mill. Kr. at henhøre under Aktieselskabers og de 260 Mill. Kr. under Kreditforeningers og Hypotekforeningers Konto. De 151 Mill. Kr. synes for højt beregnede, men herunder er Landmandsbankens Hypotekafdelingsobligationer, ialt 16 Mill. Kr., dens Kommuneobligationer inkluderede — saa her maa dette Beløb regnes fra. Altsaa: $151 \div 16 = 135$ Mill. Kr. Men

nu, i 1915, mener man, at Aktieselskabernes Værdipapirer kun udgør ca. 75 à 80 Mill. Kr. og Kreditforeningsobligationerne 249 Mill. Kr. Tilsammen: 329 Mill. Kr. Avance: + 66 Mill. Kr.

*Udenlandske Penge som Prioriteter i faste Ejendomme
og Skibe var:*

i 1907	15 à 20	Mill. Kr.	
- 1910	15 à 20	—	—
- 1912	 15	—	—
- 1915	 13	—	— Avance + 2 Mill. Kr.

Der er i de sidste Par Aar afdraget ca. 2 Mill. Kr. herpaa.

*Bankernes Veksel- samt Rembourskredit og lignende
Institutioners og Firmaers løse Gæld var:*

i 1907		100	Mill. Kr.
- 1910		70	— —
- 1912		70	— —

Andre mener, at disse Beløb var langt højere i 1907, i 1912—13 endog ca. 140 Mill. Kr., men er nu igen gaaet langt ned under 70 Mill. Kr., men hertil kommer de fra andre Lande i vore Hovedbanker indestaaende Beløb som Indlaan eller paa Konto-Kurant, saa at Tallet 70 Mill. Kr. antages uforandret i 1915.

Den samlede Brutto-Gæld til Udlandet var:

i 1907		708	Mill. Kr.
- 1910		963	— —
- 1912		1011	— —
- 1915		928	— —

*Herfra skal drages Danmarks Tilgodehavende
i Udlandet,*

som af udenlandske Obligationer og Aktier i dansk Eje var:

i 1907		69	Mill. Kr.
- 1910		60	— —
- 1912		70	— —
- 1915		ca. 60	— —

*Og Tilgodehavendet hos udenlandske Korrespondenter
og Veksler hos Bankerne var:*

i 1907	52 Mill. Kr.
- 1910	60 — —
- 1912	64 — —
- 1915	120 — —

Altsaa tilgode i Udlandet ialt:

i 1907	121 Mill. Kr.
- 1910	120 — —
- 1912	134 — —
- 1915	ca. 180 — — ifølge de i Dagbladet
»Børsens« Maanedsoversigt over de københavnske Bankers Regnskaber for Februar 1915	Avance + 46 Mill. Kr.
Tilsammen Avance.....	ca. 46 Mill. Kr.
og formindsket Gæld.....	- 83 — —
Ialt....	<u>ca. 129 Mill. Kr.</u>

Danmarks Netto-Gæld til Udlandet var:

i 1907	587 Mill. Kr.
- 1910	843 — —
- 1912	877 — —
- 1915	748 — —

Siden Krigen 1. August 1914 har Danmark maattet betale store Afdrag paa Gælden til Udlandet; thi i de gode Tider laaner man, i de daarlige maa Gælden betales; det er den gamle Historie om igen.

Ifølge en Opgørelse, Nationalbanken har foretaget, var:

Bankernes og Sparekassernes Status

i Juli 1914:

Gæld til Udlandet	127.1 Mill. Kr.
Tilgode	54.8 — —
Gæld ÷	<u>72.3 Mill. Kr.</u>

i Januar 1915:

Gæld til Udlandet	52.4	Mill. Kr.
Tilgode	140.1	— —
Tilgode +	87.7	Mill. Kr.

Avance i det Hele..... ca. 160 Mill. Kr.

Og der er ingen Tvivl om, at disse Gældsafdrag er fortsatte efter Nytaar.

Da Krigen kom, betalte Bankerne den dem afkrævede udenlandske Gæld; men adskillige andre Forretninger kunde ikke straks skaffe Penge, og ved Moratorie-lovens Hjælp fik de Henstand; men nu kommer deres Tur. Og Landet savner jo heldigvis ikke Penge. —

Folk klager nok — og ikke uden Grund — over de lave Kurser paa Værdipapirer, men man maa dog snarere undre sig over, at disse holder sig saa godt. 93 à 94 for $4\frac{1}{2}$ pCt. Kreditforeningsobligationer er i disse Tider al Ære værd.

Østifternes Kreditforening

har siden Krigens Udbrud d. 1. August 1914 udlaant ialt 15 Mill. Kr.

At drage en Sammenligning, som jeg her har prøvet paa, er ikke nemt. Mange af de private Aktieselskabers og Forretningers Aktiver og Passiver unddrager sig en Undersøgelse. Mangt og meget kan kun blive ganske skønsmæssigt. Og Regnskaberne, som disse Tal er byggede paa, er jo ikke alle fra en og samme Tid. Kreditforeningernes og Hypotekforeningernes er fra 31. Marts 1914 — nogle endog fra 31. December 1913 —, medens Bankregnskaberne er lige op til Dato. Naar nu om en 14 Dages Tid de førstnævnte igen aflægger deres Aarsregnskaber, saa skal der næppe mangle meget i, at Kreditforenings- og Hypotekforeningsobligations-Gælden er stegen til henimod 2 Milliarder Kroner — Østifternes Kreditforening har

alene i dette Regnskabsaar udlaant 27 Mill. Kr. — heraf cirkulerer der i Udlandet ca. $\frac{1}{4}$ Milliard Kroner. Og af vor ca. 12 Milliarder store Nationalformue er Gælden til Udlandet ca. $\frac{3}{4}$ Milliard Kroner. — Det er dog ikke saa afskrækkende.

Men vor Gæld i Indlandet, mellem Samfundets Kreditorer og Debitorer, den stiger stadig, og jeg frygter for, at den kan komme til at virke foruroligende, naar nedadgaende Tider en Gang kommer. —

Og vor Handelsbalances Bedring i vor Favør paa de ca. 160 Mill. Kr. siden d. 1. Juli 1914, er den ikke ogsaa taget for en Del paa det, man kalder »Forbrug af Aktiver«? Den store Reduktion af Landets Besætninger, der er gjort i Penge, skal jo til Dels erstattes igen! En mindre Reduktion af Landets Besætninger var vel nødvendig paa Grund af den ringe Høst, som var 11 pCt. mindre end Gennemsnitshøsten i de sidste 5 Aar, og saa har jo vor Indførsel af Kraftfoder og Majs været betydelig mindre end de foregaaende Aar.

Herom vil jeg henvise til, hvad en af vore ypperste Bankmænd, Gehejmeetsraad *P. N. Damm*, skriver i Beretningen om Handelsbankens Virksomhed i 1914: At Stormagtskrigen rystede hele den finansielle Bygning Verden over og fremkaldte en kaotisk Forvirring i alle økonomiske Forhold. Og selv om der paa visse Omraader senere er fremkommet bedre Tilstande, har det dog selv for vort Land, der indtil nu er bleven bevaret for Deltaelse i Krigen, været saaledes, at al Forretningsvirksomhed i hele Krigen, og snarest i tiltagende Grad, har maattet lide under meget store Vanskeligheder, der i høj Grad har besværet Handel og Omsætning.

Men til Gengæld har fremsynte, dristige Forretningsmænd med fornøden Kapital opnaaet store Avancer, og Landet som Helhed har sikkert herigennem og ved de store, ekstraordinære Salg af Husdyr i ikke ringe Grad forbedret sin Handelsbalance overfor Udlandet. Om det nu er en virkelig Forbedring, er ikke let at afgøre. En væ-

sentlig mindre Indførsel af mangfoldige Brugs-, Luksus- og Nyttegenstande har fundet Sted, og den senere hen nødvendig blivende Indførsel heraf vil absolut kræve store Udbetalinger til Udlandet. Og de ekstraordinære høje Priser paa nødvendige Varer betegner kun Dyrtid for store Klasser af Befolkningen, saa de som Helhed næppe har kunnet skabe Fremgang for Landet, der samtidig skal bære de betydelig forøgede Udgifter.

Jeg skylder nu tilsidst at udtale en Tak til alle de Institutioners Ledere og sagkyndige Finansmænd, som jeg har søgt Oplysning hos, og som med saa stor Beredvillighed og Imødekommenhed har efterkommet mine Anmodninger i den Retning.

Foredraget var efterfulgt af følgende Diskussion:

Forpagter *Sonne* henpegede paa, at der i den nyere Tid jævnlig var fremkommen højlydte Beklagelser over, at danske Værdier i stort Omfang overførtes til Udlandet, samt at man fra visse Hold yndede i den Forbindelse at tale om vort Landbrugs eller den danske Jords derved foranledigede fremtrædende Pantsætning til Udlandet. Den Omstændighed, at der paa Landbrugets Værdier skabes Værdipapirer, som af Indehaverne udenfor Landbrugernes Kreds afhændes til Udlandet, forekom iøvrigt ikke Taleren at berettige til at fremstille Forholdet, som om det særlig er Landbruget, der sætter Landets Værdier over Styr.

Man havde m. H. t. Omfanget af denne saakaldte Pantsætning til Udlandet af Landets Jord egentlig hidtil kun havt et usikkert Skøn at gaa efter. Forholdet havde under de Omstændigheder ret naturlig formet sig saaledes, at der var nogenlunde fri Bane for Lysthavende til i den Forbindelse at regne med Beløb af fantastiske Dimensioner. Foredraget gav jo saaledes Oplysning om, at Sagfører *Sejr Briksø* regnede een Milliard og Sagfører *Bertelsen*, Høng, et Beløb, efter hvilket der maatte være mindst 900 Millioner af vore Kreditforeningsobligationer i udenlandsk Eje.

Der forelaa saaledes en virkelig Trang til at faa klarlagt Omfanget af den til udenlandske Hænder overførte Del af Landbrugets Prioritetsgæld, og man maatte være Direktør *Blem* meget taknemmelig for det værdifulde Bidrag, han ved

sin indgaaende Belysning af Spørgsmaalet havde ydet til at bringe den i saa Henseende tiltrængte Klarhed til Veje.

Saa meget større Anledning var der til at føle Tilfredsstillelse ved de af Hr. Blem fremlagte Oplysninger, som disse godtgør, at Forgældningen til Udlandet ingenlunde er saa stor, som man fra forskellige Sider har ment at kunne regne med. For Landbrugets Vedkommende androg den Del af Kreditforeningsskuld, som var overført til Udlandet, altsaa efter det foreliggende 233 Mill. Kr. Vel var dette et betydeligt Beløb. Her maatte jo imidlertid erindres, at ved de nuværende Landejendomspriser androg Værdien af Landbrugets samlede Aktiv — Landbrugene med Besætning og Inventar — rundt 4 Milliarder Kr. De angivne 233 Mill. androg altsaa knap 6 pCt. af Aktivmassen. Og i den Forbindelse fæstede Taleren sig med særlig Tilfredshed ved, at Landbrugets Gæld til Udlandet herefter maatte være mindre end vort samlede Samfunds udenlandske Gæld, idet Foredragholderen angav vor Nationalformue til 12 Milliarder med en Gæld til Udlandet af ca. $\frac{3}{4}$ Milliard Kr., altsaa en udenlandsk Gæld paa $6\frac{1}{4}$ pCt. Der var Anledning til at udhæve dette overfor de Paastande, der var fremført om specielt vort Landbrugs Forgældning til Udlandet, hvilken Taleren mindedes paa Tryk at have set betegnet endog som »skrækindjagende«.

Ogsaa set i en anden Relation forekom det Taleren, at de 233 Mill. Kr. tog sig tilfredsstillende ud. I de ca. 12 Aar, der nu var forløbne siden Landejendomsprisernes Opgang begyndte, androg Prisstigningen ifølge Salgsstatistikken for Landbrug med over 1 Td. Hrtk. ca. 3800 Kr. pr. Td. Hrtk., eller for Landets samlede Hartkorn ca. 1450 Mill. Kr. De 233 Mill. kunde ogsaa meget vel sammenstilles med det Tal. Vel var dette delvis at anse for en Konjunkturstigning, der altsaa kunde forflygtiges ved en Konjunkturedgang. En væsentlig Del heraf var imidlertid efter Talerens Overbevisning at anse for blivende Værdifremgang. Thi Jorden var i de ommeldte 12 Aar bleven mere produktiv, der opnaaedes nu i de senere Aar — det sidste Høstaar desværre fraregnet — væsentlig større Høstudbytte end tidligere, Besætninger, Bygninger og Materiel viste en betydelig Værdifremgang, kort sagt det samlede Produktionsgrundlag var bleven væsentlig bedre og værdifuldere.

Landbrugets Stilling som Debitor til Udlandet forekom saaledes Taleren ingenlunde at berettigede til særlig mismodige Betragtninger. Ogsaa Statens Stilling som Debitor var omhandlet i Foredraget, og Taleren havde nylig havt Lejlighed

til at anstille nogle Betragtninger angaaende dette Forhold og skulde nævne et Par Data vedrørende Bevægelsen i Statens Gæld og regnskabsmæssige Balance i Tiaaret 1904—14, idet Taleren saa bort fra den Stigning i Statsgælden, som indeværende Regnskabsaars Krigssituation havde hidført. Med runde Tal var i Tiaaret Statens indenlandske Gæld steget med 20 — og dens udenlandske Gæld med 100 Mill. Kr.; men disse 120 Mill. Kr. modsvarede af den samtidig stedfundne regnskabsmæssige Opskrivning af Statens Jernbaneaktiv. I Tiaaret var endvidere Statens Aktiver — der jo ganske vist ikke var at anse for Aktiver, realisable til bogført Værdi — i Statsregnskabet steget med 270 Mill. Kr. Da Gælden som anført var steget med 120 Mill., blev der altsaa dog herefter en Forbedring i Status af 150 Mill. Kr.

Det Hele tog sig altsaa ingenlunde saa mistroende ud, som Sortseerne yndede at give det Udseende af.

Taleren var i øvrigt overbevist om, at Foredragsholderen med ham var enig i, at den her fremlagte Klargøring af særlig Landbrugets Gældsforhold ikke af Landbruget burde opfattes som Tilskyndelse til at lade staa til og forøge sin Gæld ved at udnytte Krediten til Kanten af, hvad den er værd. Men netop som en Opmuntring til at søge Gælden nedbragt. Ikke ved at standse Salg til Udlandet af Kreditforeningsobligationer, idet saadant Salg selvfølgelig er af Betydning for Kursens Opretholdelse. Men under den Form, at Erkendelsen af, at Gælden ingenlunde er større, end at Sandheden tør ses lige i Øjnene, giver Mod og Lyst til at søge den passende nedbragt.

Ogsaa hertil kunde Foredraget bidrage. Det havde i væsentlig Grad givet os fast Grund under Fødderne m. H. t. Vurderingen af vor økonomiske Stilling, og herfor var Taleren Foredragsholderen taknemlig.

Nationalbankdirektør *Marcus Rubin*: De Oplysninger, som Direktør *Blem* har forelagt, maa man være ham meget taknemlig for. De indeholder, ved Siden af ældre Materiale, helt nye Data, og de er fremstillet saa overskueligt, at man sikkert ofte vil gribe tilbage til denne Oversigt.

Men naturligvis, ikke alle de mange Tal er lige gode. Det er ikke min Mening at komme ind paa en udførlig Kritik, kun give et lille Varsko overfor Sammenstillinger af Tal, hvor man ikke er helt sikker paa Grundlagets Ensartethed.

Naar det saaledes anføres, at Danmarks Nationalformue i Midten af Halvfjerdserne var 5 Milliarder Kr. og i 1913 var 12 Milliarder, saa at den i sidstnævnte Aar var næsten halv-

tredie Gange større end fyrretyve Aar tidligere, og naar denne Tilvækst noteres med Glæde, saa er dog lidt Varsomhed paa sin Plads. Opgørelsen for 70'erne havde ikke og kunde ikke have Materiale af samme Godhed som de seneste Opgivelser, og selv ved disse er der endel Usikkerhed tilstede. Formuetilvæksten hidrører i hvert Fald ikke væsentligst fra »dansk Jord«, hvor mægtig en Rolle denne end spiller i Landets Økonomi, men dette er ogsaa i og for sig forstaaeligt, thi som bekendt har Bybefolkningen, Byerhvervene og dermed ogsaa Byernes faste Kapital og mobile Kapital vundet stedse mere Terræn. Alligevel bliver man lidt mistænksom overfor de 7 Milliarders Tilvækst, 140 pCt., naar man ser hen til, hvor ringe en Andel Hartkornet har heri. I Midten af 70'erne kostede 1 Td. Gaardhartkorn med Besætning og Inventar 6 a 7000 Kr., i 1912 (Grundlaget for 1913) 9 a 10,000 Kr. Tilvæksten var altsaa 3000 Kr. pr. Td., og da der er ca. $\frac{1}{3}$ Mill. Tdr. Gaardhartkorn, bliver dettes Formuetilvækst ca. 1 Milliard Kr. Man vilde saaledes faa en Tilvækst fra noget over 2 til noget over 3 Milliarder Kr. eller 40 a 50 pCt. for Landets centrale Eje, fra henved 3 til henved 9 Milliarder Kr. eller op imod et Par Hundrede Procent for al øvrig Eje. En nøjere Prøvelse heraf vilde være paa sin Plads og ikke mindst af, hvor stor Forøgelsen i indtægtsgivende, erhvervende Formue er, men jeg skal ikke her tage dette op til Drøftelse; jeg har, som sagt, kun villet pege paa, at Tallene ikke maa sluges altfor »raa«.

For at bestyrke Tallene for Formuetilvæksten henviser Direktør *Blem* til den store Tilvækst, der ogsaa kan konstateres for Indkomsterne. Antallet af Skatteydere med over 800 Kr.s Aarsindkomst udgjorde, ifølge den meddelte Tabel, 5,3 pCt. af Befolkningen i Aaret 1864, 6,2 pCt. i Aaret 1870 og 15,6 pCt. i Aaret 1914, og disse Skatteyderes samlede Indkomst, fordelt paa hele Landets Befolkning, udgjorde i hvert af de tre nævnte Aar 104 Kr. pr. Individ, 124 Kr. og 330 Kr. Ja vist er det en stor Forøgelse, og vist er Indkomsten i Virkeligheden rigeligt steget. Men de anførte Tal kan kun meget delvis bruges som Vejledning. Thi, som bekendt — ogsaa fra de senere Aars offentlige Debatter — skrider Ligningerne stedse frem i Omhu, tidligere hverken kunde eller vilde man inddrage hele Skaren af »mindre bemidlede« under Ligningen, og selv de, der inddroges, gik man ingenlunde haardt paa Livet. Man kan sige, at saa godt som alle Indkomster opgaves med for ringe Tal, og dette gjaldt des mere, jo længere man gaar tilbage i Tiden, gjaldt fremfor alt udenfor Hoved-

staden og tildels Købstæderne. Af denne Grund bør man ikke gaa ud fra, at Befolkningens Indkomst pr. Individ (maalt gennem Skatteydernes Indkomst) er steget i de sidste halvtredsindstyve Aar fra 104 til 330 Kr. d. e. med 217 pCt. eller til over det tredobbelte. Og hvad der med Sikkerhed kan siges af almindelige Grunde, kan belyses ved et Par konkrete Data. En Timelærer i en Skole, der i 60'erne fik 2 Mark i Timen, faar ikke nu $2\frac{1}{8}$ Kr., en faglig Arbejder, der fik 7 Mark om Dagen, faar ikke nu halvottende Kr., en Embedsmand, der fik 1600 Rdlr. om Aaret, faar ikke nu 10,000 Kr. o. s. fr. For en af de Samfundsklasser, hvor Lønstigningen i en vis Periode var forholdsvis størst, anfører Hr. Blem selv Tallene: en Landarbejder havde incl. Kosten i 1871 en Aarsløn af 349 Kr., i 1905 af 593 Kr., d. e. en Stigning paa 69,9 pCt., men netop for samme Tidsrum angiver han, ifølge Indkomsttabellen, en Indtægt pr. Individ af Befolkningen af henholdsvis 124 Kr. og 266 Kr., d. e. en Stigning paa 114,5 pCt. eller $\frac{2}{3}$ mere for hele Befolkningen end for Landarbejderne. Det passer ikke.

Endnu skal jeg anføre af mine egne Undersøgelser om Indkomstforholdene i København, videre førte af Cordt Trap, at Indtægten pr. Indbygger i København — beregnet for samtlige Forsørgere paa Grundlag af Skattemateriale for de skatteansatte, af erhvervs- og lønstatistisk Materiale for de ikke skatteansatte — udgjorde følgende Beløb (jfr Kontorchef Traps nyligt udkomne Skrift, S. 6):

1862	1892	1898	1907	1912
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
461	538	639	640	755

Den gennemsnitlige Indtægt pr. Indbygger i København skulde herefter fra 1862 til 1912 være steget med ca. $\frac{2}{3}$. Rimeligvis er dette Tal dog snarere for lavt end for højt, men selv for Arbejderstanden vil den nominelle Indtægtsstigning i det sidste halve Aarhundrede vist næppe naa Halvdelen af de 217 pCt.!

— Naa, alt dette er jo Udenværker og anføres, som nævnt, kun for at vise, at ikke alle Tallene er helt filtrerede. Men det skal villigt indrømmes, at det er lettere at se, at den serverede Drik hist og her er lidt plumret, end at servere den i ren Tilstand, finde de rette Tal.

Hovedresultatet, at vor Gæld til Udlandet er gaaet ned, er jo glædeligt, og Motiveringen af dette Resultat er givet med stor Omhu. Nu er det naturligvis bedre, at vor Gæld til Udlandet er 750 Mill. end 850 Mill. Kr., men er $\frac{3}{4}$ Milliard Kr.

meget eller lidt for os? I og for sig synes det ikke naturnødvendigt, at et Land som Danmark, der jo hverken er østeuropæisk eller sydamerikansk — d. e. ikke et Land, som først skal bringes ind under »Kultur« —, har en saa stor udenlandsk Gæld, svarende til, om f. Eks. Tyskland havde en Nettogæld til Udlandet paa 20 Milliarder Mark. Der lader sig sige og er sagt overmaade meget »pro et contra« vor udenlandske Gæld, og Bedømmelsen deraf har ikke blot været afhængig af rationelle Synspunkter, men ogsaa af de paa-gældendes lysere eller mørkere Maade at se Ting paa, og af deres Skøn over, hvorvidt det maatte anses for rigtigt at hæmme eller fremme »Farten« paa et givet Tidspunkt.

Kun to Ting skal her fremhæves. Den ene er, at den udenlandske Gæld har det ubehagelige ved sig, at den helt eller delvis kan præsenteres, indirekte inddrives, i et for Folk og Land yderst ubelejligt Øjeblik. Den anden er, at helt bortset fra Tilbagebetalingen skal jo Renterne erlægges. Lad Renten, alt iberegnet, gennemsnitlig være f. Eks. $4\frac{1}{3}$ pCt., saa faar vi et Rentebeløb af $32\frac{1}{2}$ Mill. Kr. eller 5 pCt. af vor Udførsel af danske Varer til Udlandet, der udgør ca. 650 Mill. Kr. Hvor stor er saa Nettogevinsten paa disse 650 Mill. Kr., og hvor meget deraf opsluges af det nævnte Rentebeløb, eller med andre Ord, hvormed skal der udføres af Varer til (eller udføres af »Tjenester« for) Udlandet, for at Nettoudbyttet kan dække de $32\frac{1}{2}$ Mill. Kr.?

Direktør Blem takkede for Takken og for Kritikken. Det glædede ham at høre Landstingsmand *Sonnes* Udtalelser, som han kunde slutte sig til med Hensyn til Landbrugets finansielle Stilling, skønt Taleren ikke var uden Betænkelighed ved de sidste 5 Aars store Gældstigning. Og lige overfor Nationalbankdirektør *Rubins* manende Røst angaaende Beregningen af Nationalformuens og Nationalindtægternes Stigning maatte han jo give ham — der sidder inde med saa stor Sagkundskab paa det Omraade — Ret deri. Men Taleren mente dog at have taget den fornødne Reservation for Nationalformuens Vedkommende ved at tilføje, at den nærmest var et Fingerpeg i Retning af Nationens stigende Velstand. Landets samlede Panteværdi var jo som anført i Foredraget i 1909 ca. 7 og er vel nu ca. 8 Milliarder i Følge de sidste 5 Aars Værdistigning. Men alle de løse Kapitalgenstande, Samfundet ejer, er jo da heller ikke uden Værdi og i det væsentlige ganske uundværlige. Hvad Nationalindtægterne angaar, er det jo konstateret, at der i 1914—15 var 430,014 Skatteydere med 800 Kr. og der-

over i aarlig Indtægt. Og den Opgørelse er dog den vigtigste, at den samlede Skatteindtægt nu er 910 Mill. Kr. Sammenligningen med 1864 og 1870 har jo dog samme Grundlag, 800 Kr.s Aarsindtægt, og andet giver den sig heller ikke ud for. Men at man tog mere lempeligt paa Folk den Gang er sikkert rigtigt. Og Pengenes synkende Værdi siden den Tid er saa bekendt, at det, mente Taleren, enhver kan faa Øje paa. Navnlig er jo en meget stor Del af Underklassen (Haandværkere, de mindre Gaardmænd, Husmænd og Arbejdsmænd), som for 40—50 Aar siden havde mindre end 800 Kr.s Aarsindtægt, nu kommet derover. Derved er Skattegrænsen paa en Maade flyttet nedad. Men det er jo, som Nationalbankdirektøren sagde, kun Foredragets Udenværker, det mindre væsentlige.

Taleren har kun brugt den officielle Statistiks Tal, da der ikke er andet at holde sig til. Formaalet med Foredraget var jo at faa opgjort Gælden til Udlandet, som i denne Tid har særlig Interesse, navnlig ogsaa fordi der er kommet flere overdrevne Beregninger over de Beløb, der cirkulerer i Udlandet af vore Kreditforeningsobligationer.

Takket være Statistisk Departement saa har vi jo Materiale til Bedømmelse af vort Lands økonomiske Forhold; men da dette har i Opgørelsen over Gælden til Udlandet i 1912 — saavel som i de foregaaende Aars Opgørelser — slaaet Kreditforeningernes og Aktieselskabernes Gæld til Udlandet sammen under et, saa er en mere specificeret Opgørelse af den Grund blevet ønskelig, og derfor havde Taleren prøvet paa gennem Foredraget at faa dette oplyst navnlig ved at have indhentet de forskellige Kreditforeningers Opgørelser over deres Gælds-post til Udlandet.

Den ledende Præsident, Kammerherre Bech, hævdede overfor Nationalbankdirektør Rubin's Udtalelse om, at Danmark som et af de gamle Lande ikke naturnødvendigt behøvede en saa stor Gæld som $\frac{3}{4}$ Milliard til Udlandet, at man maatte huske paa, at Danmark var et Land, som bl. a. paa Grund af sin gunstige Beliggenhed for Industrilande, der ikke kunde forsyne sig selv med Næringsmidler, vilde arbejde sig frem, og at Pengene jo for en stor Del anvendtes til Forbedring af vore Jorder, Bygninger, Besætninger m. m., altsaa til at skabe nye Værdier. Men paa den anden Side maatte man bestemt misbillige det, naar man — navnlig i disse alvorlige Tider — bortødslede Kapitalen eller gav den en urentabel Anvendelse.

Det var saaledes ikke rigtig, naar det blev sagt, at det kun er de Lande, der staar paa et lavt Kulturtrin, der forøger deres Gæld til Udlandet. Af de Penge, man havde faaet ind ved Salg af Kreditforeningsobligationer til Tyskland, havde Jylland faaet en stor Del, og der var næppe Grund til at fortryde, at man fik de forholdsvis billige Penge.

Det var et glædeligt Indtryk, man fik af *Blem's* Foredrag, og det var sikkert en sund Opmuntring, som vi netop trængte til nu, da vi alle ved Siden af Glæden over hidtil at være blevne skaanede nære Bekymring for Fremtiden. Det var sikkert ikke for meget, naar *Rubin* havde sagt, at det her forelagte Arbejde vilde blive en Kilde, som vilde blive benyttet ved mange Lejligheder, og det vilde forhaabentlig ramme en Pæl gennem de skrækindjagende Billeder, som var komne frem.

Og derfor en hjertelig Tak til Direktør *Blem* for det betydelige Arbejde, han har lagt ind i dette Foredrag.

Horne Kirkeballe Quægassurantieforening.

Det var de store Reformers i Slutningen af det 18. Aarhundrede, Udskiftningen og Udflytningen, Stavnsbaandets Løsning osv., der herhjemme inden for Landbruget brød Andelsvæsenet i dets middelalderlige Form, og et halvt Aarhundrede skulde hengaa, før Andelsprincipperne atter i stor Udstrækning og i moderne Form blev bragt i Anvendelse i dansk Landbrug.

Dog helt uddød var Andelsbevægelsen ikke i Tiden fra Jordfællesskabets Ophævelse og til Kreditforeningernes Oprettelse og Brugsforeningernes Fremkomst. Der var i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, fremgaaet af den Solidaritetsfølelse, der ganske naturligt besjælede en Landsbys Beboere, blevet oprettet forskellige gensidige Kreaturforsikringsselskaber — ja, det er meget muligt, at saadanne Foreninger allerede var opstaaede i det 18. Aarhundrede og havde levet en ganske formløs Tilværelse med haandskrevne Love og uden egentlig Regnskabsførelse, idet hver enkelt Skade straks fordeltes paa Medlemmerne.¹⁾

Veteranen blandt vore nu eksisterende Foreninger blev oprettet 1812 paa Fyn under Navn af »Kirkeballe Kreatur Laug«. Den omorganiseredes 1855, fik nye Love og nyt Navn: »Horne Kirkeballe Quægassurantieforening«²⁾, men adskilligt i Lovene vedblev at vidne om

¹⁾ Jvnfr. Professor *Harald Westergaard*: »Kreaturforsikringen i Danmark« i nærværende Tidsskrift, 1903, S. 310 ff.

²⁾ Nu er dens Navn: »Horne Kirkeballe Kreaturforsikringsforening«.

gamle Dage og om, at de var udarbejdede med de tidligere Bylove som Mønster. Disse Love er interessante, ikke blot fordi de er gamle, men ogsaa fordi Assurance- og Avlsinteresser er kædede sammen i dem.

Den konstituerede Veterinærinspektør paa Fyn, Hr. Dyrnlæge *Rasmussen* i Faaborg har paa Redaktionens Anmodning (til eventuelt Brug for et planlagt Skrift) haft den store Godhed at faa opsporet den gamle »Quæg-assurantieforenings« Forhandlingsprotokol og ladet Lovene afskrive efter denne. Da det sikkert vil interessere mange at lære disse gamle Love at kende, meddeles de her.

Love for Horne Kirkeballe Quægassurantieforening.

§ 1. Foreningens Formaal skal være at understøtte hverandre. Naar nogen af Selskabet ved ulykkeligt Tilfælde mister et eller flere Kreaturer, saa skal han have dette Tab erstattet med de $\frac{2}{3}$ af, hvad Kreaturet er indført i Protokollen for.

§ 2. Denne Forening bestaar af 2 Dele.

1) Den Del af Foreningen, som angaar Heste og Føl, hvortil hører alm. Gaardmænd og de som holde Heste.

2) Den Del af Foreningen, som angaar Køer, Tyre, Kvier og Kalve, hvortil hører alle Laugets Medlemmer.

§ 3. Kreaturerne ansættes til en vis Pris af Ejeren, hvorefter Godtgørelsen beregnes. Finde Medlemmer at Ansættelsen er for høj, saa skulle Synsmændene vurdere Kreaturerne, hvilken Ansættelse enhver skal være tilfreds med. Intet købt Kreature maa indføres første Gang i Protokollen for større Beløb end Indkøbsprisen.

Bevindes nogen at have handlet herimod, da skal herfor bødes en Mulkt af 2 Rigsdaler, som benyttes første Gang efter til at betale et dødt Kreature med 3: dette Beløb fradrages først Godtgørelsessummen og Resten lignes paa Laugets øvrige Kreaturer.

§ 4. Intet Føl maa indskrives i Protokollen, før det er 8 Dage gammelt, og første Gang ikkun for 15 Rigsd.

Ingen Kalv maa indføres i Protokol, førend den er 3 Maaneder gl. og 1ste Gang højst for 5 Rigsd.

Skulde nogen overbevises om at have ladet et Føl ell. en Kalv indføre i Protokollen, førend den bestemte Tid eller Alder, da er Bøderne de samme herfor som under § 3.

§ 5. Naar et Kreature er af den Beskaffenhed, at der

ingen Udsigt haves til at dette kan gaa Ejeren til Gode, maa det undersøges af en Dyrlæge og Synsmændene. Erklære disse, at Dyret ikke kan blive Manden til Nytte, maa det slagtes.

Ejeren lader Kreaturet slagte og flaa for sin Regning, hvorimod han erholder Huden og $\frac{1}{3}$ af Kød, Fedt og Talg, de øvrige $\frac{2}{3}$ af Kød, Fedt og Talg kommer Selskabet tilgode. Synsmændene have ved et saadant Tilfælde at være tilstede og forhandle Selskabets Part af Kød, Fedt og Talg til de højeste Priser og straks at afgive Beløbet til Protokolføreren, for at benyttes til Selskabets Bedste. Hvis Tilfældet er af saadan Beskaffenhed, at Synsmændene kunne indse, at Dyrlægens Nærværelse er nødvendig, kan Ejeren fritages for denne Forpligtelse.

§ 6. Laugets Gaardmænd er pligtige at holde en Baltyr fra 1ste Januar til 1ste Novbr., som i anførte Tid kan benyttes til Foreningens Køer. Til denne Baltyr have Husmændene fri Adgang med deres Køer, hvorimod der erlægges en Mark for hver Ko. Samme Bestemmelse for Baltyren med Hensyn til Husmændene gælder ogsaa for de Udflytter Gaardmænd som er i Lauget.

§ 7. Der skal holdes en Balorne fra 1ste Novbr. til 1ste Maj af Foreningens Gaardmænd. Benytter nogen en anden Orne, skal Vedkommende alligevel betale en Skæppe Havre til den der holder Orne.

§ 8. Der skal aarlig holdes to ordinære Møder hos Talsmanden, første Søndag i Maj og første Søndag i November efter Stedets Uhr Kl. 2. (Stedets Uhr maa ikke være mer end $\frac{1}{2}$ Time foran Kirkeuhret), ved hvilke Møder alle Kreaturer skulle anskrives. Naar nogen ikke møder eller lader møde til bestemt Klokkeslet til Selskabets Møder, skal han bøde 1 Mark, som opbevares til næste Lejlighed.

En Mand maa give Fuldmagt for en anden ved Møderne, men dersom han kommer for sildig, da skal han betale dobbelt Mulkt.

§ 9. Naar nogen mister et Kreatur, haver de straks at indmelde det for Protokolføreren, der da efter Aftale med Vedkommende bestemmer et Møde, dog skal Betalingen af døde Kreaturer helst ske ved ordinære Møder. Protokolføreren fremlægger et Regnskab over hvor meget ethvert Medlem har at betale af sine Kreaturer, hvorefter Beløbet indkræves. Derpaa betales Vedkommende, og Overskuddet overgives til Talsmanden for at opbevares til næste Lejlighed. Det er ikke alene Ejeren, der skal anmelde et Kreaturs Død for Protokol-

føreren, men dette paaligger ogsaa Synsmænd, som forud maa have synet det døde Kreatur. Det er en Selvfølge, at naar en Hest eller et Føl dør, at Betalingen da beregnes alene af Heste og Føl. Dør derimod en Ko, Kvie, Tyr eller Kalv, da beregnes ligeledes Betalingen af Laugets Køer, Kvier, Tyre og Kalve.

§ 10. Forglemmer Nogen at lade et Kreatur indskrive i Protokollen og det dør, kan ingen Erstatning fordres af Selskabet. Kan nogen overbevises om at have udsat det med at lade et Kreatur indføre i Protokollen for ej at komme til at betale deraf, da skal herfor betales en Mulkt af 2 Rigsdaler.

§ 11. Dersom nogen mister et Kreatur og flaar samme, uden at Kreaturet er synet af Synsmændene, kan Vedkommende ingen Erstatning fordrø af Selskabet.

§ 12. Naar et Kreatur sættes paa Foder eller paa Græs udenfor Sognet, saa er det denne Forening uvedkommende.

§ 13. Naar nogen sidder paa Faderens eller Moderens Fæste og er overdraget Kreaturerne, saa skulle de vedblive denne Forening, med mindre de straks efter Modtagelsen melde det for Selskabet; i modsat Fald skulle de ved Udtrædelsen betale 10 Rigsdaler Rigmønt.

§ 14. Enhver kan udtræde af dette Laug, naar han anmelder det ved ordinære Møder og betaler 10 Rigsdaler Rigmønt, som anvendes til Selskabets Bedste. Ingen kan udtræde af Lauget paa andre end den her nævnte Betingelse, undtagen han kan bevise, at Selskabet har fornærmet ham: er ikke bleven behandlet overensstemmende med de vedtagne Love.

§ 15. Mister nogen et Kreatur, skulle de selv sørge for at det bliver udslettet af Protokollen, i modsat Tilfælde kan han komme til at betale af det.

§ 16. Den som mister et Kreatur, bidrager selv til at betale Godtgørelsen af sine øvrige Kreaturer, men betaler ej af det døde Dyr.

§ 17. Talsmændene saavel af Gaardmændene som af Husmændene skulle først angive deres Kreaturer. — Det bemærkes, at ved de ordinære Møder skulle først de Sager forhandles, som angaar Heste og Føl.

§ 18. De Kreaturer, som omkomme ved Ildebrand er denne Forening uvedkommende.

§ 19. Naar nogen vil optages i dette vort Laug, have de at anmelde det ved de ordinære Møder. Ingen kan optages paa andre end de almindelige Betingelser, undtagen de $\frac{3}{4}$ af Selskabets Medlemmer er enige herom.

§ 20. Selskabet har vedtaget, at alle dets Anliggender skulle afgøres ved Stemmellerhed, som ethvert Medlem maa underkaste sig.

§ 21. Møderne begynde præcis og anses for hævede, naar Protokollen er underskreven, og Formanden erklærer Mødet for hævet. Det paaligger Talsmanden at paase Orden, men hvad der passerer, efter at Mødet er hævet, er denne Forening uvedkommende.

§ 22. Forandringer og Tillæg til disse Love kunne forelaas ved de ordinære Møder af 5 Medlemmer og vedtages med $\frac{3}{4}$ af Medlemmernes Samtykke.

§ 23. Synsmændene skulle altid være 3 paa samme Maade som tidligere og have at tilsige til alle extra Møder.

§ 24. Naar nogen paa den i § 14 omtalte Maade er udraadt af Selskabet, saa har Vedkommende derved frasagt sig al Ret til Andel i det Selskabet ejer.

§ 25. Protokolføreren er Foreningens Formand, han opbevarer Selskabets Protokoller, og kun igennem ham kan Sager bringes til Forhandling ved Selskabets Møder. Dog kan ethvert Medlem fremkomme med Forslag ved ordinære Møder, men hvis de ønske selv at bringe deres Forslag under Forhandling og Afstemning, da haver de førend Mødets Begyndelse at anmelde det for Formanden.

At vi have vedtaget disse Love og besluttet, at de fra Dags Dato skulle træde i Kraft, bekræfte vi herved med vore Underskrifter ligesom vi forpligte os til at opfylde dem i Eet og Alt.

Horne, d. 1. Marts 1855.

H. C. N. Kistrup.

Foreningens Formand.

[Foruden Formandens findes 30 Underskrifter].

Udkomne Bøger.

- Krigen og Landbruget.** Af Kontorchef i Det statistiske Departement. 48 Sider. (G. E. C. Gads Forlag. Københ.).
- Frugtavlsom Rigdomskilde.** Af Plantageejer *Jordbær-Jørgensen*. 32 Sider. (F. Kamla's Bogh. Københ.).
- Om Svinetuberkulosen og Muligheden for dens Bekæmpelse ved praktiske Midler.** 88. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 83 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Meddelelse til de Mejerier, som deltager i de lovbefalede Smørbedømmelser** ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg, indeholdende Aarsoversigt over Smørbedømmelserne for 1914. 56 Sider. (Københ.).
- Aarsberetning om Maribo Amts økonomiske Selskabs Virksomhed i Aaret 1914.** (Nykøbing F.).
- Opmaalingslære for Skovbrugere.** Af *H. V. Nyholm*. Udgivet paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Foranstaltning. 146 Sider. (H. Christensens Bogh. Københ.).
- Haandbog i Drivning af Frugt og Grøntsager.** Af *Oluf Brøns Appell*. (Det nordiske Forlagskompagni. Kristiania).
- Frugt- og Grøntdrivning.** Af *Alfred M. Danvig*. 191 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Køkkenhaven.** Af *Stephan Nyeland*. 5. Oplag. 51 Sider. (H. Hagerups Forlag. Københ.).
- Høsten i Danmark 1914.** Udgivet af Det statistiske Departement. 55 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Meddelelser fra Holbæk Amts økonomiske Selskab.** 27. Aargang. 106 Sider. (Kallundborg).
- Tyve Kapitler mod Georgeismen.** Af cand. polit. *J. T. Juhl*, Forfatter af »Er Georgeismen Tyveri?« 111 Sider. (J. H. Schultz Forlagsboghandel. (Københ.).
- Beretning om Statsdyrskuekommissionens Virksomhed i Aaret 1914.** I. Statshingsteskuerne og Hesteavlscentrene. 187 Sider. II. Statstyreskuerne. 256 Sider. III. Landboforeningernes Dyrskuer og de provinsielle Fællesforeningers Dyrskuer. 116 Sider. Udgivet paa Landbrugsministeriets Foranstaltning. (Københ.).
- 85.—89. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.** 85. Beretning: Dyrkningsforsøg med forskellige Sorter af Toradet Byg 1907—10. Ved *Karsten Iversen*. 36 Sider. 86.

- Beretning: Dyrkningforsøg med forskellige Sorter af Seksradet Byg 1909—12. Ved *Karsten Iversen*. 32 Sider. 87.
- Beretning: Om Bestemmelse af Kalium i Jord og Gødningstoffer. Af *Harald R. Christensen* og *Niels Feilberg*. 29 Sider. 88.
- Beretning: Forsøg til Bestemmelse af Frøudbyttet af forskellige Kaalroestammer. Ved *L. Helweg*. 8 Sider. 89.
- Beretning: Forsøg med omhyggelig og mindre omhyggelig Udttynding af Runkelroer, Kaalroer og Turnips. Ved *L. Helweg*. 7 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Statens Redskabsprøver. 3. Beretning.** Arbejdsprøve med Kartoffelkogere i Vinteren 1914—15. 47 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Smørberegningstabel og andre Tabeller til Brug i Kontrolforeninger.** Af *J. Johansen* og *H. P. Larsen*. 5. Udgave. 32 Sider. (Zeuner, Aarhus).
- Oversigt over de af Danmarks geologiske Undersøgelse i Finansaaret 1914—15 udførte landøkonomiske Arbejder.** Udgivet af Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. 23 Sider. (C. A. Reitzels Bogh. Københ.).
- Fjorten jyske Husholdninger. Husmandskost. Revolution i tysk Videnskab.** 6. Beretning fra *M. Hindhede's* Kontor for Ernæringsundersøgelser. 80 Sider. (Jac. Lunds Bogh. Københ.).
- Stambog over Tyre af rød dansk Malkerace.** XVII. Stbg. Nr. 1060—1137. Af Statskonsulent *P. A. Mørkeberg*. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 134 Sider. (Odense).
- Beretning fra Statens Planteavlsudvalg for Finansaaret 1914—15.** Udarbejdet af Udvalgets Sekretær. 195 Sider. (Københ.).
- Aarsberetning om Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Virksomhed i 1914—15.** Udarbejdet af Selskabets Sekretær. 175 Sider. (Københ.).

Mindre Meddelelser.

† Professor *Edvard Holm*. Nestoren blandt vore Historikere, den højt ansete Videnskabsmand Professor *E. Holm* døde den 18. Maj, 82 Aar gammel. Selvfølgelig er det ikke her Stedet at gøre Rede for, hvad den historiske Videnskab skylder denne Mand, men der er al Grund til med Taknemlighed at mindes de betydningsfulde Bidrag til vort Landbrugs Historie, han har ydet. Lærerige er saaledes bl. a. hans Afhandling om »Frederik IV.s Landmilits og dens Indflydelse paa Bondestandens Kaar« (1884) og hans smukke, livfulde Festskrift »Kampen om Landboreformerne i Danmark 1773—91« (1888). Professor *Holms* største Bidrag til vor Landbrugshistorie findes spredte i hans 7 Bind store Værk »Danmark-Norges Historie fra den store nordiske Krigs Slutning til Rigernes Adskillelse (1720—1814)«. Dette monumentale Værk kan ikke forbigaa af dén, der ønsker at kende vort Landbrugs Historie i den afgørende Periode, da Bondestandens Stilling var sørgeligst og Landboreformerne forberedtes, da Reformvennerne paa det voldsomste tørnede sammen med deres Modstandere og endelig den Landbolovgivning blev skreven, der herhjemme aabnede Bonden Vejen til Frihed og Velstand. Hvad Professor *Holm* meddeler herom er fremgaaet af omfattende Arkivstudier og præget af den redeligste Overvejelse og et levende Ønske om at yde

Retfærdighed til alle Sider. I vore Dage kan Ingens Sympathi være hos Landboreformernes Modstandere, og Professor *Holms* var det selvfølgelig ej heller, men han paaviser, hvad der den Gang kunde tale for deres Optræden og at mange af dem ikke var de Bondeplagere, som Eftertiden har været tilbøjelig til at tro, men hæderlige og velmenende Mænd. Ogsaa forskellige Institutioner har han søgt at rehabilitere, saaledes det »højfornemme« Generallandvæsenskollegium. Den Samvittighedsfuldhed, med hvilken Professor *Holm* søger at fordele Sol og Vind, skaber hos Læseren Tryghedsfølelse overfor de Resultater, han er kommet til.

I 20 Aar, fra 1889 til 1909, var Professor *Holm* Formand for Carlsbergfondet. Den Redebonhed, med hvilken han gik med til af Fondets Midler at yde Understøttelse til landbrugsvidenskabelige Arbejder, bør ogsaa mindes med Tak og Paaskønnelse.

Kalisaltlejer i Spanien. Der er i den senere Tid i den udenlandske Presse fremkommet en Række Meddelelser om, at der er opdaget nye Kalilejer i Spanien. De ligger i Provinzen Barcelona, og man venter sig meget af dem, ikke blot paa Grund af Lagenes Udstrækning, men ogsaa paa Grund af Mineralets Godhed. Kalilejerne skal staa paa Højde med de bedste tyske i Rigdom og Godhed, og de skal være lettere tilgængelige end disse. De forenede Staters Generalkonsul i Barcelona har i en Indberetning til sin Regering meddelt, at allerede nu vil det være muligt at bringe visse Mængder Kalisalte paa Markedet for det hjemlige Forbrug, derimod foreligger der endnu ikke Oplysninger angaaende Mulighederne for en regelmæssig og varig Udførsel.

Rettelse. I Referatet af Hr. Læge *Hindhede*s Foredrag »Ernæring i By og paa Land« findes paa Side 249 et Citat efter *Rubner*. Citationstegnet er blevet fejlagtig anbragt, Citatet omfatter kun det lille Stykke, der begynder med: »Sikkert er vor Landbefolkning ikke Bybefolkningen underlegen i Arbejdsevne« og der slutter med »da Kødforbruget kun var 37 g, var mindre end nu«. Den derefter følgende Udtalelse: At Praksis svarer til Teorierne o. s. v. er altsaa Dr. *Hindhede*s.

Hestene i 1914.

Af Statskonsulent *J. Jensen.*

Det forløbne Aar har været det mærkeligste og i visse Maader det bedste Aar, vor Hesteavl har kendt, hvilket alene skyldes Krigen; thi uden den havde der ikke været noget særligt at bemærke. I alt Fald vilde 1914 ikke være bleven noget godt Hestear, paa Grund af den tørre, varme Sommer, der ødelagde Græsvæksten og formindskede Høstudbyttet i en betænkelig Grad.

Hvad Hesteudførselen angaar, maa Aaret deles i to Halvdele, hvoraf den første omfatter Tiden indtil 1. August, til hvilket Tidspunkt der foreligger officielle statistiske Oplysninger. Sammenlignet med 1913 har Udførselen i dette Tidspunkt været lidt mindre i 1914, nemlig c. 17,000 Heste mod c. 17,800 foruden Føllene, tilsammen 17,268 mod 17,982. Den 1. August begyndte anden Halvdel med Krigen, der i den første halve Maaned standsede al Udførsel; men da Banerne sydpaa blev fri, tog Hesteopkøbene til Tyskland lidt efter lidt Fart. Det ophævede straks Hestetolden, der med paaløbende Omkostninger beløb sig til omtrent 70 Kr., men Virkningen deraf mærkedes til at begynde med ikke paa Hestepriisen, der ikke steg nævneværdigt. Hestehandlerne tog simpelthen denne lille Fortjeneste med. Men, som Efterspørgslen tiltog, lærte Folk at tage mere i Munden — om de end ikke lærte at tage Munden fuld — saa Priisen steg hurtigt, ja Dag for Dag og lidt efter lidt til en hidtil ukendt Højde. I Løbet af en Maaned, ved Midten

af September, var Prisstigningen i Gennemsnit naaet c. 400 Kr., idet bedste Handelsheste kostede c. 1500 Kr. og aldrende Heste endog med Fejl 6—800 Kr. og derover. Plagene fulgte med, medens Følprisen holdt sig nede paa 3—400 Kr. I Løbet af en Maaned til gik Gennemsnitsprisen yderligere i Vejret til mindst 500 Kr. over Normalen, medens Kvaliteten stadig aftog og Foderstanden forringedes — men lige meget! Over hele Landet var der et Kapløb uden Lige af Tyskere og Danskere, Hestehandlere og alle mulige »Forretningsmænd«, der købte Heste for enhver Pris og uden Hensyn til Fejl eller Alder. Det var en Dans om Guldkalven, som ingen havde oplevet Mage til. Og der tjentes ogsaa Penge, ja Formuer, især i de første Par Maaneder, om maaske knapt saa kolossalt, som mange troede. Man maa vistnok forudsætte, at Tyskerne ikke lige straks skruede Prisen op for sig selv, mere end det var nødvendigt. Men blot 100 Kr. Fortjeneste paa hver Hest betyder jo meget.

Dette sindssvage Opkøb gjorde naturligvis adskillige nervøse, navnlig Folk der havde solgt for tidligt og ikke kunde faa købt igen, og Nervøsiteten bredte sig til Landbrugets ledende Kredse, der følte Ansvar for Bevarelsen af den nødvendige Hestekraft her i Landet i Nu- og Fremtid. Landbrugets Organisationer fik derfor udvirket et Udførselsforbud (af 30. September) for Føl og Plage. Men det forandrede ikke kendeligt Forholdene, da der ikke var væsentlig Udførsel af saadanne, men kun Efterspørgsel efter »fuldtandede« og ældre Heste. Derimod vakte det en Del Uvillie og Forundring ved at sætte Landbrugerne under Formynderskab, og der var adskillige, der mente ligesom afdøde Sekretær *S. P. Petersen*, som ved en given Lejlighed har udtalt: »Jeg er principmæssig imod at gaa til Lovgivningsmagten for at faa paabudt det, vi selv skulde gøre«.

Om ved 1. November kom der i Bladene Antydning af, at der var under Opsejling et almindeligt Udfør-

selsforbud for Heste, og da Rygterne gentoges, begyndte man at indrette sig paa denne Mulighed. Folk, der havde knapt med Foder, blev bange for ikke at faa solgt forinden. Endelig den 23. November kom Forbudet. Men da der udstedtes Dispensation derfra for Heste, der skulde være købt forinden, vedblev Handelen en 14 Dages Tid, vistnok alene i Hestehandlernes Favør.

Hvor mange Heste, der er solgt i de halvfjerde Maaned, er ikke offentliggjort, man gætter paa mellem 50 og 100 Tusinde udover Normalen, der er 7—8000, hvilket Tal sikkert ogsaa vilde have passet for 1914. Hovedmængden er naturligvis kommen fra Jylland, om ogsaa Øerne har leveret et stort Kontingent, saaledes er der fra Bornholm udført 1000 Heste ud over det sædvanlige Antal, af en Bestand paa c. 9000. Som anført har Udførselen i alt væsentligt omfattet fuldmodne og ældre, selv gamle Heste og af alle Slags, endog store »Russere« og »Norbagger«. Foruden at der altsaa er tyndet meget stærkt ud i Beholdningen af det, man er vant til at betegne som Handelsheste, saa der i en nærmere Fremtid ikke bliver meget at afsætte af den Vare, er der særlig ryddet op i vor Overflod af gamle, tarvelige Heste, som vi, følgende Traditionen, omhyggelig har gemt paa som en Nationalskat. Danmark har jo været et Eldorado for gamle Heste. Da saa Oprydningen kom, skete det ogsaa til Gavns, men ikke til Overflod. Thi det viser sig nu, at der var Heste nok til Hjemmebrugen. Landet har altsaa underholdt en Overflødhed af Ædere, som kunde undværes, og ikke mindst derigennem har Hestesalget gjort os Gavn. Denne dyre Hesteluksus vil forhaabentlig indskrænkes herefter.

Naar man vil opgøre Pengeregnskabet over Hesteforretningen, maa man, da vi jo har kunnet undvære de solgte Heste, regne Besparselsen af Foder i c. $1\frac{1}{2}$ Aar til alle dem, der er gaaet bort ud over det ordinære Antal, og med de høje Foderpriser kan vist Prisen pr.

Hest pr. Dag, indbefattet de indvundne Renter af Salgssummen, sættes til c. 2 Kr. Hvad der er sparet er jo fortjent! Og det bliver ikke faa Millioner paa denne Konto. Hertil kommer saa Indtægten ved Salg af antagelig 50,000 overflødige Heste à 800—1000 Kr. samt en Stigning af c. 500 Kr. ud over det ordinære for de øvrige Tusinder, som kan regnes for Handelsvare. Tilsammenlagt bliver de nævnte Summer tillige med Hestehandlerfortjenesten og Jernbanefragten vistnok op imod 100 Millioner Netto, som Landet har tjent paa Hestekontoen under Krigen. Hertil kommer endvidere, rent statusmæssigt opgjort, ved Hesteprisens Stigning med blot 3—400 Kr. pr. Stk., en Forøgelse af Nationalformuen paa et Par Hundrede Millioner.

Man plejer ellers ikke i de senere Aar at regne med Hestene som produktive eller væsentlig indbringende for Landet, idet Landøkonomerne er tilbøjelige til kun at tage det i Betragtning, som kommer ind ved Udførsel, samt at beregne Arbejde som Udgift. Men i 1914 har Hestene dog tiltvunget sig en vis Respekt, især da de en Tid var det eneste Lyspunkt i vor Omsætning med Udlandet.

Hvad Indførselen angaar, da udgjorde den i Aarets første 7 Maaneder c. 11,000 mod c. 12,500 Aaret forud, foruden nogle faa Føl. Og hele Aaret op imod 20,000 Stkr., hvoraf c. 1500 Føl, mod 17,000, hvoraf 275 Føl i 1913. Saasnart Krigen brød ud, lukkede alle Lande for Hesteudførselen, saa vi kun havde Island at haabe paa. Udførselen derfra begynder først i Efterommeren, og vi fik ogsaa i Aarets Løb det sædvanlige Antal derfra: c. 1300.

Da Efteraaret kom, og Høsten viste sig tarvelig baade i Sverige og Norge, rørte Landbruget sig i begge Lande for at faa nogen Udførsel af overflødige Heste, og det lykkedes ogsaa, men rigtignok med betydelig Indskrænkning i den frie Omsætning. Fra Sverige havde vi inden Krigen faaet 3000 Heste, og siden omtrent et

Par Tusinde + 1000 Føl. Myndighederne dør solgte nok til fast Pris de bedste Heste til Tyskland, og af det, der blev tilovers, fik vi som anført en Del, navnlig Føl, som Tyskerne ikke brød sig om. Men tilsidst stoppede man for Udførselen af de opkøbte Heste hertil, en slem Streg i Regningen. Norge har derimod været vort Spisekammer siden Oktober, da man aabnede Døren paa Klem for en Udførsel paa 1200 Stkr. Vore Hestehandlere gjorde rent Bord deroppe i Løbet af et Par Dage. Det var temmelig store, forholdsvis gode, unge Heste, der, da de var købt til den almindelige Hestepriis i Norge og blev solgt her til den danske Krigspris, gav Hestehandlerne en Avance paa flere Hundrede Kr. pr. Stkr. For at hindre en Gentagelse af Overrumplingen vedtog den norske Regering, at fremtidig Salg til Udlandet kun maatte ske gennem Landboforeningerne, ligesom Tilfældet var i Sverige. Følgen heraf blev, at Varen forringedes betydeligt, samtidig med at Prisen steg. Vi har ialt faaet 4—5000 Stkr., hvoraf nogle Føl, medens vi i Fjor blot indførte c. 200 Heste fra Norge.

Heldigvis sker Hovedimporten af »Russere« fornemlig i Aarets første Del, hvorfor vi har modtaget 6,500 Stkr., paa nær 600 det samme Antal som i 1913. Fra andre Lande har vi faaet c. 1000 Heste, hvoraf fra Belgien kun 21 Stkr. + 17 Føl.

Under saa eksceptionelle Forhold som i 1914 var det ikke alene af Betydning at have Rede paa Ud- og Indførsel, men ogsaa paa Bestanden i det hele, hvilket kun opnaas gennem almindelig Tælling. Den 15. Juli holdtes den sidste af de sædvanlige 5-aarige Kreaturtællinger.

Hestebestanden udgjorde da 567,000 Stkr., hvilket er 32,000 flere end 1909. Forøgelsen skyldes særlig Smaahestene, der er gaaet op fra 26,000 til 87,000; medens hverken Føl eller 1 Aars Plage er tiltaget nævneværdigt. Da Tællingen foregik inden Følhandelen begyndte, er Antallet af Føl under et Aar at regne for

Landets egen Produktion i 1914, der er talt til 39,369. Hvor mange Føl der er døde forinden, vides desværre ikke, men Tallet maa vist sættes til nogle faa Tusinde, og Antallet af de i 1913 bedækkede Hopper er derefter antagelig 80—90,000, medens der ialt var 237,000 (mest indenlandske) Hopper mod 189,000 Vallaker, 3 Aar og derover. Af Heste i arbejdsfør Alder var der saaledes — Hingstene indbefattet — godt 430,000, hvortil kommer en Del af de 38,000 2-aars Plage, eller tilsammen omtrent 450,000 Arbejdsheste. Herfra maa først trækkes de 87,000 Smaaheste (mest Vallaker), og fra Resten: henved 350,000 bliver saa at drage Eksporten under Krigen, hvilken giver et stort Procenttal. Til Dækning deraf er der alene den opvoksende Ungdom og de faa indførte Heste; men med god Økonomi gaar det nok.

Hvad Avlen angaar, udviser Tællingen jo, at Til læget ikke er forøget siden 1909; men det har ogsaa været stort og vil herefter formodentlig stige i nogle Aar. Den »Strømkæntring«, der har kunnet mærkes i flere Aar i Retning mod Krydsning, var i Aarets første Halvdel stærkere, idet der indførtes flere og flere belgiske og oldenborgske Hingste. »Renavlen«, der nu i mange Aar har været det ene herskende Avlsprincip, røkkes der ved baade fra Handelens og Videnskabens Side, hvortil kommer, at den Opblomstring, der ved enkelte fremragende Hingste var kendelig indenfor vore nationale Racer, synes ved deres Afgang at være standset m. H. t. Hingsteopgrøden. Endvidere begynder man at kunne spore — som Kulturens tro Følgesvende — kedelige Ulemper indenfor »Eliteavlen«, saasom tiltagende Dødelighed blandt Hingste og Føl, Kastning, mangelfuld Frugtbarhed og visse Fejl. Om en Krydsning vilde være Modvægt, hvad mange tror, er dog uvist. Som Forholdene siden Krigen stiller sig, er Spørgsmaalet foreløbigt stillet i Bero, da Tilgang af Avlsmateriale udefra er standset.

Ligesom Markeder har været Mønstringspladser

for Salgsvaren, er Kaaringer og Dyrskuere det for Avls-materialet.

Kaaringer over unge, svære Hingste inden Bedækningstiden prægedes af det ovenfor antydede. Der var paa Fyn og paa Lolland en forholdsvis stor og paa førstnævnte Sted ikke daarlig Repræsentation af belgiske Hingste, medens Tallet har holdt sig uforandret lavt i Jylland. Hvad de jyske Heste angaar, da gik paa én Gang og for mange helt uventet Antallet af kaarede 3-Aars Hingste i Jylland ned fra over 40 til 24, noget, som der ikke har været Sidestykke til siden 1897. Som bekendt er der gode og daarlige Hingsteaar, og et Misvækstaar er derfor ikke afskrækkende. Til Gengæld var der én Spids iblandt, som overtraf det bedste, der hidtil er præsteret. Men nægtes kan det ikke, at de, der skulde erstatte Avlsmatadorerne, der gaar bort, lader noget vente paa sig.

Af Dyrskuere afholdtes de sædvanlige, af hvilke det jyske Ungskue, denne Gang i Randers, var det største og mest interessante. Det var godt besøgt og begunstiget af Vejret; men Kvaliteten var for Hingstenes Vedkommende ikke høj, hvorvel der ikke spares paa Præmierne. Der blev saaledes anerkendt 38 3 Aars Hingste, hvoraf 23 med Pengepræmier, og 69 2 Aars, hvoraf 49 med Pengepræmier. Paa lidt nær blev det hele hædret. Det er en Rundhaandethed, som ikke ubetinget er af det gode, og som svækker Bedømmelsens Betydning. I andre Kulturlande uddeler man faa og gode Præmier til de bedste Dyr, saa det er en Ære og Fordel at opnaa dem. Her er det en Skam ikke at blive anerkendt. 4. Præmiegruppe kunde absolut stryges, da de Hingste, der opnaar den Ære at blive sat deri, sjældent gør Gavn og heller ikke bliver solgt — som Regel.

I 2 Aars-Holdet var der to, der fik og fortjente 1. Præmie; men der var egentlig ingen kvalificeret til 2. Præmie; de der kom i 2. Gruppe var kun ordentlige

3. Præmiehingste, og det meste af Resten var højst præmieværdig. I 3 Aars-Holdet fik den under Kaaringerne omtalte Spids, Duks, 1. Præmie og 3 andre gode Hingste 2. Præmie, medens der ogsaa var nogle enkelte ordentlige Hingste i de følgende Præmiegrupper.

Hopperne var mange og gode, og der blev ogsaa uddelt Præmier til næsten alt, hvad der var mødt, hvilket her kan være en berettiget Belønning for at give Møde. Der uddeltes ingen 1. Præmie blandt 3 Aars Hopperne, hvad der kunde se ud som en Falliterklæring for Aargangen og Racen, hvilket dog ingenlunde var Tilfældet. Til 2 Aars Hopperne uddeltes der derimod fire 1. Præmier, saa Principperne divergerede en Del, eftersom Kvaliteten ikke var meget forskellig, hvilket er uheldigt.

Det fynske Fællesskue for unge Hingste fik mest sit Præg ved de mange og ganske gode belgiske Hingste, der var udstillet.

Blandt Øernes andre Skuer var der en interessant Opvisning af rene og blandede Belgiere i Gørlev, Holbæk Amt, hvor der var fremstillet mange temmelig store, velplejede, ret kønne og reelle, men ikke svære Hopper af den Slags, som Sjællænderne synes om, og en Del svære Plage efter en kæmpestor og forbenet belgisk Hingst. Men af renblodige Belgiere var dér ikke mange, der imponerede.

Et andet sjællandsk Skue, som gør Fordring paa Omtale, var det i Frederiksborg, hvor Hopperne var fortrinlige. Fremgangen — at dømme efter hvad der gennem Aarene har været udstillet ved Skuet — er stor og det i alle Retninger. Og Kritiken, der vel tidligere kan have været berettiget, maa nu forstumme. Den Snak om »Forgrovelse«, som har været gentaget, til den er bleven troet af mange, er i alt Fald ikke berettiget; thi »Frederiksborgerne« er absolut elegantere end nogen-sinde, og det gør da ingen Skade, at de er bleven større og solidere af Ben, idet hverken Humør eller Gang er

gaaet tilbage. Den gamle Klage over, at de ikke ogsaa er Rideheste, forstummer i Specialiseringens Tidsalder. En elegant Kørehest med Rejsning og Hals, som ingen anden Race har Mage til, har ogsaa sit Publikum, fornuftigvis.

Men næsten endnu større Interesse knyttede der sig til det skaanske Jubilæumsskue i Malmø, der varede en hel Uge i Juni. Thi i de senere Aar er Svenskerne jo bleven heldige Konkurrenter til os paa den svære Hesteavls Omraade, ikke at tale om, at de har imponeret os ved de paa Skuerne i København 1905 og 1913 udstillede ædle Heste.

I Aarenes Løb har der været afholdt mange store Skuer i Skaane, saa der derigennem har været god Lejlighed til at se det bedste af den svenske Avl, og navnlig skulde dette store Skue jo være præget af Fremgangen og Forandringen. Men der blev man noget skuffet. Skuets store Flertal og Glansnummer var som sædvanlig det ædle Halvblod, nærmest til Ridebrug, og det var paa lidt nær ogsaa tillagt i Skaane. Hvad de svære Heste angik, var de repræsenteret ved Belgiere og Clydesdal'ere. »Halvblod« eller Blandinger var ikke udstillet. Tidligere har Clydesdal'erne haft Overtaget, medens de nu fortrænges af Belgierne. Og det sker næppe paa Grund af Mode eller Lune; thi begge Racer har været prøvet i en lang Aarrække ved Siden af hinanden, og efter Eksteriøret at dømme har der blandt de engelske, svære Heste været bedre Individuer end blandt Belgierne, baade før og nu. Thi efter danske Begreber var de 16 udstillede Foreningshingste, der alle var indført fra Belgien, ingenlunde Matadorer, og de har vist heller ikke været dyre i Indkøb. Af selvtillagte Hingste var der kun enkelte Undermaalere, hvorimod næsten alle Hopperne var iødt i Sverige. Men de var hverken ensartede eller betydelige, nærmest noget smaa og finbenede. Efter i over en Menneskealder at have indført en Mængde belgiske Heste til Avl, synes man altsaa

endnu ikke at kunne lægge Hingste og daarligt nok Avlshopper til i Skaane.

Det store aarlige Hesteskue i Brüssel var denne Gang besøgt af enkelte heste- og handelskyndige Danske, og da det næppe saa snart bliver genoptaget, kan det være berettiget at fremdrage noget af det, de Besøgende lærte der, dels efter Præmieringen og dels efter de betalte Priser for Hingste. Resultatet synes at kunne sammenfattes i følgende: Der forlangtes en baade, stor og tung, men tillige velformet og ret køn Hest med solide Ben og god Gang, for at opnaa en høj Pris. Hingste, hørende til den lille Præmiegruppe (saakaldte »Ardennerne«), men af lige saa god Kvalitet som de i den store Afdeling, kostede kun $\frac{1}{3}$ mod disse. Og lette, navnlig letlivede eller uskønne Individer, selv ret korrekte, kunde købes for nogle faa 1000 francs.

Efter Krigen er Forholdene nu helt forandrede, saa den indhøstede Lære ikke for os vil faa direkte Betydning, idet den belgiske Hest, selv om den ikke bliver helt ødelagt, næppe i en overskuelig Fremtid vil blive nogen Eksportvare. Vor paabegyndte belgiske Hesteavl har derved faaet et Knæk, som den næppe vil komme over. Thi at tænke, at vi, med det Materiale vi har faaet fra Belgien, herefter kan staa paa egne Ben, synes et dristigt Haab. Der er et langt Spring fra at kunne levere ordentlige Krydningsprodukter til godt Avlsmateriale, det har vist sig baade i Sverige og paa Sjælland, hvor Brillant begyndte for 20 Aar siden. Det er nærmest at vente, at det fremmede noget før eller senere vil gaa op i den hjemlige Bestand — med Fordel eller Tab? Herefter maa vi antagelig stole paa os selv og søge at gøre os Stillingen saa fordelagtig som mulig. Thi ved vor overmægtige Konkurrent: Belgiens Forsvinden, opnaar vi som Nr. 2 sandsynligvis en gunstigere Stilling paa Verdensmarkedet, som det fornuftigvis gælder om at udnytte. Og det sker muligvis bedst ved at tage den belgiske Avl til Forbillede.

Vel mangler vi Betingelser for at naa denne, som er skabt gennem Aarhundreder under de gunstigste Forhold, saasom en græsrig og frugtbar Jordbund og derfor en oprindelig kolossal og gennem Tiderne ensartet Race at arbejde med; men vi kan efter Evne efterligne de Bestræbelser, Belgierne har gjort sig i den sidste Menneskealder, for at faa deres Hesterace køn, solid af Lemmer og godt gaaende med Bibeholdelse af »Slaget« og Vægten, hvilket tilsammen skabte dens Verdensberømmelse. Vi har i samme Tidsrum maattet samle os om at omdanne vor lette, forblandede Hestebestand, der ikke mere gjorde Fyldest, efter de ændrede Krav, til en muligst stor og svær Hestetype, og det er forsaavidt lykkedes, som vi nu staar med en nogenlunde god og ensartet Hoppebestand, der er et nødvendigt Grundlag for Arbejde i nævnte eller mulig i en anden Retning. Thi Tiden er jo stadig Udvikling underkastet, Kravene ændres, og som Fabrikanter kan Opdrætterne ikke heller blive staaende stille. Dog er der i Hesteavl en Forbehold at tage, at man ikke kan alt, hvad man vil. Pludselige og voldsomme Spring fører kun til Fortræd, hvad vi har erfaret. Derfor er det nødvendigt at have en aarvaagen og sagkyndig Ledelse, der ikke er stivnet i Dogmer, til at gribe de Muligheder, der byder sig efter Krigen.

Hvad den lette Avl angaar, da er »Krigshestene« igen kommen i Forgrunden. Den østpreussiske Rytterhesteavl har ogsaa faaet et Knæk ved Krigen, som den næppe saa snart forvinder, og den berømte nordtyske, ligesom rimeligvis den normandiske, Hesteavl er ligeledes stærkt medtaget. Vor egen Hær har faaet at føle, hvad det betyder, at Udlandet lukker. Med mindre al Krigsrustning ophører, vil der sandsynligvis blive gyldne Tider for Remonteheste-Produktionen. Her er vi ikke med saaledes som Svenskerne. Hele vort Arbejde har jo gaaet ud paa at producere Vognheste, hvilket er lykkedes ganske godt, efter at man er bleven enig om Maal og

Midler. Vor Frederigshorshest, der var repræsenteret gennem 8 unge røde Hopper ved Skuet i Malmø, viste tydeligt Forskellen mellem en Køre- og en moderne Ridehest, saa det meningsløse i at regne den første blot for en grovere Udgave af den sidste var i Øjne springende. Det er to forskellige Typer — lettere og ædlere eller grovere — hvorfor en Omdannelse af vor nationale lette Hest til en moderne Remonte vil blive Krydningsavl. Ogsaa for vor lette Hesteavls Vedkommende vil det saaledes være vanskeligt at spaa rigtigt om, hvad Følgerne af Krigen vil blive.

Fodringsspørgsmaalet har i Vinter været mere aktuelt end det plejer, paa Grund af den høje Havrepris, der er naaet til 12—15 Øre pr. Pd. Men da de andre Foderemner heller ikke har været billige, har der ikke været meget vundet ved at bruge Surrogater. En Tid har Bygget dog været adskilligt billigere, og senere har Majsens været naturlig Erstatning for den urimelig dyre Havre. Militæret er nu endelig kommen med paa denne i det borgerlige Liv gammelkendte fordelagtige Ombytning. Roerne er sikkert ogsaa i større Maalestok end tidligere benyttet til Hestefoder; men det er kedeligt nok kun lidt deraf, en Hestemave, sammenlignet med en Kovom, kan rumme. Det var sikkert derfor formaalstjenligt at forsøge Sukkeroer som Hestefoder.

Om Hestehandelen er der ud over det anførte ikke meget at tilføje. Hestepreisen var forud for Krigen jo omtrent som det foregaaende Aar. Da Udførselsforbudet endelig kom, standsede pludselig al Hestehandel, og man var stærkt spændt paa, hvad Prisen vilde blive, naar Hjemmemarkedet og ikke Verdensmarkedet bestemte den. Men den holdt sig, dels fordi man frygtede Hestemangel, og dels fordi Forandring i Pris kun sker langsomt. En anden Sag bliver det, hvordan Hestepreisen stiller sig i Fremtiden. Efter alle Solemærker at dømme vil den blive høj; thi der er og bliver sikkert efter Krigen Hestemangel i Europa. For os som Pro-

ducenter er det jo glædelige Udsigter; thi Hesteavl har hidtil ikke hørt til de særlig lønnende Forretninger. Det har nærmest kunnet regnes for en Skat, der hvilede paa Landbruget: at levere Staten og Forretningsverdenen Heste til de Priser, som de behagede at bestemme. Og det har gaaet, idet Regnestykket om Produktionsprisen for en Hest ikke har været forretningsmæssigt opgjort. Tilbud og Efterspørgsel har heller ikke spillet nogen væsentlig Rolle indenfor kortere Tidsrum. Den Pris, vore Heste har staaet i i 40 Aar, har paa lidt nær og for den bedste Vare været den, der blev sat ved Krigen 18⁷⁰/₇₁ og i Guldalderperioden indtil 18⁷⁵/₇₆. Da steg Prisen henved 100 pCt. Saa faldt den, navnlig for simplere Varer, i 80'erne, men dog ikke lavere end til c. 1000 Kr. for bedste Sort, der tidligere havde naaet 600 Rdlr. Trods Stigningen i dette Aarhundrede og Kvalitetens Forbedring var vi dog ikke før Krigen kommen over de 1200 Kr. Men i Løbet af nogle Maaneder gik Prisen atter fra 50—100 pCt. i Vejret, og der er som sagt ingen Rimelighed for, at den atter gaar ned til det tidligere lave Niveau.

En sandsynlig Følge af den forventede Guldalder bliver et unaturligt stærkt Tillæg, saa Fordelen for en Del gaar tabt ved Kvalitetens Forringelse. Thi »enhver« Hopper vil blive bedækket lige fra 2 Aars Alderen, og paa Grund af Mangel paa gode Hingste af daarlige, saa de abnorme Forhold næppe vil bidrage til Avlens Højnelse.

Avlsdyrprisen har ikke undergaaet nogen kendelig Forandring, uden for saa vidt Hopper og Hoppeplage har fulgt den almindelige Opgang, og Hingstehandel har der ikke været meget af i Aarets sidste Halvdel, dels fordi Folk blev betænkelige ved Krigstilstanden, og vel tildels ogsaa fordi man saa, hvor mange, der havde brændt sig i det forløbne Aar ved Køb af dyre Hingstplage og Føl. Døg solgtes en 1 ³/₄ Aars jysk Hingstplag for 22,000 Kr. kontant + 23,000 Kr. paa Vilkaar

til en Hesteavlsforening ved Hobro. At det var en god Plag siger sig selv, og af den Type, som Idealet er for den belgiske Hest: bred, dyb og kort, sluttet Kropbygning. Omtrent samtidig solgtes til Lolland en $3\frac{3}{4}$ Aars belgisk Hingst, der lige før Krigen var indført til Fyn, hvor den stod højst med 1. Præmie ved Fællesskuet i Odense, for 18,000 Kr. kontant + 7,000 Kr. Vilkaar. Begge har en uheldig Farve, men er gode hver indenfor sin Race, og selvfølgelig af fin Afstamning.

Sygdomme har Hestene heldigvis været forskaanede for, men ellers har de ikke haft det for godt; thi der var fuldt op af Arbejde til dem i Efteraaret. Roekørslen er stræng og kræver stærke Heste. Hvor Hestekraften er for ringe, kan Arbejdet uden hensyns- og omsigtsfuld Behandling derfor grænse til Dyrplageri. Vore Dyrbeskyttere skulde hellere se ud paa Arbejdspladserne end forse sig paa saadanne Bagateller som Skyklapper.

Lovgivningsmagten har haft en ny Dyrplagerilov til Behandling. Et af Hovedpunkterne deri er Forbudet mod Kupering af Hestehaler. Denne Mode er endnu ikke kommen hertil i nævneværdig Grad, og den dyrkes kun i Byerne. Men saa snart vore Heste kommer paa Stald syd for Grænsen, lader Hestehandlerne dem kupere, noget, som betaler sig godt for dem.

Husdyrbruget 1914

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

Paa næsten alle Omraader er 1914 blevet et Mærkeaar. Virkningerne af den Verdenskrig, der udbrød d. 1. August i Fjor, er blevet stærkt kendelige og saa indenfor vort lille Samfund og har paa mangfoldige Maader præget Forholdene, ikke mindst vedrørende det danske Landbrugs Produktions- og Omsætningsforhold.

Der skabtes i Begyndelsen af August en Situation, der, klart som aldrig før, belyste, hvilken Betydning det har for dansk Landbrugs gode Trivsel — og dermed for dansk Erhvervsliv i det hele — at Landets Udførsel af forædlede, dyriske Produkter kan foregaa frit og uhindret, ligesom det samtidig traadte skarpere frem end nogensinde, i hvilken Grad det danske Landbrug omdanner sine Planteavlsprodukter til Husdyrprodukter og ad denne Vej — gennem denne Omdannelse — tager sine Hovedindtægter gennem Salg af Fedevarer. Husdyrbrugets Rolle i Landbrugets Omsætning her hjemme har atter med Rette tiltrukket sig en Opmærksomhed, der bør resultere i, at der sættes mest muligt ind paa dettes Forbedring paa alle de Omraader, hvor der kan udrettes noget, og det er heldigvis mange.

I 1914 kan vi — som Følge af Krigens Udbrud — skelne mellem to Perioder. Den første og længste Periode, Perioden før 1. August, kendetegnedes i Hovedsagen ved at være en rolig Fortsættelse af Udviklingen i 1913, og dette gjaldt saavel Produktionens Størrelse og Produktionsbetingelserne, som de Priser, der opnaaedes for de paagældende dyriske Produkter, særlig for Kvægavlsprodukterne. Dog svarede Fedekvægspriserne næppe helt til de tilsvarende Maaneder for 1913, hvilket ikke mindst gjaldt 2. og 3. Kl.s Varer, og ligesaa var det magre Kvæg billigere, og der var et betydeligt Prisfald paa Kælvekøer. For Smørret var Forholdet dette, at Maanederne Februar—Juni havde lavere Priser end de tilsvarende Maaneder af 1913, men til Gengæld var Prisen i Juli 1914 7 Øre højere end Aaret forud.

Den anden og kortere Periode af 1914, nemlig efter Krigens Udbrud, fra 1. August, blev rig paa Overraskelser. Krigens Virkninger blev hurtigt kendelige overfor vore Eksportforhold. En foreløbig Panik blev vi ikke fri for, idet Udsigterne for vor Udførsel i nogle Dage var truende. Vi maatte midlertidig indstille Udførselen af Landbrugsvarer søværts, og da Smørnoteringen udeblev i 14 Dage, tog Nervositeten Overhaand saaledes, at adskillige Mejerier solgte baade deres Smør- og Osteproduktion til endog meget lave Priser, ligesom det hændte, at der blev givet Leverandører Paalæg om at tilbageholde Middags- og Aftenmælken og kun til Mejeriet at levere Morgenmælken. Men dette var dog ganske forbigaaende; det viste sig hurtigt, at en ret regelmæssig Udførsel og Afsætning atter lod sig gennemføre, ligesom Kulimporten hurtigt kom i Orden om end til forhøjede Priser.

Men denne vanskelige Tid maatte selvfølgelig paavirke Smørmarkedet, saa meget mere, som der efter en Standsning af Eksporten fulgte en Overfyldning af Markedet. Da Noteringen — efter at have holdt sig passiv i de to første Uger af August — atter meldte sig

i 3. Uge af August, var det med 102 Kr., mens Juli sidste Uges Pris var 112 Kr. Omkring de 102 Kr. holdt Noteringen sig til 20. September; men nu steg den og naaede 123 Kr. midt i Oktober, og efter en midlertidig Nedgang steg Noteringen til 134 Kr. i December, hvis Middelpris blev 131.80 Kr. pr. 50 kg. (Statistik Udvalgets Notering). For første Periode af 1914 — før Krigen — blev den gennemsnitlige Pris 1.30 Kr. (pr. 50 kg) lavere end for de tilsvarende 7 Maaneder af 1913, og for Krigsperioden — de 5 sidste Maaneder — 5.50 Kr. over. Gennemsnitsprisen for 1914 var 109.20 mod 106.80 i 1913, naar der for begge Aarene udelades Noteringerne i August Maanedes to første Uger. Kunde vi efter 1. August have forskaffet os Foderstoffer til de sædvanlige Priser, da vilde Betingelserne for en meget lønnende Smørproduktion i mangfoldige Landbrug have været endog særdeles gode, men Udførselsforbud fra flere af de krigsførende Lande og Tilbageholdelsen af Foderstoffer fra andre medførte stor Knaphed paa Foderstoffer, samtidig med at Priserne steg meget stærkt i Henhold til stærkt øgede Forsikringspræmier og meget stærkt stigende Fragter.

For levende Kvæg og slagtet Kød var Priserne i Gennemsnit lidt lavere end i 1913, og de holdt sig lave efter Krigens Udbrud — trods den tyske Tolds Ophevelse og Lettelser i Indførselen, idet Landegrænsen aabnedes for Gennemførsel af levende Kvæg til Tyskland — til vi naaede November. Herefter steg Priserne fra 60 til 67 Kr. pr. $\frac{1}{2}$ kg slagtet Vægt for 1. Kl.s Varer. Den i 2. Periode — efter Krigens Udbrud — fremkaldte Stigning af Smørprisen fulgtes saaledes ikke af en tilsvarende Stigning af Kødpriserne for 1914; denne kom først rigtig i 1915.

For 1914 kan der foruden den ved Krigen skabte ejendommelige Situation noteres denne lidet glædelige Kendsgerning, at Aaret bragte os en tør Sommer, hvoraf Følgen blev et som Helhed daarligt Græsaar, en lille

Kornhøst, navnlig fyldte Straaet lidt, og en ringe Avl af Kaalroer og Turnips. Dyrt Kraftfoder og lidt Græs og Grøntfoder skaber uheldige Forhold for den dyriske Produktion, og trods de høje Smørpriser vil der saaledes, naar alle Forhold tages i Betragtning, ingen Tvivl være om, at Kvægholdets økonomiske Balance i Aaret 1914 vil være betydelig ringere end den var Aaret forud; imidlertid var 1913 jo et meget godt Aar, og der er saavist ingen Grund til Klager.

Hvor man har haft tilstrækkeligt Grovfoder: Roer, Hø og Halm til Raadighed, der har man, trods det at Kraftfoderet for flere Foderemners Vedkommende har kostet henved det dobbelte af, hvad det kostede Aaret i Forvejen, haft gode Betingelser for at kunne faa det hjemmeavlede Grovfoder betalt med samme Priser som i 1913, thi Smørprisen fulgte godt med Oliekageprisen. Under saadanne Forhold har Malkekqvægholdet svaret god Regning. Men disse Forhold var uheldigvis ikke tilstede i en meget stor Del af Landets Kvæghold; her var Beholdningerne af det hjemmeavlede Grovfoder meget smaa, og for nogenlunde at kunne bevare Besætningerne maatte der bruges forholdsvis meget af det dyre Kraftfoder. Endnu uheldigere stillet var selvfølgelig de Landbrug, der har maattet købe Grovfoder til Priser, der ligger saare højt over Foderværdien, end sige over den Pris, hvortil man under sædvanlige Forhold kan avle det. Her var det ganske umuligt, at Køerne eller Kvæget blot nogenlunde kunde betale disse Priser, og her maatte man formindske sin Kvægbesætning, og det gjorde man. Overfor Opdræt og Fedning virkede de høje Kraftfoderpriser snarest endnu mere, idet, saaledes som nævnt, Prisstigningen her kom meget sent og ikke stod i Forhold til Stigningen i Smørprisen. Kvægholdet her hjemme har saaledes ikke lukreret af de paa Grund af Krigssituationen skabte Forhold, og Landbruget som Helhed ej heller, hvad der er mange Ikke-Landmænd der tror.

Det maa nærmest overraske glædeligt, at trods det overvejende daarlige Græsaar, dyrt Kraftfoder og som Følge deraf stærk Sparsommelighed i Anvendelsen af dette, der nok paa sine Steder har været utidig og overdreven, er Udførselen af danske Mælkeriprodukter eller »Beregnet Smørmængde ialt« (Smør og Fløde) i 1914 kun 1 pCt. lavere end for 1913, nemlig 100.5 Mill. kg mod 101.4. Nedgangen falder udelukkende paa 2. Periode, idet 1. Periode (Januar—Juli) har en Udførsel af Smør, der er 4 Mill. kg større end den tilsvarende Tid af 1913.

Af levende Hornkvæg har der i 1914 været en stigende Udførsel, nemlig fra 153,000 til 189,000 Stkr., en Opgang paa 36,000; denne Forøgelse falder udelukkende paa Perioden efter d. 1. August. Denne stærke Opgang i Udførselen er imidlertid fulgt af en betydelig forøget Indførsel af udenlandsk (svensk) Kvæg, der har andraget ca. 26,000 Stkr. mod 6,000 i 1913 og 5,400 i 1912, ligesom det maa tages i Betragtning, at der, utvivlsomt paa Grund af de i flere Henseender usikre Forhold, er sendt adskillige Kreaturer, der har været meget mangelfuldt fedede, for ikke at sige magre, og som saaledes repræsenterer en forholdsvis mindre Kødvægt. Statistisk Departement har foreløbig regnet med 255 kg salgbart Kød pr. Stykke udført Kvæg (bortset fra Kalve) mod 267 kg i 1913.

Ogsaa af Kød er Udførselen steget, nemlig fra 15.1 til 17.4 Mill. kg, og den samlede Overskudsudførsel af salgbart Kød i levende og slagtede Kreaturer er steget fra $53\frac{1}{3}$ til $59\frac{1}{2}$ Mill. kg. Merudførselen af Kød falder ogsaa paa Aarets sidste 5 Maaneder. De simplere Varer af Køer betingede i det tidligere Efteraar forholdsvis de bedste Priser, særlig saalænge der frit kunde udtøres Huder og Skind, der var oppe i en Pris af 1.70 Kr. pr. kg, og saalænge Konservesfabrikationen endnu var paa sit højeste.

Af Flæsk har Udførselen været stærkt stigende i

1914 og større end nogensinde tidligere, men for Svineholdets og Fedningens Rentabilitet har Forholdene i 1914, særlig efter Krigens Udbrud, været ret ugunstige, idet de meget høje Priser paa Byg og Majs er fulgt af vigende Priser paa Flæsk, ligesom Pattegrise til Tider næsten har været usælgelige.

Over Størrelsen af vor Hesteudførsel foreligger der endnu ingen officielle, detaljerede Oplysninger, men alle ved, at den har været meget betydelig, og at Priserne blev endog meget høje, ikke mindst for 2. og 3. Kl.s Varer, der gik af som varmt Brød. At der nu blev en gunstig Lejlighed til at blive de simplere Varer kvit til store Overpriser, var fra et økonomisk Standpunkt kun glædeligt. I det hele var vor Hestebestand rigelig, ikke sjældent for rigelig, og for de mange, der har kunnet undvære en eller flere Heste, er der gennem Salg af disse tilflydt vedkommende en god Indtægt. Der var dog flere — vi kan vel endog sige mange — Landmænd, der fik solgt for tidligt, det vil sige for billigt, og for saa vidt en Del af disse senere har maattet købe igen, har Forretningen været saare tvivlsom.

Vinterfodringen 1913—14.

Denne gennemførtes i sin Helhed uden Vanskeligheder og med godt Resultat. Efter en god Høst i 1913 var der gennemgaaende tilstrækkelige Beholdninger af Grovfoder, særlig af Roer, om end der i mange Kvæghold maatte spares noget paa Halmen — og ligesaa paa Roerne. At Roerne — selv i gode Roeaar — i adskillige Kvæghold er forbi inden 1. April eller snart ind i April, er en kendt, men derfor lige beklagelig Historie. Balancen paa Malkekøernes Konto lettedes ved jævnt gode Smørpriser og ikke høje Kraftfoderpriser.

Efteraars- og Vintermaanederne i 1913 var milde, men Slutningen af December og Januar bragte stærke Kuldeperioder med indtil $\div 13^0$, hvilket, hvor Stald-

bygningerne er mindre lunt indrettede, og det er endnu Tilfældet alt for mange Steder — bevirkede en ret betydelig Nedgang i Mælkeudbyttet, ligesom Opfødringen af frosne Roer gav en Del Maveforkølelse med deraf følgende forskellige Fordøjelsesuregelmæssigheder, hvilket tilsammen foraarsagede en midlertidig Svækkelse af Køernes Udnyttelsesevne. Den ved disse Kuldeperioder frembragte stærke Afkøling udøvede iøvrigt en ikke uvelkommen Indvirkning paa Roernes Holdbarhed i Kulerne, hvor de mange Steder indtil da havde haft det for lunt. I Vinterens Løb raadnede desuagtet en ikke ringe Mængde Kaalroer. Roernes gode Opbevaring er jo ikke blot et Fodringsspørgsmaal, men et Forhold, der griber stærkt ind i og bliver bestemmende for Røedyrkningens Rentabilitet jævnført med Korn og Græs.

Kraftfoderforbruget

i 1914 er meget kendelig paavirket af Krigssituationen. Efter indhentede Oplysninger gennem Statistisk Departement fra en hel Række Landboforeninger og Husmandsforeninger er der allerede i Oktober indtraadt en betydelig Reduktion i Forbruget, der for Aarets 3 sidste Maaneder har været ca. 15 pCt. mindre end sædvanligt. Reduktionen har været størst paa de Ejendomme med det pr. Kreatur gennemsnitlig højeste Kraftfoderforbrug, hvilket viser sig at være de smaa og mindste Ejendomme med fra 3—9 Stkr. Hornkvæg, men i disse findes ogsaa det forholdsvis største Antal Malkekøer og færreste Antal Ungkvæg, hvilket for en Del kan tilskrives det større Forbrug af Kraftfoder.

Overfor Indførselen af Foderstoffer og Korn i 1914 har Krigens Følger udvist en stærk Paavirkning i Aarets sidste 5 Maaneder saaledes, at mens der efter 1910 — altsaa i de sidste 3 Aar — har været en fortsat Opgang i Indførselen, saa viser 1914 en meget betydelig Nedgang, hvad der fremgaar af omstaaende Oversigt over Forholdene i de sidste 10 Aar:

Foderstofindførselen i de sidste 10 Aar viser følgende Udvikling.

(Indførselen i Mill. kg).

	Oliekager	Klid	Ialt
1905.....	404.9	86.1	491.0
1906.....	413.1	92.4	505.5
1907.....	465.6	82.8	548.4
1908.....	478.8	57.1	535.9
1909.....	493.1	78.8	571.9
1910.....	421.8	41.2	463.0
1911.....	510.8	43.8	554.6
1912.....	526.9	55.3	582.2
1913.....	594.1	45.2	639.3
1914.....	451.2	29.4	480.6

Af uformalet Korn var Overskudsindførselen

1905.....	583.1	Mill. kg, heraf var	Majs	277.7
1906.....	771.0	—	—	478.4
1907.....	626.4	—	—	445.4
1908.....	511.8	—	—	261.6
1909.....	620.1	—	—	232.0
1910.....	560.7	—	—	182.4
1911.....	588.0	—	—	280.9
1912.....	666.8	—	—	350.2
1913.....	774.2	—	—	403.3
1914.....	487.0	—	—	262.8

De 451.2 Mill. kg Oliekager fordeler sig saaledes:

	Mill. kg.		
Bomuldsfrøkager.	178.9 = 39.63 %	} 65.7 %	(1913 = 39.50 %) 72.4 %
Solsikkekager....	114.6 = 25.44 -		= 32.90 -
Hørfrøkager.....	67.2 = 14.89 -		= 11.15 -
Soyakager.....	6.8 = 1.50 -		= 3.30 -
Hampefrø, Jord-			
nød-, Palme- og			
Rapsgk.....	83.7 = 18.54 -		= 13.15 -
	451.2 = 100.00 %		= 100.00 %

Med Undtagelse af Hørfrøkager og Byg og andre mindre betydende Oliekagesorter er Indførselen af alle Kornsorter samt Foderstoffer stærkt formindsket, og, som det allerede er paapeget, falder denne stærke For-

mindskelse paa Aarets sidste 5 Maaneder, hvilket følgende af Statistisk Departement udarbejdede Tabel viser:

Indførsel af	Januar—Juli		August—December	
	1914 Mill. kg	1913 Mill. kg	1914 Mill. kg	1913 Mill. kg
Hvede og Hvedemel.....	99.6	125.9	49.9	102.1
Rug og Rugmel	120.0	124.0	23.0	122.0
Havre og Byg	88.3	47.3	18.8	57.2
Majs.....	190.7	259.8	75.2	145.1
Hvedeklid	21.4	22.1	8.0	23.1
Oliekager	319.4	342.3	131.8	254.3
Tilsammen....	839.4	921.4	306.7	703.8

Der er allerede i Perioden før Krigens Udbrud — særlig for Hvedens og Majsens Vedkommende — nogen Nedgang, der dog for Majsens Vedkommende opvejes ved Indførselen af Havre og Byg. I Perioden efter Krigens Udbrud beløber Indførselen sig kun til de $\frac{2}{5}$ af Indførselen i 1913, idet den gik ned med 400 Mill. kg. Formindskelsen falder særlig paa Rugen (fra 122—23 Mill. kg), der jo under sædvanlige Forhold næsten udelukkende kommer fra Rusland og Tyskland, fra hvilke Lande Udførselen blev fuldstændig standset. Ligesaa leveredes Havre og Byg væsentligst fra europæiske Lande og viste derfor stor Nedgang. Derimod er Indførselen af Oliekager, Hvede og Majs kun halveret, idet disse Varer i stor Mængde hidrører fra Lande udenfor Europa.

I de senere Aar har Husdyrbruget herhjemme modtaget en stærkt stigende Mængde Foderstoffer fra den indenlandske Olieindustri. Forbruget af danske Oliekager her i Landet var 56 Mill. kg i 1913; heraf var de $\frac{2}{5}$ Soyakager. Indførselen af Soyabønner er vokset fra 1913 til 1914 med 26 Mill. kg; af Soyabønnens Vægt bliver henved de $\frac{5}{6}$ Foderstof, og der vil saaledes gennem Forøgelsen af Importen af Soyabønner være tilført ca. 20 Mill. kg Foderstof mere end i 1913.

Korn- og Foderstofpriserne var stigende og

høje i Aarets sidste Halvdel. Jydsk Andels Foderstof-forretnings Noteringer i »Andelsbladet« for de Foderstoffer, for hvilke der har foreligget stadige ugentlige Noteringer, viser følgende Priser i Kr. pr. 100 kg:

1914.

	5. Januar	3. August	28. December
Majs	10.80	12.10	19.30
Foderbyg.....	11.16	12.90	20.30
Bomuldsfrøkager, Texas, 55 pCt.	16.30	16.70	19.70
— N. O.....	13.90	13.80	18.50
Høfrøkager	13.90	14.40	24.00
Havre	10.90	13.60	22.70

I 1915 er Priserne jo gaaet meget betydeligt over, hvad de endte med i 1914. Af Beretningen fra V. Steins analytisk-kemiske Laboratorium for Undersøgelser vedrørende Landbruget fremgaar det, at for de undersøgte Bomuldsfrøkager (ialt indsendt 286 Prøver) kan der, med Hensyn til Indholdet af Værdistoffer, for alle 3 Hovedkvaliteters Vedkommende (Texas — New Orleans — Russiske) iagttages en tydelig Nedgang, der utvivlsomt delvis kan sættes i Forbindelse med de abnorme Forhold i Importen i Aarets sidste 5 Maaneder.

Mælkeudbyttet

i Vinteren 1913—14 var gennemgaaende tilfredsstillende, og med overvejende tilstrækkelige Beholdninger af Grovfoder, jævnt gode Smørpriser og ikke høje Kraftfoderpriser var Forholdene ganske gunstige for en Mælkeproduktion, der bragte jævn god Balance paa Mælkekoernes Budget.

Mælkeudbyttet i Sommeren 1914 blev mindre end ønskeligt. Aarsagen var dels og fornemmelig, at vi fik for lidt Regn i den for Planterne vigtigste Væksttid, samtidig med at vi havde stærk Varme og megen Solskin, saa Græsmarkerne blev meget stærkt medtaget, og dels, at der — paa Grund af de høje Foderstofpriser,

der indtraadte efter Krigens Udbrud — blev sparet stærkt paa Kraftfoderet.

Efter et mildt Efteraars- og Vintervejr og med en høj Temperatur i April var Græsmarkerne tidligt og stærkt paa Færde, og man saa ogsaa — vel særligt hvor Foderet var sparsomt — adskillige Steder Kreaturer paa Græs i Ugen 15.—23. April. Kvægets Udbinding i Almindelighed foregik dog ikke særlig tidligt, skønt der var rigeligt med Græs omkring 1. Maj, thi Udbindingen forhaledes ved det meget kolde og blæsende Vejr, der indtraf i Begyndelsen af Maj, og denne Maaned blev som Helhed altfor tør og periodisk meget kold. Den rigelige Græsvækst, der var fremme, blev derfor kun af kort Varighed, og i Midten af Juni blev Køerne taget paa Stald i stor Udstrækning. I det sydlige Jylland — og fornemlig i Ribe Amt — var Græsmarkerne vedblivende fortrinlige, thi der faldt Regn i betimelig Tid. Landeregnet i Juli kom som Helhed alt for sent. Selvfølgelig bedredes Græsmarkerne efter denne — og det gik ganske godt August igennem, men September blev en slet Græsmaaned. Saaledes var Ernæringsforholdene i den overvejende Del af Landet meget vanskelige, og Kreaturerne kom om Efteraaret i 1914 paa Stald i en mindre god Foderstand, for ikke at sige tarvelig.

Græsmarkernes Gennemsnitskarakter for 1914 bliver efter Statistisk Departements Beretning $g \div$ imod $tg +$ i 1913. Begge Aarene er ret tarvelige Græsaar, og trods den lidt højere Karakter for 1914 er der ingen Tvivl om, at 1914 i den overvejende Del af Landet er følt som et ringere Græsaar end 1913. Iøvrigt er der overmaade megen Forskel paa Forholdene i de enkelte Amter. Vi har dog kendt ringere Græsaar end 1914.

Rodfrugtavlen har for Runkelroer, Gulerødder og Kartofler som Helhed givet over Middelhøst, hvorimod Avlen af Kaalroer og Turnips var ringe, og delvis ganske mislykket, dels som Følge af Tørke, dels paa Grund

af meget stærke Angreb af Kaalmøllens Larve. Kartoffeludbyttet var ret varierende, bedst i Jylland, mindre paa Øerne. Roernes Tørstofprocent at Høsten 1914 er overvejende lavere end i 1913. For Runkelroer og Kaalroer er Forskellen dog ubetydelig. Turnips i Jylland har kun 8.8 pCt. Tørstof mod 9.7 pCt. i 1913, og Gulerødder paa Sjælland kun 11.0 mod 12.3 pCt. Tørstof.

Høhøsten blev for Agerhøets Vedkommende meget lille, som Følge af den alt for tørre Maj, men Kvaliteten var god. Af Enghø avledes der en smuk Afgrøde, bjerget i udmærket Stand. Taget under ét var der vel henimod normal Høhøst, hvad Mængden angaar — og af en meget god Kvalitet.

Høsten af Vaarsæd var som Helhed lille, ofte meget under Middel; ringest var Havre og Blandsæd. I det Hele og Store var Høstudbyttet af Sædafgrøderne — med Undtagelse af Hveden — betydelig under Gennemsnittet for de foregaaende fem Aar, og Sædafgrødernes Halmudbytte er beregnet til knap 78, naar Udbyttet i 1909—13 sættes lig 100. Dette har ogsaa været let kendeligt under Vinterfødningen i 1914—15. Høsten i 1914 blev gennemgaaende bjerget i fortrinlig Stand.

Produktionen og Udførselen af Fedevarer

har som allerede paapeget i Begyndelsen af denne Afhandling, for en ikke ringe Del været præget af Krigssituationen, ligesom denne ogsaa har indvirket paa Formen for de fra Statistisk Departement Tid efter anden udsendte statistiske Meddelelser om Landbrugets Omsætning med Udlandet. Vi har jo iøvrigt haft den lykkelige Lod, som neutral Stat, at kunne bevare begge vore Hovedmarkeder, mod Vest og Syd, og har hidtil kunnet sende de paagældende Lande de Produkter i omtrentlig samme Mængdeforhold, som nu gennem en meget lang Aarrække.

Hvad vort fornemste Udførselsprodukt Smørret angaar, da har vi allerede set, at den udførte beregnede Smørmængde har været lidt nedadgaaende, og at denne Nedgang falder paa Aarets sidste 5 Maaneder. Nedgangen falder dels paa Udførselen af Fløde, dels paa Udførselen af Smør i hermetisk Pakning, hvorimod Udførselen af Smør i Dritler er tiltaget i meget betydelig Grad, saaledes som nedenstaaende Oversigt viser.

	1914	1913
Udførsel af indenlandsk	Mill. kg	Mill. kg
Smør i almindelig Emballage.....	92.9	88.0
do. i hermetisk —	2.0	3.0
(Fløde)	(15.3)	(28.5)
Smør i udført Fløde.....	5.6	10.4
Ialt Smørmængde	100.5	101.4

Var Krigen ikke kommen, vilde vor Udførsel af Mælkeriprodukter i 1914 sikkert have oversteget Udførselen i 1913, idet vi i Aarets første 7 Maaneder udførte 4 Mill. kg Smør mere end i den tilsvarende Periode af 1913. Men efter d. 1. August gik det ned Maaned for Maaned sammenlignet med Aaret forud, ialt en Nedgang af $4\frac{1}{2}$ Mill. kg i de 5 Maaneder.

Til Storbritannien er der en Fremgang i Udførselen af $1\frac{2}{3}$ Mill. kg, fra 82.26—83.90, og en Nedgang i Udførselen til Tyskland og Østerrig af 2 Mill. kg. Vel er der sendt mere Drittel-smør til Tyskland end i 1913, men denne Forøgelse har dog ikke kunnet ophæve Nedgangen i Udførselen af Fløde. Efter 1. August er der kun udført $\frac{1}{2}$ Mill. kg Smør til Østerrig. Vor Udførsel af Sød-mælk har for de to sidste Aar kun været $\frac{1}{2}$ Mill. kg mod 10 Mill. i en Aarrække. Af Ost har vi haft en Overskudsudførsel paa 50,000 kg.

Forholdene i 1914 har ogsaa tilfulde vist, i hvilken betydelig Grad vor Fedevareproduktions Karakter og Omfang er afhængig af Tilførsel udefra af Foderemner til rimelige Priser. Men trods alle de Vanskeligheder, som Krigen har foraarsaget, maa det siges, at det vilde

være utaknemligt at klage, thi vor Smørproduktion og vor Afsætning af Smør er jo foregaaet under forholdsvis gunstige Omstændigheder. Danske Mælkeriprodukter har bragt mange Penge hjem i 1914, men de har ogsaa delvis været meget dyre at producere og at faa frem paa Markedet.

Vor Flæskeudførsel i 1914 har været større end nogensinde tidligere. Forøgelsen falder baade før og efter Krigens Udbrud. Udførselen har været 147.10 Mill. kg mod 126 à 127 de to foregaaende Aar og 114 Mill. kg i 1911. Storbritannien har aftaget de 142.44 Mill., og af Resten har Tyskland faaet 4.08 Mill. kg. Midlertidige — paa Grund af Situationen fremkaldte — Prisforhold har saaledes heldigvis ikke kunnet ændre Afsætningsforholdet til vore Kunder i nævneværdig Grad, omend Udførselen til Tyskland i 1914 var ikke saa lidt større end i 1913, hvor vi kun udførte 1.69 Mill. kg, mens det for 1912 var 3.01 Mill. kg. I samme Aar var Udførselen til Schweiz 2.67 Mill. kg, men i 1914 kun 10,000 kg. Danmark har i 1914 sendt 138 Mill. kg Bacon til Storbritannien, hvilket udgør 53 pCt. af Storbritanniens samlede Indførsel.

I Udførselen af levende Kvæg og Kød i 1914 har der, som allerede paapeget, været en meget betydelig Opgang, nemlig paa 36,000 Stkr., fra 153,000 til 189,000; men samtidig har ogsaa Indførselen været stærkt tiltagende. Da de sædvanlige maanedlige Hæfter over Danmarks Vareomsætning med Udlandet samt den sædvanlige Oversigt over den aarlige Vareomsætning, som Statistisk Departement udsender, og paa hvilket de tidligere her i Tidsskriftet anførte Tabeller er bygget, ikke foreligger for den seneste Tid, skal her anføres en Oversigt efter »Statistiske Efterretninger« Nr. 4, 1915, over Ud- og Indførsel af levende og slagtet Kvæg i de sidste 10 Aar, i hvilken der tillige er foretaget og opgivet en samlet »Beregning« over salgbart Kød i levende og slagtede Kreaturer.

	Udførsel				Indførsel efter Fradr. af ren Udførsel				Samlet Beregning over salgbart Kød i levende og slagtede Kreaturer			
	Levende Hornkvæg		Kød af Hornkvæg		Levende Hornkvæg		Kød af Hornkvæg		Udførsel		Indførsel	
	Stkr.	Mill. kg	fersk	ikke fersk	stort Kvæg	Kalve	fersk	ikke fersk	Mill. kg	Stkr.	Mill. kg	Stkr.
1896-1900 gsnth.	—	—	—	—	—	—	—	—	23 ¹ / ₂	—	1 ¹ / ₂	23
1905.....	123,679	14.04	1.38	1.38	10,541	2,110	0.17	0.81	46	46	3 ¹ / ₂	42 ¹ / ₂
1906.....	105,102	10.30	1.43	1.43	8,314	2,341	0.11	1.58	38	38	4	34
1907.....	98,640	8.00	0.84	0.84	2,424	1,696	0.14	1.42	34 ¹ / ₂	34 ¹ / ₂	2	32 ¹ / ₂
1908.....	121,635	9.92	0.81	0.81	770	884	0.04	0.86	42	42	1	41
1909.....	124,903	14.63	0.97	0.97	1,173	1,713	0.07	0.83	47 ¹ / ₂	47 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	46
1910.....	140,825	16.26	0.24	0.24	15,370	3,984	0.09	0.20	51 ¹ / ₂	51 ¹ / ₂	4	47 ¹ / ₂
1911.....	153,512	12.46	0.10	0.10	23,964	5,626	0.53	0.37	50 ¹ / ₂	50 ¹ / ₂	7	43 ¹ / ₂
1912.....	124,680	26.24	0.07	0.07	5,363	3,481	0.45	0.24	57	57	2	55
1913.....	152,969	15.08	0.04	0.04	5,980	4,876	0.19	0.29	55 ² / ₃	55 ² / ₃	2 ¹ / ₃	53 ¹ / ₂
1914.....	188,858	17.28	0.16	0.16	25,713	5,519	0.63	0.14	65	65	5 ¹ / ₃	59 ¹ / ₂

Vi ser af ovenstaaende, at de tre sidste Aar viser et betydelig større samlet Udførselsoverskud af salgbart Kød end noget tidligere Aar, og 1914 staar højest. Da der til Fabrikation af Konserves er anvendt en meget betydelig Del Kød af Hornkvæg, vilde Opgangen i Udførselsoverskuddet være blevet endnu større, om det i Konservesindustrien anvendte Kød af Hornkvæg kunde udskilles. Det er interessant og betegnende at lægge Mærke til, at af den samlede Udførselsvægt af salgbart Kød bliver henved tre Fjerdedele udført som levende Kvæg trods det, at den levende Eksport — ved de tyske Indførselsbestemmelser gennem Aarene — paa forskellig Maade har været mere besværliggjort end Kødeksporten. Kun i saadanne Aar, hvor Mund- og Klovesyge-Afspærringen har hindret den levende Udførsel, som t. Eks. i 1912, stiger Kødeksporten til at udgøre ca. 50 pCt. af Totalmængden.

Den store Merudførsel af levende Kvæg og Kød i 1914 falder i Aarets sidste 5 Maaneder, idet der i de første 7 Maaneder var en lille Nedgang, navnlig for Kødudførselen. Denne stærke Udførsel gør sig først kraftigt gældende i Oktober og er stærkt tiltagende i November og December saaledes, at der i de 3 sidste Maaneder af Aaret udførtes ca. 50,000 Stkr. (levende eller slagtet) mere end i den tilsvarende Periode af 1913. Den stærkere Indførsel af Kvæg, der ialt for 1914 beløb sig til 26,000 stort Kvæg, falder væsentlig paa de samme Maaneder, som den stærke Udførsel, uden dog at kunne opveje denne.

For levende Kvæg og Kød har Tyskland ogsaa i det forløbne Aar været vor Hovedkunde, som nu i en meget lang Aarrække.

Vor Udførsel af fersk Kød i Mill. kg har i de forløbne 10 Aar fordelt sig til de forskellige Lande saaledes:

	Til Tyskland	Til Storbritannien	Til Norge	Til Schweiz	Til andre Lande
1905.....	13.30	0.91	2.32	»	0.53 *)
1906.....	10.39	0.33	0.98	»	0.03
1907.....	7.43	0.20	1.17	»	0.04
1908.....	6.74	0.87	2.53	»	0.60
1909.....	9.80	3.28	2.89	»	0.36
1910.....	10.63	2.68	1.53	1.38	0.03
1911.....	9.40	0.47	0.55	2.04	0.04
1912.....	22.60	0.70	1.09	1.52	0.33
1913.....	12.91	0.31	1.36	0.48	0.02
1914.....	15.75	0.36	1.11	0.06	»

*) Sverige.

Der er for 1914 Grund til at nævne vor Udførsel af Konserver, der har været stærkt stigende, som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt, hvori indbefattet visse andre tilberedte Kødvarer.

	Udførsel af Konserver m. m.		
	1914	1913	1912
	Mill. kg	Mill. kg	Mill. kg
Pølser, ikke hermetisk pakkede	0.29	0.16	0.12
Pølser i hermetiske Daaser	0.09	0.28	0.29
Leverpostej i do. do.	0.18		
Kød og Flæsk i do. do.	6.47		
	7.03	0.44	0.41

Af ovenstaaende Mængder, der er forsendt til mange forskellige Lande, har Tyskland modtaget Hovedparten.

Kvæg- og Kødpriserne i 1914 har som Gennemsnit ikke været fuldt saa høje som i 1913, omend de til Tider som i Aarets første og sidste Maaneder, har været meget gode, ja høje. Priserne var varierende og forholdsvis lave, selv i flere Maaneder efter Krigens Udbrud. Markederne i Tyskland var delvis overfyldte med Kvæg, dels her fra Landet, dels fra selve Tyskland.

Gennemsnitsnoteringen paa Københavns Kvægtorv for 1. Kl.s Varer (bedste Stude og Kvier) i Kroner

pr. 50 kg Slagtevægt viser følgende Svingninger i de sidste 16 Aar:

1899 = 42.00	1903 = 51.34	1907 = 51.60	1911 = 54.16
1900 = 45.60	1904 = 49.52	1908 = 47.90	1912 = 58.60
1901 = 45.64	1905 = 50.10	1909 = 47.40	1913 = 60.81
1902 = 48.00	1906 = 52.20	1910 = 49.70	1914 = 58.98

1914 har saaledes henved 2 Øre lavere Gennemsnitspris end 1913, men dog højere end i 1912. Afslutningsnoteringen for December var 67 Kr. Juli og September havde den laveste maanedlige Gennemsnitsnotering med henholdsvis 56.00 og 56.25 Kr. Naar Esbjerg Eksportmarked har offentliggjort sine Noteringer, har disse for 1. Kl.s Varer været 3 à 4 Kr. højere end den københavnske.

Efter Hamborg Noteringen (lev. Vægt) i »U. f. L.« er Gennemsnitsprisen 44.51 Kr., ca. 1½ Kr. lavere end i 1913. Omregner vi denne Middelpriis til Slagtevægt med 60 pCt. Kød, saaledes som tidligere gjort, da faar vi 74.2 mod 76.6 i 1913, hvilken Nedgang harmonerer ganske godt med Nedgangen i den københavnske Notering.

Det maa derfor erkendes, at 1914 overvejende har bragt gode Priser paa Kød, og at Danmark i 1914 har taget meget betydelige Beløb ind gennem sin Eksport af levende Kvæg og Kød, selv om Fedningens Rentabilitet i Aarets sidste Halvdel er blevet i ikke ringe Grad paavirket i uheldig Retning ved de høje Priser paa Foderstoffer, ikke mindst paa Hørfrøkager. De Summer, der aarlig kommer ind paa dette Felt under Kvægholdets Konto, er for de senere Aars Vedkommende stærkt stigende. 1914 er ingen Undtagelse, selv om de særlige Forhold, der har grebet ind i Udviklingen og gør sig gældende, forstærker denne Stigning. At Opdræt og Fedning saaledes atter — sammenlignet med Forholdene i en ret lang Aarrække — gør sig stærkere gældende som en indbringende Gren af det hele Kvæghold, er

kun i og for sig glædeligt. Kun maatte de høje Fedekvægspriser nødig i alt for høj Grad være medvirkende til at svække det planmæssige Renavlsarbejde, der har bragt saa gode Resultater i vor hjemlige Malkekvægsavl baade for den jyske og røde danske Malkeraces Vedkommende, gennem én for øjeblikkelig Vindings Skyld iværksat planløs Blandingsavl. At der sker Skade ad denne Vej i de senere Aar her i Jylland, derom er der ingen Tvivl.

Her skal atter i Aar meddeles de Priser, der er opnaaet for gode, velfedede jyske Kreaturer, tilhørende Gdr. *H. Lange*, Robdrup, Randers, gennem Eksportslagteriet i Randers. I Maj 1914 opnaaedes for 12 Stude af Gennemsnitsvægt 577 kg (513—625) en Gennemsnitpris af 413 Kr. eller 35.8 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg levende Vægt (33—37). For 8 Stude af Gennemsnitsvægt 511 kg (472—548) opnaaedes midt i December 392 Kr. Stk. eller 38.3 Øre (37.5—39.5); disse Stude skulde egentlig have staaet nogle Maaneder længere. De var købte i Maj 1914 i Randers for 220 Kr. Stykket. Mod Slutningen af Aaret er der opnaaet betydeligt højere Priser end de her anførte. Saaledes er der af tyske Opkøbere paa Esbjerg Eksportmarked betalt 42—46 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg for 1. Kl.s Stude og Kvier af Korthornsrace.

Vedrørende Handelen med Fedekvæg har Krigen medført kendelige Lempelser og Lettelser i Afhændelsen til Tyskland, der ikke alene atter har aabnet Landegrænsen for Indførsel af levende Kreaturer, men tillige har ophævet Tolden paa Kvæg og Kød. Smitsomme Sygdomme er kun optraadt i meget ringe Udstrækning og har ingen Hindringer lagt i Vejen for den frie Om sætning.

Det magre Kvæg, der var meget dyrt først paa Aaret, faldt senere i Pris, men steg igen i Aarets sidste Maaneder. I Ribeeegnen solgtes der i 1914 adskilligt magert Kvæg til Foraarslevering (1915) for op til 36 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg.

Paa Kælvekøer var Priserne i 1914 svingende og gennemgaaende lavere. I Odense var Priserne i Januar 1914 op til 380 Kr. efter Noteringen, i September kun 270 Kr., for atter at stige til 370 i December; Prisvariationen saaledes ca. 100 Kr. Paa Mors kostede gode Køer i Juli 300—400 Kr. Korthornskøer har kostet 400—500 Kr.

Fjerkræavlens har med Hensyn til Ægudførselen hævdet Stillingen fra 1913, hvad man ogsaa var berettiget til at vente, efter at Tællingen i 1914 havde vist en betydelig Opgang i Hønsbestandens. Af danske Æg er der i 1914 udført 22.86 Mill. Snese mod 22.76 i 1913. Overskudsudførselen af Æg har i de sidste 10 Aar været:

1905 — 17.29 Mill. Snese	1910 — 19.20 Mill. Snese
1906 — 16.69 — —	1911 — 20.20 — —
1907 — 18.09 — —	1912 — 19.90 — —
1908 — 19.95 — —	1913 — 21.40 — —
1909 — 17.53 — —	1914 — 21.79 — —

Den betydelige Stigning i Ægudførselen i de to sidste Aar skyldes imidlertid ikke udelukkende en forøget Produktion af danske Æg, men skyldes ogsaa det Forhold, at Lagrene ved Begyndelsen af 1913 var usædvanlig store og derfor reduceredes stærkt i 1913 og yderligere lidt i 1914. I begge de paagældende Aar, men særlig i 1913, har Udførselen altsaa været noget større, end der svarede til selve Produktionen. Priserne har været høje, og Ægudførselen bringer saaledes en stor og stigende Indtægt til danske Hønsholdere. Fjerkræavlens Betydning her i Landet er stigende, og der arbejdes godt for dens rationelle Udvikling. England har som sædvanlig aftaget over 95 pCt. af hele vor Ægudførsel. Resten er hovedsagelig gaaet til Tyskland.

Mælkeproduktionen under Krigen.

Af Statskonsulent A. P. Hansen.

Efter at den europæiske Krise nu har staaet paa i $\frac{3}{4}$ Aar, og i den Tid vendt op og ned paa en Mængde Værdibegreber, ogsaa indenfor vort Samfund, vil det forekomme ganske naturligt, at der blandt de mange Spørgsmaal af økonomisk Art, som er Genstand for Drøftelse, ogsaa findes ét gaaende ud paa, hvorledes nu Mælkeproduktionen her i Landet har været stillet i den forløbne Tid siden Krigens Udbrud. Dette er saa meget mere naturligt nu, da Kreaturerne forlader Stalden, for, som det maa haabes, i de kommende Maaneder at kunne hente saa rigelig Ernæring paa Marken, at det i Vinter ofte brændende Foderspørgsmaal i alt Fald foreløbig har fundet sin Løsning.

Hvor vidt Mælkeproduktionens Rentabilitet i alle Enkeltheder kan belyses, saaledes som det kunde være ønskelig, er vel tvivlsomt, thi der klæber adskillige Mangler ved de Oplysninger, som paa nærværende Tidspunkt staar til Raadighed, de er navnlig for spredte og faa, ligesom det Grundlag, hvorpaa de støtter sig, ogsaa i mange Tilfælde kunde ønske bedre. Det ligger da ogsaa uden for disse Liniers Opgave at ville redegøre herfor, men det forhindrer ikke, at der ved Sammenligning af visse Prisforhold i den forløbne Vinter, med f. Eks. Aaret forud, kan erhverves et vist

Skøn over Mælkeriproduktionernes Stilling, som kan være til nogen Nytte nu og af Interesse at se tilbage paa i Fremtiden, thi hvorom alting er, saa har det vistnok aldrig været klarere belyst, hvor stærkt disse Produktioner griber ind i vort Lands Økonomi, end netop i den sidst forløbne Vinter, thi de Anstrængelser som har maattet udfoldes for at overvinde de mange og forskelligartede Vanskeligheder, som f. Eks. Brændsels- og Foderstofmangel, Risiko og Besvær med Opretholdelse af regelmæssig Eksport, Vanskelighed ved Fastsættelse af Produktpriserne o. m. a., har været saa store, at de rimeligvis næppe har kunnet gennemføres overfor nogen anden Virksomhed end denne, hvor det af alle følte, at det var Landets Livsnerve, der maatte sikres, og hidtil er, trods alt, dette ogsaa lykkedes, takket være et godt og forstaaende Samarbejde mellem offentlige og private Institutioner, og forhaabentlig vil der ogsaa vedblivende fortsættes hermed, indtil en Gang roligere Forhold indtræder.

Det har imidlertid heller ikke manglet paa Røster, som i denne Forbindelse har udtalt Betæneligheder og ment at burde foreslaa Indskrænkning af Besætningerne og Overgang til større Planteproduktion, hvilket skulde give mere Sikkerhed i Driften, bedre Udbytte og mindre Afhængighed udadtil, og det er jo ogsaa muligt, at der uden Skade kunde gøres noget i saa Henseende, men et Spørgsmaal er det dog, om netop de nu herskende Tilstande gør det belejligt at foretage betydende Forandringer i den almindelige Landbostands Driftsplan, thi Fremtidsudsigterne er dog i Øjeblikket saa langt fra afklarede, at det kun, hvis der foreligger meget tvungende Grunde, kan anses forsvarligt at ændre væsentlig i den tilvante Driftsordning.

Saadanne Grunde maatte da udelukkende være økonomiske, eller med andre Ord, det maatte kunne siges, at Malkekvæget har været daarlige Betalere af de forhøjede Produktionsomkostninger, som Krigen har

medført. Et fuldgyldigt Bevis for eller imod dette kan vel som foran anført vanskelig fremlægges, men af de Oplysninger, som kan fremskaffes, er det dog muligt at foretage en vis Sammenligning mellem f. Eks. Tidsrummet fra 1. August 1914 til 1. Maj 1915, og det samme Tidsrum Aaret forud, idet der som Grundlag benyttes Mælkemængde, Foder- og Produktpriser samt mulig andre Driftsudgifter af Betydning.

Over Mælkemængden foreligger der ikke bestemte Talstørrelser, som er offentlig tilgængelig, men ved Forespørgsler hos Mejerierne i Landets forskellige Egne kan dog et ret paalideligt Skøn dannes, og det kan da siges, at Mælkemængden i den forløbne Vinter har været omkring 8 pCt. lavere end i Vinteren 1913—14, men det er flere Steder fra betonet, at Mælkemængden i Vinteren 1913—14 var større end Aarene forud. Aarsagerne til den mindre Mælkemængde er naturligvis dels, at Besætningerne mange Steder er formindskede noget ved Salg og dels, at der er fodret mindre stærkt, saavel paa Grund af de høje Kraftfoderpriser, som fordi der adskillige Steder var en mindre Avl af Grovfoder end normalt. Samtidig oplyses det dog, at Forbruget af Mælk til 1 kg Smør er kendelig lavere end Aaret forud. Fra disse her nævnte Forhold findes dog Undtagelser f. Eks. paa Lolland, hvor Mælkemængden mange Steder har været fuldt paa Højde med tidligere Aar, men samtidig er Forbruget heller ikke gaaet ned. Det er da sikkert den gode Høst paa Lolland, der her spores. Iøvrigt har naturligvis ogsaa den optrædende Mund- og Klovesyge sin Del af Skylden for Nedgang i Mælkemængde.

Har Mælkemængden end saaledes i det store og hele været mindre, saa tør det dog vistnok samtidig antages, at Mælkeudbyttet pr. anvendt Foderenhed ikke har været mindre, thi Overfodring har næppe fundet Sted, og det er da sandsynligvis ogsaa de mindst ydegygtige Dyr i Besætningerne, som er solgt fra, da dette jo har kunnet gøres til gode Priser.

Foder- og Produktpriser har i Henhold til de i Ugebladene offentliggjorte Prisberetninger stillet sig omtrent som følgende tabellariske Oversigt viser, gældende for de tidligere nævnte Tidsrum:

Tid	Pris i Øre						
	Foderstoffer						
	Olie- kager	Klid	Majs	Foder- byg	Melasse- foder	Hø	Halm
$\frac{1}{8}$ 1914— $\frac{1}{5}$ 1915	18.50	15.60	18.60	20.70	14.52	10.50	7.25
$\frac{1}{8}$ 1913— $\frac{1}{5}$ 1914	13.70	10.60	10.60	11.10	8.94	5.75	3.65
Stigning pr. kg	4.80	5.00	8.00	9.60	5.58	4.75	3.60
do. i pCt.	35.0	47.3	75.5	86.5	62.4	82.6	99.0

Tabellen viser meget stærke Svingninger i Prisen for alle de anførte Varer. Værdien af Sødsmælken er udregnet paa Grundlag af Smør- og Ostepriserne, og efter et Forbrug af 25 kg Mælk til 1 kg Smør, og 13.5 kg Skummetmælk til 1 kg Ost, dette sidste er normalt vel lavt, men da Osten hele Vinteren er solgt i aldeles frisk Tilstand, saa er det dog forsvarligt, og desuden er Vallen ikke sat i Værdi, saa den anførte Sødsmælksværdi er snarest noget for lav, navnlig for den sidste Perodes Vedkommende.

Hø- og Halmpriserne er københavnske Torvepriser og kan saaledes aldeles ikke komme i Betragtning i al Almindelighed, dels kan de jo ikke opnaas af andre end de faa, der er heldig beliggende, og dels kan en Kvægbesætning selvfølgelig ikke honorere saadanne Priser, men de er medtagne her for at vise den enorme Stigning, som har fundet Sted ogsaa for disse Varers Vedkommende.

Et Forsøg paa ud fra disse Tal at belyse Balance-Forholdet i Mælkeproduktionen i den sidste Periode

sammenlignet med den første, kan maaske lettest gøres ved f. Eks. at tage enkelte Dyr i begge Perioder. Tænker man sig saaledes 3 Malkekøer i begge Perioder modtage følgende daglige Fodermængde: 2,3 kg Olive-

pr. kg			Værdi af 1 kg Sødmælk med Ostelavning	Værdi af 1 kg Sødmælk uden Ostelavning
Produkter				
Smør	Mager Ost	Flæsk		
243.60	54.00	116.00	13.6	10.7
216.80	25.40	106.30	10.5	10.5
26.8	28.60	9.70	3.1	0.2
12.4	112.2	9.1	30.0	1.9

kager, 1,2 kg andet Kraftfoder, 33 kg Roer, 2,5 kg Hø og 3 kg Halm; i alt ca. 9,3 kg F. E., hvoraf Kraftfoder ialt har udgjort 4,1 kg F. E. og Grovfoder 5.2 kg F. E., og at de herfor henholdsvis har malket 12,5 — 10,0 — 6,3 kg Mælk, faas følgende Forhold mellem de 2 Perioder:

	1913—14	1914—15
Oliekager	$2.3 \times 13.70 = 31.51$	$2.3 \times 18.50 = 42.55$
Andet Kraftfoder	$1.2 \times 10.31 = 12.37$	$1.2 \times 17.35 = 20.82$
Roer	$33 \times ?$	$33 \times ?$
Hø	$2.5 \times ?$	$2.5 \times ?$
Halm	$3.0 \times ?$	$3.0 \times ?$
Kraftfoder koster	43.88	63.37
Eks. I. Mælk kg...	$12.5 \times 10.5 = 131.25$	$12.5 \times 13.6 = 170.00$
	$\div 43.88$	$\div 63.37$
Til Drift og Grovfoder	87.37	106.63
Eks. II. Mælk kg ...	$10 \times 10.5 = 105.00$	$10.0 \times 13.6 = 136.00$
	$\div 43.88$	$\div 63.37$
Til Drift og Grovfoder	61.12	72.63
Eks. III. Mælk kg...	$6.3 \times 10.5 = 66.16$	$6.3 \times 13.6 = 85.67$
	$\div 43.88$	$\div 63.37$
Til Drift og Grovfoder	22.28	22.31

Det fremgaar heraf, at der til Dækning af Grovfoder og Driftsudgifter, i de 2 første Ekspl., haves henholdsvis 22 pCt. og 19 pCt. mere i sidste Periode end i første. Det tredje Ekspl. er kun medtaget for at vise, hvor langt Ydelsen skal ned for at faa det samme Beløb til Dækning af Grovfoder og Drift i begge Perioder, thi et saadant Misforhold imellem Foder og Ydelse vil selvfølgelig aldrig blive tilladt i Praksis.

Hvis der nu gaas ud fra, at Grovfoderets Produktionspris og de øvrige Driftsudgifter har stillet sig i alt væsentlig ens i begge Perioder, har der altsaa i den sidste været et ikke uvæsentlig Merudbytte, hvor Mælkeproduktionen har fundet Anvendelse til Smør- og Ostelavning. For de Mejeriers Vedkommende, som ingen Ostelavning har havt, bliver det et Spørgsmaal om Skummetmælkens Værdi som Fodermiddel, og hvad den har kunnet udbringes i til Kalve og Svin. I den Udstrækning, hvori den har kunnet træde i Stedet for Kraftfoder, har den i Henhold til de anførte Priser paa »andet Kraftfoder« i de to Perioder haft Værdierne $10,31:6 = 1,72$ og $17,35:6 = 2,89$ Øre pr. kg, idet 6 kg Skummetmælk sættes lig med 1 F. E. Imidlertid er det kun en vis Del af Svinefoderet, der kan udgøres af Skummetmælk. Efter Forsøgslaboratoriets 67. Beretning har Foderet paa Elsesminde haft omtrent følgende Sammensætning: 20 pCt. Skummetmælk, 65 pCt. Kraftfoder og 15 pCt. Grovfoder, og den daglige Fodermængde ved Forsøgstiden ca. 4,20 F. E., for hvilke der opnaaedes ca. 1 kg Tilvækst.

De 4.20 F. E. bestod af	20 pCt. Mælk	= 0.84 F. E. = 5.04 kg sk. Mælk
	65 pCt. Kraftfoder	= 2.73 do. = 2.73 kg Kraftfoder
	15 pCt. Grovfoder	= 0.63 do. = ? kg ?
	100 pCt.	4.20 F. E.

Gaaende ud fra de i Tabellen anførte Priser i de 2 Perioder faas:

	1913—14	1914—15
Sk. Mælk kg.....	$5.04 \times 1.72 = 8.67$	$5.04 \times 2.89 = 14.56$
Kraftfoder »	$2.73 \times 10.31 = 28.15$	$2.73 \times 17.35 = 47.36$
Grovfoder »	?	
Foder koster	36.82	61.92
1 kg Flæsk koster	106.30	116.00
	$\div 36.82$	$\div 61.92$
Til Drift og Grovfoder ...	69.48	54.08

Idet det forudsættes, at Fremskaffelsen af Pattegrise, Grovfoder og Driftsudgifter iøvrigt har været ens i begge Perioder, ses det, at Svinene ikke har kunnet honorere den forøgede Foderudgift i den sidste Periode, der mangler i Virkeligheden Dækning for den skummede Mælks Værdi, og for den Mælks Vedkommende, som er anvendt til Svinefoder, bør den anførte Sødælkspris altsaa nedskrives med 2,89 Øre pr. kg, saaledes at Prisen for denne bliver $13,6 \div 2,89 = 10,71$ Øre pr. kg.

I det foregaaende er stadig gaaet ud fra, at Driftsudgifterne har været lige store i begge Perioder, det er vel nok næppe helt rigtig, thi Krigen har medført, at adskillige af de Hjælpestoffer, som benyttes ved Mælkens Oparbejdning, er stegne i Pris, det gælder saaledes Kul, Mejeripræparater o. l. Kul har i Perioden 1914—15 været ca. 55 pCt. højere, men denne Prisstigning har dog ikke ramt alle Mejerier, mange har faaet de tidligere indgaaede Kontrakter opfyldt til meget lempelige Priser. Ligeledes har Priserne paa Salt, Pergament, Smørfarve, Ostefarve og Løbe været højere, ligesom Kørsler og Lønninger ogsaa er paavirket en Smule, men disse Stigninger tilsammen har dog ikke kunnet forhøje Driftsudgifterne med mere end nogle faa Øre pr. 100 kg.

Der er da næppe Tvivl om, at Mælkeproduktionen i den forløbne Vinter har været fuldtud lige saa lønnende som tidligere. Hvor den har kunnet oparbejdes til Smør og Ost, har den endogsaa givet betydelig mere,

og der synes ikke at være Grund til Forandring, thi med de nugældende Priser — ogsaa paa Flæsk — som synes at have gode Udsigter til at holde sig, vil det i Sommer blive en udmærket Forretning at producere Mælk, forudsat naturligvis at Sommerens Væjrforhold vil stille sig gunstige.

1. Juni 1915.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1914.

Af Inspektør *James Høyer*.

Naar Kontrollens aarlige Beretning denne Gang foreligger saa sent skyldes det dels, at to af Kontrollens bedste Medarbejdere blev indkaldt til Sikringsstyrken straks ved Verdenskrigens Udbrud, og først permitterede noget ind i det ny Aar, hvilket selvfølgelig, da ingen anden passende Assistance var at faa, lagde et stort Arbejde over paa de tilbageværende Kræfter, og dels, at Arbejdet med Kontrol fra Aarets Begyndelse og fremdeles paa Grund af den store Tilførsel af Majs, Foderstoffer samt Brødkorn har givet Kontrollens samlede Personale nok at gøre med det daglige Arbejde, som skulde passes. Hvad der af andre Arbejder har kunnet vente, eller opsættes, har man derfor lagt til Siden til bedre Lejlighed, og blandt disse Arbejder var ogsaa Kontrollens Beretning for 1914, som imidlertid fremlægges hermed.

Aaret 1914 blev naturligvis ogsaa for Kontrollens Vedkommende stærkt mærket af Verdenskrigen, hvilket bedst vil ses af følgende Sammenstilling af sidste 3 Aar som viser, hvilke Kvantar Korn, Majs og Foderstoffer der passerede Kontrollen, nemlig:

1912	113,060,939	kg.
1913	99,081,002	-
1914	71,131,960	

Procentvis er Tilbagegangen 1914 i Forhold til 1913 godt 28⁰%, som dels skyldes manglende Arbejds-kraft, dels den efter Krigens Udbrud tildels standsede Import Resten af det gamle Aar.

Importen til Frihavnen de samme 3 Aar viser følgende Tal, anførte i 1000 kg, men det bemærkes udtrykkelig, at Tallene, særlig for 1914, er »Circa«, da det har været forbunden med Vanskelighed at faa aldeles sikre Tal:

	Majs.	Byg.	Oliekager.	Hvedeklid.
1912	80000	3400	68000	13000
1913	121000	4900	60000	9400
1914	58000	2700	45000	6200

Følgende Varer er kontrollerede og (eller) taget Prøver af i 1914:

Majs.....	33,071,650 kg.
Hvede	1,564,513 -
Rug	1,502,831 -
Byg	3,296,038 -
Havre	2,258,090 -
Bomuldsfrøkager	14,007,967 -
Solsikkekager	5,823,266 -
Rapskager.....	711,833 -
Hampefrø- & Kokoskager	376,840 -
Palmekager	383,060 -
Jordnødkager.....	1,711,665 -
Hørfrø- & Sesamkager.....	191,244 -
Soyakager & -skraa	301,424 -
Hvedeklid.....	1,898,930 -
Rugklid.....	127,554 -
Risfodermel	450,728 -
Foderhvede	776,318 -
Majs-Glutenfoder.....	1,908,256 -
Hvedemel	7,500 -
Græsfrø	41,000 -
Boghvede	65,150 -
Diverse Foderstoffer.....	454,370 -
Tapiocarødder	201,733 -

Ialt... 71,131,960 kg.

eller 71,131 $\frac{960}{1000}$ Tons.

Angaaende disse Varers Fordeling paa Aarets forskellige Maaneder henvises til Tabel I.

Med Hensyn til Varernes Kvalitet maa siges, at denne i overvejende Grad har været ret god.

Majs har af og til været rigelig befængt med Avner og Støv, som har givet nogen Anledning til Reclamation. Som tidligere fremhævet sælges Majs jo aldrig som »velrensede« Varer, og nogen Forurening med Avner, Støv og knækkede Kærner er saaledes tilladelig, og selv om enkelte Sække kan have udvist en ret betydelig Grad af Urenhed, som vanskelig kan undgaas, saa vilde en Gennemsnittsprøve af paaklagede Partier dog sikkert have givet en tilfredsstillende Kvalitet. Hvert Fald vilde Børsen aldrig have kasseret Varen, eller overhovedet givet Erstatning. Majs fra La Plata og Java ankommer saa godt som altid mere eller mindre befængt med Krebs, men naar disse Sorter ellers er kolde og sunde, berettiger Krebs — naturligvis indenfor en rimelig Grændse — ikke til Kassation.

Bomuldsfrøkager af smuk, lys Farve er fremdeles en sjælden Vare. Haarde Kager af temmelig mørk Farve, og for New Orleans Kagens Vedkommende ret ofte befængt med en Del Frøskaller og Bomuldsfnug, er det almindelige. Kagens Indhold af Protein og Fedt, som dog er det vigtigste, har gennemgaaende været god. En Vanskelighed, som Kontrollen ret ofte har at kæmpe med er, at der af og til, naar Kagen er kommen ud i Landet, kan findes enkelte mugne Kager inde i Sækken, hvilket ikke har kunnet sees ved Modtagelsen og Kontrolleringen her. Dette er selvfølgelig en Ulempe, men som ikke helt kan undgaas eller forhindres hvor det som her drejer sig om en emballeret Vare.

Jordnødkager kom i nogle Tilfælde frem med en utiltalende Farve og en stærk syrlig Lugt, hvorfor Kontrollen nægtede at give Certifikat.

Der blev i Aarets Løb udstedt 4107 Certifikater eller ca. 14 pr. Dag imod 6475 i 1913. De enkelte For-

Tabel I. Oversigt over kontrollerede Var

1914	Majs	Hvede	Rug	Byg	Bomuldsfrø- kager	Hvedeklid	Solsikke- kager	Rapskager	Diverse Foderstoffer	Soyakager
Januar.....	1893	74	37	355	4128	159	1154	12	1	2
Februar....	2704	50	65	103	624	136	834	18	4	1
Marts.....	2564	»	118	516	2510	223	1007	8	32	8
April.....	6494	128	119	77	1447	197	314	4	16	
Maj.....	3669	50	190	254	176	100	677	2	60	
Juni.....	3109	65	161	650	837	108	113	»	63	
Juli.....	9031	97	252	348	435	298	29	»	»	10
August....	2513	211	92	25	12	96	»	30	»	
September .	867	597	81	45	98	174	31	30	8	
Oktober ...	103	167	75	237	908	162	825	70	43	5
November .	64	60	306	»	887	206	730	5	175	
December ..	60	65	7	686	1946	40	109	533	53	1
Ialt..	33071	1564	1503	3296	14008	1899	5823	712	455	30

Ialt 71,131,960 Kilogra

Tabel II. Oversigt over kontrollerede Varer i Aare

Aar	Majs	Hvede	Rug	Byg	Hvede- Rugmel og Gryn	Havre	Bomuldsfrø- kager	Diverse Foderstoffer	Soyakager og -skraa	Bomuldsfrø- mel
1896.....	1491	»	»	»	»	»	115	»	»	
1897.....	38205	»	»	2	»	»	248	»	»	
1898.....	18530	69	105	684	»	»	3346	»	»	
1899.....	45651	»	12	258	70	»	6891	»	»	13
1900.....	37314	18	805	50	»	50	2710	»	»	52
1901.....	25162	1612	1297	2793	»	6	23114	12	»	32
1902.....	100654	2618	7642	3847	»	»	28351	208	»	195
1903.....	50811	1043	6639	9411	605	»	27031	340	»	210
1904.....	31674	1250	2836	18992	332	18	19749	298	»	163
1905.....	64228	178	4008	14559	330	229	47980	1191	»	181
1906.....	76766	603	1914	6157	5	333	49669	626	»	73
1907.....	51622	2640	898	536	423	109	44830	189	»	77
1908.....	38061	2747	2809	1762	556	919	33220	631	»	103
1909.....	26330	1805	2144	9295	322	730	34749	239	2294	34
1910.....	25942	2328	3754	9160	310	1328	25487	837	4905	22
1911.....	52878	3047	3942	6671	93	1365	25329	802	1518	6
1912.....	47322	9984	953	2367	17	451	35300	683	193	12
1913.....	49519	2889	1235	2720	334	1372	26718	209	634	
1914.....	33071	1564	1503	3296	8	2258	14008	2747	301	
Ialt...	815231	34395	42496	92560	3405	9168	448845	9012	9845	11802

Ialt 1,725,175,905 Kilogra

Aaret 1914 (anført i Tusinde Kilogram).

Palmekager	Jordnød- kager	Risfodermel	Hampetro- & Kokoskager	Hørfrø- & Sesamkager	Havre	Foderhvede	Græsfrø	Rugklid	Majs- Glutenfoder	Hvedemel	Boghvede	Tapiocarodr.
7	145	10	10	13	45	142	»	»	»	»	»	»
54	170	12	21	23	80	116	2	7	»	»	»	»
28	369	»	22	»	61	74	13	4	»	»	»	»
11	156	»	35	»	121	64	1	19	»	»	»	»
10	483	»	2	»	111	84	»	37	»	»	»	»
3	87	16	66	»	82	153	»	»	»	»	»	»
6	62	23	»	56	79	79	»	8	3	5	»	»
»	146	5	»	34	38	20	»	26	»	»	»	»
»	7	38	10	31	36	19	»	5	»	»	»	»
»	2	»	121	»	51	5	»	16	»	3	65	202
28	56	160	41	30	1081	20	»	»	776	»	»	»
236	28	187	48	5	473	»	25	5	1129	»	»	»
383	1711	451	376	192	2258	776	41	127	1908	8	65	202

= 71,131 $\frac{960}{1000}$ Tons.

1896—1914, begge Aar inkl. (anført i Tusinde Kilogram).

Foderhvede	Hvedeklid	Solsikke- kager	Rapskager	Palmekager	Hampe- & Kokosfrø- kager	Jordnød- kager	Maltspirer og Risfodermel	Vikker, Ærter og Soyabønner	Raps- og Hørfrø	Kunst- gødning	Tapioca- rødder	Diverse Græsfrø
»	»	45	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	31	33	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	628	135	106	30	»	»	»	»	»	»	»	»
»	1392	324	677	53	»	»	»	»	»	»	»	»
»	1749	2336	714	56	»	»	»	5	»	»	»	»
»	1713	5970	714	92	346	»	»	»	»	»	»	»
»	18232	7471	1174	124	485	2746	23	»	1256	»	»	»
»	7329	8025	839	85	48	292	9	»	50	»	»	»
»	8266	7273	2102	64	320	890	21	»	6	»	»	»
»	9908	4688	1925	89	339	461	13	»	»	»	»	»
»	7923	4527	954	66	362	1153	61	2	»	50	»	»
»	12438	4273	568	95	322	889	265	»	»	729	»	»
»	5022	13013	120	84	661	662	2260	3	1590	60	»	»
»	5582	9764	156	144	481	569	1249	7	»	»	1094	23
»	4726	2323	354	119	931	1526	119	18	»	»	40	47
»	5085	8817	350	112	1510	1682	94	17	»	20	»	106
»	3717	6633	394	24	529	1504	38	2596	»	»	198	31
1226	3092	6662	53	90	243	1582	56	6	»	152	204	84
776	1899	5823	712	383	376	1711	451	»	»	»	202	41
2002	98732	98135	11918	1710	6953	15667	4659	2654	2902	1011	1738	332

= 1,725,175 $\frac{995}{1000}$ Tons.

retningers Antal var 6069 eller ca. 20 pr. Dag, imod 7909 forrige Aar. Aaret regnet til 300 Dage.

Med Hensyn til, hvad der er kontrolleret siden Kontrollen traadte i Virksomhed og til Udgangen af 1914 henvises til Tabel II, som viser et samlet Kvantum

1,725,175,995 Kilogram
 eller 1,725,175 $\frac{995}{1000}$ Tons.

Kontrollen har ikke haft Lejlighed eller Anledning til at beskæftige sig med Kontrol af Hvidkaal eller Kartoffler i 1914.

Ligesom tidligere Aar skal Kontrollen slutte Beretningen med at henlede Opmærksomheden paa, at Kontrollen fremdeles udfører sit Arbejde saa forsvarligt og samvittighedsfuldt som paa nogen Maade mulig; men noget materielt Ansvar for Uheld, som maatte ske under det ret vanskelige Arbejde, Kontrollering af Varer i de fleste Tilfælde er, kan ikke paalægges Kontrollen.

Udkomne Bøger.

Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik. Udgivet ved Statstilskud af Udvalget for Mejeri-Statistik. 18. Aarsberetning (Regnskaber for 1914), udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved *Johannes Kyed*, Kontorchef. 292 Sider. (Odense).

Statistiken indeholder Oplysninger over 737 Mejeriers Aarsregnskaber (i Fjor 722) samt Hovedtabeller og grafiske Tavler, der belyser Mejeribrugets Rentabilitet i det forløbne Aar.

To af de grafiske Tavler viser den gennemsnitlige aarlige Mælkemængde pr. Ko og det gennemsnitlige Forbrug af kg Mælk til 1 kg Smør. Begge Kurver viser selvfølgelig Svingninger, men den første er afgjort stigende, den anden faldende: den aarlige Mælkemængde pr. Ko var i 1898 ca. 1975 kg, i 1914 2644 kg, og det gennemsnitlige Forbrug af Mælk til 1 kg Smør var i 1898 26.5 kg, i 1914 25.4 kg.

Hvad Mælkens Afregning angaar, er der stadig Fremgang for Afregningen efter Fløde- eller Fedtenheder, idet nu 49.1 pCt. af de indberettende Mejerier benytter sidstnævnte Afregningsmaade. Køleforholdene er stadig utilfredsstillende, idet adskillige Mejerier hverken har Kølemaskine eller Ishus, dog er der heldigvis Fremgang at spore, og i Fjor havde 38.5 pCt. af de indberettende Mejerier Kølemaskiner (mod 33.9 pCt. i 1913). Mælkebedømmelse fandt Sted paa 24.2 pCt. af Mejerierne, og Undersøgelse af Smørrets Vandindhold foretoges paa 82.2 pCt.

Nettoudbyttet pr. 2 kg Mælk anvendt til Smørproduktion var i 1914 18.8 Øre mod 18.9 Øre Aaret forud.

Nettofortjenesten ved Ostelavning (d. v. s. Fortjeneste ud over, hvad Mælken vilde bringe hjem ved Smørproduktion) var i 1914 kun 0.34 Øre pr. 2 kg Mælk mod 0.86 Øre i 1913 og 1.26 Øre i 1912.

Endvidere kan det nævnes, at for de jyske Mejerier har Flødeeksporten til Tyskland kun givet 0.1 Øre mere pr. 2 kg Mælk sammenlignet med, hvad Mælken kunde være udbragt i ved Smørproduktion; for Øernes Mejerier har Merfortjenesten ved Flødeudførselen været 0.3 Øre pr. 2 kg Mælk.

Hvad Brændselsspørgsmaalet angaar, er det jo for Tiden særlig aktuelt paa Grund af de høje Kulpriser og de atter vanskelige Forhold ved Fremskaffelsen af Kul. Nedenstaaende Tabel viser, hvor stærkt Udgiften til Brændsel kan svinge, og paa en Del Mejerier maa der sikkert være en Del at rette ved Kulforbrug.

Den gennemsnitlige Udgift til Brændsel, angivet i Øre pr. 1000 kg Mælk for $\frac{1}{4}$ af Mejerierne med henholdsvis højeste og laveste Kulforbrug.

Mejerier med en ind- vejet Mælkemængde af	Højest	Lavest	Alle Mejerier
over 3 Mill. kg. . . .	106	70	88
fra 2.5—3.0 — —	119	81	98
— 2.0—2.5 — —	127	86	105
— 1.5—2.0 — —	137	91	113
— 1.0—1.5 — —	149	94	122
under 1.0 — —	205	108	159

Kortfattet Vejledning i Køkkenurternes Dyrkning. Af Konsulent A. Dalskov. 24 Sider. (Axel Andersens Forlag, Københ.).

Kreaturholdet i Danmark den 15. Juli 1914. Statistiske Meddelelser, IV Række, 47. Bind 2. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 72 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Fattigvæsenet i Danmark i Aaret 1911—12. Statistiske Meddelelser, IV Række, 46. Bind 1. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 182 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Bibliotek.

Forøgelse i Marts 1915.

Svensk:

- Hafreodlingen och hafrehandeln. En fråga af stor vikt för svenska jordbruket. Stockh. 1915. 16 S.
- Handbok, den mindre jordbrukarens. I: Kilian-Larsson, jordbrukarens läsning. Stockh. 1915. 40 S.
- Henning: Om beberisbuskens och svartrostens förekomst i Norrland. Stockh. 1915. 16 S.
- Insulander: Berättelse över tvänne med understöd av statsmedel företagne studieresor i Storbritannien, Belgien och Holland 1912 och i Tyskland och Frankrike jämte Jersey och Guernsey 1913. Linköp. 1914. 182 S.
- Meddelanden från statens agrikultur-etnografiska samliger å Mustiala institut samt å agrikultur- ekonomiska försöksanstalten. Bd. I. Helsingf. 1915.
- Troili-Petersson: Studier över glycerinjäsende och laktatjäsende ostbakterier. Stockh. 1915. 15 S.
- Witte: Växtförädling i Ryssland och Finland. Malmö 1914. 59 S.

Tysk:

- Arbeiten der mitteldeutschen Gesellschaft für Weidewirtschaft und Viehzucht. I: *Falke*: Biologische Versuche über das Wachstum der Weidetiere. Hann. 1914. 31 S.
- Bruck: Die Sisalkultur in Deutsch-Ostafrika. Berlin 1913. 70 S.
- Charbonnier: Elektrische Ueberlandwerke und Landwirtschaft. Berl. 1915. 60 S.
- Hansen: Die Sorghumhirse als Futtermittel. Berl. 1914. 151 S.
- Hauptprüfung von Kartoffellegern, Kartoffelerntern und Getreidetrocknern. Berl. 1914. 172 S.
- Herter u. Wilsdorf: Die Bedeutung des Schweines für die Fleischversorgung. Berl. 1914. 381 S.
- Heyer: Reisebilder aus Finnland. Berl. 1914. 103 S.
- Hochecker: Sechsjährige Winterroggen-Anbauversuche 1905-1910. Berl. 1914. 581 S.
- Martens: Die Agrarreformen in Irland. Münch. 1915. 282 S.
- Mitteilungen des Ausschusses zur Bekämpfung der Dasselplage. 1—6. Berl. 1912—14.
- Popp: Die Eisenziträt-Methode zur Bestimmung der Zitronensäure-löslichen Phosphorsäure in Thomasmehlen. Berl. 1915. 30 S.
- Schneidewind: Die Ernährung der landwirtschaftl. Kulturpflanzen. Berl. 1915. 487 S.
- Stutzer: Futtersilos und Silagefutter. Berl. 1915. 40 S.

Engelsk:

Alexander: Judging draft horses. Madison 1914. 36 S.

Hartley: Injury by disinfectants to seeds and roots in dandy soils. Wash. 1915. 35 S.

Kelley: Ammonification and nitrification in Hawaiian soils. Wash. 1915. 52 S.

Mc Clalland: Grasses and forage plants of Hawaii. Wash. 1915. 43 S.

Merritt: The production and consumption of dairy products. Wash. 1915. 19 S.

Fransk:

L'agriculture belge de 1885 à 1910. Louvain 1910. 196 S.

Grandeau: L'agriculture et les Institutions agricoles du monde. 2.—4. Paris 1905—06.

Mindre Meddelelser.

Statskonsulent *Axel Appel* havde den 31. Maj i 25 Aar været ansat som Statskonsulent i Kvæg- og Faareavl. I den Anledning overbragte Landhusholdningsselskabet ham ved Kammerherre *Carl Bech* følgende Lykønskningskrivelse:

Hr. Statskonsulent *Axel Appel*!
Ridder af Dannebrog.

I Anledning af, at det den 31. Maj i Aar er 25 Aar siden, De blev ansat som Statskonsulent i Husdyrbrug, bringer Det kgl. danske Landhusholdningsselskab Dem en hjertelig Lykønskning og en erkendtlig Tak for Deres Arbejde i de forløbne 25 Aar.

De har først og fremmest som Raadgiver for Landmændene i Kvæg- og Faareavlen, men ogsaa ved Deres Arbejde paa andre landøkonomiske Omraader udfoldet en stor og betydningsfuld Virksomhed, der har sat sine gavnlige Spor i dansk Landbrug. Skulde noget i Deres dygtige og smukke Gerning særlig nævnes, maatte det vel være Deres Arbejde for den jyske Kvægrace samt for et klart og praktisk Landbrugsbogholderi, gennemført ved Kontrolforeningernes Hjælp.

Til sin Lykønskning og Tak knytter Landhusholdningsselskabet Haabet om, at De endnu i mange Aar usvækket og utrættet maa kunne virke i Deres betydningsfulde Kald.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, den 31. Maj 1915.
Carl Bech. T. Westermann. F. Mollke.

H. Hertel.

Statskontrollerede Produktioner 1914. Nedenstaaende Oplysninger er hentede fra Det statistiske Departements aarlige Oversigt vedrørende Produktionen af Spiritus, Øl, Roesukker, Margarine og Tobak.

Spiritus. Produktionen var i 1914 13.6 Mill. l à 100 pCt. (1 l à 100 pCt. = 2.18 Pqt à 8°) eller ca. 0.5 Mill. l mere end Aaret forud og ca. 1 Mill. l mere end i 1912. Det personlige Forbrug pr. Indbygger (d. v. s. Produktionen + Overskudsindførselen ÷ denatureret Sprit) var i de sidste 5 Aar følgende:

1910	5.07 l
1911	5.10 -
1912	4.55 -
1913	4.14 -
1914	4.20 -

Det anvendte Materiale udgjorde i 1914: 27.68 Mill. kg Majs, 15.35 Mill. kg andre Kornsorter, 2.12 Mill. kg Kartofler og 1.91 kg andre Stoffer.

Øl. Af skattepligtigt Øl produceredes der i Fjor 1,027,000 hl mod 971,000 hl i 1913 og 992,000 hl i 1912. Af Produktionen faldt ca. tre Fjerdedele paa de 4 Hovedstadsbryggerier. Af skattefrit Øl var den samlede Produktion 1,500,000 hl mod 1,495,000 hl i 1913 og 1,457,000 hl i 1912. Af dette Øl produceres de to Tredjedele udenfor Hovedstaden. Forbruget var pr. Individ:

	Skattepligtigt Øl	Skattefrit Øl	Ialt
	l	l	l
1911	36.6	55.5	92.1
1912	31.6	51.6	83.2
1913	31.0	52.4	83.4
1914	31.7	52.0	83.7

Det samlede Alkoholforbrug i Form af Spiritus, skattefrit og skattepligtigt Øl samt Vin — alt omregnet til Alkohol à 100 pCt. — udgjorde pr. Individ:

1906—10	1911	1912	1913	1914
l	l	l	l	l
7.40	7.28	6.52	6.12	6.16

Til den samlede Ølproduktion anvendtes i 1914 af: Bygmalt 31.59 Mill. kg, af Majs 2.19 Mill. kg, Ris 0.71 Mill. kg og Sukker 1.30 Mill. kg.

Roesukker. Produktionen udgjorde:

1910.....	100.5	Mill. kg
1911.....	116.2	—
1912.....	134.7	—
1913.....	162.4	—
1914.....	152.2	—

Det til Sukkerroer udlagte Areal blev omtrent fordoblet fra 1893 til 1908 og atter i de 4 Aar fra 1908 til 1912; i 1914 udgjorde det ca. 30,600 ha. Sukkerproduktionen er vokset endnu stærkere, idet de samme Arealer har givet bedre Udbytte end før. Produktionen har i de sidste Aar været langt større end Forbruget, Udførselen er derfor nu betydelig, medens Indførselen er langt mindre end for nogle Aar tilbage.

	Udførsel	Indgaaet til Forbrug fra Udlandet
	Mill. kg	Mill. kg
1910	2.5	33.8
1911	5.7	11.5
1912	47.1	14.0
1913	45.8	12.1
1914	46.2	12.1

Det samlede Forbrug af Sukker er, naar man ser paa en længere Aarrække, som Helhed i stærk og stadig Stigning; i de 2 sidste Aar har Stigningen, baade absolut og pr. Indbygger, været særlig stor, for 1913 5.0 og for 1914 4.2 pCt. Forbruget pr. Individ var i 1913 39.5 kg og i 1914 41.2 kg.

Margarine. Produktionen er stadig stigende og med den Forbruget pr. Individ. For de sidste 4 Aar var Tallene følgende:

	Produktion	Overskuds- indførsel	Forbrug pr. Individ
	Mill. kg	Mill. kg	kg
1911.....	35.4	1.4	36.8
1912.....	39.6	1.8	41.4
1913.....	42.3	1.9	42.1
1914.....	43.6	1.5	45.1

Dyrkning af Tobak blev, som bekendt, beskattet ved Lov af 13. Maj 1911. Skatten indbragte for Tobakshosten i 1912 21,721 Kr. Ved Lov af 29. April 1913 gik man over til at opkræve Afgiften efter Vægt med 15 Øre pr. kg. Skatten af den i 1913 avlede Tobak androg 17,623 Kr., hvilket svarer til en indhøstet Mængde af ca. 117,000 kg.

Den ekstraordinære Kreaturtælling den 15. Maj 1915 viser, at sammenlignet med det Antal Husdyr, der blev konstateret ved Kreaturtællingen d. 15. Juli 1914, er Hestenes Antal gaaet ned med 7.3 pCt., Hornkvægets med 1.9 pCt. og Svinenes med 23.2 pCt., medens der er en ubetydelig Fremgang for Faar og Lam. Denne Fremgang skyldes alene Lammene og maa tilskrives, at Tællingstidspunktet i Aar ligger 2 Maaneder tidligere end i Fjor, saa at en større Del af de i Foraaret fødte Lam endnu var i Live den 15. Maj i Aar.

De absolute Tal var:

	1914	1915
Heste.....	567.000	526.000
Hornkvæg.....	2.463.000	2.416.000
Svin.....	2.497.000	1.919.000
Faar	515.000	553.000

Fjerkræavl i Italien. I Italien, hvor der er meget gunstige Forhold for Fjerkræavl, spiller denne en meget stor Rolle. Overalt i Landet ses mere eller mindre blandede Høns, der bærer tydeligt Spor af den ogsaa hos os med saa stor Fordel udbredte Italienerace. For Kødproduktionens Skyld holdes en sværere Landrace, der benævnes Valdarno. Endskønt Fjerkræet, og da særlig Hønsene, som navnlig har fundet Vej til Italiens mindre Jordbrugere, overvejende holdes uden Spor af Plan med Hensyn til Pasningen og Plejen, og skønt der ikke er foretaget noget Skridt for at organisere Salget af Produkterne, vinder disse dog stadig god Fremgang paa de engelske Markeder, hvor de i Kvalitet nærmer sig stærkt de i en lang Aarrække anerkendte franske og de i de senere Aar saa roste hollandske Æg. Overskudsudførselen af levende og slagtet Fjerkræ beløber sig aarlig til over 9 Mill. Kr., af Æg til over 18 Mill. Kr. og af Fjer og Dun til knapt 6 Mill. Kr., saa Fjerkræavlens er i Italien vokset op til at være en Sag, som det er værd at regne med.

W. K.

† **Etatsraad Harald Branth.** Umiddelbart før Afslutningen af Redaktionen af nærværende Hefte indløb der Meddelelse om, at Etatsraad *Harald Branth* den 20. Juni var afgaaet ved Døden. Tidsskriftet vil i næste Hefte bringe den Afdødes Biografi og Billede.

Etatsraad *Harald Branth.*

Den 20. Juni døde paa Sdr. Elkjær Etatsraad *Harald Branth* af et apoplektisk Anfald, omtrent 71 Aar gammel. Det sørgelige Dødsbudskab kom ganske uventet. Selvfølgelig havde Aarene begyndt at sætte deres Spor, det tidligere Kamphumør var afsvalet, den gamle Spænstighed var noget slappet, men endnu gjorde han Indtrykket af at være en kraftig Mand, hans livlige Intelligens syslede stadig med nye Opgaver, og med usvækket Interesse fulgte han med i Landbruget. Der syntes at ligge gode Arbejdsaar for ham, og man vidste, at han blandt andet paatænkte at nedskrive sine Erfaringer med Hensyn til Fedning og som Opdrætter. Desværre har nu Døden afbrudt disse Planer, hvis Gennemførelse vilde have været af stor Interesse som Afslutning af en frugtbar og betydningsfuld Landmandsvirksomhed.

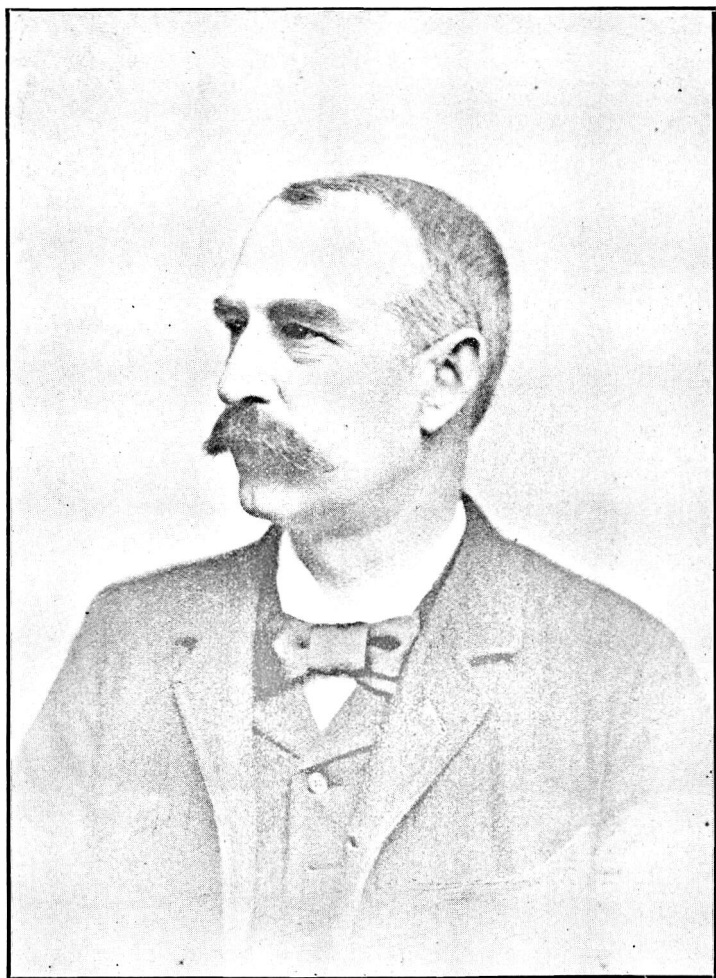
Harald Branth var »kommen fra Godtfolk« han hørte til en anset Landmandsslægt. Faderen var den dygtige Godsejer, Etatsraad *Arnold Branth*, der 1842 købte Høstmark og 1848 Klarupgaard ved Aalborg, hvor han dannede en fortrinlig jysk, graabroget Kvægstamme. Han ejede megen Almensans og udøvede i vide Kredse en betydelig Indflydelse; navnlig forstod han at vække hos Befolkningen en stærk Interesse for Husdyravlen. Paa Høstmark fødtes *Harald Branth* den 7. August 1844.

Han var Elev i Aalborg lærde Skole 1855—60 og lærte i de følgende Aar Landbrug hos Faderen paa Klarupgaard. Han deltog med Hæder i Krigen 1864 — i Maj 64 blev han udnævnt til Løjtnant i Rytteriet —, kom saa paa Landbohøjskolen, hvor han 1867 tog Landbrugseksamen. Han var derefter Forvalter paa Langebæksgaard (Præstø Amt), Kongsdal (Holbæk Amt), Klarupgaard og Vosnæsgaard (Aarhus Amt), foretog forskellige Rejser og opholdt sig bl. a. i længere Tid paa Gjeddesdal for at lære Mejeri. 1873 fik han Sdr. Elkjær (Aalborg Amt) i Forpagtning mod at forrente Købesummen, og 1883 købte han Gaarden af sin Fader for, hvad denne havde givet for den (250.000 Kr.).

Længe skulde det ikke vare, før *Harald Branth's* Virksomhed paa Sdr. Elkjær gjorde Gaardens Navn kendt i Landbruget. Hans Hovedgerning blev hans Arbejde i Husdyravlen. Med stor Energi arbejdede han for de rene Racer — »jeg tog Arbejdet op i Tillid til *Prosch's Ord*«, har han engang skrevet —, han hævdede den jyske Kvægraces Fortrin, og ham skyldtes det sikkert mere end nogen anden, at Korthornet og andet fremmed Kvæg ikke vandt Indpas i Nordjylland. Allerede 1879 fremstillede *Branth* paa Kolding Fedeskue 5 jyske 2½ Aar gamle Stude, som tog første Præmie og vandt almindelig Anerkendelse. Og 1882 fremstillede han paa Fedeskuet i Holstebro 5 jyske 1½ Aar gamle Stude, der ligeledes tog første Præmie og Ærespræmie. Hermed var det godtgjort, at det jyske Kvæg kunde anvendes til tidlig Fedning. Samtidig holdt han stærkt paa, at man skulde have et ordnet Regnskab ved Fedningen ligesom i Mejeriet. Den tidlige Fedning stødte i Begyndelsen paa stærk Modstand baade hos praktiske Folk og blandt de mere videnskabelig dannede, og særlig blev *Branth* stærkt kritiseret, da han begyndte paa 1½ Aars Fedning. Det endte med, at hans Modstandere gav ham Ret.

Det Hovedmaal, *Branth* stillede sig, var imidlertid

Dannelsen af en fortrinlig jysk Malkestamme med Kraft, Fylde, god Bygning og Sundhed. Fra gammel Tid har det jyske Kvæg været triveligt, haardført og nøjsomt,

yndet af Hollænderne og Tyskerne for sit saftfulde Kød, men som egentlig »Malkekvæg« stod det lavt. I den sidste Tredjedel af forrige Aarhundrede toges Arbejdet op for at udvikle det til en Malkerace, og dette

lykkedes. Blandt de Mænd, som har Fortjeneste heraf, maa særlig fremhæves tre: Professor *Prosch*, Inspektør *Buus* paa Rosvand og *Harald Branth* — den sidste ikke mindst ved sit fortrinlige Opdrætterarbejde, der gav sig Udslag i Oparbejdelsen af Stammen paa Sdr. Elkjær. Denne vandt forholdsvis tidlig Ry og Anerkendelse, fra Gaarden spredtes talrige Køer og Tyre over hele Jylland, og denne Kvægstamme har ubestridelig mere end nogen anden sat kendelige og gode Spor i den jyske Kvægavl. Det vakte Beklagelse i vide Kredse, da *Branth* sluttede sin Opdrættervirksomhed og den 13. og 14. September 1907 bortauktionerede Sdr. Elkjær Stammen. Denne var efter Kyndiges Udsagn saa fortrinlig som maaske næppe noget Aar før. De Priser, som betaltes, vidnede om Stammens Anseelse. Der blev saaledes betalt 4000, 1900, 1650 og 1050 Kr. for de fire dyreste Tyre, for Tyrekalve blev der for de bedste betalt 1000, 850 og 650 Kr. og for 34 Stkr. i Gennemsnit 436 Kr. Den dyreste af Køerne naaede 1360 Kr. og af Kvierne 830 Kr.

Ogsaa med Hensyn til Avlsbruget var *Harald Branth* Foregangsmand. Han var en af de første her i Landet, som afløste Brakken med Rodfrugter. For disse var han en saa begejstret Talsmand, at kun Faa til at begynde med kunde følge ham — han blev tituleret »roegal« —, men naar nu Roearalet, absolut og forholdsvis, er meget stort her i Danmark, ja i Forhold til det dyrkede Areal nu er større hos os end i noget andet Land, maa *Branth* nævnes i første Række blandt de Mænd, dette skyldes. Ogsaa for Træplantningens Udbredelse virkede han udholdende og med afgjort Held, og han var Talsmand for en udvidet Bælg-sædsdyrkning.

Selvfølge lig blev Sdr. Elkjær efterhaanden et meget søgt Lærested. Som Svar paa en Anmodning om nogle biografiske Oplysninger til Brug for en lille Levnedsskildring af *Branth* i »Biografisk Lexikon« skrev han i et Brev fra 1888 blandt andet følgende: »Jeg har dannet mig en hel Elevinstitution, saaledes at jeg ikke har en

eneste Karl paa Gaarden, men den drives udelukkende af Elever og ca. 5 Daglejere. Det almindelige Tal er omtrent 20 højst 24 Elever. De lærer saavel Agerbrug som Husdyrbrug hos mig, og om Vinteren holder jeg 2 à 3 Aftener ugentlig Forelæsninger for dem og lader dem de andre Aftener øve sig i skriftlige Opgaver, som væsentligst er en Gengivelse af Forelæsningerne. Dette vækker de Unges Interesse, saa der er megen Rift om at komme her, og Pladserne er gjerne optagne 2 à 3 Maaneder iforvejen.« I 1910, under de senere Aars otium, da han ikke selv mere drev Sdr. Elkjær, udgav *Branth* en Haandbog for unge Landmænd: »Hvad jeg fortalte mine Elever«, og han samlede her de Foredrag, han om Vinteren havde holdt for de mere end 500 Elever, Sdr. Elkjær havde huset i Aarenes Løb. Bogen bærer Vidnesbyrd om en ideal Opfattelse af Husbondens Pligter mod hans Elever. Det, han vilde, var at udvikle dem til selvstændige Mænd, der ikke snublede over hver lille Sten paa deres Vej, men selv kunde svare paa de mange Spørgsmaal, Livet stillede til dem. Men først og sidst vilde han indpode dem noget af den Kærlighed til dansk Landbrug, han selv nærede. Han siger i Haandbogen: »Men jeg véd, at Formaalet for mig har været at vække hos Dem Kærlighed til Landbruget og dets Fremgang — det som har været Drivfjederen i min Livsgjerning. Og jeg vil lægge Dem paa Sinde, at denne Kærlighed først faar sit rette Udslag i det jævne, ærlige Arbejde, baade i andres Tjeneste, og naar De faar Deres eget at virke med.«

Det var *Branth's* Kærlighed til Landbruget, der i 80'erne og 90'erne, under Landbrugskrisens onde Aar, gjorde ham til en ildfuld Talsmand for en kraftig Landbopolitik, og syv Aar før Agrarforeningens Stiftelse i 1893 fremsatte han et fuldstændigt agrar-politisk Program i et Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Da Agrarbevægelsen rejstes, blev *Branth* fremfor nogen anden dens Talsmand i Jylland. Han rejste fra Møde til Møde

og vakte hos Landmændene en levende Interesse for Bevægelsen. Naar Agravforeningen straks naaede det efter vore Forhold imponerende Medlemsantal af mellem 70 og 80 Tusinde, skyldes det særlig ham og *Andersen-Rosendal*. Der var noget af den fødte Agitator i *Harald Branth*. Den spændstige Skikkelse med det raske, mandige Ansigt gjorde paa en Talerstol straks et sympathetisk Indtryk. Organet var klangfuldt, Foredraget godt tilrettelagt. Og han ejede en naturlig, strømmende Veltalenhed, der vel ikke var rig paa ejendommelige Vendinger eller malende Billeder, men over hvilken der var noget mandigt, kækt og friskt, som uvilkaarlig rev med og skabte Sympathi for Taleren og den Sag, hvis Talsmand han var. Blev han angrebet, kunde han være slagfærdig og vittig i Replikken.

Men nægtes kan det ikke, at *Harald Branth's* temperamentsfulde Karakter undertiden kunde lede ham saa langt ud, at han ikke havde fast Bund under Fødderne. Hans Meninger om økonomiske og sociale Forhold var ikke alle lige godt begrundede, og om Mennesker kunde han undertiden fælde Domme, over for hvilke man stod ganske uforstaaende. Den, der udretter meget, fejler imidlertid ogsaa. Men hvad enten han havde Ret eller Uret, Medgang eller Modgang, blev hyldet eller angrebet, tog han det som den Mand, han var, sit Hoved bar han lige rankt, aldrig tabte han Troen paa den Sag, han forfægtede eller sit lyse Syn paa Landbruget og dets Fremtid.

Med den Virksomhedstrang, der sydede *Harald Branth* i Blodet, var det en Selvfølge, at hans Evner og Kræfter blev taget i Brug i det offentlige Liv. Han var Medlem først af Bestyrelsen for Aalborg Amts Landboforening, senere dens Formand, og under hans Førerskab blev Foreningen Danmarks største Landboforening. I en Aarrække var han Formand for den jyske Fællesforenings Husdyrudvalg, og i 1880'erne og 90'erne tog han fremragende Del i de aarlige Delegeretmøder og

hørte til de Mænd, der gav disse Møder deres Præg. I 20 Aar, til 1907, var han Formand for Tyreskuekommissionen i Hjørring Amt, i December 1903 indvalgte han i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad o. s. v.

I *Branth's* lange Liv vekslede for Landbruget gode Tider med daarlige. Den tunge Tilskikkelse, som ramte det i forrige Aarhundredes 2 sidste Tiaar, var tilvisse i mange Maader til Styrkelse og Vækkelse, materielt og aandeligt, og næppe nogen Sinde før har Fremgangen i Landbruget været større end i den sidste Menneskealders lunefuldt vekslende Aar. *Harald Branth* stod i første Række blandt de Mænd, der i disse Aar var med til at opbygge Nutidens Landbrug.

Husdyrbruget 1914

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

II.

Kvægavlen.

Der er Fremgang at spore i 1914 med Hensyn til den Interesse, der vises for en rationel ledet Kvægavl. Paa den anden Side har 1914 øget de Tilfælde, hvor Hensynet til den øjeblikkelige Stilling og Vinding er bleven bestemmende for de Foranstaltninger, der er iværksatte, Foranstaltninger, hvis Følger nemt bliver en hurtig Nedbrydning af Aars tilrettelagte og maalbevidste Avlsarbejde.

De meget høje Køddriser, der jo i og for sig — alt andet lige — er et afgjort Gode, naar Talen er om at højne Indtægterne af vort Kvæghold, frister til at slaa ind paa en Udnyttelse af det Avlsmateriale, vi raader over, der vel hurtigt kan vise heldige økonomiske Følger, men som let undergraver dette Avlsmateriale. At adskillige ikke har kunnet staa for denne Fristelse viser Forholdene! Men trods denne Svækkelse i 1914 af et formaalstjenligt Avlsarbejde, af et Arbejde, der er baseret paa andet og mere end blot Dagen i Morgen, har 1914 dog vist umiskendelige Tegn paa, at den døde Periode, vi i ret betydelig Udstrækning var kommen ind i i de senere Aar vedrørende Arbejdet i vore Kvægavlsforeninger, nu delvis er ved at forsvinde og give Plads

for øget Interesse og Lyst til at tage fat paa de Opgaver, der ligger for og søge dem løst ad de Veje, som Erfaringen har vist os er farbare.

I Avlsforeningslivets Maade at røre sig paa, har vi en ret god Maalestok for den Interesse og Optagethed, der viser sig hos en stor Del af vore mest fremmelige Kvægholdere, selv om Foreningslivet i dets Form og Udfoldelse ikke alene kan gøre Krav paa at vise Stillingen med Hensyn til den Virksomhed, der udfolder sig for at skaffe de bedst mulige Betingelser til Stede for det bedst mulige Udvalg af og Tillæg af Avlsdyr, idet det private Tyrehold og det private Initiativ selvfølgelig ikke bør underkendes eller undervurderes i nogen Maade. Men dette slaar nu alligevel ikke nær til!

1914 kan ganske vist ikke fremvise nogen absolut Fremgang i Antallet af Kvægavlsforeninger, men Aaret viser, at den i en Aarrække betydelige aarlige Nedgang i Antallet af Kvægavlsforeninger i de forskellige Provinser i hvert Fald delvis er ganske ophørt, dels stærkt formindsket. Vel er der endnu en Nedgang hele Landet taget under et, men denne, der kun andrager 2 Foreninger, er kun ringe imod Nedgangen i 1913, der beløb sig til 85 Foreninger, saaledes som det fremgaar af omstaaende Tabel.

Det er Jylland, der har bragt den nedadgaaende Bevægelse i det samlede Antal Kvægavlsforeninger til at standse, idet her er en Fremgang af 16 Foreninger, mens Sjælland endnu har en Nedgang af 13 Foreninger, Fyen 4 — men har dog 6 Foreningstyre flere end i 1913 — Bornholm 2, mens Lolland-Falster er vokset med 1. Jylland er saaledes, som jeg antydede det i Fjor, forhaabentlig færdig med sin Nedgangsperiode, hvis ikke uanede Forhold indtræder; men vi lever jo i en Tid, der paa næsten alle Omraader bereder os de største Overraskelser. Fremgangen i Tallet af Kvægavlsforeninger i Jylland falder paa Sydjylland, mens der har været Tilbagegang nord paa, særlig i Hjørring Amt.

	1914		1913		1912		1911		1910		1909		1908		1907		1906		1905	
	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre	Foreninger	Tyre
Norrevjyländ m. Samso	543	611	527	584	579	660	675	783	719	828	763	894	783	947	763	890	677	810	658	743
Sjælland med Moen..	168	183	181	199	207	229	245	270	259	282	282	317	292	328	273	315	250	284	222	254
Fyens Stift.....	109	131	113	125	111	126	118	129	124	139	134	154	142	163	142	169	128	151	120	136
Lolland-Falster	37	44	36	44	45	54	38	47	41	55	46	55	48	54	48	56	50	55	49	54
Bornholm	28	34	30	36	30	36	32	41	33	43	30	43	31	42	31	43	30	38	28	33
Tilsammen...	885	1003	887	988	972	1105	1108	1270	1176	1347	1255	1463	1296	1534	1257	1473	1135	1338	1077	1220

Nedgangen er navnlig at finde indenfor de Foreninger, der arbejder med Kvæg af jydsk Race; det er nemlig her, at Avlen har de vanskeligste Kaar overfor den Indflydelse, som de høje Kød- og Kvægpriser udøver vedrørende Maal og Midler. — Men det er maaske ogsaa den af vore Kvægracer, indenfor hvilke de enkelte Individuers og Besætningers Ydeevne og Produktionsdygtighed frembyder den største Forskellighed, skønt denne Forskellighed ogsaa tegner sig grelt indenfor det røde danske Malkekvæg, af hvilket der tilvisse er mer end nok, der er lidet værdifuldt og lidet ydende. Brugen, Røgten og Plejen spiller her en Rolle, ja en afgørende Rolle, overfor hvilken Racespørgsmaalet er en ganske underordnet Faktor, naar Talen er om jydsk og rødt Kvæg. Men dette glemmes altfor ofte!

Paa Kontrollforeningsvirksomhedens Omraade, en Virksomhed, der jo paa det eftertrykkeligste gør sig gældende som uundværlig Faktor i Avlsarbejdet, hvor dette har til Formaal at fremme Udviklingen af Kvægracer, der udmærker sig ved en stor og indholdsrig Mælkeydelse, har det forløbne Aar vist en ikke uvæsentlig Fremgang i det samlede Antal Kontrollforeninger. Dette er et godt Udtryk for Erkendelsen af, at det er økonomisk uforsvarligt som Opdrætter og Kvægholder at holde sig udenfor et Fællesarbejde, der gennemført med Dygtighed og Konsekvens og udnyttet paa den rette Maade, fører til en værdifuldere Ydelse hos vore Malkekøer og til en bedre Udnyttelse i Øjeblikket af det Materiale, der er for Haanden; det vil med andre Ord sige, at vi gennem vort Kvæghold opnaar en stigende Pris — alt andet lige — for det hjemmeavlede Grovfoder og dermed et større Driftsudbytte pr. Td. Land. — Og det er det, som det kommer an paa! — Men det er jo endnu kun et lille Mindretal af de danske Landmænd, der forstaar at værdsætte Kontrollforeningsvirksomheden, og hvad den kan bringe af økonomiske Fremskridt, naar den sættes i den rette Forbindelse med

Kvægavlens Ledelse. Det gaar smaat fremad, men det gaar fremad.

Vedrørende Kontrollforeningernes Udbredelse her i Landet skal vi atter i Aar anføre Opgørelsen efter »Lommebog for Mejerister«. I Lommebogen for 1915 er Kontrollforeningernes Antal omkring ved 1. Oktober 1914 opgivet til 625 imod 579 paa tilsvarende Tidspunkt i 1913. Denne Fremgang af 46 Foreninger falder ret ulige paa de forskellige Provinser, idet Jylland viser en Fremgang paa 46, Fyn paa 4 og Lolland-Falster med 3, mens der er en Tilbagegang af 7 Foreninger paa Sjælland og Bornholm. De 625 Kontrollforeninger rummer 14.597 Medlemmer med tilsammen 229.679 Køer, hvilket i Henhold til den i 1914 afholdte Kreaturtælling svarer til 17.6 pCt. af Landets samlede Koantal; det er kun lidt mere end hver 6. Ko, der er under Kontrol, og der er lang Vej frem, før vi naar til, at blot Halvdelen af Landets Køer kontrolleres.

Der er næppe Tvivl om, at Bestemmelserne i den ny Husdyrlov vedrørende et paakrævet Samarbejde mellem Kvægavls- og Kontrollforeningerne og Kontrollforeningernes Virksomhed i Forhold til Dyrskuerne, som Betingelse for størst muligt Tilskud til Kvægavlsforeninger og som Betingelse for Præmiering paa Dyrskuerne af Tyre af Malkerace, har haft sin Betydning for Kontrollforeningsvirksomhedens Forløb i de sidste Aar.

Det har fra første Færd været en af Kontrollforeningernes Hovedopgaver at fremme Dannelsen og Udviklingen af Kvægstammer med megen og ikke mindst fed Mælk. For at kunne fremme denne, maa der bygges paa Nedarvningsevnen, og for at kunne forfølge denne, maa der holdes god Rede paa Afstammingsforholdene vedrørende de kontrollerede Køer og disses Afkom. Vi har længe vidst, at med Hensyn til denne Side af Sagen stod det i grumme mange Kvæghold kun meget smaat til. De »tomme Hoveder« i mange Enkeltko-Regnskaber, hvor der skulde have været Oplysninger

om »Fader« og »Moder« var et tydeligt Vidne herom. Den Beretning, som den enkelte Kontrolforening i Henhold til Husdyrloven af 1912 skal indgive aarligt til den paagældende provinsielle Fællesforening, som Betingelse for at kunne opnaa Statstilskud, og som skal indeholde »en nøjagtig Fortegnelse over hver af de i Foreningen indmeldte Køers Navn eller Nummer, Fødselsdag, Fader og Moder samt Angivelse af de enkelte Køers Mælkeydelse (Mængde og Fedtindhold) og det dertil forbrugte Foder samt Kalvens Fødselsdag, Mærkning og Anvendelse« viser, at Kontrolforeningerne paa dette Felt i stor Udstrækning kun i meget ringe Grad har røgtet deres Opgave.

Hovedparten af det Materiale, der saaledes er indsendt, har kun i ringe Grad været egnet for en saadan Bearbejdelse, at der gennem denne kunde udledes noget af videre Betydning for Avlens rette Ledelse. Her er forsømt meget! Ikke fordi at hele denne Side af Kontrolforeningsvirksomheden er glemt eller overset; Spørgsmaalet er Aar efter Aar draget frem ved Kontrolforeningernes Aarsmøder i samtlige Provinser. Med Styrke er det fremhævet, hvilken Betydning det vilde have, at »Hovederne« i Regnskabsbøgerne var udfyldte med positive Oplysninger om Afstammingsforholdene; men det har frugtet alt for lidt. Nu synes imidlertid Forstaaelsen og Erkendelsen af, at dette Forhold absolut bør ændres at være vokset saa meget, at en betydelig Bedring af denne Side kan ventes fremtidigt, saa Afkomsundersøgelserne kan blive til en virkelig Vejledning i Retning af at grunde Avlen i alt væsentlig paa de Tyre- og Koslægter, der er i Stand til at bære denne fremad — og med sikre Skridt — mod det atraaede Maal.

At der fremtidig vil blive stillet den Fordring til Kontrolforeningerne, som Betingelse for Statstilskud, at de røgter denne Opgave, som nu er paabudt i Loven af 1912, forsvarligt, saa Kontrollen ikke blot om-

fatter Ydelsen, men — Avlen, igennem paalidelige Oplysninger om Afstammingsforholdene, maa anses for baade ønskelig og nødvendig for at faa den Gang i Arbejdet, der fører til de ønskede Resultater.

De enkelte Fællesledelser af Kontrollforeninger, under hvilke alle de enkelte Kontrollforeninger skal sortere, bør sætte al deres Kraft og Energi ind paa gennem den paagældende Konsulent at søge Kontrollforeningsvirksomheden paa dette Omraade — gennem de vedkommende Assisterter — bragt i mere tidssvarende Stand. Dette kræver Forholdene mere end nogensinde.

Vedrørende Assistent-Spørgsmaalet, da har dette med Hensyn til at skaffe tilstrækkelig brugbar Arbejdskraft været endnu vanskeligere i de sidste 6 Maaneder af 1914 end tidligere, idet adskillige Assisterter blev indkaldt til Sikringsstyrken, og adskillige Foreninger, da tilstrækkelig god Assistance ikke kunde opnaas, har været nødsagede til at indstille Virksomheden midlertidig, et Forhold, der er beklageligt, men som har vist sig uundgaeligt. Landbrugsministeriet har paa given Foranledning resolveret, at saadanne Foreninger, der paa Grund af Assistentens Indkaldelse til Sikringstjeneste har maattet afbryde deres Virksomhed midlertidig, kan beholde deres Statstilskud uafkortet, naar der af Foreningens egne Midler er anvendt mindst 200 Kr. til Foreningens Virksomhed i det paagældende Aar og at Foreningen tager fat igen snarest muligt, en Ordning, der er Paaskønnelse værd og Sagen tjenlig.

I nær Forbindelse med Spørgsmaalet om hele Kontrollforeningsvirksomhedens Trivsel og Betingelser for langt større Udbredelse end nu er Tilfældet og i meget væsentlig Grad bestemmende for Udviklingen paa hele dette Omraade staar Spørgsmaalet om Afregningen af den søde Mælk paa vore Andelsmejerier. Der bør ikke blive Ro om dette Spørgsmaal, før det er bragt til en god Løsning. Enhver Lejlighed til at paavise Betydningen heraf og paapege hvor mangelfuld som Helhed den

Afregningsmaade er, der anvendes i omtrent Halvdelen af vore Mejerier, bør gribes. Af denne Grund er der al Anledning til i denne Oversigt over Husdyrbrugets Vilkaar og Rørelser aarlig at omtale dette Forhold og derigennem være med til at fremme en tids- og hensigtsvarende Betaling for vor fornemste dyriske Artikel, nemlig Mælken.

Igennem Mejeridrifts-Statistiken kan vi følge Udviklingen paa dette Omraade; det gaar i den rigtige Retning, stadig væk, men det gaar langsomt, altfor langsomt; i 1914 er vi dog nu naaet saa vidt, at det er et Flertal, om end et lille, nemlig 53.7 pCt. af de 737 indberettende Mejerier, der har afregnet saglig-forsvarligt og afregnet enten efter Fløde- eller Fedtenheder (49.1 pCt.) eller efter Faktor 3 (4.6 pCt.); for 1913 var de tilsvarende Tal 45.3 og 5.0 pCt. Det vil saaledes heraf fremgaa, at Udviklingen bærer i Retning af, at Afregningen efter Fløde- og Fedtenheder bliver den overvejende. Men det er desværre en Kendsgerning, at endnu 46.3 pCt. af de indberettende Mejerier afregner efter den nu utilfredsstillende Faktor 2 eller efter endnu mindre rationel Afregningsmaade. Det er ikke langt fra at være et beskæmmende Standpunkt i 1915 for et Mælkeriland som Danmark, der har haft en *N. J. Fjord*, og hvor Kontrollforeningerne i Aar kan fejre deres 20 Aars Jubilæum.

Blandt de Foranstaltninger til Kvægavlens Fremme, der er traadt ud i Livet i 1914, er der særlig Grund til at nævne det af Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg paa Konsulent Lars Frederiksens Initiativ iværksatte Tilsyn med hele Kvægbesætninger i Jylland, hvis Hensigt er:

- 1) at iværksætte en Forbindelse mellem Ejerne eller Brugerne af de bedste og mest lønnende Kvægbesætninger i Jylland og Foreningen af jyske Landboforeninger;
- 2) at føre Tilsyn med samt indsende og systematisk

bearbejde Oplysninger vedrørende de paagældende Besætningers Ydelse og Afstamning m. m.;

- 3) af det indsamlede og bearbejdede Materiale at offentliggøre, hvad der maa antages at have særlig Betydning for Fremme af Kvægavlen i Jylland.

Ind under dette Tilsyn kan enhver Kvægbesætning komme forsaavidt den er af ren Race, hovedsagelig vedligeholdes ved eget Tillæg og er under en saadan Ledelse, at den kan ventes at faa særlig Betydning ved Salg af gode Avlsdyr, samt at Ejeren er Medlem af en jysk Landboforening.

Dette er Hovedlinjerne i Planen for dette Arbejde, til hvilket der har vist sig meget god Tilslutning; 73 Besætninger er antaget under Tilsynet, af hvilke 34 af jysk Race, 32 af rød dansk Race, 6 af Korthorns- og 1 af Jerseyrace. — Betalingen for Deltagelse er 20 Kr. pr. Besætning og 1 Kr. for hver Ko med et fuldt Regnskabsaar.

Sagens Ledelse forestaas af et tre Mands Udvalg, de to valgte af Foreningen af jyske Landboforeninger, det tredje Medlem af de paagældende Kvægbesætnings-ejere. Selve Arbejdets Iværksættelse og Gennemførelse sker fornemlig gennem et Samarbejde mellem Foreningen af jyske Landboforeningers Konsulent i Kvægavl, der udarbejder en aarlig Fortegnelse over de Besætninger, der føres Tilsyn med, og de af Foreningen af jyske Landboforeninger antagne lokale Tilsynsførende i de paagældende Kredse. Der foreligger allerede for 1914 en Beretning paa 66 Sider indeholdende Oplysninger om de nævnte 73 Besætninger, deres Ejere, Størrelse, gennemsnitlig aarlig Ydelse af hele Besætningen i de Aar, den har været under Kontrol, solgte Avlsdyr i 1914, tidligere Anerkendelse samt Oplysninger om Tyre i vedkommende Besætninger, som fandtes til Salg d. 15. Decbr. 1914. Virkningen af denne Beretning i Retning af at yde Hjælp og Vejledning ved Anskaffelse af Avlsdyr viste straks kendelig gode Resultater.

Vi forventer, at denne ny Foranstaltning vil blive et værdifuldt Led i Bestræbelserne for at fremme en rationel og dermed økonomisk ledet Kvægavl.

Aaret 1914 bragtet Resultatet af en ny Kreaturtælling, foretaget i Juli Maaned. For Hornkvægets Vedkommende viste denne en Tilvækst af 208.880 Stkr. eller en Forøgelse af 9.2 pCt. fra 1909. Landets Kvægbestand udgjorde d. 14. Juli 1914 ialt 2.462.862 Stkr., hvilket paa det nærmeste er tre Gange saa mange, som i Slutningen af Frederik d. 6.s Regeringstid. Stigningen i det paagældende Femaar er godt 40.000 aarlig, og den er i Sammenligning med tidligere Perioder betydelig, men dog meget mindre end i 1903—1909, da den androg 70.000 aarlig. Stigningen i sidste Periode 1909—1914 falder med 12.6 pCt. paa Jylland og kun 4.5 pCt. paa Øerne.

Undersøger man dernæst, hvordan Stigningen fordeles sig paa de forskellige Kvæggrupper, da fremgaar det, at den betydeligste og største Gruppe: Malkekøerne, kun er undergaaet ringe Forandringer i Tal i det sidste Femaar, idet dette kun er steget fra 1.281.974 til 1.310.268 eller med 28.294 Stkr. eller kun 2.2 pCt. Ogsaa her er Stigningen størst for Jylland, nemlig 3.5 pCt, ubetydelig for Øerne, nemlig kun 0,58 pCt.

Vedrørende Fordelingen af de forskellige Aldersklasser indenfor Malkekøerne viser Tællingen i 1914 ret betydelige og betydningsfulde Ændringer, som det vel er værd at lægge Mærke til, idet det viser en Tendens, der bør bekæmpes som saadan. Forholdet er da dette, at Antallet af Køer i yngste Aldersklasse, de unge Køer, er steget stærkt, mens de ældre Aldersklasser er i stærk Aftagende. Den samlede Forøgelse af Malkekøernes Antal, der beløber sig til 28000 Stkr. er nemlig fremkommet derved, at Antal Køer under 6 Aar gamle er forøget med 98.000, Køer fra 6—10 er formindsket med 55000, og Køer over 10 Aar er aftaget med 15.000 Stkr. Udtrykt i Procent vil det sige, at de unge Køer — un-

der 6 Aar — er tiltaget med 14.1 pCt., Køer 6—10 Aar aftaget med 12.8 pCt., og de gamle Køer over 10 Aar er formindsket med 19.1 pCt.

Det fremgaar heraf, at vi udsætter vore Køer i en yngre Alder end tidligere. Grundene hertil turde være flere. Vi slider saaledes aabenbart stærkere paa vore Køer end tidligere gennem den stærkere Brug som Malkedyr. Det maa vel tillige indrømmes, at hele den Maade, som det moderne Kvæghold drives paa, ikke kan siges at befordre Sundheden, dertil faar Dyrene i Almindelighed alt for lidt Adgang til frisk Luft og Bevægelse. Det er saaledes til Trods for de meget høje Kødpriser alligevel et Tab, naar vi nødes til at afsætte en meget betydelig Del af vore Malkekøer forinden de har naaet den Alder, da den fulde Mælkeydelse kan siges at være naaet.

Kvægtællingens Resultater peger paa, at det nok bliver nødvendigt, naar vi skal faa det rette Udbytte af alle de mange Foranstaltninger, vi iværksætter til Fremme af et økonomisk ledet Kvæghold, da at rette Opmærksomheden mere end hidtil paa Sikringen og Tilvejebringelsen af det, der danner Grundbetingelsen for al lønnende dyrisk Produktion, nemlig at Dyrene er sunde og trivelige. — Det, der nemlig hærger vore Besætninger i vore Dage, er dels de mange forekommende Ufrugtbarhedssygdomme, dels Tuberkulosen. Vi staar jo ingenlunde uden Midler overfor Bekæmpelsen af disse Onder, navnlig ikke hvis vi ogsaa paa dette Omraade tager et Fællesarbejde op, der gennemføres systematisk, efter en gennemført Plan. Midlerne hertil er jo, navnlig for Tuberkulosens Vedkommende, godt kendte, men altfor sparsomt og for tilfældigt udnyttede.

Den Kvæggruppe, der frembyder den stærkeste Vækst, er Tyrene. Deres Antal er fra 1905—1909 vokset med 31 pCt.; Jylland taget for sig med 48 pCt. Kan Tyrekalven ikke blive solgt som Avlsdyr, saa kan den med de høje Kødpriser, — dens gode Vokseevne,

og dette at den taaler — langt bedre end Kvier — at kunne fodres meget stærkt gennem længere Tid uden at blive overfed — i Forbindelse med betydelig Tilvækst — give en god Betaling for det den ydede Foder. Deraf de mange Tyre! Studeholdet er tiltaget. Stude over 1 Aar gamle er forøget med 18 pCt. for Landet, hvilke falder med 19 pCt. i Jylland og $\div$ 10 pCt. paa Øerne; dette sidste siger dog ikke stort, idet det hele Antal her kun beløber sig til 2201 imod 66271 Stkr. i Jylland, ialt her i Landet 68.472 Stude over 1 Aar gl. imod 58.000 i 1909 og 37.000 i 1903, eller omtrent samme Antal som i 1898 (73.000). Der er Fremgang i alle jyske Amter, undtagen Aarhus; procentvis er Fremgangen størst i Ribe (49), Hjørring (32), Aalborg (29), Vejle (24) og Thisted (21). — Det er Kødprisernes Stigning i de senere Aar, der forårsager denne Udvikling. I samme Retning peger den betydelige Forøgelse af Ungkvæg og Kalve, der udgør 15.7 pCt. for hele Landet, men 22 pCt. for Jylland.

Vedrørende Priserne paa Avlsdyr — Tyre — da kan disse vel nok i 1914 siges at have vist en stigende Tendens; herpaa tyder da ogsaa de fra de forskellige provinsielle Fællesforeninger i Efteraaret og Vinteren givne Meddelelser. Jeg skønner dog ikke, at der er nogen større Forskel paa de betalte Gennemsnitspriser fra i Fjor (1913). Det skal siges, at der af adskillige af vore bedst ledede Kvægavlsforeninger gerne betales gode, ja høje Priser for virkelig gode Tyre fra vore bedre og bedste Kvægbesætninger, men det maa vel nok indrømmes, at Tilbudet af saadanne Tyre, der foruden at være 1. Kl.s Individer, har »Papirerne« i den rette Orden, er mindre end Efterspørgslen og mere begrænset end godt er for den paakrævede Fremgang. I hvert Fald gør denne Mangel sig føleligt gældende indenfor Avlen af jysk Kvæg, og den mærkes ogsaa indenfor de øvrige Avlsretninger.

Baade i Jylland og paa Øerne ser man i Henhold

til Ansøgningerne om Statstilskud til Kvægavlsforeningerne for 19^{14/15}, at Foreninger betjener sig af Tyre til under 400 Kroners Værdi, ja at man i Landets største Provins endog drister sig til, som Fællesopgave, at købe en Tyr til Foreningstyre af under 300 Kroners Værdi, og at der kan opnaas Statstilskud til saadanne. At her er noget, der burde være ganske anderledes, er det ikke vanskeligt at se; vanskeligere er det at umuliggøre Gentagelse.

Efter de i »Jysk Husdyravl« offentliggjorte Oplysninger om Salg af Tyre til Kvægavlsforeninger fornemlig, var den kontant betalte Gennemsnitspris for Tyre af jysk Race 668 Kr. og 682 Kr. paa Vilkaar. For de fynske Kvægavlsforeninger er der opgivet for 130 Foreninger en Middelpriis af 806 Kr. kontant og 732 paa Vilkaar, og for Sjælland henholdsvis 745 og 432 Kr. For Jylland vil Middelpriisen blive omkring ved 660 Kr. kontant for samtlige Tyre i Kvægavlsforeninger. Fra vore bedste, stærkest ydende Besætninger sælges Tyrene nu ofte bort i en meget ung Alder, fra 6 Maaneder til 1 Aar gamle, ja yngre, og til gode Priser.

Ved Kreaturtællingen i 1914 fremkom der Oplysninger om vore Avlsdyrs Raceforhold. Antallet af Bedækningstyre er fra 1909 til 1914 vokset fra 42.7—53.2 Tusende eller med ca. 25 pCt.; Væksten er størst i Jylland med ca. 40 pCt., kun 12 pCt. paa Øerne. Mens Øerne i 1909 havde det største Antal Besætningstyre, er det omvendte Tilfælde i 1914. Af Øernes 24.917 Bedækningstyre er de 91 pCt. af rød dansk Malkerace. Jyllands 28.300 Bedækningstyre er fordelt med 45 pCt. af jysk Race, 23 pCt. rød dansk Race, 23.3 pCt. Korthornsrace, 0.7 pCt. af Jerseyrace og Resten »Andre og blandede Racer«. For Øerne har Jerseytyrene vist en lille Tilbagegang i Antal fra 1909, mens der er Fremgang i de øvrige Racer. For Jyllands Vedkommende er der Fremgang for alle Racer, men stærkest for Korthornsracen, hvor denne Fremgang andrager 83 pCt.,

for det røde danske Kvæg er Fremgangen i Antal Bedækningstyre 52 pCt., for den jyske Race ca. 24 pCt., Jerseykvæget med 10 pCt. (fra 181—200), Jerseykrydsninger med 64 pCt. (fra 25—41), andre Racer og Blandinger med ca. 5 pCt. (fra 2004—2009). Korthornstyreneres Antal er saaledes i det paagældende Femaar steget betydeligt stærkere end for de andre Racers Vedkommende, en Følge af de stigende Kødpriser.

Mens man kan glæde sig over, at Korthornsracen udvikler sig rationelt og over at der tages nyt Land ind under en saadan Avl, saa maa der advares imod, at man for en øjeblikkelig Vindings Skyld, og paavirket af en Højkonjunktur, hvis Varighed vel dog næppe bliver særlig lang, undergraver Grunden for et nogenlunde betryggende og lønnende Fremtidsarbejde med det Avlsmateriale, man gennem flere Aar har søgt at bygge op og faaet bygget op; det gaar let og det gaar hurtigt, ved Hjælp af en »Korthornstyr« — ja en »Blandingstyr«, i en jysk eller rød Besætning i Løbet af faa Aar at lave gode Handelsdyr, gode Brugsdyr, gode Fedningsobjekter, men det er en farlig Maade; det bliver let til en Rovdrift, selv om en saadan fra første Færd slet ikke er tilsigtet. Erfaringen viser det atter og atter, viser, at det saa godt som altid gaar galt med at begrænse Virkningen af en slig Fremgangsmaade. Bagefter er det for sent at angre! Derfor skal der advares mod den; om Advarslerne hjælper stort, er en anden Sag. Men til de jyske Opdrættere, der staar med jævnt gode Besætninger af ren Race, og som for Tiden fristes og fristes haardt, skal det siges: Overvej nøje Situationen. som den bliver, naar Broen kastes af! Smørproduktionen har nu gennem en meget lang Aarrække været den, der har bragt de største Indtægter — de jævnest Indtægter — med de mindste Prissvingninger, sammenlignet med Kvæg- og Kødpriser. Fremtiden kender vi ikke, men derfor bør vi tage den med Ro i god Forstand. Og det lader sig jo udmærket gøre jævnsides med at

vi øger Smørproduktionen, at højne Indtægterne af Kvægholdet gennem Salg af Kvæg og Kød. Udviklingen har vist dette! Lad os derfor ikke forlade denne Vej, denne Udviklingsretning for vort Malkekvæg; Vejen er farbar; nej, det, som der er i Vejen, er meget mere dette, at der endnu i dette Fremskridtsland er altfor mange blandt dem, hvem et Kvæghold er betroet, der mangler baade Evne og Villie — særlig det sidste — til at sætte System og Gang i Sagerne, og som saavel baade i Avls- og Brugs-Spørgsmaal ikke er vaagnet op til at være med i et Arbejde, der virkelig fører fremad til en god og varig Økonomi. At anskaffe sig en Kort-hornsblandingstyr og saa lade den prøve paa at højne Kvægholdets Økonomi, ja, det hører der jo ikke saa meget til.

Vedrørende Dyrskuevirksomheden i 1914 er der særlig Grund til at nævne Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue i Randers og de samvirkende fynske Landboforeningers Skue i Odense, paa hvilke Skuer der var en fyldig og god Repræsentation for Provinsernes gode, unge og yngre Avlsdyr. Særlig paa det jyske Skue var Besøget meget stort, ligesom der fandt en betydelig Omsætning af Avlsdyr Sted.

Aaret 1914 kendetegnes i ikke ringe Grad ved Afholdelsen af Skuer for slagtefærdigt Kvæg, Fedeskuer — et Tidens Tegn — baade paa Sjælland (København i April) og i Jylland (Kolding i Maj), der begge var fyldige Skuer, særlig det jyske. Besøget i Kolding var overordenligt stort og Udstillingen meget interessant og belærende. Foreningen af jyske Landboforeninger lod ved dette sit Skue afholde Foredrag, dels om selve Fedekvægsudstillingen, dels over Fedningsforsøg, og Foreningen høstede megen Anerkendelse for Afholdelsen af denne Udstilling, der sikkert vilde være blevet gentaget i Aar om ikke uanede Forhold var indtraadt.

Kreaturtællingen i 1914 viste for Faareholdets Vedkommende en fortsat Nedgang i Faarebestanden her i Landet. Antal Faar og Lam var i 1909: 727 Tusinde, i 1914 kun 515 Tusinde; Nedgangen er 29 pCt. Dette er ikke noget ejendommeligt eller særegent for Danmark, idet der i de fleste europæiske Lande gennem en Aarrække er sket en Reduktion i Faareholdet. Det turde imidlertid være en tvivlsom økonomisk Foranstaltning helt at afskaffe Faareholdet i en meget stor, ja i den største Del af vore mindre Landbrug. Et lille men et godt Faarehold vil i fortrinlig Grad kunne hævde sin Plads i de allerfleste Landbrug; naar dette ikke er Tilfældet mange Steder, er det fordi denne Gren af Husdyravlen skænkes alt for ringe Opmærksomhed, fordi der holdes for tarvelige Dyr og fordi disse gives en lidet rationel Behandling i det Hele taget.

Det viser sig, hvad der var at vente, naar man kender Forhold og Mennesker, at Unddragelsen af de 5000 Kr. paa den tidligere Husdyrlov til Faareavlens Fremme gennem Støtte til Faareavlsforeninger har haft til Følge, at denne Foreningsdannelse og det Initiativ, disse Foreninger gav Anledning til, er ophørt eller svækket i meget betydelig Grad til Skade for Avlen. At vi efter Husdyrloven af 1902, der hjemlede Faareavlen 5000 Kr. aarlig Støtte til Oprettelsen af Avlsforeninger, hurtigt oparbejdede over 100 Avlsforeninger, det betød Anskaffelse af lige saa mange gode racerene Avlsdyr, det betød Fremgang paa Avlens og det betød Fremgang paa Plejens Omraade. Virkningerne var let kendelige, og de viste sig hurtigt. Saa meget beklageligere var det, at det skulde blive nødvendigt at berøve Faareavlen dette dens beskedne Tilskud, som den endelig havde opnaaet i 1902 og hvis Berettigelse var anerkendt fra alle Sider, fordi der nu skulde »spares«.

Ungskuet i Randers i 1914 frembød iøvrigt en stor og fortrinlig Udstilling af Faar, til hvilken der ogsaa fra Øerne, ved Inspektør *Rasmussen*, Næsgaard, var

leveret et godt og fyldigt Indskud. — Afsætningen af gode Avlsdyr har ogsaa i 1914 været ganske god og til gode Priser.

Af Saanen-Geder var der en ret fyldig og en god Udstilling i Randers, der vidnede om de senere Aars gode Arbejde for at bringe Gedeavlen ind under mere planmæssig og rationel Ledelse end tidligere.

Vore Husdyrs Sundhedstilstand i 1914 maa som Helhed betegnes som meget tilfredsstillende, men nægtes kan det jo ingenlunde, at baade Ufrugtbarhedssygdommene og Tuberkulosen volder os aarlige, meget betydelige Tab, maaske ikke mindst de førstnævnte, dels gennem formindsket Ydeevne, dels gennem altfor tidlig Udsættelse af Besætningerne af de paagældende Dyr. Begge disse Plager, og navnlig Tuberkulosen, burde bekæmpes mere systematisk og med større Energi, end Tilfældet er.

Mund- og Klovsygen viste sig ved et enkelt Tilfælde paa Taasinge i September, og den optraadte senere, i November—December, i en Del af Besætningerne paa Lolland—Falster og Sjælland, samt et Par Steder paa Bornholm. Siden Nytaar er Sygdommen jo desværre taget voldsomt til paa Øerne og er ogsaa naaet til Jylland. Den optræder i Aar mange Steder ret ondartet og ikke saa helt sjældent med dødeligt Udfald og har i Henhold hertil og ved sin paa Øerne meget betydelige Udbredelse voldt betydelige økonomiske Ulemper overfor de paagældende Kvæg- og Svinehold. Med de nu mere rationelle og tidssvarende Afspærringsregler og de for Øjeblikket herskende Forhold ude i den store Verden, har Ulemperne for Handel og Omsætning i sin Helhed været forholdsvis smaa.

Døden har i 1914 berøvet det danske Husdyrbrug flere af dets kendte Mænd, blandt Opdrætterne saaledes den kendte Gd. *Chr. Bjerregaard*, Elkenøre, og blandt Distriktsskueformændene Formanden for Tyreskuekommissionen paa Lolland-Falster, Proprietær *C. Rasmussen*, Borreseje, hvis dygtige Virksomhed for Kvægavlens Fremme paa de sydlige Øer var almindelig paa-skønnet. Saa er der ogsaa Grund til at mindes en af de gamle Veteraner fra det officielle Husdyrbrug, nemlig *P. Ingwersen*, Kirstinelyst ved Kolding, der døde sidste Aar, 95 Aar gl. Skønt hans offentlige Virksomhed overvejende faldt indenfor Hesteavlen, som »Stutterikommissær«, har han dog ogsaa en kort Tid været Formand for Statstyreskuekommissionen i Vejle Amt, ligesom han i Aarene 1840—64 drev en omfattende Studehandel paa Husum. Han var en ejendommelig Mand med et uopslideligt Helbred, godt Humør og et ikke ringe Lune.

Naar jeg ogsaa her nævner fhv. Landbrugsminister *Anders Nielsen*, der døde i 1914, da er det fordi alle Fagfolk indenfor Husdyrbruget med Tak mindes ham for den Interesse og Forstaaelse, han lagde for Dagen i sin Ministervirksomhed overfor denne Side af Landbrugets Arbejde.

Litteraturen i 1914 har vedrørende Kvæg- og Faareavlen frembragt XXII. Bind af Stambog over Tyre af jysk Race, Sjællandsk Kostambog, III. Bind, Lommestambog over Tyre af jysk Race, III. Bind af Stambog over Væddere, samt desuden adskillige Beretninger om Kvægavls- og Kontrolforeningernes Virksomhed i 1913—14. Det omfattende og indholdsrige Værk »Landbrugets Ordbog« er fuldført i 1914.

Landbrugets Maskinværdi.

Af Niels Siggaard.

Ved Arealopgørelsen i 1907 forsøgte Det statistiske Departement for første Gang at skaffe Oplysning om Anvendelsen af Maskiner i Landbruget; men da Oplysningerne skulde gives gennem Amtsraadene af de kommunale Raad, var man bange for paa en Gang at komme med altfor mange Spørgsmaal af Hensyn til Arbejdsforøgelsen, og efter Samraad med de samvirkende Sogneraadsforeninger enedes man om »for denne Gang at søge Oplysning om, paa hvilke Ejendomme der i det sidste Aar før Opgørelsen overhovedet havde været anvendt Maskiner af de forskellige Arter« — se Statistiske Meddelelser 4—34—1 —. Man havde ogsaa tænkt sig tilvejebragt en rent summarisk Optælling af de forskellige Maskiner, som fandtes paa Tællingstidspunktet; men dette opgaves til dels »af Hensyn til de mange Maskiner, der fornemtes at være i Fælleseje«. De Maskiner, som Undersøgelsen kom til at omfatte, var de forskellige Arter af Saa-, Slaa-, Meje- og Tærskemaskiner, altsaa kun ganske faa af de paa dette Tidspunkt i Landbruget anvendte Maskiner, da selv end ikke de mest brugte Saamaskiner — Roefrøsaamaskinerne — var medtagne.

Selvfølgelig har det sin store Interesse at vide noget om disse »store« Maskiners Udbredelse i Landbruget; men Oplysninger derom kan dog ikke give det rigtige

Billede af Landbrugsmaskinernes Udbredelse i det hele taget, da de kun omfatter en Del af de anvendte, og de foreliggende Resultater vil heller ikke kunne benyttes til at beregne Landbrugets Maskinværdi efter — hvad der selvfølgelig heller ikke var Meningen ved Indsamlingen —; men da jeg formente, at det kunde have sin Interesse at faa undersøgt, hvor stor en Sum der almindeligvis sidder bundet og igennem Aarene har siddet bundet i de almindelige Landejendommers Maskiner, tog jeg mig for at undersøge dette paa Grundlag af Arkivmateriale fra Østifternes Kreditforening, som jeg velvilligst har faaet Adgang til*).

Paa de undersøgte Taksationsforretninger fra ca. 4100 sjællandske Bøndergaarde paa Størrelse fra 1—10 Td. Hartkorn var der dog ikke paa alle opgivet Maskinpriser, særlig gælder dette for de første Aartier. Det er altsaa kun Sjælland Undersøgelsen vedrører, derfor er det rigtigt at nævne, at det af nævnte Beretning fra Det statistiske Departement fremgaar, »at for Landet som Helhed er Benyttelsen af Maskiner d. v. s. Saa-, Slaa-, Meje- og Tærskemaskiner i Almindelighed mest udbredte i de Egne, der har de bedste Jorder, dog danner Fyn og der især Svendborg Amt en Undtagelse. Udbredelsen er stærkere paa Øerne end i Jylland, og den Procentdel, der anvender omtalte Maskiner, er omtrent dobbelt saa stor det første Sted som det sidste; dette gælder dog knapt for Slaamaskinernes Vedkommende, idet disse benyttes til Mejning af Korn i større Omfang i Jylland end paa Øerne«. Ogsaa indenfor de enkelte Amter er der Forskel paa Høstmaskinernes Udbredelsesomraade; men da mine Undersøgelser kun omfatter Sjælland, skal her kun nævnes Resultaterne fra de sjællandske Amter, der er som omstaaende Procenttal viser:

*) Se »Dansk Land«s Decemberhæfte 1914, endvidere »Dansk Assurance«s Majhefte og endelig »Sædskitteformer og Foldudbytte paa sjællandske Bøndergaarde 1851—1913«.

Ejendomme i	Af Ejendommene benyttede			
	Saamaskine	Slaamaskine	Mejemaskine	Tærskemaskine
Kbhvns. Amt	13.5 %	19.0 %	14.2 %	22.9 %
Frds.borg —	14.4 -	18.8 -	12.2 -	27.7 -
Holbæk —	17.3 -	12.6 -	14.9 -	37.3 -
Sorø —	16.7 -	20.4 -	18.8 -	38.9 -
Præsto —	15.5 -	19.4 -	17.4 -	34.2 -

Sorø Amt møder gennemgaaende med det største Procenttal; i Københavns Amt træffer man de færreste Ejendomme, der anvender ovennævnte Maskiner, særlig gælder det for Tærskemaskinernes Vedkommende, og dette Forhold betinges sikkert af Byen Københavns Nærhed, idet man der har et godt Marked for plejltærsket Halm.

Udbredelsen retter sig ogsaa efter Ejendommens Størrelse, se følgende Tal.

	Saamask.	Slaamask.	Mejemask.	Tærskemask.
1— 9 Td. Ld.	2.9 %	2.0 %	0.6 %	15.8 %
9— 27 - -	13.8 -	25.8 -	12.6 -	74.7 -
27— 54 - -	52.2 -	73.8 -	60.2 -	91.5 -
54—108 - -	84.9 -	90.2 -	87.0 -	96.5 -
108—216 - -	92.3 -	89.5 -	90.1 -	86.8 -
216—432 - -	94.8 -	96.1 -	98.0 -	96.7 -
over 432 - -	98.7 -	99.3 -	97.4 -	98.0 -
saml. Ejendomme	15.5 -	19.3 -	15.4 -	32.4 -

Man vil se, at Anvendelsen af Tærskemaskiner gaar langt ned i Rækken af Ejendommenes Størrelsesgrupper, naar man tager Sjælland under et. Maskiner til Haandkraft er der i denne Forbindelse set bort fra. Kun for de ganske smaa Ejendomme med under 1 Td. Land spiller Maskintærskning ingen nævneværdig Rolle; men allerede af Ejendomme med 1—9 Td. Land tærsker en Tiendedel med Maskine, og det samme gælder for over de ni Tiendedele af alle Ejendomme ned til 27 Td. Land. Som Bevægkraft er Hestekraft mest anvendt i Særdeleshed paa de almindelige Bøndergaarde og der med 83 %.

Af de ovenfor omtalte Maskiner er Udbredelsen størst paa de gode Jorder, og der er langt færre af de store Ejendomme, som ikke har Maskiner, end der er af de smaa; noget andet vil Forholdene blive, hvis man regner efter Værdi, i hvert Fald gælder dette, naar man regner med Landbrugets samtlige Maskiner, de repræsenterer en større Sum Penge paa de smaa Ejendomme efter Undersøgelserne fra Kreditforeningens Taksationsforretninger.

I Almindelighed vil det være forbundet med nogen Vilkaarlighed at drage Skellet imellem, hvad der skal høre ind under Maskiner, og hvad der skal tages med under Betegnelsen Redskaber, da man ved Maskiner forstaar de mere sammensatte Redskaber, og Vanskeligheden ligger i at bestemme, hvad man skal henregne til de mere sammensatte; det vil derfor være rigtigt, inden jeg gaar nærmere ind paa Spørgsmaalet om Maskinværdien at meddele, hvad jeg har forstaaet ved Maskiner; dette er følgende: Tærskemaskiner, alle Slags Saa- og Rensemaskiner, Slaa- og Mejemaskiner, Kogeknuser, Gruttemaskiner og Kværne, Hesteriver, Kornrense- og Langhalsmaskiner, Roeskærere og de forskellige Kraftmaskiner.

Paa Taksationsforretningerne har der været opgivet specificerede Priser for Inventarets enkelte Grupper og herindunder ogsaa for Maskiner og i de fleste Tilfælde Prisen for de enkelte Maskiner — altsaa deres formentlige Værdi i Taksationsøjeblikket. Summerne for de enkelte Maskiner har jeg saa sammenlagt for hver Ejendom, beregnet Værdien pr. Td. Hartkorn ligeledes for den enkelte Ejendom og dernæst Gennemsnittet for de samtlige i de enkelte Perioder efter de forskellige Størrelsesgrupper, og nedenstaaende Tal er Resultatet deraf og angiver Værdien i Kr. pr. Td. Hartkorn, ikke pr. Td. Land, da jeg mener, at den første Enhed er bedre at beregne Værdierne i Forhold til end den sidste. Tallene gælder for hele Sjælland.

	1—2 Td. Hartkorn	2—4 Td. Hartkorn	4—6 Td. Hartkorn	6—10 Td. Hartkorn
1860—64	—	28	—	23
1865—69	25	37	37	23
1870—74	49	39	46	40
1875—79	79	57	61	55
1880—84	126	77	72	64
1885—89	160	107	80	65
1890—94	182	116	101	66
1895—99	197	145	110	91
1900—04	231	175	125	133
1905—09	307	267	208	174
1910—13	362	331	268	223

Tallene for de to første Femaar er ret upaalidelige, da de kun refererer sig til faa Oplysninger, ellers vil det ses, at den Værdi, som Ejendommene har staaende i Maskiner er bleven større og større gennem Aarene, Stigningen har været ret jævn, dog med en lidt stærkere Tendens omkring ved Firserne; for den Tid var der i det hele taget sparsomt med Maskiner. Hakkelse- og Kornrensemaskiner var de første som kom i Brug; dernæst begyndte Tærskemaskinerne at indfinde sig for først at blive almindelige hen i Slutningen af 90erne, ogsaa i dette Tiaar er Slaa- og Mejemaskiner komne frem i Rækkerne, og det samme gælder endda i højere Grad de Maskiner, som anvendes ved Saaning og Rensningen af de fremblomstrende Roemarkar, og de har bredt sig ned til de allermindste Ejendomme. I dette Aarhundrede er det Motorerne og Selvbinderne, der præger Udviklingen.

Aarsagen til Maskinernes stærkt forøgede Anvendelse i Landbruget maa søges i den stærkt forøgede Produktion, og i at denne er gaaet over til mere at være en Produktion af Fedevare, begge Forhold har medført et stærkere Behov af Haandkraft, der i samme Tidsrum er bleven mere og mere efterspurgt af Industri og Haandværk, og det til stadig stigende Priser.

Det blev derfor et brændende Spørgsmaal for Land-

bruget at skaffe Haandkraft, den blev vanskelig at opdrive, og Priserne blev stedse højere og højere, man blev ivrig efter at skaffe et Surrogat og fandt det i Maskinerne, og snart blev man saa tilfreds med disse, saa man foretog Substitutionen i stor Udstrækning og tit i større, end der baade var nødvendig og rentabelt.

Mange troede og mange tror endnu, at Maskinerne arbejder billigt, dette er jo sikkert kun Tilfældet for ganske faa og paa Ejendomme af en vis Størrelse, og det burde altid være saa, at Anskaffelsen af en Maskine først bestemtes, efter at der var foretaget et detailleret Overslag over Udgifterne ved Maskinarbejdet i Sammenligning med Haandarbejdet og med Hensyntagen til Maskinens aarlige Arbejdsdage. En saadan Beregning foretages dog i Reglen ikke. Mangel paa Arbejdskraft kan tvinge til øjeblikkelig Maskinindkøb; men ogsaa personlig Interesse og Lyst til Eksperimentering er i gode Tider hyppig medvirkende Aarsager til Nyanskaffelser, og i de senere Aar har det været ret øjensynligt, at man ikke var saa bange for at købe nye Maskiner, selv om man havde brugelige af samme Slags. Pengene har ikke været saa vanskelige at skaffe, og naar man saa ved Anskaffelsen af en ny Maskine kunde forcere Arbejdet en lille Smule, og saa samtidig faa den ædle Nydelse at blive Genstand for sin Nabos Misundelse eller Beundring, saa var Pengene ikke givet helt daarligt ud. Alt i alt har det bevirket, at man tager det ikke saa nøje med Pasningen af Maskinerne — man kan jo købe sig en ny, som er tidssvarende —, saadan at Amortisationsudgiften blive større end forventet, og den Del af Driftskapitalen, der sidder i Maskinerne er større, end der svarer til dens Effektivitet.

Maskinværdien er altsaa størst for de smaa Ejendomme, naar man holder sig til de absolute Tal, sætter man Værdien af Maskinerne i Forhold til Værdien af de tilsvarende Ejendommers Jord og Bygninger (Ejendomsskyld) vil Forskellen udjævnes meget, se følg. Tal.

Periode	1—2 Td. Hartkorn	2—4 Td. Hartkorn	4—6 Td. Hartkorn	6—10 Td. Hartkorn
1860—64	—	0.5 %	—	0.4 %
1865—69	0.4 %	0.6 »	0.6 %	0.4 »
1870—74	0.7 »	0.5 »	0.7 »	0.6 »
1875—79	0.8 »	0.7 »	0.7 »	0.8 »
1880—84	1.2 »	0.8 »	0.9 »	0.7 »
1885—89	1.7 »	1.3 »	1.0 »	0.9 »
1890—94	2.0 »	1.6 »	1.3 »	1.0 »
1895—99	2.4 »	2.1 »	1.6 »	1.4 »
1900—04	2.7 »	2.5 »	2.0 »	2.3 »
1905—09	3.2 »	3.4 »	3.0 »	2.4 »
1910—13	3.3 »	3.8 »	3.6 »	3.0 »

Ovenstaaende Tal giver et rigtigere Billede af Maskinværdiens Stigning gennem Tiderne og dens forholdsvis Størrelse paa de enkelte Ejendomsgrupper end de absolute gjorde, idet Værdien her er i Relation til Ejendommens Grundværdi gennem de forskellige Tidsperioders skiftende Konjunkturer og dermed følgende skiftende Ejendomspriser. Stigningen i Procenttallene er jævn og det i den Grad, at Tallene for en enkelt Gruppes Vedkommende — 1—2 Td. Hartkorn — er meget nær ved at være en Differensrække med Differencen 0.3.

En endnu stærkere Udjævning af Tallene mellem de enkelte Størrelsesgrupper af Ejendomme vil man faa, naar man sætter Maskinværdien i Forhold til Inventarets samlede Værdi, se efterfølgende Opstilling.

Periode	1—2 Td. Hartkorn	2—4 Td. Hartkorn	4—6 Td. Hartkorn	6—10 Td. Hartkorn
1860—64	—	14.2 %	—	10.8 %
1865—69	8.0 %	14.4 »	19.8 %	12.5 »
1870—74	14.6 »	15.3 »	22.0 »	19.5 »
1875—79	19.9 »	21.5 »	29.9 »	24.0 »
1880—84	26.6 »	23.0 »	24.0 »	24.8 »
1885—89	31.9 »	29.4 »	26.0 »	25.6 »
1890—94	35.2 »	30.4 »	30.9 »	26.7 »
1895—99	35.1 »	36.1 »	32.6 »	32.6 »
1900—04	40.1 »	36.2 »	31.7 »	41.2 »
1905—09	36.9 »	41.4 »	39.9 »	39.2 »
1910—13	40.4 »	43.0 »	43.1 »	45.1 »

Ved Inventar forstaas: Husholdningsrekvisitter, Redskaber og Maskiner, Vogne, Seletøj etc. Det vil ses af Tallene, at Maskinværdien gennem Aarene vokser sig til at blive en stedse større Del af hele Inventarværdien, saadan at den i sidste Periode for samtlige Ejendomme udgør mere end de to Femtedele af dennes hele Værdi. Væksten er stærkest for de smaa Bøndergaarde i Slutningen af Firserne, for de store i Halvfemserne, saa Overgangen til en stærkere Produktion af Fedevarer har som tidligere berørt medført en større Anvendelse af Maskiner.

Som tidligere vist fandt Det statistiske Departement, at de store Maskiners Udbredelse var forskellig i de forskellige Egne, det samme er ogsaa Tilfældet, naar man tager samtlige Landbrugets Maskiner, og den Værdi, Maskinerne repræsenterer, er derfor ogsaa af forskellig Størrelse, og nedenstaaende Tal angiver Maskinværdien i Kr. pr. Td. Hartkorn for de enkelte Amter og for Bøndergaarde paa en Størrelse mellen 1—2 Td. Hartkorn.

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1860—69	—	30	15	—	31
1870—79	53	43	56	—	38
1880—89	74	145	131	—	145
1890—99	127	169	201	271	230
1900—13	223	369	332	385	334

Desværre har der ikke været ret mange Landejendomme i Amterne Sorø og København, som har faaet Laan i Østifternes Kreditforening i de første 30 Aar af Undersølgelsesperioden, og desuden er Oplysningerne om Maskinværdien i det hele ret sparsomme paa Taksationsforretningerne for disse Aar, begge Forhold har bevirket, at Tallene for forskellige Perioder under de enkelte Størrelsesgrupper har maattet udgaa, fordi de ikke var tilstrækkelig paalidelige, særlig galt er det for Københavns Amt for Ejendomme paa Størrelse mellem 4—6 Td. Hartkorn.

Ejendomme med 2—4 Td. Hartk. i Amterne

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1860—69	—	31	44	—	26
1870—79	—	54	41	—	32
1880—89	62	95	89	111	107
1890—99	63	164	136	132	136
1900—13	224	300	253	318	244

Af Det statistiske Departements Undersøgelser i 1907 fremgik det, at Sorø Amt havde den største Anvendelse af Maskiner, det samme Resultat kommer man til ved Betragtning af Kreditforeningstallene — se de to givne Talopstillinger og tillige de to efterfølgende —, Københavns Amt derimod møder med de laveste Værdital for Maskiner, dette hænger sikkert sammen med, at man i dette Amt træffer mange Ejendomme med kvægløst Landbrug, og at en hel Del af de andre sælger i større eller mindre Grad en Del af deres Planteprodukter direkte; man erindrer tillige her den tidligere viste ringe Udbredelse af Tærskemaskiner i dette Amt.

Ejendomme paa 4—6 Td. Hartk. i Amterne

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1860—69	—	53	18	—	31
1870—79	—	61	35	—	62
1880—89	—	89	67	—	79
1890—99	—	144	110	74	89
1900—13	187	226	224	289	188

Paa de bedste Jorder fandtes de fleste Maskiner, var et af Resultaterne fra Det statistiske Departements Undersøgelser, det samme gælder ikke for Maskinværdien, naar den omfatter samtlige Maskiner, og man dømmer for Sjælland efter Kreditforeningstallene, saa er disse højere med Undtagelse af Sorø Amt for Amterne med lettere Jorder end for de med de sværere, det kan saaledes nævnes, at i Gennemsnit har de undersøgte Ejendomme følgende Antal Td. Land pr. Td. Hartkorn i Amterne:

Præstø	9.0
København	9.3
Sorø	10.0
Holbæk	11.2
Frederiksborg	12.0

Det er vel ogsaa det mest naturlige, at Maskinerne er mest anvendte paa de lettere Jorder, her er større Arealer at komme over, og Maskinerne arbejder gennemgaaende bedre der end paa de svære, og hvis Købevejen ikke lægger nogen særlig Hindring i Vejen, saa er den større Udbredelse forklarlig.

Ejendomme paa 6—10 Td. Hartk. i Amterne

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1860—69	24	30	10	—	24
1870—79	31	45	36	—	52
1880—89	33	72	66	—	69
1890—99	50	80	89	—	94
1900—13	140	189	207	226	183

Som nævnt flere Gange har Sorø Amt de højeste Værdital, naar man regner med de absolute Tal, lidt anderledes bliver Forholdet for de relative Tal.

I nedenstaaende Opstilling er Maskinværdien sat i Forhold til Værdien af Jord og Bygninger for Amterne:

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1—2 Td. Hartkorn					
1860—69	—	0.4	0.3	—	0.5
1870—79	0.6	0.5	0.7	—	0.5
1880—89	0.8	1.4	1.6	—	1.6
1890—99	1.8	1.7	2.3	3.2	3.0
1900—13	2.3	3.5	3.4	3.8	3.4

2—4 Td. Hartkorn

1860—69	—	0.5	0.8	—	0.5
1870—79	—	0.7	0.6	—	0.5
1880—89	0.7	1.1	1.9	1.4	1.3
1890—99	0.8	1.9	2.0	1.9	1.9
1900—13	2.8	3.6	3.4	3.6	3.4

4—6 Td. Hartkorn

1860—69	—	0.9	0.4	—	0.6
1870—79	—	0.8	0.5	—	0.9
1880—89	—	1.1	0.9	—	1.0
1890—99	—	1.6	1.6	1.1	1.3
1900—13	2.5	3.1	3.3	3.8	2.9

6—10 Td. Hartkorn

1860—69	0.4	0.5	0.2	—	0.5
1870—79	0.4	0.7	0.5	—	0.7
1880—89	0.5	0.9	0.9	—	1.0
1890—99	0.8	1.6	1.5	—	1.4
1900—13	1.9	2.2	3.3	2.9	3.0

Ved Sammenligning med Tabellen for hele Sjælland vil det træde ret stærkt frem, at Værdierne for Københavns Amts Vedkommende ligger betydelig under Gennemsnittet; Tallene fra Frederiksborg Amt synes at bekræfte den Formening, at Maskinværdien aftager med Ejendommenes Størrelse i de Egne, hvor Jordernes Godhed er under et vist Maal.

Maskinværdien sat i Forhold til Inventarets samlede Værdi i Amterne:

Periode	København	Frederiksborg	Holbæk	Sorø	Præstø
1—2 Td. Hartkorn					
1860—69	—	—	6.0	—	10.0
1870—79	16.0	13.0	15.0	—	11.0
1880—89	18.0	27.0	32.2	—	33.0
1890—99	29.0	27.0	39.5	48.0	36.0
1900—13	30.0	41.0	44.4	43.0	42.0

2—4 Td. Hartkorn

1860—69	—	14.0	17.4	—	11.0
1870—79	—	22.0	15.4	—	12.0
1880—89	20.0	27.0	24.9	—	29.0
1890—99	21.0	37.0	36.0	34.5	32.0
1900—13	33.0	43.0	43.2	42.2	35.0

4—6 Td. Hartkorn

1860—69	—	27.0	9.0	—	14.0
1870—79	—	28.0	15.1	—	23.0
1880—89	—	28.0	22.0	—	26.0
1890—99	—	33.0	34.5	—	25.0
1900—13	32.0	43.0	46.4	46.2	36.0

6—10 Td. Hartkorn

1860—69	12.0	19.0	8.0	—	13.0
1870—79	14.0	23.0	17.6	—	21.0
1880—89	17.0	31.0	23.0	—	26.0
1890—99	22.0	33.0	31.3	—	32.0
1900—13	32.0	45.0	47.0	46	39.0

Ogsaa i denne sidste Talopstilling møder Københavns Amt med langt de laveste Tal, og det vil tillige ses, at Præstø Amt har en forholdsvis lille Del af den samlede Inventarværdi til at staa i Maskiner; naar det saa huskes, at de absolute Tal for Maskinværdien i dette Amt nærmest var høje, vil det antyde, at Inventarværdien er høj, hvilket ogsaa er Tilfældet i Følge Undersøgelser dette bestemte Spørgsmaal vedrørende.

Som det gentagne Gange har været nævnt og gennem Tal paavist, har Maskinværdien gennem de undersøgte 53 Aar været stærkt stigende, det gælder for de enkelte Amter som det gælder for hele Sjælland, og Stigningen er stærkest i dette Aarhundrede, og som antydet formentlig stærkere end nødvendig. Maskinernes absolute Værdi er størst paa de smaa Ejendomme, derimod synes der ikke at være nogen Forskel i deres relative Værdi efter Ejendommenes Størrelse. Jordernes Godhed virker ogsaa nok bestemmende for Maskinværdien, og af Undersøgelserne her synes denne Værdi at være højst i Amterne med de letteste Jorder, men man maa her huske, at lokale Forhold (Markedet) kan virke stærkt medbestemmende. Endelig kan det bemærkes til Slut: Naar der igennem den sidste Del af Artiklen er fastholdt en Inddeling efter Amter, og det er blevet fremhævet under de enkelte Talopstillinger, hvad der har

karakteriseret det enkelte Amt, saa maa det dog erindres, at der selvfølgelig ikke er bratte Overgange i Maskinværdien fra det ene Amt til det andet, Overgangen er mere jævn, og det er muligt, at hvad der er anført som karakteristisk for et Amt ogsaa gælder for en Del af de tilgrænsende Dele af Naboamtet; det, der er fremhævet, er fremkommet som Resultat af Betragtninger, der er gjort over samtlige Ejendomme inden for vedkommende Amts Grænser, og under den Synsvinkel maa de fremførte Oplysninger betragtes.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914.

I.

Beretning fra Statskonsulent *Axel Appel*.

Idet jeg fremsender nærværende kortfattede Beretning om Hovedfelterne i min ret mangesidede Virksomhed i 1914 som Statskonsulent i Husdyrbrug, skal jeg iøvrigt tillade mig at henvise til mine Artikler i nærværende Tidsskrifts forrige Hæfte og dette, hvor jeg har givet en ret indgaaende Skildring af og Oversigt over Forholdene paa Husdyrbrugets Omraade i 1914 med særlig Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Stambogførelsen. Vedrørende Stambog over Tyre af jysk Race har jeg ogsaa i 1914 samarbejdet med nu afdøde Konsulent *S. P. Petersen*, og vi har i Fællesskab udarbejdet 22. Bind, omfattende 51 Tyre, fra Nr. 1968—2018. Afstamningen paa Fædrenes Side kan for disse 51 Tyres Vedkommende alle føres tilbage til en Stambogstyr, og 41 er Sønner af Stambogstyre. Ny Tyredynastier af større Betydning er ikke fremkommen. Det er de gamle Tyreslægter, der fremdeles er de herskende, saaledes Hanneruptyrene, Elkjærslægten, der gennem Elkjær Tyren Elkjær Drot, der kom til Aarhus-egnen, skyder frodige, friske Skud gennem Stautrupbesætningens Kostammer, Assistentslægten, Cæsar-

og Gøngetyrene. For første Gang gives der — i dette Bind — Oplysning om Ydelsen af Mælk og Smør for alle Tyremødre, men for visse Mødres Vedkommende er disse Oplysninger ret minimale, lige som der endnu er saare megen Forskel paa Ydelsens Størrelse og Kvalitet hos de forskellige Tyremødre. Det er beklageligt, at der fremdeles er Grund til at paaanke, at der endnu mangler meget i at Opdrætterne i ønskelig Grad benytter sig af det gode og uundværlige Hjælpemiddel, som det omfattende Stambogsmateriale er ved et rationelt og maalførende Udvalg af Avlsdyr. Korthornsfolkene viser størst Interesse for Stambogsarbejdet, idet de i ret udstrakt Grad anskaffer og bruger Stambøgerne.

Jeg har i Foraaret 1914 fuldført Udarbejdelsen af 3. Bind af Stambog over Væddere, omfattende 76 Væddere af Oxforddowns-Racen, fra Nr. 192—267 og 16 Væddere af Leicester-Racen, fra Nr. 70—85. — Endelig har jeg i Efteraaret paabegyndt Forarbejderne til 4. Bind af Korthornsstambogen, der jo tidligere er udkommen med et Bind hvert 3. Aar. Stambogførelsen har saaledes i 1914 krævet et meget betydeligt Arbejde og lagt Beslag paa en ikke ringe Del af min Tid.

Dyrskuevirksomheden hører til de aarligt tilbagevendende. At kunne overvære i hvert Fald alle Statsdyrskuerne i Jylland samt de større Landboforeningsdyrskuer er, saavel for Stambogføringen som for at vedligeholde det paakrævede Overblik over Udviklingen og Stillingen paa Kvægavlens Omraade indenfor mit Virkeomraade, en absolut Nødvendighed. Hertil medgaar en ret betydelig Tid. Jeg har i 1914 foruden samtlige Statsdyrskuer i Jylland overværet Statsdyrskuerne i Roskilde og Odense samt Landboforeningsdyrskuer i Viborg, Give, Mørke, Randers, Aarhus, Odense, Hadsten, Vejle, Odder, Roskilde, Aalborg og Hjørring. Endvidere Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue i Randers, hvor jeg holdt Foredrag om Udstillingen af Kvæg og Faar for en meget stor og interesseret

Forsamling, samme Forenings store, fortrinlige og i enhver Henseende vellykkede Fedeskue i Kolding i Maj, de samvirkende sjællandske Landboforeningers Fedeskue i København i April, det fynske Fællesskue i Odense samt det store og smukke Dyrskue i Malmø.

Om Arbejdets Gang i Kvægavls- og Kontrollforeninger, med hvilke jeg har samarbejdet gennem disses Organisationer, henvises til min Artikel i nærværende Hæfte.

Det omfattende Samarbejde, jeg paa mange Omraader har med Foreningen af jyske Landboforeninger, dels gennem Husdyrudvalget, dels som Formand i Foreningens Regnskabsudvalg er i 1914 udvidet til ogsaa at omfatte det af Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg — paa Initiativ af Konsulent *Lars Frederiksen* — indsatte »Tilsyn med hele Kvægbesætninger«. — Konkurrencen mellem hele Landbrug afsluttedes i Foraaret 1914; som Formand i Udvalget har Udarbejdelsen af Beretningen om Konkurrencen og dens hele Forløb lagt ikke ringe Beslag paa min Arbejdskraft. Arbejdet var iøvrigt meget lærerigt og fornøjeligt.

Den 2-aarige Konkurrence mellem hele Kvæghold i Aalborgkredsen har i 1914 gaaet sin rolige Gang og afsluttes i dette Foraar.

Selve Kvæg- og Faareavlens Stilling skal jeg iøvrigt ikke her komme nærmere ind paa, idet jeg tillader mig at henvise til min Afhandling om Husdyravlen i 1914 i nærværende Tidsskrift.

Landbrugets Regnskabsføring er et Spørgsmaal, der med Rette er sat paa Landbrugets Dagsorden. Foreningen af jyske Landboforeningers Regnskabsudvalg har i Februar Maaned 1914 foranstaltet afholdt et Kursus i Landbrugsbogsføring paa Ladelund, der var særdeles godt besøgt, og ved Udvalgets Mellemkomst og Støtte er der oprettet en udvidet Regnskabsføring i Midtjylland.

Gennem de 25 Aar, i hvilke jeg har været Statskonsulent, har min Foredragsvirksomhed været ret omfattende, saaledes ogsaa i 1914. Den er dels og fornemmelig udøvet ved de jyske Landboforeningers Vintermøder, dels ved Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue og Fedeskue, den jyske Planteavls store Aarsmøde og ved Delegeretmødet.

Som i tidligere Aar har jeg ogsaa i 1914 deltaget i et meget betydeligt Antal Møder, dels indenfor Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg, Regnskabsudvalg, Udvalget for Konkurrencen mellem hele Landbrug, dels i Landhusholdningsselskabets Regnskabsudvalg og dets Udvalg til Gedeavlens Fremme. Desuden har jeg deltaget i flere Møder og Udvalgmøder i Statsdyrskuekommissionen, i Delegeretmøderne i Aarhus og Odense, de jyske Mejeriforeningers Delegeretmøde samt forskellige Møder indenfor mindre Organisationer.

Fra Landhusholdningsselskabet og Landbrugsministeriet er der som vanligt sendt mig en Del Sager til Erklæring og Betænkning. De to indkomne Besvarelser af Landhusholdningsselskabets Prisopgave vedrørende Fedning har jeg sammen med min Meddommer haft til Bedømmelse. Da ingen af Besvarelserne fandtes fyldestgørende, er Prisopgaven paany udsat.

Foruden mindre Artikler til Dagspressen og til »Lommebog for Landmænd« har jeg, som nu gennem en meget lang Aarrække, skrevet de sædvanlige større Artikler om Husdyrbruget til »Tidsskrift for Landøkonomi« og »Mælkeritidende«.

Billeder af Landhusholdningsselskabets Præsidenter.

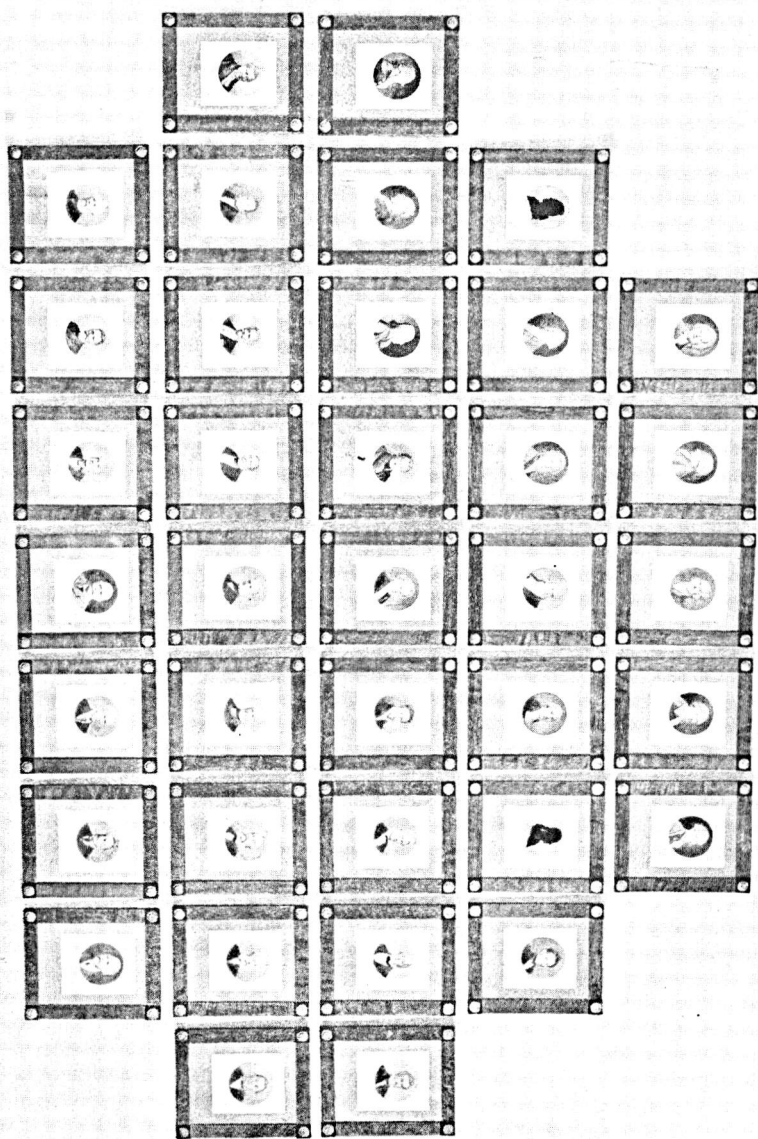
I de snart 150 Aar, Landhusholdningsselskabet har bestaaet, har 44 Mænd haft Sæde i dets Præsidium. Paa Professor *Westermanns* Initiativ har Selskabet søgt at fremskaffe Portrætter af disse 44 afgaaede Præsidenter. Dette er lykkedes for 37's Vedkommende, og disses Portrætter er nu gengivne i éns Størrelse og ophængte i Præsidentværelset. *F. Hendriksens* Reproduktions Atelier har paa udmærket Maade besørget Gengivelsen og Ophængningen. Omstaaende Afbildning viser, hvorledes Billederne er ophængte. Portrætterne fremstiller følgende Mænd:

Øverste Række fra Venstre til Højre:

Greve *J. H. E. Bernstorff*.
Overlandmaaler *Th. Bugge*.
Professor, Dr. *P. C. Abildgaard*.
Kommandørkaptajn *H. Gerner*.
Professor *B. G. Sporon*.

Næstøverste Række fra Venstre til Højre:

Professor *J. M. Geuss*.
Justitsraad *O. Malling*.
Justitsraad *Chr. Colbjørnsen*.
Generaladjutant *P. Løvenørn*.
Justitsraad *J. P. Rosenstand-Goiske*.
Professor *J. Kjerulf*.
Generalmajor *E. F. Waltersdorff*.

Midterste Række fra Venstre til Højre:

Etatsraad *E. R. Grove.*
 Justitsraad *C. H. Pram.*
 Justitsraad *P. F. Skibsted.*
 Geheimekonferensraad *J. Collin.*
 Geheimekonferensraad *A. S. Ørsted.*
 Kammerraad *J. C. Drewsen.*
 Etatsraad *V. F. Johnsen.*
 Etatsraad *I. I. Unsgaard.*
 Etatsraad *C. Neergaard.*

Næstnederste Række fra Venstre til Højre:

Geheimekonferensraad *F. V. Treschow.*
 Geheimekonferensraad *F. F. Tillisch.*
 Greve *C. C. S. Danneskjold-Samsøe.*
 Professor *B. S. Jørgensen.*
 Etatsraad *A. L. Drewsen.*
 Geheimekonferensraad *E. Tesdorpf.*
 Lensgreve *L. H. C. H. Holstein.*
 Lensgreve *C. F. Danneskjold-Samsøe.*
 Docent *N. J. Fjord.*

Nederste Række fra Venstre til Højre:

Kammerherre *C. Castenschiold.*
 Kaptajn *J. C. la Cour.*
 Kammerherre *C. D. Lüttichau.*
 Lensgreve *B. Wedell.*
 Hofjægermester *F. Friis.*
 Kammerherre *K. Sehested.*
 Professor *Th. R. Segelcke.*

De 7 Mænd, som det ikke er lykkedes at fremskaffe Portrætter af, er følgende: Professor *J. B. Dons* (Præsident fra 1769—73), Justitsraad *M. Hübner* (1769—74), Etatsraad *V. A. Hansen* (1781—84), Cancelliraad *C. A. Fabricius* (1787—95), Etatsraad *P. H. Graah* (1805—07), Etatsraad *P. C. Zeuthen* (1806—18) og Højesteretsadvokat *Haagen* (1812).

Hvis nogen af Tidsskriftets Læsere muligvis skulde vide, hvor der findes Portrætter af disse 7 Præsidenter, vil Landhusholdningsselskabets Sekretariat sætte stor Pris paa at modtage Meddelelse herom.

Udkomne Bøger.

- Harald R. Christensens** afviste **Doktordisputats**. En Protest mod Universitetets Behandling af denne Sag. Ved *A. Mentz, Raphael Meyer, S. Orla-Jensen, F. Kølpin Ravn* og *Fr. Weis*. Paa Grundlag af foreliggende Dokumenter. 45 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Hønseregnskab for Alle**. Ved *S. C. A. Tuxen* og *W. A. Koch*. 31 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Meddelelser fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serumlaboratorium**. Undersøgelser vedrørende smitsomme Sygdomme hos Kalve. *M. Christiansen*: Paracolibacillose hos Kvæget. 84 Sider. Undersøgelser vedrørende Kvægets smitsomme Kastning. *Axel Thomsen*: Om Abortbacillens pathogene Egenskaber og om dens Udskillelse med Mælken. 23 Sider. *L. Bahr*: Sygdomme hos Honningbien og dens Yngel. 109 Sider. *Vald. Andersen*: Die Spezifizität des Drusentreptococcus mit besonderer Berücksichtigung des Vergärungsvermögens gegenüber Kohlehydraten u. s. w. 7 Sider. (Københ.).
- 90.—94. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur**. 90. Beretning: Forsøg med Dyrkning af tidlige Kartofler 1903—09. Ved *J. C. Larsen*. 22 Sider. 91. Beretning: Forsøg med Midler mod nøgen Brand. Ved *J. Lind*. 21 Sider. 92. Beretning: Forsøg med Sprøjtemidler mod Bedelus. Ved *Sofie Rostrup*. 24 Sider. 93. Beretning: Undersøgelser over Nikotinindholdet i Tobak og Tobakspræparater til Bekæmpelse af Bladlus. Af *H. Baggesgaard-Rasmussen*. 10 Sider. 94. Beretning: Landbrugsplanternes Sygdomme i 1914. Af *J. Lind, Sofie Rostrup* og *F. Kølpin Ravn*. 29 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Kreaturholdet i Danmark den 15. Maj 1915**. Udgivet af Det statistiske Departement. »Statistiske Meddelelser«, 4. Række, 48. Bind 2. Hæfte. 52 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Stambog over Tyre af Korthornsrace. IV**. Af Statskonsulent *Axel Appel*. 131 Sider. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. (Aarhus).
- Stambog over Tyre af rød dansk Malckerace. XVII**. Af Statskonsulent *P. A. Mørkeberg*. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 134 Sider. (Odense).
- Beretning fra Arbejderforsikrings-Raadets Landbrugsafdeling for Aaret 1914**. 269 Sider. (Københ.).
-

Mindre Meddelelser.

Andelsmejeriernes Størrelse er som bekendt vokset ganske betydeligt, og Flertallet af dem er nu af et anseeligt Omfang. I den i Aar udkomne »Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik«, der bringer Meddelelser om 737 Mejerier, oplyses, at disse Mejerier i Gennemsnit har 153 Leverandører og 967 Køer. Flest Køer har Mejerierne i Bornholms Mejeriforening (1356) og Thisted Amts Mejeriforening (1333), færrest har Mejerierne i Sorø og Holbæk Amts Mejeriforeninger (879) og i Fyns Mejeriforening (771).

Som Maalestok for Mejeriernes Størrelse er den aarlige Mælkemængde imidlertid bedre at anvende end Koantallet. I 1914 udkom anden Udgave af den af Kontoret for Mejeristatistik udarbejdede »Fortegnelse over samtlige Andels- og private Mejerier i Danmark«. I Henhold til denne Fortegnelse fandtes der i alt 1180 Andelsmejerier og 359 private Mejerier. For 43 Andelsmejeriers Vedkommende findes der ikke Oplysning om den indvejede Mælkemængde. Deler man de 1137 Andelsmejerier, der har indsendt Oplysning, i 3 Afdelinger: større Mejerier med 2 Mill. kg Mælk og derover, middelstore Mejerier med fra 1 til 2 Mill. kg Mælk og smaa Mejerier med under 1 Mill. kg Mælk, finder man ved en Optælling, at der fandtes af

Større Mejerier	694 eller ca. 61	pCt.
Middelstore —	360 — -	31 $\frac{1}{2}$ -
Smaa —	83 — -	7 $\frac{1}{2}$ -
I alt... 1137	100	pCt.

I 1909 var Forholdet følgende: større Mejerier 49 pCt., middelstore 38 pCt. og smaa 13 pCt.

Indførselen af Gødninger til Danmark i 1914 og 1913 var i Følge »Statistiske Efterretninger« Nr. 10 følgende:

Special Indførsel af:	Mængde i Tons å 1000 kg		Værdi i 1000 Kr.	
	1914	1913	1914	1913
Fosforgødninger:				
Raafosfat	49.301	55.876	10.181	9.010
Superfosfat	142.883	110.151		
Thomasmel	10.751	8.945		
Benmel	214	282		
Kvælstofgødninger:				
Chilispeter	42.592	34.930	10.103	8.306
Luftkvælstofgødninger	10.760	5.067		
Ammoniak, svovlsur	695	524		
Kaligødninger:				
Kainit	8.383	9.401	1.975	1.950
37 % Kalisalte m. v.	15.287	16.700		
Kalkgødninger:				
Gødningsskalk	3.473	6.490	178	45
Mergel	113.930	9.021		
Dyriske Gødningssoffer og forskellige andre Stoffer ..	60	85	4	5

Indførselen er stegen meget stærkt. Den samlede Værdi af Indførselen (beregnet frit i Ankomsthavn) udgjorde i 1900 $3\frac{2}{3}$ Mill. Kr., i 1905 godt 6 Mill. Kr., i 1910 $10\frac{1}{2}$ Mill. Kr., i 1911 13.1, i 1912 17.3, i 1913 19.3 og i 1914 22.4 Mill. Kr.

Landbolove.

Af Justitsraad *H. Wulff*.

(De i dette Tidsskrift meddelte Uddrag af saadanne Love og ministerielle Bekendtgørelser, der formenes at kunne have Interesse for Landboere, fortsættes herved for Aaret 1914.)

Love i 1914.

1. Udførsel af Kartofler.

Ved Lov Nr. 24 af 19. Februar 1914 bemyndiges Landbrugsministeriet til at oprette et Tilsyn med Forekomsten af smitsomme Sygdomme hos Kartofler, avlede i Danmark og bestemte til Udførsel til De forenede Stater i Amerika, samt med smitsomme Sygdommes Tilstedeværelse i Kartoffelmarker, hvis Afgrøde er bestemt til saadan Udførsel.

Tilsynet vil have at udstede Attester om, at Kartoflerne er avlede i Danmark, at de er fri for smitsomme Sygdomme, og at de er avlede i Distrikter, hvor ondartede, smitsomme Kartoffelsygdomme ikke er til Stede. Ministeriet kan forbyde Udførsel til De forenede Stater i Amerika af Kartoffelsendinger, der ikke er forsynede med de nævnte Attester.

I en samme Dag dateret ministeriel Bekendtgørelse er et saadant Forbud udstedt.

2. Ændring i Fattigloven.

Ved Lov Nr. 36 af 25. Februar 1914 er der i Fattiglovens § 61 foretaget følgende væsentlige Ændringer: De Omkostninger, der af det offentlige udredes til Opdragelse, Underhold, Kur og Pleje for Blinde, Døv-

stumme, Idioter, Sindsyge, Epileptikere, Vanføre, Lemlæstede, Tuberkuløse, Skrofuløse og Lupuspatienter, betragtes ikke som Fattighjælp, naar de Paagældende er anbragte paa Statsanstalter eller paa godkendte Anstalter eller hos Private, der er under stadigt Tilsyn af godkendte Anstalter.

Heller ikke offentlig Understøttelse, der ydes paa Grund af Blindhed hos den Trængende eller til den, som har Forsørgelsespligten af en saadan, betragtes som Fattighjælp. selv om ingen Anbringelse som ovenfor nævnt har fundet Sted, naar den Trængende opfylder Betingelserne for at faa Alderdomsunderstøttelse.

Saalænge en Person modtager Understøttelse som ovennævnt, betragtes hans Forsørgelsesret i Opholdskommunen som hvilende.

Det tillades Kommunalbestyrelserne at eftergive den Fattighjælp, der er ydet Blinde, og disse har derefter Adgang til Alderdomsunderstøttelse.

3. Anbringelse af Børn.

Ved Lov Nr. 63 af 1. April 1914 bestemmes, at Mellemmænd ved Anbringelse af Pleje eller Adoption af Børn under 14 Aar, skal, naar det ikke er offentlige Myndigheder, have Justitsministeriets Tilladelse. Denne kan, hvor den ikke er givet noget Forening, kun meddeles Personer, der har Indfødsret, er fyldt 25 Aar, har ført en retskaffen Vandel og ikke har modtaget urefunderet Fattigunderstøttelse. Tilladelsen kan til enhver Tid tages tilbage af Justitsministeren. Denne fastsætter de nærmere Regler for Fremgangsmaaden og Tilsynet. Overtrædelse af Lovens Bestemmelser straffes med Bøder fra 50 Kr. til 500 Kr. og behandles som offentlige Politisager.

Disse nærmere Regler er derefter givne i ministerielle Bekendtgørelser Nr. 129 og 131 af 20. Juni 1914 samt Nr. 226 af 25. September s. A.

4. Livsforsikringsvirksomhed.

Den store Lov herom, der omfatter Reglerne for Livsforsikring her i Landet, har Nr. 65 og er dateret 1. April 1914. Dens meget omfattende Bestemmelser er for vidtløftige til at gengives her selv i den mest begrænsede Form, og der maa derfor herom henvises til selve Loven, som jo er af ikke ringe Vigtighed.

5. Bekæmpelse af Bipest.

Ved Lov Nr. 67 af 1. April 1914 stilles der et Beløb af 5000 Kr. aarlig til Landbrugsministerens Disposition til Bipestens Bekæmpelse her i Landet. Der gives i Loven en Række Bestemmelser om, hvad der vil være at foretage, naar Bipest er konstateret, og om Betingelserne for Lovens Anvendelse.

6. Arbejdsløshedskasser.

Den ogsaa for Landkommuner saa vigtige Lov om anerkendte Arbejdsløshedskasser har Nr. 80 og er dateret den 8. April 1914.

Det er en meget udførlig Lov, der giver yderst detaillerede Regler for slige Kassers Anerkendelse og Fremgangsmaaden for at opnaa denne, samt hvem der kan være nydende Medlemmer af saadanne Kasser m. v. En Lønarbejder, der er ugift og har en Formue af over 5000 Kr. og en gift Lønarbejder, der ejer over 10,000 Kr., vil ikke kunne faa Hjælp efter denne Lov. Arbejderen maa ikke være under 18 Aar eller over 60 Aar gammel. Kassernes Bestyrelse kan nægte Optagelse af Personer, der af legemlige eller moralske Grunde maa anses for uskikkede til regelmæssig Erhvervsvirksomhed eller til Samarbejde med Arbejdsledere eller Arbejdskammerater. Ingen kan samtidig nyde Medlemsret i mere end een anerkendt Arbejdsløshedskasse.

Staten yder til disse Kasser et Tilskud, der svarer til Halvdelen af de Bidrag, der er indbetalte af deres

ubemidlede nydende Medlemmer. Understøttelser kan ydes: til Rejse- og Flyttehjælp, til Huslejhjælp, Dagpenge og Barselshjælp, dog kan Ingen nyde Understøttelse, før han eller hun har været Medlem og betalt Medlemsbidrag i 12 Maaneder.

Understøttelser maa endvidere ikke ydes under Strejke og Lockout til Personer, der omfattes af samme, eller til Medlemmer, hvis Arbejdsløshed skyldes Sygdom eller Arbejdsudygtighed, til Medlemmer, hvis Arbejdsløshed skyldes, at de uden fyldestgørende Grund har forladt deres Arbejde eller ved Drikfældighed eller Ufordragelighed har forskyldt Arbejdsløsheden. Endvidere ikke til Medlemmer, der afsoner en ikendt Straf eller er hensat i Varetægtsarrest, heller ikke til Medlemmer, der nyder Fattigunderstøttelse, eller som vægrer sig ved at overtage et anvist Arbejde, der ligger indenfor de Paagældendes Evner. Alle Dokumenter vedrørende Forordningen er stempelfri.

7. Forskudsforeninger.

Ved Lov Nr. 83 af 21. April 1914 bestemmes, at Foreningernes Udlaansrente ikke maa overstige 6 pCt. pro anno.

8. Byggeforeninger.

Ved Lov Nr. 84 af 21. April 1914 bestemmes, at Byggeforeninger paa en Kommunes anbefaling kan faa Laan af Statslaanefonden til Opførelse af billige og sunde Boliger for ubemidlede Personer af Arbejderklassen, mindre Jordbrugere, Haandværkere, Næringsdrivende, Tjenestemænd o. l. i Nærheden af Købstæder eller købstadsmæssigt bebyggede Landsbyer. Laanet, for hvilket der gives første Prioritets-Panteret i de paagældende Ejendomme, forrentes med 5 pCt. p. a., hvoraf de 4 pCt. er Rente af den til enhver Tid skyldige Kapital og Resten Afdrag. Laanet er dog afdragsfrit de første 5 Aar efter Stiftelsen og maa ikke overstige

fire Femtedele af Ejendomsskylden. Laan til en Byggeforening ydes kun under Betingelse af, at de fremkomne Overskud anvendes til Fremme af Foreningens Formaal.

Der maa af Statslaanefonden aarligt udlaanes 500,000 Kr. i det her nævnte Øjemed, og hvad der ikke anvendes det ene Aar, kan bruges i de følgende.

9. Kommunal Lægehjælp.

Loven Nr. 87 af 21. April 1914 handler om Embedslægevæsenets Ordning, og hertil knytter sig Lov Nr. 88 af samme Dato om kommunal Lægehjælp. Heri bestemmes, at det paahviler Kommunerne at sørge for den Lægehjælp, som tilkommer Personer, hvem det Offentlige er forpligtet til at yde Hjælp i Sygdomstilfælde.

Der oprettes ved Justitsministeriels Foranstaltning et Raad paa 6 Medlemmer, hvoraf de 3 skal være Læger, og til dette Raad vil Uoverensstemmelser mellem Læger og Kommuner være at indbringe.

I Loven gives der iøvrigt en Række Regler for dette Raads Virksomhed, dets Sammensætning og Arbejdsmaade.

10. Nye Jærnbaneanlæg.

Ved Lov Nr. 91 af 21. April 1914 foretages enkelte Ændringer i den gældende Lov om Jærnbaneanlæg, deriblandt om Forlængelse af Helsingør—Hornbæk-Banen til Gilleleje.

11. Lehn og Stamhuse.

Ved Lov Nr. 101 af 2. Maj 1914 oprettes et Lehnskontor til Kontrol med Lehn, Stamhuse, Fideikommisgodser og Fideikommiskapitaler, den saakaldte Lehnskontrol. Loven giver nærmere Regler for denne Kontrol, hvortil samtlige Udgifter afholdes fra 1. Januar 1915 at regne af Besidderne.

12. Køb af Virumgaard.

Ved Lov Nr. 115 af 29. Maj 1914 bemyndigedes Landbrugsministeren til for Statskassens Regning at købe Ejendommen Virumgaard ved Lyngby til Udvidelse af Statens Forsøgsstation i Plantekultur ved Lyngby. Her- til er i Finansaaret 1914—15 stillet et Beløb af 139,000 Kr. til Raadighed.

13. Jordemodervæsenet.

Loven herom har Nr. 126 og er dateret 13. Juni 1914. Den giver en Række yderst detaillerede Regler for Jordemodervæsenets Ordning baade i By og paa Land.

14. Husmandsbrug.

Denne saa overordentlig vigtige Lov har Nr. 127 og er dateret den 13. Juni 1914. Der nedsættes i Henhold til denne Lov i hver Amsraadskreds en Kommission paa 3 Medlemmer, af hvilke Landbrugsministeren ud- nævner Formanden, til at søge tilvejebragt og føre Til- syn med de i Loven omhandlede Jordlodder. Udgif- terne til Kommissionen afholdes af Statskassen.

Berettiget til at komme i Betragtning efter denne Lov er enhver Mand eller ugift Kvinde, der væsentlig har ernæret sig ved at udføre almindeligt Landbrugs- arbejde, herunder ogsaa Havebrugsarbejde, for andre imod Vederlag, hvad enten i fast Tjenesteforhold eller ved Dagarbejde, eller som er eller har været Bruger af en Ejendom af den i Loven omhandlede Størrelse (ikke under 1 Hektar); endvidere de med Landarbejderne i økonomisk Henseende ligestillede Landhaandværkere, Teglværksarbejdere, Byarbejdere, Sofolk og Fiskere; disse sidste maa dog ikke have faaet direkte Fiskerilaan af Statslaanefondens Midler o. l.

Adgang til at komme i Besiddelse af Jord paa de i Loven indeholdte Vilkaar er betinget af, at vedkom- mende Ansøger har Indfødsret, er fuldmyndig og som

Regel ikke er over 50 Aar, ikke ved Dom er funden skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling uden senere at have faaet Æresoprejsning, og ikke har nydt urefunderet eller ikke eftergivet Fattigunderstøttelse. Endvidere maa vedkommende Ansøger godtgøre, at han i mindst 4 Aar efter sit 18. Aar har ernæret sig ved Landarbejde samt fremskaffe Attest fra tvende med hans Forhold nøje kendte, troværdige Personer for at være en flittig, ædruelig og sparsommelig Person, som kan antages egnet til at overtage et saadant Husmandsbrug. Endelig kræves, at den paagældende er Ejer af de i Loven foreskrevne Midler til Ejendommens Overtagelse, og at han ikke ved egne Midler kan komme i Besiddelse af en tilsvarende Ejendom.

Disse Betingelser skal nøje oplyses for Amtskommissionen, og Andrageren skal paa Tro og Love underskrive en Erklæring om Oplysningernes Rigtighed. De Ansøgere, der kan godtgøre, at de af deres Løn har sammensparet de Midler, der kræves til Ejendommens Erhvervelse, skal under ellers lige Vilkaar fortrinsvis tages i Betragtning. Ejendommens Laaneværdi maa ikke overstige 8000 à 10,000 Kr., og Andrageren maa ordentligvis godtgøre at eje en Tiendedel af dette Beløb.

Jord til de her omhandlede Huslodder kan eventuelt gennem Kommunalraadene søges tilvejebragt, naar de paagældende Ansøgere ikke selv kan anvise saadan Jord. Kommissionen gennemgaar de indkomne Andragender og foretager derefter Syn over den anviste Jordlod, særlig om den egner sig til Husmandsbrug, og om den ansatte Pris kan ansees for passende.

Naar en Ejendoms Erhvervelse er approberet, og der paa den er opført forsvarlige Bygninger samt den fornødne Besætning er til Stede, kan Laansøgeren gennem Amtskommissionen kræve et kontant Statslaan, der svarer til $\frac{9}{10}$ af Ejendommens Laaneværdi, dog maa Statslaanet ikke overstige Købesummen for Jorden og Omkostningerne ved Bygningernes Opførelse m. v.

Statslaanet prioriteres i Ejendommen med Bygninger, Besætning m. v., næst efter mulig paahvilende Grundbyrder, og det forrentes med 4 pCt. aarlig. I de første 5 Aar er Laanet afdragsfrit og derefter forrentes og afdrages det med 5 pCt. p. a. Laanet er uopsigeligt fra Statskassens Side, saa længe den paagældende Ejendom vedligeholdes efter sin Bestemmelse. Staten stiller til disse Laan i 3 Aar et aarligt Beløb af 5 Millioner Kroner til Raadighed. Tillægslaan kan under visse nærmere angivne Betingelser faas til Jordudvidelse, Opdyrkning af raa Jord samt Udvidelse af Stald- og Ladebygning.

Loven indeholder iøvrigt en Række særlige Bestemmelser, til hvilke Interesserede maa henvises. Den skal revideres i 1916—17.

15. Vandafledning.

Ved Lov Nr. 133 af 13. Juni 1914 er der foretaget ret væsentlige Ændringer i Loven Nr. 60 af 24. April 1896 om Beskyttelse af Vandforsyningsanlæg.

16. Neutraliteten.

Ved Lov Nr. 149 af 2. August 1914 forbydes det under Strafansvar fra dansk Territorium at understøtte krigsførende Magter. Hertil knytter sig 2 Love om Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov, henholdsvis Nr. 150 af 2. August og Nr. 200 af 9. September 1914.

17. Statsbeviser.

Ved Lov Nr. 154 af 2. August 1914 bemyndiges Finansministeren til at udstede rentebærende Statsbeviser til et Beløb af 25 Millioner Kr. Disse Beviser indfries Aarsdagen efter deres Udstedelsesdag med deres fulde Paalydende og et Rentetillæg af 5 pCt., og de modtages ved alle kongelige Kasser som Betaling for deres fulde paalydende Beløb.

18. Udførselsforbud.

Verdenskrigen hargansken naturligt fremkaldte Række Udførselsforbud.

Den første Lov herom har Nr. 159 og er dateret den 6. August 1914. Den bemyndiger Justitsministeren til midlertidig at forbyde Udførsel af Varer, henhørende til følgende Grupper: Levnedsmidler, Korn og Foderstoffer, Brændselsstoffer og Olier, Træ, Staal og Jærn, Guld og Sølv, Ride-, Træk- og Lastdyr, Motorkøretøjer, Krigsmateriel og andre Krigsfornødenheder. Overtrædelse straffes med Bøder fra 500 til 10,000 Kr. eller med Fængsel.

Hertil slutter sig Lov Nr. 260 af 29. Oktober 1914, hvori tilføjes: »Varer, som det af Hensyn til Samfundshusholdningen skønnes fornødent at bevare for Landet.« Endelig fastsætter Lov Nr. 261 af samme Dato Bøder fra 500 til 10,000 Kr. eller Fængsel for urigtige Erklæringer om Bestemmelsesstedet for Skib eller Varer til Ind- eller Udførsel.

En lang Række af ministerielle Bekendtgørelser om Iværksættelsen af saadanne Forbud er fulgt efter disse Love, og ved en ministeriel Bekendtgørelse af 5. December 1914 giver Justitsministeriet en samlet Oversigt over de til den nævnte Dato udstedte Forbud, der ialt omfatter 27 Afdelinger.

19. Kommunale Hjælpekasser.

Ved Lov Nr. 162 af 7. August 1914 bestemmes, at af det Tilskud, en Kommune yder til en kommunal Hjælpekasse i Anledning af Trang, opstaaet ved ekstraordinære Indkaldelser til Hæren eller Søværnet i Aarene 1914 og 1915, betaler Statskassen de to Trediedele.

Og ved Lov Nr. 237 af 2. Oktober 1914 bestemmes, at Statskassen yder Halvdelen af de Beløb, Kommunerne udreder i Anledning af Arbejdsløshed som Følge af de foreliggende overordentlige Forhold. Kommuner,

der er særlig vanskeligt stillede, kan faa indtil to Trediedele refunderede.

20. Prisregulering.

Ved Lov Nr. 164 af 7. August 1914 bemyndiges Indenrigsministeren til indtil videre at træffe Foranstaltninger til Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer samt til at lade Staten overtage saadanne Levnedsmidler og Varer, som det er af Betydning for Samfundet at have Raadighed over, dog kun mod fuld Erstatning og til Priser, der fastsættes af nedsatte Kommissioner.

Ved Lov Nr. 278 af 16. November 1914 fastsættes der Bøder fra 5 Kr. til 10,000 Kr. eller Fængsel for den, der handler eller forsøger at handle i Strid med de af Indenrigsministeren med Hensyn til Prisregulering truffne Foranstaltninger.

Til disse Love er der knyttet forskellige ministerielle Bekendtgørelser.

21. Betalingshenstand.

Ved Love Nr. 179 af 20. August og Nr. 242 af 9. Oktober 1914 bestemmes, at hvis en Skyldner, der i første Instans sagsøges for en før den 1. August 1914 stiftet Gæld, bevisliggor, at han paa Grund af de foreliggende overordentlige Forhold ikke kan betale, er Domstolene indtil videre bemyndiget til at indrømme ham en Betalingshenstand i det Omfang, hvori Gælden anerkendes, og at udsætte Sagens videre Forfølgning, dog ikke ud over 3 Maaneder. Henstanden kan gøres afhængig af en af Retten fastsat Sikkerhedsstillelse, og den kan helt nægtes, hvis den vil medføre uforholdsmæssig Skade for Sagsøgeren. Gælden forrentes i Tilfælde af Henstand med ikke under 6 pCt. p. a.

22. Skolefond.

Ved Lov Nr. 246 af 21. April 1914 er det Beløb, som Skoleraadene er bemyndigede til at ligne til Skolefondens Udgifter for Københavns Amts Skoleraads Vedkommende forhøjet til 4 Kr. pr. Td. Hartkorn, for Gl. Roskilde Amts Skoleraads Vedkommende til 2 Kr. 50 Øre samt for Præstø Amts til 2 Kr. 25 Øre. Købstæderne paalægges et hertil svarende Beløb.

(Sluttes).

En ny Methode til Rygning af Sædefrø.

(Efter Bulletin N. 186 fra De forenede Staters
Agerbrugs-Departement ved *E. R. Sasser*, Overinspektør i Havebrugs-
direktionen, og *Lon. A. Hawkins*,
Leder af Plantephysiologiske og Gjærings-Undersøgelser).

En fuldkommen paalidelig Methode til Tilintetgørelse af Insekter, som findes i indført Frø, uden at beskadige Frøet, tiltrænges stærkt i Nordamerikas Forenede Stater, hvor adskillige paa denne Maade indførte Skadedyr er blevne sande Landeplager.

Udelukkelsen af Insekter ved et omhyggeligt Udvalg i Eksporthavnen af tilsyneladende uangrebet Frø er udførlig, fordi mange skadelige Insekter tilbringer deres Larve- og Puppe-Stadier og en Del af deres Tilværelse som fuldkomment Insekt indesluttet i Frøet og af den Grund meget let undgaar Opmærksomheden ved Frøets Inspektion. Desuden modtages der ofte Frø fra Steder, hvor de skadelige Insekter ikke er vel kendte, og tillige bliver lejlighedsvis Insekter, som kun gør ringe Skade i det Land, hvor de hører hjemme, til ødelæggende Plager i deres nye Hjemsted, ofte paa Grund af Mangelen paa de naturlige Fjender, som holder dem i Skak i Hjemlandet.

De almindelige Methoder til Tilintetgørelse af Insekter i Frø, f. Eks. ved Ophedning (med eller uden Fug-

tighed), Svovlkulstof eller Cyanbrinte (Blaasyre) under almindeligt Lufttryk er prøvede og fundne utilfredsstilende for Formaalet.

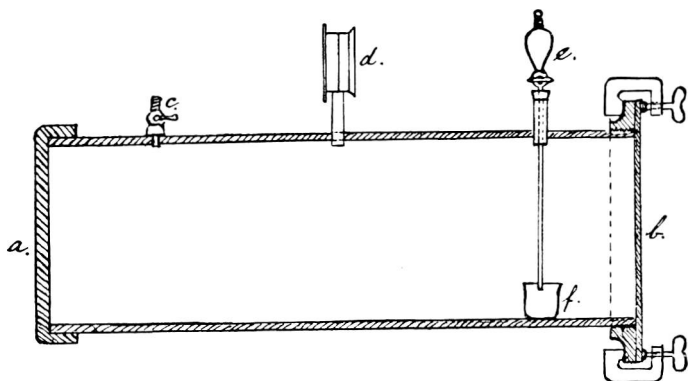
Det faldt derfor Forfatterne ind at frembringe et Vacuum i den Beholder, hvori Frøet anbragtes, og fylde Rummet med en insektdræbende Luftart som f. Eks. Svovlkulstof eller Cyanbrinte i den Antagelse, at en meget større Mængde af Luftarten paa denne Maade vilde blive drevet ind i Revnerne og Insektgangene i Frøet, end hvis Luftartens Indtrængen blot afhang af Diffusionen under normalt Lufttryk. Denne Methode blev med heldigt Resultat prøvet ved en Del forskellige Frørsorter og Insekter, og en bekvem Beholder efter nedenstaaende Beskrivelse blev udtænkt til Rygning under formindsket Lufttryk.

Rygekammeret (se Figuren) bestaar af et Jærnrør 36 Tommer langt og 12 Tommer i Diameter. Den ene Ende af Cylindren er fast tillukket med en svær Jærnhætte (a). Den anden Ende er forsynet med en Flange og kan lukkes med en Messingplade (b), fastholdt med Skrue-Kramper. Den ene Side af Pladen er tilslebet for at slutte bedre til Flangen, som ligeledes er slebet. En bred Gummipakning anbringes imellem de to Flader, forinden Pladen klemmes fast.

Cylindren anbringes med den længste Akse i vandret Stilling, og paa Oversiden er udboret tre Aabninger, en ved hver Ende og en paa Midten. I Aabningen ved den fast tillukkede Ende er indsat en Hane, hvorpaa Sugeslangen fra en Luftpumpe kan anbringes. I den midterste Aabning fastgøres en Trykmaaler til Aflæsning af Lufttrykkets Formindskelse, medens Aabningen nærmest ved Messingpladen lukkes med en gennemboret Gummiprop, hvorigennem et tyndt Glasrør gaar ned næsten til Kamrets Bund. Røret udvider sig foroven til en Beholder, forneden lukket med en Hane, foroven med en tætsluttende Glasprop. Gummiproppen og Røret kan let fjernes, medens Frø eller andet Materiale, som

skal gennemryges, anbringes i Kammeret. En Luftpumpe, dreven med mekanisk Kraft, som kan reducere Lufttrykket til omtrent 0,05 Millimeter bruges for at sikre et næsten fuldstændigt Vacuum.

Naar Apparatet skal bruges til Rygning, bliver Frøene, enten i en Tøjpose eller i en aaben Skaal, anbragte i Kammeret og det fornødne Kvantum Cyankalium eller Cyannatrium lægges i et lille Bæger (f) saaledes opstillet, at Enden af Nedløbsrøret (e) gaar ned i Bægeret. Dækslet (b) bliver derefter fastgjort, og Luften pumpet ud af Kammeret. Udpumpningen fortsættes, til Trykmaaleren

Snit gennem Rygekammeret: a Jærnhætte; b Messingplade, fastgjort med Skruekramper; c Hane til Sugenslangen; d Trykmaaler; e Syrebeholder med Nedløbsrør; f Bæger til Cyanidet.

viser, at Lufttrykket er reduceret til enkelte Millimeter. Sugningen standses da ved Hjælp af Hanen (c), og man lader den fornødne Mængde af fortyndet Svovlsyre, som i Forvejen er fyldt paa Beholderen (e), langsomt flyde ned paa Cyanidet. Paa denne Maade udvikles Cyanbrinten (Blaasyren) i selve Kammeret, og intet Spor af den kan slippe ud.

Efter at Frøene har været udsatte for den giftige Luftart i den bestemte Tid, bliver der indladt Luft i Kammeret gennem Stophanen paa Nedløbsrøret (e) og Luftpumpen sættes paany i Gang. Da Pumpens Udløbs-

rør udmunder udenfor Bygningen, kan Blandingen af Blaasyre og atmosfærisk Luft ikke slippe ud i Værelset. Saasnart det kan lade sig gøre, borttages hele Nedløbsrøret med tilhørende Gummiprop, og Luften suges igennem Kammeret, saaledes at al Blaasyren er fuldstændig udvasket, førend Dækslet fjernes og Frøene tages ud.

Under Forsøgene blev Frøene omhyggelig undersøgte efter Forløbet af forskellig Behandlingstid for at se, om alle Insekterne var dræbte, og efter Forsøgene blev Frøets Spireevne prøvet. Saavel Varigheden af Behandlingen som Mængden af det anvendte Cyanid (væsentligt Cyannatrium) varieredes for at bestemme det Minimum af Tid og Cyanid, som sikrede Tilintetgørelsen af alle de i Frøet værende Insekter. Ligeledes blev det ogsaa undersøgt, om Frøets Spireevne tog Skade ved en længere Behandlingstid end den, der krævedes til at dræbe Insekterne.

Der gives derefter en Tabel over Resultaterne af 24 Forsøg med forskellige Frøsorter, angrebne af forskellige Insekter. Ved omtrent Halvdelen af Forsøgene angives det, at Insekterne var tilstede baade som Larver, Pupper og fuldkomne Insekter. Forsøgene viser, at med et Apparat af den beskrevne Størrelse er en Behandling med 2 gr Cyanid i en halv Time eller med 4 gr i et Kvarter tilstrækkelig til at dræbe alle Insekterne i alle Stadier. Ægmasser af en Natsværmer af »Uglernes« store Familie (»the tussock moth«, rimeligvis = *Hadena sécalis*, Linn.) behandledes i to Forsøg i en halv Time, henholdsvis med 2 gr og 4 gr Cyanid. Ved det første Forsøg udklækkedes der enkelte Larver af Æggene flere Dage efter Behandlingen; ved det andet fremkom derimod ingen Larver, saa det maa antages, at alle Æggene var dræbte.

Resultatet af Forsøgene samles i følgende Udtalelse: Rygning efter den her beskrevne Methode fandtes at dræbe Insekterne uden Skade for Frøet og ved en betydelig kortere Behandlingstid end efter de hidtil benyt-

tede Metoder. Forsøgene vil blive fortsatte, særlig med Hensyn til Benyttelsen af Svovlkulstof istedetfor Cyanid.

Saa vidt den amerikanske Beretning. De refererede Forsøg er kun Laboratorieforsøg med smaa Kvanta, og Methodens Anvendelse i Praksis vil naturligvis kræve større Apparater, hvilket dog næppe vil volde Vanskeligheder. Det synes ikke at være forsøgt, om levende Planter, som ofte har været de værste Smittekilder, kan taale at behandles paa samme Maade; men Sandsynligheden taler for, at dette med fornøden Forsigtighed nok vil kunne lade sig gøre. En stræng, sagkyndig Under søgelse ikke alene ved Indførsel fra Udlandet, men ogsaa ved Salg fra »smittede« Stater til andre Egne af Landet, vil jo betydelig kunne indskrænke Antallet af de Tilfælde, hvor den virksomme Disinficering er nød vendig.

At det kan betale sig at gøre noget for at forhindre den tilfældige Indførsel af skadelige Insekter, belyses slaaende ved to evropæiske Natsværmeres Historie i »De forenede Stater«.

»The gipsy moth« (*Lymantria dispar*, Linn.) indførtes i 1868 af en fransk Professor i Astronomi ved et New England Universitet til Brug ved nogle Forsøg; men først i 1889 blev dens Tilstedeværelse som almindelig frit levende Insekt erkendt.

»The brown tail moth« (*Euproctis chrysorrhoea*, Linn.) blev indslæbt paa Roser og andre Planteskoletræer fra Frankrig, Holland og Belgien, første Gang i 1891, senere mange Gange.

Indtil Aar 1900 var begge Arter indskrænkede til den yderste østlige Del af Staten Massachusetts; men i de nærmest følgende Aar udbredte de sig saa stærkt og gjorde en saadan Skade paa Træerne, at det blev nødvendigt at bekæmpe dem paa alle Maader.

Man indsamlede Æggene af *L. dispar*, som aflægges i overvintrende Hobe paa 4—500 Stykker, samt Overvintringsrederne (Larvespindene) af *E. chrysorrhoea*, der hver indeholder 3—400 ganske smaa Larver og i Reglen er anbragte i Grenspidserne, saa at de let falder i Øjnene om Vinteren. Et Fotografi fra Maine*) af en Bunke paa ca. 120.000 indsamlede Spind, altsaa ca. 40 Millioner Larver, giver en Forestilling om Larvernes uhyre Talrigbed, selv paa et begrænset Omraade. Dernæst forsynede man Træerne med klæbrige Fangstbaand, som skulde forhindre Larverne i at naa op til Bladene, og de angrebne Træer sprøjtedes med en arsenikholdig Vædske, særlig langs Landevejene og Skovbrynene for at hæmme den videre Udbredelse.

Endelig slog man i 1905 ind paa den mest rationelle og virksomste Bekæmpelse af Skadedyrene ved Indførelsen af deres naturlige Fjender, som forud manglede i Amerika. Disse falder i 3 Grupper:

1) Løbebiller af Slægten *Calosoma* (særlig *C. sycophanta*), som fremfor de andre Løbebiller udmærker sig ved, at saavel Biller som Larver klavrer op i Træerne, hvor de i Mængde fortærer Sommerfuglenes Larver og Pupper. Af *C. sycophanta* indførtes fra Europa 4046 Stykker, og de tælles nu i Millioner.

2) Snyltene (Fluer, Hvepse etc.), som lægger Æg i Sommerfuglenes Æg og Larver og derved tilintetgør dem. Den virksomste var en meget lille Flue fra Japan, *Schedius Kuvanae*, først opdaget i Anledning af de amerikanske Eftersøgelser. Den lægger sine Æg i Æggene af *L. dispar*, og er saa lille, at den gennemløber hele sin Udvikling i Sommerfugleægget. Den opdrættes nu i særlige Laboratorier i Millionvis paa indsamlede Æg af *L. dispar* og udbredes enten ved Fordeling af inficerede Æg eller ved direkte Udsendelse. 1600 Styk-

*) »Pests and Parasites« af *C. L. Marlatt*, Landbrugsministeriets entomologiske Bureau, i »National Geographic Magazine«, April 1911.

ker forsendes bekvemt i et Cylinderglas af kun 4 cm Diameter og 16 cm Højde.

3) Bakteriesygdomme, som det navnlig er lykkedes at paaføre Larverne af *E. chrysorrhoea*.

Desuden har man ved Nyplantninger i de hærgede Egne truffet den præventive Forholdsregel at undlade at plante Eg og Birk, hvis Blade tjener til Føde for Larverne i deres yngste Trin, medens først de fuldvoksende Larver er i Stand til at fortære Løvet af Ahorn, Kastanie, El, Bøg, Hickory m. m. samt af alle Naaetræer.

Ved disse forskellige Midler har man nu vundet saa vidt Sejrr over de to Sommerfuglearter, at disse fra at være en hærgende Landeplage er blevet viste tilbage i Rækkerne af de almindelige Skovinsekter, som kun undtagelsesvis foraarsager større Skader; men Kampen har ogsaa været dyr. Den kostede i Aarene omkring 1910 New England Staterne i direkte, aarlige Udgifter omtrent 1 Million Dollars om Aaret, medens Nationalregeringen yderligere tilskød 300.000 Dollars, altsaa til sammen omtrent 5 Millioner Kroner om Aaret.

Dette Beløb svinder imidlertid ind til en Bagatel i Sammenligning med det Tab, som samtlige skadelige Insekter paafører »De forenede Stater«s Landbrug, Skov- og Havebrug. Landbrugsministeriets entomologiske Afdeling opgør nemlig i 1911 — som det fremhæves, efter en meget forsigtig Vurdering i Henhold til Rapporter for en Række af Aar — den samlede Insektskade, indbefattet Bekæmpelses-Omkostninger, til den uhyre Sum af 1000 Millioner Dollars — ca. 4000 Millioner Kroner — om Aaret.

Blandt de mest fremtrædende Skadedyr nævnes:

	Koster Landet	
	50—100 Mill. \$	aaarl.
»Den hessiske Flue« (paa Hveden).....	25	—
Bomulds-Snudebillen	16	—
Æbleormen (»the codling moth«)	10	—
San José Skjoldlusen (paa Frugttræer).....		

hvilke fire Insekter alle er importerede fra Udlandet. I det hele skyldes den største Del af Tabet inførte

Insekter, saaledes at Landet utvivlsomt kunde have undgaaet en væsentlig Del deraf, hvis der i Tide havde været ført en skarp Kontrol med Indførslen.

Forholdene i Danmark kan ganske vist ikke side-stilles med Amerikas; men der er dog ogsaa for os god Grund til at være paa Post overfor Indførsel af skadelige Insekter.

Det kan saaledes anføres — for at blive ved det fremdragne Eksempel —, at de to foran omtalte Nat-sværmere er almindelige overalt i Tyskland, medens de her i Landet er meget sjældne*), hvilket ligeledes gælder om Løbebillen *C. sycophanta* og rimelig ogsaa andre af deres naturlige Fjender. En tilfældig Indtrængen er altsaa ikke saa fjærntliggende og kunde blive til stor Skade især for vore Egeskove og Frugttræer, ligesom Angrebene af Fyrrebladhvepsen *Lophyrus pini* for en halv Snes Aar siden var det for de jyske Hedeplantager, indtil dens naturlige Fjende, en lille Snyltehveps, ligeledes formerede sig stærkt og gjorde det af med den.

Dansk Frøkontrols Undersøgelser viser hvert Aar, at et ikke ubetydeligt Antal af de undersøgte Frøprøver indeholder Dyr, enten som Larver eller fuldt udviklede Insekter. Et Insektangreb stammende fra indført Frø kan følgelig godt tænkes.

Det var maaske derfor værd at tage under Overvejelse, om det ikke vilde være anbefalelsesværdigt, at i det mindste en af vore Forsøgsstationer blev forsynet med et Apparat som det foran beskrevne amerikanske til Disinficering af mistænkelige Forsøgsprøver, om muligt tillige til almindelig Benyttelse i Landbrugets Tjeneste ved Behandling af Stamfrø til Frøavl, naar det maatte vise sig ønskeligt, f. Eks. af Eng-Rævehale, som næsten altid er angrebet af Rævehale-Myggen (*Oligotrophus Alopecuri*).

Gustav Hage.

*) A. Klöcker, »Danske Sommerfugle« II. S. 94 og 96.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914.

II.

Beretning fra Statskonsulent J. C. A. Schwarz-Nielsen.

I 1914 var Tallet paa de om Afkomstpræmie konkurrerende Hingste paa Sjælland noget nær det samme som i 1913, nemlig 22 mod 18. Af Frederiksborghingstenes Afkom præmieredes 15 Heste, nemlig 5 i Kl. II A, 5 i Kl. II B, 5 i Kl. III, 2 afvistes. Af svært Halvblodsafkom fremstilledes 5 Heste, hvoraf 3 sattes i Kl. II B, 1 i Kl. III, 1 afvistes.

I 1914 var Tallet paa afkomstillende Frederiksborghingste øget med 9, Halvblodshingstene det samme. Men ogsaa dette Aar var Deltagelsen i Afkomskonkurrencerne for lille, og Grunden dertil er, som jeg i Fjor paaviste, de nye Bestemmelser i Husdyrloven af 1912 og de i Henhold til denne af Statsdyrskuekommissionen givne Regler for Afkomspremieringer. Jeg henviser desangaaende til mine Udtalelser i Beretningen fra i Fjor. Reglerne viser sig at møde Modstand i Praksis, i det mindste her paa Sjælland i den lettere Avl. Dette blev allerede fremført af Formanden for Udvalget for lettere Heste paa Samvirksomhedens Delegeretmøde i Fjor. Sagen har derfor ogsaa været til Behandling i et af Statsdyrskuekommissionens Møder, uden at der dog blev taget endeligt Standpunkt dertil. For Opdrætterne

synes det at være en Sag, der ligger dem meget paa Hjerte at faa ændret.

Hingste

	Frederiksborg				Halvblod				Trækrace
	Eldre	3 Aar	2 Aar	Ialt	Eldre	3 Aar	2 Aar	Ialt	Ialt
Ringsted ^{26/5}	2	4	7	13	»	»	»	»	5
Næstved ²⁷ og ^{28/5}	14	7	14	35	2	3	2	7	5
Hillerød ⁸ og ^{4/6}	18	14	29	61	3	3	5	11	3
Vordingborg ⁸ og ^{9/6}	8	11	2	21	5	3	2	10	8
Bregentved ⁹ og ^{10/6}	9	5	4	18	7	4	4	15	9
Frederikssund ^{11/6}	8	6	5	19	1	»	»	1	»
Roskilde ^{17/6}	6	2	14	22	4	2	5	11	12
Slagelse ¹⁹ og ^{20/6}	5	6	4	15	6	5	1	12	20
Tilsammen	70	55	79	204	28	20	19	67	62

Hopper

	Frederiksborg					Halvblod					Trækrace
	Følhp.	4 Aar	3 Aar	2 Aar	Ialt	Følhp.	4 Aar	3 Aar	2 Aar	Ialt	Ialt
Ringsted	7	2	3	6	18	1	1	1	»	3	2
Næstved	29	5	12	»	46	2	»	2	»	4	2
Hillerød	36	10	30	»	76	4	4	5	»	13	»
Vordingborg	13	3	4	11	31	5	2	2	»	9	12
Bregentved	22	»	5	11	38	23	»	1	2	26	16
Frederikssund	21	»	4	»	25	4	»	1	»	5	»
Roskilde	17	1	8	5	31	5	»	3	3	11	25
Slagelse	8	1	3	»	12	5	1	5	5	16	53
Tilsammen	153	22	69	33	277	49	8	20	10	87	110

Under Halvblodet er i ovenstaaende Lister sammenfattet baade »svært« og »let« Halvblod, da der kun i de færreste Kataloger er bibeholdt denne Inddeling, som gennemføres i Stambogsføringen. Ved et enkelt Skue (Bregentved) er Frederiksborghestene slaaet sammen med det lette Halvblod, hvoraf der iøvrigt fandtes meget faa.

De lokale Skuer er forløbet normalt. Tilslutningen har været betydelig større end Aaret forud, hvor særlige Forhold virkede hæmmende paa denne (Fællesskuet i København). I medfølgende Lister vil man faa Overblik over, hvorledes de forskellige Avlsbrancher omtrentlig er fordelt i de forskellige Egne af Provinsen, hvad der vel er ret nær knyttet til Antallet af Indmeldelser. Af disse vil det endvidere fremgaa, hvor forskelligartet de paagældende Skuer kunne være i Henseende til Størrelse og S sammensætning, ja desværre ogsaa i Henseende til Inddeling i Hold.

Statshingsteskuet afholdtes den 14. og 15. Juli i Roskilde. Der var af Hingste til sværere Brug anmeldt 32, af lettere Heste 65, deraf af Frederiksborgrace 46, hvoraf 18 fireaarige. Af disse præmieredes 6, 2 kendtes »brugbar«. Egentlig fremtrædende Individuer fandtes ikke i denne Klasse. Af fremmed Halvblod var anmeldt 19, hvoraf 11 fireaarige. Af disse præmieredes 7 og 1 kendtes »brugbar«. Det var den bedste fireaarige Tilgang af fremmede (svære) Halvblodshingste, der vel er set i Roskilde. Den stod kendelig over Tilgangen af Frederiksborghingstene. Med Hingstebestanden i Frederiksborgafdelingen ser det unægtelig i Øjeblikket lidt trist ud. Ikke mindre end 4 af de bedste ældre og middelaldrende Hingste er i Løbet af et Aars Tid gaaet ud af Virksomhed af forskellige Grunde, og den fireaarige Tilgang kan daarligt erstatte dem. Et Lyspunkt er det, at der er erhvervet en god Hingst fra Bornholm, »Skjold«.

Den stedfundne Kraftprøve, som fandt Sted i et meget varmt og lummert Vejr, afslørede uhyggeligt mange Hingste som stærkt lydgivende for ikke at sige Lungepibere. Og blandt dem fandtes endog en af vore bedst renommerede yngre Hingste, som havde stillet særdeles godt Afkom. Det kom ubehageligt overraskende. I Frederiksborgavlen har den Svaghed hidtil været ret ukendt. Da Fejlen er saa frygtet og berygtet i Avlen, mener jeg, at Alt bør gøres for at undgaa den,

og at enhver tydeligt lydgivende Hingst, der æsker Individidspræmie, absolut bør afvises, ligegyldigt om den faglig bedømt er Lungepiber eller ej. For de ældre afkomspræmierede Hingste burde en Undersøgelse af Fejlens Opstaaen og lignende kunne virke formildende paa Dommen.

Hoppekaaringerne, som i Henhold til den nye Husdyrlov skal afholdes af de respektive statsunderstøttede Hesteavlsforeninger, mindst hvert 3. Aar, afholdtes i det forløbne Efteraar — som vanligt — i Frederiksborg Amt (Hornsherred undtaget) i Fællesskab med Opdrætterforeningen. Der var til dem stærk Tilgang. Det samme har været Tilfældet ved de Kaaringer, der nu i Foraaret er afholdt i de øvrige Amter. Det synes af Tilgangen til disse at fremgaa, at de sjællandske Opdrættere gennemgaaende har været forudseende til at holde deres gode Følhopper og Følhopperæmner tilbage, trods de lokkende høje Hestepriser. Selvfølgelig er nogle gaaet bort — desværre. Men jeg tror færre her end paa Fyn og Bornholm. Kaaringerne synes ogsaa at vise, at der i Aar er en Bestræbelse blandt Opdrætterne for at faa saa mange Hopper som muligt ført til Hingst, hvad Fremtidsudsigterne jo ogsaa mere end nogensinde synes at indbyde til.

Hoppecentret »Sjælland« afholdt sin Auktion over Føl den 19. September. Priserne var højere end tidligere, dog ikke saa høje som man maaske under de forhaandenværende Hestepriser kunde have ventet. 14 Halvblodsføl solgtes for en Gennemsnitspris af 510 Kr. (1913: Kr. 500,91), 4 Frederiksborgføl for 380 Kr. (Kr. 369,37). De sidste kunde som sædvanlig i Henseende til Kvalitet og Pris ikke staa Maal med Halvblodsføllene. Dertil er der flere medvirkende Aarsager. I denne Konkurrence er de første derfor uheldig stillede, hvorfor Frederiksborgafdelingen indenfor Centret heller ikke har Frederiksborgopdrætternes Sympathi.

Opdrætningsanstalten »Ny Toftegaard« har i Løbet

af Aaret været godt besøgt. Al Staldplads har som Regel været optaget, og der har ogsaa været en Del Elever. De til denne Anstalt knyttede Forhaabninger synes fremdeles at skulle fyldestgøres.

I Avlsforholdene paa Fyn har Aaret ikke bragt nogen Forandring. Man fortsætter med den svære Halvblodsavl efter det en Gang fastsatte System. Kun 4 Hingste havde stillet Afkom. Deraf fik 1 sit Afkom i Kl. I B, 1 i Kl. II A, 1 i Kl. II B og 1 i Kl. III. Den første af disse var Esmarch 105, tilhørende Baron Schafalitzky de Muckadell til Rødkilde, Formanden for »Foreningen til den lette Hesteavls Fremme i Fyns Stift«. Hingsten, der er indført af Foreningen som Føl, har vist sig i Besiddelse af udpræget Nedarvningsevne. Dog skyldes det smukke Resultat, den nu for anden Gang har naaet ved Fremstilling af Afkom, ogsaa i høj Grad det aldeles fortrinlige Opdræt, hvori Foreningens Formand er en Foregangsmand for hele Foreningen, et Eksempel til Efterfølgelse af stor Værdi for Avlen paa Fyn. Han er selv Opdrætter af samtlige Plage, der fremstilles ved Skuerne, og vanskelig skal man finde en bedre Lejlighed end disse til at overbevise sig om, hvad et godt Opdræt har at betyde for Individet. Mon det ikke skulde kunne tage det op med Arven? Jeg tror det.

Til Statsskuet var kun anmeldt 3 fireaarige Hingste, hvoraf 1 fik 2., de 2 4. Præmie. Den ene af de sidste var hjemmeavlet.

Trods Krigen lykkedes det, om end med megen Besvær og Ulejlighed, at faa de forud i Oldenborg indkøbte Føl hertil, og det til Priserne, hvorfor de var indkøbte før Krigen. At dette blev gennemført, skyldes udelukkende ovennævnte Formands Interesse og Energi. Det ved Auktionen indkomne Beløb blev da ogsaa et pekuniært Kup til Fordel for Foreningen, hvad der for Formanden var en velfortjent Løn for ihærdigt Arbejde.

Foraarskaaringerne foretoges i Slutningen af Februar Maaned d. A. Der fremstilledes et noget mindre Antal Hopper end i Aaret forud, medens Antallet af de »kaarede« og »bevaringsværdige« tilsammen var det samme. Kvaliteten var upaatvivlelig bedre i Aar. Men de ældre Hopper var i Mindretal, de »bevaringsværdige« i Flertal. Deraf tør man saa slutte, hvad der vist ogsaa stemmer med Virkeligheden, at der ikke er solgt saa faa Hopper bort i den dyre Periode og derimellem sikkert ogsaa gode Følhopper og Følhoppeæmner. Dette er beklageligt og staar nu ikke til at ændre. — Af Hingste mødte rigeligt, ialt 32, hvoraf nykaaredes ikke mindre end 5, og 16 Toaaringer kendtes »bevaringsværdige«. Ikke saa faa blandt disse var ret forhaabningsfulde. En enkelt Treaaring kaaredes i Kl. I, hvad der viste sig ikke at finde Medhold i mange Opdrætteres Smag. Den mentes dertil for lidet udviklet. Fynboerne synes særlig at lægge Vind paa Størrelsen. Mon ikke denne Fordring kan strammes for meget i Forhold til, hvad Fyn kan byde for at opretholde denne? Jeg frygter det. Den store Tilgang af toaarige Hingste skyldes en tilfældig større Indførsel af Hingstføl fra Oldenborg af en nu afdød Hestehandler fra Odense.

Til Dyrskuet i Almindingen paa Bornholm var anmeldt 30 Hopper over 3 Aar, hvoraf 2 havde stillet Afkom, endvidere 18 Treaaringer af god Kvalitet. Af treaarige Hingste var anmeldt 4, hvoraf 3 præmieredes og lover godt. Af Toaaringer var anmeldt 7, hvormed man var mindre tilfreds. Konsulent *Holm* udtaler i sin Beretning, hvortil jeg her støtter mig, at »Bestanden af Frederiksborghingste paa Bornholm aldrig har set ud til at være bedre«. 4 ældre Hingste har deres Afkom i Kl. II, de tre endda i Kl. II A. Som ovenfor nævnt har Bornholm endog haft Raad til at levere Sjællænderne en god Hingst »Skjold«. Med Situationen i den lettere Avl hersker der derfor i Øjeblikket Tilfredshed blandt Opdrætterne.

I Centret har man paatænkt at gøre en Forandring, idet man af økonomiske Hensyn helst vil frigøres for Opdrætningen af de ved Centrets Hopper avlede Hoppeføl. Ikke sjældent har det skortet paa disse, som da maatte indkøbes og oftest til store Priser. Man ønsker fremtidig at beholde Hoppebestanden og sælge samtlige Føl. Man mener ad denne Vej bedre at kunne klare de økonomiske Forhold og give af den Grund Afkald paa, hvad Opdrættet kunde bringe af Belæring.

Som den store Verdenskrig har øvet sin Indflydelse paa alle vore hjemlige Forhold, saaledes har den naturligvis ogsaa i Avlen været Aarets mest indgribende Begivenhed. Hesteholdet, Handelen, Udførslen, Hoppebestandens Størrelse og derved selve Avlen er blevet paa-virket af den. Og det paa samme Maade i alle Provinser og saavel i den svære som i den lette Avl. Heldigvis maa det siges, at hidtil har vi paa det Omraade nærmest nydt godt af Krigen som et Gode. Vel er maaske nogle Følhopper og Følhopperæmner, som man kunde ønske vare tilbageholdte, gaaet bort, men dette Onde er kun lidet imod den enorme Indtægt ved den overordentlig store Udførsel af Heste til aldeles abnorme Priser, hvilket navnlig var Tilfældet for ældre, ofte med slemme Skavanker belemrede Individuer, som ellers vanskeligt kunde sælges. For denne daarlige Vare er vi saaledes blevet befriet, og samtidig med at store Beløb er indgaaede, er vi blevet af med en Mængde unødvendige Foderforbrugere. Mulig kan der være gjort noget Indgreb paa vort Avlsmateriale. Særlig meget er det i et hvert Tilfælde ikke. Den resterende Del af dette er ganske sikkert af nok saa god Kvalitet som forud. Efter al Sandsynlighed vil de gode Priser holde sig længe, Opdrætterne vil fuldtud benytte deres, nu forbedrede, Hoppemateriale til Avl, og Fremtidsudsigterne for Avlen er unægtelig bedre nu end nogensinde tidligere.

Den kgl. Veterinær- og Landbobhøjskoles Bibliotek.

Forøgelse i April—Juli 1915.

Svensk:

- Dannfeldt*: Jordens grundförbättring och bearbetning. Stockh. 1915. 36 S.
- Feilitzen*: Enhvar sin egen välfabrikant. Förenklad metod att tillvärka betongvätat för mossodlingar. Jönköp. 1915. 8 S.
- Huru mycket växtnäringssämnen bortgår med dräneringsvattnet och skördarne från olika torvfjord vid odling till gräsmark? Jönköp. 1915. 18 S.
- Några ord om norsk kalksalpeter (Norgesalpeter) och dess användning som gödselsmedel. Göteborg. 1915. 9. S.
- Lytlkens*: Potatis. Stockh. 1915. 22 S.

Tysk:

- Augustin*: Körperform und Milchleistung. Berl. 1915. 32 S.
- Bartens*: Vererbungsstudien über Exterieurmerkmale im englischen Vollblutpferd. Berl. 1914. 42 S.
- Bock*: Die Ziegelei als landwirtschaftliches und selbständiges Gewerbe. 4. Aufl. Berlin 1914. 147 S.
- Caspari*: Die Bedeutung des Eiweisses für die Ernährung nach dem Stande neuzeitlicher Forschung. Berl. 1914. 23 S.
- Engelbrecht*: Die Feldfrüchte Indiens in ihrer geographischen Verbreitung. Hamb. 1914. 271 S. 23 Kt.
- Gebhard*: Der Torf, seine Gewinnung und Verwertung. Berl. 1914. 64 S.
- Groenewald und Deicke*: Die wichtigsten ostfriesischen und sächsischen schwarsweissen Rindviehstämme. 4. Aufl. Prenzlau 1915. 391 S.
- Kleberger*: Grundzüge der Pflanzenernährungslehre und Düngerlehre. I—II, 1. Hann. 1914—15. 354, 291 S.
- Kretschmer*: Das ländliche Genossenschaftswesen im Königreich Sachsen. Berl. 1914. 501 S.
- Kuhnert*: Der Flachs, seine Kultur und Verarbeitung. 2. Aufl. Berl. 1915. 147 S.
- Lamberger*: Pferdefütterung in Kriegszeiten. Hann. 1915. 92 S.
- Leidner*: Der praktische Getreidezuchtbetrieb. Berl. 1915. 88 S.
- Marchet*: Die rechtliche Stellung der privaten Güterbeamten. Wien 1912. 78 S.
- Niklewski*: »Rolnik«, landwirtschaftliche Einkaufs- und Absatzvereine im Verbande »Związek Spółek Zarobkowych« für Posen und Westpreussen. Berl. 1915. 69 S.
- Rau*: Ueber Entstehung, Vererbung und Bestimmung von Pferdetypen:

- an der Hand der hannoverschen Pferdezucht dargestellt. Berl. 1914. 15 S.
- Rümker und Varmbold*: Kriegmassnahmen für Ackerbau und Viehzucht. Berl. 1915. 26 S.
- Stoffel*: Bilder aus der Landwirtschaft des Königreiches Sachsen. Berl. 1910. 72 S.
- Studium der landwirtschaftlichen Verwaltungskunde und des Genossenschaftswesens and der kgl. landw. Hochschule zu Berlin. Berl. 1913. 20 S.
- Svoboda*: Die Erzeugung und Verwendung der Kraftfuttermittel. Wien 1915. 600 S.
- Witzenhausen und Kamp*: Gemeinnützige Milchversorgung in Deutschland. Lpz. 1915. 164 S.
- Wilsdorf*: Die Herdbuchführung im Dienste der Landestierzucht. Berl. 1914. 75 S.
- Zürn*: Die Reit-Turniere, ihre Bedeutung für die deutsche Armee und die deutsche Halbblutzeit. Berl. 1914. 38 S.

Engelsk:

- Brown*: The application of refrigeration to the handling of milk. Wash. 1914. 88 S.
- Farrington and Davis*: The disposal of creamery sewage. Madison 1915. 20 S.
- Frost*: The shire horse in peace and war. Lond. 1915. 152 S.
- Macdonald*: Makers of modern agriculture. Lond. 1913. 82 S.
- Orwin*: Farm accounts. Cambr. 1914. 209 S.
- Osborn*: The horse past and present in the American museum of natural history and in the zoological park. New York 1913. 37 S.
- Sammis*: Making whey butter at cheddar cheese factories. Madison 1915. 24 S.
- Steadying the world's price of the staples. Rome 1915. 48 S.
- Timmis*: Modern horse management. Lond., New York 1915. 233 S.
-

Mindre Meddelelser.

Bestyrelsesmøde i Landhusholdningsselskabet. Bestyrelsesmødet i det kommende Efteraar er fastsat til Tirsdagen den 12. Oktober Kl. 1.

Andelsmejeriernes Anlægsaar. Som bekendt regner vort Mejeribrug den 10. Juni 1882, da der for første Gang blev centrifugeret Mælk paa Hjedding Mejeri, for de danske Andelsmejeriers Fødselsdag. Der haves ikke fuldt nøjagtige Oplysninger om, hvor mange Andelsmejerier der er oprettet i hvert enkelt Aar efter 1882. Man har nemlig ikke i Oplysningerne skelnet mellem Andels-, Fælles- og Aktiemejerier. Nogle Mejerier var nærmest en Mellemform mellem Andels- og Aktiemejeriet, og ikke faa Andelsmejerier opstod ved Overtagelsen af ældre Fællesmejerier.

I »Dansk Mejeristforenings Mejerifortegnelse 1909« der er den sidste af de af Mejeristforeningen udgivne Fortegnelser, findes en Opgivelse af samtlige Andels-, Fælles- og Herregaardsmejerier i Danmark og hvad Aar, de er anlagte. Foretager man en Optælling efter denne Fortegnelse, finder man, at der i de forskellige Landsdele hvert Aar skulde være oprettet det i omstaaende Tabel anførte Antal Andelsmejerier.

Heller ikke denne Tabel er fuldt nøjagtig. Som fremhævet begyndte en Del Mejerier som Fællesmejerier for senere at gaa over til at blive Andelsmejerier, og som saadanne er de selvfølgelig opførte i Fortegnelsen, medens det Anlægsaar, som er anført for dem, altsaa i Virkeligheden er det Aar, da de blev oprettede som Fællesmejerier. Dette forklarer saaledes, at der efter Tabellen skulde være opført et Andelsmejeri i 1881 og fire i 1882, medens der i Virkeligheden ikke blev opført noget saadant i 1881 og kun et (Hjedding) i 1882. Endvidere er Oprettelsesaaret ukendt for 146 Mejerier. Men selv

Danske Andelsmejerier

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893
Sjælland, Møen og Samsø	0	1	0	2	4	7	25	67	34	20	4	11	7
Lolland-Falster	0	0	2	1	2	3	8	4	8	0	1	0	4
Bornholm	0	0	0	0	1	1	7	5	1	0	0	0	0
Fyn med Smaaøer	0	0	1	5	7	11	32	35	17	7	2	3	6
Nørre-Jylland	1	3	8	18	24	40	61	106	20	26	11	20	30
Hele Landet	1	4	11	26	38	62	133	217	80	53	18	34	47

om altsaa heller ikke denne Tabel er fuldt korrekt, giver den formentlig dog saa paalidelige Oplysninger, som der overhovedet kan fremskaffes, om Andelsmejeriernes Oprettelsesaar, og da Tabellen ikke tidligere har været offentliggjort, har den sikkert sin Interesse.

Høstudsigterne i de Forenede Stater i Nord Amerika. Landbrugsministeriet i Washington anslaa Høsten af Vinterhvede i Aar til at blive ca. 668 Mill. bush. mod 685 Mill. bush. i Fjor, af Foraarshvede til 295 Mill. bush. mod 206 Mill. bush. i Fjor, af Majs til 2814 Mill. bush. mod 2673 Mill. bush. i Fjor, af Havre til 1399 Mill. bush. mod 1141 Mill. bush. i Fjor og af Byg til 208 Mill. bush. mod 195 Mill. bush. i Fjor. Rugens Stand sættes til 92.0 mod 92.9 i Fjor.

Hvededyrkningen i England. Agricultural Gazette skriver til Belysning af det i Bretland stærkt diskuterede Spørgsmaal om en Forøgelse af den hjemmeproducerede Hvede bl. a. følgende: Det samlede Areal i det forenede Kongerige er 77 Mill. acres, af hvilke 46,7 Mill. acres er under Kultur. De permanente Græsganges Areal var i 1914 27,3 Mill. acres og det dyrkede Areal var 19,4 Mill. acres. Heraf udgjorde Hvedearealet 1,9 Mill. acres. Gennemsnitsudbyttet af Hvedehøsten er omtrent 4 quaters pr. acre, eller meget nær $7\frac{1}{2}$ Mill. quaters om Aaret. Dette er omtrent en Femtedel af, hvad Landet behøver. En Forøgelse af Arealet til 3 Mill. acres vilde give en Høst af 12 Mill. quaters, eller en Tredjedel af det samlede Forbrug, medens et Hvedeareal af $4\frac{1}{2}$ Mill. acres vilde kunne dække Halvdelen af Forbruget. Det skulde ikke synes umuligt at tilvejebringe et saa stort Hvedeareal paa et samlet Areal under Kultur paa $46\frac{3}{4}$ Mill. acres. For 50 Aar siden var Bretlands Hvedeareal 4 Mill. acres.

oprettet i Aarene:

1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	Oprettel- sesaar ukendt
5	9	1	2	4	4	2	2	2	3	1	0	2	2	4	0	0	38
0	3	2	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	7
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
4	6	3	4	1	5	1	1	0	0	2	3	1	1	0	0	1	21
12	7	11	18	28	8	11	11	8	8	8	16	17	18	20	5	1	78
22	25	17	25	33	17	14	15	10	12	11	19	21	21	24	5	2	146

Fremmede Smaaheste i Danmark. I de senere Aar er der, som bekendt, indført ikke faa smaa Heste, navnlig fra Rusland og Island. Medens der ved Kreaturtællingen i 1898 kun fandtes 26.000 smaa fremmede Heste (under 10 Kvarter), var der ved Tællingen i Juli 1914 ca. 87.000, og nu ved den ekstraordinære Kreaturtælling i Maj i Aar var Antallet vokset til ca. 93.000.

Største Delen af de smaa fremmede Heste er »Russere«, nemlig ca. 68.000; af »Islændere« taltes ca. 17.000, medens henved 8.000 er opførte som »andre smaa fremmede Heste«.

Det er fortrinsvis i Jylland, og da særlig i denne Landsdels nordlige og vestlige Egne, at de smaa fremmede Heste spiller en betydelig Rolle. Af de 93.000 findes ikke mindre end 72.000 i Jylland. Forholdsvis størst Udbredelse har de fremmede Smaaheste faaet i Thisted Amt, hvor de udgør over en Tredjedel af Amtets hele Hestebestand; jævnfør iøvrigt nedenstaaende Oversigt:

Smaa fremmede Heste (under 10 Kvarter) i pCt.
af samtlige Heste.

Amt		Amt	
Thisted.....	36.0	Sorø	11.6
Ringkøbing	27.0	Holbæk	11.4
Hjørring.....	26.7	Præstø	11.4
Viborg	26.6	Københavns	10.0
Aalborg	26.1	Frederiksborg.....	8.6
Ribe	24.1	Svendborg	8.3
Aarhus	21.7	Odense	7.7
Randers	18.7	Maribo	5.9
Vejle	17.8	Bornholms.....	5.7

(»Statistiske Efterr.« Nr. 13).

Storbritanniens Indførsel af Smør, Flæsk og Æg i det første Halvaar af 1914 og 1915 var følgende:

Smør i cwt.		
	1914	1915
Rusland	303.229	217.521
Sverige	182.773	72.499
Danmark	918.941	815.038
Nederlandene	69.382	34.419
Frankrig	77.473	156.665
De forenede Stater	6.825	22.890
Argentina	31.103	61.683
Victoria	155.393	78.483
Ny Syd Wales	82.172	151.892
Queensland	91.687	102.040
Ny Zeeland	275.514	276.003
Kanada	»	5.715
Andre Lande	14.301	37.766
I alt....	2.208.793	2.032.674

Bacon i cwt.		
	1914	1915
Danmark	1.355.007	1.225.044
De forenede Stater	814.388	1.709.770
Kanada	137.107	464.783
Andre Lande	295.585	56.144
I alt....	2.602.087	3.455.741

Æg i cwt.		
	1914	1915
Rusland	4.015.594	741.766
Danmark	1.655.609	1.269.839
Tyskland	397.326	»
Tyrkiet	782.659	535.357
Frankrig	438.918	1.470
Italien	714.454	4.768
Østrig-Ungarn	886.098	»
Andre Lande	1.382.328	1.999.918
I alt....	10.272.986	4.553.118

Værdien af Danmarks Smørtilførsel er i den engelske Statistik opgjort i 1914 til ca. 5½ Mill. £ og i Aar til ca. 6 Mill. £, af Bacontilførselen til 4.78 Mill. £ og 5.00 Mill. £, og af Ægtilførselen henholdsvis til 0.86 Mill. £ og 0.79 Mill. £.

Kammerherre *C. Lüttichau*.

Det er en rig Høst, Døden i Aar har haft blandt kendte Mænd i Landbruget: Etatsraad *Rud. Schou* og Jægermester *F. Skov*, Konsulent og Sekretær *S. P. Petersen*, Gaardejer *M. S. Holm*, Etatsraad *Harald Branth* og nu Kammerherre *Lüttichau*, der afgik ved Døden den 24. August paa Tjele.

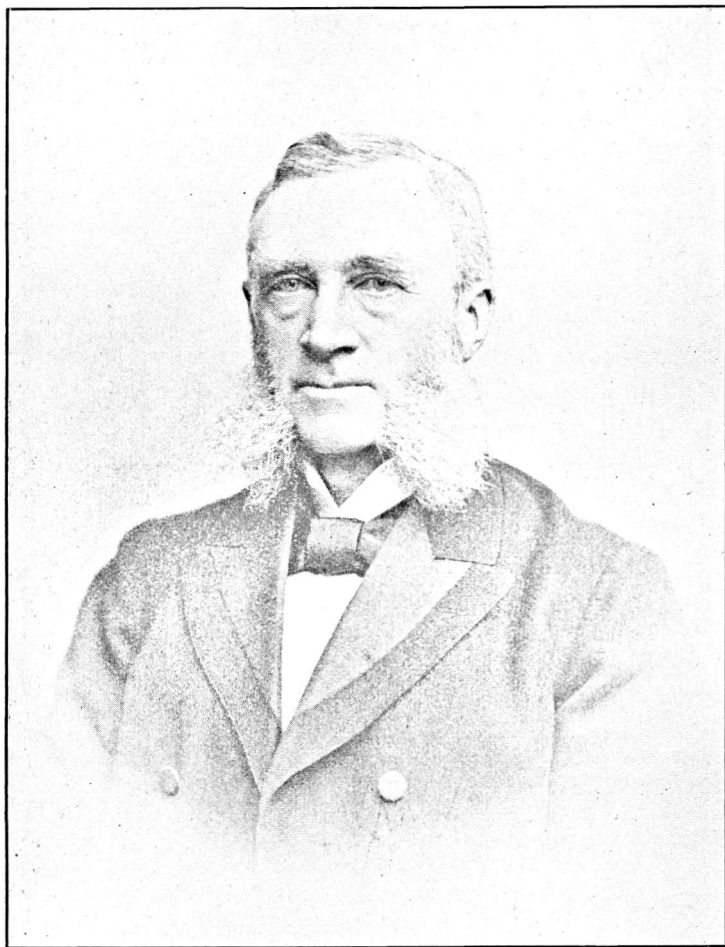
Christian Ditlev Lüttichau hørte til en gammel sach-sisk Adelsslægt, der i det 17. Aarhundrede kom til Danmark, og der fra Tid til anden har ejet flere Godser i Jylland: Tjele, som Generalmajor *Lüttichau* købte i 1737 og 1759 fik oprettet til Stamhus, Vingegaard, Grundet, Aakjær, Lerchenfeldt m. fl. *C. Lüttichau* fødtes paa Tjele den 20. April 1832 og blev Student fra Viborg Cathedral-skole 1849; han studerede derefter Retsvidenskab, men da Faderen døde 1857, opgav han Juraen for Landbruget, var i nogle Aar Forpagter af den under Tjele hørende Vingegaard og tiltraadte i 1862 Stamhuset, som hans Moder i Henhold til Erektionspatentet havde besiddet til hans 30. Aar. I Aaret 1889 købte han Sædegaarden Viskum efter Broderen, den i det jyske Landbrug kendte og ansete Hofjægermester *H. Lüttichaus* Død.

Kammerherre *Lüttichau* var en dygtig Godsadministrator, som paa flere Maader virkede for gavnlige Re-

former, navnlig søgte han at fremme Fæstegodsets Overgang til Selvejendom. Ogsaa for almengavnlige Opgaver ejede han Interesse og kom tidligt med i Arbejdet for saadanne, særlig for den Sag, som fremfor nogen er Jyllands nationale: Hedeopdyrkning og Beplantning. Gennem Sogneraad og Amsraad — i en lang Aarrække var han Formand for Tjele Sogneraad — og forskellige landøkonomiske Foreningers Dommerudvalg, Bestyrelser o. s. v. avancerede han efterhaanden op til Landbrugets første Stillinger. Han var saaledes Vicepræsident for den 13. danske Landmandsforsamling i Viborg 1875, og 1884 afløste han Kammerherre *Sophus Skeel*, Birkelse, som Formand for Fællesforeningen af jyske Landboforeninger.

Det var som Formand for denne store Forening, at Kammerherre *Lüttichau* vandt sig et landskendt Navn i vort Landbrug. De Aar, i hvilke han ledede Fællesforeningen, var vanskelige. Den Bitterhed, den politiske Kamp førte med sig, affødte ogsaa paa det landøkonomiske Omraade uheldige Følger. Flere Steder sprængtes Landboforeningerne, saaledes i Horsens, Odder, Holstebro, Hjørring og Herning, paa Fællesforeningens aarlige Delegeretmøder kunde Bølgerne gaa højt, og dens Virksomhed kunde saare let have faaet et Knæk. Naar dette ikke blev Tilfældet, skyldtes det ved Siden af Bestyrelsens og Hovedmængdens af de Delegeredes Besindighed og Frygt for at sætte Foreningens Enhed paa Spil først og fremmest Kammerherre *Lüttichau*. I Besiddelse af en støt Besindighed og en upartisk Elskværdighed ledede han Fællesforeningens Virksomhed og dens Delegeretmøder med en fra alle Sider anerkendt Dygtighed, han forstod at berolige de ophidsede Sind, at gyde Olie paa Bølgerne og faa Sagerne afgjorte efter landøkonomiske Synspunkter. Naar Fællesforeningen ikke gik svækket, men tværtimod styrket ud af de vanskelige Aars Skærsild skyldtes det altsaa i fremragende Grad Kammerherre *Lüttichaus* gode Føreregenskaber.

I Efteraaret 1893 fratraadte denne Formandsstillingen, og i December Maaned samme Aar afløste han Lensgreve *C. F. Danneskjold-Samsøe* som Præsident i

Landhusholdningsselskabet, af hvis Bestyrelsesraad han havde været Medlem siden December Maaned 1884. Aaret efter stod han som Præsident for Landmandsforsamlingen i Randers. Længe skulde det dog ikke vare,

at han var Selskabets Præsident. Da han i August 1894 indtraadte som Finansminister i det *Reedtz-Thott'ske* Ministerium, frasagde han sig Hvervet og afløstes af Lensgreve *Wedell*. Som Finansminister fremlagde han i 1897 de Skattelove, som Ministeriet gjorde til sin Programsag og faldt paa. I Hovedsagen gik disse Love ud paa at lette Landbrugets Skattebyrde, navnlig til Kommunerne: der skulde paalægges en Indkomst- og Formueskat til Staten, og naar den var traadt i Virksomhed, skulde en Tredjedel af Gammelskatten overgaa til Amtskommunerne, og hele Land- og Ligningsskatten samt tre Fjerdedele af Bygningsskatten til Sognekommunerne.

Da Kammerherre *Lüttichau* i 1897 fratraadte som Finansminister, blev Forbindelsen mellem ham og Landbrugets Organisationer ikke optaget paany. Derimod var han i Aarene 1899—1908 en i høj Grad interesseret og meget paaskønnet Formand i Bestyrelsen for det danske Hedeselskab.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914.

III.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

Mit Arbejde i det forløbne Aar har i Hovedsagen været af samme Beskaffenhed som i de forudliggende Aar. Jeg har dog været knapt saa optaget som i 1913 hvilket skyldes, at der i August og September og delvis Oktober ikke indløb ret mange Rekvisitioner, sandsynligvis paa Grund af den usædvanlige Situation, som fremkaldtes af Verdenskrigens Udbrud.

Jeg har ialt været paa Rejse i 203 Dage, der er anvendt til Mejeribesøg, Smørudstillinger af forskellig Art, forskellige Møder, Afholdelse af Foredrag o. a. l.

1914 deler sig ogsaa som Mælkeriaar i to skarpt adskilte Dele. Fra Aarets Begyndelse til August havde vi gode Smørpriser og en stor Produktion. Efter 1. August kom med Krigen de kendte usædvanlige Forstyrrelser med Afbrydelser i Eksporten og med 2 Uger uden den sædvanlige Smørnotering. Disse Forstyrrelser medførte megen Nervøsitet blandt Mejerifolk, der i mange Tilfælde resulterede i, at Smørret falbødes til meget smaa Priser. Enkelte Dage kunde der endog købes Smør til 110 à 120 Øre pr. Kg. Priserne kom dog snart op over 2 Kroner igen, men Produktionen tog stærkt af i Mængde dels paa Grund af Tørken, men navnlig efter Køernes Indbinding, da Høsten var lille og det var vanskeligt at skaffe Foderstoffer frem selv til usædvanlig høje Priser. Smørpriserne steg efter-

haanden meget, og ved Aarets Slutning var Københavns Børsnotering oppe paa 266 Øre pr. kg. Produktionen var dog stadig lille og ikke særlig lønnende paa Grund af de høje Kraftfoderpriser.

Hvad Smørkvaliteten angaar, da har denne som Helhed været upaaklagelig Aaret igennem, selv om der selvfølgelig stadig fremkommer en Del Mærker, som hvad Holdbarheden angaar lader noget tilbage at ønske.

Med Hensyn til Arbejdet for at skaffe bedre Betingelser for en lønnende og god Smørproduktion kan bemærkes, at Afregningsspørgsmaalet vel stadig ikke er fuldtud i Orden; men flere og flere Mejerier gaar dog over til at afregne Mælken enten efter Fløde- eller Fedt-enheder. Der er dog endnu alt for mange, der ikke afregner paa en retfærdig Maade, og før Mælkens Afregning er i Orden foreligger Betingelserne for fuld Udnyttelse af Kontrolforeningsarbejdet ikke.

Der er i Aarets Løb bygget enkelte nye Mejerier, hvilket dog ikke kan siges at være vel egnet til at forbedre Mælkeribrugets Rentabilitet, naar et saadant Mejeris Leverandører i Forvejen er med i et veldrevet Mejeri. Anderledes stiller Resultatet sig, naar det nye Mejeri bygges som Erstatning for et gammelt, der ikke længere formaar at svare til Tidens Krav og den tilstedeværende Mælkemængde. Ombygning af gamle Mejerier og Indlæggelse af tidssvarende Køleanlæg er i Aarets Løb foretaget adskillige Steder; men Krigen bragte her en let forstaaelig Standsning. Det er jo betænkeligt at foretage store Bekostninger under usikre Forhold.

Kort efter Krigens Udbrud suspenderedes den tyske Told paa Smør, og dermed var Grunden reven væk under Fødderne paa Flødeeksporten, der da ogsaa i det væsentlige standsede straks. Naar enkelte Mejerier fortsatte en Tid, var det vist kun paa Grund af, at Forholdene paa vedkommende Mejeri ikke uden Ændringer eller Nyanskaffelser tillod Smørkærning. Den pludselige Overgang til Smørkærning frembød forøvrigt for adskil-

lige Mejeriers Vedkommende ret store Vanskeligheder med Hensyn til Smørrets Kvalitet eller dets Vandindhold.

I Aarets første Maaneder havde vi meget smaa Priser paa Ost, og Produktionen var lidet lønnende. Forsommerens store Mælkemængde gjorde ikke Sagen bedre, da det med saa store Mælkemængder er vanskeligt at nedsætte Produktionens Størrelse. Resultatet var da ogsaa, at Mejerierne ved August Maanedes Begyndelse laa med Lagrene fyldte. Efter Krigens Udbrud blev der imidlertid straks stærk Efterspørgsel efter Ost, og Lagrene rømmedes ret hurtigt til stigende Priser. Samtidig faldt Produktionsmængden stærkt, da der vanskelig kunde skaffes Mælk til Ostelavning. Efterhaanden som Mælkemængden aftog og Foderpriserne steg, forlangte Leverandørerne at faa saa megen Mælk som muligt hjem fra Mejeriet for at anvende den til Fodring. Dette kan man ikke fortænke Landmændene i, da Prisen for den skummede Mælk som Regel er fast og ret lav. Hvis Prisen paa skummet Mælk altid blev fastsat i Forhold til, hvad den kan udbringes til gennem Ostelavning, og hvis Vallens Foderværdi blev mere anerkendt end Tilfældet i Almindelighed hidtil har været blandt de fleste Landmænd, kunde der sandsynligvis paa mange Mejerier være opnaaet et større Nettoudbytte i Aarets sidste Maaneder, end der nu er naaet. Ved Aarets Slutning var der saa at sige ingen modne Oste paa Mejerierne, og Produktionen var i mange Tilfælde solgt til Priser, der for de magre Oste Vedkommende endog var over 100 pCt. højere end de før August opnaaede Priser. Det købende Publikum kunde kun faa grøn Ost og til høje Priser.

Mejeribesøg. Jeg har besøgt 20 Mejerier i Aarets Løb. De fleste Besøg har været foranlediget ved Mangler i Smørrets Kvalitet. En Del Besøg har haft til Formaal at drøfte Planer om Udvidelser og Omlavninger ved Mejeribygninger og Maskiner. Enkelte Rekvisitioner har været foranlediget af Planer om Bygning af helt nye

Mejerier eller Undersøgelse af Forsvarligheden af Mejeriets hele Drift. I flere Tilfælde har jeg under mit Ophold paa Mejeriet holdt Foredrag om et eller andet Spørgsmaal for dets Leverandører.

Udstillinger. Som Dommer har jeg deltaget i 30 Bøtteudstillinger, afholdt af Mejeri- og Mejeristforeningerne, 8 Smørudstillinger ved Forsøgslaboratoriet og de tre store provinsielle Mejeriudstillinger i Holstebro, Odense og København. 25 Gange har jeg deltaget i Holdbarhedsbedømmelse af Smør paa Maypole Dairy Co.s Lager. Desuden har jeg besøgt en Forsøgsstedudstilling i Fredericia.

Foredrag. Jeg har holdt 13 Foredrag dels paa Mejerier og dels ved Møder og Udstillinger, hvor jeg har talt om forskellige Mejerispørgsmaal, der ønskedes belyst. Ved den 19. fynske Mejeriudstilling talte jeg om det udstillede Smør og ved Undervisningsmødet for Mejerister paa Dalum talte jeg om Kærning. Ved Fyens Mejeriforenings Repræsentantskabsmøde talte jeg om Mejeriernes Afkølingsforhold.

Møder. Af større Møder har jeg deltaget i Dansk Mejeristforenings Delegeretmøde og Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde, De samvirkende jyske Mejeriforeningers og Fyens Mejeriforenings Repræsentantmøde, Mejeriernes Fællesorganisations Aarsmøde i København og den jyske Kvægavls- og Kontrolforeningsmøde i Aarhus. Desuden har jeg deltaget i flere lokale Mejeriforenings- og Mejeristforeningsmøder, samt Møder i Udvalget for den 21. jyske Mejeriudstilling.

Med Understøttelse af Landbrugsministeriet overværede jeg den VI. internationale Mælkerikongres, der afholdes i Bern i Juni Maaned.

Korrespondance. Mit Hjemmearbejde har bestaaet i Besvarelse af Breve i sædvanligt Omfang, Telefonsamtaler og Besvarelse af personlige Henvendelser. Desuden har jeg af og til skrevet Artikler til nogle Fagblade.

Beretning fra Statskonsulent A. P. Hansen.

Aaret 1914, som paa Grund af den i Europa indtrædende Krigstilstand frembyder et i alle Samfundsforhold fra Forgængerne afvigende Udseende, har jo ikke mindst paa det landøkonomiske Omraade — og dermed ogsaa paa det Felt indenfor hvilket min Virksomhed særlig falder, sat sig mange og forskelligartede Spor, navnlig straks ved Krigens Begyndelse i August, hvor Utrygheden greb alle saa stærkt, at det, i Forbindelse med de faktisk indtrædende Vanskeligheder, gentagne Gange saa ud til, at der skulde opstaa virkelig alvorlige Forstyrrelser i vor Mejeridrift. Heldigvis lykkedes det dog, omend med Udgift og Besvær, at vedligeholde Produktion og Afsætning af Mejeriprodukter, dog med den Ændring, at Flødeeksporten til Tyskland ophørte samtidig med Ophævelsen af den tyske Smørtold, hvilket førte med sig, at de ca. 50 Mejerier her i Distriktet, som i Aarene forud i kortere eller længere Tid havde solgt Fløde, nu atter maatte gaa over til regelmæssig Smørproduktion, hvad der ikke faldt lige let for dem alle, thi dels havde de ikke altid deres Lokalteter og Inventar i Orden dertil, og dels var Personalet ude af Øvelse, saa der var jævnlig Vanskeligheder, men disse mærkedes mindre, dels fordi de lovbefalede Smørbedømmelser standsedes i 3 Maaneder og dels fordi, at Efterspørgselen og dermed Priserne paa Mejeriprodukter imod Aarets Slutning var i stærk Stigning, hvorved Fordringerne til Kvaliteten ganske naturlig blev mindre strænge, og Mejerierne slap saaledes forholdsvis godt gennem de første Vanskeligheder.

Paa et andet Punkt kom en Del Mejerier i Knibe, og det var med Hensyn til Brændsel; det er nemlig kun de færreste Mejerier, der har større Beholdninger af Kul liggende paa selve Mejeriet, som Regel købes Kullene paa Levering, og da nu Kultilførslerne til Landet blev besværliggjorte, og mange Kulforretninger nægtede at

opfylde de indgaaede Kontrakter, eller kun vilde opfylde dem imod en betydelig højere Pris end den aftalte, søgte en Del Mejerier at hjælpe sig ved at ombytte Kullene med Træ som Brændsel, og de Erfaringer, der her indhentes, gik nærmest ud paa, at det vel er muligt at gaa over til Brændefyring, men for at gøre det med fuldt Udbytte, maa der foretages Forandringer saavel ved Fyrstederne som ved Tilberedning af Brændselsmaterialet. Imidlertid kom der Kul tilveje igen, og Brændefyringen antog ikke fastere Form, men dette Forhold burde dog mulig nærmere undersøges, idet det formentlig kunde faa Betydning for Mejerier beliggende i de skovrige Egne.

Kulmangelen satte imidlertid Fart i Bestræbelserne for at faa Mejerierne til selv at overtage deres Kulforsyning gennem Fællesindkøb, og det ser nu ud til, at disse Bestræbelser skal lykkes, idet Mejerierne synes at være indmeldt i tilstrækkeligt Antal og at være sikret Kuloplagspladser i de forskellige godt beliggende Havnebyer.

I det store og hele har Driften været lønnende, men den optrædende Mund- og Klovesyge og de meget høje Foderstofpriser har øvet Indflydelse paa Mælkemængden, som gennemgaaende har været lavere paa Slutningen af Aaret, end hvad der ellers er normalt paa den Tid; der spares øjensynligt paa Kraftfoderet adskillige Steder, og Besætningerne er maaske ogsaa blevet formindsket, det sidste er ikke saa slemt, da man vel tør gaa ud fra, at det er de ringeste Dyr, der er solgt ud; det er derimod næppe klogt at indskrænke Omsætningen gennem de ydedygtige Dyr, thi der har sikkert været Rum for en god Fortjeneste, selv om det Kraftfoder, der skal købes, har været dyrt, thi det er dog kun en Del af Foderet, der staar i den høje Pris; det hjemmeavlede Grovfoder haves til Produktionsprisen, og paa dette sidste er der da opnaaet en meget stor Avance gennem de høje Priser paa Mælkeprodukter.

Iøvrigt skal jeg om mit Arbejde bemærke, at jeg har været paa Rejse i 205 Dage, hvilket er en Del mindre end Aarene forud, og dette skyldes ogsaa en Del Krigens Indtræden og den dermed forbundne Forstyrrelse i mange Planer og Forhold, som medførte at jeg i August og tildels i Septemper kun havde faa Rejser.

Arbejdets Fordeling er følgende:

Udstillinger. I Bedømmelse af Produkter har jeg deltaget ved 46 Udstillinger, dels ved Forsøgslaboratoriet, dels ved de provinsielle Udstillinger og ved Bøtteudstillinger, og til Besørgelse af dette Arbejde er medgaaet 74 Dage. Dette er omtrent normalt, kun enkelte Gange har jeg været forhindret i at deltage, paa Grund af Tilkaldelser foranledigede af Smørfejl.

Mejeribesøg. Disse har beslaglagt 76 Dage, hvilket er væsentlig mindre end tidligere, men som nævnt beror dette paa, dels at der ingen Smørbedømmelser afholdtes ved Forsøgslaboratoriet i ca. 3 Maaneder, og der saaledes i den Tid ikke forekom ret mange Mejeribesøg i Forbindelse med Lurmærkets Benyttelse, og dels arbejdede Mejerierne i Aarets sidste Halvdel under Krigens Utryghed, saaledes at mange Spørgsmaal, som baade her og der forelaa til Behandling og Drøftelse, blev udsat, fordi man følte Ulyst til at træffe afgørende Bestemmelser paa et Tidspunkt, hvor man ikke var i Stand til at have nogen begrundet Mening om Forholdenes Udvikling i den kommende Tid, navnlig kom saadanne Betænkkeligheder frem hvor Talen var om Nybygning, Ombygning eller andre større Bekostninger paa Mejerierne. Efterhaanden som Tiden gik faldt der dog mere Ro over Sindene, og da desuden, som nævnt, mange Mejerier maatte gaa fra Flødeeksport over til regelmæssig Smørproduktion, og adskillige af dem ikke godt kunde gøre dette med fuld Sikkerhed for en god Kvalitet uden at foretage Bekostninger, saa maatte for disses Vedkommende Spørgsmaalet komme til en Afgørelse, og der er

derfor ogsaa en Del Mejerier, som har iværksat gennemgribende Forandringer; og da det har været muligt for dem at skaffe de dertil fornødne Pengemidler paa tilfredsstillende Vilkaar, maa det anses for rigtigst at gennemføre saadanne Forandringer bedst muligt, uden Hensyn til Krigsforholdene, thi det kan vist næppe ventes, at Material- og Arbejdspriserne vil blive billigere ved Krigens Slutning, da der vil blive haardt Brug for begge Dele til Erstatning for, hvad der under Krigen forødes.

Foredrag og Møder. Jeg har holdt 22 Foredrag og deltaget i en Række Møder og Forhandlinger om faglige Spørgsmaal, og jeg har været Censor ved Eksamen paa Næsgaard Agerbrugsskole og paa Dalum Mælkeriskole.

Endelig deltog jeg i den i Juni Maaned afholdte 6te internationale Mælkerikongres i Bern, i Forbindelse med hvilken der blev givet Deltagerne ypperlig Lejlighed til, gennem de afholdte Ekskursioner, at gøre sig bekendt med schweizisk Mejeridrift og Landbrug samt landbrugsfaglige Skoleforhold, og ved Siden heraf fik man paa den i Bern afholdte mægtige Landsudstilling et Indblik i schweizisk Erhvervsliv ogsaa udenfor Landbruget, og det kan vist siges, at denne Udstilling vakte de Fremmedes Beundring for det schweiziske Folks Flid og Dygtighed. Endelig vil denne Rejse i Schweiz være uforglemmelig gennem de vidunderlige Indtryk af Naturskønhed, som Landet med saa rund Haand skænker den Besøgende.

Korrespondance og Hjemmearbejde. Det har som sædvanligt været meget betydeligt, saa at Tiden mellem Rejserne har været fuldtud beslaglagt, til Tider endogsaa saaledes, at det har voldt Vanskelighed at faa Tid nok til Besørgelsen.

Alt ialt synes Mælkeribrugets Arbejde at glide nogenlunde i rolige Baner, nærmest karakteristiske ved høje Priser; om dette vil vare ved, derom kan ingen begrundet Mening have, thi Rækkevidden af de uhyre Kræfter,

som rører sig rundt i Europa, er uoverskuelig, men vi maa have Lov til at holde fast ved Haabet om, at det danske Folk maa kunne vedblive at fortsætte sine fredelige Sysler ogsaa i den Tid, der kommer.

Beretning fra Statskonsulent Nic. Hørlyck.

I 1914 har jeg været paa Rejse 232 Dage. Jeg har i denne Tid besøgt 51 Mejerier, hvortil medgik 77 Dage. 81 Dage har jeg anvendt som Dommer ved Bøtte-Smørudstillinger. Paa Forsøgslaboratoriet har jeg været Dommer 6 Gange, hvortil medgik 18 Dage. Yderligere har jeg i Aalborg været Dommer ved de Bedømmelser, der foregaar hos Maypole Dairy Co., Ltd., ved de tre provinsielle Udstillinger henholdsvis i Holstebro, Odense og København samt ved en Forsøgsostestilling i Fredericia, hvortil ialt er medgaaet 34 Dage. 8 Møder har taget 12 Dage, det korte Kursus for Mejerister paa Dalum Mejeriskole 2 Dage, og endelig medgik der 8 Dage til Mejerikongressen i Bern. Hertil kommer mit Hjemmearbejde, saa Tiden har været optaget.

Det kan ikke være anderledes, end at Arbejdet fra Aar til Aar kommer til at forme sig ensartet. Det viser sig da ogsaa, at Aarsagerne til Mejeribesøgene i Aar ikke afviger væsentlig fra i Fjor. Som Regel gælder det Smørfejl, og ofte er det Tilfældet, at Fejlen er paavist gennem de lovbefalede Smørbedømmelser ved Forsøgslaboratoriet.

Hvis Mejeriets Bestyrer i god Tid opdager, at der er en Smørfejl tilstede paa Mejeriet, søger han naturligvis selv at rette Fejlen. Man tilkalder meget nødig fremmed Hjælp, især gør den unge Bestyrer det ikke gerne. Og i mange Tilfælde rettes Fejlen let uden at tilkalde Hjælp; thi det er jo i Virkeligheden saaledes, at det slet ikke er saa vanskeligt at rette en Smørfejl, men det er derimod mange Gange vanskeligt at opdage, at en Smørfejl har sneget sig ind. Det er med andre

Ord vanskeligere at faa Smørfejlen paavist end rettet. Dette gælder naturligvis ikke alle Mejerier, men en stor Del af dem. Her er jo nemlig som Regel ikke Tale om Fejl, som giver sig tilkende straks, men Holdbarhedsfejl, som først viser sig ca. 14 Dage efter, at Smørret er lavet. Men 14 Dage efter er Smørret ude af Landet, og i de fleste Tilfælde faar Mejeriet ikke noget at vide om, hvorledes Smørret har holdt sig: Smørfejlene glider forbi os. Et Mejeri laver Smør 365 Dage om Aaret, heraf undersøger Forsøgslaboratoriet ca. 3 Dage, de saakaldte Botteudstillinger ca. 8 Dage, hvilket giver 11 Dage ialt. Men de 354 Dage gaar uden om Bedømmelsen paa disse to Steder, og dog lægges der stor Vægt paa, hvorledes Smørret var netop paa de 11 Dage. Ganske anderledes grundig bliver den Bedømmelse, der foretages i enkelte af de private Eksportørers Kældere og i vore Eksportforeninger, især paa de Steder, hvor der tillige tages fornødent Hensyn til Holdbarheden. Det viser sig da ogsaa, at paa Steder, hvor der finder en saadan ugentlig Bedømmelse Sted, der følges den med den største Interesse af Mejeribestyrerne. Den ugentlige Bedømmelse er den, der bedst følger Svingningerne i Smørrets Kvalitet Aaret igennem, og det er derfor ogsaa den, der er den mest retfærdige over for Mejerierne.

Man kan tænke sig en Deling af Mejerierne i saadanne, som laver godt Smør meget nær op mod 365 Dage om Aaret, andre som maaske 20 Dage om Aaret laver mindre godt Smør, atter andre som har 30—40—50 o. s. v. »uheldige Dage«. Det vil heraf fremgaa, at vore gode Mejerier kan blive udsat for det Uheld at faa en Indkaldelse til en af Udstillingerne paa en af de iøvrigt meget faa Dage, da Mejeriet i Aarets Løb har lavet daarligt Smør, og derved bliver det sat i Klasse med de daarlige Mejerier. Dette sker vel ikke ofte, men det sker dog, og derfor er der Grund til at være opmærksom paa, at naar det sker, da sker det ikke fordi Mejeriet til Stadighed laver daarligt Smør, men Mejeriet har

haft et Uheld. Sker et saadant Uheld ved de lovbealede Udstillinger paa Forsøgslaboratoriet, vil Mejeriet som Regel med det samme være ude over Vanskelighederne, i det den næste Bedømmelse viser, at Smørret atter er godt. De alvorlige Vanskeligheder faar man kun paa de Mejerier, der i Aarets Løb har mange »uheldige Dage«.

Naar man skal rette en Smørfejl paa et saadant Mejeri, vil man Gang paa Gang støde paa det Forhold, at Fejlen hyppigt vender tilbage, og nu og da viser det sig endog vanskeligt at komme af med Fejlen. Grunden kan være forskellig, men de største Vanskeligheder faar man altid paa de Steder, hvor Mejeriets Bestyrer er slet lønnet og Mejeriet slet vedligeholdt. Og af den Slags Mejerier træffer man mange. En slet lønnet Bestyrer har ikke Raad til at holde den nødvendige Medhjælp, og selv om det maaske kan være meget fristende for Landmændene at faa Udgiften til Mejeriets Drift bragt længst muligt ned, maa det meget stærkt understreges, at paa den nødvendige Medhjælp maa der ikke spares, da det gaar ud over Smørrets Kvalitet. Og der er saa meget større Grund til at drage dette Forhold stærkt frem, da det netop i mange Tilfælde er paa dette Punkt, de fleste Landmænd søger Besparelser indført. Og hvad Vedligeholdelsen angaar, da er der jo en ganske umaa-delig Forskel paa de bedst og de daarligst vedligeholdte Mejerier. Til de Landmænd, som lønner daarligt, og som lader deres Mejerier forsømme, bør det siges, at de skaber os Vanskeligheder i vor Smørhandel.

Jeg omtalte i min Beretning for 1913, at Bredsten Mejeri ved Vejle var begyndt paa at syrne ca. 7000 kg Skummetmælk daglig, og at den syrnede Skummetmælk viste sig at være et sundt Foder særlig for de unge Kalve og Grise. Tilfredsheden er ikke bleven mindre med Tiden, i det Landmændene hævder, at Kalvenes og Grisenes Overgang fra Modernælk til syrnede Skummetmælk foregaar uden Maveuorden, og de trives særlig godt ved daglig kun at faa syrnede Skummetmælk i Stedet

for almindelig Skummetmælk. Paa Opfordring fra »De samvirkende jydskke Mejeriforeninger« besøgte jeg i Efteraaret 4 af de Mejerier, som bruger syrnede Skummetmælk: Højrup, Smidstrup, Bredsten og Søbæk, og uden Undtagelse var Landmændene af den Mening, at man ved Brugen af syrnede Skummetmælk kan bevare baade Kalve og Grise i den farlige Overgang fra Modernælk til almindelig Mælk, man synes altsaa at være kommen ud over de mange Mavevanskeligheder. Der kommer som Følge heraf mange Mennesker til de paagældende Mejerier for at se Anlægene. Da den syrnede Mælk ikke alene bruges som Foder, men tillige som Menneskeføde, og da Tilfredsheden over alt synes at være stor og ingenlunde mindre med Tiden, tør man sikkert gaa ud fra, at man ikke i Fremtiden vil støde paa Vanskeligheder. Frygten for, at det skulde vise en uheldig Indflydelse paa Smørret, synes ikke at have noget paa sig. Jeg har i Aarets Løb holdt Foredrag om Sagen paa en Del Mejerier samt i Kolding, Holstebro, Viborg, Randers, Aalborg og Aarhus.

Ogsaa i Aar er en Del af de ældre Mejerier bleven bygget om, og det er heldigt, at der i mange Tilfælde er taget Arkitekt til Hjælp. Naar en Bestyrelse har indset Nødvendigheden af at faa en Ombygning gennemført, maa en Generalforsamling træffe den endelige Afgørelse. Hvis denne ikke skal blive tilfældig, vil det være heldigt, om Bestyrelsen paa Forhaand har Tegninger og Overslag i Orden, og til Udarbejdelsen heraf er en Arkitekt paa sin Plads. Af saadant Samarbejde mellem Arkitekt og Bestyrelse har jeg kun set gode Resultater, og den Frygt for Arkitekter, som ellers ikke er ualmindelig, kommer ingenlunde til Orde bag efter, jeg har hidtil kun hørt anerkendende Udtalelser. Jeg tør derfor anbefale Mejeriernes Bestyrelser, som staar over for Nybygninger eller Ombygninger, at henvende sig til en af de Arkitekter, der har Erfaring paa dette Omraade.

Beretning fra Statskonsulent Niels Pedersen.

Min Virksomhed har i det forløbne Aar omtrent været af samme Art og Udstrækning som de nærmest foregaaende Aar. Krigen, der virkede forstyrrende paa saa mange forskellige Omraader, bragte ogsaa en Nedgang for mit Arbejde navnlig for den Del, der faldt paa Mejerierne. Ialt har jeg været paa Rejse i 255 Dage, og Arbejdet har fordelt sig som følger:

Mejerier. 77 Gange har jeg ifølge Rekvisition besøgt Mejerier for at rette Smørfejl, holde Foredrag, bedømme Mælk eller give Raad og Vejledning ved paatænkte Ombygninger af Lokaler eller Ændringer ved Maskineriet. Desuden har jeg en enkelt Gang besøgt et Mejeri uden at være rekvireret for at se, hvorledes Ombygningen og Ommonteringen blev udført.

Udstillinger. 52 Gange har jeg været anmodet om at være Dommer ved forskellige Udstillinger; heraf 1 provinsiel Smørudstilling, 7 Udstillinger ved Forsøgs-laboratoriet og 44 Bøtteudstillinger; ved sidstnævnte har jeg ofte gjort tilstedeværende Smørfejl til Genstand for Omtale. Endvidere har jeg været i Udvalget for den jyske Mejeriudstilling i Holstebro, deltaget i Bedømmelsen af Smørret i Nørrejdysk Smøreksporforening 41 Gange og hos Maypole Dairy Co., Esbjerg, 23 Gange samt Andelssmørpakteriet i Esbjerg 6 Gange.

Møder. Ifølge Indbydelse har jeg deltaget i 9 Møder, heraf Mejeri-, Mejerist- og Landboforeningernes Delegeretmøder.

Foredrag. Jeg har holdt 34 Foredrag. Største Parten af disse falder som sædvanlig ved Møder eller Generalforsamlinger paa Mejerier, og de almindeligste Æmner har her været: Mælkens Behandling, Mælkens Afregning, Mejeribrugets Udvikling og store og smaa Mejerier.

Foruden den sædvanlige Korrespondance har jeg skrevet enkelte Artikler til Fagblade, affattet Beretning

om 20. jyske Mejeriudstilling i Holstebro, besørget Arbejdet som Sekretær i Mejeriudvalget inden for Foreningen af jyske Landboforeninger samt været enkelte Mejerier behjælpelig med at udarbejde Betingelser og Beskrivelser for Maskinopstillinger.

Endvidere har jeg været Censor ved Afgangsprøverne for Mejerister paa Ladelund og Dalum Mejeriskoler.

I Dagene 6.—13. Juni deltog jeg med Understøttelse fra Landbrugsministeriet i den internationale Mælkerikongres i Bern.

Det svundne Aar, hvis første 7 Maaneder forløb paa en stillfærdig og rolig Maade, og som tegnede til at blive et rigtig godt Mejeriaar, blev for Mejeribrugets Vedkommende ligesom for alle andre Virksomheder her i Landet præget meget stærkt af den evropæiske Krig, der optog Aarets sidste 5 Maaneder. Den øjeblikkelige Forvirring, der opstod, og som ikke blot gav sig Udslag i, at der ingen Notering blev sat de to første Uger i Avgust, men ogsaa i, at adskillige Mejerier gav sig til at sælge Smør til Priser omkring 70 Øre Pundet, Priser, der nærmest var beregnet paa, at Smørret skulde fortrænge Margarinen fra det hjemlige Forbrug. Det varede dog heldigvis kun faa Dage, inden Sindene efter nærmere Forhandling med Smørkøberne blev beroliget saa meget, at det billige Hjemmesalg blev standset; men de skiftende Meddelelser om, at Eksporten fra Eshjerg var standset og atter aabnet, hidrog vedblivende til at holde Utrygheden med Hensyn til Eksportforholdene vedlige. I Slutningen af Avgust flyttede Det forenede Dampskibsselskab fra Eshjerg til Aarhus; men heller ikke denne Foranstaltning var i Stand til at skabe Tryghed, idet Ruterne nu hvert Øjeblik blev forandrede.

Utrygheden viste sig ogsaa paa andre Omraader først med Hensyn til Mejeriernes Kulforsyning senere hen paa Aaret med Hensyn til Landets Forsyning med Foderstoffer; men heldigvis lykkedes det ogsaa at over-

vinde disse Vanskeligheder, selv om Priserne paa Kul og Foderstoffer gik usædvanligt op. Prisen paa Smør, der sidst i Juli var oppe i en efter Aarstiden ukendt Højde, paavirkedes i Begyndelsen en Del af den herskende Utryghedsfølelse, men naaede dog i Slutningen af September samme Højde som ved Udgangen af Juli, herefter steg den hurtigt og naaede ved Aarets Udgang op til en Højde, som aldrig før i Andelsmejeriernes Tid. Aarets sidste fem Maaneder bragte ogsaa Vanskeligheder paa andre Omraader inden for Mejeribruget, og her skal nævnes, at Indkaldelserne til Sikringsstyrken berøvede Mejerierne en Del Arbejdskraft, en Ulempe, der kom til at gaa ret stærkt ud over en Del af de mindre Mejerier, idet ikke faa af disse blev berøvet deres Ledere, og der viste sig Vanskeligheder med at faa disse erstattede paa staaende Fod. Naar Indkaldelserne til Sikringsstyrken bragte de mindre Mejerier større Ulemper end de større, skyldes dette ikke blot den ganske selvfølgelige Aarsag, at Bestyrerne her gennemgaaende er yngre end paa de større Mejerier, men ogsaa, at Bestyrerne paa de smaa Mejerier ofte faar en saa ringe Løn, at disse for at kunne leve personlig maa udføre det væsentligste Arbejde i Mejerierne og ikke alene nøjes med mindst mulig Medhjælp, men ogsaa med billigst mulig. Dette kan gaa under normale Arbejdsforhold, selv om der indtræffer en eller anden lokal Forstyrrelse, da der saa altid kan tilkaldes Hjælp ved Mejeristforeningens Vikarer eller ved gode Naboer; men ved en saa almindelig Forstyrrelse, som Indkaldelserne bragte, kom Ulemperne ved disse Forhold ret stærkt frem, og det er at haabe, at Mejerierne maa faa Øjne for, at der kan spares mere paa Løn og Arbejdskraft end egentlig gavnlig for Mejeriernes gode Trivsel. Et saa regelmæssigt Arbejde som det, der udføres paa vore Mejerier, kan let friste til, at der kun holdes den mindst mulige Arbejdskraft, og særlig er Fristelsen stor for den Mejeribestyrer, hvis Løn er trykket ned til et saadant Lavmaal, at den ene-

ste Udvej for ham til at faa nogenlunde Vederlag for sit personlige Arbejde er at indskrænke Medhjælpen til den mindst mulige.

Den i min forrige Aarsberetning omtalte Behandlingsmaade af Smørret, der bestaar i, at man behandler det uden Anvendelse af Vand, trænger vedblivende frem, idet flere og flere Mejerier opdager, at det Vand, der haves til Raadighed, under visse Forhold øver uheldig Indflydelse paa Smørrets Smag. Fremgangsmaaden kræver som nævnt i Fjor en fuldstændig Ændring i Arbejdsmaaden, ligesom den stiller Krav om større Paapasselighed hos Personalet, samt endelig at Mejeriet er Herre over Temperaturforholdene.

Der har i de senere Aar været temmelig stille om Mælkebedømmelsen, og har man hørt noget, har det nærmest været, at Mælkebedømmelsen ikke vedblivende formaaede at gøre sig gældende, og at de dannede Foreninger var i Tilbagegang.

Mælkebedømmelsen tiltrak sig for 8—9 Aar siden ret stor Opmærksomhed ikke alene her hjemme, men ogsaa uden for Landets Grænser, og den Gang oprettedes der Mælkebedømmelsesforeninger rundt omkring i Landet. Helt usandsynligt er det næppe, at man enkelte Steder har faaet Mælkebedømmelsen sat i Gang paa Steder, hvor der ikke var den rette Forstaaelse af en saadan Bedømmelse, og hvor man derfor senere har forladt den. Paa visse Egne ser det derfor temmelig nedslaaende ud, medens man paa andre kan glæde sig over en rolig og sikker Udvikling. Taget som Helhed er Stillingen næppe daarlig, det største Antal Mejerier, der har været Medlemmer af Mælkebedømmelsesforeninger var 282 i 1912, i 1914 var der 258, heraf var 203 jyske og 115 vestjyske Mejerier. Disse Tal viser, at Mælkebedømmelsen har mest Rod i Vestjylland, men der findes dog ogsaa flere andre Egne, hvor den gaar upaaklagelig. Naar Mælkebedømmelsen gaar meget forskellig i de forskellige Egne kan Grundene være forskel-

lige, jeg skal saaledes anføre: at man har haft for store Forventninger til en saadan Bedømmelse, at man har været uheldig med en Mælkedommer eller skiftet Mælkedommer for hyppigt. Ligeledes anser jeg det for en Fejl, naar Deltagelsen i Mælkebedømmelsen hvert Aar skal vedtages paa Generalforsamling, idet en tilfældig Stemning alt for let kommer til at gøre Udslag hos denne.

Paa Grundlag af de Erfaringer, der er gjort her i Vestjylland, kan det ubetinget tilraades alle Andelsmejerier at gaa med til Mælkebedømmelse, denne er selvfølgelig ikke noget Universalmiddel, men et fortrinligt Hjælpemiddel i Bestræbelserne for at fordele Ansvarret mellem Andelshaverne.

Landbolove.

Af Justitsraad *H. Wulff*.

(De i dette Tidsskrift meddelte Uddrag af saadanne Love og ministerielle Bekendtgørelser, der formenes at kunne have Interesse for Landboere, fortsættes herved for Aaret 1914.)

II.

Ministerielle Bekendtgørelser m. v. i 1914.

1. Antallet af Sogneraadskredsene i hele Landet og i hver Landsthingskreds er nu 1130, hvilket er 4 flere end i 1914. I Holbæk er der nemlig kommet 1 Kreds til, saa der nu er 62 Kredse, i Vejle Amt 1 Kreds til, saa Tallet nu er 66 og i Ribe Amt 2 Kredse til, saa det samlede Tal for dette Amt nu er 59.

Efter den nu vedtagne nye Grundlov vil disse Sogneraadskredse faa forøget Betydning.

2. Ved Anordning af 20. Juni 1914 gives der Regler for Medvirkning ved Anbringelsen af Børn, og ved ministerielle Bekendtgørelser af 20. Juni og 25. September 1914 meddeles der en Række Foreninger Tilladelse til at medvirke ved en saadan Anbringelse. Ved Bekendtgørelser fra Justitsministeriet af 10. Februar, 9. Juli, 20. August og 11. December 1914 faar en Række Børnehjem ministeriel Anerkendelse.
3. Ved en af Kultusministeriet udsendt Bekendtgørelse af 24. April 1914 gives der en Række detaljerede Paabud om Skolernes Forhold overfor Tilfælde af smitsomme Sygdomme, hvad enten saadanne Sygdomme er under offentlig Behandling eller ikke.

4. Ved Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 9. Januar 1914 er der vedtaget ret væsentlige Ændringer i Fællesregulativet for Statens Sindssygeanstalter.
5. Ved Bekendtgørelse af 24. Januar 1914 gives der »De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift« og »De samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger« Paataaleret overfor Brug af urigtig Varebetegnelse i København, Frederiksborg, Holbæk, Sorø, Præstø, Bornholms og Mariibo Amter.
6. Ved Bekendtgørelse af 31. Januar 1914 er de gældende Regler for Arbejdsfrihed i Bagerier og Konditorier ogsaa anvendelige i Beder-Malling Kommune i Aarhus Amt.
7. Ved Bekendtgørelse fra Kultusministeriet af 29. Januar 1914 bestemmes, at der af Ministeriet tilstilles hver Skole i Landet et Eksempplar af Landbrugs-lærer Jacob E. Langes Skrift om »Vilde Planter i Mark og Have«. Skolerne kan erhverve flere Eksemplarer mod en Betaling af 60 Øre pr. Eksempplar.
8. Ved Anordning af 5. Januar 1914 er foretaget Ændringer i forskellige Udskrivningskredse, ligesom der samtidig er givet Regler for den paa Sessionen stedfindende Lodtrækning.
9. Ved Bekendtgørelse af 23. Februar 1914 er der meddelt en Række Undtagelser fra Forbud mod Arbejde i Fabriker m. v. paa Folkekirkens Helligdage.
10. Ved Bekendtgørelse af 30. Maj 1914 angives Statskassens Tilskud til Uddannelse af Sygeplejersker til 23,000 Kr., og der gives meget udførlige Regler for dette Tilskuds Anvendelse til Sygeplejens Fremme.
11. Ved Bekendtgørelse af 5. Maj 1914 er der foretaget Ændringer i de anordnede Foranstaltninger til Krigsmagtens hurtige Mobilisering.

12. Ved Bekendtgørelse af 29. April 1914 fastsættes de sædvanlige Betalingsvilkaar for Indkvartering af det Personale, som i Aaret 1914 udsendes af Generalstaben til topografiske Arbejder.
13. Ved Bekendtgørelse af 15. August 1914 nedsættes Afgiften til Overformynderiet til det halve fra 1. Oktober 1914, saaledes at den derefter bliver 1 Øre for hver Krones Rente for Umyndiges Midler og 2 Øre for andre Midler.
14. Ved Bekendtgørelse af 17. August 1914 meddeles om Tiendeafløsningens Ikrafttræden for en Række af Landets Sogne.
15. Ved kongelig Anordning af 21. August 1914 fastsættes Regler for Tilvejebringelse af Heste til Hæren, i Henhold til den midlertidige Lov af 7. August 1914.
16. Ved Bekendtgørelse af 15. September 1914 er Pigeheimmet »Katrinebjerg« ved Aarhus anerkendt som Opdragelsesanstalt for særligt vanskelige Piger.
17. Ved Bekendtgørelse af 28. Oktober 1914 gives som hvert Aar en Række af Regler for Udførsel, Salg og Afhændelse af Kød, Slagteaffald, Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin, samt af Konserver, Pølser og andre tilberedte Kødvarer af de nævnte Dyr.
18. Ved Bekendtgørelse af 31. Oktober 1914 paalægges det enhver Ejer eller Bruger af fast Ejendom at give de nedsatte kommunale Kommissioner nøjagtige Oplysninger om Kornavlen paa vedkommende Ejendom. Kommissionerne er ved ministerielle Bekendtgørelser nedsatte i Henhold til Lov Nr. 164 af 7. August 1914 om Prisreguleringen.
19. Ved en Række ministerielle Bekendtgørelser er der truffet Foranstaltninger mod den om sig gribende Mund- og Klovesyge.
20. Ved Bekendtgørelse af 21. December 1914 bestemmes, at alt større Brød fra Landkommuner skal sælges efter Vægt.

21. Ved Bekendtgørelse af 25. September 1914 forbydes Anvendelse af tærsket Rug og Hvede til Fodring eller Spiritusfabrikation, og hertil knytter sig en Tillægsbekendtgørelse af 9. November s. A. Endelig fastsætter Bekendtgørelse af 31. December 1914 Maksimalpris for indenlandsk Rug.
22. Ved Bekendtgørelse af 7. September 1914 fastsættes Betingelserne for Sammenlægning af Ejendomme, hvorpaa der hviler Hartkornsrekognition til Statskassen, med Ejendomme, der er rekognitionsfri.
23. Ved Bekendtgørelse af 13. Maj 1914 fastsættes nærmere Regler for Laan til Byggeforeninger efter Lov Nr. 84 af 21. April 1914.
24. Ved Bekendtgørelse af 3. November 1914 gives der nogle Arbejdsløshedskasser offentlig Anerkendelse.
25. Ved Bekendtgørelse af 18. April 1914 er der foretaget ret væsentlige Ændringer i Fordringerne ved de afsluttende Prøver ved Seminarierne
26. Ved kgl. Anordning af 25. Februar 1914 er der foretaget Ændringer i de gældende Regler for det værnepligtige Mandskabs Tjenestedygtighed og det udskrevne Mandskabs Fordeling, og ved Bekendtgørelse af 9. Marts s. A. er der foretaget Ændringer i Bedømmelsen af de Værnepligtiges Dygtighed til Krigstjeneste.
27. De for Købstæderne gældende Regler om Hundeafgift skal fremtidig ogsaa gælde for en Del af Aaby Kommune i Aarhus Amt.
28. Der er i Aarets Løb givet Sundhedsvedtægter for henimod 70 Landkommuner, anerkendt en Række Sygekasser og udfærdiget Bygningsreglementer for en stor Del Landkommuner.
29. Der er ligeledes givet Koncession paa en Række Eneretsbevillinger paa Jærnbaneanlæg, saaledes

- fra Køge til Ringsted, fra Hørve til Vårslev, fra Holsted Station til Holsted By, fra Vodskov til Øster Vraa, fra Faaborg til Svendborg, fra Frederiksværk til Hundested og fra Gjerrild til Grenaa.
30. Der er i 1914 givet 7 Bevillinger til Mergelselskaber om Arealers Afstaaelse til Mergelbaner.
 31. En Række Bekendtgørelser er udstedt om Forandringer og Nyoprettelser af Sognekald og om Indlemmelser af Landsogne i Bykommuner eller Sogneomlægninger.
 32. I Aarets Løb er der udstedt en Række Bekendtgørelser om Kødkontrol, Pøsefabrikation og Trikinundersøgelser.
 33. Ogsaa om Motorkøretøjer og deres Anvendelse paa Landet er der udstedt en Række Bekendtgørelser.
 34. Ligeledes om Ændringer i Kreditforeningers og Brandforeningers Vedtægter.
 35. Ved Bekendtgørelse af 10. Februar 1914 er der foretaget Forandringer i Fortegnelsen over Landeveje og Landevejsgader i Viborg Amtsraadskreds.
-

Boganmeldelse.

*Niels Siggaard: Oplysninger om Sædskifteformer og Foldudbytte
fra sjællandske Bøndergaarde 1851—1913.*

Anmeldt af Professor O. H. Larsen.

Forfatteren har i ovennævnte Afhandling forsøgt paa Grundlag af Materiale fra »Østifternes Kreditforening« at fremskaffe en Oversigt over Sædskiftets Udvikling paa sjællandske Bøndergaarde i de sidste to Menneskealdre.

Materialet omfatter 3116 Vurderinger, der fordeler sig ret uensartet paa de forskellige Amter, idet Holbæk Amt alene optræder med ca. $\frac{1}{3}$ af samtlige Ejendomme, medens Københavns Amt kun møder med 386 eller ca. $\frac{1}{8}$. Af denne Grund maa Gennemsnitsresultaterne for hele Sjælland tages med visse Forbehold, og Sammenligningen mellem de enkelte Amter bliver af samme Grund noget usikker, saa meget mere som Materialet for at belyse Udviklingen er inddelt i 10-aarige Perioder, og det forholdsvise Antal Vurderinger i hvert Amt indenfor disse Perioder sandsynligvis har været underkastet Svingninger, som man gennem Fremstillingen ikke er i Stand til at kontrolere.

Men ogsaa i andre Henseender har Materialet haft Mangler, der efter Forfatterens Udsagn har vanskeliggjort Bearbejdelsen, saaledes at denne ikke altid har været i Stand til at frembringe saa klart et Billede af Udviklingen, som man kunde have ønsket. At Opgaven i sig selv er vanskelig, viser forøvrigt ogsaa tidligere Forsøg af lignende Art, og det var næppe at vente, at Forfatteren paa alle Omraader skulde have haft Held til at overvinde disse Vanskeligheder.

Hvad der bedst lader sig belyse er Forandringerne i Omdriftens Længde gennem de forskellige Perioder samt Afgrø-

dernes Art og Rækkefølge i Sædskiftet, og paa disse Omraader frembyder Materialet en Del af Interesse. Taget som Helhed viser det, at 7 og 8 Marks-Driften har været den dominerende i alle Amter og gennem alle 6 Perioder, men medens 7 Marks Driften bestandig har haft Overtaget i Frederiksborg Amt, saa er dette kun delvis Tilfældet for de andre Amters Vedkommende, og for den sidste Periode (1900—1913) er der en kendelig Udvikling i Retning af 8-Marks Drift, ligesom denne Drift ogsaa har haft en betydelig Udbredelse i de to første Perioder. For Præstø Amt er Tallene iøvrigt meget stærkt svingende, hvilket formentlig skyldes en noget tilfældig Variation i Antallet af Vurderinger indenfor de enkelte Perioder. Af 6 Marks Drifter findes en Del, navnlig i Frederiksborg og Præstø Amter samt visse Dele af Holbæk Amt, medens Antallet af 9 Marks Drifter overalt har været lille, navnlig siden 1860. Som Hovedregel mener Forfatteren at kunne fastslaa, at de korte Omdrifter fortrinsvis har hjemme paa de daarligste Jorder, medens en længere Omdrift paa 8—9 Marker er benyttet mere paa de gode Jorder i Holbæk og Sorø Amter.

For 7- og 8-Marks Drifterne, der gennemsnitlig udgør 70—90 % af samtlige Tilfælde, er Sædfølgen gjort til Genstand for en mere indgaaende Undersøgelse, der f. Eks. viser, at de udprægede Kornbrug med intil 3 Vaarsædsafgrøder efter hinanden har været mest anvendte i Midten af Perioden (1870—90) og særlig i de sydlige Amter, medens de omtrent er ukendte i Frederiksborg Amt og i vore Dage fortrinsvis har hjemme i Holbæk og Københavns Amter. At Bælgsæd til Modenhed har udøvet en betydelig Indflydelse paa Sædskiftet i de første Perioder, fremgaar tydeligt af Materialet, selv om man her maa erindre, at den saakaldte Bælgsædsmark sjældent har været en hel Mark. Naar der f. Eks. for Præstø Amt, som gennem hele Tidsrummet har været stærkest bælgsædsdyrkende, endnu i den sidste Periode opgives en Bælgsædsmark i 27 % af 7 Marks Drifterne, saa kan der ikke her være Tale om en hel Mark, thi det samlede Bælgsædsareal i Præstø Amt udgjorde i 1912 efter den officielle Arealstatistik kun ca. $\frac{1}{2}$ % af Agermarken.

Den store Udvidelse af Roearalet i de sidste 20—30 Aar har selvfølgelig givet sig stærkt Udslag i Sædskiftets Form. To Roemarken i en 8 Marks Drift finder man dog kun i Sukkerroegne og i Frederiksborg Amt, hvor Kartofler, der regnes med til Rodfrugter, indtager et betydeligt Areal. Der findes endnu spredt over hele Sjælland baade 7- og 8-Marks Drifter uden nogen Roemark, men deres Antal er dog lille, gennemsnitlig 2—4 %.

I nær Forbindelee med Roearrealernes Udvidelse staar Brakarealernes Indskrænkning. Der findes imidlertid endnu for den sidste Periode (1900—1913) Helbrak i 75 % af 7- og 8-Marks Drifterne, men formentlig drejer det sig heller ikke her om hele Marken. Paafaldende lavt i saa Henseende staar Københavns Amt med henholdsvis 41 og 53 %. Forfatteren mener heri for en Del at have fundet Forklaringen til, at Ukrudtet efter hans og andres Skøn er mere fremtrædende i dette Amt end i nogen anden Part af Sjælland, men naar han som Støtte for denne Antagelse henviser til den officielle Statistik, som udviser »det mindste Brakareal« for Københavns Amt, saa er dette kun absolut set rigtigt, thi procentvis har Københavns Amt baade i 1907 og 1912 et større Helbraksareal end noget af de andre Amter.

I sidste Afsnit af Afhandlingen behandles Foldudbyttet for de forskellige Afgrøder paa Grundlag af Opgivelserne fra Vurderingsforretningerne. Som venteligt var, falder disse Opgivelser gennemgaaende en Del højere end de officielle Foldangivelser (2—2½ Fold for Kornafgrøderne) hvilket efter Forfatterens Skøn dels skyldes, at de vurderede Ejendomme er over Middelgodhed, og dels, at der er anvendt forskellige Fremgangsmaader ved Fremskaffelsen af Tallene. Størst Interesse frembyder Vurderingstallene derved, at de afgiver Holdepunkter for Bedømmelsen af Foldudbyttet fra 1850—75, da man endnu manglede de officielle Tal for dette, men selvfølgelig bør Vurderingstallene benyttes med nogen Varsomhed, og dette gælder ogsaa overfor andre i Afhandlingen anførte Tal.

Forfatteren saavel som den Institution, hvorfra han har hentet sit Materiale, fortjener imidlertid Paaskønnelse for det Bidrag til Belysning af det sjællandske Bondelandbrugs Udvikling, som her er givet, og det maa meget ønskes, at Arbejdet med Udnyttelsen af det Kildemateriale, som findes i Kreditforeningens Arkiver, maa blive fortsat i Fremtiden, ogsaa med andre end de her belyste Forhold for Øje.

Mindre Meddelelser.

Det dyrkede Landbrugsareals Benyttelse i 1915. Som bekendt foretages der i Reglen hvert 5. Aar en Opgørelse af, hvorledes Arealet benyttes her i Landet. Den sidste ordinære Opgørelse af denne Slags fandt Sted i Juli 1912, og den næste Arealtælling skulde altsaa først være afholdt i Sommeren 1917. Den 2. August i Aar blev der imidlertid foretaget en ekstraordinær Opgørelse af Arealanvendelsen. Opgørelsen omfatter dog kun den Del af Landbrugsarealet, der er dyrket (under Rotation).

Danmarks hele Fladerum udgør ca. 39.000 Kvadratkilometer. Heraf udgør Landbrugsarealet omtrent de tre Fjerdedele, Resten er dækket af Skov, Have, Læplantninger o. s. v., eller anvendes som Veje, Byggegrunde m. m. eller henligger endelig ubenyttet som uopdyrket Hede, Klitter og Vandarealer (Søer og Vandløb).

Landbrugsarealet udgør altsaa omkring 29.000 km². Men en Del af dette Areal er ikke dyrket, idet det henligger som Enge, Kærjorder og Fællede eller med vedvarende Græs. Fradrages disse Arealer, som vel er landbrugsmæssigt benyttede, men som ikke indgaar under Rotationen og ikke er under Plov, bliver der tilbage som dyrket Landbrugsareal paa det nærmeste 25.000 km² eller 2.5 Millioner ha Jord.

Det dyrkede Landbrugsareal udgjorde i 1000 ha

	1915	1912
paa Øerne	969	975
i Jylland	1535	1502
Hele Landet	2504	2477

Det dyrkede Areal er altsaa i de sidste 3 Aar forøget med ca. 33.000 ha i Jylland, medens det er gaaet ca. 6000 ha tilbage paa Øerne. Paa disse findes der, praktisk talt, ikke længer uopdyrkede Strækninger, der egner sig til Dyrkning, og der kan altsaa ikke ad denne Vej skaffes Erstatning for den Formindskelse af Landbrugsarealet som er en Følge af, at større og større Arealer beslaglægges til Byggegrunde, Haver, Veje, o. s. v. paa Grund af den voksende Bebyggelse og Udstykning. Anderledes ligger Forholdene i Jylland, hvor der endnu hvert Aar ved Opdyrkning af Heder og andre hidtil ubenyttede Arealer tilføres Landbruget ny Jord.

Gaar man derefter over til at betragte det dyrkede Landbrugsareals Fordeling efter dets Anvendelse, er der Grund til

at opstille følgende tre Hovedgrupper: 1) Arealer, der bærer egentlige Høstafgrøder (Korn til Høstning i moden Stand, Rodfrugter, Frøafgrøder m. v.), 2) Arealer, der er anvendt til Græsning, Høslet og Grønfoder, 3) Arealer, der ikke bærer Afgrøde, nemlig Helbrak-Arealer og Arealer med Afgrøder til Nedpløjning. For disse tre Grupper har Opgørelserne i 1915 og 1912 givet nedenstaaende Tal:

	1915 1000 ha	1912 1000 ha
Egentlige Høstafgrøder	1.543	1.531
Græsning, Hø, Grønfoder	889	855
Tilsammen.....	2.432	2.386
Helbrak m. v.	72	91
Ialt	2.504	2.477

Det fremgaar af disse Tal, at det dyrkede Landbrugsareal er mere intensivt udnyttet i 1915 end i 1912.

De med Korn til Modenhed dyrkede Arealer udgør efter Opgørelsen i Aar 1.132.000 ha, hvoraf 480.000 paa Øerne og 652.000 i Jylland. I 1912 var det samlede Kornareal 1.150.000 ha, og der skulde herefter have været nogen Tilbagegang i Korn dyrkningen. Hertil maa dog bemærkes, at man ved Opgørelsen i Aar, i Modsætning til tidligere, udtrykkelig har fremhævet, at der i Rubrikkerne for Kornarealer kun skulde opføres de Arealer, hvorpaa der høstes modne Afgrøder. Det er derfor rimeligt, at Tallet for 1912 i Sammenligning med det for 1915 er noget højt, idet det førstnævnte Tal sandsynligvis omfatter en Del Arealer med Vintersæd, som er afmejet i grøn Tilstand for at benyttes til Kreaturfoder.

Den nærmere Sammensætning af Kornarealerne fremgaar af følgende Oversigt:

	1915 ha	1912 ha
Hvede	66.516	54.044
Rug.....	210.917	245.785
2 radet Byg.....	212.345	191.637
6 radet Byg.....	48.114	49.771
Havre.....	414.340	428.387
Blandsæd til Modenhed.	180.182	180 353
Tilsammen.....	1.132.414	1.149.977

Det fremgaar heraf, at Rugarealet er gaaet tilbage med 35.000 ha, medens Hvedearealet er forøget med ikke mindre end 12.000 ha. Dette er en Fortsættelse af de omfattende Forskydninger i Arealanvendelsen, der har fundet Sted i en længere Aarrække: siden 1896 er Hvedearealet steget fra 34.000 til

66.000 ha, medens Rugarealet er gaaet tilbage fra 291.000 til 211.000 ha.

Rodfrugtarealerne udgør i 1915 386.000 ha, hvoraf 146.000 paa Øerne og 240.000 i Jylland. I 1912 var Rodfrugtarealerne 356.000 ha, de er altsaa i de sidste 3 Aar voksede med ca. 30.000 ha. Af Tilvæksten falder over 5000 ha paa Kartofflerne og over 24.000 paa Foderroerne, medens Sukkerroearealet er forblevet omtrent som i 1912. Inden for Foderroedyrkningen er der imidlertid foregaaet væsentlige Forskydninger mellem de forskellige Arter. For Landet som Helhed var Kaalroer i 1912 den Roesort, som dyrkedes i størst Udstrækning, men nu har den maattet vige Førstepladsen for Runkelroen. Medens Runkelroearealet er blevet forøget med over 39.000 ha, er der en Nedgang for Kaalroer med 12.000, for Turnips med 2000 og for Gulerødder med godt 1000 ha. Dette fremgaar af følgende Tal. Der dyrkedes med:

	1915	1912
Kartofler	66.561 ha	61.141 ha
Runkelroer.....	123.286 —	83.751 —
Kaalroer	90.421 —	102.580 —
Turnips.....	65.747 —	67.510 —
Gulerødder	6.907 —	8.003 —
Sukkerroer	32.056 —	32.370 —
Cikorierødder	854 —	1.002 —
Tilsammen....	385.831 —	356.357 —

Foruden Korn og Rodfrugter er der i foranstaaende Oversigt under »egentlige Høstafgrøder« henregnet nedenstaaende Arealer:

	1915	1912
Ren Bælgsæd.....	3.003 ha	4.014 ha
Boghvede til Modenhed ...	3.301 —	2.422 —
Havesager, dyrkede i Marken	3.140 —	2.582 —
Frøavls-Arealer	15.167 —	15.767 —
Tilsammen.....	24.611 ha	24.785 ha

Hovedinteressen knytter sig her til Frøavlsarealerne, som i Aar var en Ubetydelighed mindre end i 1912, men omtrent 4 Gange saa store som i 1907. Langt den største Del af disse Arealer er anvendt til Dyrkning af Græsfrø (ca. 11.800 ha); til Rodfrugtfrø anvendes ca. 2200 ha og til andet Frø (Kløver m. m.) ca. 1200 ha*).

*) Oplysningerne her er hentede fra »Statistiske Efterretninger« Nr. 20, hvor der findes udførligere Meddelelser end de her givne.

Planteavlen 1914.

Af Statskonsulent K. Hansen.

Et Høstudbytte af den samlede Størrelse, som Aaret 1914 gav, vilde for 10 Aar siden være bleven betegnet som den største Høst, Danmark nogensinde havde havt. At den nu betegnes som en lille Høst er et talende Vidnesbyrd om den Stigning i Jordens Udbytte, der i vor Tid finder Sted. Omregnes samtlige vigtigere Høstprodukter — Korn, Roer og Kartofler, Hø og Halm — til ensartede Enheder, nærmest i Forhold til deres Foderværdi, og man regner 1 Enhed = 100 kg Korn = 100 kg Roetørstof = 100 kg Kartoffeltørstof = 250 kg Hø = 500 kg Halm faaes for den forløbne Del af det nye Aarhundrede følgende Antal saadanne Enheder, der her betegnes som Høst-Enheder*):

1900....	39.5	Mill. Høst-Enheder	1908....	51.2	Mill. Høst-Enheder
1901....	39.4	— — —	1909....	52.1	— — —
1902....	42.2	— — —	1910....	52.7	— — —
1903....	44.5	— — —	1911....	51.6	— — —
1904....	42.3	— — —	1912....	56.2	— — —
1905....	43.4	— — —	1913....	56.9	— — —
1906....	49.5	— — —	1914....	47.9	— — —
1907....	51.0	— — —			

*) En fælles Enhed for alle Høstprodukter er, saa vidt vides, først benyttet af *Rudolf Schou* i »Om Landbruget i Danmark«, Kbh. 1900, hvor Høstprodukterne er beregnet som »Korn-Enheder«. 1 Korn-Enhed er her et Pund Korn osv. Det statistiske Departement

Det ses heraf, at vi skal tilbage til 1905 for at træffe et lavere Udbytte. Sammenlignes 1914 med Gennemsnitshøsten for det forudgaaende Femaar, 1909—13, gav 1914 et Mindreudbytte af 6 Mill. Høst-Enheder eller — i Henhold til det foregaaende — et Mindreudbytte svarende til 6 Mill. hkg Korn. Hvad denne Nedgang betyder, udtrykt i Pengeværdi, lader sig ikke sikkert beregne. Men vil man i Betragtning af de abnormt høje Foderstofpriser anslaa en Værdi af 20 Kr. pr. hkg, betyder den nævnte Nedgang i Høstudbyttet et Tab for vort Landbrug paa 120 Mill. Kr. Vil man sammenligne 1914 med Gennemsnittet af de 2 nærmest forudgaaende Aar — og dette vil til en vis Grad være berettiget — kommer man til et Mindreudbytte for 1914 af 8.6 Mill. Høst-Enheder, svarende til 172 Mill. Kr. Dette Forhold synes der ikke at være lagt tilstrækkeligt Mærke til i Betragtninger over Landbrugets økonomiske Stilling i det første af Krigsaarene.

Underskuddet fordeler sig noget forskelligt paa Høstens Hovedposter. Udbyttet af de 4 Hovedposter Kærne,

optog senere denne Størrelseangivelse, der imidlertid har den Fejl, at Enheden er for lille, i det man herved faar altfor store Tal at arbejde med (et 11-zifret Tal for et Aars Høstudbytte). I Erkendelse heraf er Departementet nu gaaet over til at benytte Ton som Enhed og betegner 1 Ton som 1 »Afrøde-Enhed«. Ved saaledes paa en Gang at gøre Enheden 2000 Gange saa stor som tidligere er man imidlertid naaet til den modsatte Yderlighed og har faaet altfor store Enheder; skal man ved Hjælp af disse angive Størrelsen af Afrøder af et mindre Areal, f. Eks. 1 Td. Ld. eller 1 ha, maa man benytte 2 à 3 Decimaler, hvilket er ubekvemt. Forf. har indført Betegnelsen »Høst-Enhed« — der iøvrigt ikke frembyder andre Fortrin for »Afrøde-Enhed«, end at det er kortere og falder lettere — og forstod ved en Høst-Enhed 100 Pd. Korn osv. Efter Overgangen til Meter-systemet vil det være naturligare at lade en Høst-Enhed betyde 100 kg (= 1 hkg). Dette synes at være en ret passende Størrelse, der har den Fordel, at den for Kornafgrødernes Vedkommende falder sammen med »Fold«, idet man herefter ved »Fold« ubetinget bør forstaa Hektokilogram pr. Hektar; det er paa Tide at faa dette slaaet fast, førend det upraktiske Hektoliter pr. Hektar har indsnæget sig.

Rodfrugter (incl. Kartofler), Hø og Halm stiller sig saaledes, udtrykt i Høst-Enheder:

	1914	1909—13	Undersk. 1914
Kærne	19.500.000	22.900.000	3.400.000
Rodfrugter	16.400.000	16.800.000	400.000
Hø	6.500.000	7.200.000	700.000
Halm	5.500.000	7.000.000	1.500.000
Ialt	47.900.000	53.900.000	6.000.000

Det ses heraf, at det særlig er Kornavlen og uheldigvis først og fremmest Kærneudbyttet, der var for lille, idet over Halvdelen af Underskuddet hviler paa Kærneudbyttet. Derimod nærmer Rodfrugt- og Høavlen sig til Gennemsnittet. At Halmudbyttet var knapt, blev saa meget føleligere, som 1913 ogsaa gav en lille Halm-afgrøde, og der var derfor ingen Beholdninger af Halm fra det foregaaende Aar.

Hvorledes det samlede Høstudbytte stillede sig i Landets forskellige Egne fremgaar af følgende efter Høststatistiken gengivne Oversigt, hvis Tal angiver i Procent, hvor mange Høst-Enheder, der avledes i hvert enkelt af Landets Amter i 1914, naar Gennemsnittet af Udbyttet i Femaaret 1909—13 for hvert Amt sættes = 100 (Eks.: naar Tallet for Frederiksborg Amt er 80.1, vil dette sige, at Frederiksborg Amts Høstudbytte var 19.9 pCt. mindre i 1914 end i Gennemsnittet for 1909—13). Amterne er ordnede efter Procenttallenes Størrelse. Hertil er føjet Oplysninger om det absolute Høstudbytte for hvert Amt i 1914 og i Gennemsnit af Femaaret 1909—13, angivet i Høst-Enheder pr. ha af den dyrkede Jord.

Det vil af Tabellens første Talkolonne ses, at medens Nordøst-Sjælland (Frederiksborg Amt) kun har $\frac{4}{5}$ af sit normale Høstudbytte, har Sydøst-Jylland (Vejle Amt) et Udbytte, der paa det nærmeste svarer til Gennemsnittet for det forudgaaende Femaar. Mellem disse Yderpunkter ligger det øvrige Land saaledes, at Køben-

Amter	pCt. i 1914 af 1909—13	Høst-Enheder pr. ha	
		1914	1909—13
Frederiksborg	80.1	22.6	28.2
Københavns	81.2	24.6	30.3
Randers	82.0	22.6	27.5
Hjørring	82.1	19.0	23.1
Aalborg	84.8	19.3	22.8
Sorø	87.8	27.2	31.0
Holbæk	87.9	27.9	31.8
Viborg	90.4	21.5	23.8
Thisted	92.2	25.4	27.6
Aarhus	92.2	26.9	29.2
Ringkøbing	95.3	21.0	22.1
Maribo	95.7	31.6	33.0
Odense	96.1	31.4	32.6
Præstø	96.6	29.3	30.3
Bornholms	96.6	29.5	30.6
Svendborg	97.3	32.7	33.6
Ribe	97.6	20.0	20.5
Vejle	99.3	27.5	27.7

havns Amt og det nordlige og nordøstlige Jylland har en meget lille Høst, Vest- og Midt-Sjælland noget under Aarets Middelhøst, Norvest-, Midt- og det mellemste Øst-Jylland omkring Aarets Middel, Ringkøbing og Odense Amter, det sydøstlige Sjælland, Lolland, Falster og Bornholm har noget over Aarets Middel, og Sydøst-Fyn og Sydvest-Jylland nærmer sig til normalt Udbytte.

Hvad de enkelte Afgrøder angaar, da var Hveden den eneste Kornafgrøde, der i Kærneudbytte naaede op over Gennemsnittet for Femaaret 1909—13, idet Hvedehøsten for 1914 er opgjort til 157.000 Tons imod 147.700 Tons for 1909—13, altsaa et Merudbytte af 9300 Tons. Udbyttet var ret godt i alle hvededyrkende Egne, uden store Forskelligheder fra Egn til Egn.

Rugen var for saa vidt Modsætningen til Hveden, som den var Aarets daarligste Afgrøde. Den samlede Rug-

høst er beregnet til 284.400 Tons imod 448.300 Tons som Gennemsnitshøst for 1909—13, altsaa et Mindreudbytte af 164.300 Tons eller en Nedgang paa 37 pCt. Det er overhovedet den mindste Rughøst, der er konstateret her i Landet siden 1875; længere tilbage har man som bekendt ingen sikre høststatistiske Oplysninger. Aarsagen til dette ugunstige Resultat er først og fremmest at søge i et usædvanlig ringe Foldudbytte. Dette var nemlig saaledes (hkg pr. ha):

	1914	1909—13	Nedgang
Øerne	19.0	23.5	4.5
Jylland	12.9	15.2	2.3
Hele Landet	14.7	18.0	3.3

Som det ses, var Rugen forholdsvis daarligst (Nedgangen i Foldudbyttet størst) paa Øerne. Men naar Landets Rughøst opføres med et saa lille Tal, skyldes dette foruden det lave Foldudbytte en fra de forudgaaende Aar fortsat Formindskelse af Rugarealet (Aarsagerne til denne Formindskelse findes omtalt i T. f. L. 1913 S. 519). — Det er vanskeligt at finde fyldestgørende Forklaring til, at Rugfoldene blev saa usædvanlig smaa. Der er dog ikke Tvivl om, at Aarsagen dertil delvis maa søges i Forholdene ved Saaningen. Høsten 1913 afsluttedes nærmest sent, og som Følge deraf blev megen Vintersæd saaet senere end ønskeligt, dog neppe senere end at der for den Sags Skyld kunde være bleven gode Afgrøder, naar Forholdene iøvrigt havde været gunstige. Men værre var det, at Jorden gennemgaaende var lidet bekvem ved Saaningen; over store Dele af Landet havde August Maaned givet en Regnmængde, der laa langt under det for denne Maaned normale, og da September i de fleste Egne gav meget lidt Regn, var Jorden ved Saatiden temmelig udtørret, og de lerede Jorder var knoldede. Rugen er som bekendt meget følsom for Saaning i ubekvem Jord, og den første synlige Følge var, at den kom for tyndt op. I Løbet af Oktober blev

Jorden vel opblødt, men hvad der nu spirede, forholdt sig som det var saaet 2 à 3 Uger for sent. I den usædvanlig milde Vinter fik den ikke den »Hviletid« til Udvikling af Sideskud (»Buskning«), som Rugen ikke synes at kunne undvære. Følgen var, at den gennemgaaende blev for tynd. I Blomstringstiden indtraf der i store Dele af Landet Regn og Storm, og Bestøvningen blev sikkert mangelfuld; usædvanlig mange Spring i Aksene bekræftede senere dette. Endelig indtraf der stærke Regnskyl dels i Juni, dels i Juli, der slog Rugen stærkt i Leje, særlig paa de bedre Jorder.

Vaarsæden gav tilsammen kun en lille Høst, i det den helt igennem havde vanskelige Kaar. En stor Mængde Vaarsæd var i 1913 bleven indhøstet i mangelfuld tør Tilstand og tog Varme i Lade eller Stald, hvorved bl. a. Spireevnen svækkedes. Følgen heraf var, at der i Foraaret 1914 blev saaet megen Vaarsæd — særlig Havre — med svækket Spireevne. Dernæst var Forholdene ved Saaningen meget uheldige. Marts Maaned gav henved den dobbelte Regnmængde af, hvad der er det normale for denne Maaned, og det regnfulde Vejr fortsatte sig til omtrent midt i April. Vintermaanederne havde ikke givet den for Jordens Skørning fornødne Frost, og den holdt sig nu derhos drivvaad i Foraaret. Det var under disse Forhold umuligt at faa Jorden bragt i god Tilstand til Saaningen. Selve dette Arbejde blev forhalet af Regnvejret. Endnu midt i April var der saaet meget lidt Vaarsæd, og først et godt Stykke ind i Maj var der tilsaaet. Maj Maaned bragte i og for sig ret gode Vejrforhold for Plantevæksten; ganske vist faldt Regnen i Landets fleste Egne meget sparsomt, men den rigelige Vandbeholdning, som Jorden havde fra Foraaret, maatte anses for indtil videre at være tilstrækkelig. Paa Grund af de foran nævnte Forhold var Vaarsæden dog gennemgaaende tynd. Men Juni Maaned, der netop gav Regn nok til at skade Rugen, gav som sædvanlig alt for lidt til at dække Vaarsædens Vandbehov. Hvor

megen Regn der faldt og hvorledes Regnen fordelte sig i Landets forskellige Egne i de for Vaarsædens Udvikling afgørende Maaneder Maj og Juni fremgaar af følgende Sammenstilling, hvortil er føjet Juli, hvis Regnforhold ligeledes faar nogen Indflydelse paa Vaarsæden (opgivet i mm):

Egn	Maj		Juni		Juli	
	1914	normalt	1914	normalt	1914	normalt
Vendsyssel	32	42	17	43	50	64
Vestlige Jylland	22	43	28	40	101	65
Midt-Jylland	32	43	33	50	104	72
Sydlig Jylland	28	43	64	52	109	72
Østlig Jylland	28	43	24	46	77	69
Fyn, Langeland, Ærø . . .	32	42	50	47	86	63
Midt- og Vest-Sjælland . .	24	36	25	44	113	64
Nordøstlig Sjælland . . .	32	36	18	48	85	71
Sydøstlig Sjæll. og Møen	39	38	31	45	103	67
Lolland-Falster	44	41	43	47	94	69
Bornholm	63	32	12	39	37	59
Hele Landet . . .	31	40	33	46	94	67

Som det ses af Tabellen, gav Maj omtrent normal Regnmængde eller derover i Landets sydlige og østlige Egne, paa Bornholm endog det dobbelte af Normalen; i alle øvrige Egne faldt der betydeligt under det for de paagældende Steder sædvanlige. Juni var særlig tør i Vendsyssel og det nordøstlige Sjælland samt Bornholm. Kun det sydlige Jylland samt Fyn fik normal Regnmængde eller derover. I begge Maaneder tilsammen fik Bornholm og Lolland-Falster mest, nemlig omkring den normale Mængde; Fyn og det sydlige Jylland samt det sydøstlige Sjælland nærmer sig hertil, medens den øvrige Del af Landet fik 30 à 35 mm under Normalen.

Vil man søge et talmæssigt Udtryk for Foldudbytets Afhængighed af Regnmængden i de for Vaarsædens

Vækst afgørende Maaneder Maj og Juni, kan man finde et saadant Udtryk ved først at dele Amterne i Grupper efter Summen af Maj og Juni Maanedes Regnmængde. Dernæst undersøger man, hvor mange Fold hvert Amt i 1914 havde mindre (eller mere) end i Gennemsnit for Femaaret 1909—13t Grupperer man nu Amterne efter Mindreudbyttets Størrelse viser det sig, at de Grupper, der omfatter de regnfattigste Amter, er de samme som de, der har den største Nedgang i Kærneudbyttet, og at de Amter, der har haft den største Regnmængde, har den mindste Nedgang i Udbyttet. Følgende Oversigt viser dette nærmere:

Regnmængde i Maj og Juni mm	Mindreudbytte mod Gennemsnit af 1909—13	
	Byg	Havre*)
under 50	340 kg pr. ha	420 kg pr. ha
50—65	272 — —	330 — —
65—80	163 — —	185 — —
over 80	34 — —	90 — —

Det vil ses, at der er en ret regelmæssig Nedgang i Mindreudbyttet for stigende Regnmængde, og dette gælder baade for Byg og Havre. Men Mindreudbyttet forsvinder ikke ganske; dette er et Udtryk for, at selv saa stor en Regnmængde som over 80 (indtil 90) mm er utilstrækkelig til at betinge normalt Udbytte. Den anvendte Fremgangsmaade er selvfølgelig meget grov, idet mangfoldige andre Faktorer end Nedbørforholdene er medbestemmende for Høstens Størrelse. Men Regnmængden synes at have en saa dominerende Indflydelse, at den stiller alt andet i Skygge. Der er — ogsaa i

*) For Havrens Vedkommende er Frederiksborg Amt udeladt, fordi Tallene for Havrens Foldudbytte i dette Amt er paafaldende stærkt afvigende.

Henhold til beslægtede Undersøgelser af lignende Art fra tidligere Tid — Grund til at antage, at man ved en indgaaende Undersøgelse af de klimatologiske Fremtoningers Relation til Høstudbyttet vilde kunne finde Midler til paa et forholdsvis tidligt Tidspunkt at afgive et ret sikkert Skøn over Størrelsen af den kommende Høst, noget der selvfølgelig paa flere Maader vilde være af Betydning. I det hele vilde det utvivlsomt være højst betimeligt at faa tilvejebragt en nøje Forbindelse mellem den klimatologiske Forskning og Landbruget end der hidtil har været tilstede. Et Tilløb hertil, som blev gjort for nogle Aar siden, førte beklagelsesvis ikke til noget positivt Resultat.

Bygget gav for hele Landet et Kærneudbytte, der er opgjort til 494.100 Tons imod 543.000 Tons i Gennemsnit for 1909—13, altsaa et Mindreudbytte af 49.000 Tons (ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Tønder). Særlig lille var Byghøsten i Forhold til tidligere Aar i Frederiksborg, Københavns, Randers, Aalborg og Hjørring Amter, medens den nærmede sig stærkt til »Middelhøst« i Odense, Ringkøbing og Thisted Amter og endog var lidt over de sidste 5 Aars Gennemsnit i Ribe og Maribo Amter. Iøvrigt var Tilbagegangen i Foldudbyttet større for 6rd en for 2rd Byg, særlig paa Sjælland.

Af Havre avledes i Gennemsnit for 1909—13 ialt 774.700 Tons men i 1914 kun 681.100 Tons, altsaa en Nedgang paa 93.600 Tons (henved $1\frac{1}{2}$ Mill. Tønder). Meget smaa Havrefold i Forhold til det sædvanlige avledes over hele Sjælland med Undtagelse af det sydøstlige, samt i det nordlige Jylland, hvor Tilbagegangen var afgjort størst for Hvid Havres Vedkommende, betydelig mindre for den graa Havre.

Hvad endelig Blandsæden angaar, forholdt denne sig selvfølgelig væsentlig som Bygget og Havren. I Stedet for 362.900 Tons som Middel af 1909—13 høstedes 324.100 Tons Blandsæd, altsaa et Mindreudbytte af

38.800 Tons. Hvor nøje Blandsæden i Udbytte følger Bygget og Havren ses af, at i Forhold til Gennemsnittet af 1909—13 gav

	Øerne	Jylland	Hele Landet
Byg.....	92 pCt.	89 pCt.	91 pCt.
Havre.....	86 -	89 -	88 -
Blandsæd.....	88 -	91 -	89 -

Der er selvfølgelig ingen Grund til at antage, at en Blanding af Byg og Havre — og heraf bestaar som bekendt den allermeste Blandsæd — almindeligvis skulde give mere end den af de to Sædarter, der under givne Forhold giver mest; men det er ikke desto mindre en saadan Antagelse, der ligger til Grund for den meste Blandsæddyrkning.

Bælgsæden gav et Udbytte af ialt 6000 Tons, hvilket kun er 69 pCt. af det tidnævnte Gennemsnit. Men Bælgsæddyrkningen er jo nu tilbagetræng til et saa lille Omraade, at den ingen nævneværdig Rolle spiller for Landet som Helhed.

Rodfrugterne og Kartoflerne gav som Helhed et Udbytte, der meget nær svarer til 1909—13, nemlig 99 pCt. heraf, beregnet efter Roemasse, lidt lavere, naar der regnes efter Tørstofmasse, da Tørstofprocenten delvis var lav. Men de forskellige Rodfrugtarter forholdt sig meget forskelligt, hvad Sommerens Vejrforhold og andre Omstændigheder maatte lade vente.

Kartoflerne var i det Hele en af Aarets bedste Afgrøder. Den samlede Kartoffelavl er beregnet til 946.000 Tons (ca. 9 $\frac{1}{2}$ Mill. Tønder), hvilket er 104.200 Tons (1.04 Mill. Tønder) mere end Gennemsnittet for 1909—13. Kun 1913 gav en lidt større Kartoffelavl. Navnlig lykkedes de godt i Jylland, hvor Merudbyttet mod 1909—13 var ca. 1 Mill. Tønder. Udbyttet pr. ha var paa Øerne 129 hkg mod 134 for 1909—13, i Jylland 164 mod 145, for hele Landet 155 mod 141 for

1909—13*). I det Hele giver Kartoflerne gennemgaaende større Afgrøde pr. ha i Jylland end paa Øerne. I Gennemsnit for Femaaret 1904—08 var Udbyttet saaledes 114 hkg pr. ha paa Øerne og 131 i Jylland. Det er for saa vidt et Gode, at Forskellen gaar i denne Retning, som Landets hele Kartoffelareal, 61.140 ha (1912) fordeler sig med 45.407 ha i Jylland og 15.733 ha paa Øerne. Men Forholdet var selvfølgelig endnu bedre, om Øernes Kartoffelmarker gav lige saa store Afgrøder som Jyllands. At dette ikke er Tilfældet, kan neppe forklares ved, at Betingelserne fra Naturens Side skulde skulde være bedre i Jylland end paa Øerne; det modsatte er utvivlsomt Tilfældet. Men for store Dele af Jylland spiller Kartoffeldyrkningen en langt større økonomisk Rolle end for største Delen af Øerne, og der lægges vel af den Grund større Vægt paa at give Kartoflerne saa gode Kaar som muligt.

For Runkelroerne var Aaret ligeledes gunstigt. For hele Landet var Runkelroeavlen 296.000 Tons (7 pCt.) større i 1914 end i 1909—13. Omtrent hele dette Overskud falder paa Jylland, hvor Avlen af Runkelroer var 23 pCt. større end i det forudgaaende Femaar. Udbyttet var pr. ha paa Øerne 571 hkg, i Jylland 553 hkg. For 1909—13 var de tilsvarende Tal henholdsvis 547 og 487.

For Kaalroerne var Forholdene meget ugunstige. Paa Øerne gav de et Gennemsnitsudbytte af 441 hkg pr. ha mod 529 i 1909—13. I Jylland var Udbyttet

*) I »Planteavlen 1913« (Tidsskrift for Landøkonomi 1914) er der indløbet nogle Beregningsfejl ved Omregning fra hl til hkg. S. 599, Lin. 5 f. n. skal 82, 89 og 87 rettes til henholdsvis 165, 179 og 175; samme S. Lin. 4 f. n. rettes 67 og 57 til henholdsvis 135 og 123. S. 600, Lin. 1 f. n. skal 87 rettes til 175. S. 601, Lin. 1 f. o. rettes 67 til 135. De Betragtninger, der nederst S. 600 og øverst S. 601 er knyttet til disse Tal, staar derimod ved Magt, da de er skrevne ud fra den af de lave Tal fremkaldte — vanemæssige! — Tankegang, at Tallene betyder Tønder pr. Td. Land, hvad de temmelig nær svarer til. Tidsskriftets Læsere bedes undskyldte Fejlregningen.

kun 401 hkg, i 1909—13 465 hkg. Aarsagen til dette daarlige Resultat er dels at søge i Forsommerens Tørke, som Kaalroerne som bekendt er meget følsomme for, dels og hovedsagelig i stærke Angreb af Kaalmøl-Larver, der optraadte saa ondartet som Tilfældet ikke har været siden 1905. Særlig de sent saaede og sent udyndede Kaalroer led meget stærkt under dette Angreb. — Det er sandsynligt, at dette uheldige Udfald af Kaalroedyrkningen vil virke i Retning af at standse Kaalroens Udbredelse til Fordel for Runkelroerne. Det maa dog erindres, at heller ikke Runkelroerne lykkes lige godt hvert Aar. Og da det jævnlig gaar saadan, at de gode »Runkelroeaar« er mindre gode »Kaalroeaar« og omvendt, vil man, hvor de almindelige Betingelser for begge Arters Trivsel iøvrigt er tilstede, vistnok som oftest staa sig bedst ved at dele Roemarken mellem Runkelroer og Kaalroer.

Turnipsen forholdt sig i det Hele som Kaalroerne og gav paa det nærmeste samme Antal Hektoliter pr. ha. Men naar Turnipsafgrøden omregnes til hkg, træder dens Underlegenhed som sædvanlig stærkt frem. Paa Øerne gav de i Gennemsnit 395 hkg og i Jylland 356 hkg pr. ha. Dertil kommer, at Turnipsens Tørstofindhold var usædvanlig lavt, paa Øerne i Gennemsnit af et meget stort Antal Tørstofbestemmelser 7.9 pCt. mod 9.2 for 1909—13, i Jylland 8.3 mod 9.5 pCt. Da Runkelroernes Tørstofindhold opgives til 12.3 pCt. for Øerne og 11.9 for Jylland og Kaalroernes henholdsvis 11.9 og 11.5, bliver den gennemsnitlige Tørstofmængde pr. ha for de 3 Rodfrugtarter i 1914 saaledes:

	Øerne			Jylland		
	Roer	Tørstof		Roer	Tørstof	
	hkg	pCt.	hkg	hkg	pCt.	hkg
Runkelroer....	571	12.3	70	553	11.9	66
Kaalroer.....	441	11.9	52	401	11.5	46
Turnips.....	395	7.9	31	356	8.3	30

Dette er et lille Tørstofudbytte af Kaalroer, og for Turnipsens Vedkommende er det ganske kummerligt.

Af Sukkerroer har der kun et enkelt Aar, nemlig 1912, været avlet et større samlet Kvantum. Dette udgjorde for 1914 967.000 Tons, i 1912 1.052.000 Tons. Udbyttet pr. ha var 312 hkg mod 299 for 1909—13. Sukkerproduktionen opgives for 19^{14/15} til 153.000 Tons, hvilket svarer til 5000 kg Sukker pr. ha; i 1912 gik Sukkerudbyttet op til 5310 kg pr. ha, hvilket er det største Sukkerudbytte, vi har havt.

Høudbyttet var som Helhed knapt, nemlig til sammen 1.620.000 Tons, hvilket er 190.000 Tons mindre end i Gennemsnit for 1909—13. Mindreudbyttet fordelte sig ligelig mellem de to Hovedlandsdele. Det var særlig Agerhøet, der gav for lidt, medens Enghøet nærmede sig til Middelhøst.

Halmudbyttet var meget lille. For hele Landet var det 810.000 Tons mindre end for 1909—13. Ogsaa her fordeler Underskudet sig ligelig mellem Øerne og Jylland. Medens Hveden omtrent gav sit normale Halmudbytte, kommer Halvdelen af det nævnte Mindreudbytte paa Rugen, der saaledes ogsaa paa dette Punkt var meget utilfredsstillende.

Egentlige Plantesygdomme optraadte neppe mere ondartede end sædvanlig. Kartofflerne blev ganske vist stærkt angrebne af Kartoffelskimmel (den almindelige »Kartoffelsyge«), men dette er jo kun, hvad der gentager sig hvert eneste Aar; Tidspunktet for Angrebets Optraeden kan være noget vekslende fra Aar til Aar, og i 1914 indfandt Sygdommen sig ikke særlig tidligt; men gennem en meget lang Aarrækkes Erfaringer ved man, at Angrebet aldrig udebliver og intet Aar undlader at formindske Kartoffelafgrøderne stærkt. Det er i Betragtning heraf paafaldende, at saa yderst faa benytter Bordeauxvædske-Overbrusning af Kartoffelmarkerne, efter at dette Middel Gang paa Gang har vist, at det næsten fuldstændig kan forebygge Sygdomsangrebet og det der-

med følgende Tab, naar Overbrusningen bliver foretaget i rette Tid og paa rette Maade. I det Hele vilde det være højst ønskeligt, at man snart lærte at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt i Henseende til Plantesygdomme, og satte det fornødne ind paa at forebygge det væsentlige — hvortil Kartoffelskimmel afgjort hører — og indtil videre saa bort fra Smaatingene. Bladrullesygen formindskede mange Steder Udbyttet meget betydeligt. Overfor denne Plage, der, hvor den har faaet Indpas, volder endnu langt større Tab end Kartoffelskimmelen, staar man jo desværre endnu temmelig hjælpeløs. Denne Sag er af saa stor økonomisk Betydning, at det formentlig vilde være fuldt forsvarligt, at den plantepathologiske Forsøgsvirksomhed for en Tid indstillede en Del af sine øvrige Opgaver for i særlig Grad at kunne ofre Kræfter og Midler paa denne Sags Undersøgelse.

Af Skadedyr optraadte, som allerede nævnt, Kaalmøl særdeles ondartet paa Kaalroer og Turnips. Paa Havren fandt der stærke Angreb Sted af Fritfluelarver, som sædvanlig overvejende paa den sent saaede Havre. Ogsaa Havreaalen gjorde vistnok større Skade end sædvanligt, og de to sidstnævnte Skadedyr bidrog sikkert væsentligt til at nedsætte Havrens Foldudbytte. Naar Forholdene tillader rettidig Saaning af Havren — og det gør de som oftest om de end ikke alle Steder gjorde det i Foraaret 1914 —, kan man i alt væsentligt sikre sig mod Tab ved Fritflueangreb. Derimod er der intet Haab om at undgaa Tabene ved Havreaalens Angreb, saalænge man jævnsides med uformindskede Havreareal vedbliver at dyrke Blandsæd i det nuværende — oven i Købet stadig stigende — Omfang.

Forsøgsvirksomheden, saavel ved Forsøgsstationerne som i Landbo- og Husmandsforeningerne, fortsattes i det sædvanlige Spor og uden gennemgribende Forandringer. Ved Statens Forsøgsvirksomhed forberedtes Oprettelse af Forsøgsstationer for Havebrug, idet man

har for Øje dels at samle den hidtil af forskellige Havebrugsorganisationer udførte Forsøgsvirksomhed ved faste Forsøgsstationer, der agtes sammenknyttet med Statens hidtidige Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens Omraade, dels paa disse Stationer at optage nye Havebrugsforsøg. Fra Forsøgsstationerne er der udsendt følgende Beretninger: Forsøg med Hvedesorter, Forsøg med Rodfrugstammer, Forsøg med Podemidler til Bælgsæd, Overvintringsforsøg med Kaalroer, Saatidsforsøg med Sukkerroer; endvidere Beretning om Plantesygdomme i 1913, Om Cellestofbestemmelse i Hø, Prøvedyrkning paa Aarslev Forsøgsstation samt »Studier over Jordbundsbeskaffenhedens Indflydelse paa Bakterielivet og Stofomsætningen i Jordbunden«. Denne sidstnævnte omfattende Afhandling gør Rede for en Aarrækkes overordentlig grundige og særdeles interessante Undersøgelser, foretagne af Bestyrer af Statens Planteavlslaboratorium *Harald R. Christensen*. Afhandlingen var skrevet for Erhvervelse af Doktorgraden ved Københavns Universitet, men blev af Grunde, som udenforstaaende ikke kender og som de faa indviede haardnakket vægrer sig ved at fremlægge, afvist af det paagældende Fakultet. — Af »Meddelelser« fra Statens Forsøgsvirksomhed er der ligeledes udsendt en Række, nemlig om Forsøg med Havresorter, Forsøg med Bygsorter, Afsvampning af Vaarsæd og Græsfrø, Kartofflernes Bladrullesyge, Forsøg med Kartoffelsorter, Bekæmpelse af Kartoffelskimmel med Bordeauxvædske, Afsvampning af Vintersæd og Overvintringsforsøg med Kaalroer. — I Sommeren 1914 købte Staten Ejendommen Virungaard ved Lyngby til Brug for den derværende Forsøgsstation. De foran nævnte Beretninger og Meddelelser findes alle i »Tidsskrift for Planteavl«. Dette Tidsskrift, der nu har bestaaet i 20 Aar, og som er Fortsættelse af Tidsskriftet »Om Landbrugets Kulturplanter«, hvoraf der udkom 11 Bind, rummer en overordentlig rig Fylde af Viden og sikre Erfaringer paa Agerbrugets vidtstrakte Omraade. Efterhaanden som Bindenes Antal og

Størrelse voksede, blev det imidlertid en vanskelig Sag, selv for den specielle Fagmand og endnu langt mere for den praktiske Landmand at orientere sig i dette rige Materiale, at holde Rede paa, hvad der fandtes deri og hvor hver Ting fandtes. For at raade Bod herpaa, har Tidsskriftets Redaktør, Sekretær *H. C. Larsen*, udarbejdet et General-Register til samtlige 31 Bind og udført dette Arbejde med en Grundighed, Omhu og Udførlighed, som i alt Fald her hjemme er ukendt, og som kunde tjene som Mønster for Udarbejdelse af Hovedregistre til andre Tidsskrifter. Med dette Register er Tidsskriftets Indhold bleven saare let tilgængelig for enhver, der har Brug for det. — Fra hver især af de 4 Fællesforeninger foreligger der som sædvanlig baade omfangsrige og indholdsrige Beretninger om Landboforeningernes mangeartede Forsøg saa vel som om deres øvrige omfattende og betydningsfulde Arbejde til Planteavlens Fremme. Ogsaa fra Fælles-Husmandsforeningerne er der fremkommen Planteavlsberetninger ligesom — for første Gang — fra Bornholms landøkonomiske Forening. Endelig foreligger der som sædvanlig en Aarsberetning fra Dansk Frøkontrol, indeholdende talrige oplysende Enkeltheder. Det kan imidlertid ikke nægtes, at det i og for sig værdifulde Indhold af alle disse Beretninger, særlig de store Beretninger fra Landboforeningerne, til en vis Grad henligger som »dødt Stof«, fordi det er altfor lidt overskueligt. Det er for en væsentlig Del kun at betragte som Raamateriale, der umuligt kan komme til den Anvendelse, som det efter sin Værdi burde, før det bliver grundigt bearbejdet. Det maa haabes, at de Tanker, der i det sidste Aar har været fremme angaaende Bearbejdelse af dette Materiale, i en nær Fremtid maa blive til Virkelighed. Først herved vil det kunne bringes over i en saadan Skikkelse, at det kan komme til at gøre sin fulde Nyttevirkning.

Nogle Bemærkninger til Klaring af vore Anskuelser om den fysiologiske Gruppdeling af Malkekvægets Foder.

Af Professor *Holger Møllgaard.*

Det er almindeligt bekendt, at man saavel i Videnskab som i Fodringsteknik plejer at inddele Foderet til det malkende Kvæg i to »fysiologiske« Hovedgrupper, alt efter den Anvendelse, der gøres af det i Dyrets Organisme. Vi skelner mellem Vedligeholdelsesfoder og Produktionsfoder.

Denne Adskillelse har ikke blot videnskabelig, men ogsaa praktisk Interesse, fordi den altid maa danne Grundlaget for enhver Beregning af Foderet til det malkende Kvæg.

Som jeg allerede tidligere har omtalt her i dette Tidsskrift er den første Betingelse for Løsningen af det betydningsfulde Problem om den rentable Fodring, et nøje Kendskab til Malkedyrenes egen indre Økonomi eller mere praktisk udtalt: til Foderomkostningerne ved Produktionen af en vis Mængde Mælk (1 Kilo) med gennemsnitlig Sammensætning.

Hvis vi imidlertid overhovedet skal kunne diskutere dette Problem i Almindelighed, kan vi, som jeg ogsaa før har udviklet, ikke nøjes med Værdien for den samlede Mængde Foder, et Malkedyr kræver for at præstere en vis Mælkeydelse. Denne Værdi gælder nemlig kun

for det enkelte Dyr, for hvilket den er bestemt. Skal vore Undersøgelser og Betragtninger have praktisk Interesse og Betydning, maa deres Resultater naturligvis kunne udstrækkes til forskellige Dyr med forskellig Stofskifteintensitet.

At et Dyr kræver større Foder, jo intensere dets Stofskifte er, og at Minimumsomkostningerne ved Mælkeproduktionen derfor er større hos et Dyr med stort end hos et med mindre Stofomsætning, turde være almindeligt bekendt. Da nu imidlertid Intensiteten, Størrelsen af Stofskiftet, hos det enkelte Dyr er afhængig ikke af een, men af flere forskellige Faktorer, som ovenikøbet varierer uafhængigt af hinanden fra Dyr til Dyr, er det indlysende, at vi for at kunne generalisere Problemet, maa dele Stofskiftet i lige saa mange Led, som der findes variable Stofskiftefaktorer.

Til hver Faktor svarer en vis Stofomsætning i Dyrets Legeme og til hver Stofomsætning medgaar en vis Mængde Foder. Saaledes fremkommer da med tvingende Nødvendighed den fysiologiske Gruppdeling af Foderet, og den gælder for saa vidt ikke blot Malkedyr alene, men f. Eks. ogsaa arbejdende Dyr.

Jeg holder mig nu her til det malkende Kvæg, og Meningen med denne Artikel, som er et Led i det Arbejde Forsøgslaboratoriets dyrefysiologiske Afdeling for Tiden udfører for at skaffe Klarhed over det indviklede Spørgsmaal om den rentable Fodring, skulde da være den, at vise, at den almindeligt brugte Gruppdeling ikke er ganske heldig, fordi den ikke stemmer med de fysiologiske Forhold, der eksisterer i Dyret, og derfor under Omstændigheder kan give ikke ubetydelige Fejl, naar den anvendes til Beregninger i Praksis eller ved Fodringsforsøg.

Som foran anført plejer vi at dele Foderet i to fysiologiske Grupper, der benævnes henholdsvis Vedligeholdelsesfoder og Produktionsfoder.

Vedligeholdelsesfoderet defineres som den Mæng-

de Næringsstof, Dyret nødvendigvis bruger til at holde sig i Ernæringsligevægt under relativ Hvile, d. v. s. til at bestride de for Livets Opretholdelse nødvendige løbende Funktioner.

Produktionsfoderet defineres som den Mængde Næringsstof, der medgaar til Mælkesekretionen.

Man har nu forsøgt at bestemme Vedligeholdelsesfoderet for Malkekøer ved at undersøge, hvor meget Foder en Goldko, der er i relativ Hvile, maa have tilført for at holde sin Legemsvægt konstant.

Til Dels har man ogsaa benyttet sig af Bestemmelser udført paa Stude i Respirationsapparat. I alle Tilfælde er det brugeligt at angive Vedligeholdelsesfoderets Størrelse i Kilogram pr. 1000 Kilo Legemsvægt, d. v. s. at antage at Vedligeholdelsesfoderet er proportionalt med Legemsvægten.

Hvad Produktionsfoderets Størrelse angaar, er den endnu ikke rationelt bestemt, vel væsentlig fordi det kun lader sig gøre i komplicerede Respirationsapparater, men man mener dog i almindelig Praksis at have nogen Forestilling om denne Størrelse, og den angives da altid analogt med Vedligeholdelsesfoderet i Kilogram pr. Kilo Mælk, d. v. s. man antager altsaa, at Produktionsfoderet er proportionalt med Mælmængden maalt i Vægt.

Hvad nu den første af disse Antagelser angaar, saa vækker den straks Betænkelighed, fordi Vedligeholdelsesfoderet i Følge selve sin Definition i Virkeligheden kun er et Udtryk for det, vi i Fysiologien kalder Grundomsætningen, d. v. s. den Energimængde eller den Mængde Næringsstoffer, der omsættes under Forløbet af de Processer, der nødvendigvis maa foregaa, for at Dyret kan holde sig i Live og være klar til at arbejde, naar det gøres nødvendigt. Grundomsætningen bestemmes altsaa som Energiforbruget i relativ Hvile.

Men dette Energiforbrug er i al Fald **ikke** proportionalt med Legemsvægten, snarere med Legemsoverfladen.

Hvor vi har at gøre med Dyr af gennemsnitlig samme naturlige Størrelse, men med forskellig Fedtophobning (og derfor forskellig Vægt) spiller den Fejl, der indløber ved at beregne Vedligeholdelsesfoderet pr. Kilo Legemsvægt, næppe stor Rolle, men saasnart det drejer sig om Dyr af forskellige naturlige Størrelsesklasser, og Forskellen er blot nogenlunde betydelig, kan der indløbe betydelige Fejl, fordi de smaa Dyr altid har en i Forhold til Legemsvægten betydelig større Grundomsætning end de store Dyr.

Det er derfor et Spørgsmaal, om man ikke for at faa eksakte Tal at operere med hellere maa gaa over til at udtrykke Vedligeholdelsesfoderets Størrelse paa en saadan Maade, at der tages Hensyn til Legemsoverfladen.

Da denne sidste altid vil staa i et vist Forhold til Legemsvægten, kan man godt, hvad der er mest praktisk, bibeholde Angivelsen af Vedligeholdelsesfoderet i Forhold til Legemsvægten blot ikke saaledes, at der angives Proportionalitet. Med Indførelsen af denne Rettelse bliver Vedligeholdelsesfoderet et virkeligt eksakt saavel i Videnskab som i Praxis anvendeligt Begreb.

Hvad nu Produktionsfoderet angaar, saa antages altsaa her Proportionalitet med Mælkemængden. I Følge Definitionen paa Vedligeholdelsesfoderet omfatter imidlertid Produktionsfoderet den samlede Mængde Næringsstof, som anvendes til Mælkesekretionen, d. v. s. baade den Mængde, der udskilles i Mælken og den Mængde, der leverer Energien til Mælkekirtelens Arbejde.

Under disse Forhold bliver Antagelsen af Proportionalitet mellem Mælkemængde og Produktionsfoder af flere Grunde ret betænkelig.

Som Produktionsfoderet nu defineres bestaar det i

Virkeligheden af 2 Dele, saaledes som ovenfor paapeget. Af disse er den Del, der udskilles i Mælken, naturligvis proportional med dennes Mængde, saafremt dens Sammensætning er konstant. For den anden, den energileverende Dels Vedkommende gælder dette i hvert Fald ikke som almindelig Læresætning.

For det første er det ikke sikkert, at Merproduktion af en bestemt Mængde Mælk altid kræver den samme Forøgelse af den til selve Sekretionen anvendte Energi. Det er muligt, at dette gælder, naar vi har at gøre med en Forøgelse af Mælkemængden hos et og samme Dyr, skønt det dog ikke er urimeligt, at en meget stor Forøgelse af Mælkemængden til Tider fordrer en relativ større Forøgelse af den Energi, der medgaar til selve Sekretionsarbejdet. Derimod gælder det efter al Sandsynlighed ikke, naar vi har at gøre med forskellige Dyr, der af Naturen er indstillet paa at levere forskellig Mælkemængde. Det er her ret sandsynligt, at den stærkt-malkende Ko anvender en relativ ringere Energimængde paa selve Sekretionsarbejdet end den svagt-malkende.

Under saadanne Forhold kan Fejlen ved Produktionsfoderets Beregning pr. Kilo Mælk blive ret stor. Hertil kommer nu endvidere, at selve den Antagelse, at Produktionsfoderet taget under eet er proportionalt med Mælkemængden, rummer en i stofskiftefysiologisk Henseende ret fundamental Fejl. Selv om de ovenfor gjorte Indvendinger ikke var berettigede, saa kan Proportionaliteten i hvert Fald kun gælde de kvælstoffri Stoffer i Produktionsfoderet. At beregne Æggehvidemængden proportionalt med Mælkemængden er efter Produktionsfoderets nuværende Definition ganske forkert, saa snart den tilførte Æggehvidemængde overstiger Kvælstofminimum. Det forøgede Arbejde, der fremkommer ved en stærkere Mælkesekretion, foregaar nemlig, efter alt, hvad vi hidtil véd, paa Grundlag af kvælstoffri Stoffer,

Fedt og Kulhydrater, og ikke paa Grundlag af Æggehvide-stoffer. Stigningen, der indtræder paa Grund af det forøgede Sekretionsarbejde, gælder altsaa sikkert kun for en Del af Produktionsfoderet.

Som Følge af alle disse Omstændigheder indses det let, at det bliver ret betænkeligt altid at beregne Produktionsfoderet pr. Kilo Mælk, saafremt man da vil holde fast ved den nuværende Definition.

Imidlertid var der jo ogsaa den Mulighed at forandre Definitionen, saaledes at Begreberne vandt i Logik og Klarhed. Dette vilde opnaas, hvis man begrænsede Begrebet Produktionsfoder til den Mængde af Foderets Næringsstoffer, der udskilles i Mælken — i uforandret eller omdannet Tilstand. I Følge **denne** Definition bliver da Produktionsfoderets Størrelse, hvad enten dette angaar N-fri eller N-holdige Næringsstoffer, naturligvis proportional med den secernerede Mængde Mælk med gennemsnitlig Sammensætning. Da nu som omtalt Vedligeholdelsesfoderet rimeligvis er proportionalt med Legemsoverfladen, d. v. s. med en Potens af Legemsvægten, vil vi altsaa opnaa, at Størrelserne af de to fysiologiske »Hovedfodergrupper«, Vedligeholdelsesfoderet og Produktionsfoderet for alle Malkedyr bliver konstante for de anvendte Enheder.

Tilbage har vi saa en 3die mindre Gruppe, nemlig den Del af Foderet, der anvendes til at levere den Energi, der medgaar til selve Mælkesekretionen. Vi vil passende kunne kalde denne fysiologiske Gruppe for »Arbejdsfoderet«. Gruppen bestaar hovedsagelig eller udelukkende af N-fri Stoffer, og dens Størrelse staar i et eller andet Forhold til Mælkemængden. For samme Ko kan den muligvis til en vis Grænse regnes proportionalt med Mælkemængden. For forskellige Køer bliver denne Beregning sikkert forkert. Sandsynligvis findes her ret store Variationer maaske

ikke engang Lovmæssighed, fordi den til Sekretionsarbejdet anvendte Energi sikkert foruden af Mælkemængden, tillige er afhængig af Kirtelens hele fysiologiske Tilstand, hvilket væsentligt vil sige dens Indstilling svarende til det Tidspunkt af Laktationsperioden, hvorpaa Dyret befinder sig. Det er derfor rimeligt, at der her altid vil indløbe nogen Usikkerhed i Beregningen af Foderet til de malkende Køer, men da Fejlen efter de her foreslaaede Definitioner af de 3 fysiologiske Fodergrupper kun rammer den ene af disse, nemlig »Arbejdsfoderet« der ganske sikkert tillige er den mindste i Størrelse, vil denne Usikkerhed rimeligvis ingen Rolle spille i Praksis. Nøjagtigheden ved Foderberegningen vil efter de her udviklede Principper altid blive betydelig større end ved de almindeligt anvendte, idet det selvfølgelig er bedre at beregne den største Del af det Foder, der medgaar til Mælkesekretionen, helt rigtigt og den mindre tilnærmet, end som nu at beregne den hele Mængde med en endog til Tider kun ringe Tilnærmelse, navnlig for Æggehvidestoffernes Vedkommende.

Det vil derfor være fornuftigst for Fremtiden at dele Foderet i 3 fysiologiske Grupper:

1. Vedligeholdelsesfoderet: Den Mængde af de forskellige Næringsstoffer, der medgaar til Bestridelse af de Funktioner, der foregaar i Dyret under relativ Hvile, heri medregnet Fordøjelsesprocesserne.

Denne Gruppes Størrelse vil være proportional med en Potens af Legemsvægten.

2. Produktionsfoderet: Den Mængde af de forskellige Næringsstoffer, der direkte anvendes til Mælkedannelse (gaar ud i Mælken som Mælkestoffer).

Denne Gruppes Størrelse vil være proportional med den secernerede Mængde Mælk med gennemsnitlig Sammensætning.

3. Arbejdsfoderet: Den Mængde Næringsstof (væ-

sentlig N-frit) der medgaar til at levere den Energi, som forbruges ved Mælkekirtelens Sekretionsarbejde.

Denne Gruppes Størrelse er ikke proportional med Mælkemængden. Dens relative Forhold kendes endnu ikke bestemt og kan i Virkeligheden kun bestemmes nøjagtigt ved udviklede Respirationsforsøg. Den her foreslaaede Inddeling kan derfor først anvendes direkte i Praksis, naar videre Undersøgelser har oplyst os om Arbejdsfoderets Størrelse og de Betingelser, hvorafr den er afhængig.

Disse Betragtninger skal da ogsaa blot tjene til en forberedende Klaring af Problemerne.

En praktisk Høsehusmodel.

Af Konsulent W. A. Kock.

Saafermt det bedst mulige Resultat skal opnaas med Høseholdet, er det ganske nødvendigt, at Høsene har et godt Høsehus at opholde sig i, hvor de kan være beskyttet mod daarligt Vejr og deres Fjender, men destoværre er alt for mange Høsehuse for smaa og mørke samt daarligt holdte, saa de ligefrem er usunde for Høsene at opholde sig i. Høsehuset, der maa være praktisk indrettet, kan opføres af simple Materialer eller indrettes i en ledig Udbygning og bør ikke ligge for langt fra Vand- og Foderforsyningen samt Beboelsen. Bedst er det, om Høsehuset kan opføres paa et højt, tørt og beskyttet Sted og lægges saaledes, at den længste Side vender mod Syd og Huset kommer til at ligge midt i Løbepladsen, saa denne bedre kan inddeles. Varme enten fra Ovne eller fra Stalden bidrager til at gøre Høsene ømfindtlige. Disse trives bedst i et lyst, tørt, rent og fremfor alt velventilet Høsehus, der enten kan bestaa af et Soverum og et helst dermed i Forbindelse staaende lyst og luftigt Læskur, eller begge de nævnte Rum kan slaas sammen i et stort Rum, hvilket har vist sig praktisk og besparende med Hensyn til Materialerne. Sidstnævnte Model af et Høsehus, som jeg paa min Rejse i sin Tid i Amerika saa anvendt saa godt som overalt, egner sig efter de Erfaringer, man nu

Fig. 1. Fra Avlsstationen paa »Egholt« pr. Ejby. Afdelingshønschus.

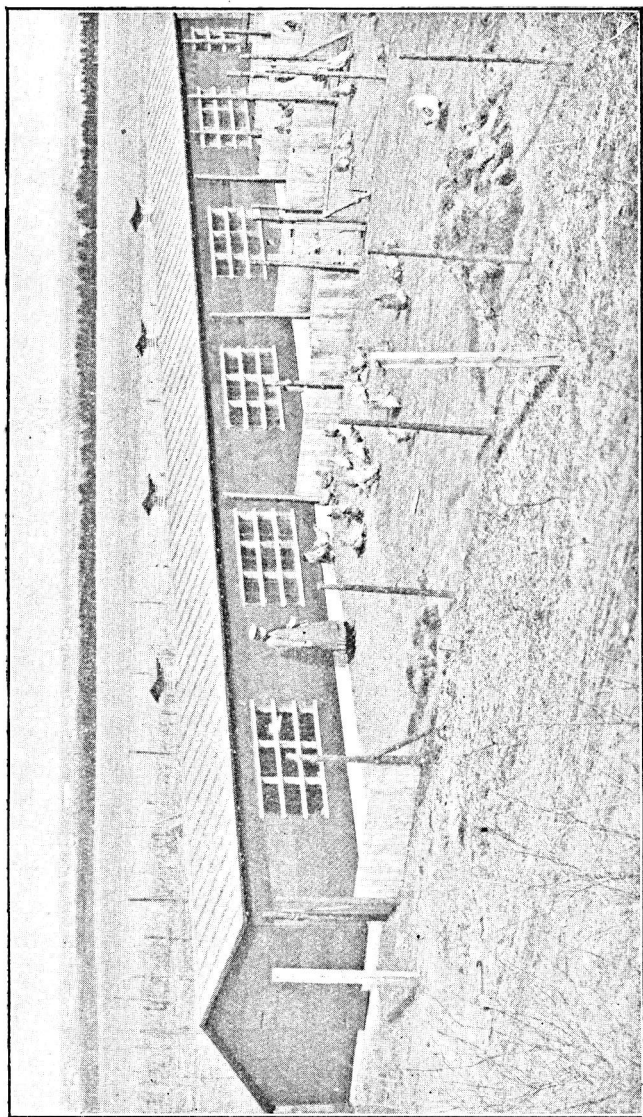

Fig. II. Afdelingshønschus ved Borris Husmandsskole.

ligger inde med, godt for vore Forhold, hvorfor jeg i det følgende nærmere skal omtale denne Model, der iøvrigt er anvendt ved de af »Fællesudvalget for Fjerkræavl« opførte Hønehuse ved Borris og Fyns Stifts Husmandsskole samt ved den anerkendte Avlsstation paa »Egholt« ved Eiby St. (Fyn).

Som Billederne viser, er Hønehusene delt i flere Afdelinger, idet 50 à 60 højst 75 Høns under almindelige Forhold vil være Højden, som det er økonomisk at holde i et Hus, med mindre dette er delt i Afdelinger. Almindeligvis inddeles Husene, der bedst opføres i Halvtagsform med Tagfald mod Nord, i Afdelinger paa 5×5 m til ca. 60 à 65 Høns. I Forsiden, der er højst og som bør vende mod Syd, findes aftagelige Vinduer, eller der kan endnu billigere langs denne gennem hele Husets Længde dannes et eller flere ca. $\frac{1}{3}$ m høje Mellemrum i Brædderne, hvori der (holdt af 2 parallelløbende Lister forsynet med brede Furer) kan indskydes løse, afpassede Glas. Disse kan skydes ind under hinanden, om der ønskes frisk Luft i Huset, og gaar et Glas i Stykker, kan dette nemt fjernes og erstattes med et nyt, der skydes ind fra Siden. Glasset eller Vinduerne bør anbringes saa lavt som praktisk mulig, for at der kan blive Lys og Sol overalt paa Gulvet. Bag Vinduerne opsættes Staaltraadsnet for at beskytte og holde Rovdyr ude. Langs Husets indvendige Bagvæg er, som antydtes paa Fig. III, Siddestængerne og Gødningsbrædt anbragt. Sidstnævnte, der maa være glathøvlet og tæt, opsættes under Stængerne i en Afstand af 15 til 25 cm fra disse, og mellem Gulvet og Brættet er en god $\frac{1}{2}$ m tilstrækkelig. Ved Borris Husmandsskole anvendes ikke Gødningsbrædt, og Gulvet bestaar her af Mursten lagt paa Fladsiden i Cement, og under Siddestængerne hæver Gulvet sig ca. 15 cm. Cementgulv eller almindeligt Jordgulv kan ogsaa anvendes, men i sidstnævnte Tilfælde er Rotter vanskelige at holde ude. Siddestængerne bør enten sømmes paa Lister, saa hele Hjalet, der ud-

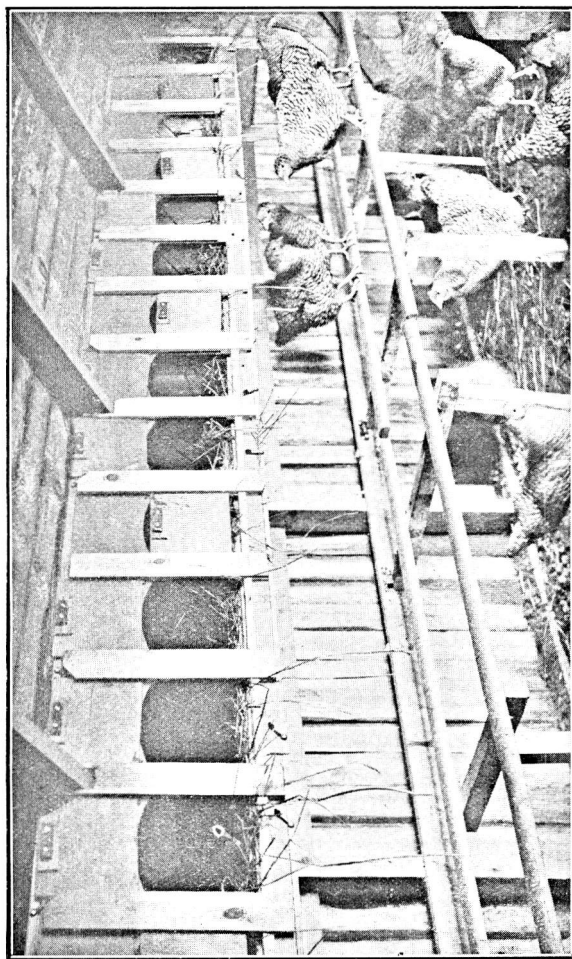

Fig. III. Samme Hønselus set indvendig fra.

gør et samlet Hele og som bagtil med Hængsler er sat i Forbindelse med Væggen, kan føres op mod denne og fastholdes med en Hvirvel, eller de bør hvile i False, saa de let under Rensningen kan fjernes. Stængerne, hvis Overkanter maa være afrundede, bør helst være 5 à 6 cm brede og $3\frac{1}{2}$ à 4 cm tykke. Praktisk vil det være, om Sovepladsen i koldt Vejr kan beskyttes ved Hjælp af et præpareret Lærred, der er indrettet til at rulle ned foran denne. Fra den ene Afdeling til den anden bør føre en Dør — helst en Skydedør — eller der kan indrettes en Gang langs hele Husets Bagvæg med Døre ind til de forskellige Afdelinger. Rederne, der bør maale ca. 35 à 40 cm i Længde og Bredde og være 38 à 40 cm høje fortil og ca. 45 cm bagtil samt foran forneden forsynet med en 10 cm bred Liste, kan f. Eks. anbringes over Siddestængerne eller under Gødningsbræddet. I et Hjørne i hver af Afdelingerne anbringes et Askebad, der jævnlig fornyes, samt ligeledes Æde- og Drikkestrug, Kasser til Roer, Kalkskaller og ærtestore Flintesten. Saavel ved de paa Borris samt Fyns Stifts Husmandsskole opførte Hønehuse findes i den ene Gavl et Rum beregnet til Foder, Redskaber osv.

Saadanne Hønehuse kan udmærket godt opføres af raa Forskallingsbrædder, og maa da enten udvendig beklædes med godt Lædertagpap eller indvendig med almindelig tykt graat Gulvpap, dog først efter at alle Sprækker og Revner er udfyldte. En solid Beklædning kan bl. a. faas ved at overstryge Væggene med almindelig raa Kultjære, hvorefter der lægges et Lag Papir eller Lærred over, der igen overstryges med Tjære, og derefter foretages den almindelige Hvidtning, hvori der opblandes lidt Klorkalk. Skillerummene mellem de forskellige Afdelinger bør foroven bestaa af tæt Traadvæv, og forneden (for at undgaa Træk og Slagsmaal mellem Hanerne) af ca. $\frac{2}{3}$ m høje tynde Brædder. I Baggrunden af hver af Afdelingerne, hvor som tidligere nævnt Hønsene har deres Soveplads, bør Skillerummene helt

bestaa af tætte Brædder, hvilket bidrager til at Hønsene om Natten kan sidde mere lunt og beskyttet paa Siddestængerne. I Husene, der maa hvile paa en Cement-sokkel eller andet solidt Fundament, bør sørges for god Ventilation, f. Eks. ved Hjælp af almindelige Luftskorstene opsatte paa Taget, eller ved Anbringelse af lange Ventiler under Taget mod Syd. Ved Borris Husmandsskole, hvor Hønseset, som Billedet viser, har Heltag, er Sydvæggen 1,9 og Nordvæggen 1,3 m høj, medens der er 2,5 m til Tagrygningen.

De her beskrevne Huse frembyder flere Fordele og bl. a. denne, at de kan opføres ret billigt og dog tage sig godt ud samt, hvad der er meget væsentlig, de er meget nemme at holde rene og i god Orden. Hele Gulvpladsen er til Raadighed som Skraberum, og Strøelsen er nem at holde tør og ren, idet den fra Hønsene i Nattens Løb faldne Gødning ikke kommer i denne, men derimod paa det under Stængerne anbragte Gødningsbrædt, hvorfra det hver Morgen let kan fjernes. Gødningsbræddet bør nemlig altid være dækket med et Lag fin Tørvejord, saa Gødningen nemt kan bortrives med en firtandet Rive. Tørvejord eller Tørvestrøelse virker ikke alene desinficerende og lunende, men op-suger samtidig Fugtigheden fra Gødningen. Det kan ogsaa anbefales som desinficerende hver Morgen at kaste nogle Haandfulde Melkalk, pulveriseret Murkalk eller Gibs mod Sovepladsens Loft, saa det fine Støv lægger sig overalt.

For at Hønsene kan faa den fulde Gavn af det her beskrevne Hønseset, bør Gulvet særlig i Efteraars- og Vintertiden altid være belagt med et rigeligt Lag Skrabemateriale, f. Eks. tørre, visne, nedfaldne Blade, der er lette at skrabe i, skaaren Lyng, Avner, kort Hø eller Halm o. s. v. Skrabematerialet maa nødvendig af og til fornyes, da et surt, vaadt eller af Hønsene overgødet og tiltrampet Gulv bevirker, at Læskuret ikke vil gøre den tilsigtede Nytte.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914.

IV.

Beretning fra Statskonsulent J. Jensen.

For det væsentlige kan jeg, hvad min Virksomhed angaar i det forløbne Aar, henvise til Aarsoversigten her i Tidsskriftet: Hestene i 1914. Aaret er ogsaa gaaet omtrent som sin Forgænger.

Fra Slutningen af Februar til først i April, Kaaringsssæsonen, der er min travleste Tid, var jeg stærkt optaget, dels af Rejser og dels af Hjemmearbejde. Jeg deltog som Formand i Hingstekaaringerne for Fyn: i Odense og for Jylland: i Vejle, Bramminge, Holstebro, Nykøbing, Brønderslev, Aalborg, Viborg, Randers og Aarhus samt for Mariibo Amt: i Mariibo og for Sjælland: i Roskilde. For Jyllands Vedkommende skete der den Ændring i min Stilling til Kaaringerne, at jeg — der forøvrigt i Følge min Instruks som Statskonsulent har Tilsyn med Hesteavlsforeningerne og deres Kaaringer som Leder af samme — tillige have været valgt af Foreningen af jyske Landboforeninger som deres »faste Kaaringsmedlem« med Sæde i De samvirkende jyske Hesteavlsforeningers Bestyrelse. Efter disses 25 Aars Bestaaen i 1913 frigjorde de sig for ovennævnte Institutions Overhøjhed, hvorved jeg gik af, men genindsattes i H. t. Lovbestemmelse som Samvirksomhedens faste Kaaringsmedlem.

Af Hoppekaaringer ledede jeg 8, mest i store Foreninger. Den stærkt begrænsede Kaaringstid gør, at Fler-tallet af Hoppekaaringer maa ledes af Suppleanter, der vælges af de provinsielle Samvirksomheder.

Hingstekaaringerne skuffede, idet Kvaliteten, særlig af de 3 aarige Hingste, ikke var saa god, som den plejer at være. Der kaaredes kun 29 3 Aars og 30 4 Aars, hvilket betød en Nedgang af mindst 10 i hver Aldersklasse fra Gennemsnittet for de foregaaende Aar. Aarsagen skyldes væsentligst et daarligt »Hingsteaar«, der indtræffer af og til.

Som en Slags Erstatning traadte »Belgierne« til, idet der saavel paa Fyn som Lolland-Falster blev afholdt Kaaring for belgiske Hingste, hvoraf der var indført mange i den nærmest foregaaende Tid. Begrundelsen for dette Supplement til Kaaringen af jyske Hingste var den Betragtning, at naar en Sag vil frem, maa man hellere søge at lede den end ignorere den og lade den gaa sin Gang uden Kontrol.

Min anden Rejseperiode er Dyrskuetiden i Juni og Juli. Besøg dér er en Nødvendighed for mig, dels for at følge med i Avlsarbejdet, og dels i min Egen-skab af Stambogfører. Jeg har besøgt Hingsteskuerne i Roskilde, Odense, Vejle, Odder, Randers, Aalborg, Hjørring, Thisted, Viborg og Esbjerg samt Ungskuet i Randers, Fællesskuet i Odense foruden 12 større Dyr-skuer og den baltiske Udstilling i Malmø. Endvidere har jeg overværet en Del Afkomskuer, Plageskuet i Horsens, det store Januar Marked i Randers og flere Hesteopkøb i Efteraaret.

Dyrskuerne var heldigvis til Ende, inden Krigen udbrød.

Stambogføringen lagde som sædvanlig Beslag paa megen Tid. I Aarets Løb udkom Hingstestambog XXI og Hoppestambog XIII med over 500 Nr., begge med en Mængde Avlsstatistik, der nu som Vejledning i Avlen træder i Stedet for den tidligere Naturfilosofi.

Af andre Opgaver af mere officiel Art, som jeg har haft, skal jeg nævne Udpegning af Hingste til Bedækning af udvalgte Hopper i H. t. Husdyrlovens § 13.

De udpegede jyske Hingste var:

- 1) Aldrup Høvding, tilh. Nørager Hesteavlsforening, Nørager St., hvortil der udvalgte 10 Hopper til ord. Medlems-Bedækningspris. (Efter Husdyrloven af 1902).
- 2) Gutten, tilh. Voer Herreds Hesteavlsforening, Horsens, 6 Hopper til Medlemspris.
- 3) Amlet Korsgaard, tilh. Horne Hesteavlsforening, Faaborg, 10 Hopper til Medlemspris.
- 4) Lejf, tilh. Værum Hesteavlsforening, Randers, hvor til udvalgte 8 Hopper til dobbelt Pris. (Efter Husdyrloven af 1912).
- 5) Fyrsten, tilh. Horsens Hesteavlsforening, Horsens, 8 Hopper til dobbelt Pris.

Der indkom en Mængde Begæringer, hvoraf de fleste til Aldrup Høvding, saa der maatte vrages stærkt mellem de gennemgaaende udmærkede Hopper. Fristen for Anmeldelserne sluttes til April, og i Løbet af nogle Dage ekspederes Svarskrivelserne. Hensigten med § 13 i de to sidste Husdyrlove har været at forhindre en Hesteavlsforening, der ejer en fortrinlig Hingst, som den faar Statstilskud til, i at monopolisere den ved at lukke for Tilgang af fremmede Hopper. Efter nu at have virket i en Aarrække, saa man kan overse Resultatet af Foranstaltningen, er det notorisk, at § 13 har gjort Avlen Gavn, idet der ved dens Hjælp er avlet adskillige gode Hingste.

Ved Forhandling med Hingstekaaringskommissionen for Slesvig har jeg for nogle Aar siden, da den paabød, at Hingste fra Jylland skulde have Stambogsforældre for at kaares dér, udvirket, at Undtagelse derfra dog kunde gøres, naar jeg udfyldte og godkendte Stamtavlen. Dette har jeg nu udført i ikke saa faa Tilfælde, hvert

Aar ved Nytaarstid, saa Handelen med Hingste fra Jylland har kunnet fortsættes til Gavn for den slesvigske Hesteavl og til Fordel for os.

Krigen, der med et Slag fremkaldte en Revolution i vort Hestevæsen ved den rivende Efterspørgsel efter Heste til Tyskland, bevirkede, at jeg, saa godt jeg formaaede, fulgte Handelen. Da jeg straks indsaa, at Efterspørgselen fra Tysklands Side efter Heste her — det eneste Land der ikke havde lukket for Udførselen — vilde tage et stort Omfang, og at Prisen paa Grund deraf, og yderligere ved at Tyskland ophævede Hestetolden, vilde stige, sendte jeg straks, da Opkøbene begyndte, en Artikel til Landøkonomisk Pressebureau om Stillingen og tilraadede at højne Prisen.

Med Udsendinge fra Norge har jeg forhandlet om Udførsel af Heste derfra.

Endvidere har jeg besvaret Forespørgsler fra og deltaget i Møder med Ministeriet, Statsdyrskuekommissionen og Landhusholdningsselskabet, foruden at jeg har overværet Landbodelegeretmøderne for Sjælland, Fyn og Jylland og besvaret saglige Spørgsmaal fra Publikum.

Jeg har været 81 Dage paa Rejse og holdt 12 Foredrag paa større Pladser og for store Forsamlinger.

Af literært Arbejde har jeg foruden Stambøgerne leveret en Del Afhandlinger og Artikler til Tidsskrifter og Blade.

Jeg har i Aarets Løb ikke været syg eller utjenstedygtig.

Beretning fra Statskonsulent W. Riedel.

Om min Virksomhed i 1914 tillader jeg mig at meddele følgende:

Aaret bragte en betydelig Begivenhed for Havebruget, i det Statens Planteavlsudvalg paa Landbrugsministeriets Opfordring organiserede en Stats-Forsøgsvirksomhed for Havebruget, saaledes at Havebrugets Forsøgsopgaver herefter kan føres frem til Løsning under en enkelt sam-

lende Institution, som allerede nu raader over to faste Forsøgsstationer.

Det grundlæggende Arbejde for denne vigtige Sag foregik i Aarets 5 første Maaneder og optog en Del af min Tid. Jeg deltog i det nedsatte ni Mands Udvalgs Arbejder, Møder og Rejser, afgav en skriftlig Betænkning angaaende nærliggende Forsøgsopgaver og anvendte ca. 35 Dage paa Rejser, bl. a. til foreløbige Undersøgelser af Arealer og Ejendomme, som var tilbudt Statens Planteavlsudvalg til Forsøgsstationers Oprettelse.

I Løbet af Sommeren og Efteraaret har jeg som tidligere deltaget i Ledelsen af Stamme- og Sortsforsøgene med Køkkenurter, der, omfattende 60 Stammer og Sorter af Blomkaal, Ærter, Skorzoner, Selleri, Kartoffler, Spinat, Agurker og tidlige Kartoffler og planlagte i en to — tildels treaarig — Periode, 1914—16, for Tiden er samlede paa Det jyske Haveselskabs Gaard i Hørning, og hvor jeg deltog i de foretagne Iagttagelser og Beskrivelser af Stammerne og Sorterne. Beretning om disse Forsøg afgives af Haveselskabet i Efteraaret 1915, for Kartofflernes Vedkommende dog først i 1916.

Bemærkelsesværdigt har Aaret været ved det Arbejde, der fra Husmandsforeningernes Side er gjort for Havebruget. Ligesom Havebruget længe har haft ivrige og fremstræbende Dyrkere blandt de mindre Jordbrugere, giver denne Interesse sig Udslag i Organisationens Virksomhed. De samvirkende jyske Husmandsforeninger har antaget en særlig Havebrugskonsulent, et Udvalg har taget sig af Levering af Havefrø med Garanti og Kontrol dyrkning, og i Husmandsforeningernes Forevisningsmarker har Havebruget sine Steder en meget anseelig Plads.

Jeg har deltaget i Arbejder og Møder herom, bistaet ved Udarbejdelsen af Planer for Forevisningshaver og deltaget i Fremvisning af saadanne. I Husmandsforeningernes Udvalgmøder til Behandling af Læplantning,

Frølevering, Fællesindkøb af Frugttræer og Frugtsalg har jeg ogsaa deltaget.

De sædvanlige Møder, som forskellige Foreninger aarlig afholder, og som jeg deltog i, var især De samvirkende danske Haveselskabers 4 Møder, Landboforeningernes og Husmandsforeningernes Sendemandsmøder, Planteavlsmødet og nogle Udvalgsmøder (6), Det jyske Haveselskabs Repræsentantskabs-, Bestyrelses- og Udvalgsmøder (5) og desuden nogle Udstillinger (2), tilsammen har jeg deltaget ialt i 44 Møder.

Af Foredrag og Fremvisninger har jeg holdt 65 ogsaa ved Kursus og i Forevisningshaver.

I December besøgte jeg sammen med Forsøgsleder *Hakon Sørensen* 5 Frugtpakkerier mellem Malmø og Falkenberg for at lære den svenske Frugtpakning at kende med Henblik paa det Arbejde, som Det jyske Haveselskab, nu De samvirkende danske Haveselskaber og tillige De samvirkende jyske Husmandsforeninger vil begynde for at fremkalde en mere systematisk Sortering og Pakning af den bedre Del af Træfrugten. Beretning om denne Rejse tillader jeg mig at vedlægge.

I Aarets to sidste Maaneder forhindrede Sygdom mig i længere Tid i at rejse.

Beretning fra

konstitueret Maskinkonsulent Anton Christensen.

Den egentlige Konsulentvirksomhed — Besvarelse af Forespørgsler, Udarbejdelse af Erklæringer m. m. — er omtrent foregaaet paa samme Maade men i noget større Omfang end i det foregaaende Aar.

For en Konsulent er det en Tilfredsstillelse i udstrakt og stigende Grad at blive benyttet som Vejleder; men mindre tilfredsstillende er det, at Stillingen efter 3 Aars Forløb endnu ikke er endelig ordnet; der fungerer fremdeles paa Konstitution, saa der kan ikke arbejdes paa et saa langt Sigt, som det i nogle Tilfælde kunde være ønskeligt.

De indløbne Forespørgsler spænder over alle Arter af Landbrugsmaskiner, men der er enkelte Maskin-grupper, som i særlig Grad har været Genstand for Brevveksling. Det er som i det foregaaende Aar Selvrensere, Saamaskiner samt Roe- og Kartoffeldyrkningsredskaber; desuden er der indløbet forholdsvis mange Forespørgsler vedrørende Foderkogere, Frøtærskemaskiner og Motorplove.

I det forløbne Aar har jeg affattet Meddelelserne fra Nyhedsudvalget om Enkeltprøver med forskellige Maskiner samt Beretningerne om Prøverne med Husmandsplove og Foderkogere. Desuden har jeg skrevet nogle Artikler i Dag- og Fagpressen.

Ledelsen af de statsunderstøttede Redskabsprøver gik den 1. April 1914 over til et Tremands-Udvalg bestaaende af en Repræsentant henholdsvis for Landhusholdningsselskabet, De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger.

Siden Udvalgets Dannelse har jeg fungeret som Sekretær og været med til at forberede Arbejdsprøverne samt bistaa Dommerne.

Som det fremgaar af 1. Beretning fra Statens Redskabsudvalg, har der været afholdt adskillige Enkeltprøver fortrinsvis med nyere Maskiner.

Aarets Hovedprøver var Arbejdsprøven med Husmandsplove samt Prøverne med Foderkogere.

I 2. Beretning fra Statens Redskabsudvalg er der gjort Rede for Plovprøven, hvori de vigtigste danske Plovfabriker deltog.

3. Beretning fra Redskabsudvalget vil indeholde Oplysninger om Kartoffelkogeprøven, der strakte sig over flere Maaneder.

Som i tidligere Aar har jeg bistaaet ved enkelte Maskinfremvisninger, arrangerede af Landboforeninger; efter Foreningernes Ønske har jeg i nogle Tilfælde givet forklarende Vejledning paa Stedet.

Virksomheden begrænses og hæmmes ved, at der

ikke haves Medhjælp; adskillige nyttige Smaaprøver og mindre Undersøgelser kunde foretages, naar der raadedes over Midler til at antage den fornødne Assistance.

Iøvrigt er det nyttigt, at der velvillig indrømmes Adgang til Landbohøjskolens Redskabssamling for Udførelse af forskellige forberedende og orienterende Prøvearbejder.

Rejsernes Antal og Omfang begrænses af de sparsomme Midler, der er til Raadighed. Ialt har jeg været 120 Dage paa Rejse i Indlandet; over Halvdelen af Rejsedagene er medgaaet til Forberedelse og Deltagelse i Redskabsprøverne.

Desuden har jeg besøgt Udstillinger i Hannover, Shrewsbury, Malmø, Kristiania o. fl., samt deltaget i flere større Landbomøder.

Beretning fra konstitueret Maskinkonsulent C. L. Feilberg.

I det forløbne har jeg af Mangel paa Tid maattet indskrænke min Virksomhed som Maskinkonsulent til en ren konsultatorisk Virksomhed. Jeg har besvaret ca. 300 Forespørgsler fra maskininteresserede Landmænd og har haft ca. 60 Rejsedage. Endvidere har jeg ligesom i foregaaende Aar som Opmand bilagt Tvistigheder mellem Køber og Sælger ved Maskinleverancer.

I min Beretning for Aaret 1913 har jeg henledt Opmærksomheden paa, hvor vanskelig Adgang jeg hidtil har haft til at anstille Prøver med Varmemotorer til flydende Brændsel, og dette Forhold har i det forløbne Aar været uforandret. Jeg har derfor med Hensyn til Bedømmelse af de enkelte Ændringer, som de nævnte Maskintyper er undergaaet, i det væsentlige maattet henholde mig til de fra teknologisk Institut udsendte Prøveberetninger, til hvilke jeg ogsaa her skal henvise.

Paa Motoromraadet har Aarets interessanteste Nyhed for Landbrudet været Anvendelsen af Solaroliemotorer som Drivkraft for smaa to- eller trefurede Motor-

plove. Det er fortrinsvis hurtiggaaende, enkelt- eller dobbelt cylindrede Totakts Eksplosionsmotorer, der har fundet Anvendelse i dette Øjemed, og det vil være af stor Interesse at se, om disse Maskiner med den Pasning, man kan give dem i Praksis, i Længden vil vise sig tilstrækkelig modstandsdygtige mod Slid. Ved Besigtigelse af forskellige Motorer i regelmæssig Drift søger jeg at komme til Klarhed over dette Spørgsmaal.

Der er i det forløbne Aar installeret adskillige Tørreapparater for Korn og Frø. Det af »Maschinenfabrik Büttner« i Uerdingen konstruerede Tromleapparat med automatisk virkende Temperaturregulator, hvor Tørringen foregaar direkte ved Røg fra et Koksfyrr, har vist sig som et udmærket godt Apparat, der tør anvendes selv under Forhold, hvor Bevarelse af Korn- eller Frøvarens Spireevne er en Hovedsag. Derimod foreligger der i saa Henseende ikke tilstrækkelig Erfaring med forskellige mere primitive Tørreapparater, der paa andre Maader — særlig ved deres Prisbillighed — vil kunne frembyde store Fordele. Statens Redskabsudvalg har imidlertid for det kommende Aar planlagt en Række Prøver, der sikkert vil bringe forønskede Oplysninger paa dette Omraade.

Der er i det forløbne Aar rettet forholdsvis faa Forespørgsler til mig om Landelektricitetsværker. Jeg har i de fleste Tilfælde tilraadet Landboerne at sikre sig god Ingeniørassistance saavel ved Projektering af saadanne Anlæg som senere til Kontrol særlig ved Husinstallationernes Udførelse. Der foreligger i Aarenes Løb tilstrækkelig Erfaring for, at en saadan Assistance rigelig betaler sig, og jeg har ikke længere selv kunnet overkomme at yde Landboerne denne Bistand paa Statskonsulentens Vegne.

Bestyrelsesmødet den 12. Oktober 1915

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Til Stede var Præsidenterne Kammerherre *Carl Bech*, Professor *T. Westermann* og Lensgreve *F. Moltke*. Af Bestyrelsesraadet Medlemmer var mødt: Professor *B. Bøggild*, Hofjægermester *Cederfeld de Simonsen*, Lærer *Chr. Christensen*, Forpagter *Damsgaard-Sørensen*, Proprietær *C. Hansen*, Godsejer *J. Knudsen*, Hofjægermester *Krabbe*, Etatsraad *Jørgen Larsen*, Hofjægermester, Baron *Lerche*, Hofjægermester *H. Lüttichau*, Gaardejer *P. Nielsen*, Landstingsmand, Proprietær *P. Olufsen*, Inspektør *H. J. Rasmussen*, Kammerherre, Greve *Revenllow*, Kammerherre, Lensbaron *Rosenkrantz*, Forpagter *G. F. Schroll*, Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Godsinspektør *H. C. G. Tilemann*, Kammerherre, Baron *Wedell-Neergaard* og Forpagter *J. Willumsen*.

Den ledende Præsident, Kammerherre *Bech*, indledede Mødet med nogle Mindeord over følgende i Aaret Løb afdøde: Etatsraad *Rud. Schou*, Jægermester *F. Skov*, Sekretær og Konsulent *S. P. Petersen*, Gaardejer *M. S. Holm*, Madebjerggaard, Etatsraad *Harald Branth*, Kammerherre *C. Lüttichau* og Etatsraad *A. Nygaard*. Endvidere bød Præsidenten følgende nyvalgte Medlemmer af Bestyrelsesraadet Velkommen: Forpagter *Damsgaard-Sørensen*, Bjellerup Ladegaard, Hofjægermester, Baron *Lerche*, Birkendegaard, Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard, og Kammerherre, Baron *Wedell-Neergaard*, Svenstrup.

Efter at dernæst nogle indre Forhold var drøftede, valgtes til Medlem af Belønningsudvalget forhv. Forpagter *G. F. Schroll* i Stedet for afdøde Jægermester *F. Skov*.

Eventuel Udsættelse af en Prisopgave vedrørende Opdræt af Heste. Lensgreve *Moltke* meddelte, at i December Maaned 1914 modtog Landhusholdningsselskabet fra Redaktøren

af »Jysk Husdyravls«, Hr. *Bertel Jensen*, en Skrivelse, i hvilken han foreslaar Selskabet at udsætte den nævnte Prisopgave. Det er ikke meget, der foreligger i vor Litteratur om Opdræt af Heste. Som omtalt i Hr. *Bertel Jensens* Skrivelse udgav Landhusholdningsselskabet i 1854 en af det præmieret Prisafhandling, nemlig *K. C. Keller's* »Fremstilling af Hesteavlens Tilstand i Danmark, ledsaget af en kort Vejledning til den hensigtsmæssigste Behandling af Hestetillæget«, og i 1887 udgav Dyrslæge *H. Jensen*, Stubbekøbing, en Pjece »Om Avl og Opdræt af Føl«. I denne Sammenhæng kan det ligeledes anføres, at i 1910 udgav Forsøgslaboratoriet en Beretning om »Fodringsforsøg med Heste«.

Da Præsidiet mente, at der kunde være Grund til at tage Redaktør *Bertel Jensens* Henstilling under nærmere Overvejelse, sendte det hans Skrivelse til de to Statskonsulenter i Hesteavl og udbad sig d'Hrr's Erklæring. Statskonsulent *Schwarz Nielsen* tilraader meget stærkt, at Selskabet udsætter Prisopgaven, medens Statskonsulent *Jensen* vel »erkender Ønskeligheden af Tilvejebringelsen af et saadant populært Skrift«, men tvivler dels om, at der foreligger tilstrækkeligt Materiale til Belysning af Sagen, dels om, at der findes en Mand, der ejer tilstrækkelig Indsigt i det omhandlede Spørgsmaal. Efter Modtagelsen af de to Statskonsulenters Erklæringer svarede Præsidiet Hr. *Bertel Jensen*, at forinden det tog endelig Stilling til hans Forslag, ønskede det først at høre Bestyrelsesraadets Mening om Sagen. Den fremlægges altsaa nu.

Der førtes om Spørgsmaalet en indgaaende Diskussion, der navnlig drejede sig om, hvor vidt Selskabet skulde udsætte en Prisopgave for at faa Spørgsmaalet belyst eller henvende sig til en enkelt Mand, som maatte anses for tilstrækkelig kyndig til at udarbejde Vejledningen. Paa Forslag af Forpagter *Willumsen* vedtoges det, at Selskabet skal udsætte Prisopgaven, men at en eventuel præmieret Besvarelse skal være Forfatterens Ejendom.

Efter at Professor *Westermann* havde meddelt Grunden til, at Spørgsmaalet om Oprettelsen af et landøkonomisk Driftsbureau endnu ikke, som vedtaget paa Bestyrelsesmødet i Oktober Maaned i Fjor, havde været fremlagt paa et af de tvangfri Møder af Landbrugsorganisationerne og givet nærmere Oplysninger om, hvad der videre var foretaget, indledede Professor *Westermann* Dagsordenens næste Sag: Hvilken Stilling bør Landhusholdningsselskabet indtage til Spørgsmaalet om Fortsættelsen af Etatsraad *Rud. Schous* Virksomhed? I et udførligt Indlæg begrundede Professor *Wester-*

mann, hvorfor Præsidiet anser det for ønskeligt, at denne Virksomhed, i noget ændret og udvidet Skikkelse, søges opretholdt, Bestyrelsesraadet sluttede sig til Præsidiets Stilling, og det vedtoges at sætte Sagen paa Dagsordenen for det næste tvangfri Møde af Landbrugsorganisationerne.

Afholdelsen af den 4. nordiske Landbrugskongres. Kammerherre *Bech*: Som det vil erindres, udtalte Bestyrelsesraadet sig paa sit Møde i Oktober i Fjor for Ønskeligheden af, at Spørgsmaalet om Afholdelsen af den 4. nordiske Landbrugskongres bliver drøftet paa et af de tvangfri Møder af Landbrugsorganisationerne, saaledes at Forberedelserne til Kongressen kan blive paabegyndt, naar Forholdene taler herfor. Præsidiet ønsker nu kort at meddele, at naar det hidtil ikke har taget Initiativet til, at denne Drøftelse har fundet Sted, er Grunden hertil selvfølgelig den, at man ikke har anset det for heldigt under de nuværende urolige Forhold at paabegynde Forberedelserne til Kongressen. Men Præsidiet har selvfølgelig vedblivende sin Opmærksomhed rettet paa Sagen og vil søge den indledet, naar den mener, at Forholdene taler derfor.

Kammerherre *Bech* indledede den næste Sag: Maskinkonsulentstillingen. Da Statskonsulent *Birk* var afgaaet ved Døden i 1912, blev der, som det vil erindres, truffet den midlertidige Ordning, at der konstitueredes 2 Mænd i Maskinkonsulent *Birks* Stilling, nemlig Ingeniør *C. Feilberg* som Konsulent i Spørgsmaal vedrørende Kraftmaskiner og Installationer af faste Anlæg, og Landbrugskandidat *Anton Christensen* som Konsulent med Hensyn til Landbrugsmaskiner og -redskaber, særlig til Markens og Afgrødernes Behandling. De 2 Konsulenter har altsaa nu virket i 3 Aar og udrettet et nyttigt og fortjenstfuldt Arbejde.

I Skrivelse af 3. August har de nu meddelt Selskabet, at Konsulent- og Prøvevirksomheden vedrørende Landbrugets Arbejdsmaskiner er blevet saa omfattende, at den optager det meste af Konsulent *A. Christensens* Tid, saa der er et Misforhold mellem den halve Konsulentgage, han oppebær, og Arbejdets Omfang. De henstiller derfor i Forening, at Hr. *Anton Christensen* søges ansat som fast Statskonsulent i Landbrugets Arbejdsmaskiner, hvorimod Hr. *Feilberg* erklærer, at nu, da han har faaet Ansættelse som Docent i Tegning og Kulturteknik ved Landbohøjskolen, vil hans Tid ikke tillade ham at søge Stillingen som fast ansat Statskonsulent. Derimod vil han være villig til at virke, under eget Ansvar, som fast Medhjælper for Statskonsulenten i Spørgsmaal vedrørende Kraftmaskiner og faste Installationer, medens Statskonsulenten endvidere bliver

saaledes stillet, at han kan tilkalde anden specialkyndig Assistance i saadanne Tilfælde, hvor han anser det for fornødent. I Forening foreslaar de derfor begge, at der søges Statskonsulenten tillagt en Sum, som kan anvendes til Honorar og Rejsegodtgørelse til denne dobbelte Medhjælp.

I den Skrivelse, i hvilken Landbrugsministeriet i 1912 sanktionerede den midlertidige Ordning, udtalte det, at det til sin Tid ventede fra Selskabet at modtage en Indstilling om den endelige Ordning af Konsulentvirksomheden i Maskinbrug »efter forudgaaende Forhandling med de deri interesserede Organisationer indenfor Landbruget«. Præsidiets agter derfor at forelægge Sagen i et af de tvangfri Møder af Landbrugsorganisationerne, men har først ønsket den drøftet i Bestyrelsesraadet.

I den derpaa følgende Diskussion udtaltes fra flere Sider stærkt Ønsket om, at Maskinkonsulenternes Gager maatte blive forhøjede, for at man kunde faa knyttet saa dygtig og indsigtfulde Mænd som muligt til dette for Landbruget overordentlig vigtige Omraade. Ligeledes fremhævedes det ønskelige i, at Statskonsulenternes Gager i al Almindelighed blev forhøjet. Det vedtoges endelig som en foreløbig Foranstaltning at søge Sagen fremmet som foreslaaet.

Indsamlingen til Kammerraad Andersens Døtre. Sekretær *Hertel*: Kammerraad *J. B. H. Andersen*, der døde 1892, efterlod sig to Døtre, der lever i København under saa smaa økonomiske Kaar, at de kun ved at underkaste sig store Savn har kunnet faa deres Midler til at slaa til. Da Selskabet var blevet underrettet herom, udsendte det i Februar Maaned i Aar til en stor Del af sine Medlemmer en Opfordring om at yde Bidrag, for hvilke der kunde købes hver af de 2 Damer en Livrente. Der er indkommet 4165 Kr., hvortil kommer Renter til et Beløb af 46 Kr. 18 Øre.

Der er nu købt Livrenter, saaledes at hver af de 2 Damer faar 85 Kr. aarlig, endvidere hæver de i Forening 85 Kr. Den sidste Livrente gælder for længste Liv. De to Damer faar med andre Ord 255 Kr. aarlig, saalænge de begge er i Live, medens den længst levende derefter modtager 170 Kr., saa længe hun lever.

Livrenterne har ialt kostet 4007 Kr. 35 Øre; desuden har de 2 Damer faaet udbetalt et kontant Beløb af 200 Kr. Da der, Renterne iberegnet, raadedes over 4211 Kr. 18 Øre, har altsaa Selskabets direkte Tilskud hidtil kun været, hvad det har ydet til Tryksager og Porto m. m. — Det vedtoges efter nogen Diskussion, at Selskabet skal yde et Tilskud af 200 Kr.

Kassererstillingen. Kammerherre *Bech* oplyste, at Kasserer *H. C. Larsen*, der i 1895 blev ansat som Selskabets Kasserer, i Sommer meddelte Præsidiets, at han den 1. November ønskede at fratræde Stillingen paa Grund af sit voksende Arbejde i Statens Planteavlsudvalg. Stillingen som Kasserer blev derfor bekendtgjort, der indkom 22 Ansøgninger, og Præsidiets har nu ansat Landbrugskandidat *H. M. Knudsen* i Stillingen fra 1. November at regne. Hr. *Knudsen*, som er 35 Aar gammel, tog Landbrugskandidat-Eksamen 1904, har senere bl. a. været Assistent ved Lyngby Forsøgsstation, Redaktionssekretær ved »Dansk Landbrug« og Revisor i Landbrugsministeriet. I Henhold til Lovenes § 9 vælges Kassereren af Præsidiets, medens hans Honorar bestemmes ved Generalforsamlingen. Præsidiets henstiller nu til Bestyrelsesraadet, at Honoraret foreslaas sat til 2400 Kr. aarligt. Dette vedtoges.

Eventuel Uddeling af nogle Portioner af Gammel-eje-Legatet. Efter at Lensgreve *Mollke* havde motiveret et Forslag fra Præsidiets om at uddele 4 Portioner af dette Legat, vedtoges Forslaget enstemmig. Der vil senere fremkomme en offentlig Meddelelse om Uddelingen.

Under Kasserer *H. C. Larsens* Fraværelse fremlagde Sekretær *Herfel* Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1. April 1916 til 31. Marts 1917, der vedtoges til Fremlæggelse paa den kommende Generalforsamling.

Om Møderne mellem Landbrugsorganisationerne den 7. Juli og 19. August meddelte Kammerherre *Bech*, at paa det første Møde havde Repræsentanterne for de samvirkende Landboforeninger, Andelsudvalget og Landhusholdningsselskabet vedtaget en Henvendelse til Indenrigsministeriet om, at Landbruget maatte blive fyldigere repræsenteret end hidtil i Prisreguleringskommissionen, medens Repræsentanterne for de samvirkende Husmandsforeninger ikke ønskede at være med til denne Henvendelse. Indenrigsministeren gav som Svar paa Henvendelsen Landbruget 2 Alternativer at vælge imellem: enten at Prisreguleringskommissionen blev forøget med 3 nye Medlemmer, af hvilke det ene valgtes af Husmandsforeningerne, eller at der af Organisationerne nedsattes et raadgivende Landbrugsudvalg, til hvilket Regeringen eller Kommissionen kunde henvende sig i Spørgsmaal, der berørte Landbrugets Sager. Paa Landbrugsorganisationernes 2. Møde den 19. August drøftedes disse 2 Alternativer, og enstemmig vedtoges det at udtale, at Landbruget foretrak Nedsættelsen af et af 8 Medlemmer bestaaende og af de 4 Organisationer valgt raadgivende Udvalg til enten at udtale sig om de Spørgsmaal, der maatte blive

det forelagt, eller til i givet Tilfælde selv at fremkomme med Henvendelser til Regeringen eller Prisreguleringskommissionen. — Som bekendt er Udvalget derefter blevet nedsat og har forlængst optaget sin Virksomhed. Selskabets Repræsentanter i Udvalget er d'Hrr. Proprietær *Grut-Hansen* og Forstander *Madsen-Myggdal*.

Efter at disse Meddelelser var afgivne, førtes der en livlig Diskussion bl. a. om Udførselsforholdene for forskellige af Landbrugets Produkter som Kartoffler, Byg m. v.

Den projekterede Landbrugsskole og Forsøgsanstalt paa Færøerne. Professor *Westermann*: Der blev i Aaret 1908 nedsat en Kommission paa Færøerne »til Fremsættelse af Forslag til Ændringer i den færøske Landbolovgivning«. I 1911 afgav Kommissionen en udførlig Betænkning, der bl. a. indeholder Forslag om Oprettelsen af en Landbrugsskole og en Forsøgsstation paa Færøerne. I Begyndelsen af 1914 rettede Færøernes Landboforening en Henstilling til Justitsministeriet om disse Forslags videre Fremme, og efter at denne Henstilling af Ministeriet var forelagt Lagtinget, overdrog dette til Landboforeningen at fremskaffe Tilbud og fremsætte Forslag om Udvalg af de til de nævnte Formaals Fremme bedst egnede Steder paa Færøerne. Landboforeningen ønskede imidlertid at forelægge Landbokommissionens Forslag for Landbrugsautoriteter i Danmark, Norge og Island, før den foretog noget Skridt til Fremskaffelse af Tilbud om Plads til de nævnte Institutioner, og Foreningen rettede derfor en Anmodning til Landhusholdningsselskabet om at fremskaffe en dansk Udtalelse fra Mænd, der er kyndige paa de heromhandlede to Omraader.

Efter at Selskabet nærmere havde forhandlet med Færøernes Landboforening om Sagen, rettede det en Anmodning til følgende Mænd om at træde sammen i et Udvalg, gennemgaa de fremsendte Forslag og udtale sig om disse: Etatsraad *P. Feilberg*, Helsingør, Statskonsulenterne *Fr. og K. Hansen*, Landbrugsskoleforstander *J. J. Hansen*, Lyngby, og Kontorchef under Hedeselskabet *C. Flensborg*, Viborg. De erklærede sig alle villige hertil, og den 11. Juni i Aar afgav Udvalget, hvis Formand var Etatsraad *Feilberg*, en Betænkning, i hvilken det fremhævede Sagens store Betydning for Færøerne og udtaler Ønsket om et nærmere Samarbejde mellem Landbruget paa Færøerne og i den øvrige Del af Landet. Udvalget foreslaar bl. a., 1) at der i Sommeren 1915 udsendes til Færøerne en Mand, som besidder grundig Indsigt i Landbrugsforhold og et godt Kendskab til Landbrugsundervisning, for at forhandle med Færingerne om Sagen, samt at der gives ham Lejlighed

til ved gentagne Besøg at følge Landbruget og de øvrige Forhold paa Øerne, saaledes at han kan blive et gavnligt Bindeled mellem disse og Moderlandet, og 2) at der arbejdes hen til at finde en yngre begavet og i Landbrug interesseret Færing, som med Støtte hernede fra søges bibragt den nødvendige Uddannelse, saaledes at han kan forestaa Oprettelsen og Ledelsen af den paatænkte Landboskole og Forsøgsanstalt, idet Udvalget anser det for rigtigst, at Ledelsen af de to Virksomheder, i hvert Fald indtil videre, lægges under en og samme Mand.

Selskabet sendte Udvalgets Betænkning til Færøernes Landboforening, der i Skrivelse af 27. Juni d. A. meddelte, at Betænkningen vil blive behandlet sammen med de fra Det kgl. Selskab for Norges Vel og det islandske Landbrugsselskab indsendte Erklæringer, hvorefter Landboforeningen vil fremsende »en selvstændig Indstilling til Lagtinget«. Landhusholdnings-selskabet har ikke senere hørt noget om Sagen.

Landbrugskandidat *N. Otto Nielsens* Ansættelse som Statens Landbrugskonsulent i Rusland. Kammerherre *Bech* meddelte, at Landbrugskandidat *N. Otto Nielsen* i Riga, som Selskabet i Fjor havde ansat som sin ulønnede Landbrugskonsulent i Rusland, fra 18. Februar d. A. at regne af Ministeriet var blevet ansat som Danmarks Landbrugskonsulent samme Sted, foreløbig for 2 Aar at regne. Selskabet har selvfølgelig derefter løst *Hr. Nielsen* fra Stillingen som sin Konsulent. Da denne var her i Byen paa den Tid, da det før omtalte Møde af Landbrugsorganisationerne fandt Sted den 7. Juli, kom *Hr. Nielsen* paa Præsidiets Opfordring til Stede paa dette Møde og gav de tilstedeværende Repræsentanter forskellige Meddelelser om de Retninger, hans fremtidige Virksomhed i Rusland formentlig vil gaa.

Proprietær *J. H. Holms* Legat til Uddannelse af unge Landmænd udenfor Bondestanden. Sekretær *Hertel* oplyste, at dette Legat, hvis nominelle Størrelse er ca. 100.000 Kr., som bekendt blev skænket Landhusholdningsselskabet i 1906, men skulde først træde i Kraft efter Legatstifterens Død. Proprietær *Holm* døde i 1913. Der skulde nu betales Arveafgift af Legatkapitalen, der efter Kurserne blev opgjort til 93947 Kr. 50 Øre. Arveafgiften er 10 pCt., men efter Ansøgning har Skatte-departementet bevilget Afgiftens Nedsættelse fra 10 pCt. til 4 pCt., hvorefter Selskabet altsaa har maattet betale 3756 Kr. i Arveafgift. Dette Beløb er altsaa fragaaet Legatkapitalen.

Efter afdøde Proprietær *Holms* Testamente er der tillagt Godsforvalter *J. Holm* som Eksekutor Bemyndigelse til at anvende en Del af den Afdødes efterladte Formue til velgø-

rende Stiftelser eller Foreninger, saaledes at Kapitalen beva-
res og kun Renten anvendes efter vedkommende Foreningers
Bestemmelse. Af dette Beløb har nu Godsforvalter *Holm* til-
lagt Landhusholdningsselskabet 8000 Kr., for hvilket Beløb
Selskabet har maatte betale en Arveafgift af 320 Kr., saa Netto-
beløbet altsaa udgør 7680 Kr. Renten af dette Beløb skal
anvendes paa samme Maade som Renten af den af afdøde
Proprietær *Holm* skænkede Kapital, dog uden at være begræn-
set til Uddannelse af unge Landmænd »udenfor Bondestanden«.

Udkomne Bøger.

- Statens Redskabsprøver.** 4. Beretning. Arbejdsprøve med Kartoffellæggere paa Landbohøjskolen og Villeshøjstrup pr. Arden i Foraaret 1915. Afgivet af Dommerudvalget ved *Anton Christensen*. 57 Sider. (August Bangs Bogh. Københ.).
- Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalgs Virksomhed i 1914—15.** Udarbejdet af *A. P. Jensen*. 61 Sider. (Københ.).
- Beretning om Fællesudvalget for Fjerkræavlens Virksomhed i 1914—15.** Udarbejdet af Konsulent *W. A. Kock*. 48 Sider. (Københ.).
- Stambog for Høns.** Af *Fr. Møller* og *W. A. Kock*. Udgivet af Fællesudvalget for Fjerkræavlens. (Det Schønbergske Forlag. Københ.).
- Statens Redskabsprøver.** 5. Beretning, Enkeltprøver og Nyhedsprøver, omfattende: Ajlenedfælger. Røeplanteløven »Slimminge«. Pletsaamaskine. Spiralharve. Toradet Radrenser. 2. Meddelelse fra Nyhedsudvalget. 22 Sider. (Aug. Bangs Boghandel. Københ.).
- Stambog over Heste af jysk Race. Hopper XIV.** Af *J. Jensen*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 250 Sider. (Aarhus).
- Malkekvægets Fodring, Røgt og Pleje.** En Vejledning for praktiske Landmænd. Af *C. Moesgaard-Kjeldsen*. 78 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Andet Aars Fodringsforsøg med Lucerne til Malkekvæg.** Ved *Harald Goldschmidt*. 32 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- 95.—99. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.** 95. Beretning: Forsøg med danske og fremmede Stammer af Kløver- og Græsarter. II. 1911—14. Ved *E. Lindhard*. 61 Sider. 96. Beretning: Saatids- og Saamængdeforsøg med Hvede 1908—14. Ved *H. A. B. Vestergaard*. 18 Sider. 97. Beretning: Runkelroernes Mosaiksyge. Ved *J. Lind*. 13 Sider. 98. Beretning: Forsøg med Midler mod nøgen Havrebrand. Ved *J. Lind*. 21 Sider. 99. Beretning: Forsøg med Midler mod Hejrebrand og Draphavrebrand. Ved *J. Lind*. 14 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Fodringsforsøg med Malkekøer.** A. Forsøg med Runkelroer og Kaalroer. B. Forsøg med Kakaokager. C. Theobrominforgiftning ved Fodring med Kakaokager. 89. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 103 Sider. (Aug. Bangs Baghandel. Københ.).
- Det dyrkede Landbrugsareal i Danmark den 2. August 1915.** Udgivet af Det statistiske Departement. (Statistiske Meddelelser. 4. R. 48. Bind 3. Hæfte). 56 Sider. (G. B. L. F. Kbh.).

Mindre Meddelelser.

Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab er fastsat til Lørdagen den 18. December Kl. 1 og Kl. 7.

Danmarks Smørekспорт 1914—15 og Danmarks Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter i Aaret 1914. I en lang Aarrække har Professor *B. Bøggild* og Ekspeditionssekretær *N. C. Christensen* her i Tidsskriftet givet en Redegørelse henholdsvis for vor Smørudførsel og vor Omsætning med Udlandet af Landbrugets Produkter i det forløbne Aar. Da det statistiske Materiale ikke foreligger, kan disse Oversigter ikke meddeles i Aar, men Tidsskriftet haaber senere at kunne bringe dem.

R. Dons' analytisk-kemiske og bakteriologiske Laboratorium har — i Lighed med hvad *V. Steins* analytisk-kemiske Laboratorium alt har gjort i en lang Aarrække — indrømmet Landhusholdningsselskabets Medlemmer en Rabat af 25 pCt. paa de Undersøgelser, de maatte lade foretage i Laboratoriet.

Om Azotobacters Forekomst i Skovjord. I Tidsskriftet »Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark« Bd. IV 1914 har *Fr. Weis* og *C. H. Bornebusch* meddelt Resultaterne af en Undersøgelse over den frit levende kvælstofbindende Bakterie *Azobacters* Forekomst og Udbredelse i danske Skovjorder og *Azotobacter*prøvens Betydning for Bestemmelsen af Skovjorders Kalktrang.

Der er udtaget Jordprøver fra ialt 62 forskellige Steder

rundt om i Skove paa Sjælland, Fyn og Lolland. Undersøgelsen over *Azotobacters* Forekomst foretoges i alle Jordprøverne og Kalktrangsundersøgelserne — med Anvendelse af Syre — Lakmus- og *Azotobacter*prøven i de fleste af disse. — Undersøgelserne er udførte paa Landbohøjskolens agrikulturbakteriologiske Laboratorium.

Af Resultaterne fremgaar det, at *Azotobacter* forekommer overordentlig sjældent i vore Skovjorder, idet den kun paavistes i to af de undersøgte Jordprøver. Den *Azotobacter*form, der forefandtes i disse to Prøver, der iøvrigt begge bruste stærkt med Syre og reagerede stærkt alkalisk overfor Lakmus, var ikke den i vore Agerjorder almindeligst forekommende Form, *Azotobacter chroococcum*, men derimod enten *Azotobacter Beijerinckii* eller *vitreum*, der begge adskiller sig fra *A. chroococcum* ved at Bakteriehinderne i ældre Kulturer ikke antager den for denne karakteristiske brunlige Farve, men stadig holder sig hvide.

De undersøgte Skovjorder indeholdt kun forholdsvis sjældent en saa stor Mængde kulsur Kalk, at de kunde bruse ved Overhældning med Syre; desuagtet var Flertallet af Jorderne at dømme efter Udfaldet af *Azotobacter*prøven ikke kalktrængende. I nedfaldent Løv kunde *Azotobacter* ikke paavises, og den synes overhovedet ikke i vort Klima at kunne trives i dette Materiale, idet den heller ikke var til Stede i Bøgeløv, der, efter at være blandet med Kalk og inficeret med Havejordsudtræk, havde henstaaet i det frie (Landbohøjskolens Have) i to Aar.

De gode Skovjorder, hvis Vegetation var god Muldflora (Viol, Anemone, Sanikel, Skovmærke, Bingelurt m. fl.) i kraftig Udvikling, og ved hvilke der ikke var nogen Antydning af stærk Udvaskning (hvide Kvartskorn i og lige under Muldlaget), foranledigede ved *Azotobacter*prøven stedse Udvikling af en *Azotobacter*hinde. Hvor der derimod var Mos eller mindre god Muld med hvide Kvartskorn, ofte karakteriseret ved Optræden af Skarpbladet Fladstjerne eller Skovsyre, foranledigede Overgrundens Lag ingen *Azotobacter*udvikling ved Prøven. Disse Undersøgelser tyder da efter Forfatternes Mening hen paa, at der i de Jorder, der ved *Azotobacter*prøven har vist sig at være kalktrængende, ikke er Betingelser til Stede for, at de Organismer, som skal fremkalde og opretholde en god Muldtilstand, kan udfolde deres Virksomhed i den. Man synes derfor i *Azotobacter*prøven, saaledes som den nu anvendes ved Undersøgelsen over Agerjordernes Kalktrang, at have et godt Middel til at undersøge ogsaa Skovjordernes Kalktrang,

og Forfatterne anfører, at det meget vel kunde tænkes, at denne Prøve kunde finde Anvendelse i Praxis, naar man staar overfor Overvejelser om, hvor vidt man skal anvende Kalk paa et Bøgeareal, der skal genforynges med samme Træart, eller om man eventuelt skal vælge en Træart, under hvilken en god Jorbundstilstand lettere bevarer.

Harald R. Christensen.

Kreaturstyrken og det dyrkede Areal i Storbritannien og Irland viste ved Opgørelsen i Juli 1915, sammenlignet med Opgørelsen for 1914, følgende Resultater: Antallet af Heste er formindsket med 142.920 (eller 7.8 pCt.), af Kvæg med 13.190 (0.1 pCt.) og af Svin med 156.110 (4.0 pCt.). Derimod er Antallet af Faar vokset med 295.450 (eller med 1.1 pCt.). — Hvedearealet er tiltaget med 429.160 acres (22.5 pCt.), Havrearealet med 270.090 acres (7.0 pCt.) og Arealet med Kartofler med 5.510 acres (0.5 pCt.). For de øvrige dyrkede Arealer har der været Tilbagegang, som er størst for Byggets Vedkommende, nemlig 347.190 acres (18.6 pCt.).

Australiens Faarebestand skal, i Følge en Meddelelse i »Agricultural Gazette«, paa Grund af den sidste store Tørkeperiode være aftaget med omkring 4 1/2 Mill. Stkr.

Antallet af Dyrslæger i Danmark er 751 mod 739 i Fjor og 685 i 1910. I Landdistrikterne bor 339, i Provinsbyerne 297 og i Hovedstaden 89. Opholdsstedet for de resterende 26 er ukendt.

Henning Schroll.

Henning Georg Nikolai Schroll, der døde den 21. Oktober, hørte til en gammel og anset fynsk Landmandsslægt. Bedstefaderen var den bekendte Landmand og Høravling *Henning Schroll* (1759—1833), der i Aaret 1794 paa Lykkenssæde oprettede det ofte omtalte »Høravlingsinstitut«, som hans Søn *Gustav* fortsatte til sin Død 1863. Paa Lykkenssæde fødtes *Henning Schroll* den

7. Marts 1838. I 5 Aar lærte han praktisk Landbrug dels under Faderen, dels paa slesvigske Gaarde, derefter var han Fuldmægtig paa Brahetrolleborg Godskontor, 1860 indtraadte han som Aspirant paa Officersskolen paa Kronborg, Aaret efter udnævntes han til Sekondløjtnant, var i de følgende Aar atter ved Landbruget, deltog i Felttoget 1864 og overtog derefter Lykkenssæde først som Forpagter, senere (1868) som Arvefæster. 1904 overdrog han Ejendommen til sin Søn.

Schroll var altsaa den største Del af sit Liv knyttet til sin Fødeø og her faldt hans Mandomsgerning, men saa dygtig var han som praktisk Landmand og saa interesseret fulgte han med i landøkonomiske Spørgsmaal,

at hans Navn efterhaanden blev landskendt, og hans Ord havde Vægt, naar han deltog i Drøftelsen af Landbrugets Sager. Der var over hans Person og hans Færd et Præg af Vederhæftighed, som uvilkaarlig skabte Tillid. Han ejede den Selvstændighed i Tankegang, som man ofte finder hos aandelig vaagne Landmænd, som ikke er udsat for Paavirkningen fra et uroligt Bylivs mange og vekslende Indtryk, han havde under sit rolige Landmandsliv Tid til at lade Indtrykkene fæstne sig og til helt at fordybe sig i de Æmner, som interesserede ham, derfor erhvervede han sig ogsaa nøje Indsigt i dem, og da han forstod at fremsætte sine Tanker logisk og klart, nød han med Rette megen Anseelse baade som Foredragsholder og som Forfatter. Navnlig i 1880'erne og 90'erne deltog *Schroll* med den Selvsikkerhed, som Indsigt i en foreliggende Sag giver En, i Drøftelsen af en Mangfoldighed af landøkonomiske Æmner, blandt andet om Landbrugets Arbejderforhold, som han behandlede i et Par Pjecer. Hans Speciale var Landbrugets Regnskabsvæsen, og med utrættelig Iver arbejdede han for Indførelsen af en planmæssig Regnskabsføring i Landbruget. Svendborg Amts landøkonomiske Selskab udgav 1887 hans »Anvisning til Førelsen af et mindre, fuldstændigt Avlsregnskab«, og 1894 udkom som 7. Bind af Landhusholdningsselskabets Landboskrifter hans »Om Landbrugsregnskab. Dets Form, Nytte og Betydning«. I Aarene 1896—98 ledede han de saakaldte Feriekursus paa Fyns Stift patriotiske Selskabs Landbrugsskole.

Inden for det fynske Landbrug hørte *Schroll* i en Aarrække til de ledende Mænd, og selvfølgelig blev han i Aarenes Løb betroet en Række Tillidshverv, som han røgtede med den strænge Samvittighedsfuldhed, som karakteriserede al hans Færd. Han var i sin Tid Formand for Faaborg Andelsslagteri og i 8 Aar for det stedlige Sogneraad, i 26 Aar var han Medlem af Bestyrelsen for Svendborg Amts landøkonomiske Selskab osv.

Det var med en sikker Tryghedsfølelse, Fynboerne samarbejdede med ham ikke blot paa Grund af hans Erfaring og store Arbejdsdygtighed, men ogsaa fordi de altid vidste, hvor de havde denne Mand, for hvem al Klikevæsen laa fjærnt og al Intrigevæsen var en Pestilens.

I den sidste halve Snes Aar har der været Stilhed om *Schrolls* Navn, men ved hans Død fortjener hans tidligere dygtige Arbejde i Landbrugets Tjeneste at mindes med Tak og Anerkendelse.

Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1914—15.

(Fra 1. Oktober 1914 til 30. September 1915.)

Af Afdelingschef H. Hansen.

Oktober 1914 var præget af de østlige Vinde, der fra den 9.—31. uafbrudt herskede over Danmark under Indflydelse af højt Lufttryk over Egnene omkring den botniske og den finske Bugt og lavt Lufttryk over Mellemeuropa. De første 8 Dage i Maaneden, da Vinden oftest blæste fra Retninger omkring Nordvest, var Temperaturen næsten hver Dag under Normalen, men særlig kolde — ca. $3-3\frac{1}{2}^{\circ}$ for kolde — blev kun den 6. og 7. I den øvrige Del af Maaneden var Temperaturen i Reglen noget over Normalen; den 14.—29. udgjorde saaledes en sammenhængende mild Periode med Dagsmidler, der gennemsnitlig var $1,8^{\circ}$ for høje; særlig mild blev dog kun den 24. Hele Maanedens Middeltemperatur var gennemsnitlig ca. $\frac{3}{4}^{\circ}$ højere end normalt. Nattefrost forekom en enkelt Gang — væsentlig Natten til den 7. — paa de koldeste Stationer i det indre Jylland, hvor den de fleste Steder dog kun naaede til ca. $\frac{1}{2}-2^{\circ}$; paa Øerne havde kun et Par Stationer let Nattefrost Natten til den 7. Nedbøren var meget lille i næsten hele Landet; Størsteden af Sjælland og den nordlige Halvdel af Jylland fik saaledes kun ca. 25—40 mm, Sprogø endog kun 15 mm. I Sammenligning med Normalen havde de jyske Amter ca. 35—60

pCt., de fynske ca. 35—40 pCt., de sjællandske Amter ca. 35—55 pCt. og Lolland-Falster 8 pCt. for lidt, medens Bornholm omtrent fik den normale Nedbør. Over større Strækninger af Landet faldt der Regn fra den 1.—7. og den 21.—28., medens der paa de øvrige Dage ofte faldt spredte Byger, der i Reglen kun gav ringe Nedbør. Solskinstimernes Antal beløb sig i hele Maanedens kun til godt Halvdelen af den normale Værdi; i Maanedens sidste Halvdel forekom klart Solskin meget sjældent og i København overhovedet ikke. Over større Omraader af Landet herskede Storm den 1.—3. fra Nordvest og den 20.—21. og 29.—31. fra østlige Retninger.

November 1914 havde de første 13 Dage i Reglen mildt og regnfuldt Vejr; særlig milde blev den 9. og 10. med Dagsmidler, der var 5—6° højere end normalt, og Maksimumstemperaturer, som de fleste Steder naaede op til ca. 10—13°; herefter fulgte — med østlige Vinde — en kold Periode fra den 14. til den 25., i hvilken Nattetemperaturen som oftest gik ned under Frysepunktet; særlig kolde — ca. 3½—4½ for kolde — var Dage den 17.—20. og den 24. Slutningen af Maanedens var atter mild og regnfuld med fremherskende sydvestlige Vinde. Hele Maanedens Middeltemperatur blev gennemsnitlig ½° højere end normalt. Frosten, der væsentlig forekom i den kolde Periode (den 14.—25.), naaede de fleste Steder i Jylland indtil ca. 5—8°, paa Øerne til ca. 3—6° og paa Bornholm til ca. 2½°. Paa næsten hver Dag i Maanedens første Halvdel og sidste Trediedel faldt der Nedbør over store Omraader af Landet, den 24. som Sne, iøvrigt væsentlig som Regn. Nedbørsmængden var stor i hele Landet; de jyske Amter, Langeland, Lolland-Falster, Holbæk Amt og Bornholm fik saaledes ca. 25—55 pCt. og de øvrige Amter ca. 10—15 pCt. for meget. I Maanedens første

Trediedel og fra den 24.—30. var Himlen som oftest helt overtrukken. Solskinstimernes Antal blev for hele Maaneden ca. 15 pCt. mindre end normalt.

December 1914 havde — med hyppige sydlige og sydvestlige Vinde — meget mildt og regnfuldt Vejr. Kun paa 4 Dage, den 12. og den 25.—27., sank Temperaturen indtil ca. $1\frac{1}{2}^{\circ}$ under Normalen, medens alle de øvrige Dage i Maaneden gennemgaaende var meget milde; særlig mild var Perioden fra den 1.—10. med Dagsmidler, der blev ca. $4\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}^{\circ}$ for høje, samt Perioden fra den 14.—22., som gennemsnitlig var 3° mildere end normalt. Frostdagenes Antal beløb sig ikke engang til Halvdelen af det normale; Frosten forekom væsentlig kun den 12.—13. og i Maanedens sidste Trediedel; den naaede de fleste Steder i Jylland kun til $3\frac{1}{2}$ — 6° og paa Øerne til 2— 5° . Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder $2\frac{1}{2}$ — 3° højere end normalt. Over større Omraader af Landet faldt der Nedbør paa næsten hver Dag i Maaneden, især i de to første Tidøgn; den bestod i Reglen af Regn; kun den 11.—13., 24.—25. og 27. faldt der mange Steder Sne. Nedbørsmængden var ulige fordelt, men var iøvrigt stor i Størstedelen af Landet; i Syd- og Vestjylland faldt der saaledes ca. 90—120 mm, medens der paa Sjælland og Lolland-Falster gennemgaaende faldt ca. 40—60 mm. I Sammenligning med Normalen fik Langeland, Maribo, Sorø og Præstø Amter 10—20 pCt., de øvrige sjællandske Amter samt Svendborg og Vejle Amter 35—50 pCt. og Resten af Jylland samt Odense Amt og Bornholm endog 60—80 pCt. for meget. Torden med stor Udbredelse i Jylland forekom i Begyndelsen af Maaneden. Solskinstimernes Antal var 20 pCt. mindre end normalt.

Januar 1915 fik — med meget hyppige Vinde fra Horizontens østlige Halvdel — lidt over normal Middelvarme og rigelig Nedbør. I Maanedens Løb var Temperaturen snart over, snart under Normalen uden længere milde eller kolde Perioder; særlig milde var den 14.—15. og 20., særlig kolde, ca. $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}^0$ for kolde, blev den 18., 27.—28. og 30. Frostdagenes Antal var gennemgaaende omkring det normale; Frosten naaede paa de koldeste Steder i Jylland indtil ca. 10 — 15^0 , paa Sjælland til ca. 9 — 12^0 og paa Fyn og Lolland-Falster til ca. 7 — 9^0 . Nedbøren faldt paa mange Dage, fordelt over hele Maaneden, men dog især i de to første Tidøgn; den bestod hyppigst af Sne, der dog ofte var blandet med Regn. Nedbørsmængden var ulige fordelt; Størstedelen af Ribe og Vejle Amter havde saaledes 70 — 100 mm, medens adskillige Egne, især i Vendsyssel, i den nordlige Del af Midtjylland og i Vestsjælland, kun havde ca. 30 — 40 mm. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring Amt 8 pCt. for lidt, medens Viborg, Aalborg, Sorø og de fynske Amter havde 10 — 20 pCt. og de øvrige Amter 35 — 80 pCt. for meget. Middellufttrykket blev ualmindelig lavt, i København kun 751 mm, hvilket er det laveste Middellufttryk, der er forekommet her i Januar, siden regelmæssige Barometeraflæsninger paabegyndtes i 1842.

Februar 1915 havde — med overvejende sydøstlige og sydlige Vinde — temmelig mildt Vejr. Kun paa 5 Dage var Temperaturen noget under Normalen, medens den paa de øvrige Dage som oftest var 1 — $1\frac{1}{2}^0$ højere end normalt; særlig milde blev kun den 3. og 19.—20. med Dagsmidler, som var ca. $3\frac{1}{2}^0$ for høje. Frostdagenes Antal var gennemgaaende omkring det normale; Frosten naaede flere Steder i Vendsyssel til ca. 12 — $13\frac{1}{2}^0$; iøvrigt naaede den paa de fleste Steder

i Jylland kun til ca. 5—8° og paa Øerne til ca. 4—7°. Nedbøren var gennemgaaende omkring det normale i Jylland, medens Øerne fik ca. 20—40 pCt. for lidt; den bestod ofte af Sne og faldt væsentlig i de to første Tidøgn, samt den 27.—28. Solskinstimernes Antal var gennemsnitlig 33 pCt. mindre end normalt.

Marts 1915 var temmelig kold; Maaneden indeholdt 3 kortere Kuldeperioder, den 3.—10., den 17.—20. og den 26.—31., med Dagsmidler, som gennemsnitlig var henholdsvis 1.7°, 3.9° og 3.2° for lave; særlig kolde, 3½—5½° for kolde, blev den 8., 18.—19., 27.—29., og 31. Paa de øvrige Dage i Maaneden var Temperaturen som oftest ca. 1—2½° over Normalen; særlig milde blev kun den 14.—15. og 24. Hele Maanedens Middeltemperatur blev gennemsnitlig 1° lavere end normalt. Frostdagenes Antal beløb sig gennemgaaende til ca. 23—26, hvilket for Øernes og de jyske Kyststationers Vedkommende er betydelig større end normalt. Frosten var stærkest omkring den 9., 19.—20. og 29.; den naaede paa de fleste Steder i Jylland til ca. 10—15°, paa Øerne til ca. 6—10°. Nedbøren var meget ulige fordelt over Landet; Bornholm, Sjælland, Samsø, Viborg og Randers Amter fik 20—30 pCt. og Hjørring Amt 50 pCt. for lidt, medens de øvrige Amter havde 10—25 pCt. og Vejle Amt endog ca. 50 pCt. mere end normalt. Nedbøren, der væsentlig bestod af Sne, faldt paa mange Dage, fordelt over hele Maaneden. Solskinstimernes Antal var omtrent normalt.

April 1915 fik — med hyppige sydvestlige og vestlige Vinde — en Middeltemperatur, der gennemsnitlig var ¾° højere end normalt. Kun paa 8 Dage, fordelt over hele Maaneden, var Temperaturen ca. ½—1° under

Normalen, medens den paa de øvrige Dage som oftest var $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}^0$ højere end normalt; særlig milde blev kun den 20. og den 25.—26. med Dagsmidler, der var ca. $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}^0$ for høje. Nattefrost forekom ca. 10—20 Gange paa de koldeste Stationer i det indre af Jylland, paa Sjælland ca. 5—10 Gange og paa Fyn og Lolland-Falster ca. 3—7 Gange, medens den paa adskillige Steder langs Kysten kun forekom en enkelt Gang. Frosten indtraf især den 1.—2., 12.—15., og 22.—24. og naaede paa de koldeste Steder i Jylland til ca. 5 — 8^0 , paa Øerne til ca. 2 — 5^0 . Over større Omraader af Landet faldt der Regn, paa de fleste Dage i Maanedens første Trediedel samt den 16., men Nedbørsmængden var i Reglen lille. I Maanedens sidste Trediedel var Vejret overvejende tørt med rigeligt Solskin. Antallet af Solskinstimer i hele Maaneden blev ca. 30 pCt. større end normalt. Nedbørsmængden var meget lille i hele Landet; Lolland-Falster fik saaledes 13 pCt., Samsø og de sjællandske Amter med Undtagelse af Sorø Amt ca. 20—30 pCt. og Sorø Amt, de fynske og jyske Amter samt Bornholm ca. 35—55 pCt. mindre end normalt.

Maj 1915 fik — med Vinde overvejende fra Horizontens nordlige Halvdel — en Middeltemperatur, der gennemgaaende var ca. $1\frac{1}{2}^0$ lavere end Normalen. Temperaturen var i Maanedens Løb snart over, snart under Normalen; særlig kolde var den 12.—17. og den 30.—31. med Dagsmidler, der blev 3 — 6^0 for lave; særlig varme — $3\frac{1}{2}$ — 6^0 for varme — var Dagene den 22.—26. Nattefrost, indtil ca. 3 — 6^0 , forekom adskillige Steder i det indre af Jylland, især Natten til den 4., 10., 13.—14. og 18.; paa Øerne og langs Jyllands Kyster forekom der Nattefrost paa enkelte af de koldeste Stationer, men væsentlig kun en enkelt Gang. Nedbøren var meget ulige fordelt; den var lille i Jylland

— Størstedelen af det nordlige Jylland havde ikke engang 20 mm —, medens den gennemgaaende var rigelig paa Øerne. I Sammenligning med Normalen fik Bornholm, Præstø og Maribo Amter ca. 5 pCt., Samsø og Randers Amt ca. 15 pCt. og de øvrige jyske Amter 25—65 pCt. for lidt, medens de fynske Amter havde 15—25 pCt., Sorø, Holbæk og Københavns Amter 40—55 pCt. og Frederiksborg Amt endog ca. 90 pCt. for meget. Nedbøren faldt væsentlig den 1.—2., 6., 12.—16. og 29.—30., men som oftest kun i mindre Mængder; dog maalttes der den 15. betydelige Nedbørsmængder de fleste Steder paa Øerne og i det sydøstlige Jylland. I det nordlige Jylland faldt der adskillige Steder ingen Regn fra den 4. til den 29. og i Størstedelen af Landet udgjorde Tidsrummet den 18.—28. en fuldstændig tør Periode med rigeligt Solskin. Solskinstimernes Antal oversteg Normalen med 25 pCt.

Juni 1915 fik — med Vinde overvejende omkring Nordvest — omkring normal Varme og en Nedbør, der var yderst lille over store Strækninger af Landet. Maaneden indeholdt kun 3 varme Dage, den 8.—10., med Dagsmidler, der var ca. $5\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}^0$ højere end normalt og Maksimumstemperaturer, som adskillige Steder naaede op til 30^0 ; iøvrigt var Temperaturen i Reglen i Nærheden af eller noget under Normalen; særlig kølige var den 18.—22., der blev ca. 3 — $4\frac{1}{2}^0$ for kolde. Luftens Minimumstemperatur var paa de kolde Stationer flere Gange nede i Nærheden af Frysepunktet — i Jylland især Natten mellem den 22.—23. — og paa et Par særlig kolde Stationer i Midtjylland sank den endog under Frysepunktet. Vejret var som Regel tørt med rigeligt Solskin; Solskinstimernes Antal oversteg Normalen med 30 pCt. Den 5., 9., 21. og 26.—28. faldt

der Regn over større Omraader, men de fleste Steder kun i ringe Mængde; dog fik flere Steder i Midt- og Vestjylland en temmelig rigelig Nedbør under Tordenvejrene den 9. og 28. Nedbørsmængden for hele Maaneden var som ovenfor omtalt yderst lille over store Omraader af Landet, især i den østlige Halvdel af Jylland og paa Øerne, hvor adskillige Stationer kun havde 2—5 mm, en enkelt Station endog kun 1 mm; derimod faldt der ca. 40—50 mm i store Dele af Ringkøbing Amt, i Egnen omkring Løgstør og i den midterste Del af Vendsyssel. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring Amt 14 pCt., Thisted, Aalborg og Ringkøbing Amter ca. 30 pCt., Viborg og Ribe Amter 55—60 pCt. og alle de øvrige Amter 80—90 pCt. for lidt. I Gennemsnit for hele Landet beløb Nedbøren sig kun til 14 mm, eller $\frac{3}{10}$ af den normale Nedbør; siden 1861 har Danmark 3 Gange haft en lignende yderst ringe Nedbør i Juni, nemlig i 1868 (16 mm), 1887 (15 mm) og 1899 (12 mm).

Juli 1915 fik — med hyppige sydvestlige og vestlige Vinde — temmelig køligt og regnfuldt Vejr. Naar undtages Dagene den 3.—5. og den 7., der blev 2—4° for varme, var Temperaturen i Reglen under Normalen; særlig kølige blev den 12.—13., 15.—16. og 30.—31. med Dagsmidler, der var 3—3½° for lave. Hele Maanedens Middeltemperatur blev 1° lavere end normalt. De første 4 Dage i Maaneden var Vejret tørt; i den øvrige Del af Maaneden faldt der paa næsten hver Dag Regn over Størstedelen af Landet. Torden forekom paa hver Dag fra den 4.—31. og Uvejrene havde ofte stor Udbredelse over Landet. Nedbørsmængden var stor i næsten hele Landet, især i Jylland, hvor der omtrent overalt faldt mere end 100 mm, i Størstedelen af Vendsyssel og en Del af Thy endog mere end 150

mm. Hjørring Amt fik mellem det dobbelte og det tredobbelte og Thisted Amt det dobbelte af Normalen, medens de øvrige jyske Amter havde 45—80 pCt. for meget; paa Øerne havde Sorø Amt 5 pCt., Lolland-Falster, de fynske Amter og Præstø Amt 15—20 pCt. og Holbæk, Frederiksborg og Københavns Amter 35—45 pCt. mere end normalt, medens Bornholm fik 8 pCt. for lidt. Solskinstimernes Antal blev ca. 20 pCt. mindre end normalt.

August 1915 blev — med overvejende vestlige og nordvestlige Vinde — ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ køligere end normalt. Temperaturen var i Maanedens Løb snart lidt under, snart lidt over Normalen uden længere sammenhængende varme eller kølige Perioder; særlig kølige var kun den 30. og 31., der blev 3° for kolde, medens der ingen særlig varme Dage forekom. Nedbøren var mindre end normalt i Størstedelen af Landet; den var gennemgaaende størst i Jylland sydfor Limfjorden, hvor der de fleste Steder faldt mere end 60 mm og paa adskillige Steder i den sydlige Del af Ringkøbing Amt og den østlige Del af Ribe Amt endog over 100 mm; paa Øerne faldt der gennemgaaende mellem 30 og 60 mm, et Par Stationer fik dog kun 16—17 mm. I Sammenligning med Normalen havde Ribe Amt 6 pCt. og Bornholm 15 pCt. for meget, medens Ringkøbing og Vejle Amter fik ca. 15 pCt. og de øvrige Amter 25—55 pCt. for lidt. Regnen faldt væsentlig fra den 1.—7., 12.—14., 18.—23. og 29.—31. og undertiden som stærke Tordenbyger; i Kolpensig pr. Bryrup faldt der saaledes den 12. 66 mm i Løbet af 2 Timer. Torden forekom paa 20 Dage og Uvejrene havde ofte stor Udbredelse over Landet.

September 1915 var — med Vinde overvejende omkring Nordvest — temmelig kølig, regnfattig og meget rig paa Solskin. Temperaturen var i Maa-

nedens Løb snart under, snart over Normalen uden længere varme eller kølige Perioder; særlig kølige var Dagene den 18.—22. med Dagsmidler, der blev ca. 3—5° lavere end normalt og Nattetemperaturer, som mange Steder i Indlandet var under Frysepunktet. Nattefrost forekom et Par Gange over store Omraader i det indre af Jylland samt enkelte Steder i Midtfyn, Midt-sjælland og det indre af Bornholm; derimod var den sydlige Øgruppe og Kysterne fri for Frost; den forekom især fra den 21.—23.; enkelte Steder i Jylland havde den første Nattefrost Natten til den 19. og en enkelt Station i Sydvestjylland allerede Natten til den 8. Frosten naaede adskillige Steder i Jylland indtil ca. 2—4°, paa Sjælland indtil ca. 1—2° og paa Fyn og Bornholm indtil ca. $\frac{1}{2}$ °. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{2}$ og $1\frac{1}{2}$ ° lavere end normalt. Over større Omraader faldt der Regn den 1.—3., 14. og 26.—30., medens Vejret paa de øvrige Dage gennem-gaaende var tørt med rigeligt Solskin; Antallet af Solskinstimer blev ca. 30 pCt. større end normalt. Nedbøren var ulige fordelt, men var iøvrigt lille i Størstedelen af Landet; den var størst i den sydlige Del af Ringkøbing Amt og den vestlige Halvdel af Ribe og Odense Amter, hvor der gennemgaaende faldt 60—80 mm, og mindst, ca. 15—20 mm, i den sydlige Del af Præstø Amt og Størstedelen af Bornholm. — Samsø, Frederiksborg, Holbæk og Odense Amter fik omtrent den normale Nedbør, medens Københavns, Hjørring og Aalborg Amter fik ca. 20 pCt. og alle de øvrige Amter ca. 30—65 pCt. for lidt.

I efterfølgende Tabeller er der i Tabel I for hver Maaned i Landbrugsaaet 1914—15 opført Varmeforholdene fra Normalen, saavel for de 5 Grupper hvori Landet sædvanlig inddeles i klimatisk Henseend

Tabel 1.

Varmens Afvigelse fra Normalen.

(Celsius.)

Vestjylland	+ 0.8	+ 0.7	+ 2.6	+ 0.2	+ 1.1	— 0.7	+ 0.8	— 0.1	— 0.2	— 1.1	— 0.1	— 0.6	+ 0.3
Østjylland	+ 0.8	+ 0.7	+ 2.9	+ 0.1	+ 1.0	— 1.0	+ 0.6	— 0.5	— 0.3	— 1.2	— 0.6	— 1.2	+ 0.1
Fyn	+ 0.4	+ 0.4	+ 2.5	+ 0.3	+ 0.9	— 1.1	+ 0.7	— 0.5	+ 0.3	— 1.1	— 0.4	— 0.6	+ 0.2
Sjælland	+ 0.7	+ 0.5	+ 2.9	+ 0.4	+ 1.0	— 1.3	+ 0.8	— 0.5	— 0.3	— 1.2	— 0.6	— 0.6	+ 0.2
Lolland-Falster	+ 0.8	+ 0.1	+ 2.6	+ 0.5	+ 0.8	— 1.5	+ 0.6	— 0.3	+ 0.5	— 0.9	— 0.8	— 0.2	+ 0.2
Danmark	+ 0.7	+ 0.5	+ 2.7	+ 0.3	+ 1.0	— 1.1	+ 0.7	— 0.4	0.0	— 1.1	— 0.5	— 0.6	+ 0.2
Bornholm	+ 0.0	+ 0.0	+ 2.9	+ 0.1	+ 0.9	— 1.2	+ 0.5	+ 0.1	— 0.3	— 0.5	— 0.6	— 0.3	+ 0.1

som for hele Landet samt for Bornholm, hvis Temperaturforhold ofte er afvigende fra de øvrige Landsdeles. Som Tabellen viser, var December meget mild, medens Sommermaanederne gennemgaaende blev temmelig kølige med forholdsvis hyppige Vinde fra Retninger omkring Nordvest. I Tidsrummet Maj-September incl. var Døgnet's Middeltemperatur kun over Normalen paa 64 Dage og af disse Dage var kun 12 særlig varme (mindst 3^0 varmere end normalt), medens det normale Antal særlig varme Dage for dette Tidsrum er 19. Af længere Varmeperioder (paa mindst 10 Dage) forekom der i Landbrugsaaet 5, der alle indtraf i Efteraars- og Vintermaanederne, nemlig: 1) den 14.—29. Oktober, ialt 16 Dage, der gennemsnitlig var 1.8^0 for milde, 2) den 3.—13. November, ialt 11 Dage, som gennemsnitlig blev $2\frac{1}{2}^0$ for milde, 3) den 26. November—11. December, ialt 16 Dage, hvoraf de 13 var mere end 3^0 og 7 af disse endog mere end 5^0 for milde, 4) den 13.—24. December, ialt 12 Dage, der gennemsnitlig var $2\frac{1}{2}^0$ for milde og 5) den 8.—24. Februar, ialt 17 Dage, som gennemsnitlig blev $1\frac{1}{2}^0$ mildere end normalt. Af Kuldeperioder — paa mindst 10 Dage — indtraf i hele Landbrugsaaet kun 3, nemlig: 1) den 14.—25. November, ialt 12 Dage, hvoraf 5 var $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}^0$ for kolde, 2) den 13.—23. Juni, ialt 11 Dage, der gennemsnitlig var $2\frac{1}{2}^0$ for kolde og 3) den 9.—19. Juli, ialt 11 Dage, som gennemsnitlig blev $1\frac{1}{2}^0$ koldere end normalt.

Tabel 2 indeholder Antallet af Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skydækket for hele Landet som Gennemsnit af Observationer fra ca. 30 Stationer, saavel i Landbrugsaaet 1914—15, som Normalen for 32 Aar (1874—1905). Tabellen viser, at Frostdagenes Antal var meget lille i December og stort i Marts. Nedbørsdagenes Antal var stort i November, December, Januar og Juli og meget lille i Juni. Taage forekom sjældnere end normalt i næsten alle Maaneder; hele

Tabel 2.

	Frostdage		Nedbørsdage		Taagedage		Fugtigheds- grad i pct.		Skymængde (0—10)	
	1914—15	Normal	1914—15	Normal	1914—15	Normal	1914—15	Normal	1914—15	Normal
Oktober 1914	»	3	13	17	3	6	86	86	7.2	6.5
November	9	10	18	14	4	9	88	89	8.0	7.1
December	8	18	20	15	6	11	90	91	7.9	7.6
Januar 1915	22	22	17	13	8	13	90	91	8.4	7.2
Februar	20	21	12	12	14	11	90	90	8.1	7.0
Marts	24	19	16	13	7	11	86	87	7.0	6.3
April	6	7	9	11	6	7	77	80	5.0	5.7
Maj	1	1	9	11	2	4	68	75	4.5	5.1
Juni	»	»	4	10	2	3	67	75	4.6	4.9
Juli	»	»	19	13	2	3	81	77	6.9	5.5
August	»	»	14	15	3	3	82	80	6.9	5.5
September	1	»	9	14	2	4	80	84	4.5	5.3
Alle 12 Maaneder	91	101	160	158	59	85	82	84	6.6	6.1

Tabel 3.

N e d b ø r.

(Millimeter.)

	1914 Oktober	November	December	1915 Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaneder	
Hjørring . . . Amt	35	75	85	37	27	18	20	17	37	154	36	49	590	
Thisted »	34	77	113	65	45	47	20	15	28	133	53	31	661	
Ringkøbing. »	45	87	96	63	40	45	24	25	33	119	77	52	706	
Ribe »	57	79	104	84	36	47	27	32	23	106	103	51	749	
Viborg Amt	29	77	79	46	24	33	15	27	20	112	63	38	563	
Aalborg »	31	63	78	50	32	39	18	22	29	115	51	43	571	
Randers »	31	63	84	56	29	29	16	34	3	116	50	38	549	
Aarhus »	47	73	81	66	33	42	21	29	7	119	64	35	617	
Vejle »	57	81	102	72	37	65	22	33	11	108	77	45	710	
Samsø	30	50	60	45	21	23	21	34	3	77	40	49	453	
Odense Amt	43	60	77	47	24	53	15	48	10	69	58	55	559	
Svendborg. . . »	55	61	68	48	25	53	19	54	10	78	52	38	561	
Langeland	50	59	46	49	20	42	17	45	8	104	49	33	522	
Holbæk Amt	37	53	51	44	18	29	20	52	6	85	36	50	481	
Sorø »	29	51	49	42	19	24	16	53	6	74	37	37	437	
Frederiksborg »	34	48	56	48	21	29	22	64	10	102	52	52	538	
Københavns »	36	52	59	55	23	25	27	55	8	98	51	44	533	
Præstø »	45	59	52	56	24	40	24	37	7	80	48	24	496	
Maribo Amt	69	61	51	61	23	46	28	38	11	77	54	29	548	
Vestjylland	43	80	100	62	37	39	23	22	30	128	67	46	677	
Østjylland	39	71	85	58	31	42	18	29	14	114	61	40	602	
Fyn	45	58	63	47	23	43	18	45	8	82	50	44	526	
Sjælland	36	53	53	49	21	29	22	52	7	88	45	41	496	
Lolland-Falster. .	69	61	51	61	23	46	28	38	11	77	54	29	548	
Danmark	1914—15	46	65	70	55	27	40	22	37	14	98	55	40	569
	Normal (32Aar)	75	50	47	40	32	39	34	41	46	67	79	59	609
	Afgivelse i pCt.	-39	+30	+49	+38	-16	+3	-35	-10	-70	+46	-30	-32	-7
Bornholm	71	65	74	60	20	26	15	22	9	54	70	18	504	

Landbrugsaaet havde kun 69 pCt. af det normale Antal Taagedage. Luftens Fugtighedsgrad var temmelig lille i April, Maj, Juni og September og temmelig stor i Juli, medens den i de øvrige Maaneder omtrent var normal. Skydækket var lille i April, Maj, Juni og September og stort i næsten alle de øvrige Maaneder.

Tabel 3 viser Nedbørens Mængde i Millimeter for hvert Amt o. s. v. Hele Landbrugsaaet fik, naar hele Landet tages under ét, 7 pCt. mindre Nedbør end normalt; af de enkelte Landsdele havde Ringkøbing, Ribe og Vejle Amter 3—4 pCt. for meget, medens Sorø Amt fik 23 pCt., Samsø, Svendborg og Præstø Amter 14 pCt., Holbæk, Odense, Viborg og Randers Amter 8—10 pCt. og de øvrige Amter 3—7 pCt. for lidt. I de enkelte Maaneder var der, som tidligere omtalt, som oftest betydelige Afvigelser fra de normale Forhold; Nedbøren var saaledes stor i November, December, Januar og Juli, lille i Oktober, April, August og September og usædvanlig lille i Juni. Tidsrummet fra den 11. April til den 5. Juli var i hele Landet en meget regnfattig Periode, i hvilken Aarhus og Randers Amter fik ca. 70 pCt. og de øvrige Amter (undtagen Frederiksborg Amt) ca. 45—60 pCt. mindre Nedbør end normalt; i Frederiksborg Amt var Underskuddet 30 pCt. af Normalen. I den derefter følgende nedbørsrige Periode fra den 6. Juli til den 8. August fik hele Landet meget betydelig Nedbør; Hjørring, Thisted og Ringkøbing Amter samt Langeland fik i dette Tidsrum mere end det dobbelte af Normalen; de øvrige jyske Amter havde ca. 75—90 pCt. og Amterne paa Øerne ca. 25—60 pCt. mere end normalt. I hele Tidsrummet fra 1. April til 30. September fik København, Frederiksborg, Hjørring, Ringkøbing og Ribe Amter 5—10 pCt. og de øvrige Amter ca. 15—30 pCt. mindre Nedbør end normalt. I Tabel 4 er for hvert Amt opført Nedbøren i den regnfattige og den nedbørs-

Tabel 4.

		Nedbør fra ¹¹ / ₄ — ⁵ / ₇ mm			Nedbør fra ⁶ / ₇ — ⁸ / ₈ mm			Nedbør April—Septb. mm		
		1915	Normal	Afvigelse i pCt.	1915	Normal	Afvigelse i pCt.	1915	Normal	Afvigelse i pCt.
Hjørring	Amt.....	55	119	—54	175	75	133	313	330	— 5
Thisted	—	48	122	—61	171	79	116	280	350	—20
Ringkøbing	—	66	126	—48	161	80	101	330	361	— 9
Ribe	—	59	133	—56	148	85	74	346	383	—10
Viborg	—	50	125	—60	148	82	80	275	341	—19
Aalborg	—	53	119	—55	145	76	91	278	321	—13
Randers	—	39	123	—68	145	78	86	257	328	—22
Aarhus	—	39	131	—70	154	84	83	275	352	—22
Vejle	—	48	131	—63	152	84	81	296	364	—16
Samsø.....		39	106	— 63	100	68	47	224	284	—21
Odense	Amt.....	60	119	—50	102	72	42	255	318	—20
Svendborg	—	66	127	—48	95	77	23	251	337	—26
Langeland		55	115	—52	135	64	111	256	295	—13
Holbæk	Amt.....	61	105	—42	107	71	51	249	291	—14
Sorø	—	61	113	—46	92	72	28	223	303	—26
Frederiksborg	—	78	112	—30	123	84	46	302	316	— 4
Københavns	—	64	119	—46	119	75	59	283	311	— 9
Præstø	—	44	115	—62	97	74	31	220	306	—28
Maribo	—	50	120	—58	95	76	25	237	315	—25
Bornholm		35	91	—62	97	65	49	188	275	—32

rige Periode samt den totale Nedbørsmængde i Tidsrummet April—September incl. tilligemed de tilsvarende Normaler og Afvigelser i Procent af Normalerne.

Tabel 5 angiver Vindhypigheden i Procent i

Tabel 5. Vindhypighed for hele Landet. (Procent.)

	N.	NØ.	Ø.	SØ.	S.	SV.	V.	NV.	Stille
Oktober 1914	5	14	33	21	5	2	6	11	3
November —	6	8	16	17	8	22	14	7	2
December —	3	8	10	14	23	28	9	3	2
Januar 1915	13	14	16	20	11	12	6	5	3
Februar —	5	4	15	20	24	17	7	4	4
Marts —	8	13	13	12	6	11	17	18	2
April —	8	9	5	4	9	24	22	14	5
Maj —	12	10	14	11	5	8	17	17	6
Juni —	10	4	11	11	7	8	20	25	4
Juli —	2	1	3	7	11	23	36	14	3
August —	7	7	9	10	4	6	28	22	7
September —	14	10	5	7	10	13	16	20	5
Alle 12 Maaneder	8	8	12	13	10	15	17	13	4
Normal (32 Aar)	6	9	11	12	10	16	19	13	4

de enkelte Maaneder og hele Landbrugsaaet; dette fik et lille Overskud af nordlige og østlige Vinde og et lille Underskud af sydvestlige og vestlige Vinde. I Oktober og Januar var Vinde fra Retninger omkring Øst betydelig hyppigere, i April betydelig sjældnere end normalt. I Tidsrummet Maj—September forekom vestlige, nordvestlige og nordlige Vinde temmelig hyppigt, væsentlig paa de sydlige og sydvestlige Vindes Bekostning.

Tabel 6 indeholder Solskinstimernes Antal for hver Maaned og hele Landbrugsaaet fra 8 Stationer; endvidere er i Tabellen opført Antallet af Solskinstimer i Tidsrummet April—September tilligemed den tilsvarende Normal for de 3 Stationer, Bovbjerg, Søllinge og København. April, Maj, Juni og September havde i Aar meget rigeligt Solskin; hele Tidsrummet April—September fik ca. 12 pCt. mere Solskin end normalt.

Tabel 6. Antal Timer med Solskin.

	Tylstrup	Bovbjerg	Søllinge (Fyn)	Lyngby	Kjøbenhavn	Tystofte	Næsgaard (Falster)	Sølvang (Bornholm)
Oktober 1914	—	39	32	41	38	60	42	56
November —	—	29	29	32	24	45	42	18
December —	—	7	12	19	6	29	19	16
Januar 1915	—	24	18	31	22	30	29	24
Februar —	—	35	26	25	17	37	29	32
Marts —	—	110	61	112	92	74	64	95
April —	—	179	201	232	203	228	218	200
Maj —	328	269	250	287	256	300	325	310
Juni —	318	244	304	344	304	344	343	320
Juli —	201	176	184	188	159	211	231	246
August —	200	147	121	170	147	158	176	195
September —	209	166	153	210	210	206	209	212
Alle 12 Maaneder	—	1425	1391	1691	1478	1722	1727	1724
Normal for Aaret	—	1302	1368	—	1358	—	—	—
April—September incl. (1915)	—	1181	1213	1431	1279	1447	1502	1483
Normal (April—Septbr.) ..	—	1042	1098	—	1112	—	—	—

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1914.

V.

Beretning fra Statskonsulent Peter Aug. Mørkeberg.

Det er Arbejder af den sædvanlige Art, som jeg har beskæftiget mig med. Og der har været Arbejdsstof i rigelig Mængde. Men mod Sædvane har jeg ikke været arbejdsdygtig hele Aaret. Jeg har været syg. I et Par Maaneder var jeg næsten arbejdsudygtig, og i et Par andre Maaneder kunde jeg kun arbejde med halv Kraft. Mine Assistenten ved Svineavlens Ledelse har derfor været spændt endnu haardere for end under almindelige Omstændigheder, og Konsulent *Fisker* samt Konsulent *J. Fr. Pedersen* har været mig behjælpelig ved Dyrske-arbejde, hvorfor jeg er dem meget taknemlig.

Af større skriftlige Arbejder er det særlig Svine-stambogens 5. og 6. Bind, Beretningen om den 4. 2-aarige Konkurrence mellem hele Kvæghold i Sjællands Stift samt 17. Bind af Stambogen for Tyre af rød dansk Malkerace, der har lagt Beslag paa min Tid. Nævnte Svine-stambøger var udarbejdede i det foregaaende Beretningsaar, men en stor Del af Korrekturlæsningen, Forordet og Ordningen af Billedstoffet hører til Arbejderne i 1914, og da det er Bøger af betydeligt Omfang, har de krævet megen Tid. Konkurrenceberetningen er udarbejdet

af Assistent *Jørgensen*, medens jeg har lagt sidste Haand paa Værket, skrevet Forordet og besørget den i Trykken. Udarbejdelsen af Manuskriptet til Tyrestambogens 17. Bind hører helt og holdent Aaret til.

Løvrigt fordeler Arbejdet sig ude og hjemme paa det røde danske Malkekvæg og Svinene. Jeg har efter bedste Evne bidraget til at lede Avlen af disse Husdyr i et heldigt Spor ved at deltage i vigtige Møder, ved Besøg hos Opdrætterne, ved Nærværelse paa Dyrskuer, ved Artikler i Landbrugspressen og ved Korrespondance med forskellige.

I det følgende skal jeg fremdrage enkelte af de Forhold, som jeg har haft med at gøre, og som kan antages at have nogen almen Interesse.

Om det røde danske Malkekvæg ønsker jeg først at henlede Opmærksomheden paa, at det mere og mere tiltrækker sig Udlandets Interesse. Det har jo i flere Aar været søgt i Rusland. I 1914 har der været Forespørgsler om det baade fra Canada og Sydafrika, og saavidt det kan skønnes, vilde en Ladning være afgaaet til sidstnævnte Sted, om ikke Krigen var kommet i Vejen. Der er vel nok bestemte Omstændigheder, som har vakt denne Interesse. De mange Udlændinges Besøg her i Landet har gjort sit. Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Pjece paa udenlandske Sprog om danske Landbrugsforhold har ogsaa været medvirkende. Og saa Kontrollforeningernes Beretninger. Disse findes i Uddrag i nævnte Pjece. Og de er udsendt i fuldt Omfang til flere Interesserede i Udlandet. Det er vist for en væsentlig Del Tallene, som trækker, men tillige Kundskaben om, at Avlen ledes efter fornuftige Principer. Vi kan derfor gøre os Haab om, at vort røde danske Malkekvæg vil blive efterspurgt af Udlændinge, naar der atter indtræder normale Kommunikationsforhold og rimelig Købeevne. Og denne Afsætning burde vi forberede ved at arbejde energisk paa at højne Racens Kvalitet. Flere interesserede Opdrættere, større Kraft i

den enkeltes Bestræbelser. Derved fremmer vi tillige vor egen Kvægavl i Almindelighed, idet Udvalget af Stamdyr til vor hjemlige Bedrift forøges. Hollænderne, Englænderne og Angelboerne har i Tidernes Løb vidst at gøre sig Fordel i den Retning.

Kontrollforeningerne er selvfølgelig en væsentlig Løftestang i saa Henseende. De viser Medlemmerne, hvor Køerne med den fordelagtige Ydelse staar, hvilke der bør bevares og hvilke, der bør formeres. Og med den store Tilslutning, som Kontrollforeningerne har, kan de faa almen og gavnlig Virkning, for saa vidt de udnyttes paa rette Maade, saaledes at saavel Ydelse som Afstamning og Eksteriør tages med i Betragtning ved Udvalget af Avlsdyr. Hidtil har det mange Steder knebet svært med Hensynet til Afstamningen. Kontrolassistenterne har ikke været forstaaende nok paa dette Punkt. De har for ofte undladt at notere Løbningen, at mærke Kalven og at indføre Afstamningen paa Koens Konto i Kontrolbogen, mange Gange fordi de ikke har haft fornøden Støtte og Vejledning af Koens Ejer. Fællesledelsernes Konsulenter, som særlig tager sig af Kontrollforeningernes Arbejde, kan tale med om denne Sag, og de har heller ikke forsømt at virke opdragende. Maaske den nye Husdyrlovs Bestemmelse om den detaillerede Beretning angaaende hver Koes Ophav og Ydelse, som aarlig skal sendes til de provinsielle Fællesforeninger, kan bringe os over dette døde Punkt. Foreløbig har disse Beretninger afsløret en mægtig Forsømmelighed paa nævnte Omraade. Det er en meget stor Procentdel af Kontrollforeningernes Køer, som mangler baade Fader og Moder, og en endnu større, hvor Faderen er ukendt eller kun »en rød Tyr«. Paa bar Bund staar man dog ikke. De Beretninger, som er fremkomne fra Fællesforeningerne paa Grundlag af Materiale fra Kontrollforeningerne giver et godt Indblik i flere Tyres Nedarvningsevne og derved en værdifuld Vejledning ved Avlens Ledelse. — I Aarets Løb har jeg haft Lejlighed til at

deltage i flere Møder, afholdte af Kontrolforeningernes Fællesledelse. Jeg finder her Anledning til at bemærke, at de almindelige Kontrolforeningers Regnskaber nu er draget ind som det væsentlige Grundmateriale for de Oplysninger, som Foreningen af jyske Landboforeninger offentliggør fra de fremragende Kvæghold — hvoraf flere af rød dansk Malkerace — der staar under deres specielle Tilsyn.

Konkurrencerne mellem hele Kvæghold har jeg ofte fremdraget som de solideste Foranstaltninger til Kvægavlens Udvikling. Saaledes ser jeg fremdeles paa Sagen. Det er Arnestederne for Kvægavlens Udvikling, de Besætninger, hvorfra der fortrinsvis sælges Avlsdyr, fordi de menes at være i Besiddelse af den bedste Ned-arvningsevne, som inddrages i disse Konkurrencer, hvor de i Løbet af 2 Aar analyseres meget nøje. Særlig dygtige Assistenten foretager her Kontrolleringen af Dyrenes Ydelser og Fodring samt udarbejder Familiestambogen m. m., og kyndige Dommere eftergaar ved gentagne Besøg paa Konkurrencestederne Assistenternes Arbejder og bedømmer Besætningernes Avlsværdi i Henhold til det foreliggende Materiale, andre historiske Oplysninger og det umiddelbare Indtryk af Eksteriør og Familieforhold. Saa kommer Beretningen med indgaaende Oplysninger om Familieejendommelighederne i de anerkendte Kvæghold. Den spredte viden om og betyder noget som Vejledning for Kvægbrugerne og den Konsulentstab, der staar til disses Raadighed. Konkurrenternes Navne og deres Besætningers Værdi bliver derved almindelig bekendte, og er Konkurrencen heldigt afsluttet, kan der ventes stor Afsætning af Avlsdyr. Paa selve Konkurrencestederne efterlades Familiestambogen og andre kontrollerede Dokumenter til Vejledning og Oplysning for de Besøgende.

Saadanne Konkurrencer har i en længere Aarrække været afholdte paa Fyn. Som Regel har der været 1 Aars Hviletid mellem de 2-aarige Konkurrenceperioder.

I de øvrige Landsdele har Konkurrencer ogsaa været etableret, men med længere Mellemrum. Som netop omtalt afsluttedes den 4. 2-aarige Konkurrence paa Sjælland i Aaret 1913. — Men der er gennemgaaende for ringe Tilslutning til dem, for faa Konkurrerende. Og Aarsagen hertil er væsentlig den, at Landmændene i Almindelighed ikke værdsætte de solide Oplysninger tilstrækkelig højt. De regner de almindelige Kontrolforeningers Oplysninger om Ydelsen for ligesaa paalidelige som Konkurrencernes, og de ukontrollerede Oplysninger om Afstamningen tages for gode Varer. Opdrætterne foretrækker derfor at leve paa det Ry, som Dyrskuerne i Forbindelse med Kontrolforeningernes Tal har givet dem, de vil nødig gennem Konkurrencens Skærpsild, som ikke alene fremhæver Besætningsens Dyder, men ogsaa blotter dens Brist. Saaledes var det ogsaa tidligere med Saasæden, Sædemanden gav omtrent lige saa meget for Købmandens almindelige Vare som for den kontrollerede. — Der skal Kultur til at værdsætte Kvaliteten. — Det var ønskeligt, om dette Forhold kunde blive forstaaet, om Køberne af Avlsdyr fordrede solide, kontrollerede Oplysninger angaaende Afstamning og Ydelse og Nedarvningsevnen i Familien. Saa vilde ogsaa Tilslutningen til Konkurrencerne blive større. Og det vilde være heldigt ikke alene for de aller fremmeligste Opdrættere, men ogsaa for de andre, som arbejder sig opad mod Toppen; thi Konkurrencerne sætter System i Avlsarbejdet og Plan i Ledelsen. — Skal vi arbejde den røde danske Malkerace fremad, saa den ikke alene bliver bedre for os selv, end den nu er, men god nok for Udlandets Marked — og det er stort, har vi blot nok af den gode Vare — maa de 2-aarige Konkurrencer mellem hele Kvæghold gives større Tilslutning.

Den 7de 2-aarige Konkurrence mellem hele Kvæghold i Fyens Stift begyndte den 1ste Oktober 1913. Som en af Dommerne ved denne har jeg haft mange Rejser i dette Beretningsaar.

Familistambogsføringen har efterhaanden faaet stor Udbredelse her i Landet. Alene paa Fyen findes der nu Familiestambøger over 307 Besætninger, som er udarbejdet af Konsulenterne, der sorterer under Kvægavls- og Kontrolforeningernes Fællesledelse, og holdes à jour af disse. De nærmere Regler for denne Familiestambogsføring har jeg gjort Rede for i en tidligere Aarsberetning. I disse Besætninger, samt i tilsvarende Besætninger i de øvrige Landsdele, finder Køberne af Avlsdyr en god Vejledning. Og saadanne Besætningers Ejere har selv i Familiestambøgerne en værdifuld Støtte for Arbejdet med at forbedre Besætningerne, ligesom de har let ved at udarbejde Stamtavler paa ethvert af deres Dyr.

Ved Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Hjælp raader jeg nu over en Afskrift af de vigtigste Familiestambøger over Kvæg af rød dansk Mælkerace. Dette Materiale letter Arbejdet ved den officielle Stam-bogsføring og ved Besvarelsen af Spørgsmaal fra Kvægbrugerne.

Dyrskuerne har jeg ikke kunnet overvære i sædvanlig Udstrækning, jeg naaede kun 8 Skuer paa Sjælland, Bornholm, Falster og Jylland. Dyrskueperioden faldt paa en Tid, da jeg endnu ikke var kommet rigtigt til Kræfter efter min Sygdom. Og Kræfter skal der til, naar Dyrskuet skal give det sædvanlige Udbytte. Paa Dyrskuet venter man jo at se en Repræsentation af Egnens bedste Avlsdyr af de Klasser, som Skuet omfatter. Paa Statsskuerne er en Del af disse Dyr Bekendte fra tidligere Aar, men den mellemliggende Tid har forandret dem noget, man maa se, hvad Retning Udviklingen har taget og notere Forskellen. Mange Dyr ser man dog for første Gang, saadanne maa ordentlig efterses og beskrives, hvis man da ikke ved første Blik rangerer dem mellem de ordiære Individuer. Men ikke nok med den individuelle Bedømmelse. Stamtavlen for hvert af de udstillede Individuer med tilhørende Op-

lysninger om Ophavets Ydelse maa samtidig vurderes. Og er man saa paa den Maade kommet gennem Skuet, søger man at danne sig en samlet Forestilling om det hele og at overveje i hvilken Retning Bevægelsen gaar, om der er Fremgang, og hvori Fremskridtene bestaar, hvad Egnens Opdrættlere særlig har lagt Vægt paa. Paa Landboforeningernes Skuer gaar Arbejdet paa lignende Maade og er ingenlunde mindre, her er altid en Mængde Dyr, som man aldrig før har beskuet, og de, man tidligere har set, har ofte forandret sig i meget høj Grad, saaledes de unge Tyre, som netop er blevet dobbelt saa gamle siden foregaaende Aar. Men det er kun den ene Side af Arbejdet paa Skuet, som jeg nu har fremdraget. Dertil kommer Udvekslingen af Anskuelser med de tilstedeværende Mennesker. Og paa Dyrskuerne træffer man netop de Personer, som man helst skulde komme i intimere Berøring med, Dyrenes Ejere. Opdrættlere fra nær og fjern, Opkøbere af Avlsdyr, Dommere og andre interesserede. Samtaler med disse skyder sig ind imellem den foran skildrede systematisk Gennemgang af Skuet. Naar saa dertil kommer Udlændinge, som ikke er sjældne Gæster paa de større Skuer, og som skal tages særligt i Betragtning, er det forstaaeligt, at Dyrskuedagene ikke er egentlige Hviledage, men at man gerne skal være udrustet med gode Kræfter, før man begynder Dagens Gerning. Paa den anden Side har man ogsaa Fornemmelsen, naar Dagen er til Ende, at man har udrettet noget, og at man har samlet et Fond til Brug i den fremtidige Virksomhed. Besøgene paa Dyrskuerne er nødvendige, naar man skal følge med Tiden. Det var derfor en stor Tjeneste, som Konsulenterne *Fisker* og *J. Fr. Pedersen* viste mig, da de tilbød at give mig Referater fra de Skuer paa Sjælland og Fyn, som jeg ikke selv kunde overvære i Aar.

Dyrskuereglerne har atter været drøftet paa Fyn. Man bedømmer her Tyrenes Eksteriør og Afstamning hver for sig og bliver staaende ved disse 2 Karakterer til

Vejledning for Publikum, medens man f. Eks. paa Sjælland smelter disse to Karakterer sammen til en Hovedkarakter, som bestemmer Tyrens Plads i Præmierækken. Til Gengæld stiller man paa Fyn visse Minimumsfordringer til Ydelsen for Tyrens mødrene Ophav som Betingelse for, at Tyren overhovedet kan anerkendes. Det var disse Principer, som drøftedes. Der var Stemninger baade for, hvad jeg efter foranstaaende kan kalde det fynske og det sjællandske System. Men Flertallet af de stemmeberettigede ved Udvalgsrådet holdt paa det fynske System, som man enedes om at bevare, dog maaske med en Skærpelse af de i Forvejen strenge Minimumsfordringer til Ophavsindividernes Ydelse. Den endelige Afgørelse af Sagen falder først ved det fynske Delegeretmøde 1915. I Møder om denne Sag har jeg deltaget.

Kvægavlsforeningerne, som samler det store, brede Lag af Landets Kvægopdrættere, skulde selvfølgelig i særlig Grad nyde Frugterne af alle de foran omtalte Bestræbelser for at skabe og fremvise en Elite i vor Kvægbestand, derved at de anskaffer og udnytter de bedste Tyre til Formering af Medlemmernes bedste Køer. Bestræbelserne gaar ogsaa i den Retning. Og som Vejledere i dette Arbejde har Kvægavlsforeningerne en stor Konsulentstab. De fleste Kvægavlsforeninger er sammen-sluttede i lokale Fællesledelser, hvis Konsulenter staar til Medlemmernes Raadighed. Men det beroer jo paa Medlemmerne selv, om de vil benytte Konsulenterne og følge deres sagkyndige Raad. I Aarets Løb har jeg deltaget i flere af disse Fællesledelsers Møder.

Svineavlen ledes som bekendt særlig gennem Udpægningen af og Tilsynet med Svineavlscentre for Landracen og Yorkshireracen samt gennem Landets Dyrskuer. Ved Hjælp af disse Foranstaltninger henledes Landmændenes Opmærksomhed paa, hvor gode Avlsdyr af nævnte Race kan købes.

I min sidste Aarsberetning gjorde jeg Rede for

Svineavlscentrenes og de dertil knyttede Forsøgsstationers Livsbetingelser under den nye Husdyrlov. Disse Forhold maa jeg derfor anse som bekendte og skal kun tilføje, at Formanden for Bedømmelsesudvalget i 6te Distrikt, Proprietær *Okholm*, Bøllinglunde, som har fungeret siden 1903, da den gamle Husdyrlov af 23de Maj 1902 traadte i Kraft for Svineavlscentrenes Vedkommende, har trukket sig tilbage og er blevet erstattet af Gaardejer *Niels Kristensen*, Pedersborg, Ølgod, og at min Assistent ved Svineavlens Ledelse i 7de Distrikt, Konsulent *L. Frederiksen* har trukket sig tilbage og er blevet afløst af Konsulent *C. P. Lauridsen*, Aarhus.

Under det nye Regimente har Svineavlcentrene fortsat deres gamle Liv uden større Ændringer eller Brydninger. Som bemærket i Fjor godkendte Svineslagterierne den Arv, som de modtog af Landboforeningerne, idet de anerkendte de Avlscentre, som Landboforeningerne havde opelsket, og yderligere tog de nye Svinebesætninger op til Prøve og Opdragelse for derved at forøge Svineavlscentrenes Antal. — En Udtalelse af Direktør *Møller*, Vejle Andelssvineslagteri, ved den jyske Svineavls Fællesledelses Møde i 1915 er godt overensstemmende hermed og varsler godt for Fremtiden. Den lød saaledes:

»Der burde oprettes mange flere Avlscentre her i Landet til Spredning af Søer og Orner. Dette i Forbindelse med en gennemført Kvalitetsbetaling er Midlerne til en Forbedring af det danske Flæsks Kvalitet.«

Som omtalt i Fjor forøgedes Centrenes Antal i det første Aar, efter at Svineslagterierne havde overtaget Ledelsen — Aaret fra 1ste September 1913 til 31te August 1914 — med 7 Landsvinecentre og 1 Yorkshirecenter, saa det samlede Antal blev 89 Landsvinecentre med 639 kaarede Søer og 23 Yorkshirecentre med 167 kaarede Søer, hvortil kom 25 Prøvecentre, d. v. s. nye Centre, der endnu ikke havde været saa længe paa Prøve, at de i Henhold til Reglerne kunde statsanerkendes.

2det Aars Høst fremgaar af vedføjede Tabel, som viser den distriktsvise Fordeling af de statsanerkendte Avlscentre og Prøvecentre i Perioden fra 1ste September 1914 til 31te August 1915. De statsanerkendte Avlscentre er altsaa blevet forøget med 15 Landsvinecentre, og Bestanden af kaarede Søer er vokset til 785 af

**Statsanerkendte Svineavlscentre samt Prøvecentre
for Perioden fra 1ste September 1914 til 31. August 1915.**

Distrikt	Avlscentre for Svin af Landrace				Avlscentre for Svin af Yorkshirerace			
	Antal statsanerkendte Centre	Antal kaarede Stamorner	Antal kaarede Stamsoer	Antal Prøvecentre	Antal statsanerkendte Centre	Antal kaarede Stamorner	Antal kaarede Stamsoer	Antal Prøvecentre
1ste Distrikt	21	32	186		4	5	31	
2det —	5	7	55	1	1	2	7	
3die —	13	14	79		1	2	9	
4de —	8	14	74	4	3	5	43	1
5te —	13	14	84	3	3	4	20	
6te —	18	18	101	2	8	12	45	1
7de —	26	37	206	3	3	4	21	1
Hele Landet	104	136	785	13	23	34	176	3

Landrace og 176 af Yorkshirerace, hvortil kommer 13 Prøvecentre for Landsvin og 3 for Yorkshiresvin.

Avlscentrene synes altsaa at trives godt under Svinestagteriernes Ledelse. Ogsaa Landmændene i Almindelighed synes at nære den sædvanlige Tillid til Centrenes Kvalitet og Værdi for Avlen. Afsætningen af Avlsdyr har i alle Tilfælde været forholdsvis god, for Landsvinecentrenes Vedkommende endda noget bedre end sædvanligt. I Aaret fra 1ste September 1913 til 31te

August 1914 er der som Avlsdyr solgt 2828 Søer og 1369 Orner fra Landsvinecentrene og 581 Orner samt 225 Søer fra Yorkshirecentrene. At Bunden desuagtet ikke har været skrabt fremgaar deraf, at der i samme Periode fødtes 11868 levedygtige Grise i Landsvinecentrene og 2274 i Yorkshirecentrene. Man tør vel heraf slutte, at det kun er de særlig lovende unge Dyr, som er spredt til Avl i Landet. — Fra Landsvinecentrenes Oprettelse i Slutningen af 1890erne og indtil 31te August 1914 er der spredt 11871 Orner og 36723 Søer fra Landsvinecentrene til Avl i Landet. De tilsvarende Tal for Yorkshirecentrene fra 1ste Oktober 1903 til 31te August 1914 er 5212 Orner og 1512 Søer.

Frugtbarheden af Avlscentrenes Bestand i Perioden fra 1ste September 1913 til 31te August 1914 kan udtrykkes saaledes, at Landsøerne gennemsnitligt har haft 10,6 Grise ved Fødsel og 8,3 Grise ved Fravænning af hvert Kuld ved 1431 Faringer, og Yorshiresøerne 10,2 Grise ved Fødsel og 7,8 ved Fravænning af hvert Kuld ved 292 Faringer. — At dette omtrent svarer til normale Forhold i Avlscentrene vil fremgaa af tabellariske Oversigter i mine tidligere Aarsberetninger.

Som det vil ses gaar disse Oplysninger omtrent til Krigens Udbrud. I Resten af Beretningsaaet 1914 indskrænkedes Salget af Avlsdyr fra Centrene betydeligt, men Centrene bestod, og Størrelsen af deres Bestand af Avlsdyr blev ikke indskrænket væsentligt, de vedblev altsaa at være leveringsdygtige, ligesom Tilsynet med dem fortsattes i det gamle Spor.

I Aarets Løb har der i jyske Slagterikredse været en Stemning oppe om at ændre Svineavlens Ledelse noget, væsentligt saaledes, at Jylland kom til at danne eet i Stedet for nu tre Distrikter, og at Svineavlscentrene saa kun blev tilset 2 Gange aarlig af de jyske Bedømmelsesudvalg. Men Sagens Gennemførelse stødte paa praktiske Vanskeligheder og maatte derfor opgives. Man tilstræbte ved denne Ordning større Ensartethed i

de Principper, hvorefter Avlen ledes, og bedre Overblik hos Bedømmelsesudvalgene. Men det erkendtes, at Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskuer, som i Reglen er af betydeligt Omfang med Repræsentation af Svin fra alle Egne af Jylland, virker regulerende og oplysende i saa Henseende. — Der har været afholdt adskillige Møder om denne Sag, hvor jeg har været til Stede.

Svineavlsforeningerne voksede som bekendt op paa Foranledning af Husdyrloven af 23de Maj 1902 og støttet ved Midler i Henhold til denne. Ved disse Svineavlsforeningers Hjælp blev en Del af det bedste Avlsmateriale fra Avlscentrene udnyttet paa en meget heldig Maade, idet de gode Orner fra Centrene købtes af Foreningerne til Bedækning af Medlemmernes kaarede Søer, som ikke sjældent ligeledes var anskaffede fra Centrene. Den nye Husdyrlov gjorde en Ende paa disse nyttige Foranstaltninger, som blev unddraget Offentlighedens Støtte og Kontrol og dermed faldt fra hinanden de fleste Steder. Mange af de gode Foreningsorner erstattedes nu af ordinære Individuer.

For at modvirke dette har flere Svineslagterier anstrængt sig for at sprede gode Orner i Landet. Dette gælder saaledes Slagterierne paa Bornholm og Fyn og dem i Frederikssund, Køge, Masnedsund, Horsens, Skive, Aalborg, Hjørring m. fl. Nogle Steder er det en ganske almindelig Udstationering af Orner, der finder Sted, andre Steder knytter man saadanne Betingelser til Udstationeringen, at Forehavendet faar Karakteren af Svineavlsforeninger. — Enkelte Slagterier har henvendt sig til mig i denne Anledning.

Ogsaa fra Landboforeningernes Side begynder der at rejse sig en Bevægelse, for at det gode Materiale i Avlscentrene kan komme Samfundet i Almindelighed til Nytte. Kolding Omegns Landboforening har saaledes indledet et Arbejde, som tilsigter Dannelsen af Svineavlsforeninger og Konkurrencer mellem hele Svinehold.

De statsanerkendte Svineavlscentre skal som bekendt synes 2 Gange aarlig af en Dyr læge. Og faar denne eller Ejeren selv eller det Kontroludvalg, hvorunder Centret sorterer, Mistanke om, at der er opstaaet en smitsom Sygdom i Centret, skal Salget af Avlsdyr straks standses, indtil Mistanken er hævet eller Sygdommen udryddet. Der gøres altsaa, hvad der staar i Ledelsens Magt, for at kun sunde Dyr spredes fra Centrene. Ikke desto mindre hører man af og til den Formodning fremsat, at smitsom Sygdom i en Svinebesætning er indslæbt med Avlsdyr fra Centrene. En saadan Mistanke opstod ogsaa mod et af vore meget betydelige Avlscentre, hvorfra der aarlig spredes mange Dyr i Landet. Det hed sig, at en Orne, købt derfra, havde medført en smitsom Sygdom, som foranledigede mange Dødsfald i den paagældende Svinebesætning, uagtet den indkøbte Orne tilsyneladende intet fejlede. Dette gav Anledning til, at jeg i Forening med Veterinærinspektør *Hansen* undersøgte det paagældende Center, uden at det lykkedes os at paavise nogen smitsom Sygdom i dette. Vi tog da en Udskrift af Centrets Salgsjournal og sendte en Skrivelse til alle de Landmænd, som siden Salget af ovennævnte Orne havde købt Avlsdyr derfra. Vi spurgte, hvorledes de fra Centret modtagne Dyr havde udviklet sig, og om man var tilfreds med dem. Ingen af Besvarelserne indeholdt nogen Hentydning til, at de fra Centret indkøbte Dyr led af nogen smitsom Sygdom eller havde paaført Besætningen en saadan. Der var da god Grund til at antage, at den udkastede Mistanke beroede paa en Fejlslutning, og at Centret uhindret burde fortsætte Salget af Avlsdyr. Paa lignende Maade kan alle analoge Tilfælde fra Centrene behandles; thi Ejeren af ethvert statsanerkendt Avlscenter er forpligtet til et føre Salgsjournal.

Hvert Aar i Oktober Maaned afholder jeg et 2 Dages Møde med mine 7 Assistenters ved Svineavlens Ledelse. Her drøfter vi Situationen i Centrene meget

indgaaende og behandler ligeledes andre vigtige Sager, som har Forbindelse med den danske Svineavl. Et saadant Møde er ogsaa afholdt i dette Beretningsaar.

I Aarets Løb har jeg besøgt adskillige Svineavlscentre og de tre Forsøgsstationer for Svin fra Avlscentrene, Bregentved, Elsesminde og Rodstenseje.

Udlændinge har som sædvanlig lagt en Del Beslag paa min Tid. I Aarets Løb har jeg haft Besøg af norske, svenske, finske og amerikanske Stipendiater, ja endog en Indier har beæret mig med sit Besøg. Ved Krigens Begyndelse holdt disse Besøg op.

I Aar som forhen har jeg fungeret som Censor ved Eksamen i Husdyrbrug paa den kgl. Veterinær- og Landbo-Højskole.

Møder har ogsaa i dette Aar optaget mig meget, uagtet jeg har maattet sende Afbud i Anledning af forskellige Henvendelser om saadanne. Foruden de foran omtalte Møder skal jeg henlede Opmærksomheden paa min Deltagelse i Statsdyrskuekommissionens Møder og Delegeretmøderne, afholdte af de provinsielle Fællesforeninger.

Det skriftlige Arbejde har heller ikke været ubetydeligt. Foruden det alt omtalte skal jeg nævne Betænkninger til Landbrugsministeriet og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab samt De samvirkende danske Andelsslagterier, enkelte Artikler i Landbrugsblade og Referatet af mit Foredrag ved Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue i Randers. Den almindelige Korrespondance har ogsaa taget Tid.

Beretning fra Statskonsulent Fr. Hansen.

I Lighed med foregaaende Aar tillader jeg mig, efter de foreliggende Beretninger fra Foreningen af jyske Landboforeninger og De samvirkende jyske Husmandsforeninger, at meddele en skematisk Oversigt over Omfanget af Planteavlsarbejderne, som er udført i disse Forenin-

ger, og hvortil min Konsulentvirksomhed for en væsentlig Del har været knyttet.

Indenfor Foreningen af jyske Landboforeninger er udført følgende Arbejder:

Aar	Lokale Markforsøg Antal	Forevisnings- marker Antal	Planteavl- udstillinger		Foreninger med Præmiering af		Redskabsprøver og Forevisning af Maskiner	Antal Foreninger med	
			Sommer	Efteraar				Fremavl af Sæde- korn	Indkøb af Markfrø
			Antal	Antal	Mark- brug	Have- brug			
1908	1146	19	5	11	27	—	—	—	—
09	1442	22	11	11	32	—	—	—	—
10	1315	25	12	14	30	—	—	—	—
11	1196	31	13	10	39	5	9	—	—
12	1147	28	13	14	32	3	9	5	—
13	1305	27	8	25	24	2	5	15	32
14	1495	31	8	12	23	4	1	11	33

Indenfor De samvirkende jyske Husmandsforeninger udførtes tilsvarende Arbejder:

1908	122	27	—	—	—	—	—	—
09	144	54	18	—	—	—	—	—
10	181	50	22	112	96	—	—	—
11	143	35	19	160	142	—	—	—
12	163	20	30	140	85	—	12	—
13	244	27	31	173	108	—	8	2
14	404	45	20	187	118	1	10	20

Som det ses af Tallene, er Markforsøgene i 1914 naaet op i et Antal som aldrig før, baade i Landboforeningerne og Husmandsforeningerne. Gødningsforsøgene har udgjort langt den største Del (i Landboforeningerne 969 eller 65 pCt., i Husmandsforeningerne 264 eller 66 pCt. af samtlige Forsøg). Stamme- og Varietetsforsøgene har udgjort 13 pCt. i Landboforenin-

gerne og 7 pCt. i Husmandsforeningerne. Bekæmpelsen af Plantesygdomme har udgjort henholdsvis 3 og 4 pCt. af samtlige Forsøg. Bekæmpelse af Ukrudt henholdsvis 2 og 0 pCt.

Aaret har frembragt et ret betydeligt Antal mislykkede Forsøg (henholdsvis 22 og 20 pCt. af samtlige Forsøg). Dette Tal plejer at ligge omkring ved 10—15 pCt. Antagelig er Aarsagen til dette store Tal for en Del at søge i den ugunstige, meget tørre Sommer, men muligvis er Forsøgsmaterialet ogsaa behandlet mere kritisk af Konsulenterne ved Opgørelsen, hvilket maa anses for en Øgelse af Arbejdets Værdi.

Forevisningsmarkernes Antal er steget lidt, hvorimod Udstillingerne har været betydelig færre end foregaaende Aar; dette har sikkert sin Grund i den Ængstelse, der fulgte med Verdenskrigens Begyndelse.

Præmieringen af Mark- og Havebrug er taget stærkt til i Husmandsforeningerne, hvilket er baade naturligt og glædeligt. Landboforeningerne synes mindre virksomme paa dette Omraade, men til Gengæld synes der inden for disse at arbejdes ret kraftigt for at faa Regnskabsføringen for hele Landbruget fremmet. I de to Landboforeninger, som ligger mig nærmest, Kolding Omegns og Kolding Herreds, er der saaledes i Aar ført fuldstændigt Regnskab paa 28 Gaarde med Assistance af Foreningernes Konsulent, *Jes Nielsen*, Kolding. Det viser sig her, som overalt, hvor et saadant Arbejde lykkes, at det er i højeste Grad afhængigt af Konsulentens Energi og Dygtighed til at omgaas baade Folk og Tal.

Den af Foreningen af jyske Landboforeninger nu afsluttede 2-aarige Konkurrence mellem hele Markbrug fra 6 til 535 Td. Ld. har sikkert ogsaa bidraget til at fremme Regnskabsføringen.

Fremavlen af Sædekorn er foregaaet omtrent i samme Omfang som tidligere. Foreningen af jyske Landboforeningers Tilløb til at overtage en større Gaard til Brug for Fremavl er af forskellige Grunde stillet i

Bero. De enkelte lokale Foreninger har i ret stor Udstrækning optaget Fællesindkøb af Markfrø. Fremskridtet spores især i Husmandsforeningerne. Det af Danske Landboforeningers Frøforsyning og Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeninger istandbragte Samarbejde har bidraget meget til at fremme Fællesindkøbet af Markfrø i de landøkonomiske Foreninger.

Kalk- og Mergelspørgsmaalet har fremdeles optaget Sindene i stor Udstrækning, hvilket ikke er underligt, naar der, som det fremgaar af Meddelelserne fra Danmarks geologiske Undersøgelser, af 9826 i Aarene 1910—14 indsendte Jordprøver har været Kalktrang i 6179 eller 63 pCt., i enkelte Amter gaar Procenttallet endog-saa op til 86. Af Hedeselskabets Beretninger ses, at der i Jylland er boret efter Mergel 31 Steder og fundet 19 Steder. Paa Selskabets Sporbaner er i 1914 udkørt ca. 22.000 Kubikfavne, paa Stats- og Privatbanerne ca. 18.000 Kubikfavne Mergel. Efter 2 Kubikfavne pr. Td. Ld. svarer dette til en Mergling af ca. 20.000 Td. Ld. — Dertil kommer et meget stort Kvantum Mergel og 900 Vognladninger Gødningskalk udkørt af private Entreprenører og andre Selskaber og Enkeltmænd. Der bestaar for Tiden 43 Mergelselskaber i Syd-, Vest-, Nord- og Midtjylland. Det er derfor næppe for meget at regne med, at der i disse Aar aarlig mergles og kalkes ca. 40.000 Td. Ld. af den jyske Agerjord. Planteavlen har herigennem faaet et mægtigt Stød fremad. Det smukke og gode Samarbejde mellem de forskellige Foreninger, Institutioner og enkelte Mænd, som har givet sig Udslag i de nævnte Arbejder, har jeg støttet efter Evne og Lejlighed.

Mit Arbejde har iøvrigt formet sig saaledes, at jeg har deltaget i 52 Udvalgsmøder og lignende Sammenkomster til Drøftelse af Planteavlssarbejdet og Planer for disse, ca. 20 af disse Møder har omhandlet Statens Forsøgsvæsen og Resten Landboforeningernes Forsøg og Arbejder. Jeg har holdt 29 Foredrag, deltaget i 4 Ud-

stillinger og 3 Delegeretmøder i Landboforeningerne og Husmandsforeningerne. Desuden har jeg som Medlem af en Kommission deltaget i Bedømmelsen af Skaden ved Oversvømmelserne ved Ringkøbing Fjord. Ligeledes har jeg som foregaaende Aar deltaget i Bedømmelsen af konkurrerende Landbrug i Foreningen af jyske Landboforeninger. Vejledning i Driftsforhold er givet skriftlig og mundtlig i et ikke ringe Omfang. Jeg har haft ialt 144 Rejsedage og besvaret c. 600 Breve samt en Mængde Telefonforespørgsler. Foruden Brevenes Besvarelser er udfærdiget en Del Erklæringer af forskellig Art. Af andre skriftlige Arbejder har jeg som sædvanlig leveret et mindre Bidrag til Lommebøger og Blade.

Som sædvanlig har Ledelsen af Forsøgsstationens Arbejder lagt meget Beslag paa min Tid. Beretning om denne Virksomhed findes i Tidsskrift for Planteavl. — Fremmedbesøget, som jo for en stor Del staar i Forhold til Konsulentarbejdet, har været særdeles stort i Aar, idet et eneste Besøg omfattede ca. 1000 fynske Husmænd. Arbejder med saadanne Besøg er fornøjelige, naar de lykkes godt.

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende Foredrag:

Onsdagen den 12. Januar Kl. 8. Bestyrer af Statens Planteavls-Laboratorium *Harald R. Christensen*: Vejr-
ligets Indflydelse paa Afgrødernes Udnyttelse af
tilførte Gødningstoffer.

Onsdagen den 26. Januar Kl. 8. Konstitueret Ma-
skinkonsulent *Anton Christensen*: Motorpløjning.

Onsdagen den 16. Februar. Statskonsulent *J. Jensen*:
Hesteavlens nuværende Stilling og Fremtidsud-
sigter og Statskonsulent *Axel Appel*: Kvæg- og Faare-
avlens nuværende Stilling og Fremtidsudsigter.

Onsdagen den 23. Februar. Statskonsulent *P. A.
Mørkeberg*: Svineavlens nuværende Stilling og
Fremtidsudsigter og Konsulent *G. Ellbrecht*: Mejeri-
brugets nuværende Stilling og Fremtidsudsigter.

Onsdagen den 8. Marts. Bestyrer *L. Helweg*: Han-
delen med Rodfrugtfærø og Bestyrer *K. Dorph-Petersen*:
Handelen med Græsfrø.

Onsdagen den 15. Marts. Departementschef, Dr.
phil. *Erik Arup*: Det ældste Landbrug i Danmark.

